SĂNDEL DUMITRU

Galaţiul, aşa cum mi-l amintesc

Volumul VI

- despre Galaţi şi sudul Moldovei -

Editura Centrului Cultural Dunărea de Jos

SĂNDEL DUMITRU

Galaţiul, aşa cum mi-l amintesc

Volumul VI

- despre Galaţi şi sudul Moldovei -

Editura Centrului Cultural Dunărea de Jos
Galaţi, 2018

Proiect susţinut de Consiliul Judeţean Galaţi

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
DUMITRU, SĂNDEL
Galaţiul - aşa cum mi-l aminters / Săndel Dumitru. - Galaţi: Editura Centrului Cultural Dunărea de Jos, 2018

ISBN 978-606-8374-43-7
Vol. 6. - 2018. - ISBN 978-606-8374-63-5

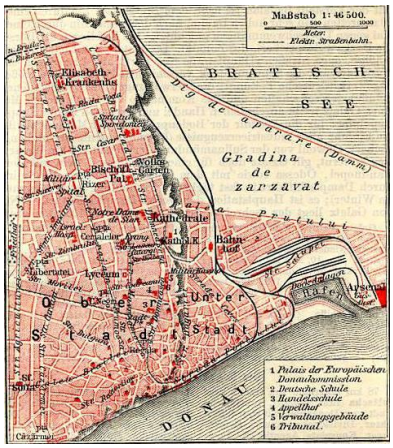
Volumul VI

Suntem deja ajunşi, iată, neobosite cetitorule, în faţa paginilor volumului VI. Şi ţin să reamintesc cetitorilor acestei cărţi că prima atestare documentară a ţinuturilor Tecuci precum şi Covurlui apare într-un act de cancelarie, dat în ziua de 1 septembrie 1435, acesta era un act prin care voievodul Iliaş (fiul lui vodă Alexandru cel Bun)[1] îi comunica lui Vladislav, „iubitului Crai al Poloniei, Lituaniei, Rusiei şi Domnitor al multor ţări", că se împăcase cu fratele său Ştefan, căruia îi dăduse în stăpânire mai multe teritorii din partea de sud a ţării Moldovei, care se aflau în Ţinutul Vasluiului, Ţinutul Tutova, Ţinutul Covurluiului precum şi Ţinutul Tecuciului („...oraşul Vaslui şi ocolul ce ascultă de acest oraş, şi ţinutul de la Tutova şi târgul Bârladului, cu tot ocolul, şi morile Covurluiului şi oraşul Tecuciu, cu tot ocolul, şi Oltenii...")[2].

În secolul al XVII-lea însuși vodă Constantin Mavrocordat a împărțit toate ținuturile în ocoale, numind în fruntea lor un pârcălab și un ispravnic. Pârcălabul avea atribuții administrative și fiscale, în timp ce ispravnicii aveau atribuții judecătorești și polițienești. Numărul ocoalelor a variat de la o perioadă la alta.

[1] Iliaș I a fost domn al Moldovei: a domnit singur în perioada ianuarie 1432 - octombrie 1433 și împreună cu fratele său Ștefan al II-lea între august 1435 - mai 1443. Iliaș I era fiul lui Alexandru cel Bun și al Neacșei. Este asociat la domnie încă de când trăia tatăl său și desemnat chiar de acesta ca succesor. fratele său Ștefan al II-lea se ridică împotriva lui cu mai mulți partizani moldoveni, cu ajutor de la Vlad Dracul, Alexandru Aldea al Munteniei și de la turci, și-l detronează. Iliaș I este bătut în luptă de fratele său Ștefan și fugărit. Lupta nehotărâtoare de la Podraga (1435), în locul numit „Câmpia războiului", și intervenția lui Vladislav al III-lea, îi împacă pe cei doi frați, care de acum înainte domnesc împreună, având întâietate Iliaș I, Ștefan în schimb luând veniturile sud-estului țării. Protectorul lui Iliaș I, Vladislav al III-lea, devenit de curând și rege al Ungariei, este omorât în lupta cu turcii de la Varna în 1444. Astfel că Ștefan al II-lea și partizanii săi îl detronează iarăși pe Iliaș I, îi scot ochii și îl fugăresc în Polonia, de unde era și soția lui, Maryna Holszanska, soră cu soția regelui Poloniei, Vladislav. Iliaș I a murit în Polonia.

[2] Mihai Costăchescu, *Documente moldovenești înainte de Ștefan cel Mare*, vol. II, Iași, 1932.

Plan înainte de 1908: harta Galați, Galatz, Meyers Reisebuch

Vedem în statistica visteriei Moldovei din anul 1803, extrasă din „Condica Liuzilor”, ținutul Covurlui era împărțit numai în patru ocoale: Horincea, Mijloc, Prut și Siret, iar ținutul Tecuci era împărțit în șase ocoale: Bârlad, Berheci, Nicorești, Polocin, Târg și Zeletin. Între anii 1774-1803 a mai avut loc o modificare a teritoriului ținutului Tecuci: ocolul Polocinului din ținutul Putnei a trecut la ținutul Tecuciului, iar ocolul Ghilieștilor a trecut de la ținutul Tecuciului la ținutul Putnei.

Ca toate celelalte ținuturile Tecuci și Covurluiului au fost desființate în anul 1864, în urma reformei administrative făcute în Principatelor Române, prin care s-au desființat toate ținuturile și s-au înființat județele. Pentru că majoritatea istoricilor ocolesc subiectul spinos al năzuinței unirii neamului românesc, ca și pe cel al întregirii statale a Moldovei, precum și rolul bisericii în stabilitatea statală am să spun câteva lucruri despre acest subiect.

S-a demostrat că în cazul Galațiului apariția sa ca localitate este strâns legată de strategia militară a stăpânilor locului din acele timpuri, transferându-se totodată toate ingredientele civile și militare ale cohortelor și legiunilor prezente mai mult timp în zonă, inclusiv cele care țineau de religie, către târgul apărut.

A funcționat și în aceste locuri, ca peste tot, principiul „Cuius region, eius religio”[3] (adică „cine stăpânește regiunea, acela are și biserica”), răspândit în

[3] Este o expresie latină care înseamnă literalmente „al căruia este tărâmul tot a lui este și religia”, ceea ce înseamnă că religia domnitorului era să dicteze religia celor pe care i-au condus. La Pacea de la Augsburg din 1555, care a încheiat o perioadă lungă de conflict armat, între forțele romano-catolice și protestante, din cadrul Sfântului Imperiu Roman, conducătorii statelor vorbitoare de limbă germană și Charles V, împăratul, au stabilit să accepte acest principiu. Creștinismul, așa cum îl cunoaștem astăzi, nu vine din vremea lui Isus, ci de la Sinodul din Niceea. Iar cum Sinodul de la Niceea este opera lui Constantin, creștinismul îi este îndatorat. Acest Sinod a fost convocat și

mediul ortodox al Balcanilor, în cursul veacurilor XIII-XIV și care constituie un indicator important pentru stabilirea limitelor de exercitare a autorităților politice și religioase[4]. Omenirea a fost și mai este stăpânită de frica sau de teama de a înfrunta necunoscutul, așa că protecția dumnezeirii a avut un teren propice de dezvoltare istorică.

Coagularea statală a Moldovei poate fi considerată ca fiind desăvârșită doar prin încorporarea Cetății Albe[5], căci importanța acestui act a fost dublată de interesul constituirii unei biserici, dorită a fi „naţională", capabilă să răspundă aspirațiilor politice[6]. Cercetările cunoscute ale istoricilor de până acum ne confirmă faptul că și Mitropolia Moldovei[7] era consemnată, pentru prima dată,

---

condus de el cu scopul de a aplana conflictele datorate diferendelor de opinii apărute între diversele curente creștine existente la acea dată. Prin urmare Sinodul de la Niceea nu a fost altceva decât un șir de negocieri între participanți. Nu sunt decât două iubiri. Iubirea de sine sau iubirea pentru alte ființe vii. Și îndărătul iubirii de sine se află suferința și boala, iar îndărătul iubirii pentru alții se află binele. De fiecare dată când omul iubește în afara lui, face, constient sau nu, un act de credință.

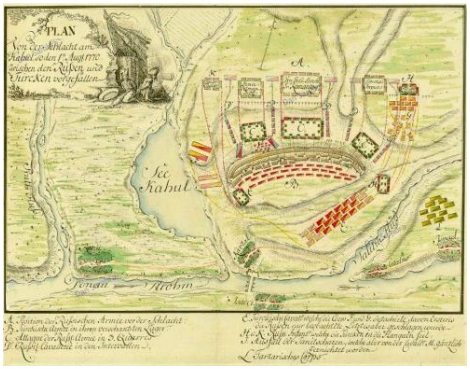
[4] Georgi Atanasov, *Dobrudžanskoto despotostvo. K"m političeskata, c"rkovnata, stopanskata i kulturnata istorija na Dobrudža prez XIV vek*, Veliko T"rnovo, 2009, p. 68.

[5] În timpul lui Burebista, cetatea se numea Tyras și ținea de regatul dacic al acestuia. Cetatea s-a aflat sub suveranitatea moldovenilor între 1359 și 1484, când Ștefan cel Mare a pierdut cetatea, aceasta fiind cucerită de turci. Orașul devine parte de drept a României între 1918 și 1940 (și iarăși în 1941–1944). În secolul al XIV-lea cetatea, numită acum Mavrokastron („cetatea neagră"), este cucerită de tătari care o denumesc Turla. În 1315 Genovezii stabilesc aici o escală și un contoar comercial, renovând și cetatea, pe care o numesc Moncastro sau Moncastro, în greceşte Asprokastron („Cetatea Albă"). În 1450 a fost asediată de turci. Alexandru Vodă în 1451 și Ștefan cel Mare în 1481 refac și măresc la rândul lor cetatea. Turcii cuceresc orașul în 1484, îl denumesc Ak-Kerman („Cetatea Albă") și îl stăpânesc până la 1812 când este luat în stăpânire de Imperiul Rus. – vezi N. Iorga, *Studii istorice asupra Chiliei și Cetății Albe*, București, 1899.

[6] Nicolae Iorga, *Istoria românilor prin călători*, *vol. I*, ediție îngrijită de Adrian Anghelescu, Editura Eminescu, București, 1981, p. 85; Răzvan Theodorescu, *Implicații balcanice ale începuturilor Mitropoliei Moldovei*, în *Credinţă și cultură în Moldova*, *II*, *Credinţă ortodoxă și unitate bisericească*, Iași, 1995, p. 13.

[7] În tot intervalul cuprins între anii 1371–1374, la insistenţele voievodului moldovean, comunitatea de la Moncastro câştiga un scaun episcopal propriu, pus sub ascultarea mitropolitului Antonie de la Halici acceptând, în schimb, numirea ca titular a lui Iosif, membru al familiei domnitoare. Actele Patriarhiei de la Constantinopol reţin informaţia că Iosif fusese hirotonit, mai înainte, ca episcop de Asprokastron de către mitropolitul Haliciului, Antonie (*Fontes Historiae Daco-Romaniae*, *volumul IV*, *Scriptores et acta Imperii Bizantini saeculorum IV–XV*, publicate de Haralambie Mihăescu, Radu Lăzărescu, Nicolae Şerban Tanaşoca, Tudor Teoteoi, Bucureşti, Editura Academiei RSR, 1982, doc. 66, 269–271, în continuare FHDR4). Antonie obţinea de la Constantinopol întinderea autorităţii sale până la Dunărea de Jos şi Nistru, exact în teritoriile ce reprezentau interes pentru Laţcu. Aria de păstorire a Episcopiei de la Cetatea Albă se extindea asupra întregii regiuni dintre Prut şi Nistru şi, iniţial, cuprindea şi jumătatea de sud a regiunii dintre Carpaţi şi Prut, ridicând şi mai mult importanţa regională a centrului de la limanul Nistrului.

doar în septembrie 1386, într-un manual de cancelarie bizantin, intitulat „*Expunere nouă*” (Εκθεσις νεα). Deși această Mitropolie a Moldovei a fost recunoscută, este însă adevărat că această recunoaștere a fost una destul de anevoioasă, iar odată cu ea și statalitatea Moldovei, între Patriarhia ecumenică și țarul Petru I s-a deschis un conflict destul de îndelungat, care a durat până la începutul domniei lui Alexandru cel Bun, motivul fiind legat de titularul care trebuia să se așeze în înaltul scaun de patriarh[8]. Dintr-un capriciu de putere țarul Petru I a dorit ca Iosif, rudă domnească și episcop de Cetatea Albă, să fie uns în scaunul mitropolitan, în timp ce Patriarhia Ecumenică de la Constantinopol ținea să-și impună dreptul de a decide în privința primului arhiereu în Moldova[9].

Planul de bătălie de la Kahul 1770. Author: Johann Martin Stock (1742-1800), Leipzig, zu finden bey I.M.Stock Kupferstecher, 1770.

Dar la finele secolului al XIV-lea, apartenența religioasă constituia unul dintre principalii factori identitari regionali, aproape de conceptualizarea fruntariilor politice. Nu întâmplător, Ţara Moldovei şi-a păstrat, o vreme îndelungată, împărţirea teritorială tradiţională în Ţara de Jos şi Ţara de Sus, suprapuse ariilor de competenţă iniţiale ale episcopiilor de la Rădăuţi şi de la Cetatea Albă. Procesul de ridicare a bisericii moldoveneşti la rangul de Mitropolie le-a adus, din nou, avantaje în consolidarea poziţiei fruntaşe, în raport cu celelalte comunităţi urbane din Ţara Moldovei. Vlădica lor, Iosif, se despărţea de oraşul de la limanul Nistrului, pentru a păstori norodul întregii ţări, sursele ruseşti arătând existenţa unei vechi tradiţii ca viitorii mitropoliţi moldoveni să fie ridicaţi din scaunul episcopiei de la Cetatea Albă, aceasta fiind şi prima, în ordinea importanţei. La 6 martie 1443, în primul document cunoscut integral şi emis de Ştefan II după eliminarea lui Iliaş, apare Iurghici în funcţia de pârcălab al Cetăţii Albe (N. Murzakevič, „Akkermanskija grečeskija nadpisi” (Inscripţiile greceşti din Akkerman), Zapiski Odesskago Obščestva Istorii i Drevnostej 2 (1848), doc. 225). Cetatea Albă a avut un statut privilegiat faţă de oraşele Moldovei care este certificat de emisiunea monetară proprie. Încetarea baterii de monedă „Asprocastru” se petrece în 1457, odată cu urcarea lui Ştefan cel Mare în scaunul Ţării Moldovei.

[8] M. Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, București, 1991, p. 276-277.

[9] Vasile Pârvan, *Istoria statelor românești pînă la 1526*, în *Studii de istorie medievală și modernă*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1990, p. 213.

Alexandru cel Bun[10], care, în iunie sau iulie 1401, a trimis o solie propie la Constantinopol, cu propunerea de împăcare. În aceste condiții a trebuit să mai cedeze și Patriarhia, pentru că menținerea stării conflictuale putea servi propagandei catolice, destul de active. În plus, pericolul otomanilor nu avea cum să lase Bizanţul impasibil, în eventualitatea câștigării de aliaţi[11].

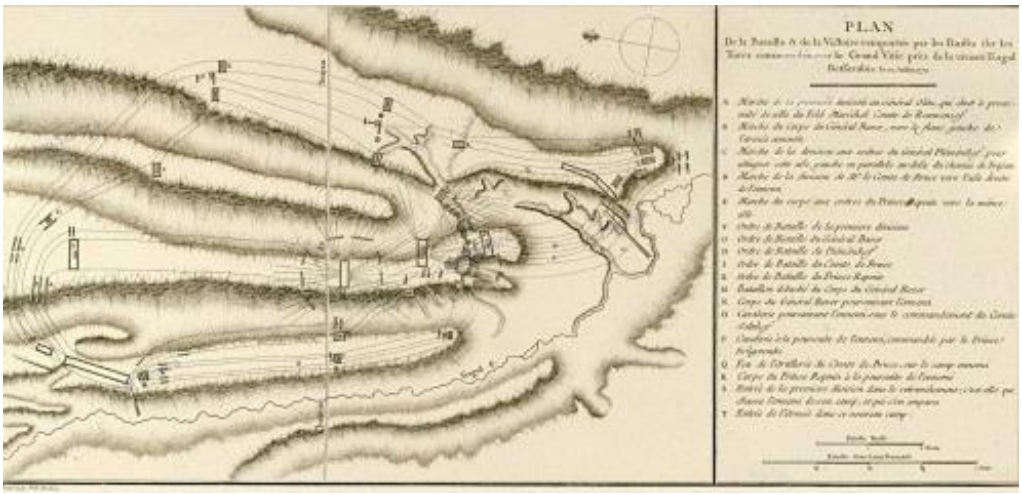

Scena reprezintă lupta sângeroasă dela Larga Kahul în august 1770 între armata rusească, sub comanda generalului Romanzoff și armata turcească. În stânga se vede generalul Romanzoff conducând lupta, înconjurat de Statul său Major și lânga el niște steaguri turcești. În planul II este lagărul turcesc cu corturile și asaltul soldaților în mase adinci; în fund sunt dealuri. Dedesubtul gravurii este titlul „Piotr Rumjanzews Sieg über die Türken in der Schlacht von Cahul am 1. August 1770. Inschrift: Victoire remporteé sur ... Comte de Romanzoff." În dreapta este trecut numele gravorului Inv. et Grave par D. Chodowiecki.

Împăcarea dintre Alexandru cel Bun și Patriarhul Matei I a fost încununată de recunoașterea lui Iosif ca Mitropolit al Ţării Moldovei, la 26 iulie 1401. Prima referință, eliminând din șirul mențiunilor atestarea dorită a triburilor tiverților și ulicilor pe Nistru, ramuri ale slavilor implicate în procesul de etnogeneză al

[10] Potrivit „*Letopiseţului*" lui Grigore Ureche, în vremea domniei sale i se spunea „Alexandru Vodă cel Bătrân", fiind primul din neamul Bogdăneștilor care a purtat nume de botez grecesc. Din vremea lui datează termenii de logăfăt (șeful de cancelarie domnească), vornic (membru a sfatului domnesc), spătar (comandant al armatei) sau vistiernic (ministru de finanţe).
[11] Mircea Păcurariu, *op. cit*., p. 180-181.

poporului român, susține că, în sudul spaţiului dintre Carpaţi și Nistru și în unele cetăţi dobrogene, au fost instituiţi, pe la 1116, anumiți „posadnicii”, ai cneazului kievean Vladimir Monomahul (1113-1125)[12].

Plan de la Bataille & de la Victoire ...Kahul. Author(s): P.P. Tardieu, gravură în aramă. In acest plan sunt însemnate cu litere fiecare trupă şi fiecare poziţie ocupată de Ruşi. Armata rusească era sub comanda generalului Romanzoff şi sub el mai erau generalii Bauer, Plemenikof, contele de Bruce, Prinţul Repnin, contele Söltikof şi Prinţu l Dolgoruki. În partea dreaptă a cadrului se dă explicaţiunile poziţiilor luate de armatele ruseşti şi a ordinei de bătaie între Ruşi şi Turcii. Scara hărţii este dată în verste ruseşti (2) şi în leghi franceze (1). Feldmareşalul Piotr Rumianţev-Zadunaiski Piotr Rumianţev-Zadunaiski (n. 4 ianuarie 1725, Moscova - d. 8 decembrie 1796) a fost feldmareşal rus, care a luptat în războaiele ruso-otomane.

Iată însă că stăpânirea rusească în cel de-al doilea deceniu al secolului al XII-lea asupra teritoriilor dintre Carpaţi și Nistru, precum și a regiunii dobrogene, doar după câteva reușite de etapă ale cnejilor kieveni în campaniile lor spre Constantinopol, trebuie privită cu rezervele cuvenite, ea fiind mai mult o dorință decât o realitate istorică. Spaţiul invocat nu arată a fi cucerit, chiar și după staționarea efemeră a posadnicilor ruși în câteva puncte dunărene. Rezultatul final al acțiunii descrise de Nestor este acela că totul s-a soldat cu eșec destul de clar.

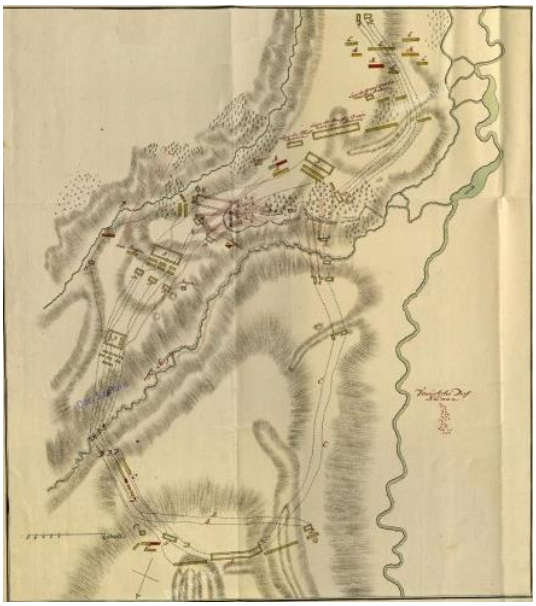
[12] Răzvan Theodorescu, *Bizanţ, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale româneşti* (*secolele X - XIV*), Editura Academiei Române, București, 1974, p. 56.

Kahul, 1770. Title: Accurater Plan der Schlacht am Kahul... Bătălia de la Kahul a fost cea mai importantă bătălie a războiului ruso-turc din 1768-1774 şi una dintre cele mai mari bătălii din secolul al XVIII-lea. A avut loc la 1 august 1770, la doar două săptămâni după victoria rusă la Larga. În septembrie 1770, a fost cucerită Tighina. Apoi au capitulat cetățile Ismail, Chilia, Cetatea Albă şi Ibrail. După aceasta, operațiunile militare au continuat pe teritoriul Bulgariei. La 21 iulie 1774, Rusia şi Poarta Otomană semnează Pacea de la Kuciuk-Kainargi.

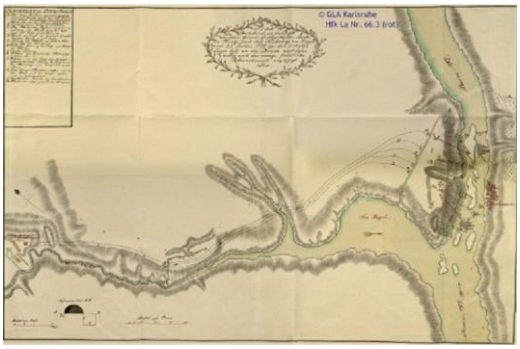
Tot acolo, basileul a reuşit să-şi înlăture adversarul, iar o serie de orașe au opus rezistență asediilor rusești, Dârstorul fiind menţionat explicit. Izvoarele istorice nu ne precizează limitele stăpânirii invocate a cneazului halician spre Nistru, acolo unde cronicarul Nestor tocmai localiza triburile slave ale ulicilor și tiverţilor. Pe de altă parte, sursa istorică a acestor opinii bazate pe o serie de cronici și acte incerte a ridicat în cauză serioase dubii de corectitudine în privința exactității unor date istorice transmise nouă, întrucât este cunoscută dintr-un manuscris din veacul al XVI-lea[13] și acela pierdut, transcris apoi în secolul al XVIII-lea, dar fără respectarea unor minime rigori științifice[14].

[13] Alexandr Veselovskij, *Novyj vzgljad na slovo o polku Igoreve, în Žurnal Ministerstva Narodnago prosvjaščenij*a, Sankt-Peterburg, 1877, p. 306.
[14] Michel Balard, L'Occidente, *Bisanzio e il Mar Negro nel XIII secolo, în Itinerari medievali e identità europea*: atti del Congresso internazionale: Parma 27-28 febbraio 1998, Bologna, CLUEB, 1999, p. 7.

Anul 1770 și un „Plan des ...asedii an der mare în Moldau, Valea Largă, Generallandesarchiv Karlsruhe, GLA Karlsruhe”. Sursa hărților folosite: Mit freundlicher Genehmigung von / Prin amabilitatea / Cu aprobarea arhivei: Generallandesarchiv Karlsruhe.

Analizele recente în domeniul organizării vieții ecleziastice la nordul Dunării admit existența unor structuri primare, supuse ierarhic Bizanțului, abia pe la finele veacului X. Zona Dobrogei, cu bisericile știute de la Dinogeția, Niculițel și Basarabi, este și primul spațiu românesc, unde se atestă unele forme primare de organizare bisericească fiind întemeiată în aceste loccuri, în secolul IV, Episcopia Tomisului[15].

[15] Epifanie Norocel, *Pagini de istorie veche a creștinismului la români*, Editura Episcopiei Buzăului, București, 1986, p. 248.

Kahul 21 iulie 1771. Title: Plan der Schlacht und des vollkomen Sieges, den die Armee ihro russisch-kayserl. Majestät über die vom Gros-Vizir selbst angeführte türckische Armee in Beßarabien am Fluß Kagul den 21. Julius 1771 erfachten hat. Author(s): o.V. Sursa hărţilor folosite: Mit freundlicher Genehmigung von / Courtesy of / Cu aprobarea arhivei: Generallandesarchiv Karlsruhe. Este o hartă în care se dă regiunea Dunării între oraşul Tulcea şi Ismail, cu braţul Dunării şi lacurile Kohorului şi Ialpug şi râul Somova. Se arată şi poziţia luată de armata şi flota rusească contra Turcilor. Armata rusească era sub comanda generalului Weissmann având sub comanda lui alţi ofiţeri. Acţiunea de luptă era dela Ismail la Tulcea şi râul Somowa; o parte din armată a mers cu corăbiile pe Dunăre şi alta de-a lungul Dunării sub comanda generalului Cerenikof şi coloneii Stricher, Sievers, Soltikov şi Vogt. Avantgarda era comandată de locotenenţii Lunin, Buldakov, Beatlong şi Melin, având ca armată auxiliară pe cazacii Zaporojeni.

După notațiile din „*Notitia episcopatuum orbis christiani*” (1613), se poate constata că, pentru prima dată, românii erau puși de facto sub ascultarea Mitropoliei Macedoniei și Daciei[16], cu reședința fixată la Thessalonic[17], încă din vremea împăratului Iustinian. Marea invazie tătară din anul 1241 a perturbat, pentru scurtă vreme, și organizarea ecleziastică de la gurles Dunării.

Detaliu cu portul localitatea Isaccea în 1771. Poziția bateriilor rusești, poziția fregatelor și vaselor auxiliare turcești, podul spre Isaccea (distrus). Erklärung der Buchstaben:
A. Das Corps des Herrn General-Quartier Meisters Bauer, wie es den 21. Julius von 3 Uhr Nachmittags den fliehenden Feind biss an die Donau verfolgeten.
B. Rasstag dieser Corps d. 22. Julius.
C. Das Türkische Retrenchement, in welchem der Feind vom 11. bis zum 18. Julii gestandten.
D. Marsch des Corps des General-Quartier Meisters Bauer d. 23. Julius.
E. Stellung der Feinde zu ihrem Übergang über die Donau.

[16] Este vorba aici despre cele două provincii ale Imperiului Bizantin, aflate în sudul Dunării, Dacia Mediterraneea și Dacia Ripensis, în regiunea Serbiei și vestul Bulgariei. Această mitropolie avea competențe asupra provinciilor Moesia prima, Dardania și Preualis.
[17] Aubertus Miraeum, Guido Bentivoglio, *Notitia Episcopatuum orbis christiani: In qua Christianae Religionis amplitude elucet*, 1613, p. 14, 184.

F. Schlacht - Ordnung des Corps zur Attaque des Feindes.
G. Zweyte Stellung.
H. Batterie die feindliche Fahrzeuge zu zernichten.
I. Fregatten, die das Corps des General-Quartier Meisters Bauer beschossen um die Fahrzeüge zur Überfahrt zu decken.
K. Eine Menge Türcken werfen sich in den Fluss, und die übrigen ergeben sich zu gefangenen.
L. Abgebrochene Brücke bey Isacktschi.
M. Türckisches Lager jenseit der Donau.

Eliminarea emirului Nohai de către hanul Toktai și sprijinul primit din partea țarului bulgar Feodor Sviatoslav[18], care și-a dat concursul la lichidarea grupurilor de rebeli mongoli, în frunte cu propriul său cumnat, Ciaka, au avut consecințe asupra creștinilor de la nordul Dunării de Jos. În semn de recunoștință, hanul tătar permitea bulgarilor o extindere a controlului politic cam până la Cetatea Albă, acolo unde izvoarele scrise notează că au creat multe neplăceri genovezilor.

Extinderea eparhiei Rusiei Mici până la Cetatea Albă coincide cu eforturile Regatului Poloniei în regiune, legate de asigurarea traficului comercial pe drumul moldovenesc spre Marea Neagră. Informațiile existente nu clarifică modul în care cuprinderea Cetății Albe în hotarele Țării Moldovei s-a răsfrânt asupra vechii organizări bisericești.

În a doua jumătate a secolului al XIV-lea, chiar din mediul clericilor ruși își făcea apariția cunoscuta *Listă a oraşelor ruseşti îndepărtate şi apropiate*, care insera și o enumerare a târgurilor valahe[19]. Înstrăinarea Episcopiei de la Cetatea Albă, care intrase în componența Mitropoliei Proilaviei, a trebuit compensată de reactivarea unui scaun episcopal, asta prin strămutarea acestuia la Huși, în pragul veacului al XVII-lea. Episcopia Hușilor fusese înființată în anul 1592 de voievodul Ieremia Movilă. Așadar cred că acum este înțeleasă greutatea care a existat întotdeauna la români pentru a putea obține un stat unitar român, care ar fi putut să arbitreze conflictele comerciale și militare din estul și nordul Mării Negre, o problemă care mai frământă chiar lumea de astăzi și probabil și pe cea viitoare.

[18] În anul 933, cneazul Igor (Cneaz de Kiev 912-945, succesor ai lui Oleg cel Înțelept) a cucerit pentru un timp Kerci; fiul sau Sviatoslav, Mare-cneaz de Kiev 964-972 le-a ocupat kazarilor întregul bazin al Donului. Sfânta Olga (?-969), era cneaghină de Kiev, soția cneazului Igor, devenind vaduvă în anul 945; a exercitat astfel regența până la urcarea pe tron a fiului ei Sviatoslav. Sfântul Vladimir (956-1015), fiul lui Sviatoslav, a devenit suveran unic al Rusiei kieviene, fiind considerat fondatorul ei. S-a convertit la creștinismul bizantin, pe care apoi l-a introdus în întreaga țară (988).

[19] M. N. Tihomirov, *Spisok russkih gorodov dal'nih i bližnih*, în *Istoričeskie zapisi*, tom. 40, Moscova, 1952, p. 214- 259.

1880: Donau-Album - malerische Reise von Regensburg bis Sulina - a pictoresque travel from Ratisbon to Suline. Verlag: A. Hartleben, Wien / Pest / Leipzig, 1880.

Eliminarea aceasta din ecuația de putere a tuturor cetăților genoveze[20] și cele ale republicii San Marco[21] a dogilor venețieni a însemnat pentru turci controlul definitiv al Mării Negre, gest care va aduce în curând în Marea Neagă, Egee, Mediterană și alte conflicte grele pentru a obține controlul navigației prin strâmtori și controlul militar și comercial al mărilor adiacente.

[20] Republica Genova (Repùbrica de Zena în limba ligurică, Respublica Ianuensis în latină), în mod oficial până la 1528 și Communis Ianuensis Republica companion Serene de Genova în 1580, cunoscută sub numele Superba, Stăpâna, Stăpâna Mărilor, Magnifica Republică, a fost doar un stat independent apărut prin fragmentarea Lombardiei. În urma primului război cu Veneția, Genova a înființat în ultimul sfert al secolului al XIII-lea colonia Caffa, din Crimeea. În anii următori, genovezii au stabilit colonii de Soldaia, Cherco și Cembalo. În 1275 insulele Chios și Samos au fost cedate acestei republici de către Imperiul Bizantin. Între 1316 și 1332 Genova a stabilit primele colonii de la Marea Neagră, la Tana și Samsun. În 1355 i-a fost acordată insula Lesbos. La sfârșitul secolului al XIV-lea a fost înființată colonia de Samastri, iar cetatea cea mai puternică din Cipru, Famagusta, a intrat în componența republicii. În această perioadă Republica Genova controla, de asemenea, un sfert din Constantinopol, capitala Imperiului Bizantin, și Trebizonda, capitală a Imperiului de Trebizonda. Începând cu anul 1348, odată cu amplasarea unei baze navale genoveze la Kavak, în Bosfor, Genova a ajuns să controleze comerțul în Marea Neagră.

[21] Republica Veneția, cea mai mare putere navală a Europei timp de 800 de ani, a fost și este cunoscută și sub următoarele nume: „Republica Sfântului Marcu" (La Repubblica di San Marco), „Republica Leului" (La Repubblica del Leone), „Prealuminata" (Serenissima) etc.

Pierderea Chiliei[22] urgentează o activare de dotare militară și cu schele destinate exportului de cereale, sare și lemn a portului Galați, care era mai la adăpost de intervenția turcilor și tătarilor, astfel că din acest moment domnitorii Moldovei devin puțin mai atenți cu noi, cei care trăim de milenii la granița dintre aceste lumi, foarte des confruntate în războaie devastatoare. Din această perioadă crește și interesul pentru portul Galați a tuturor țărilor traversate de Dunăre. Liniștea țării a fost și va fi obținută numai atunci când țara se va afla în fruntariile ei naturale, adică atunci când Cetatea Albă și Nistrul vor fi absolut și definitiv române.

Fostul Consulat spaniol din Galați, strada Domnească nr. 79. Monumentul datează din 1920. Primele „consulate" străine şi-au făcut apariţia la Galaţi după Pacea de la KuciukKainargi, din 1774. La începutul veacului al XIX-lea apar cele engleze şi franceze. În cazul Brăilei, primii ataşaţi diplomatici străini îşi stabilesc sediul după Tratatul de la Adrianopol, semnat în 1829. CED a fost instituţia care le apăra interesele la Dunăre. În anul 1932, delegaţii celor patru state membre ale CED au fost: C. Conţescu (România), J. Baldwin (Marea Britanie), C. Rosetti (Italia) şi O. Laporte (Franţa). Cei patru supleanţi au fost: E. Bonachi (România), T.B. Wildman (Marea Britanie), G. Batista Dolfini (Italia) şi G. Mouille (Franţa). Conducerea CED era asigurată de către secretarul general, F. Rey[23]. Eugen Bonachi (12 oct. 1875, com. Vlădeşti, jud. Covurlui – 27 dec. 1936, Viena; înhumarea la Galați, în 8 ian. 1937, Vocea, an. 20, nr. 5657, 9 ian. 1937, p. 4) a fost prim preşedinte al Curţii de Apel din Galaţi. Era fiul lui Mihai Gregoriade de Bonachi cu Elena Rawensberg. A fost căsătorit cu Elena Cantemir. Funcţia de consul avută presupunea apărarea intereselor propriilor cetăţeni deși atribuţiile de la CED nu ţineau de apartenenţa la vreun stat. Tot

[22] Baiazid al II-lea a calificat Chilia ca fiind „cheia şi poarta a toată Ţara Moldovei şi toată Ţara Ungurească şi ţărilor de la Dunăre". În anii 1475 şi 1476 cetatea Chilia a rezistat asediului otoman, nefiind cucerită. Însă, în 1484, sultanul Baiazid al II-lea, în fruntea a 100 000 de ostaşi şi cu o flotă de 100 de corăbii, a atacat Ţara Moldovei. După 10 zile de lupte crâncene, turcii au reuşit să ocupe Chilia. Cronicile mărturisesc că cetatea a fost cucerită doar după ce otomanii, cu ajutorul artileriei, au distrus porţile şi au făcut spărturi mari în ziduri. Alte surse insistă asupra faptului că Chilia a căzut din pricina unui trădător. Din 1484 în cetate a fost instalată o garnizoană otomană, iar ţinutul Chilia a fost transformată în raia.

[23] Șt. Stanciu, *Comisia Europeană a Dunării şi românii în prima sa perioadă de activitate (1856-1861),* 2002, anexa XIII.

el a mai fost preşedinte al comisiei interimare a oraşului în perioada febr. - 27 mart. 1918, precum şi preşedinte al Tribunalului Maritim.

În acest climat de încleștare militară au lucrat dragomanii de la Constantinopol și de aceea toți domnii fanarioți au fost cei care nu s-au aventurat în disputa ruso-turcă dusă pentru Marea Neagră, pentru că cine nu a respectat asta și-a pierdut domnia, iar uneori și viața.Însă pe istoricul cercetător îl preocupă firesc orice știre a trecutului, privitoare la vechile familii, dar mai ales atunci când ele vin din perioada domniilor fanariote, cu unele averi care sunt mai greu de explicat astăzi.

Primul act de vânzare-cumpărare datează din 6 noiembrie 1923, când un anume Vittorio Radaelli, domiciliat în Galați pe str. Lascăr Catargi, vinde imobilul către consulul italian la Galați, Ricardo Monzani. În clădire a mai locuit în 1927 Carlo Rosseti, delegatul Italiei la CED şi cel care împreună cu V. de Lacroix (Franţa) şi J. Baldwin (Anglia) s-au pus de acord pentru mărirea împrumutului de la 3,5 milioane de franci francezi la 7 milioane, fără a se mai respecta regulamentele de funcţionare a CED; Șt. Stanciu, Comisia Europeană a Dunării şi românii în prima sa perioadă de activitate (1856-1861), în: „Studii şi Materiale de Istorie Modernă", vol. XV, p. 321-333, Editura Academiei Române, Bucureşti, 2002.

Ele au fost folosite adesea în lupta pentru cumpărarea tronului și uneori s-au pierdut importante teritorii în aceast luptă oarbă, prin multe trădări sângeroase și prin decapitarea câtorva domnitori. Și acest minunat port al Galaților a fost martor în istorie la toate aceste tragedii, care au lăsat severe urme pe malurile Dunării. Fără nici o îndoială că cercetătorul este mânat de spiritul viu al istoriei în demersul incomod și greu de a descoperi ce se mai păstrează astăzi din fostele mari averi, domenii și case, mari propietăți avute și moștenite din epoca fanariotă, care nu prea poate invoca traslatarea vechilor averi spre ea prin moștenire.

Și iată că la o primă privire putem vedea totuși câte ceva. Cronica Rudolf Suțu ne informează că „Pe partea dreaptă (a străzii Carol I), unde este astăzi Căminul studentelor, a locuit cândva în Iași familia Bălănescu, apoi era acolo Institutul de d-re Daudin și sediul Consulatului Austro-ungar. Și tot casele acestea au fost proprietatea lui Neculai Drossu, case care au fost date de zestre fiicei sale, domnișoarei Eugenia Bonnardel, devenită apoi soție a lui Emil Mavrocordat”[24] în prima sa căsătorie.

Ele au devenit propietatea lui Catargi Costin (1841-1876)[25]. În domnia lui Grigore Al. Ghica, la 1851, Costin Catargiu este fiul logofătului Iordache Catargiu (1788-1841) și e arătat ca fiind „șeful unei coterii de indivizi ostili” domnitorului; el tocmai ce îi ceruse ministerului afacerilor străine un pașaport pentru Constantinopol, unde urma să se ducă pentru a încrimina chiar activitatea domnitorului și pe a guvernului său, care se dovediseră a simpatiza cu foștii revoluționari de la 1848[26].

Sora lui Costin Catagi[27], doamna Ana, a fost căsătorită cu Grigore Al. Ghica, viitorul domn, cei doi fiind deci cumnați un număr de ani[28]. Soția lui Costin

---

[24] Rudolf Șuțu, *Iașii de odinioară*, vol. II, Iași, 1928, p. 174).

[25] La 1827, medelnicerul Costin Catargi este menționat ca proprietar al moșiei Ionășești, de la ținutul Tecuciului, unde instalase, pe la anul 1840, o moară cu șase pietre, pentru care angajase un mecanic prusac (În privința proprietăților funciare, se arată că acesta avea moșii în sudul Moldovei, în ținuturile Putna și Tecuci (Constantin C. Giurescu, *Viața și opera lui Cuza vodă*, ediția a II-a, Chișinău, 1992, p. 144, nota 1); *Epitropia Generală a Spitalelor Sfântului Spiridon Iași (1824-1948). Inventar arhivistic*, București, 1971, p. 36, nr. 17; vezi și *Secretariatul de Stat al Moldovei (1832-1862)*; *Inventar arhivistic*, București, 1966, p. 132, nr. 71). Este amintit ca postelnic, fiind înălțat la rangul de logofăt la 20 mai 1835 „pentru slujba de logofăt de la Departamentul Justiției” (*Marea Arhondologie a boierilor Moldovei* (1835-1856), întocmită de Mihai-Răzvan Ungureanu, Iași, 1997, p. 58). La 1836, în raportul Sfatului Administrativ cu privire la „boierii care au căzut în anumite vini” și care nu puteau fi aleși deputați, este menționat și postelnicul Costin Catargiu (Secretariatul de Stat al Moldovei (1832-1862). Inventar arhivistic, p. 72, nr. 347). În anul 1847 postelnicul este trecut ca „vechiul antreprenor al Vămilor” (*Ibidem*, p. 282, nr. 1633). La anul 1848 făcea parte dintr-o Companie de boieri (între care și Vasile Alecsandri) ce primeau privilegiul de a construi în Moldova o cale feratã (cu aburi sau cai), după capitalul de care vor dispune (*Ibidem*, p. 260, nr. 1524).

[26] Anastasie Iordache, *Pincipii Ghica. O familie domnitoare din istoria României*, București, 1991, p. 189.

[27] Costin Catargiu era filorus ardent, și ca atare susținut și promovat continuu de consulatul rus la Iași, a deținut deseori funcția de ministru (logofăt) de interne sau justiție. Fiind membru al unei familii cu blazon și cu mare trecere, Costin Catargiu a fost dintotdeauna un pretendent serios la scaunul de domn al Moldovei sau de caimacam (locțiitor al domnului). În binecunoscuta sa casă din Copou, azi sediu la Facultății de Istorie, se întâlnea cabala formată, printre alții, din caimacamul Vogoride, consulul austriac Godel-Lannoy, trimisul Porții, Fotiade, ideologul separatismului, N. Istrati, miniștri, etc care a pregătit strategia de falsificare a listelor electorale. În

Catargiu era Smaranda, fiica lui George Balș[29], unul din marii boieri ai Moldovei. Maria, fiica mai mare a lui Costin Catargi, s-a măritat, cu Efrem Obrenovici, fratele prințului sârbilor, Miloș, adică chiar acela care și începe dinastia sârbă Obrenovici[30]. Ea este și mama viitorului rege al Serbiei, Milan Obrenovici[31].

Vrancea, Costin Catargiu a fost protectorul politic al starostelui de Putna, Iordache Pruncu. La primul rând de „alegeri" pentru Divanul ad hoc este ales, făcând echipă cu Alecu Balș, ca reprezentant al ținutului Putna, din partea colegiului marilor proprietari.

[28]C. Gane, *Trecute vieți de doamne și domnițe*, vol. II, Chișinău, 1991, p.525.

[29] George Balș era cel mai mare dintre fiii marelui logofăt Constantin Balș („Cârnul"). La 1813, se arăta că marele agă Gheorghe Balș s-a căsătorit mai întâi cu Ruxandra, fata vistierului Grigoraș Sturdza, de la care a avut o fată și un fecior; despărțindu-se de aceasta, s-a căsătorit a doua oară cu Anica, fiica banului Costandin Filipescu, chiar în anul arătat (Maria Dogaru, *Un armorial românesc din 1813. Spița de neam a familiei Balș*, București, 1981, p. 92; vezi și Octav-George Lecca, *Familiile boierești române*, ediția a II-a (cu adnotări făcute de Mateiu Caragiale), editată de Alexandru Condeescu, București, 1999, p. 86); Vasile Panopol, *Pe ulițele Iașului*, București, 2000, p. 135). Bunicul lui George Balș a fost marele logofăt Lupu Balș, căsătorit cu Anna Catargi, ctitorii bisericii de la Lețcanii (S. Iftimi, *O formă fără fond? Biserica Rotundă din Lețcani (Iași)*, în „*Monumentul. Tradiție și viitor*", II, Iași, 2001, p. 73-78). Frații Smarandei erau Alexandru, căsătorit cu Smaranda Sturdza, și Panaite Balș (1817-1889) din Iveștii de Tecuci, fost ministru de finanțe al Moldovei, având ca soție pe Ruxandra, fiica lui M. Cantacuzino. Aceștia din urmă sunt ctitorii bisericii de pe moșia Ivești, unde au fost și înmormântați. Panaite Balș și Costin Catargiu au fost cumnați. „Logofătul Costake Balș zis Ciuntu, unul din cei șapte stâlpi ai țării, personagiu considerabil la sfârșitul secolului al XVII-lea și la începutul secolului al XIX. Era fiul marelui logofat Lupu Balș și al Anei, fiica lui Costantin Catargi, frate cu logofatul Gheorghe Balș (de la Dumbraveni) și cu Teodor Balș mare vornic și cu Ion Balș." - Gh. Ghibănescu, *Documente*, în „*Ioan Neculce*", *Buletinul Muzeului Municipal din Iaşi*, Fascicula 8,1930.

[30] I. Mitican, *Romantica poveste a Palatului Roznovanu*, Iași, 2002, p. 41-45.

[31] După moartea bătrânului soț, în august 1854, ea s-a întors la Iași, unde urma să-l nască pe Milan Obrenovici. Pe la 1860, copilul a fost înfiat de vărul său, Mihail Obrenovici, principele Serbiei, urmând la tron după asasinarea protectorului său, deși era minor (va fi tutelat de o regență până în 1872).

Actualmente sediul Vămii Galați s-a mutat într-o clădire nouă, pe Strada Portului nr. 161. Clădirea din imagine a fost construită odată cu portul Docuri în 1889 și este lângă poarta 2 din Docuri. Să spunem un lucru interesant petrecut în această vamă din Galați. Gheorghe Panaiteanu Bardasare şi Scarlat Vârnav potrivit modei timpului, au studiat în marile centre universitare occidentale. Primul dintre aceştia a petrecut 18 ani la Munchen, unde a studiat pictura, revenind în ţară în anul 1858. Scarlat Vârnav (Hilişeu 14 oct. 1913-31 ianuarie 1868 Bârlad) era fiu al banului Vasile Vârnav, a preferat capiatala Franţei, unde s-a înscris la vestita Universitate Sorbona la cursurile de drept şi de filologie. În iarna anului 1845 S. Vârnav participa la Paris la o licitaţie de tablouri aparţinând marchizului Alexandre Marie Aquado de Las Marismas. Vârnav achiziţionează din celebra colecţie 16 tablouri, ce poartă semnăturile unor mari maeştri europeni, precum: Rubens, Caravaggio, Pietro Liberi, Murillo, Eustache le Sueur, Philippe de Champaigne, Egbert van Heemskerk (astăzi au ajuns până la noi doar 12 lucrări). Gheorghe Panaiteanu Bardasare l-a sfătuit „să pună cu ele temelia unui muzeu de tablouri în capitala Moldovei, spre eterna sa memorie". Scarlat Vârnav îi urmează sfatul şi expediază către Iaşi cele 16 pânze cu speranţa „că se va forma, măcar încetul cu încetul, o galerie naţională de tablouri" şi în capitala Moldovei. Valoroasa achiziţie a rămas depozitată în vama Galaţi, în condiţii improprii conservării unor lucrări de pictură, timp de un an. În 1846 Scarlat Vârnav a revenit în ţară şi a recuperat tablourile din vamă, după care le-a restaurat şi le-a încredinţat Bibliotecii Gimnaziului Academic, cu sediul în vechea clădire a Academiei Mihăilene, unde au rămas 12 ani, până la inaugurarea Muzeului Naţional (Pinacoteca), la 26 octombrie 1860. În actul de donație făcea precizarea că „le dăruiește patriei române"!

Și în tot ținutul Covurlui Catargiu însemna un reper politic de prim ordin și în consecință va avea primatul perioadei 1866-1901, Lascăr Catargiu, din comuna covurluiană Tg. Bujor, care a fost prim ministru al României pentru patru mandate, fiind și capul Partidului Conservator din România, cu o prezență activă în politica de după mica unire.

S-a scris destul de mult că fratele ei, colonelul Gheorghe Catargi, aghiotant al domnitorului, că a fost cel care a prezentat-o lui Alexandru Ioan Cuza. În scurt timp ea a și devenit favorita principelui domnitor, dărundu-i acestuia doi fii, Alexandru și Dimitrie[32]. Dar nu numai din acest motiv am ales să scriu despre familia Catargi, o familie importantă în Moldova și prezentă în sudul Moldovei de pe Siret, de la Mărășești până la Prut și până la Chișinău[33]. Logofătul Lascăr

[32] Constantin Ostap, *Maria Catargi Obrenovici*, în „*Magazin istoric*", 1995, nr. 11, p. 72 - 73; Constantin Ostap și Ion Mitican, *Iașii între adevăr și legendă*, vol. I, Iași, 2000, p. 145-151.

[33] D-na Olga Catargi (15.III.1850 – 4.IX.1917) era fiica stolnicului Nicolae Catargi, care s-a căsătorit la 1874 cu Ion Catargi, vărul ei primar, absolvent al Colegiului Juridic din Petersburg, în anii 1881 – 1896. Acesta a fost un timp Mareşalul Nobilimii din Basarabia, din 1881 până în 1897. A avut doi fii: Mihail (24.VII.1878, Chişinău – 3.II.1958, Bucureşti, Bellu), filozof şi diplomat şi Victor (22.XII.1882, Odesa – 22.X.1938, Chişinău, Cimitirul Râşcanu), ofiţer şi senator în Senatul României. Locuia la conacul său de la Cobâlnea, jud. Soroca, o minunată curte boierească. Casa ei din Chişinău (azi pe str. Columna, 106), i-a găzduit pe împăratul Alexandru II, marele duce Nikolai Nikolaevici, personalităţi ale vieţii politice şi culturale ori ale vieţii politice şi culturale din

Catargiu s-a născut într-o familie veche de boieri moldoveni, tatăl său fiind Constantin Catargiu[34]. Casa Monteoru -Catargi din București a fost construită în anul 1874, de Alecu Niculescu, şi a fost moştenită de fratele său, Nicolae Niculescu.

Biserica Sf. Gheorghe din Iveştii de Tecuci este o necropolă a unei părți din familia Balş din Moldova. Panait Balş (n. 1817- d. 23 ianuarie 1889, Iveşti, jud.Tecuci) a fost postelnic, mare vistiernic şi ministru de Finanţe al Moldovei, căsătorit la 24 iun. 1845 cu Ruxanda Cantacuzino-Paşcanu. Primul copil, George. N. 1847 moare la Iveşti la 12 nov.1899, fiind avocat şi fost prefect de Tecuci. Mihail n. în Galați la 8 oct. 1847 moare în aug. 1901 în Gérardmer, Franța şi este înmormântat la Iveşti. A fost deputat conservator de Tecuci, vicepreşedinte al Camerii Deputaților şi sponsor pentru Theodor N. Ciuntu, 1897, Dicționarul geografic, statistic și istoric al județului

---

Principatele Române, printre care George Filipescu, mareşal al Curţii Regale, generalul George Catargi, Catinca Ghika (născută Balş), cărturarul Radu Rosetti, Gheorghe Ghibănescu, ş.a. la Tupilați mai există, ridicat în secolul XVIII, conacul Catargi, care avea curtea interioară, a cărei suprafață depășește un hectar, tot felul de dependințe, locuințe pentru servitori, grajduri, hambare și beciuri, ale căror ruine se văd și astăzi. La capătul unei alei străjuite de tei bătrâni, pe care odată treceau caleștile cu boieri spre moșie, în trapul întins al cailor pursânge englez, se află încă ruinele conacului Catargi construit de boierul Ștefan Catargiu.

[34] Originea familiei are puternice rădăcini în ținutul Neamț, la Trifești de pildă. În vechea vatră a satului situată mai jos, spre albia secată a râului Moldova, a existat o bisericuţă de lemn cu hramul „înălţarea Domnului", care a fost afectată de viituri, din patrimoniul acesteia păstrându-se icoana făcătoare de minuni a Maicii Domnului, descoperită de către un cioban în apele râului. Ea a fost strămutată de către vel Logofătul şi Vornicul Ţării de Jos Lupu Balş, pe locul unde, în anul 1798, fiul său, Constantin Balş, vel Logofăt de Ţara de Jos a ridicat actuala biserică, după cum reise din pisania aflată deasupra uşii de la intrare: „Acest Sfânt şi Dumnezeesc lăcaş, unde se cinsteşte şi se prăznuieşte hramul Sfântului „Ierarh Nicolae", s-a zidit din temelie şi până s-a săvârşit cu toate cele trebuitoare, cu cheltuiala Domniei sale Constantin Balş, vel Logofăt de Ţara de Jos, fiul răposatului Lupu Balş, vel Logofăt şi a iubitei soţii Ancuţa, fica răposatului Constantin Catargiu vel Logofăt, care s-a gătit în anul 1799 august 15, spre veşnica pomenire şi dorinţa mântuirii a sufletelor Domniilor Sale şi tot neamul".

Tecuci, Stab. grafic I. V. Socecu, Strada Berzei 59, București. Paul n. 1850 moare în Galați la 28 ian. 1918 și este înhumat la Ivești. Este fost prefect de Galați și propietarul Casei Balș de pe str. Domnească nr. 67. Natalia n.30 ian.1854- d. 16 mai 1943. Costea n.13 apr.1856 –d.17 nov. 1905, Ivești, fost prefect de poliție Iași, prefect de Baia. Maria n.13 apr.1856 – 14 aug.1925, München. Cterina n.22 nov.1858-d.14 apr.1943, Iași, căsătorită la 2 mai 1904 cu Constantin Moruzi. Florea Căpitanu, Ilie Catargiu, mare logofăt, Costache mare stolnic, Constantin Razul Căpitanul (1714), Frătița Căpitanul (1729), Costache Razul, mare vistiernic (1732 şi 1736), Petre Ciucă, Mihalache Cantacuzino spătarul, Neculai Arhip sătrar cumpără moşiile Fântânele şi Dămăceni - Iveşti, Neculai Arhip clucerul, slugereasa Maria Arhip propietara pădurii Arhipoaia, din Lunca Bârladului, Petre Anastasiu, apoi Alexandru Atanasiu şi mai târziu fiul acestuia; Take Atanasiu, familia dr. Filip Schelarie, familia Balş prin marele vornic, urmaşii săi, fraţii Theodor şi Panaite Balş, al doilea mare vistiernic şi mai apoi postelnic, fii lui Panaite, respectiv Michail, care termină construirea Spitalului în 1894, începe pavarea trotuarelor din târg cu gresie roşie, introducând şi iluminatul stradal cu lămpi cu gaz lampant, Pavel sau Paul Balş, care este unul dintre cei doi ctitori ai vechii biserici din târg, construită între 1905 şi 1906 şi dărmată de cutremurul din noiembrie 1940, unchiul meu Dumitru D. Dumitru (Mitică Roșu), mare avocat al timpului, în catedra lui Vintilă Dongoroz, sublocotenent de artilerie, mort la Țiganca. Moşiile din Iveşti pe la sfârşitul secolului XIX şi începutul secolului XX trec în proprietatea lui Hector Economoş şi a fiului său Jean, pentru ca într-un final să devină proprietatea Elenei Negraponte căsătorită cu Generalul Eremia Grigorescu, care va bate pe nemţi la Mărăşeşti în vara lui 1917, sunt doar câteva dintre stele care au lucit în lunca Siretului inferior și în preajma Tecuciului și Galațiului.

Casa a fost cumpărată în anul 1883 de marele proprietar funciar Grigore C. Monteoru (1831-1898), cel care a înfiinţat, pe moşia sa, staţiunea Sărata Monteoru din Buzău. Și la scurt timp de la achiziţionarea ei, adică între anii 1887-1889, talentatul arhitectul bucureștean al vremii lui, numit Nicolae Cuţarida[35], cel care a fost asistentul arhitectului Ion Mincu, specialistul care este nevoit să modifice radical întreaga structură arhitectonică interioară a clădirii, amenajând și interioarele în stil eclectic francez, cu plafoane pictate numai în stuc și cu lambriuri din esenţe rare, cu o scară monumentală. Abia după Primul Război Mondial, casa a mai adăpostit, un timp scurt, Legaţia Poloniei (în 1923), rămânând apoi în posesia fiicei lui Grigore Monteoru, Elena, şi a soţului ei Lascăr L. Catargi până în 1949, când a fost naţionalizată.

[35] Inginerul Cuţarida (1854-1929) a rămas cunoscut în istoria arhitecturii bucureştene pentru antrepriza casei Monteoru (1887-1889) şi a Palatului Justiţiei (1890-1895), fiind un colaborator al arhitectului Ion Mincu. Nicolae a fost fiul pitarului Vasilache C. Cuţardia şi al Elenei Viroşanu şi a mai avut două surori, Mari și Fosa și un frate, Jean. A studiat ingineria la Politehnica din Zuerich (1879). În 1881 inginerul s-a căsătorit cu o baronesă de ? Vitleken (probabil o deformare românească a unui nume mai puțin întâlnit), de care divorțează pentru a se recăsători în 1893 cu Zoe Davila (1868-1943), fiica dr. Carol Davila (1828-1884). Cu prima soție nu a avut copii, cu cea de-a doua a avut cinci: Radu, Dinu, Niculae, Anna și Elena. (Sursa: A.N.R., fond familial Cuţarida, dosar 1, arbore genealogic).

Despre fiica lui Costin Catargi, Sofia Catargi, știm că a fost măritată cu un Alexandru Șt. Catargi, dar dintr-o altă ramură a familiei și acesta a fost a fost primul președinte al Curții de Apel (fostul Divan Domnesc) sub Al. I. Cuza voievod. Caimacamul Ștefan Catargi și Costin Catargi[36] erau cumnați. O altă fiică, din ramura basarabeană a Catargiilor, se pare că a fost mare maestră a palatului regal. A devenit de altfel a doua soție a boierului Petre Mavrogheni (1819-1887), care era un cunoscut om politic și fost candidat la tron. Olga Catargi[37] a luat parte la detronarea lui Cuza, în 1866. Între anii 1871 și 1875 Petre Mavrogheni a ocupat alternativ fotoliul de ministru de Finanțe și de Externe. A fost ministru plenipotențial la Constantinopol, la Roma (1881) și la Viena[38]. Elena Catargi s-a căsătorit cu Grigore Ventura[39]. Lascăr Costin Catargi, moștenitorul de drept, fiind

[36] Este amintit ca postelnic, fiind înălțat la rangul de logofăt la 20 mai 1835 „pentru slujba de logofăt de la Departamentul Justiției" (*Marea Arhondologie a boierilor Moldovei (1835-1856)*, întocmită de Mihai Răzvan Ungureanu, Iași, 1997, p. 58). La 1836, în raportul Sfatului Administrativ cu privire la „boierii care au căzut în anumite vini" și care nu puteau fi aleși deputați, este menționat și postelnicul Costin Catargiu (*Secretariatul de Stat al Moldovei (1832-1862). Inventar arhivistic*, p. 72, nr. 347). În anul 1847, postelnicul este trecut ca „vechiul antreprenor al Vămilor" (Ibidem, p. 282, nr. 1633). La 1848 făcea parte dintr-o Companie de boieri (între care și Vasile Alecsandri) care primeau privilegiul de a construi în Moldova o cale ferată (cu aburi sau cai), după capitalul de care vor dispune (Ibidem, p. 260, nr. 1524).

[37] Un personaj omonim, dar din ramura basarabeană a familiei, a fost Olga (Nicolaevna) Catargi (n. 15 martie 1850), căsătorită la 1874 cu vărul său Ivan Egorovici Catargi. Ea era foarte apreciată de regina Elisabeta, care-i trimitea volume și fotografii cu autografe. Reședința sa era la Chișinău, în frumosul palat Catargi (Gheorghe Bezviconi, *Boierii Catargi*, în revista „*Din trecutul nostru*", Chișinău, III, 1935, nr. 36-39, p. 119). În afară de Olga Catargi, a mai fost doamnă de onoare a reginei Elisabeta și Maria Greceanu, care locuia chiar vizavi de casa Catargi. Rudolf Suțu amintește și pe Eliza Aslan, care locuise în apropiere, și ea fostă doamnă de onoare a reginei Maria (*Iașii de odinioară*, p. 123, 124).

[38] Octav-George Lecca, *Familiile boierești române*, p. 640-641. Grigore Ventura (n. 1840 , Galaţi, România – d. 1909) a fost un scriitor și compozitor român. A fost profesor la Conservatorul din București. A scris piese de teatru cu caracter satiric („Căsătoriile în lumea mare", 1871) sau eroic („Curcanii", 1878; „Traian și Andrada", 1893).

[39] Aga Contantin Ventura, fratele prefectului de Botoșani Alecu Ventura, s-a căsătorit cu Soltana Rosetti Bibica, cu care a avut 3 copii (Ruxanda şi Elena, şi un băiat Grigore). Acest băiat Grigore Ventura, care a trăit între anii 1839 – 1909, s-a născut la Galaţi, şi a fost dramaturg, scriitor şi compozitor, profesor la Conservatorul din Bucureşti. A avut două căsătorii: prima cu Elena Catargiu, şi a doua cu Lea Vermont Grümberg, născută la Bacău, în familia profesorului evreu Grümberg, mai târziu Vermont, nume pe care-l va purta şi fratele ei, recunoscutul pictor bucureştean, Nicolae Vermont. Din arborele genealogic a lui Eugen D. Neculau știm de Neculai Ventura, ispravnic de Bacău în 1754, pârcălab de Galaţi, în 1761, postelnic, în 1776, spătar, căsătorit cu Victoria C. Gr. Soutzo, cu care a avut 5 copii, unul fiind Grigore Ventura (vel postelnic în 1803, decedat în 25.III. 1827, înmormântat la Popăuţi, jud. Botoşani), căsătorit cu Maria (numele neprecizat), decedată în 8.XI.1838 (după 11 ani de la pierderea soţului), fiind

stabilit cu domiciliul la București, a vândut casele din strada Carol nr. 35, la 26 iulie 1876, lui Neculai Drossu, cu 5000 de galbeni austrieci[40] zimțați.

Domnul Emil Mavrocordat, care era fiul șambelanului și al senatorului ieșean Alexandru Mavrocordat, a fost proprietar a caselor din strada Gându, din Iași. A făcut o bună carieră în magistratură, avansând până la funcția de judecător de ședință, la Tribunalul ieșean (care funcționa în clădirea vechiului Palat al Ocârmuirii)[41]. În anul 1876, atunci când Lascăr C. Catargi vindea imobilul din Copou lui N. Drossu, în el locuia, atunci cu chirie Nicolae Rosetti-Bălănescu (1827-1884), care era fiul marelui logofăt al Moldovei Petrache Rosetti-Bălănescu (1788-1874) și al soției Smarandei Lazu (1800-1860).

Costin Catargiu a mai avut și un frate, Alecu Catargiu, președinte la Curtea de Casație, „care ne dă un exemplu destul de nostim de starea raporturilor dintre bucureșteni și moldovenii emigrați în țara soră”[42] și care explică aspirițăile care

---

înhumată în cimitirul bisericii Vovidenia (Botoşani) şi care au avut împreună 5 copii (2 fete şi 3 băieţi), unul fiind Alecu Ventura, comis în 1832, agă-vornic în 1857, şi a îndeplinit funcţia de prefect de Botoşani sub Cuza şi din 1866 sub Carol I. Grigore Ventura, turnătorul lui M. Eminescu, l-a „inspirat” pe I.L. Caragiale, fiind ridiculizat în personajul „Rică Venturiano” din „*O noapte furtunoasă*”.

[40] SJAN Iași, Universitatea „Al. I. Cuza”. Rectorat, dosar 909/1919, f. 14. Actul a fost legalizat la Tribunalul Ilfov, secția III, la 28 iulie 1876.

[41] Episodul invocat în mod special de Suțu este acela al destituirii din funcție a lui Emil Mavrocordat, printr-un ordin arbitrar al ministrului Voinov, sosit în plic de la București. Acesta a urcat în primul tren spre capitală, pentru a cere explicații; răspunsul a fost, probabil, „așa am crezut eu de cuviință”; așadar nemulțumit, judecătorul ieșean l-a lovit pe ministru, zicând că „așa crede și el de cuviință” să reacționeze la un asemenea tratament. A fost condamnat la câteva luni de închisoare, pentru ultraj, dar a fost grațiat de regele Carol I. După acest episod s-a aruncat în vâltoarea politicii, de partea opoziției, împotriva guvernării de 10 ani a lui Ion Brătianu, vizând un loc în Parlament, alături de M. Kogălniceanu. Despre înrudirile lui Eugen Mavrocordat vezi recenta reeditare a lucrării lui Octav George Lecca, *Familiile boierești române,* ed. Alexandru Condeescu, București, 1999, p. 637.

[42] Radu Rosetti, *Amintiri*, Capitolul XIX. Ieșul decadenții. Saloane. Tipuri. Întâmplări, Iași, 1876 („1863 april 4. Iubiti veri Iordache! Ravașul dumitali cu data de la 12 mart, care primit la 2 a corentei luni, chiară în ziua de Paști, veri, deși nu mi-ai fi scris că ai fost în giosu sau în susu, totuși din cauza tăcerii ce am văzut la scrisorile meii, am înțelesu că nu ti afli în Ieși. Mulțămesc, frați, și iarăși mulțămesc că cercetezi despre mini și a me familie, precum și despre încredirea ce socoți a avea că am a pastra vreun feli de mulțămire pentru sărbători! Veri, veri! Nu doresc nici dușmanilor mei așa mulțămiri, așa sărbători: departi de rudi, de prietini, ș-azvîrlit de cruda soartă în București, între niște ființi ce pentru noi, pentru moldoveni, nu sînt alte decît fiare antropofagi (adică moldovofagi); căci își creazî mulțămiri de a ni faci și a ni procura tot soiul de șicanuri, ba încă și chiară batjocuri sub mască de emabilități. Cît pi ce eram să rămîn și chiară pe uliță, cu. copiii și nevasta me, și silugile meli, neputînd a găsi (din cauza delicateților lor și a emabilităților lor) casî di lăcuință, căci ca pi niști netrebnici ni speculă (cu emabilități) unul de la altul, căutînd prin feliurite manieruri a-și folosi pe ai lor cu pungile noastre, până ce cu vai nevoie am putut găsî

au însoțit unirea principatelor române din anul 1859. Cât de greu reușesc oamenii să se cunoască, să se asculte și să se respecte! Iar pe timpul primei căsătorii a fost ispravnic al județului Suceava, până în anul 1856, când obține și rangul boieresc de agă. El este încă cunoscut și astăzi peste tot ca fiind unul dintre vajnicii întemeietorii ai Comitetului Unirii. Între anii 1857 și 1858 a fost deputat în Divan, iar în anul 1859 a funcționat un timp ca pârcălab de Galați și prefect al județului Covurlui, fiind totodată desemnat și secretar al Adunării ad-hoc. Sigur că nu pot trece peste un ultim domnitor al familiei Ghica, Grigore Alexandru Ghica[43], care a

---

un hîrb de casî, care sub aerul de hatîr mi-au luat 400 galbeni chirie pi an, ba încă să fiu dator a șăde 3 luni în colbărie în privire că două din odăi pică și trebuie să li dărîme și să le facă di liznoavă. Iaca, veri, starea noastră, apoi am mai avut nenorocire să primesc și ravașul tău prin care îmi faci cunoscut că nu ti mai poți ocupa cu nevoili meli și că, neputînd faci nimica, dorești a mă părăsi și tu. Veri, mai bine făceai a-mi trimete niște arsenic decît așa cuvinte… ()La 1874, după întoarcerea mea din străinătate, cînd am venit să petrec iarna la Ieși, nu mai rămăsese decît vro zece case care mai primeau în fiecare zi: casa Neculai Roznovanu, casa cucoanei Didița Mavrocordat, casa Toderaș Paladi, casa lui Nicu Ceaur-Aslan, casa lui Cocriță (Constantin) Cazimir, casa răposatului Constantin Catargiu, casa Nicu Rosetti-Bălănescu, casa Iancu Prăjescu și casa Neculai Drossu. Casa cea mai renumită era acea Roznovănească. Stăpînul ei, Nunuță (Neculai) Roznovanu, barbat de treizeci și unu de ani, fusese părăsit de curînd de frumoasa și bogata lui soție, Adela Cantacuzino-Pașcanu; iar maică-sa, cucoana Marghiolița, născută Ghica-Comănești, vestită altădată pentru o frumusețâ ale cărei urme se mai vedeau, era de aproape patruzeci de ani în capul societății ieșene. Casa era ținută tot în stil mare, tot ospitalieră, dar mai cu rezervă decît altădată. Influența mamei asupra fiului său era foarte mare; el nu-i ieșea din cuvînt. Pe acea vreme, în iarna de la 1874-1875, Nunuță era cuprins de o adevărată pasiune pentru militărie; era subofițer milițian și, grație memoriei sale extraordinare, cunoștea școala de soldat și de companie mai bine decît cel mai bun reangajat. Cam neîndămînatic, cam gauche în hainele lui civile, îi șădea foarte bine în uniformă, încins cu sabia și cu cușma țurcănească în cap. Nu lipsea de la nici un exercițiu, de la nici o paradă. Urma cu cel mai viu interes mersul războiului civil în Spania; bineînțeles că era carlist convins și înfocat.

Dar persoana cea mai simpatică din casă era fiica cucoanei Marghioliței, doamna Zoe Sturdza, care fusese căsătorită cu Ion A. (Zizin) Cantacuzino, fostul caimacam din Căimăcămia de Trei, care a succedat lui Ștefănică Catargiu. Doamna Zoe Cantacuzino care, doarece maică-sa îmi era vară primară, îmi este nepoată, trăiește și astăzi, la frumoasa vîrstă de nouăzeci și șapte de ani.").

[43] Cu speranța că aceste note de subsol o să conducă la înțelegerea mai profundă a acestei familii cu cei mai mulți doomnitori iată ce spune Gh. Ghibănescu despre câțiva dintre ei: „Logofătul Costake Ghika. Personagiu considerabil al vremei. A jucat cele mai mari și preponderente roluri de la 1774 până la moartea lui în anul 1828.

Și el era unul din cei șapte stâlpi ai țărei. În jurul personalității lui și mai ales în privința stărei sale civile s'a stârnit o suma de studii istorice, care nu au ajuns însă la nici o conclusiune precisă. Versiunea preconizată de Radu Rosetti în studiul său asupra urmașilor lui Grigore Al. Ghica Vodă decapitatul, publicată în *Convorbirile literare* din anul 1902 pretinzând că logofeții Iordake și Costake Ghica, autorii ramurilor Ghiculeștilor din Moldova sunt fii Catincăi Ghica, sora lui Grigore Al. Ghica Voevod, căsătorită cu Dumitru Gheorghiadi Sulgeroglu, este o versiune care nu se bazează pe nici un document, ci numai pe o pretinsă tradiție orală. Numai că și combaterea

fost domn al Moldovei în perioadele 1849-1853 şi 1854-1856, acela care ne lasă locuind în orașul Galați ultimii săi descendenți și importanți membrii ai familiei Ghica.

A avut parte de un destin tragic, iar nefericirea lui a încolţit încă din fragedă pruncie, după ce mama lui, Elena Sturdza, fata vornicului Grigoraş Ghica şi a

---

acestei afirmațiuni nu poate intra în cadrul acestor notițe. Aceasta calomnie a fost răspândită de paharnicul C. Sion, dușmanul înverșunat al Domnitorului Moldovei din 1849 Gr. Al. Ghica, care se trăgea din logofătul Costake Ghica, fiindu-i nepot de fiu. Este aproape sigur ca logofeții Iordaki și Costake Ghica sunt copii marelui spătar Matei Ghica, fratele lui Gr. Al. Ghica Vodă, care a fost trăitor și în Moldova; ei au mai avut un frate Alexandru, mort în exil în Rusia, unde întovărășia pe unchiul său Gr. Ghika Von și o soră Smaranda, soția domnitorului Constantin Moruz, cu care Ghiculeștii erau cumnați. Costake Ghica născut probabil pe la 1745 în tovărășește pe unchiul său surgunitde ruși la Petrograd în anul 1769. Sub a doua domnie în Moldova a unchiului său Gr. Al. Ghika este vel cămăraș, ridicat de cătră cumnatul său C. Moruz la rangul de hatman la 1784 și rămâne în acest rang până la 1804, când este înălțat la rangul de vel logofăt. Moare la 1828 și este înmormântat la biserica Sf. Spiridon din 14. La 17 septemvrie 1778 s'a căsătorit cu Mărioara Cantacuzino, tânăra văduvă a lui Ramadan Costin, fiica logofătului Iordake Cantacuzino Deleanu, de la care ia mare zestre. Nepot de frate al Domnitorului Grigore Alexandru Ghica cumnat al domnitorului Alexandru Constantin Moruz, probabil om iscusit și cu mare experiență a treburilor publice, el își agonisește o avere considerabilă primind chiar în dar, de la nepotul său Domnitorul Al. C. Moruz moșia Comănești, ultima moșie domnească. Situațiunea lui politică a fost în mare vază în decursul mai multor decenii, cu toate că citesc într'un raport al consulului prusac Kiinig, din anul 1788, că Iordake și Constantin Ghyka favoriții lui Alexandru Ion Mavrocordat, sunt arătați (sub domnia lui Al. Ipsilanti, nouri trecători! Costake Ghica este mult mai tânăr ca fratele său Iordake și sora sa Domnița Smaranda Moruzi. Costake Ghica a avut trei fii: George autorul ramurei Deleni, Alecu (Bilboquet), tatăl domnitorului Gr. Al. Ghika de la 1849, și Dumitru autorul ramurei Comănești și o fată, Catinca, măritată cu un Sturdza. El a știut probabil prin capacitatea lui să se puie bine cu rușii, căci el este favoritul kneazului Potemkin, care își stabilise curtea în anul 1787 în casele hatmanului Costake Ghica. Cadavrul lui Potemkin, care moare în drum spre Rusia, este adus la Iași tot la locuința lui Costake Ghika. Mai știm dintr'o petiție a fiului său Dumitru, petiție adresată împăratului Austriei în anul 1822, că Costake Ghica a fost ridicat la rangul de prinț de către țarina Caterina II-a.

A iubit și artele, căci citim în Manolake Drăghici la pagina 116 din vol. II: (în
zilele Șuțului s'au înființat pentru întâiaș dată în Iași teatru de societate în casele hatmanului Kostake Ghyka. Două locuinți ale lui ne sunt cunoscute: prima unde este astăzi Facultatea de medicină; din ce cauză nu se știe el a vândut acest palat visternicului Bal§ inainte de anul 1796 stabilindu-se în Muntenimea de Sus în casele socrului său Iordake Cantacuzino Deleanu, pe locul unde este astazi Universitatea nouă. Manolake Draghici ne spune la pag. 82 vol. II din timpul ocupațiunei rusești 1806-1812 „iar senatorul Milanovici locuia în casa Ghicăi la Copou, în care este acum teatru, ce are opera itallană". Logofatul era obițnuit a găzdui și fețe mai simandicoase. Măsura de apă care ș'o rezervă prin actul de tovărășie este desigur pentru casa lui din Muntenimea de Sus, pe locul actualei Universități. În ciuda ponegritorilor vechiului regim nu putem invoca fără un pic de emoțiune această figură a bătrânului diregător Costake Ghica." – Gh. Ghibănescu, *Documente*, „*Ioan-Neculce*", *Buletinul Muzeului Municipal din Iaşi*, Fascicula 8, 1930.

domniţei Marioara Callimachi, s-a îndrăgostit, pe când avea doar 21 de ani, de un conte francez şi s-a despărţit de soţul ei, prinţul Alecu Ghica. Consulul prusac Kreuchely[44] scria despre calităţile lui morale şi politice, spunând clar că „se deosebea nu numai de ceilalţi Ghiculeşti, dar şi de toată boierimea ţării".

S-a căsătorit foarte tânăr, la 21 de ani, cu domniţa Elencu Sturdza, fiica lui Ioniţă Vodă Sturdza şi a Ecaterinei Rosetti-Roznovanu. Spre deosebire de tânărul idealist, cu o cultură vastă şi preocupări înalte, Elencu dovedea mai degrabă înclinaţii de bună gospodină şi de mamă. Cei doi au avut împreună patru copii (Constantin, Ion, Alexandru şi Catinca). Însă în anul 1833 au divorţat, după ce tânărul Ghica s-a îndrăgostit de Ana Catargi.

Ana Catargi era căsătorită cu Ion Buhuş, un boier „bogat, cinstit, bătrân şi ursuz", soţ căruia-i jurase credinţă după voia părinţilor ei (Iordachi Catargi şi Elisabeta Rosetti), la vârsta de 13 ani. Frumoasă, zglobie, spirituală, Anicuţa Catargi Buhuş l-a cucerit definitiv pe Grigore. Cum dragostea lor era mare, cei doi au renunţat la parteneri şi s-au căsătorit în 1833.

Anicuţa Catargi a născut două fete, Aglaia şi Natalia, iar la vârsta de 26 de ani avea să se stingă în urma unei răceli. A stat la Chişinău bolnavă două luni și a adus pe lume, înainte de termen, o fetiţă care a murit imediat după naştere. La două ore după fiica ei s-a stins şi Anicuţa, în braţele neconsolatului său soţ. Stabilit la Paris, în Castelul du Mée, Grigore Ghica a suferit o depresie puternică, care avea să-l îndemne spre sinucidere. Și Grigore Ghica s-a împușcat în cap în seara de 4 august 1857, în Castelul du Mée, la un an de la mazilire și a fost așezat în cripta familiei Ghica, din cimitirul du Mée, din Paris.

[44] Acreditarea lui Kreuchely, în 1819, în calitate de viceconsul la Iaşi, s-a făcut printr-o scrisoare a ambasadorului Prusiei la Constantinopol către domnul Moldovei şi prin intervenţia directă, verbală, a consulului Prusiei la București, Ioan Marco. Cum Poarta a refuzat recunoașterea postului, faptul este cu atât mai semnificativ, căci Kreuchely a funcţionat la Iaşi doar în baza acestei acreditări directe. La numirea aceleiaşi persoane în postul consular din București, în 1820, legaţia i-a notificat faptul domnului Alexandru Suţu, care, la rândul său, a răspuns că îl recunoaşte pe Kreuchely drept consul.

Vadul Bacalbaşa situat astăzi în dreptul străzii Vadul Sacalelor.

Urmașii săi din Galați vor face obiectul altor pagini ale cărții, acum pot doar să vă spun că prințul Alexandru Ghica a fost un nobil și un demn urmaș al celui mai erudit domnitor al familiei sale. Ei au acreditat convingerea că pecetea nobleții rămâne doar educația.

În Focşani, oraşul moldav care a ratat şansa de a deveni capitala ţării, venea pe 5 februarie 1859 domnitorul țării, cel ales să schibe soarta acestui neam. El avea să fie primit într-un mod imperial, dar trecea cu această ocazie și pe la curtea avută la Mărășești[45] a boierului Costin Catargiu, unde a fost consemnată efuziunea momentului de scriitori și de istorici[46]. Ne apropiem de momentul în care trebuie

[45] Mare proprietar al moşiei Mărăşeşti, înainte de mica Unire, a fost Costache Catargi, fost ministru în guvernul Moldovei, antiunionist convins. În ziua de 22 august 1854, prinţesa Obrenovici, mătușa tinerei Maria Obrenovici, aduse pe lume, la Mărăşeşti, un drăgălaş şi dolofan prunc. Acesta primi numele de Milan, viitorul rege al Serbiei, şi a fost înregistrat în condica bisericii de aici. După ce medicul adus de boierul Costache, de la Iaşi, constată că totul este în regulă, atmosfera de bucurie şi bună dispoziţie cuprinseră din nou încăperile şi împrejurimile conacului. În timpul boierului Iorgu Catargiu, însurat cu Smărăndița Balș, acesta își avea palatul pe locul unde se află astăzi Parcul Public și unde se găsește palatul în ruină, proprietate Negropontes, în apropiere de locul numit Siliștea.

[46] I. M. Dimitrescu, care era şi directorul Prefecturii Putna în anii 1930, descrie pe larg vizita în Focșani a Domnitorului în volumul „*Însemnări cu privire la oraşul Focşani*”. Care român care și-a sprijinit speranțele și gândurile bune pe umerii tânărului domn nu ar dori să fie rememorat evenimentul? De aceea o să inserăm și aici acel text: „Cuza Vodă, după îndoita sa alegere, ca domn al ambelor principate, mergînd spre Bucureşti, în această calitate, a trecut prin Focşani în ziua de 5 februarie 1859. I s-a făcut de către focşăneni o primire împărătească. Mii de oameni i-au

să știm cum a trecut peste noi și peste țară veacul fanariot, să vedem ce a lăsat bun în urma sa, dar să observăm acum și valul crunt de asuprire grecească, care a fost incomparabil mai rea decât ce am pățit sub suzeranitatea sau ocupația otomană. Să reamintim cetitorului că tot neamul Catargi[47] a râvnit totdeauna ajungerea în demnități cât mai mari, motiv pentru care și riscurile asumate au fost pe măsura visului lor neostoit de supremație. Uneori visul părea a se fi împlinit, dar de mai multe ori prețul plătit pentru aceasta a fost umilința, dezonoarea și chiar și viața.

---

ieşit în cale în drumul dinspre Mărăşeşti, pe unde venea de la Iaşi. În cinstea domnitorului s-au ridicat pe şosea, pe uliţele pe unde trebuia să treacă şi în faţa curţii boierilor Dăscălescu, patru arcuri de triumf, împodobite cu verdeaţă şi înfăşurate în pînză tricoloră. Cîteva sute de felinare, improvizate în grabă, nenumărate ceaune cu smoală, păcură şi seu, erau aşezate pe uliţi, pentru a se aprinde feeric oraşul, în noaptea aceea de 5 februarie 1859. (...)Din nişte însemnări, ce le păstrez de multă vreme, de la un martor ocular al acelei primiri domneşti, se spune că la bariera oraşului, era lume cît frunză şi iarbă. Un tablou pitoresc şi variat se înfăţişa privirii martorului meu. Frumoase doamne din înalta societate focşăneană în fruntea cărora stătea Ilenuţa Bontăşoaia, «icoană într-un altar s-o pui», îmbrăcate în toaletele cele mai elegante, scumpe şi luxoase ale vremii. Tinerii boeri «bonjuriştii» în costume de carbonari ai Apusului. Pitorescul devine şi mai atrăgător, cînd apar boierii mai bătrîni, ca Gavrilă Stamatin, în costumul după moda turcească, cu antreu mare şi işlic. Prostimea în haine împestriţate. Mulţi mai aveau încă mondire şi şepci, rămase de la soldaţii împărăteşti, din ultima ocupaţie rusească, dela 1854. Negustorii mai mici şi breslaşii din Tăbăcari, în şube, caţaveici şi scurteici de un albastru închis, cu găitane, pantaloni largi, cu creţuri, după moda balcanică. Jupînesele lor, legate la cap şi îmbrăcate în scurteici verzi şi roşii deschis, cu frumoase şi bogate blăni de vulpe. Sosirea Domnului întîrzia şi lumea, mai ales duducele, îmbrăcate în toalete subţiri, îngheţaseră de frig. Gurile rele şopteau în mare taină că Domnitorul s-ar fi oprit la Mărăşeşti, la curtea boierului Costin Catargiu, care avea pe lîngă el pe prea frumoasa lui fată, Nataliţa Catargiu (cel mai probabil e vorba de Maria Catargiu, n. n., cunoscută ca fiind amanta oficială a lui Cuza). Deşi Costin Catargiu, fusese temutul prigonitor al unioniştilor, Cuza Vodă, în mijlocul acestei sărbători obşteşti, bun şi generos cum era, l-a iertat şi s-a oprit în curtea lui. Cine ştie dacă la această împăcăciune, n-a contribuit şi frumoasa lui fată?...!”

[47] Să privim puțin la unul dintre fruntașii neamului Catargi, anume Ștefan Catargiu (n. 1789- d. 2 septembrie 1866). A fost un boier care a îndeplinit funcția de membru al Căimăcămiei de Trei din Principatul Moldovei (1857 - 20 octombrie 1858). Catargiu era proprietarul moșiei de la Tupilați (astăzi în județul Neamț). În anul 1819 vornicul Catargiu a obținut printr-un hrisov dreptul de a înființa târguri și iarmaroace, aici construindu-se Hanul Ancuței, care va servi și ca stație de poștă. În anul 1838 era vornic; în anul 1843 era Ministru al Dreptății (mare logofăt), dovedindu-se un boier destul de loial domnitorului Mihail Sturdza (1834-1849). În anul 1857 devenise un membru foarte activ al ideii de unire. În perioada 1857 - 20 octombrie 1858 Catargiu a fost membru al Căimăcămiei de Trei (alături de Anastasie Panu și Vasile Sturdza), care administra Moldova. În timpul căimăcămiei a urmărit scopuri ascunse și nepatriotice, dar a întâmpinat rezistența viguroasă a celorlaltor doi membri ai camăicămiei de trei, care i-au zadărnicit planurile. S-a retras din căimăcămie la 20 octombrie 1858, fiind înlocuit de I. A. Cantacuzino. A încetat din viață la 2 septembrie 1866 și a fost înmormântat în curtea Bisericii din satul Tupilați (județul Neamț).

Nicolae Mavrocordat[48] era cel care între datele 17 noiembrie 1709 - octombrie 1710 deschidea seria domniilor fanariote cu prima sa domnie.

Generalul de brigadă Gheorghe Niculescu, în calitate de comandant de companie din cadrul regimentului, s-a remarcat în luptele de la Nămoloasa şi, în mod deosebit, în subsectorul „Răzoare" (500 m vest Mărăşeşti), şi apoi la Muncelu (19-21 august 1917). Apoi a participat la luptele grele purtate în Basarabia pentru alungarea trupelor ucrainiene şi ruseşti peste Nistru (1918-1920). Gheorghe Niculescu a fost avansat la gradul de colonel, la data de 10 mai 1941, şi numit la comanda Regimentului 12 Dorobanţi „Cantemir" Bârlad subordonat Diviziei 21 Infanterie din Galaţi. Sublocotenentul Dumitru Dumitru din Regimentul 5 Artilerie, rănit pe Dealul Epureni şi decedat în ziua de 7 iulie 1941 în Ambulanţa Divizionară nr. 21, a fost înhumat iniţial la Murgeni, iar de aici rămăşiţele sale pământeşti au fost mutate în cimitirul din Fundeni şi în 1985 în cimitirul Eternitatea din Galaţi, împreună cu părinţii. În com. Iveşti, jud. Galaţi este trecut între eroii din al doilea război mondial sub numele de Mitică Roşu, porecla sub care era mai bine cunoscut.

După cum se vede prima domnie a lui Nicolae Mavrocordat a durat numai un an, pentru că în spatele acestei domnii se contura și interesul crescut al Rusiei, iar

[48] Născut în 1599, Nicolae Mavrocordat este cel care a părăsit insula natală și s-a stabilit în cartierul Fanar din Constantinopol pentru a practica negustoria. Din căsătoria sa cu Roxana Scarlatos s-au născut opt copii (Emile Legrand, *Généalogie des Maurocordato de Constantinople*, Paris, J. Maisonneuve, Libraire-éditeur, 1900, p. 9-10), dintre care cel de-al șaselea, Alexandru, avea să parcurgă o strălucită carieră politică, devenind mare dragoman al Imperiului Otoman. Era fiul lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul (consilier secret). El a dobândit titlul de Exaporitul, ce avea semnificaţia de „consilier secret" sau „secretar intim", deoarece cunoștea și era părtaș la împlinirea secretelor Sublimei Porţi (Chesarie Daponte, *Catalogul istoric al oamenilor însemnaţi din secolul al XVIII-lea, dintre care majoritatea au trăit în Ţările Române Valahia şi Moldova*, în Constantin Erbiceanu, *Cronicarii greci care au scris despre români în epoca fanariotă*, București, 1888, p. 184). Prin bunica sa, fiica lui Alexandru Iliaș, se înrudea și cu familia domnitoare. Era un om învățat, știa mai multe limbi străine, studiase filosofia și teologia, iar in țară a învățat și românește. Alexandru Mavrocordat era un distins om de cultură, cu studii la Padova şi Bologna. El a pus începutul celebrei biblioteci a Mavrocordaţilor, a scris opere de istorie, filosofie, teologie, retorică şi gramatică, dând o instruire aleasă fiilor săi Nicolae şi Ioan.

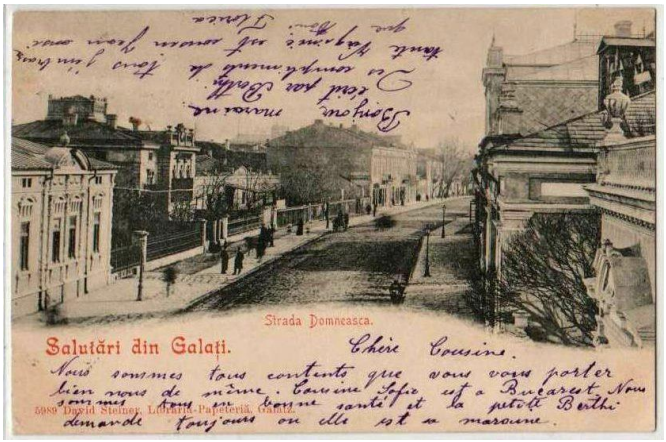
schimbarea în sine impundu-se deoarece nemulţumirile unor mari boieri și mai ales ale hanului tătarilor din Crimeea au determinat înlocuirea lui din scaunul voievodal al Moldovei. Îl urma nesperat la domnie pe aranjamentele cărturarul hanului tătar și cu largul sprijin rus al țarului Petru cel Mare Dimitrie Cantemir (noiembrie 1710-iulie 1711)[49], dorit și protejat de țarul Rusiei Petru I, dar înscăunat la recomandarea hanului tătar.

În anul 1711, Poarta Otomană avea să ne impună regimul fanariot, caracterizat prin numirea unor domnitori străini de țară, recrutaţi din Fanar, cartierul grecesc al Istanbulului care dădea imperiului de regulă mai toți dragomanii de la curtea sa.

A urmat căimăcămia de trei dușă de către Lupu Costachi, Maxut, Antioh Jora în perioada august - septembrie 1711, apoi căimăcămia lui Ioan Mavrocordat[50] dusă în lunile septembrie - 16 noiembrie 1711. Cum sultanul s-a lămurit cât de dăunătoare fusese numirea lui Dimitrie Cantemir pentru apărarea intereselor otomane, Nicolae Mavrocordat a revenit pe tronul Moldovei.

[49] Emile Legrand, *Généalogie des Maurocordato de Constantinople*, Paris, J. Maisonneuve, Libraire-éditeur, 1900, p. 10.

[50] Se păstrează un „Hrisov prin care Ioan Mavrocordat vv., domnul Moldovei, judecă pricina dintre Vasile de la Vistierie şi alţii cu Ion Bujoranul şi alţii, pentru moşia Scândurenii şi Horoiaştii, din ţinutul Covurluiului"; 1745/7254 noiembrie 25, Bibl. Acad. Rom., doc. ist., XXXVII/51; Hrisov de la Ioan Mavrocordat vv., domnul Moldovei, prin care întăreşte stăpânirea lui Ştefan Bosie, armaş, peste un heleşteu de la Coşeşti, din ţinutul Covârlui; 1746 /7254, Iaşi, Bibl. Acad. Rom., doc. ist., VII/170; Hrisov de la Ioan Nicolae Mavrocordat vv., domnul Moldovei prin care dă voie lui Manolache Costache vel vornic să facă pod pe moşia sa Lieştii, din ţinutul Tecuciului; 1745/7253 februarie, Bibl. Acad. Rom., doc. ist., CXXXVIII/113; Hrisov prin care Ioan Nicolae vv., domnul Moldovei, porunceşte lui Enache Şerban, vel căpitan, să cerceteze pricina lui Chiriac Docan, cu nişte răzeşi, pentru stăpânirea unei părţi de moşie din hotarul Măteeştilor, în ţinutul Covurlui; 1746/7255 noiembrie 26, Iaşi, Bibl. Acad. Rom., doc. ist., CLXVI/54; Hrisov prin care Ioan Mavrocordat vv., domnul Moldovei, înştiinţează pe Negre Apostol, fost mare căpitan, şi pe Constantin Movilă, mare căpitan de Covurlui, despre jalba făcută de Irimia, fost vornic, şi de către Toader, vornic, nepoţii lui Chiriac Beşleagă, că au un vad de moară, cu loc de casă şi de grădină, în ţinutul Covurlui, pe care îl pretind acum nişte nepoţi ai celui ce au făcut danie moşului lor, Chiriac Beşleagă; 1745/7253 aprilie 27, Iaşi, Bibl. Acad. Rom., doc. ist., CDLXV/74.

Strada Domnească. Pe stânga se observă fosta Prefectură următoarea clădire fiind casa Sacomano. Ilustrata este înainte de anul 1906 când aici apărea și clădirea Palatul Aministrativ. Planul orașului Galați din 1897 cuprindea în acest spațiu „Teatrul cel Mare", construit cu autorizație emisă în 1864 de Bogdan Ceacîru, numit apoi „Temistocli", „Baraca lui Bogdan" etc, locul aparținând negustorului Sacomanu. Până în 1906 Prefectura a funcționat în diverse case închiriate, una din ele fiind cea de la nr. 88 (mai târziu 90 și 58 de astăzi), propietatea Creditului Urban București până în 1908, având ca vecini la sud Palatul Administrativ, iar la nord pe Ecaterina Ernici și fiind construită în anul 1872. În acest timp clădirea a fost cupărată de succesorul bancherului bulgar Evloghie Gheorghieff și a fratelui său Hristu, numit E.I. Gheshov. Între anii 1887 și 1897 s-a încercat și o alee despărțitoare, dar cei trei propietari ai terenului au desființat-o în instanță. În perioada 1939-1941 aici a funcționat cu chirie Comandamentul 3 Teritorial.

În cea de-a doua domnie a sa, domnie care a marcat de fapt începutul oficial al „secolului fanariot" în principatul moldav dintre Carpaţi și Nistru. Nicolae Mavrocordat venea și chiar prelua domnia în perioada 16 noiembrie 1711 - decembrie 1715. După el a venit pe tronul Moldovei pentru a doua domnie Mihai Racoviţă, care a domnit în perioada decembrie 1715 - 26 septembrie 1726. Prezent de trei ori pe tronul Moldovei (1703 - 1705, 1707 - 1709 şi 1715 - 1726) şi de două ori pe cel al Ţării Româneşti (1730 - 1731, 1741 - 1744), la începutul celei de-a treia domnii din Moldova, Mihai Racoviţă a fost nevoit să facă faţă unei situaţii aparent fără ieşire.

Este vorba de episodul confruntării austro-turce, din 1716-1718, desfăşurat pe teritoriul Moldovei, în care principele român a fost pus la o grea încercare, nu numai din punct de vedere militar, cât în special în ceea ce priveşte abilitatea sa diplomatică recunoscută, calitate pe care o dovedește de multe ori. Sigur că lăcomia boierilor Moldovei, care a atins în acești ani ai domniilor fanariote cote alarmante și absurde, a contribuit bine la creșterea peșcheșului, pe care toți cei

care acei care doreau investitura în scaunul domniei Moldovei trebuiau să-l plătească înalților dregători ai Porții Otomane.

Dar dragomanul Nicolae Mavrocordat obținea totuși, contra sumei de 400 de pungi cu galbeni, în decembrie 1709, de la Poartă, firmanul de învestire în domnie în Moldova. Nicolae Mavrocordat[51] soseşte în ianuarie anul următor la Iaşi. Ca de obicei meterhanelele fac obișnuitul zgomot domnesc, ocazionat de astfel de festivități puțin prevestitoare de bine.

Și pentru că înainte de mazilirea domnului precedent, care a fost Mihail Racoviţă[52], domn despre care am mai vorbit câte ceva, boierii strângători de dări, numiți atunci zlotaşi, au colectat un impozit extraordinar, care n-a fost vărsat totuși în vistieriea Moldovei, dar noul domnitor le-a ordonat, într-un mod cu totul surprinzător și neobișnuit pentru acele timpuri, ca să la întoarcă banii tuturor contribuabililor ocărând lipsa zapciilor de scrupule.

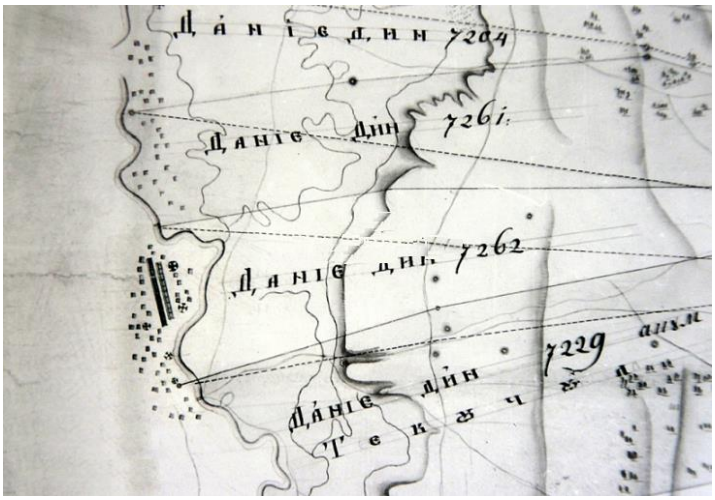
Cronicarul Nicolae Mustea[53], fost „diac al divanului", relata în compilațiile sale la „*Letopisețile Moldovei*", desigur că ironizând mereu situația țării, odată cu venirea noului domn, însoțit de cohorte întregi de greci leșinați de foame, „că să se pusteise Fenerul în Ţarigrad, că numai muierile lor rămăsese, iar grec, umblai mult până ce dai de unul acolo; iar aice sosind umplut-au curtea domnească, prin toate odăile şi prin târg pre la gazdă". El este domnitorul țării, cel care a încercat să reformeze sistemul de impunere la dări. A mai introdus un impozit stabil „rupta", colectat în patru rate. Sumele impuse erau însă foarte mari. Până atunci o primă încercare de a introduce „rupta" a fost întreprinsă în 1700 de Antioh

[51] Se păstrează un „Hrisov prin care Nicolae Mavrocordat vv., domnul Moldovei, porunceşte lui Stamati, pârcălab, lui Sandu şi lui Beldiman, pentru a judeca pricina dintre Postolachi, diacon, şi alţi răzeşi cu călugării de la M-rea Răchitoasa, pentru moşia Cârna, ţinutul Tecuci"; 1712/7220 februarie 22, Iaşi, Bibl. Acad. Rom., doc. ist., CCCLIX/28; Hrisov prin care Nicolae Alexandru vv., domnul Moldovei, scrie căpitanului din Tecuci, Florea, în pricina unor răzeşi de la moşia Cărbuneşti, pentru care a făcut jalbă Gheorhe Costin şi Postolachi; 1710/7218 martie 19, Iaşi, Bibl. Acad. Rom., doc. ist., CXI/8;

[52] Mihai Racoviţă, domn al Moldovei (1703-1705, 1707-1709, 1715-1726) şi al Ţării Româneşti (1730-1731, 1741-1744). A fost boier din țară din sânge Cantacuzinesc și ginere al lui Constantin Cantemir. Deși era boier din țară, domnea în același spirit fanariot, care a întunecat acea epocă din istoria Principatelor Române. Ca tovarăși în a stoarce țara de bani i-a luat și el tot pe greci, ba chiar și pe turci. Racoviţă a fost o mare familie de boieri originară din Moldova, ai cărei membri au fost domni în ţările române sau au deţinut importante dregătorii, mai ales în Moldova. Înainte de secolul 16 se numea „Cehan".

[53] Nicolae Mustea ajunge în Moldova doar până la demnitatea de spătar. *Letopisețele Moldovei*, scrise de dânsul, compilând cronicele anterioare și contemporane, cuprind 67 ani, adică evenimentele mai însemnate de la 1662 până la 1729. Această cronică anonimă s-a numit a lui Mustea, după numele copiatorului. Ea cuprinde istoria Moldovei între 1662 - l730.

Cantemir[54]. Domnitorul a încercat ca să repopuleze toate ţinuturile de la marginea ţării, pustiite în urma operaţiilor militare dese rusești și turcești, din ce în ce mai înverșunate.

[54] În 1700 va fi introdus un impozit fix trimestrial, „rupta”, potrivit căruia darea anuală era stabilită în corespundere cu averea contribuabilului; rupta se plătea în patru sferturi, concomitent fiind desfiinţate celelalte dări (I. Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei*, p. 149). Despre Cantemireşti nu o să spun aici decât despre lucruri care pot lămuri alte genealogii ale personajelor care au influienţat lunca Siretului în cursul lui de jos, ca și târgul Galaților. Iată de pildă că un „Constantin ot Ciocani”, fiul lui Sava, trăitor pe la 1645, a fost căsătorit cu Anisia, fiica paharnicului Dabija Nădăbaico şi a Paraschivei Cârstea Ghenovici (Zotta S., *Despre neamul Cantemireştilor*, p. 13, coroborat cu o însemnare din IN, IV, p. 216; vezi, mai jos, nota 89), soțul ei era atâta de prezent în Țara de Jos. Între cei de la care a făcut cumpărături Gavriliţă Costache, ascendentul Costăcheştilor, se află şi Constantin cu soţia sa Anisia şi copiii Iordache şi Maria (*IN*, *IV*, p. 216: „nepoţii lui Cârstea vornicul cel mare: Constantin şi Anisiica, fii, Iordache şi Maria, nepoţi”); este firesc, întrucât Anisia era vară primară cu mama lui Gavriliţă Costache, Tofana, fata lui Vasile Bujoreanu, ginere, şi acesta, ca şi Dabija Nădăbaico, al vornicului Cârstea Ghenovici. Deci, în al doilea rând, se lămureşte „frăţia” dintre Iordache şi Cantemir, discutată cândva de Zotta: Cantemir a fost soţul Mariei, zisă Bâia, sora lui Iordache. Mama Anisiei, care era Schiva (Paraschiva) și era fiica lui Cârstea Ghenovici (DIR, XVI/ 4, Bucureşti, 1952, nr. 181, p. 138), boier al sfatului domnesc din 1588, mare-vornic, succesiv, în ambele „ţări”, până la 1612; acesta era căsătorit cu Anghelina (Ibidem), fata lui Matei Crăciun (Iorga N., *Consideraţiuni istorice asupra documentelor prezentate de d. Marcu Beza*, în *AAR MSI*, s. *III*, tom. *XVII*, mem. 6, Bucureşti, p. 3), postelnic la 1561 (*Inscripţiile medievale ale României. Oraşul Bucureşti*, *I* (1395–1800), volum alcătuit de Alexandru Elian (redactor responsabil), Constantin Bălan, Haralambie Chircă şi Olimpia Diaconescu, Bucureşti, 1965, nr. 766, p. 580), mare-vornic al Ţării de Sus la 1569–1570, şi a Mariei (Ibidem; Iorga N., *Consideraţiuni istorice*, p. 3) (m. 1570), nepoată (DIR, XVI/4, nr. 201–202, p. 150–153) a Anuşcăi Frunteş de la 1542 (DIR, XVI/1, nr. 370, p. 406), nepoată colaterală (DIR, XVI/4, nr. 228, p. 170: „cneaghinea Frunteşoae nu a avut copii din trupul ei, ci numai nepoţi”).

Târgul provincial al Tecuciului avea doar două artere principale (supapuse străzilor Ştefan cel Mare şi Costache Negri de astăzi), reprezentate şi în „planul din anul 1813 al unor moşii de danie de la răsărit de Tecuci" datorat spătarului Ioan Jora (ANR, fond Planuri moşii, jud. Tecuci, pl. 28). De-a lungul şi de-a latul cărora se înşiruiau mahalale precum: Poşta, Peri, Buda, Bulgari, Branişte, Nămoloasa, Precista ş.a. (SJAN Iaşi, col. Manuscrise, nr. 1608, 25 iunie 1828, f. 1-20). După 1 iulie 1858, atunci când focul a reuşit să distrugă cea mai mare parte a centrului aşezării, Departamentul Treburilor din Lăuntru din Capitala Moldovei a solicitat pe inginerul Mornand din Galaţi să se deplaseze la Tecuci, pentru a realiza un plan de sistematizare a oraşului pledând pentru crearea de „de uliţi drepte şi în lărgime" (ANR Bucureşti, fd. MLP, 772/1858, f.1). Atunci s-a stabilit nivelimentul străzii Mari şi s-au început „lucrările de rectificare a oraşului" (Idem, f.31).

Această necesitate era nu numai una de strict ordin militar cât mai ales una dictată de puținii țărani care încă mai lucrau în acest areal toate pământurile. Nu trebuie uitat niciodată că întreg sistemul de închinării a mănăstirilor către Muntele Athos a adus în toată țara un jaf de proporții, desfășurat sub faldurii ortodoxiei, în folosul grecilor care ocupaseră practic țara. El a început cu județele de margie, cum erau Covurluiul și Tecuciul, unde a trimis, în toate aceste ţinuturi, boieri cu sarcina de a întemeia acolo slobozii (aşezări scutite temporar de bir).

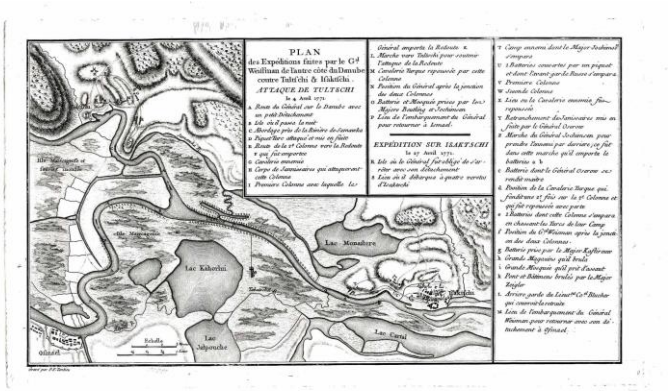
„Spezial-Karte der Gegend von Braila und Galatz", gravură din lemn pe care este imprimat în partea din spate anul 1880.

Este cât se poate de clar pentru cercetării istorici că nu mila față de țăranii moldoveni era cea care stătea la baza acestor tranzlații demografice, pentru că nu se poate uita faptul că Moldova fusese practic devalizată[55] de un imens patrimoniu funciar, peste 25 % după calcule, așa că tot tendința de a se accentua susținerea economică a teritoriului grecesc era de fapt fundamentul acestor aparente milostenii.

Și oricât ar părea de ciudat a existat o aristocrație română care a făcut avere la umbra supușeniei, un comportament mai degrabă degradant decât folositor. Au fost mulți istorici care au și stabilit un grup de mari boieri, considerați că erau „stâlpul țării", cei care puneau de fapt în aplicare orice poruncă. A urmat la domnie după el Dimitrie Cantemir[56] și eșecul de la Stănilești. Nicolae Mavrocordat revine la tronul Moldovei la un an după prima domnie, în noiembrie 1711 (fiind căftănit de sultan la 26 septembrie 1711).

[55] Începând cu împăratul Constantin cel Mare, toți preoții au fost scutiți de impozite, în anul 315 d.Hr., le-a acordat creștinilor dreptul de a primi donații și în 321 d.Hr., dreptul de a lăsa bisericii prin testament averea lor, drept de care s-au prevalat grecii sub stăpânirea otomană, ca și românii când au făcut donații consistente bisericilor și patriarhiilor din Imperiul Otoman. Interesul nostru se axează pe analiza perioadei 1600-1863, timp în care, toate daniile, începute în sec. al XIV-lea, au fost continuate și în secolele următoare. „din veacul al IX-lea (K. Lake, *The early days of monasticism on Mount Athos*, 1909), Athosul apare în privilegii dela Vasile Macedoneanul și dela Leon Înțeleptul, unii asceți se strânseră prin adăposturile de stâncă și pădure ale Chalcidicei (Philipp Meyer, *Die Haupturkunden far die Geschichte der Athosklöster*, Leipzig 1894)" – N. Iorga, *Muntele Athos în legătură cu țerile noastre*, Ședința Academiei Române dela 1 Noemvrie 1913, Extras din *Analele Academiei Române*, Seria II, Tom. XXXVI, Librăria Soccec & Comp. și C. Șfetea, București, 1914.

[56] A fost momentul în care fiecare putere militară din zonă a crezut că poate obține o victorie consistentă, care să le permanetizeze prezența autocrată în preajma gurilor Dunării. Așa că Rusia, printr-un schimb rapid de scrisori între Petru și sultan, îi cere imperativ Porții Otomane extrădarea regelui suedez Carol al XII-lea, refugiat la Bender (Tighina) după zdrobitoarea înfrângere de la Poltava (cu acesta Nicolae Mavrocordat are destule și dure conflicte). El era acuzat că tot răspândește zvonuri false despre uneltirile rușilor creștini, spunând despre aceștia că vor să atragă de partea lor Moldova și Valahia și că-i îndeamnă fățiș la o răscoală pe creștinii din sudul Dunării. Turcii refuză. Iar ambasadorul rus la Istambul somează Divanul să-și precizeze politica, de pace sau război, amenințând cu invazia Imperiului de trupele lui Petru cel Mare. Divanul Otoman, în ședință solemnă, hotărăște la rândul lui războiul împotriva Rusiei, ambasadorul rus fiind aruncat în închisoarea din fortăreața Șapte Turnuri. Rusia proclamă oficial începerea cruciadei pentru eliberarea creștinilor din Balcani, minciună pe care o mai auzim și astăzi. Țarul spunea că dorește să fie îngropat la Constantinopol, ca semn al acestei idei.

Calendarul Expédtions Faites par le Gal. Weissman, de l'antre du Danube côte contre Tultschi & Isaktschi. Attaque De Tultschi le 4 Avril 1771. Harta indică fluviul Dunărea între Isaccea (România), Tulcea (România) și Izmail (Moldova). - La marginea din dreapta și explicația din dreapta sus pentru evenimentele trupelor generalului Weissman în Avril 1771.

Situaţia internă din Moldova, prădată de oştile străine era extrem de dificilă. Era o situație mai grea decât și-ar fi dorit domnitorul, în toată țara nemulțumirile se întâlneau la tot pasu. În această situație trebuia făcut ceva și domnitorul știa și înțelegea acest lucru. În mod foarte direct și clar i se cerea o altă poziție, timpul nu-i mai dădea nici un fel de răgaz.

Domnitorul țării Moldovei trebuia să-și confirme prin fapte priceperea. De aceea el își schimbă tactica și colaborează și cu boierimea locală. Cronicarul și hatmanul Ion Neculce, care a condamnat comportamentul domnitorului cu boierimea în prima sa domnie, acum declara „Nărocul ţării că s-au tâmplat atunci de au venit Neculai Vodă. Iar de-ar hi venit atunce altu domnu, mai prost, ar hi fost pre rău de moldoveni”. Domnul a luat unele măsuri pentru uşurarea presiunii fiscale asupra populaţiei.

„Spezial-Karte der Dobrudscha" (Dobrogea, Dobruca, Trans-Danubian), o gravură din lemn datată 1855. Pe partea inversă este tipărit (în limba germană), un articol despre războiul ruso-turc. Harta arată căile ferate și drumurile existente la momentul respectiv.

Într-o corespondenţă Nicolae Mavrocordat insista iar că „cei care împilează pe supuşi în dări, aprind o năprasnică flacără de ură, întrucât pentru cei mai mulţi oameni averea e sânge şi suflet. Dăjdiile se cade să fie moderate, să nu smulgă, cum zice proverbul, şi pielea împreună cu lâna". Probabil că din același raționament domnul i-a scutit și pe preoţi de birul de doi galbeni și a redus plata vădrăritului (impozit pe vin) de la 4 bani la doar 2 bani de vadră, a suprimat pogonăritul (impozit pe suprafeţe cu vii), a redus mult darea boierilor Moldovei pe oi, numită goştina. A prezentat divanului ţării sama vistieriei, o „faptă tot atât de extraordinară, îndrumarea unui sistem constituţional". Conform relatării din „*Cronica Ghiculeştilor*", el reuşeşte să obţină firman de la Poartă ca în ţinutul Hotin să se menţină un pârcălab al său, de care să asculte pământenii şi nimeni dintre ei să nu se înscrie în steagurile turceşti, deși ținutul fusese declarat pașalâc, condus de un pașă. Nicolae Mavrocordat a favorizat și dezvoltarea învăţământului în Moldova.

În 1714 el a reorganizat Academia Domnească de la Iaşi, fondată în anul 1707 de către Antioh Cantemir. Domnul era un pasionat cititor, făcând note pe marginea lucrărilor scrise de celebrul cugetător politic florentin numit Nicolo Machiavelli, îl admira pe vestitul filosof englez Francis Bacon.

Din porunca lui Nicolae Mavrocordat cronicarul Nicolae Costin a alcătuit un corp de cronici, închegând într-o singură povestire ca istoria Ţării Moldovei. Toată perioada consacrată domniilor lui D. Cantemir şi N. Mavrocordat au în

această cronică un caracter original, care sunt fără îndoială o contribuție istorică importantă a cronicarului.

El a murit de ciumă la 3 septembrie 1730 în Bucureşti şi este înmormântat la Mănăstirea Văcăreşti. Fiind un eminent literat, a scris și câteva lucrări: *Sfaturi* (manuscris), *Despre îndatoriri* (*De officiis*)[57], carte tipărită și la Londra, *Cuvânt împotriva nicotinei* (Iaşi, 1786), *Precuvântări la actele patriarhaliceşti* (manuscris). Așadar astăzi putem spune că domnitorul fanariot Nicolae Mavrocordat a dus o politică „luminată”[58], și benefic continuată apoi de fiul său Constantin Mavrocordat. Un lucru este cât se poate de evident și anume acela că, procesul general pe care-l parcurgea Moldova era de „trecere de la vechile tradiţii (…) la regimul de idei”[59]. Și acel ceva care se manifesta peste tot era un „spirit

[57] În România s-a vândut de curând o lucrare din ediția a doua a lucrării „De Officiis” (Despre îndatoriri), publicată la Leipzig în 1722. Prima ediție fusese tipărită la București în 1719, iar o a treia a văzut lumina tiparului la Londra în 1726, ceea ce l-a transformat pe autor într-un iluminist cunoscut în Europa. Lucrarea ne vorbește despre îndatoririle unui conducător de țară a acelui timp și se constituie într-o pagină balcanică a ideologiei despotismului luminat. Exemplarul pus în vânzare, păstrat în bune condiții într-o legătură mai târzie de la începutul secolului al XIX-lea, a făcut parte din biblioteca scriitorului Scarlat Calimachi, și el cu strămoși fanarioți dintr-o familie domnitoare, supranumit „Prințul roșu” datorită atașamentului față de regimul comunist din România. Dintre bibliotecile domnitorilor cea mai importantă este cea lăsată de Alexandru Mavrocordat și de fiul său, Nicolae. Biblioteca lui Nicolae Mavrocordat nu s-a păstrat, exceptând câteva exemplare care se păstrau la mănăstirea Văcărești. Există salvate trei cataloage ale bibliotecii, unul cu 625 de titluri (la Văcărești), altul cu 237 titluri de carte dăruite fiului său Constantin și al treilea cu titlurile a162 de manuscrise. La fel s-a risipit și biblioteca lui Constantin Mavrocordat, din cauza datoriilor, doar Mitropolia și mănăstirea Văcărești mai păstrează câteva exemplare. Călătorul francez J.C. Flachat, industriaș și negustor, scria în anul 1740, trecând prin București, despre colecțiile rare ale lui Constantin Mavrocordat că „biblioteca lui este bogată și aleasă, avea mai multe tablouri de preț și câteva sculpturi minunate” (*Observations sur le commerce et sur les arts*, par J. C. Flachat, 1-2 vol., avec fig. Lyon 1766, apud „*Călători străini despre Ţările Române*”, volumul IX. 1997, p. 258-259).

[58] Rămâne un fapt istoric că, atunci când a fost cazul N. Mavrocordat a ținut cont și de pravilele voievozilor pământeni. Astfel textul de lege ce sancționa violul, în perioada domnitorului Ștefan cel Mare era acesta: „Velcare sau velcine va îndrăzni a se năpusti asupra tinerelor fete cu ștrumeleagul învârtoșat, predepsit va fi de lege prin tăierea scârbavnicului mădular și aruncarea lui la retze”. Textul de lege care sancționa violul, în perioada domnitorului Nicolae Mavrocordat era: „Celui ce va fi prins cu ștromeleagul învârtoșat primprejurul părților fătătoare ale muierii i se va tăia scârbavnicul mădular, întru veșnica lui nefolosință.”

[59] Nicolae Iorga, *Istoria românilor*, *vol. VII*, îngrijit de Sorin Iftimi, Editura Enciclopedică, București, 2002, p. 3. Ca autor de studii cu caracter istoric, Nicolae Iorga a acoperit prin scrierile sale o paletă vastă, atingând, practic, toate ramurile și perioadele istoriei („*Acte şi fragmente cu privire la istoria românilor*” în trei volume, apărute între 1895 și 1897: „*Manuscripte din bibliotecile străine relative la istoria românilor*”, două volume în 1898; „*Istoria românilor în chipuri și icoane*”, două volume, 1905; monumentala „*Istorie a românilor*” în 11 volume apărute

nou", un spirit care începe să fie prezent în mediul creştinilor ortodoxi din „Bizanţul europenizat", un un alt Bizanţ, care este acum „imensa capitală a Imperiului Otoman, unde se amestecă rasele şi se ciocnesc curentele".

Purtătorii acestui spirit „în chip cu totul greşit se socotesc naţionalişti greci, porniţi spre deznaţionalizare (…); ei reprezintă o nouă formă de sinteză, din care nu lipsim nici noi, în acest Sud-Est al Europei". Cultura bizantină a fost, la urma urmei, marele câştig al popoarelor aflate sub tutela lui.

Iată că și mişcarea ideologică de sorginte vest europeană (condusă încă de aristocraţie), cea care promovează principiile definitorii ale absolutismului monarhic[60] şi teoriile celelalte ivite cu privire la „Statul" întemeiat pe dreptate, raţiune şi filantropie, nu rămân fără ecou în Răsărit. În „*Sfaturile răposatului domn Nicolae Mavrocordat către fiul său, Constantin vodă*", ori în „*Cugetările*" sale, se regăsesc aceste idei revolute, adaptate însă contextului particular în care se afirmă noua generaţie de greci fanarioţi, care îmbină erudiţia cu spiritul practic şi respectul faţă de trecut. Constantin Mavrocordat s-a născut la 27 februarie 1711 şi este fiul lui Nicolae şi al Pulheriei (născută Tsouki, c. 1683 - c. 1713), părinţii săi naturali aparţinând totodată uneia dintre cele mai respectate familii de creştini greci venite aici din Constantinopol[61].

între 1930 și 1939) mergând apoi până la varii domenii, precum istoria bisericii („*Istoria bisericii românești și a vieții religioase a românilor*", apărută în două volume, în 1908 și 1909, la Vălenii de Munte), a armatei („*Istoria armatei românești*", două volume, în 1910 și 1919), a comerțului („*Istoria comerțului românesc*", în două volume apărute în 1925 și 1928), dar mai ales asupra literaturii și a istoriei acesteia, prin lucrări precum „*Istoria literaturii românești contemporane*", 1934, „*Istoria literaturii românești în veacul al XIX-lea de la 1821 înainte, în legătură cu dezvoltarea culturală a neamului*" (trei volume, între 1907 și 1909) etc., prin care a ierarhizat și organizat un material impresionant, oferind istoriei literaturii fundamente și criterii științifice, punând bazele unei discipline pe care a ilustrat-o strălucit.

[60] Este regimul în care puterea de stat, absolută și invizibilă, este încarnată de rege ale cărui competențe sunt limitate de legile tradiționale, dar nu pot fi controlate nici de nobilime, nici de reprezentanții corpului social sau politic. Ideile sale sunt unitatea și legea, expresie a ordinii și controlului asupra societății. Monarhul este astfel dezlegat (sensul etimologic al termenului absolut) de orice răspundere terestră, liber de a legifera și decide singur.

[61] Denumirea de Imperiu Bizantin a fost dată tocmai în secolul al XVII-lea imperiului care a succedat celui roman, existent aici între sec. IV-XV d.Hr., cu capitala la Constantinopol, oraș ridicat pe locul fostei colonii grecești Bysantion (astăzi rebotezat Istambul). Civilizația bizantină a fost realizarea unei sinteze între culturile latină și elenă, la care s-au mai adăugat influențele vecinătăților imperiului și componenta religioasă creștină.

Țările de-a lungul Dunării de jos în secolele V-X.
Harta este gravură din oțel de W. Alt., datată 1846.

Bunicul său, Alexandru, fusese dealtfel „mare logofăt al Patriarhiei, apoi mare dragoman al Sublimei Porţi în anul 1673, ambasador în Germania în anul 1688 şi consilier de taină în 1698, cu titlul de „Altesse Ilustrissime”[62]. Prin străbunicul său, Nicolae (căsătorit cu Ruxandra, fiica lui Scarlatos Belitzi sau Tzelibaşi, care fusese căsătorită anterior cu Alexandru Coconul, fiul lui Radu Mihnea al Moldovei) Constantin Mavrocordat are legături de rudenie și cu familiile domnilor români, iar dacă analizăm ascendența prin bunicul său, Alexandru Mavrocordat[63] şi al prințesei Sultana, fiica lui Ioan Chrisoscoleu[64] (la

[62] *Un phanariote*, *Livre d'or de la noblesse phanariote en Grèce,en Roumanie, en Russie et en Turquie*, Athènes, Imprimerie S. C. Vlastos, 1897, p. 71 și următoarele; Alexandre A.C. Stourdza, *L'Europe orientale et le rôle historique des Mavrocordato* (*1660-1830*), Librairie Plon, Paris, 1913; Démètre Skarl. Soutzo, *Les familles princières greaques de Valachie et de Moldavie*, în *Symposium. L'époque phanariote*, p. 243.

[63] Alexandru Mavrocordat s-a născut în 1636. Își dă doctoratul în filosofie şi medicină la Bologne în anul 1664, iar în anul următor înființează o școală la Constantinopol, unde au învățat carte mari personalitgăți. A scris şi a tipărit câteva cărţi didactice, cum ar fi *Gramatica*, *Retorica*. A tradus şi comentat operele lui Aristotel. A scris multe lucrări cu caracter ştiinţific: *Istoria cea mare de la facerea lumii până în zilele noastre*, pomenită de Dimitrie Cantemir, *Istoria iudeilor*, *Istoria românilor*, *Istoria Mysiei* (adică a Valahiei şi Transilvaniei). Dintre acestea, doar *Istoria iudeilor* a fost tipărită la Bucureşti, în 1716, sub domnia lui Nicolae Mavrocordat. Al. Mavrocordat i-a trimis *Istoria Mysiei* lui Constantin Brâncoveanu cu dedicaţie: „omagiu cuvenit unui domn care a

vremea sa negustor recunoscut din Constantinopol), (căsătorit cu Ruxandra Hrisoscoleu, care era fata Casandrei, adică fiica lui Alexandru Iliaş, strănepotul lui Ştefan cel Mare[65]), se înrudeşte, prin femei, cu Muşatinii, lucru de care ţine să amintească şi Ion Neculce[66].

Educaţia copilăriei vlăstarului domnesc este supravegheată îndeaproape de părintele său, cel care îl pregăteşte pentru a-i succeda în scaun. Ca ucenic la „şcoala puterii" tatălui său, alături și de celebra bibliotecă a familiei[67] se mai

---

împodobit Mysis prin domnia sa şi prin îngrijirea sa mai mult decât orice alt Domn". În anul 1673 este numit Mare Dragoman 1698, iar sultanul îi conferă lui Alexandru demnitatea de exaporit (consilier de taină). În anul 1699 redactează, în limba latină, textul Tratatului de Pace de la Karlovitz. Nicolae Costin îl numea „om ales" şi „prea învăţat în toate învăţăturile: aşa filosoficeşti, astronomiceşti, cum şi teologeşti; care se arată din cărţile ce au făcut şi se află tipărite, om vestit şi la Împărăţiile creştineşti". A participat în 1683, la expediţia turcilor împotriva Vienei, a jucat un rol hotărâtor la încheierea păcii de la Carlowitz. Spre sfârşitul vieţii sale, Alexandru Mavrocordat devenise „sufletul politicii externe şi interne a Turciei". Nicolae Mavrocordat, a beneficiat din plin de această situaţie, devenind „un învăţat şi un scriitor, ca şi tatăl său". Nicolae a ajuns poliglot, ca şi tatăl său. Cunoştea greaca vulgară şi greaca veche, latina, italiana, franceza, turca, araba şi persana. Mai târziu a învăţat şi ebraica. Cu câteva zile înainte ca Nicolae Mavrocordat să fie numit Domn, cancelarul Ambasadei Franţei la Constantinopol a scris, într-un memoriu trimis la Paris: „Este amator de beletristică şi studiază în fiecare zi pentru a se perfecţiona. Face în aşa fel, încât îi vin din străinătate cele mai bune cărţi de curând tipărite şi care-i sunt necesare studiului". Romanul său *Filoteon Parerga* este situat de specialişti în rândul „romanelor filosofice" occidentale ale epocii, precum cele scrise de Montesquieu şi Voltaire. Mavrocordat proclamă suveranitatea raţiunii, considerând-o fundamentul necesar al cunoaşterii umane. Mavrocordat face elogiul „absolutismului luminat". El laudă virtuţile sistemului monarhic şi proslăveşte ierarhia virtuţilor voluntare dictate de raţiune, care se numesc datorii. El se referă la libertatea posibilă atunci în Imperiul otoman, libertatea în domeniul vieţii private, în domeniul activităţilor intelectuale şi în domeniul vieţii spirituale. Abatele Bignon, bibliotecarul regelui Franţei, aprecia lucrarea *Filoteon Parerga*, afirmând că este o specie de roman foarte instructiv şi amuzant, totodată. Vezi Al. Papa-dopol Calimachi, *Despre Alexandru Mavrocordat Exaporitul*, Bucureşti, Tipografia Academiei Române, 1884; *Cronica Ghiculeştilor* (*Istoria Moldovei între anii 1695-1754*), Bucureşti, Editura Academiei, 1965; N. Iorga, *Istoria literaturii române*, vol. I, Bucureşti, Institutul de arte grafice, 1925; J. Bouchard, *Nicolas Mavrocordatos, sa vie et son oeuvre*, în *Les loisirs de Philothée*, *Les Presses de l'Université de Montréal*, *Athènes*, Montréal, 1989; Fl. Constantin, Constantin Mavrocordat, Bucureşti, Editura Militară, 1985; C. Dima-Drăgan, Biblioteci umaniste româneşti, Bucureşti, Editura Litera, 1974.

[64] Sofia Cocea (Coce), recunoscută ca prima femeie gazetar din România se căsătoreşte cu profesorul Iorgu Chrisoscoleu, descinzând din aceeaşi familie..

[65] Alexandru G. Mavrocordat, *Despre originea Mavrocordaţilor*, în „*Arhiva*", an. V (1894), nr. 3-4, Iaşi, 1894, p. 172 şi 175.

[66] Ion Neculce, *Opere. Letopiseţul Ţării Moldovei* şi *O samă de cuvinte*, ediţie critică şi studiu introductiv de Gabriel Ştrempel, Editura Minerva, Bucureşti, 1982, p. 171 şi 176.

[67] Biblioteca Mavrocordaţilor era una dintre cele mai cunoscute ale timpului. Se puteau citi, între altele, scrierile lui Francis Bacon (pentru care Nicolae Mavrocordat are o predilecţie dealtfel

numără şi Cazania lui Varlaam, transcrisă la 1724 de popa Stanciul „cu porunca domnului nostru Io Alexandru Nicolae voievod (…) pentru treaba şi învăţătura a iubit fiiului măriei sale, beizadea Constantin”[68] şi va fi citit, fără nici o îndoială şi „Letopiseţele Ţărilor Române”, pe care tatăl său, vodă Nicolae Mavrocordat, poruncise să fie înmănunchiate într-o singură carte.

Sinteza reformelor din prima perioadă a regimului fanariot este înfăptuită de către fiul său, Constantin Mavrocordat[69], care domneşte succesiv în Ţara Românească şi în Moldova, între anii 1730-1769[70]. Constantin Mavrocordat, a domnit de patru ori în Moldova și de șase ori în Ţara Românească. El și-a dobândit renumele unui bun reformator, în spiritul ideilor iluministe ale timpului, tot el fiind exponent al segmentului de vârf al acesteia.

Lui i-a revenit, printre altele, meritul de a fi desfiinţat legarea de glie a ţăranilor dependenţi numai de munca câmpului și de a fi înlocuit limba slavonă cu limba română în oficierea Liturghiei. Acesta și-a încheiat cariera domnească pe tronul Moldovei, în anul 1769, odată cu săvârșirea sa din viaţă. Și fratele său, Ioan Mavrocordat, a deţinut numai tronul Moldovei între 1743 și 1747. Atât Constantin Mavrocordat cât și fratele său Ioan[71] au avut câte un fiu cu numele Alexandru,

---

declarată), Pietro Pompanazzi, Nicolo Machiaveli, Nicolaus Lorinus Reusnerus, Henricus Bocclerus, Erasm de Rotterdam ş.a. După moartea lui Nicolae Mavrocordat biblioteca va fi jinduită de „împăratul german, regele Angliei, poate şi papa” (N. Iorga, *Ştiri nouă despre biblioteca Mavrocordaţilor şi despre viaţa muntenească în timpul lui Constantin vodă Mavrocordat*, extras din *AARMSI*, *seria III*, *tom. VI*, Bucureşti, 1926, p. 142); vezi şi Vasile Mihordea, *Biblioteca domnească a Mavrocordaţilor. Contribuţii la istoricul ei*, în *AARMSI*, *seria III*, *tom. XXII*, Bucureşti, 1939, p. 359.

[68] Gabriel Ştrempel, *Catalogul manuscriselor româneşti* (BAR, 1-100), vol. I, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, Bucureşti, 1978, p. 267.

[69] Se păstrează un „Hrisov de la Constantin Mavrocordat vv., domnul Moldovei, înştiinţează ca Mănăstirea Sfântul Gheorghe din Galaţi, închinată la Sfântul Mormânt din Ierusalim, este scutită de dări; 1733 (7241) iunie 6, Bibl. Acad. Rom., doc. ist., DCXLI/26.

[70] În Ţara Românească prima domnie este între 3 septembrie şi 4 octombrie 1730, urmată de alte cinci: 13 octombrie 1731-5 aprilie 1733, 16 noiembrie 1735 - septembrie 1741, iulie 1744-aprilie 1748, 8 februarie 1756-august 1758, 5 iunie 1761-9 martie 1763; în Moldova domneşte în 4 rânduri: aprilie 1733-16 noiembrie 1735, septembrie 1741-20 iulie 1743, aprilie 1748-20 august 1749, 18 iunie - 4 decembrie 1769 (*Istoria Românilor*, *vol. VI*, coordonatori dr. Paul Cernovodeanu şi Prof.univ. dr. Nicolae Edroiu, Editura Enciclopedică, Bucureşti, 2002, p. 975-976).

[71] Sama Măriei Sale Alexandru Ioan Mavrocordat 1 786 ne prezintă între altele că: Zahereaua de „7500 chile griu ce din poroncă împărătească s-au făcut teslim la arnbariul Jsaccii pe anu 1785 după sinet ce s-au luat de la slăvitu Ibrail mazără; cite 27 lei chile după mirifisit, însă

lei	bani	chile	dim(erlii)	
1137	-	454	16	Putna
3 22 1	90	1 288	14	Tecuciul

3 518	75	1 407	9	Covurluiul
195	1 05	78	7	Tutova
1 224	30	489	14	Codru
1 248	30	499	6	Grecenii
1 720	-	688	-	Fălciul
2 330	90	932	6	Lăpuşna Orheiul
508	30	203	6	
6 196	111	1 458	2	

ce s-au făcut bitirmea pentru o samă de şinuturi ce n-au putut ca să coboare zahereaua aceasta cîte 4 lei 30 bani pe chilă după preţul chilii prin dum(nealui) banu Manolachi Carachi

2130	1817	500
4451		78

să scade ce s-au împlinit de la ţinuturile de gios pentru rămăşiţa ce-au rămas din rinduiala aceştii zahereli cîte 1 leu 90 bani pe chilă ce s-au dat la bitirmea spor peste mirifiat, însă lei bani chile dim(erlii)

369	93	211	6	Tecuci
1036	1157	592	11	Covurluiul
1432	3	818	6	Fălciul
1612	1067	921	13	Tutova
4451	78	1543	16	

Pe 7000 oi ce după poroncă împărătească s-au triimis la Ismail după sînetul ce s-au luat de la nuzen emeni de acolo, însă

lei	bani	oi
3 593	75	4107

ce s-au dat de pe la ţinuturi şi s-au plătit: 199 Roman, 396 Bacău, 753 Putna, 684 Tecuci, 200 Covurluiu, 108 Vasluiul, 308 Fălciul, 60 Greceni, 90 Codru, 79 Hotărnicenii, 835 Lăp(uşna)-Orh(eiul), 95 Soroca, total 4107. Suma din urmă, însă

lei	bani	oi	
833	-	952	suma din urmă
14	-	16	Tecuci
262	60	300	Covurluiul
437	60	500	Tutova
98	1	12	Vasluiul
211	90	242	Fălciul
266	105	305	Soroca
385	105	441	Orheiul
2509	60	2868	
6146	105		< 1 7>86 martie 31

Cheltuiala conacilor chihaielii Măriei Sale Aidozlu Mehmet paşa trecînd cu agarlîcul de la Bender pir-la Focşani, însă

lei	bani	
60	33	Conacul de la Gangura
38	105	Conacul de la Moleşti
99	18	Suma din urmă, însă
56	93	Conacile de la Hînceşti
71	93	Conacile de la Lăpuşna
38	105	Conacul de la Sişcani asemine ca la Moleşti

54	33	Conacul de la Răceşti ot Fălciu
54	32	asemine conacul ot Ivăneşti
28	9	Conacul de la Tupilaţi
72	9	Conacul de la Bîrlad
72	9	asemine conacul din Bîrlad Oturache
54	33	Conacul ot Tecuci asemine ca la Râşăşti ot Fălciu
20		finu la conacile ot Fălciu
886	30	Cheltuiala conacilor Măriei Sale Mehmet paşa mergînd Hotin valesi
30	90	Conacul cit Greceni
28	105	Conacul de la Frumoasa
29	18	Conacul de la Larga
22	15	Conacul de la Canicizla ot Codru
61	54	Conacul de la Sămineşti
52	75	Conacul de la Pogoneşti
69	39	Conacul de la Sişcani ot Orheiu
41	15	Conacul de la Nisporeni
39	45	Conacul de la Răzăna, ţinutu Ieşii
37	45	Conacul de la Oişăni
37	45	asemine conacul de Ciuciule
40	114	Conacul de la Cabani
392	99	Zahereaua ce s-au cumpărat de către pîrcălabii de Galaţi şi s-au făcut teslim la Rastolu meimendar pentru trebuinţa conacilor arătate.
408	33	Conacile Măriei Sale lsmail paşa trecînd de la Hotin la Căuşăni, însă < 1 7>85 decem. 18.
58	30	Conacul de la satul Horodişte ot Saraca
58	39	asemine conacul ot Macareuca
58	39	asemine conacul la Gura Camincii
58	39	asemine conacul ot Răspopeni
58	39	asemine conacul de la Sărăteni ot Orh(ei)
58	39	asemine conacul ot tîrgu Orheiului
58	39	asemine conacul din tîrgu Chişinăului
408	33	< 17>85 dec. 18
596	87	Conacile Măriei Sale Aidozlu Mehmet paşa trecînd de la Bender pînă la Focşani
89	27	Conacul din tîrgul Chişinăului
76	72	asemine conacul de la Sişcani
56	21	asemine conacul de la Tupilaţi ot Fălciu
100	87	Conacul de la tîrgul Bîrladului
56	20	conacul de Pogoneşti, ţinut(ul) Fălciului
75	81	Conacul de la tîrg(ul) Tecuciului
65	66	Conacul de la Mileşti ot ţinutul Ieşii
22	108	Cheltuiala conacilor haznatariului Mărie Sale Halil paşa Ibrail muhafizi întorcându-se la Brăila cu 12 oameni ai săi
2	78	asemine conacul ot Vasluiu
2	78	asemine la Bîrlad

2 78 asemine la Corni
2 78 asemine la Peche
2 78 asemine la Galaţi
240 - Cele ce s-au cheltuit la conac la venirea Măriei Sale doamnei făcînd oturac 8 zile la Glodeni ot ţinutu Vasluiului
2008 96 Cheltuiala ce s-au făcut cu conacile Mărie Sale Osman paşa mergînd de la Bălţi la Bender
5 90 Emiclicul de la Gura Camincii
206 33 Conacul de la Răspopeni
6 105 Emiclicul de la Răspopeni
195 63 oturacul de la Răspopeni
6 105 tij emiclicul la Răspopeni
176 - Conacul de la Cuizîca or Orheiu
184 114 Conacul de la Orheiu
164 117 Coancul de la Isnovăţ
407 48 Conacul din tirgul Chişănăului cu trii zile ce au şezut ortalile
145 30 Conacul de la Moreni
212 45 alte cheltuieli ce s-au făcut pe ţin(u)tu Sorocăi de annaş Meimasolu şi văt(af) Dimitrachi, însă
31 60 ce s-au dat bacşiş de armaş Meimarolu la oamenii paşii
68 90 la ridicarea paşii din Bălţi de văt(aful) Dimitrachi
1363 - Cheltuihla ce s-au făcut cu trimiterea haznelei
75 - căp(i)t(an) de levenţi Haleci Costea
425 - pe 17 neferi cîte 26 par(ale)
520 - chirie la 2 cară mocăneşti cîte 260 lei
260 - chirie la 2 strem arabasi cîte 130 lei
Daruri la mari şi mici
150 Dar cluc(eriului) Dimitrachi Vîrnav la sarbătorile Crăciunului < 1 7>85 dec(hemvrie) 25
200 Dar văt(afului) Cingri Petrachi văt(av) al mării sale domniţii Sultanii< 1 7>85 dech(emvrie) 27
150 Dar dascălului Gherasim < 17>85 dech(emvrie) 27
5 Dar unui lipcan de Bucureşti întorcîndu-să < 1 7>85 dech(emvrie) 27
200 Dar dum(nealui) Chiriţi Lucaci la sărbătorile Crăciunului < 1 7>85 dech(emvrie) 29
500 Dar lui Taufir căp(i)t(an) prin săcritar A bati < 1 7>85 dech(emvrie) 29
5 Dar la doi călăraş(i) margînd la Ţarigrad la acest(e) sărbători < 17>85 dech(emvrie) 31
150 Dar lui Dimitrachi capioglani, ce au venit cu mărie sa domniţa Sultana şi s-au întorsu cu hazneaoa la Ţarigrad < 1 7>86 ghen(arie) 8
50 Dar vameşului agiutorinţii şi la alt log(o)făt de vist(ie)rie pentru gătire şi pornirea haznelii < 1 7>86 ghe(narie) 10
55 Dar celor ce au fost la Ţarigrad, însă

25 căp(i)t(an) Nalt Coste
30 chirie calului lui Dimitrachi Capioglani
55 < 1 7>86 ghe(narie) 10
500 Dar lui Manolachi căp(i) t(an) de dărăbani pentru osteneala ce au făcut la epistasie pîinii tîrgului < 1 7>86 ghe(narie) 10
200 pentru un ceasornic ce s-au dat dar la Ţarigrad de dum(nealui) aga Iancul
200 Dar unui neguţitor Zoi Lambaniţiotu
20 Dar la doi călăraş(i) ce au venit de la Ţarigrad
150 Dar lui Nicola galion calfasin
10 Dar la doi călăraşi ce au venit de la Ţarigrad
20 Dar văt(a)f(ului) de călăraşi viind de la Ţarigrad
10 Dar la doi călăraşi viind de la Ţarigrad
250 Dar rînduitului Thoma calfa pentru chepsul Sulinii boaz
150 Dar log(o)făt(ului) de vistierie ce au strînsu slujba agiutorinţii
300 Dar lui vt(orii) vist(iernic) al mări(e)i sale
1500 Dar pah(arnicului) Condili, omul mări(e)i sale Nicolai Vodă viind cu mujde pentru domnii nouă
200 ce s-au dat dar unui Ioan Masăuci după răvaş
150 lui Rastolu mergind la Brăila cu hedie către mane sa Halil paşa Ibrail
6 văt(af) de călăraşi şi la un tuficciu mergind la Galaţi cu hedie la mărie sa· Ibrail muhafizi
100 Cheltuiala lui Atanasi vt(orii) port(ar) mergînd întru întîmpinare mări(e)i sale Melec Mehmet paşa mergînd la Bender
50 Cheltuiala lui Andoni BaŞa ciohodar mergînd la Nistru
40 Cheltuiala caftangiului mergînd la Gălaţi pentru cercetare Menzelurilor
40 Cheltuiala lui Andrii t(re)t(i) com(i)s mergînd la Galaţi pentru cercetarea menzelurilor
10 Cheltuiala odobaşii târnagiului mergînd la Galaţi
500 Cheltuiala botezului fiicii mării sale domniţii Elenco Ghica, bani gata şi alte trebuincioase
442 Cheltuiala cununii fiului dum(nealu)i banului dum(nealu)i spăt(arul) Costin Catargiu
150 mila armaşului Dimitrachi Meimarolu
100 mila pah(arnicului) Manolachi Cozi
20 mila lui Andrii slugă veche a spăt(arului) Mişul şezind la Focşani

100 tripoleos, 50 Ioaninu 100 vor(niceasa) Pribasca, 150 hăt(măneasa) Safta, 100 vist(erniceasa) lui Veninu, 50 vor(niceasa) Rămădăneas(a), 500 doftorul Casim, 300 Aga Iacovachi gerah, 300 spat(arul) Dimitraşcu, 200 banu Grigore Balş, 100 camişoaie Casu, 100 căminar Iordache Balş, 100 pah(arnicul) Cuzi, 100 stolniceasa lui Enachi Hrisoverghii, 100 med(nicereasa) Bălăsachi Hrisosculeu, 250 Nicolai vt(orii)spat(ar), nepot mitropolitului, 100 vt(orii) post(elnic) Cara, 100 med(e1nicerul) Iordachi Tcsrifagi, 100 Rastolu, 50 stol(nit:ul) Cogălniceanu, 100 pit(arul) Costachi, 100 med(elnicerul) Teofan, 40 pit(arul) Başotă, 30 fratele lui Bogozachi, 50 med(elnicerul) Iordachi Orbul, 50 cluc(erul) Manoli, 50 Catinco, 50 lspir Răhtivanu, 40 Nicola Papazolu, 30 Răhtivanului Muruz, 40 Hagiu văt(avului) Ghică, 40 Costandin grarn(aticul) Ghicăi,

care au ajuns și ei la rândul lor să ocupe cea mai înaltă demnitate din stat, aceștia fiind dealtfel și ultimii dintre domni moldoveni descendenți din acel Nicolae Mavrocordat[72], acela plecat din insula Chios pentru a face negoţ la Constantinopol. Primul dintre ei, anume Alexandru Mavrocordat, un domnitor școlit să devină chiar un bun cunoscător al țării, fiul lui Constantin Mavrocordat, a domnit din anul 1782 până în 1785, dobândind supranumele de Dely-bey[73] și care

---

40 Nicola annaş(ul) lui Calimah, 40 Neciul armaş(ul) lui Calimah, 40 femeia căp(i)t(anului) Arapoglu, 40 Fotini ţarigrădeancă, 30 femeia Veneţianului, 30 păh(arniceasa) lui Păun, 30 sul(gereasa) lui Bali, 40 femeia lui Furculiţă, 50 Manoli biv t(re)t(i) armaș, 20 Mihălachi biv becer." - Arh. St. Iași, Vistieria Moldovei, Dosar 1 j 1786. Condică de 55 file, scrisă de o singură mână, legată în piele cafenie închisă (33,5 X 23,5 cm.), cerneală neagră. Ediţii: N. Iorga, *Studii şi documente*, *VI*, p. 188 - 192 (câteva excerpte). Vezi Ion Caproșu, *Sama Marii Sale Alexandru Ioan Maurocordat 1786*, în „*Ioan-Neculce*", buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei, Iași, 2002-2003. Cetitorul a remarcat desigur că am dorit ca el să înțeleagă, măcar în parte, structura cheltuielilor Visteriei într-un an, precum și relația financiară a Moldovei cu Poarta Otomană, care se va modifica aproape anual în detrimentul statului moldav.

[72] „Nicolae (Mavrocordat vodă, n.n.) avea, în fine, un văr de pe mama, Ioan Chrisoscoleu., care fusese iesurit la Roma, învățase medicina la Padova și luase o diplomă de doctor în Siena, cu care se întoarse în Țara Românească pentru a cădea jertfă agitației produse contra Grecilor de intrarea armatelor nemțești (Del Chiaro, p. 227-230. Era fiul Marioarei, sora Exaporitului, vezi Papadopulos Kerameus, *Pentru memorii*, I, p. 443)". – Nicolae Iorga, *Istoria literaturii românești*, volumul 2, de la 1688 la 1780. Să vorbim aici puțin și de „beizadea Mavrocordat". „Beizadea Mavrocordat. Este beizadea Dumitru Mavrocordat, fiul lui Constantin Neculae Mavrocordat, domn în nenumărate rânduri în Moldova și Muntenia. Beizade Dumitru Mavrocordat este născut în anul 1740 și a murit în anul 1817, înmormântat fiind la moșia sa, Cristești, din județul Iași; a fost căsătorit cu Maria, fiica logofătului Dumitru Sturza de la Cristești. A avut doi fii: primul Costantin a fost căsătorit cu Casandra Balș, sora logofătului Lupu Balș și a Saftei Balș, care era căsătorită cu Grigorie Brâncovanu, ultimul descendent al voevodului Constantin Brâncovanu. Constantin Mavrocordat a avut o fată, Zoe, care a fost adoptată de Grigore Brâncovanu și căsătorită cu Domnitorul Munteniei Gheorghe Bibescu Vodă." –Gheorghe Ghibănescu, *Documente*, „*Ioan Neculce*", *Buletinul Muzeului Municipal din Iaşi,* Fascicula 8, 1930.

[73] Scăderea numărului oamenilor care lucrau în ocnele de sare ale Moldovei îl vor determina pe Alexandru Mavrocordat Delibey, în 1763, să adauge un ban pentru fiecare drob de sare extras. În 1783 Alexandru Mavrocordat Delibey a mărit leafa șavgăilor de la 3 la 4 bani pentru fiecare drob tăiat (Theodor Codrescu, *Uricariul*, ediția a II-a, Iași, 1889, vol. II, p. 169-175). În 1785 Alexandru Ioan Mavrocordat chiar interzicea strămutarea rufetașilor de la ocnă (Theodor Codrescu, *Uricariul*, ediția a II-a, Iași, 1889, vol. II, p. 173; D. Vitcu, *Istoria salinelor Moldovei în epoca modernă*, Iași, 1987, p. 37). Un document emis de Grigore Ghica al II-lea la 1 iunie 1741 spune că „văzându-se că leafa lor este puțină câte un ban de o sare, neputând să să chivernisească cu atâta, osebit de alte mile ce am făcut domnia mea, după cum arată testamentul domniei mele ce este la mâna lor, am adaos leafa lor cu două părți mai mult și i-am așăzat de acum înainte leafa lor să fie câte trei bani de o sare" (*Condica lui Mavrocordat*, *vol. II*, p. 640, nr. 1425). În 1814 Scarlat Callimachi a mărit salariul șavgăilor și s-a angajat să-i plătească în „bani noi" (Th. Codreanu, op.

poate fi tradus prin „Prinţul îndrăzneţ”, dar și prin forma ceva mai puţin onorantă de „Prinţul nebun”[74].

Vărul său, adică cel care i-a urmat pe tronul Moldovei, din ianuarie 1785 până în decembrie 1786, deși a avut o domnie de nici doi ani, a reușit să dobândească două supranume, din care ultimul, cel de „Firaris” („Fugarul”) i-a fost atribuit, asta după ce și-a încheiat domnia tristă, el fugind la țar în Rusia[75] pentru a se sustrage consecinţelor rele pe care le presupunea descoperirea uneltirilor antiotomane, pe care le pusese la cale împreună cu Lascarov, consulul împărăţiei rușești la Iași[76].

Dar în ce privește și celălalt supranume mai cunoscut al lui Alexandru Mavrocordat al II-lea, acesta provenea probabil dintr-un fel de energie „incendiară”, cu consecinţe devastatoare, care părea să-l însoţească în locurile prin care el poposea. Astfel, cu numai câteva zile înainte de numirea sa pe tronul Moldovei (în noaptea de 23-24 decembrie 1784), un incendiu de foarte mari proporţii a distrus o treime din Iași, inclusiv curtea domnească, din care, potrivit aprecierii lui Mihail Kogălniceanu, nu a rămas nici „piatră pe piatră”. Iar după această nenorocire, găsind curtea domnească din Iași aproape distrusă de incendiu, Alexandru Mavrocordat al II-lea ar fi fost nevoit să se stabilească chiar la Mitropolie, însă curând și casele acestea „fură prefăcute în cenușă”, astfel încât domnitorul s-ar fi mutat „în cetăţuia Galata”, de unde „fu iarăși silit a ieși printr-un foc ce izbucni în mănăstire”[77].

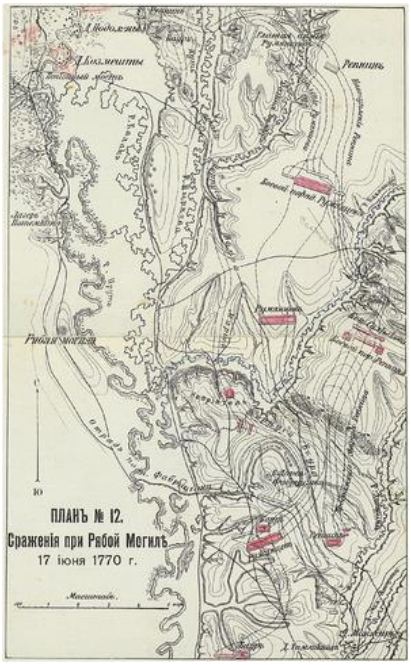
cit., vol. I, p. 181-182), adică monedele emise de sultanul Mahmud al II-lea în 1808, înțelegându-se că până atunci fuseseră plătiți tot cu monedă otomană (Gh. Ghibănescu, *Târgu Ocna*, p. 627).

[74] Alexandros Rizo Rangabé, *Livre d'or de la noblesse phanariote*, Atena, 1892, p. 72.

[75] Manolache Drăghici, *Istoria Moldovei pe timp de 500 de ani, Iași*, 1857, vol. I, p. 49. Autorul acestei cărți sesiza la un momentdat apariția în peisajul ubanistic al Iașului, dar și al celorlalte orașe, în premieră „a unui șanț și rohatce (bariere). Acestea au apărut din ordinul generalului rus, de origine germană, Burkhar Christoph von Münnich, atunci când în 1739 a ordonat să se sape un șanț („hindichi”) la Iași, căruia Grigore al II-lea Ghica îi adăuga un gard și generaliza măsura în toată Moldova (I. Caproșu, *Documente Iași*, V, p. 217, nr. 403, p. 224, nr. 413; *Cronica Ghiculeștilor*, p. 455). Obiceiul controlului la bariera orașului a rămas și după 1812, dovadă fiind reacția de zaveră a ieșenilor în 1819 la o epidemie de ciumă, sesizată de Manolache Drăghici în lucratrea sa, unde vorbește de închiderea Iașilor de „un grec germanizat, Kosmeli, și de alții” (Manolșache Drăghici, *op. cit*., vol. II, p. 249-252; N. Iorga, *Călători străini*, sec. al XIX-lea, vol. I, p. 785-786). Manolache Drăghici crede că „rohatcele” împiedicau circulația dintre oraș și mahalalele din jur (idem, p.249). așadar putem concluziona că și în Galați tot anul 1739 trebuie luat ca an de referință a apariției controalelor la barieră. Tot el face precizarea că ciuma a bântuit în Moldova în 1829, iar holera în anul 1831 (Manolache Drăghici, *op. cit*., vol. II, p. 304, 308).

[76] A. D. Xenopol, *Istoria românilor din Dacia traiană*, Iași, 1896, vol. IX, p. 209.

[77] Idem

Harta desfăşurării bătăliei de la Stănileşti, pe Prut, în 1770, parte a Războiului Ruso-Turc din 1768-1774.

În relatarea cronicarului Manolache Drăghici[78], ajungând în capitala Iaşi, domnul s-ar fi instalat în casele unui boier numit Razu care, peste numai trei zile,

[78] Postelnicul Manolaki (sau Manolachi) Drăghici, s-a născut în anul 1801, la Iaşi. Istoricul Nicolae Iorga (nepotul său din partea mamei) menţiona că Manolachi Drăghici făcea parte dintr-o familie de boieri ieşeni, provenită din Ţara Românească. Primele studii le-a făcut în casa părintească, apoi la Şcoala Domnească din oraşul natal, unde a învăţat franceza, elina, greaca, latina, germana şi rusa, iniţiindu-se în istorie şi geografie, dar mai ales în dreptul moldovenesc. În 1820 primeşte rangul de căminar, în 1824 pe cel de spătar, iar în 1828 pe cel de postelnic. Din 1830 a intrat în magistratură, fiind numit preşedinte al Tribunalului din Dorohoi (1834) şi apoi al Tribunalului din Galaţi (1839). Din 1866 este ales membru al Societăţii pentru învăţătura poporului român, care, din 1870 pînă în 1872, va avea şi o revistă literară. În ultimii ani ai vieţii, Manolachi Drăghici a trăit izolat şi nebăgat în seamă şi s-a stins din viaţă la 27 aprilie 1886, în oraşul Iaşi. În anul 1857 apare „*Istoria Moldovei*”, de postelnicul Manolaki Drăghici (1801 – 1886), în două volume. Lucrarea, care cuprinde 500 de ani din istoria ţării Moldovei, îl defineşte pe autor ca memorialist şi cronicar. El descrie marile evenimente din viaţa Moldovei, războiul ruso-turc (1768-1774), luarea Bucovinei, ocupaţia rusească din 1806-1812, zilele de „zaveră” ale anului 1821, revoluţia de la 1848, începerea învăţământului în limba română, înfiinţarea Academiei Mihăilene, încheindu-se cu data de 14 iunie 1856, când s-a înfiinţat Divanul Ad-hoc. El s-a folosit la realizarea cărţii „*Istoriei Moldovei*” de scrierile înaintaşilor mari noştri cronicari: Grigore Ureche, Dimitrie Cantemir şi alţii. Manolaki Drăghici poate fi numit şi „Ultimul istoric al

ar fi fost mistuite de un incendiu, la fel ca și alte două case boierești ce i-au servit ulterior ca reședinţă[79].

În ciuda tuturor neconcordanţelor existente în relatările lui Mihail Kogălniceanu precum și cele ale lui Manolache Drăghici, privitoare la locurile prin care domnul a fost urmărit de pârjol, cei doi autori sunt întru totul de acord că, doar în urma acestor evenimente „arzătoare", poporul șugubăţ al Moldovei i-a acordat titlul de „Pârlea Vodă". Iar domnitorii care i-au urmat lui Alexandru Mavrocordat, conștienți și ei de caracterul puțin cam efemer al deţinerii demnităţii domnești, nu s-au mai încumetat la asumarea unei asemenea grele sarcini.

Lângă Tecuci, la 7 km, se află „Palatul de la Ţigăneşti", în care s-a născut şi a trăit Costache Conachi, comis, ispravnic, logofăt. El a avut o fiică, Ecaterina care, în 1846, s-a căsătorit cu caimacamul Nicolae Vogoride. La nunta, care a avut loc în somptuosul Palat de la Ţigăneşti, a participat şi Mihail Sturza, domnitorul Moldovei. Ecaterina Conachi a divorţat, iar proprietar al superbei clădiri a devenit Emanoil Vogoride, unul dintre fiii săi. Acesta a vândut conacul şi moşia de la Ţigăneşti lui Tache Athanasiu, mare latifundiar şi fost prefect al judeţului Tecuci care la lăsat Academiei Române prin testament. Pe aceste porți intrau trăsurile cu nuntaşi la nunta Cocuţei, iar şirul lor încă nu ieşise din Tecuci când primii intrau, spune istoricul Al. Papadopol-Calimah.

Prin urmare, până în 1806, curtea domnească a cunoscut mai multe locaţii, prima dintre acestea fiind localizată, potrivit părerii lui Manolache Drăghici[80], ca

---

întregii Moldove". În 1846 el publica la Iași, tipografia Institutul Albinei, „*Rețete cercate, în număr de 500*", „din bucătăria lui Robert, întâiul bucătar al Curții Franței, potrivit pentru toate stările". Semnalăm aici și faptul că tot el publica „*Iconomia rurală și dumestică*" în Albina, Iași, 1834". Vezi Constanța Vintilă-Ghițulescu, *Evgheniți, ciocoi, mojici. Despre obrazele primei modernități românești, 1750-1860*", editura Humanitas, Buc., 2013.

[79] Manolache Drăghici, *op. cit*., p. 49.

fiind așezată undeva chiar în „casele logofătului Alecu Mavrocordat din mahalaua Sărăriei de Sus”, unde „se așezase... pe vremea lui Firariu”, după ce arseseră toate „curţile cele mari ale statului”.

După o scurtă vreme, consemnează același autor, „stăpânirea a cumpărat casele care se ziceau a fi ale vistiernicului Balș și care aveau curtea în dosul bisericii Sfântul Spiridon”, în care s-a mutat Alexandru Moruzi în cea de-a doua domnie a sa (1802 - 1806). Și Mihail Kogălniceanu, în „*Albumul Istoric și Literar*” din anul 1845, amplasează curtea domnească tot în cele două case boierești, numai că în ordine inversă, adică fără a aduce niciun argument pentru susţinerea părerii sale[81].

Chiar cei doi autori invocați până aici îi atribuiau logofătului Alecu Mavrocordat „casele” din mahalaua Sărăriei de Sus, pentru că acesta era proprietarul lor în momentul în care ei făceau consemnările respective, adică la mijlocul secolului al XIX-lea, fapt ce nu presupunea însă în mod obligatoriu că tot el, logofătul, fusese și cel care le și construise.

Pentru susţinerea acestei afirmaţii studiem mai întâi la un mic fragment din romanul *Înstrăinaţii*, aparținând lui Dumitru C. Moruzi, descendent al foștilor domni Alexandru Moruzi și Ioniță Sandu Sturdza. Autorul romanului făcea precizarea că, pe lângă aceste multe case de mari boieri, mai existau și alte case boierești situate pe uliţe mai dosnice, printre care o pomenește și pe aceea a lui „conu Dumitrache Mavrocordat”[82].

În legătură cu „conu Dumitrache Mavrocordat” și legătura sa cu logofătul Alexandru (Alecu) Mavrocordat ne lămurește „*Genealogia Mavrocordaţilor*”, cea care, referindu-se la domnul reformator Constantin Mavrocordat, îi atribuie opt copii (patru fete și patru băieţi) rezultaţi din cele două căsnicii, pe care le-a avut în cei 58 ani de viaţă (1711-1769)[83]. Dintre băieţi, Dimitrie (1744-1817), căsătorit cu Maria D. Sturdza, avea să pună, prin fiii săi Alexandru (Alecu) și Constantin, bazele foarte solide ale ramurii moldovenești a boierilor Mavrocordat[84].

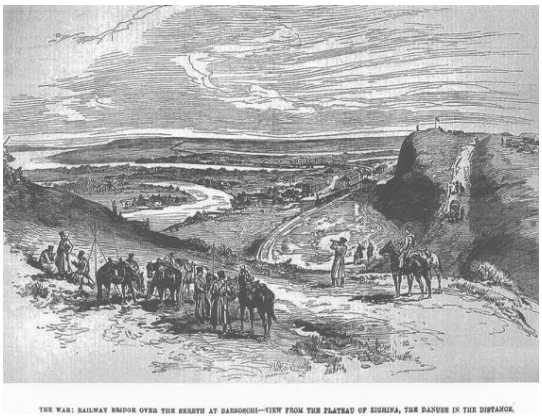
[80] *Istoriea Moldovei pe timp de 500 ani, până în dzilele noastre*, scrisă de Postelnicul Manolachi Drăghici (1801-1886), tomul I, Iașii. 1857, tipografia Institutul Albinei, p.65. În 1839 era președintele Tribunalului Galați.

[81] N. A. Bogdan, *op. cit*., p. 175.

[82] Dumitru C. Moruzi, *Înstrăinaţii*, Vălenii de Munte, Editura „Neamul Românesc”, 1910, p. 65.

[83] Emile Legrand, *op. cit*., p. 20.

[84] Mihail Dimitri Sturdza, *Grandes familles de Grèce, d'Albanie et de Constantiople*, Paris, 1999, p. 324-326.

Trupele ruseşti coborând platoul Ţiglinei spre a traversa râul Siret pe podul de la Barboşi în 1877.

Astăzi însă ținând cont de afirmaţia credibilă a lui Manolache Drăghici, potrivit căreia reședinţa domnească s-a instalat în casele Mavrocordat din Sărăria de Sus chiar în 1775, curând după ocuparea tronului de către „Pârlea Vodă", și anul 1775, când s-a născut Alecu, fiul prinţului Dimitrie, devine destul de evident faptul că el nu putea construi casele respective la cei zece anișori pe care îi avea în acel moment.

Aceste date, corelate cu informaţia din romanul lui Dumitru C. Moruzi, conduc în mod logic la concluzia că palatul, care astăzi face parte din complexul mai mare de clădiri al Colegiului Naţional „Mihai Eminescu" din Iași, a fost construit prin anii 1770 ai secolului al XVIII-lea chiar de către prinţul Dimitrie Mavrocordat, de la care l-a moștenit fiul său Alexandru, căruia i se spunea Alecu.

În timpul lui Alexandru Ipsilanti (decembrie 1786 - aprilie 1788), urmașul lui Pârlea Vodă pe tronul Moldovei, curtea domnească s-ar fi strămutat și ea în palatul din spatele bisericii Sfântul Spiridon, palat în care, în octombrie 1860, Alexandru Ioan Cuza avea să deschidă celebra Universitate din Iași.

Potrivit altor autori[85], domnitorul Alexandru Callimachi (aprilie 1795-martie 1799), îndată ce a ajuns pe tronul Moldovei, considerând „că în Iași nu se aflau curţi în care să locuiască domnii", ar fi hotărât „să se cumpere pentru domnie" tocmai palatul de lângă biserica Sfântul Spiridon.

Divanul Cnejiei Moldovei[86] și-a desfășurat activitatea în acest timp în palatul Mavrocordat, motiv pentru care și Pacea de la Iași, încheiată între Rusia și

[85] N. Grigoraș, *Curtea și biserica domnească din Iași*, București, Editura Meridiane, 1970, p. 9.
[86] A purtat în perioada dintre 1359 - 1862 diverse nume: Divanul Domnesc al Moldovei; Divanul Gospod; Divanul cel Mare; Divanul veliților boieri; Divanul Cnejiei Moldovei; Obștescul Divan;

Imperiul Otoman, aplicată prin tratatul semnat la 9 ianuarie 1792, s-a finalizat cam în același loc. În drum spre Istanbul, misiunea diplomatică a lui Kutuzov a trecut prin Iași în iulie 1793, locul se pare plăcut unde a rămas timp de două săptămâni. Cele două săptămâni petrecute în Iași au reprezentat un bun prilej pentru organizarea unor petreceri somptuoase. Mai întâi, Kutuzov a oferit „un banchet în cinstea domnitorului, a familiei sale și a înalţilor dregători ai Moldovei”[87].

Peste numai câteva zile, domnitorul Mihai Suţu (decembrie 1792-aprilie 1795) a dat o petrecere în onoarea soliei rusești care, în relatarea lui Struve, „a depășit cu mult” banchetul lui Kutuzov, masa fiind servită în corturi instalate „dans le jardin de son château”[88].

În anul următor, în mai, încheindu-și misiunea diplomatică, Kutuzov revenea în Iași, unde, a doua zi după sosire, același domnitor moldav, Mihai Suţu, dădea un nou banchet în onoarea oaspetelui său care, conform mărturiei lui Struve, s-a desfășurat chiar „în sala în care fusese semnat tratatul de pace”[89].

Să revenim însă la anul 1733, anul când reforma fiscală este iniţiată prin hrisoavele din 7 noiembrie 1733 şi din martie 1734. Sunt exceptaţi de la dajde mănăstirile, clerul, precum şi „ceata boierilor”, privilegiaţi de acum înainte fiind boierii care deţin o dregătorie şi descendenţii lor, ca unii ce sunt „temelia stăpânirii”, pentru ca să slujească și „mai vârtos întru cinstea domniei şi a toată de Dumnezeu păzită ţara aceasta”[90].

În „Aşezământul” promulgat în Ţara Românească la data de 7 februarie 1740 (publicat apoi în „*Mercure de France*” sub titlul de *Constituţie*) sunt dezvoltate şi sitematizate măsurile din hrisoavele anterioare, cărora li se adaugă desfiinţarea

---

Curtea Princiară; Divanul Împlinitor al Moldovei. A suferit mai multe reorganizări (1806/1812, 1828, 1832), fiind desființat în ianuarie 1862. Biblioteca Îndrumător se află în Arhivele Statului Iași, vol. III. Se păstrează o poruncă atunci când „Divanul Împlinitor al Cnejiei Moldovei poruncește lui Neculae Sion, ban, să trimită un raport asupra alimentelor aflate în magazia armatei; 1829 februarie 16”, Bibl. Acad. Rom., doc. ist., XLIX/259. În Moldova, cea mai veche pecete cunoscută, care include și stemele ținuturilor, este cea a Divanului Cnejiei Moldovei, din perioada 1806-1812. Acesta avea dispuse în jurul stemei țării, similar pecetei valahe a lui Nicolae Caragea vodă, medalioane cu stemele ținuturilor moldovenești. Lipseau cele din Bucovina (cedată în 1775) însă apăreau cele din Basarabia (pierdută abia în 1812).

[87] Veniamin Ciobanu, *Jurnal ieșean la sfârșit de veac*, Iași, Editura Junimea, 1980, p.104.

[88] Struve, *Voyage en Krimée, suivi de la relation de l'Ambassade envoyée à Constantinople*, Paris, 1802, p. 306.

[89] Ibidem.

[90] Gheorghe I. Brătianu, *op. cit*., p. 43 (hrisovul din 7 noiembrie 1733 este publicat în Anexă, p. 41-42).

văcăritului şi pogonăritului, precum şi fixarea contribuţiei anuale, ce urma să fie plătită în patru sferturi.

Pescăriile Statului de pe strada Portului. Pe 27 iunie 1912 se punea piatra de temelie a clădirii, care se termina în 1915. Proiectul aparţinea inginerului G. Vidraşcu, care a şi coordonat lucrarea. Avea o istalaţie de produs ghiaţă cu o capacitae de 500 kg/zi. La 1 iulie 1911, Ministerul Agriculturei şi Domeniilor prin Direcţiunea Pescăriilor înaintează către Primăria Galaţi adresa nr.40000. Consiliul comunal Galaţi a aprobat, în şedinţa întrunită de urgenţă, la data 4 iulie 1911, cererea ministerului dar a solicitat compensaţii pentru pagubele provocate de dispariţia taxelor percepute de la comercianţii de peşte din vechea piaţă. În scrisoarea de răspuns nr. 44534 din 23 iulie 1911, Ministrul N. Lahovary, mulţumeşte pentru graba răspunsului pozitiv şi refuză, în mod elegant, o „(...) compensaţiune pentru comuna Galaţi în schimbul venitului de care se priveză (...)", arătând avantajele economice pe care le va avea oraşul după intrarea în funcţiune a halelor. La 27 iunie 1912 s-a pus piatra fundamentală în prezenţa consilierilor comunali şi a altor oficialităţi. Această intreprindere urma să se compună dintr-un port de pescărie, o hală acoperită pentru vânzarea zilnică „en gross" a peştelui prin licitaţie, compartimente pentru comercianţii angrosişti şi comisionarii de peşte, o hală de ambalaj şi expediţie, staţia de încărcare a peştelui în vagoane, un frigorifer central, o piaţă pentru căruţele care cumpărau peşte pentru desfacere la sate, depozite de gheaţă. Proiectul a prins viaţă datorită prim ministrului I. N. Lahovary şi lui Grigore Antipa. În legătură cu disputa privind implicarea lui Anghel Saligny în realizarea clădirii facem precizarea că toate camerele de prelucrat peştele şi cele de frig erau şi mai sunt căptuşite cu plută, ideie care a aparţinut celebrului inginer de drumuri şi poduri care a fost Anghel Saligny. Astăzi clădirea este o ruină care nici nu poate fi explicată, dar înţeleasă!

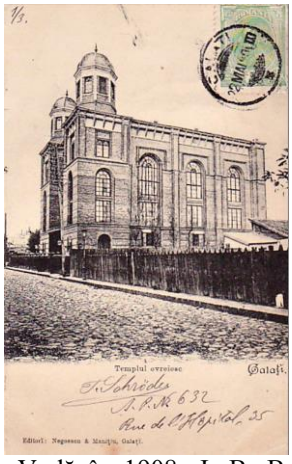
Era prevăzut şi un bine precizat mecanism de compensaţii acordate „Stărilor", pentru evitarea nemulţumirilor. Constantin Mavrocordat îl desemnează pe tatăl său ca singur inspirator al acestor măsuri şi se intitulează pe sine „părinte al patriei" .

Aceleaşi prevederi sunt introduse, cu mici diferenţe, şi în Moldova, prin „Aşezământul" din 8 octombrie 1741, imediat după instalarea la Iaşi, și asta ca urmare a cererii supușilor prin „care toţi au pohtit aşezământul dăjdiilor ce s-au făcut în Ţara Românească".

Constantin Mavrocordat vodă ia unele măsuri şi pentru reformarea justiţiei. Tot acum sunt delimitate și competenţele fiecăruia, iar la Iaşi, datorită cauzelor mai numeroase, trei mari boieri au dreptul de a judeca (primind leafă pentru slujba lor). Interesat și de stabilitatea demofiscală a ţării şi de protecţia contribuabililor, domnul va convoca la Iaşi, la mănăstirea Sfinţii Trei Ierarhi, în 6 april 1749, un „Sobor de întrebăciune".

După modelul iniţiativei luate la Bucureşti în martie 1746, se mai hotărăşte desfiinţarea veciniei (şerbiei), Adunarea Stărilor de la Iaşi „mărturisind adevărul că vecinii robi nu sunt" şi hotărând „ca de acum înainte oamenii să nu vânză, ci, ca nişte săteni ai satelor, în sat să rămâie, făcând slujba obicinuită" . Era un domnitor foarte evlavios. În timpul slujbei dumnezeieşti de multe ori doi ciohodari erau aşezaţi la poarta bisericii ca să nu lase înainte de sfârşitul slujbei să iasă vreunul din aceea care au această urâtă deprindere" .

Cum domnul nu fuma „boierii s-au scârbit şi ei cu totul de tutun şi se duceau des la slujbele boiereşti". Știm că nu erau deloc agreate nici cântece de lume indecente, nici „instrumentele muzicale, însoţite de cântece necuviincioase şi molatice. La nunta fiicei sale (…) după multă stăruinţă din partea boierilor a dat voie să cânte din instrumente, însă fără cântece necuviin-cioase şi obscene". Cronicarul Ghiculeştilor, care nu este unul din partizanii săi în mod absolut surprinzător, mai adaugă că „purtările acestui domn au fost aşa de neobişnuite încât unii, neîncrezători, au îndrăznit chiar să spună că ele sunt amestecate și cu prefăcătorie. Să fie încredinţaţi însă toţi (…) că tot ce făcea era izvorât dintr-o credinţă curată şi foarte sinceră.

Templul Coral de pe strada Cuza Vodă în 1908. J. B. Brociner (1846-1918) scria „*Despre misiunea templului Israelit. Cuvântare rostită la 26 Elul 5655 (3 Sept. 1895) la Templul choral din strada Cuza-Vodă Galatz cu ocasiunea serbarei a 10 aniversări a inaugurării acestui Templu, de J. B. Brociner, Preşedintele Comunităţei Israelite*", Galatz (Typo-Lit. J. Schenk), 1895; „*Convenţiunea austro-română şi Tribunalul din Galatz. Combaterea sentinţei prin care se*

respinge transcrierea unui imobil urban cumpărat de un Israelit". De J. Brociner, doctor în Drept, Galatz (Tip. Comercială-Schenk), 1876 (Publicațiunea Uniunei Israelite, an. I, nr. 1).

Apoi să aibă în vedere şi următorul lucru: de ce adică şi pentru care scop un domn să se silească să arate virtuţi prefăcute şi să-şi chinuiască trupul cu un trai atât de anevoios şi obositor". În hrisovul din 7 noiembrie 1733 domnul precizează că deşi „din tâmplările vremilor ţara a ajuns acum şi la mai mare slăbiciune şi cheltuielile se tot adaugă (…) nu ne-am spăimântat că ne va fi vreo scădere" şi „miluieşte sfintele mănăstiri cu toate, precum cele din ţară aşa şi a Ierusalimului (…), Svetagorei, Sinaei şi toate (…) şi le-am scos din totala visteriei, ca să nu dea dajde niciodată.

Scutirea, făcută în contextul dificultăţilor financiare ale domniei, este condiţionată de prevederea ca „toţi egumenii să aibă mare grijă de sfintele mănăstiri"[91]. Acestea depind şi mai strict de domnitorul țării, cel ale cărui prerogative constau în confirmarea tuturor egumenilor şi supravegherea administraţiei mănăstirilor, lui trebuind să i se trimită anual, de Bobotează, „sama (…) de toate bucatele şi veniturile". Are şi puterea de a sancţiona sau demite pe stareţi: „ear care va arăta nesilinţa sau paguba mănăstirii se va scoate şi va lua şi plata după vina sa".

De asemenea, se prevede ca „satele mănăstireşti închinate pe la boieri să nu fie, ci călugării să le stăpânească, să aducă folosul şi venitul la mănăstire", iar „călugării să nu fie volnici a vinde moşiile mănăstireşti, măcar la orice trebuinţă"[92]. Cât priveşte preoţimea de mir Constantin Mavrocordat „aşişderea au făcut testament (…) di le-au ridicat dajdea"[93]. Confirmând mărturia lui Ion Neculce, documentul din 30 mai 1734 prevede scoaterea „de subt greul dăjdiilor (…) a cetei bisericeşti (…) care dă de două ori într-un an dajde la visterie"[94].

---

[91] Gheorghe I. Brătianu, *op. cit*., p. 41-42.

[92] Ibidem, p. 42. Mănăstirile sunt printre principalii beneficiari ai daniilor în sate în acest secol, fapt care arată că în mediul populaţiei rurale s-au produs
schimbări structurale cu consecinţe asupra statutului lor socio-juridic. Gradul de dependenţă al satului față de stăpânul teritorial se va dezvolta în funcție de conjunctură, dar va da un grad de dependență și a individului față de stăpân. în toate satele ce constituiau proprietatea domnească sau erau stăpânite de boieri şi mănăstiri, a existat o dualitate de conducere, vornicelvătăman, care se menţine până în secolul al XVIII-lea (Dumitru Ciurea, *Organizarea administrativă*..., p. 215-216; H. H. Stahl, *Contribuţii*..., p. II, p. 95;Idem, *Cotroverse*..., p. 256-257; N. Grigoraş, *Instituţii feudale*..., p. 416).

[93] Ion Neculce, *op. cit*., p. 737.

[94] Melchisedec, *Chronica Huşilor şi a Episcopiei cu aseminea numire, după documentele Episcopiei şi alte monumente ale ţării*, Bucureşti, 1869, p. 200.

Privilegiul este condiţionat de obligativitatea ştiinţei de carte, hirotonirea candidaţilor după vrednicie, precum şi datoria clericilor de a duce „o viaţă cinstită şi fără defăimare”[95].

În anul 1735, după o mică „voroavă” avută cu mitropolitul Antonie, dă un nou „așezământ” în care se prevede ca ierarhul cel mai mare locului să aibă mereu o „necontenită cercetare asupra dascălilor, ca să puie nevoinţe asupra ucenicilor, să-i înveţe precum să cade şi să-i procopsească, ca acei ce se vor preoţi dintre dânşii să fie învăţaţi”[96].

Bisericii ortodoxe îi sunt întărite competenţele în chestiunile disciplinare, putând sancţiona numai „greşelile duhovniceşti”[97]. În anul 1739 mitropolitul Antonie se retrăsese prudent alături de trupele ţarinei în Rusia. Și în consecință arhipăstor al Moldovei este promovat, la anul 1740, grecul Nichifor, mitropolit titular de Sidis, care „a trăit mulţi ani la Curtea domnească”[98] şi avea bune relaţii în ţară.

Confruntat cu problema influenţelor din exterior regimul va avea în vedere imediat, ca şi în trecut, „oprirea clerului de la politică, supravegherea îndeaproape în ceea ce priveşte crearea, apoi cheltuirea venitului şi supunerea strictă ierarhiei

---

[95] Ibidem, p. 203.

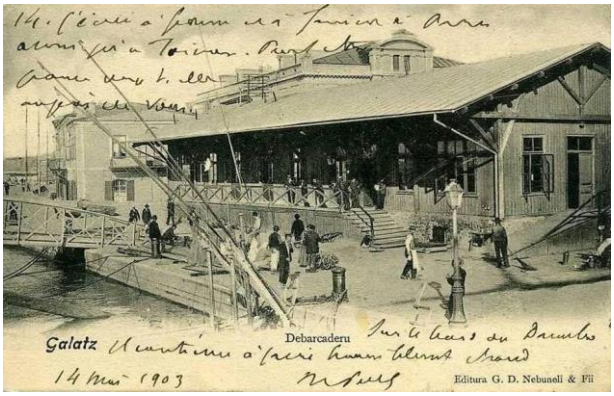
[96] Poruncă din 3 iulie 1734 în *Condica*, *vol. III*, doc. 1447, p. 1515, p. 281-285. Mitropolitul mai este dator ca pe elevii silitori şi lipsiţi de cele necesare „a-i ocroti şi a-i chivernisi de cele ce li vor trebui, pre unii cu liafă, pre alţii cu îmbrăcăminte, pre alţii cu hrană, pentru ca să nu lase învăţătura dintru aceia pricină”.

[97] Se păstrează o „carte dată Sfinţiei sale, Teofil, episcop Huşchii, ca pe cine va trimite cu carte domnii mele, să fie volnic a cerceta în Eparhia sfinţiei sale şi la ţinutul Sorocii, pentru călugări, călugăriţe, preoţi şi diaconi mireneşti sau slujnicele lor sau bresle de prin târguri sau ţârcovnici sau alţii din clirosul sfintii biserici; aşijdirilea şi cumătrii şi cuscrii şi nunii şi pentru sânge amestecat şi pentru acei care se însoară şi şăd necununaţi şi toate câte se fac afară de legi şi di-nvăţătura sfintii pravile. Şi unde vor afla greşale ca aceste, ori pe la mănăstiri, ori prin sate domneşti, ori boiereşti, ori călugăreşti, pe toţi să aibă a-i giudeca şi a-i certa şi a globi pe fieştecare după vina lui, precum scrie sfânta pravilă. Iar alţii nime să n-aibă treabă cu unii ca aceştia ce scriem mai sus (…) fără numai sfinţia sa, părintele episcopul şi fără protopopul pre carile l-ar pune părintele la acel ţinut, căci pentru unii ca aceştia porunceşte sfânta pravilă să nu să giudece cu giudeţ mirenesc, ce să să giudece cu giudeţ sufletesc, fără numai de s-ar tâmpla moarte de om sau furtişag, să va căuta cu divan domnesc. Şi nime să nu stea împotriva cărţii domniei mele, că apoi va fi mare certare de la domnia mea” (poruncă din 3 iulie 1734 în *Condica*, *vol. III*, doc. 1447, p. 228-229).

[98] *Cronica Ghiculeştilor*, p. 483. Despre mitropolitul Nichifor, vezi Mircea Păcurariu, *Istoria Bisericii Ortodoxe Române*, *vol. II*, Editura Institutului Biblic şi de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, Bucureşti, 1994, p. 343-345; Ruxandra Moaşa, *Un mitropolit grec al Moldovei în veacul XVIII: Nichifor al Sidei*, în *Buletinul „Ion Neculce” (serie nouă), nr. II-III* (*1996-1997*), Iaşi, p. 75-85.

patriarhale greceşti”[99]. Iar în privinţa administrării mai corecte a tuturor veniturilor mănăstireşti „Aşezământul din anul 1741” hotărăşte ca egumenii „să arate soborului în scris venitul şi cheltuiala (…) şi să iscălească toţi de vreme ce cu toţii au parte de adaosul şi folosul mănăstirii”.

Se mai prevede: „călugării nicidecum să nu se facă fără ştirea mitropolitului”, iar „călugării să nu şadă nicidecum pe la alte locuri, prin casele lor, ci toţi la mănăstire să şadă”. Ni s-a păstrat izvodul întocmit la 16 octombrie 1742 de ispravnicul ţinutului Roman, Mihalache Sturdza, din care aflăm că dintre cei nouă călugări „ce să află afară din mănăstiri”, şapte sunt la rude din motive de sănătate, unul este prisăcar, altul doar acela care „păzeşte vitele mănăstirii” ori ultimul călugăr existent, Ioanichie Castravăţ, „slujeşte la o biserică făcută de neamul lor”[100]. În aceeaşi zi scrie şi monahului Ghedeon, care pe atunci era și episcopul Romanului, în chestiunea călugărilor fără loc între monahii stabili, cerându-i ca „pe unii ca aceştia, pe toţi să-i orânduieşti pi la mănăstiri”.

„Debarcaderu”, romantca punte dintre cele mai frumoase și bogate orașe ale Dunării maritime: Galați ți Brăila. Ilustrata a circulat la 14 mai 1903.

Într-un alt document, dat în 5 octombrie în anul 1742, unde se formulează în aceeaşi termeni energici, dorinţa de a pune rânduială în mănăstiri. Porunca adresată ispravnicilor se referă la „călugării ce şed pe la casele lor, au pe la sate, afară din mănăstiri, purtându-se cu amăgeală pentru ca să se scutească de bir” şi prevede ca „pe unii ca acie pe toţi să-i puneţi la bir”[101].

[99] N. Iorga, *Istoria Bisericii româneşti şi a vieţii religioase a românilor*, ediţie îngrijită de Mihaela Paraschiv, Editura Junimea, Iaşi, 2001, p. 387.
[100] *Condica*, *vol. III*, doc. 1775, p. 475-476.
[101] Ibidem, doc. 1621, p. 400.

Prin urmare, cei în cauză aveau de ales: ori la mănăstire, cu o situaţie bine codificată, ori erau scoşi în afara ei, expunându-se fiscului şi tracasărilor slujbaşilor domneşti. Pe lângă Academia de la Iaşi[102] domnul ţării hotărăşte şi înfiinţarea de şcoli noi „la Mitropolie, la Episcopii şi la toate mănăstirile”.

Locotenenţa domnească care a condus ţara în feb.-mai 1866. Ei sunt cei care au negociat şi hotărât detronarea lui Al.I. Cuza şi aducerea unui principe străin în scaunul ţării. Putem spune astăzi că ei au schimbat atunci cursul de dezvoltare a acestei ţări.

Iar mitropolitul precum şi episcopii au datoria ca în eparhiile lor „pe la târguri şi pe la sate mari să aşeze preoţi de ispravă, să înveţe copiii şi întâiaş dată să-i înveţe ruga şi credinţa, cele 12 punturi ale creştinătăţii ce se cuprind la Veroe (Crezul, n.n.) şi cele şapte taine ale bisericii şi cele privitoare la Dumnezeu, şi

[102] Academia fusese înfiinţată de Nicolae Mavrocordat la 1714. Încă de la începuturi aici se învaţă şi „pe înţeles”, româneşte, aceasta fiind prima instituţie de învăţământ superior în care studiază şi în limba ţării. Grigore Ghica şi patriarhul Hrisant îi vor hărăzi o nouă programă, în aceasta figurând şi „elineasca, greceasca şi moldovenească”, întreţinerea şcolii fiind asigurată printr-o dare de un galben percepută anual de la fiecare cleric (N. Iorga, *Istoria învăţământului românesc*, Editura Casei Şcoalelor, Bucureşti, 1928, p. 57; *Cronica Ghiculeştilor*, p. 179; Ştefan Bârsănescu, *Academia domnească de la Iaşi*, 1714-1821, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1962, p. 31-38;Ariadna-Camariano-Cioran, *Academiile domneşti din Iaşi şi Bucureşti*, Editura Academiei, Bucureşti, 1971, p. 73).

acestea nefiind osteneală multă să le înveţe pe înţeles (în limba română, n.n.) şi să-i înveţe a scrie”[103].

Nichifor, „prietenul mare şi mare sfătuitor de reforme” a lui Constantin Mavrocordat[104], va deschide la Iaşi, pe lângă bisericile mai importante, şcoli pentru toţi tinerii, în care cei ce doreau să primească preoţia urmau să studieze mai multă vreme[105]. Putem vorbi și de bine și mai puțin bine despre primii domnitori mai luminați de la noi, ai acesti perioade, dar din nefericire flagelul crunt al sărăciei era atâta de răspândit încât era aproape imposibil ca el să nu producă toate acele dezastre ale molimilor, care începeau încă de pe acum să-și semnaleze prezența în toată Moldova.

Să nu uităm că locuința de bază a țăranului român atunci era bordeiul, că apăruseră lazaretele pentru ciumați, cum era cel de lângă Iași de la complexul monahal Hlincea, că deja se instituiau cordoane de ostași pentru a se împiedica contactul între cei sănătoși și „smreduiții” din lazarete. Toți ispravnicii[106]

---

[103] *Aşezământul Ţării Moldovei din 1741*, p. 59.

[104] Alexandru Papadopol Calimah, *Desrobirea ţăranilor în Moldova*, în „*Convorbiri Literare*”, an. XXI (1887), nr. 1, p. 4.

[105] Ariadna Camariano-Cioran, *op. cit*., p. 75.

[106] Reformele administrative introduse în secolul al XVII-lea de Constantin Mavrocordat au împărțit toate ținuturile în ocoale, numind în fruntea lor un pârcălab și un ispravnic. Pârcălabul avea atribuții administrative și fiscale, în timp ce ispravnicii aveau atribuții judecătorești și polițienești. Prin Legea rurală din 11 iunie 1862 se reglementa diferențiat administrația urbană de cea rurală, prin crearea comunelor urbane și comunelor rurale. Se înființa pentru prima dată comuna rurală, condusă de primar și dotată cu personalitate juridică proprie. Primarii comunelor rurale erau aprobați de prefect iar cei ai comunelor urbane erau numiți de domn. Fiecare comună avea o casă a comunei, numită Primărie, iar cele urbane aveau un corp de pompieri și, în caz că aveau peste 6000 de locuitori, aveau și un spital. Consiliul județean alegea, dintre membrii săi, un comitet permanent, compus din trei membri, prezidat de prefectul județului, care era comisarul guvernului pe lângă consiliu. Prin Legea din 31 mai 1904, printre alte modificări și completări, s-a introdus un alineat nou (alin. 2) la art. 1, care prevedea că județul este persoană juridică. Consiliul județean se compunea din câte doi membri trimiși de fiecare plasă. Aceștia erau aleși de colegiul electoral din fiecare plasă. În baza Decretului Regal nr. 2465 din 25 septembrie 1925, erau declarate municipii 17 comune urbane, între ele fiind și Galațiul. Constituția din 28 februarie 1938 a adus noi schimbări în administrarea administrativă locală. Accentul a fost pus pe numirea organelor și legea raționaliza rostul și atribuțiile organelor elective. A fost menținută comuna, fiind desființată însă personalitatea juridică a județului. Principala sa noutate a fost înființarea ținuturilor, unități administrative cu atribuții economice, culturale și sociale. Administrația lor a fost încredințată rezidentului regal, numit pe șase ani prin decret regal, și consiliului ținutului. Rezidentul regal era reprezentantul guvernului, fiind ajutat de un organ electiv, consiliul ținutului. Acesta era compus din membri aleși de consiliile comunale din ținut și de Camerele de Agricultură, Comerț, Industrie și Muncă. Ținutul Dunărea (reședința: Galați) cuprindea județele: Brăila, Cahul, Covorlui, Fălciu, Ismail, Putna, Râmnicu-Sărat, Tecuci, Tulcea, Tutova. Din puctul de vedere a arhivelor stocate avem: Pârcălăbia de Galaţi (1832-1859); Prefectura de Galaţi (1859-

ținuturilor se luptau din greu cu crunta molimă și cu nevoia de hrană[107] și îmbrăcăminte din aceste tabere, care dădeau zilnic mulți morți. În peisajul arhivistic apare o „catagrafe a locurilor de case și dughene, a caselor boierești și a celor de prin mahalale, precum și a grădinilor și diverselor instalații aflate în Tecuci, pe moșia mănăstirii Sfântul Proroc Samoil”[108], ctitotorită la Focșani, jud. Putna. Documentul poartă data de 25 mai 1828, este iscălit de paharnicului Grigore Anghelachi și serdarul Ștefan Brânză, pe care îi știm aparținând ținutului Tecuci, cei care l-au întocmit, cuprinde 24 de file în format coală, strânse într-o legătură modernă, și se păstrează în fondul „Manuscrise” de la Arhivele Naționale Iași, unde este înregistrat sub numărul 1698. Să ne întoarcem puțintel în timp

---

1860); Prefectura Districtului Covurlui (1860-1864); Prefectura Județului Covurlui (1864-1948); Comitetul Provizoriu al Judeţului Covurlui (1949-1950); Prefectura Judeţului Galaţi / Instituţia Prefectului (1990-0000).

[107] În sămile Visteriei apar multe cheltuieli pentru hrană și haine cu „ciumașii ce sunt supt lazaret” (*Sămile Visteriei*, vol. II, 1786-1789, Iași, Casa Editor. Demiurg, 2010, p. 386, 387, 397, 437, 440). În corespondența ispravnicilor de ținuturi din Moldova este menționată fuga mazililor rânduiți ca paznici ai lazaretului de la Hlincea (ANI, Isprăvnicia Iași, dosar 104/1829, f. 372v). O anume cucoană Catinca, fugită de ciumă din Galați, afla vești „pentru boala ciumei vei ști dumitale că în toate părțile s-au lățit, încțt și lui Gheorghii Lungu, ci esti în poarta dumitale, au murit un copil și să află molipsiți. Pi zi mor și pân la doâzăci oameni și târgul s-au închis cu totul și toți cei mai aleși au ieșit din Galați afară (ANI, documente, 577/59). Avem știrea că „la 1829, în vreme vremelniceștii Octrmuiri Rosienești, când târgu nostru era cumplit molipsit de năprasnica boala ciumii și toți fruntașii lăcuitori, boieri, neguțitori erau erau împrăștieți pe afară...” (Ioan Antonovici, *Documente bârlădene, vol. II*, *Acte de propietate ale Casei Obștiei Tțrgului Bârlad, urmate de 2 documente facsimile și 2 închipuiri de hărți*, Bârlad, 1912, p. 298). Autorități din ținuturi realizeră și un inventar cu case și camere, propietăți, anexe, unde cei bolnavi ar fi putut fi găzduiți. La via vistiernicului Alecu Balș, care era „în depărtare de doî verste de oraș” exista o „casă cu zăce odăi”, iar viia fiind îngrădită se mai găsea o „casă cu șasă odăi”. La via fostului domnitor Ioan Sandu Sturza situată „în depărtare de trii verste de oraș”exista o „casă cu zăce odăi”, în vreme ce la via Mitroopoliei exista o casă cu șapte odăi (ANI, Isprăvnicia Iași, dosar 104/1829, f. 443v). Chiar cei mai avuți aveau uneori adăpost doar butucii de vie din preajmă. Așa de pildă se afla la sfârșit de octombrie 1829, pităreasa Zmaranda Bibiri, „molipsită la viia dumisali di la Nebuna, undi șădi fară a avea ce mai puțină adăpostire și pe vremea asta stându mai mult cu așa neorânduială, negreșit poate să se primejduiască din pricina răcelilor”, fapt pentru care Divanul poruncește ca în cel mult 24 de ore să i se pregătească un „bordei bun” (idem, f. 354v).

[108] Constantin racoviță ctitorește la Focșani, în prima domnie, o biserică din lemn, care avea hramul Prorocul Samoil (Nicolae Stoicescu, *Bibliografia localităților și monumentelor feudale din România, I, Țara Românească*, vol. I, A-L, p. 313). Locul era dăruit de Ioniță zugrav la 17 octombrie 1744 (Th. Codrescu, *Uricariul*, *XII*, Iași, 1889, p. 347). În a doua domnie o înzestrează cu câteva moșii și venituri din târgurile Focșani (C. Șerban, *Aspecte din lupta orășenilor din Țara Românească și Moldova împotriva asupririi feudale în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea*, II, în „*Studii*”, *XIV*, 1961, nr. 3, p. 642), Bârlad (*idem*, p. 638-639) și Tecuci (Dimitrie F. Caian, *Istoricul orașului Focșani*, Focșani, 1906, p. 102-103).

radiografiind o catagrafie a din anul 1828, de care se ocupă într-o lucrare domnul Marius Chelcu. Astfel aflăm și noi că „Andonie blănar cumpăra la 10 ian. 1660 de la soția lui Căzacul uricar, în prezența preotului, a șoltuzului, a celor 12 pârgari, precum și a altor târgoveți din Tecuci o parte din satul Mărcești, aflat în moșia târgului", care primește și o confirmare de la Ștefăniță Lupu.

Blănarul tecucean era interesat „inclusiv de construirea și administrarea unui pod peste Siret". După ce trece pe la câțiva stăpâni ea ajunge la vodă Constantin Cantemir, care o dăruiește ctitoriei lui de la Miera[109]. Apare și un pod „din dreptul satului Mierăiești", acel pod de venitul căruia se ocupă, câțiva ani mai târziu, un Cojocea din Tecuci[110]. Și aici autorul se oprește pentru că, întocmai ca un renumit profesor de istorie și mare cercetător, de care am mai vorbit, face greșeala să facă doar unele cercetări din birou, fără să cunoască și terenul.

Dacă l-ar fi cunoscut și ar fi înțeles interesele lui Constantin Cantemir vodă în zona ținuturilor Putna și Tecuci, el ar fi avut revelația să afle că satul se numea Mirăești[111], era în vecinătatea satului Șerbănești din ținutul Tecuci, a cărui moșie

---

[109] C. Solomon, C.A. Stoide, *op. cit*., vol. I, p. 45, nr. XCV.

[110] *Catalogul documentar*, IV, p. 284, nr. 1100.

[111] Preot Ion Croitoru, „*Lieşti, locuri şi oameni de odinioară*", ed. Pax Aura Mundi, Galați, 2013, p. 450, 453. Vezi și „*Planul moşiei Şerbăneşti şi Toporăul şi Lungoci din ţinutul Tecuciului*" a boierului aga Costachi Ghica (Fiica cea mare a lui Ianachi Negruți și Zoița se numea Elenco (Elena); aceasta s-a căsătorit cu aga Costache Ghica, coborâtor din familia domnitoare Ghica. Cununia având loc la moșia Voinești (jud. Iași), la 20 ianuarie 1859. Costache Ghica a fost primul dintre Ghiculeștii care au locuit la adresa din str. Banului, nr. 8 din Iași. Familia a avut cinci copii: Matilda, Eduard, Albert, Henry și Eleonora. La Arhivele Iaș, SJIAN, Primăria Iași, Imobile, dosar 22/8, f. 11, există un proces-verbal, din 15 iunie 1904, întocmit de I. Botez, medicul comunal și D. Burghelea, membri în comisiunea instituită conform art. 152 din legea sanitară, care aveau ca sarcină să viziteze locuințele pentru a constata neajunsurile igienice și a propune mijloace pentru îndreptarea lor. Aceștia propuneau „a se da tencuiala în parte jos și urmează a se schimba cărămida umedă prin alta nouă". Este specificat că, pe str. Banu nr. 8, proprietatea doamnei Elena Ghica, este o casă de locuit compusă din 14 camere și două „antreturi", latrina de zid și una în curte de scânduri, atenansele compuse din nouă camere, una bucătărie, trei grajduri de zid, uși de scânduri, parte din camere umede; curtea în parte pavată; îngrădirile bune. Elena Ghica a murit la Iași, în anul 1911. În urma sa au rămas patru moștenitori: Albert Ghica care domicilia în Iași, în imobilul pe strada Banu, nr. 8; Eduard Ghica, care era prefect de Vaslui, și locuia în acel oraș; Henry Ghica, a cărui domiciliu nu se cunoștea și Elena Palladi, fosta soție a defunctului Palladi, fost prefect de poliție în Galați, care locuia la Galați. (...) Albert Ghica, născut la 16 decembrie 1868, la Iași, a fost căsătorit de mai multe ori: cu Hélène Sturdza, descendentă din domnitorul Mihail Sturdza, la 13 iunie 1890 la Iași, cu Dolores Marie Albertine Ghis, o marchizã franceză, la 5 noiembrie 1893, la Paris; apoi cu Madge Dowling of. Kilas, o irlandeză, la 27 noiembrie 1905, la Londra; a patra oară s-a însurat cu Elena Antaki (Ralli) în 1920 la Galați. A avut o viață destul de tumultoasă (aspira chiar să devină regele Albaniei, candidând la tronul acestei țări). Dar în ciuda numeroaselor căsătorii, nu a avut nici un urmaș. Albert Ghica a murit la Iași, la 19 septembrie 1925; Grigore Ghica (Grigri) povestea, în memoriile sale, următoarea versiune asupra decesului: „nu a avut timp

se întindea până în râul Siret, locul unde apare și podul făcut de blănarul tecucean, a cărui familie mai există prin urmașii săi și astăzi la Fundeni, locul care moștenește toată această istorie.

Cronica Ghiculeştilor reţine oportunitatea poruncii domneşti care prevedea încetarea „vechii deprinderi a boierilor de a pune femei la cârciumi şi mai ales de-a alege pe cele mai frumoase, pe cele care puteau, ajutate de nurii lor cât mai evidenți, să facă totul pentru ca vinul să se vândă repede”[112]. Interdicţia este specificată şi în „Aşezământul” din 1741: „femei cârciumăriţe (…) s-au hotărât să nu se afle vânzând băuturi nici la târg, nici la ţară, de vreme că s-au cunoscut că pricinuiescu multe lucruri fără de cale, fiind într-adins femei şi fete tinere”[113].

Reamintim cetitorului că prin anul 1817 Mănăstirea „Trei Ierarhi” din Iaşi „avea la 1871 şi 14 pogoane vie, o cramă, un teasc, o casă, 13 căzi şi altele la Ţifeşti şi cinci moşii în tot ţinutul Covurluiului sau Galaţi, după cum urmează: „Oancea fără sat, în hotar cu moşia Pietrosul, până în apa Prutului; Pietrosul, cu sat numit Rogozei, hotarul trece peste Prut, cu mori umblătoare în apa Prutului şi cu alte vaduri de moară; Bălăcelu, fără sat, aproape de Pietrosul; Grăpenii, cu sat şi cu mori în apa Horincii; Gheonoaia, fără sat, cu vaduri de moară în apa Băneasa”[114].

La toate acestea se mai adaugă, ca aparţinând mănăstirii, 20 de pogoane de vie, cu livezi şi grădină în ţinutul Tecuci, la podgoria Crucii, robi ţigani (Veliscu fierar, Gheorghe potcovar şi Panaghiot cu familiile lor), precum şi un han „cu locul său” lângă mănăstire, o casă aproape de poarta mănăstirii şi o alta aproape de Hagi Adam[115]. Mai sunt astfel menţionate în acest document 8 locuri cu bezmen „date la mai mulţi târgoveţi” (Vele abagiu, Gheorghe solonidrin, Stoian

---

nici să bănuiască moartea venind; într-o vineri, poftise prieteni la prânz. Când s-a asigurat că totul este în regulă, s-a dus să se bărbierească. Se săpunea… deodată s-a prăbușit, a murit cu pământul în mână, avea numai 55 de ani - Grigore Ghica, *Grigri*, ed. îngrijită de Mariana Avanu Marcu, București, 1998, p. 67” – apud Aurica Ichim, *Un izvod de cheltuieli privitor la refacerea casei Ghica din strada Banu*, Iași, 1835-1841, p. 101-102), lucrat de Alexandru Boiardi, stolnic geometru al ținutului Tecuci și altor ținuturi în anul 1843 decembrie 12, aflat la Acad. Rom., moșia Mirăiești fiind de 915 fălci și 24 prăjini.

[112] Pseudo-Enache Kogălniceanu, *op. cit*., p. 40-41. Când sunt cercetate cazurile de moralitate domnul cere slujbașilor ca „pe vorbe omenești, fără dovadă, să nu se învinuiască vreo femeie sau fată să se ocărască” (*Aşezământul Ţării Moldovei la 1741*, p. 60).

[113] Ibidem.

[114] *Catastif al metohului «Sf. Dimitrie» din Galaţi, închinat la Mănăstirea Sfântul Pavel, din 1871, ianuarie 1*. Şi acest document se păstrează la Sfântul Munte Athos şi ne-a fost pus la dispoziţie de domnul Florin Marinescu. Mănăstirea „Sfântul Pavel” din Sfântul Munte Athos a primit danii de la Ştefan cel Mare (1457-1504), Neagoe Basarab, Matei Basarab (1632-1654), Constantin Brâncoveanu (1688-1714).

[115] Ibidem.

cojocar, Dinu sacagiu, Pavel abăgeriul), dar și un loc aflat undeva la poarta Mănăstirii Precista şi 4 scutelnici ai mănăstirii”[116]. Existau mulţi negustori în Moldova care făceau comerţ cu vite, pe care le îngrășau înainte de a le vinde. Pentru aceste vite, numite în toate Sămile „de tamazlîc” (dex- cireadă de vite aflată la îngrășat și locul de îngrășare al acestora, August Scriban, 1939), negustorii plăteau o dare numită cuniţă[117].

Este de notat o precizare adresată tuturor persoanelor şi instituţiilor din Moldova, care urmau să contribuie cu bani la „Cutia milelor”, locul unde se strângeau bani pentru ajutorarea săracilor, a fost făcută în anul 1799, de către domnul Alexandru Ipsilanti. În acest document se menţionează că negustorii din Moldova, „legaţi cu dajde în Vistierie, cu hrisoave „gospod”, vor da la această Cutie cîte doi lei pe an (în două rate), iar crîşmele din Iaşi, Galați și Botoșani cîte 90 lei pe an[118]. Și Veniturile Agiei, strânse pe jumătate la Sf. Gheorghe şi pe jumătate la Sf. Dumitru, proveneau, în parte, şi de la negustori.

În anul 1776, din totalul acestor venituri „30 lei proveneau de la starostele de bacali, 20 lei de la starostele de pitari, câte 10 lei de la staroştii de crâşmari şi abăgeri, doi lei de la toată crâşma mare şi un leu de la toată crâşma mică”[119]. Negustorii de peşte erau obligaţi la o dare bănească numită măgerie[120]. Din 18 martie 1795 se păstrează un important document din care rezultă că venitul măgeriei urma să provină din vânzarea peştelui, proaspăt sau sărat, după cum urmează: „Cei ce vor vinde peşte în Galaţi, să plătească „cîte patru parale de leu”; cei ce vor vinde în alte oraşe ale Moldovei peşte sărat sau proaspăt, vor plăti cîte 60 de bani (1/2 leu) „de tot boul ce va fi la cară” şi cîte 40 de bani (1/3 leu) „de tot carul”[121].

Trebuie observat și faptul că în toată perioada din secolul fanariot majoritatea negustorilor mai aveau obligaţii şi faţă de stăpânul târgului în care trăiau, dacă acest târg era stăpânit de un boier sau de către o mănăstire, caz în care domnitorul dăduse puteri sporite egumenului mănăstirii. Așa că toți negustorii le plăteau

---

[116] Ibidem. Mihaela-Denisia Liușnea, *Pagini de de istorie românească în documente de la Sf. Munte Athos. Mănăstiri din Galaţi în izvoare athonite*, rev. *Tabor*, 2008.

[117] Veniamin Ciobanu, *Aspecte ale relaţiilor comerciale dintre Moldova şi Polonia în sec. al XVIII-lea*, în *Anuarul Institutului de istorie şi arheologie* „*A. D. Xenopol*” din Iaşi, VIII. 1971, p. 141.

[118] Th. Codrescu, *Uricariul cuprinzătoriu de hrisoave, firmanuri şi alte acte ale Moldovei din suta a 14-a pînă la a 19-a*, Iaşi, 1853, Tipografia Buciumul român, p. 1-10.

[119] Petru Răşcanu, *Lefurile şi veniturile boierilor moldoveni la 1776*, Iaşi, 1887, p. 15-1G. Pentru veniturile Agiei la sfîrşitul sec. al XVIII-lea, vezi N. Grigoraş, *Dregătorii tîrgurilor moldoveneşti şi atribuţiunile lor pînă la Regulamentul Organic*, Iaşi, 1942, p. 107.

[120] N. Iorga, *Istoria comerţului românesc (epoca mai nouă)*, Bucureşti, 1925, p. 79.

[121] Th. Codrescu, *Uricariul*, partea a IV-a, p. 71.

acestora „bezmănul[122] anual”, adică o chirie stabilită pentru locurile ocupate de dughene şi crâşme[123].

Mărimea bezmănului varia în funcţie de numărul de stânjeni liniari, pe care dugheana îi ocupa la stradă, precum şi în funcţie de poziţia dughenei faţă de centrul târgului. De pildă în anul 1793 dughenele din Focşani plăteau drept bezmăn câte 5 lei de stânjen (2,23 metri) pentru locul de frunte, câte 3 lei petru locul de mijloc şi câte 2 lei pentru „locul cel mai de jos”[124].În afară de stânjen, la plata bezmănului se mai folosea şi cotul (circa 0,65 metri) ca unitate de măsură.

Trupele de cazaci care se îndreaptau spre ţărmul Dunării la 5 mai 1877, ocolind Galaţiul – sursa The Illustrated London New.

Astfel, în anul 1826 un dughengiu din Galaţi plătea bezmăn stăpînului locului „cîte doi lei, douăzeci parale di cot”[125]. Toate documentele menţionează că, în afară de bezmăn, stăpânii târgurilor mai percepeau unele dări pe băuturile vândute şi pe căsăpii[126]. Se continuă ca atunci când negustorii îşi treceau mărfurile peste

[122] Dex- bezmắn (-nuri), s. n. – (Înv.) Emfiteoză plătită de cei care trăiau pe domeniile principelui, ale nobililor sau ale mănăstirilor. Sl. bezŭ „fără” şi měna „schimb”, fiind contribuţia proprie a celor care ședeau permanent („fără să se schimbe”) pe domeniile altui stăpîn. – Der. bezmănar, s. m. (încasator al drepturilor de emfiteoză); bezmănui, vb. (a încasa drepturile de emfiteoză). Vechĭ. Biru cîrciumilor de pe moşiile domnuluĭ, boĭerilor sau mînăstirilor. Biru de ceară şi săpun dat curţiĭ donneştĭ. Azĭ. Mold. Embatic. – Şi bézmăt în nord. Mold. 1. odinioară dare pentru locul cârciumelor; 2. embatic. (Rus. Bezmenŭ, cântar).

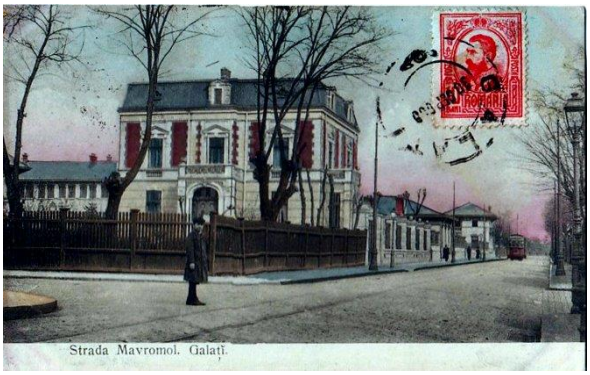
[123] *Bul*. „*I. Neculce*”, fasc. 5 1925, p. 227-228.

[124] *Doc. privitoare la ist. econ. a României* (. ..), p. 18-20.

[125] S.J.A.N. Galaţi, Colecţia de documente, p. 133.

[126] S.J.A.N. Vaslui, Colecţia de documente, I , p. 33 (depozitul Huşi).

Dunăre, Nistru (până în anul1812), Prut, Siret, Moldova, Bistriţa şi Trotuş, aceştia plăteau o dare numită brudină. Această dare o încasau boierii pe ale căror moşii se găseau podurile mobile de dubase sau vadurile respective, dar numai în baza unui hrisov acordat de domnul Moldovei. Prin „Aşezământul" din anul 1734 toţi boierii Moldovei care ocupau în aparatul de stat dregătorii, începând cu marele logofăt, erau scutiţi de impozitul pe cap de locuitor.

Strada Mavromol într-o ilustrată foarte frumoasă, despre care am mai vorbit. Aici vreau doar să remarcați că avea o singură linie de tramvai ped un sens.

În cazul în care îşi mai pierdeau dregătoria, boierii nu mai erau impuşi să achite „darea de mazil", de la această dare fiind scutiţi şi copiii lor. Noţiunea de „mazil" se referea nu la toţi boierii, care-şi pierduseră dregătoriile, ci numai la acei „care nici ei, nici rudele lor n-au avut dregătorii mai sus de logofătul al treilea". Aşezământul mai stipula că de acum încolo persoanele de origine neboierească nu mai puteau fi referite la boierime, ele urmau să fie scoase şi din componenţa mazililor. Și iată că în anul 1741 Constantin Mavrocordat i-a repartizat pe boierii dregători după trei ranguri: mare, mijlociu şi mic. Fiecare boier, conform rangului, primea leafă din vistieria statului.

Leafa lor reprezenta doar o anumită cotă-parte din suma impozitelor de stat acumulate. Când marele căpitan de Soroca trimisese domnului țării o adresare în limba greacă, acesta i-a reproșat sever: „*Să-ţ cauţi logofătul să ne scrii rumâneşte. Să nu ne mai scrii greceşte*"[127]. La data de 18 noiembrie 1741, chiar Constantin Mavrocordat voievod poruncea tuturor vecinilor din satul Buciumi, precum şi

[127] *Documente privind relaţiile agrare în veacul al XVIII-lea. A. Moldova, vol. II*, Bucureşti, 1960, p. 463.

celorlalți de pe moșia stăpânită de mănăstirea Dancu[128] să lucreze fără de nici o crâcnire „la ce i-ar pune egumenul”[129], o gravă brutalitate decizională, care a adus

[128] Ctitorul său a fost Jurie Dancu, sfetnic al domnitorului Petru Rareș, cel care a zidit în cinstea „a toate Puterile Cerești și a Arhistrategilor Mihail și Gavriil” biserică de zid, în anul 1541. Episcopul Melchisedec Ștefănescu descifra cuvintele pisaniei: „În numele Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh. Binevoi robul lui Dumnezeu, panul Jurie Danco și zidi acest templu, spre ruga Arhistrategului Mihail și Gavriil și celorlalte netrupești puteri, spre sieși pomenire și pentru toți reposații și s-a sevârșit în zilele evlaviosului Ioan Petru Voievod, în anul 7049/1541, luna Iulie, ziua 30”. Biserica mănăstirii Dancu era, până în momentul dărâmării sale, cea mai veche biserică din centrul Iașului. În secolul al XVIII-lea, mănăstirea avea în proprietate mai multe moșii și câteva sate: Buciumeni din județul Vaslui, Moara Dancului și Șorogari, din județul Iași, Ursărești și Bârlădeni din raionul Cahul (Republica Moldova), Bârzul și Vladnicul din județul Galați, Fântânele, Urlați și Cogeni din Tutova. La 17 octombrie 1451 (DRH, II, nr. 15, p. 16), Bogdan-Voievod
întărea un hlabnic de fânaț pe Șacovăț, la confluența cu pârâul Gruețul, cam la sud-est de satul Țibănești (jud, Iași). Acesta este, desigur, Vladnicul menționat într-un ispisoc din 1584-1585 (Arhivele Naționale Iași, Litere, K, 390, f. 6v, rezumat în anafora din 20 decembrie 1825) pentru satul Ivănești (de pe moșia actuală a Țibăneștilor). Trebuie avut în vedere că la 6 august 1610 (DIR, A, XVII/2, nr. 417, p. 313, satul Verdeșeni era localizat pe pârâul Hlabnic (afluent al Prutului), ca și în iunie 1627 (DRH, A, XIX, nr. 222, p. 310) când satul era Varticeni. Ultima informație datează din anul 1727 când era revendicată o bucată de loc la „o coadă de hăleșteu, ce se chiamă Hlabnicul, la care Hlabnic este iazul făcut de Balica hatmanul” la Vlădenii de pe Jijia, iar eu opinez că nu despre această moșie este vorba. Începând din secolul al XVIl-Iea apar în Moldova câteva sate cu numele Vlamnicul, mai vechi este satul de pe Berheci, ținutul Tecuciului, atestat într-un ispisoc de la Radu-Voievod (1617-1618; 1624-1625, DIR, A, XVIl/4, nr. 187, p. 152 (suret din 1817). O hotarnică a satului Vlamnicul s-a făcut în anul 1782, Biblioteca Academiei Române, „*Creșterea colecțiunilor în anul 1912*”, București, 1912, p. 125) și astăzi în Vladnicul de Sus și Vladnicul de Jos, din corn. Tănăsoaia, jud. Vrancea. În anii 1642 („*Revista istorică*”, XII, 1926, p. 230. Varianta grafică „Vlamniț” apare în anul 1641, ibidem, p. 229) și 1657 exista satul sau siliștea Vlamnicului din ținutul Adjudului”. Tot Vlamnicul, pronunție confirmată și de marturia Iorgu Iordan, de obârșie tecucean (Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, București, 1963, p. 355. Forma Vlamnicul apare și în „Buletin. Foae oficială”, 1853, p. 248), este și numele unei moșii de lângă Buciumeni, jud. Galați. Un alt sat Vlamnicul exista în ținutul Covurluiului, după anul 1629 (CDM, Il, nr. 539. Într-un documcnt grecesc de după 25 februarie 1635, satul este Vlațnicu, *Docurnente privitoare la istoria orașuiui Iași*, I, Iași, Editura Dosoftei, 1999, nr. 250, p. 330). În secolul al XIX-lea, moșia acestui sat, parte a moșiei Cuca (jud. Galați), este numită, de regulă, Vladnicul (Tezaurul toponimie al României, Moldova, I2, s. v, Vladnieul, Cu forma Vladnicu este atestat încă din anul 1699; cf Gh, Ghibăncscu*, Surete și izvoade*, VIII, p, 54). Acesta este satul avut de mănăsti-rea Dancu. Am insistat asupra descâlcirii acestui subiect pentru că o să mai avem astfel de situații neclare cu prezența lângă Galați a acestei mănăstiri.
Spiru Haret a dorit demolarea bisericii mănăstirii Dancu, în speranța lărgirii spațiului pentru Teatrul Național. În noaptea de 17 spre 18 februarie 1888, în urma unui incendiu devastator, clădirea Teatrului din Copou a fost distrusă. Astfel, primăria a propus demolarea unor case din vecinătatea mănăstirii Dancu și dăruirea locului pentru Teatrul Național „Vasile Alecsandri”.

în cascadă extensii nepermise a marilor propietăți în dauna vechilor răzeșii ala Moldovei de graniță sau a micilor propietăți funciare din satele foarte mici.

Uneori documentele de epocă conţin menţiunea expresă că ţăranii îi incomodează pe stăpâni[130] şi, în consecinţă, aceştia sunt siliţi să se mute pe diverse pământuri de pe moşie, mai puţin roditoare[131]. Reacția țăranilor izgoniți în acest fel din casele și satele lor nu a fost prea mult așteptată atunci. Apare ca realitate a sărăciei neachitarea la data fixată a unor datorii[132], astfel că promisiunea făcută ţăranului că va fi scutit de dări în locul unei curături de fânaţ sau a unei livezi[133], sunt alte mijloace de deposedare de pământ.

În prima jumătate a veacului al XVIII-lea și pierderea ocinilor a fost adesea însoţită de vecinirea ţăranilor liberi[134]. Pentru a aduce în starea de vecinie cât mai mulţi ţărani, stăpânii au apelat la metode silnice sau au uzat de autoritatea pe care o aveau în cadrul administraţiei. Ei şi-au permis chiar să falsifice conţinutul unor vechi hrisoave domneşti[135], să adreseze domnilor mărturii nesincere[136], readucând astfel pe unii ţărani eliberaţi în stare de vecinie[137] şi chiar transformând pe vecini în robi.

Dacă totuși vecinii încercau să se mai răscumpere, marii stăpâni puneau condiţii foarte grele, tergiversând mult, iată, pe această cale, procesul de eliberare[138]. Întrucât prin valorificarea băuturilor podgoriilor mari se puteau obţine însemnate venituri, boierii şi, deopotrivă, chiar egumenii mănăstirilor au căutat să-şi asigure monopolul asupra vânzărilor[139]. Domnitorii au fost determinaţi, prin diverse mijloace, să recunoască faptul împlinit, iar dacă sătenii opuneau rezistenţă,

---

Construcţia a început în anul 1894, sub conducerea tehnică a renumiţilor arhitecţi vienezi Fellner şi Helmer. Ea s-a sfârşit în ziua de 2 decembrie 1896.

[129] DRA, vol. II, Moldova, doc. nr. 173.

[130] Nicolae Corivan, *Contribuţii la obligaţiile ţăranilor din Moldova în prima jumătate a sec. al XVIII-lea*, în loc. cit., p. 82; DRA, vol. II Moldova, doc. nr. 171, 302, 556, 625, 636, 650, 667, 768 ș.a

[131] În această situaţie s-au aflat locuitorii din satele Moişa şi Pipirig, cărora li s-au făcut mari greutăţi pentru a fi siliţi să-şi părăsească curăturile lor. DRA, vol. II, Moldova, doc. nr. 466, 556, 636 ș.a. A se vedea şi V. Mihordea, *Relaţiile agrare*, p. 183-184.

[132] DRA, vol. II, Moldova, doc. nr. 3, 33, 42, 93.

[133] Ibidem, doc. nr. 651.

[134] Ibidem, doc. nr. 145.

[135] Nicolae Corivan, *Contribuţii la obligaţiile ţăranilor din Moldova în prima jumătate a sec. al XVIII-lea*, în loc. *cit., p. 63-65.*

[136] *Teodor Bălan, Documente* bucovinene, *vol. VI*, p. 119; ANIC, Fond Teodor Bălan, 27B.

[137] DRA, vol. II, Moldova, doc. nr. 1.

[138] DRA, vol. II, Moldova, doc. nr. 2.

[139] Vasile Mihordea, *Relaţiile agrare*, p. 259-261; N. Corivan şi I. Grămadă, *Despre gospodăria feudală din Moldova în prima jumătate a sec. al XVIII-lea*, în *SMIM*, vol. *V*, 1962, p. 266-268.

prin abuz erau intimidaţi şi bătuţi . În unele sate, ţăranii aveau dreptul să ţină cârciumă.

Aceeaşi stradă Mavromol. Deosebirea este aceea că la 3 oct. 1906 erau deja pozate pe carosabilul străzii două linii de tramvai, iar strada continua benefic vadul comercial al străzii Tecuci, cu care se intersecta în planul ultim.

Prin intervenţii multe, adesea repetate la domnie, stăpânii moşiilor au reuşit să obţină aprobarea de a ţine şi ei cârciumi, angajându-se mereu solemn să nu asuprească pe ţărani. Și împuternicirile domneşti din epocă nu sunt rare când proprietarii primesc dreptul să aducă pe fugari cu forţa şi să-i aşeze „oriunde ar vrea”. Întâlnim destul de frecvent în documentele de epocă expresii precum: „a-i lua cu ştreangul de grumadzi”, „să aibă a-l lega şi lua de grumadzi şi să-l încarce cu tot ce ar avea el”.

Stăpânii de moşii, deşi nu vedeau nici ei cu ochi buni mulţimea de dregători greco-levantini veniți în puhoi, pentru împlinirea intereselor lor economice nu se dădeau în lături de a colabora cu aceştia, deoarece, aşa cum scria Ion Neculce „Boierii noştri moldoveni începură unii a se lipi cumbunături printre greci, a arăta drumuri, și căli di răutăţi cu ce ar lua mai mulţi bani din ţară”. Dar ultima domnie a lui Constantin Mavrocordat vodă în Moldova a fost de scurtă durată (1769) şi a coincis cu începutul războiului ruso-turc. El se refugiază la Galaţi, dar este rănit şi făcut prizonier pe 1 dec. 1769. Vodă este transportat la Iaşi, unde moare la 4 decembrie 1769.

Strada Col. Boyle la intersecția cu strada Portului.
Clădirea din prim plan aparținea companiei de navigație Valsamakis & Co[140].

[140] Reproduc aici Catalogul documentelor fondurilor arhivistice privitoare la CED și navigația pe Dunăre, vizitabile on line la Cenntrul Regional București:
CT-F-00133-1932-00017_1, s. d. (sine dato):
regulament pentru vasele companiilor poștale și de pasageri întocmit de Comisia Europeană a Dunării;
GL-F-00040-1913-00005_45, 26.11.1913, Inspectorratul General al Navigației și Porturilor, Galați:
corespondența cu Comisia Europeană a Dunării și căpitania portului Galați cu privire la reclamația comisiei împotriva căpităniei pentru faptul de a fi impus acostarea unui șlep încărcat cu cărbuni la unul din pontoanele sale, se menționează că masură a fost impusă de supraaglomerarea portului, fila 308;
GL-F-00040-1918-00001_3, 09.10.1918:
adresa a delegatului Romaniei la Comisia Europeană a Dunării către direcția serviciului hidraulic și circulara către căpitaniile porturilor Reni, Isamil, Chilia-Nouă, Chilia-Veche și comisariatul maritim Sulina cu privire la măsurile necesare pentru scoaterea la suprafață a navelor scufundate pe canalele Sfântu-Gheorghe și Chilia ale Dunării în timpul primului război mondial de către autoritățile românești, deoarece Comisia Europeană a Dunării își declina responsabilitatea pentru aceasta zonă;
GL-F-00040-1918-00004_7, 15.09.1918:
corespondența cu căpitănia portului Galați cu privire la cererea căpitanului iahtului Carolus Primus al Comisiei Europene a Dunării și a se înapoia puștile și muniția din inventarul navei, ridicate la intrarea României în primul război mondial, odată cu internarea echipajului;
GL-F-00084-1192-00001_1, 13.03.1924:
dosarul personal al delegatului supleant al Angliei la Comisia Europeană a Dunării, Robrinson l.m. - 1924-1930, cu sediul la Galați, cuprinde și scrisoarea de acreditare;
GL-F-00084-1856-00001_1, 27.11.1857:
adresa delegatului Angliei în Comisia Europeană a Dunării, maiorul Stokes John către Cunningham Charles, vice-consulul Angliei la Galați informând despre faptul că echipajele navelor aflate sub pavilion englez nu respectă reglementările pentru ușurarea navigației introduse de ced la Kara Argagni –Tulcea și cerând luarea de măsuri pentru informarea căpitanilor nave lor care părăsesc porturile Galați și Brăila asupra acestor reglementări;
GL-F-00084-1856-00001_11, 24.11.1856:

raport al delegatului Angliei la Comisia Europeană a Dunării, maiorul Stokes John, către vicontele Stratford Redcliffe, ambasadorul Angliei la Constantinopol, informând despre vizita de lucru efectuată de delegaţtia puterilor membre ale ced între 13 și 22 noiembrie 1856 în sectorul maritim al Dunării și la gurile fluviului, conținând date despre avantajele prezentate pentru navigația pe brațele Sulina, Chilia și Sf. Gheorghe, regimul hidrologic al fluviului, fortificațiile de la Ismail și poziția strategică a acestui port;
GL-F-00084-1856-00001_12, 22.12.1856;
raport al delegatului englez la Comisia Europeană a Dunării, maiorul Stokes John către Stratford Redcliffe, ambasadorul Angliei la Constantinopol, informând despre influența preponderentă a Austriei în secțiunea administrativă a ced, opoziția delegatului Austriei la retragerea autorităților austriece de la Sulina, deschiderea corespondenței delegatului englez de autoritățile postale austriece ți motivele politice pentru combaterea influenței austriece la gurile Dunării;
GL-F-00084-1856-00001_14, 17.02.1857:
raport al delegatului Angliei la Comisia Europeană a Dunării, maiorul Stokes John către ambasadorul Angliei la Constantinopol, vicontele Stratford Redcliffe informând despre apropiata retragere a trupelor austriece de la Sulina;
GL-F-00084-1856-00001_18, 01.08.1857:
rapoarte ale delegatului Angliei în Comisia Europeană a Dunării, maiorul Stokes John către ambasadorul Angliei la Constantinopol, vicontele Stratford Redcliffe, informând despre răspândirea de zvonuri tendențioase cu privire la modul de alegere a pilotului șef de la Sulina de către Llloyd , vice-consulul Angliei la Sulina și despre atitudinea ostilă a viceconsulului Angliei la Galați, Cunningham, față de ced;
GL-F-00084-1856-00001_20, 31.10.1857:
raport al delegatului Angliei la Comisia Europeană a Dunării, maiorul Stokes John către ambasadorul Angliei la Constantinopol, vicontele Stratford Redcliffe, informând despre intrarea în funcțiune a telegrafului@ electric de la Sulina, pe linia Tulcea-Galați, Constanța de ced;
GL-F-00084-1856-00001_21, 07.11.1857:
raport al delegatului Angliei la Comisia Europeană a Dunării, maiorul Stokes John către ambasadorul Angliei la Constantinopol, vicontele Stratford Redcliffe, în care citează faptele pe baza cărora și-a format convingerea că guvernul Imperiului Otoman nu dorește să recunoască atribuțiile administrative și legislative ale ced, stipulate în tratatul de la Paris;
GL-F-00084-1856-00001_22, 17.02.1858:
raport al delegatului Angliei la Comisia Europeană a Dunării, maiorul Stokes John către însărcinatul cu afaceri al Angliei la Constantinopol, Alison Charles informând despre protestul înaintat de delegatul Imperiului Otoman, Omer Fevzi pașa, împotriva amestecului ced în afacerile administrative ale portului Sulina și opoziția acestuia față de reglementarea pilotajului de către ced și conținând propuneri pentru stabilirea unui nou mod de salarizare al piloților;
GL-F-00084-1856-00001_23, 01.05.1858:
raport al delegatului Angliei la Comisia Europeană a Dunării, maiorul Stokes John către însărcinatul cu afaceri al Angliei la Constantinopol, Alison Charles informând despre încercările delegatului Prusiei, Bitter, de a zădărnici propunerile delegatului Imperiului Otoman, Omer Fevzi pașa, către guvernul otoman de a se alege pentru navigație brațul Sf. Gheorghe, prin intermediul colonelului Drigulski, supus prusac și omul de încredere al lui Omer pașa și motivele politice pentru care Prusia preferă canalul Sulina, apropierea de granița rusă, ostilitatea împotriva Austriei, posibilitatea de a da de lucru personalului de origine prusiană de la ced;
GL-F-00084-1856-00001_25, 29.06.1858:

rapoarte ale delegatului Angliei la Comisia Europeană a Dunării, maiorul Stokes John către însărcinatul cu afaceri al Angliei la Constantinopol și ambasadorul Henry Lytton Bulwer, Alison Charles informând despre conflictele viceconsulului Angliei la Sulina, Lloyd Vincent cu Pugliesi Giovanni, fostul pilot-șef și cu căpitanul portului Sartinsky se subliniază faptul că este necesară dezmințirea acuzațiilor acestora, pentru consolidarea prestigiului reprezentantului Angliei și a viceconsulului Austriei, Viscovitch cu Sartinsky, file 86-87;

GL-F-00084-1856-00001_3, 17.03.1857:

raport al delegatului Angliei la Comisia Europeană a Dunării, maiorul Stokes John către ambasadorul Angliei la Constantinopol, vicontele Stratford Redcliffe informând despre instalarea căpitanului portului Sulina, căpitanul Hussein bey la 11 martie 1857;

GL-F-00084-1856-00001_4, 07.11.1857:

raport al delegatului Angliei la Comisia Europeană a Dunării, maiorul Stokes John către ambasadorul Angliei la Constantinopol, vicontele Stratford Redcliffe informând despre înființarea de către guvernul otoman a unei stații de carantină în portul Sulina, fără a informa ced, încălcând a stfel prevederile art. 16 al tratatului de la Paris;

CT-F-00126-1892-00001_1, 15.09.1893:

1893-septembrie-15 galați. Ordinul ministerului-afacerilor-externe trimis de inspectoratul general al navigației și porturilor din Galați capităniei portului Constanța referitor la asigurarea grânelor noastre din partea Germaniei și acordarea clauzei națiunii celei mai favorizate;

DB-F-00031-1891-00003_1, 18.11.1891:

ordin al ministerului de interne prin care face cunoscută introducerea, de la 1 decembrie 1891 a orei oficiale adoptată de c.f.r., așa cum a fos t stabilită la conferința de la Stockolm (Suedia);

GL-F-00004-1856-00001_1, 14.06.1856:

declarația voinței obștei din Galați pentru unirea principatelor Moldovei și Valahiei, prin care se cere ca noul stat să se numească România;

GL-F-00039-1891-00001_3, 01.08.1890:

adresa căpităniei-portului Galați către inspectoratul general de navigație și porturi, prin care face cunoscut agențiile și firmele înscrise la tribunalul Covurlui și anume: agenția austro-ungară de navigație cu vapoarele pe Dunăre; agenția Lloyd austro-ungară; agenția courtgi et co, societatea-Fraissinet et co și societatea Florio Rubatino nu sunt înscrise;

GL-F-00039-1894-00001_2, 30.06.1894:

ordinul ministerului afacerilor străine prin care face cunoscut că Lobl Ioseph din Braila în numele fraților Honald din Kiel sub firma linia germană de navigație, cere să înființeze un serviciu regulat de curse poștale între Galați și Brăila toate vasele vor fi sub pavilion german, dar vor face uz de pontoanele statului, îndatorindu-se a se supune tuturor legilor și regulamentelor. @germania, posta, localitatea Kiel;

GL-F-00039-1894-00001_3, 13.08.1894:

adresa prefecturii județului Covurlui prin care comunică telegrama ministerului afacerilor interne, direcția generală a serviciului sanitar referitoare la închiderea punctelor de intrare din Rusia în România de la Ungheni până la gura prut, lăsând deschis punctul Fălciu pentru revizie sanitară și dezinfecție, frontieră;

GL-F-00039-1897-00002_1, 21.04.1897:

telegrama lui Sturza Dimitrie, ministrul afacerilor străine, către căpitania portului Galați, prin care face cunoscut că societatea ungară de navigațiune își începe operațiunile în portul Galați, invitând a i se da concursul și înlesnirile de care va avea nevoie;

GL-F-00039-1898-00001_4, 01.05.1898:

adresa inspectoratului general de navigație și porturi către căpitănia portului Galați cu privire la societatea anonimă ungară de navigație maritimă cu sediul în Budapesta, care în urma unui contract între ea și ministerul ungar de comerț a înființat un serviciu de curse între Galați și Constantinopol prin porturile Sulina, Constanța, Nicolaef, Burgas, Varna. Cursele din Galați spre Constantinopol vor pleca de 3 ori pe lună;

GL-F-00039-1898-00001_5, 08.06.1898:

Galați. Circulara inspectoratului general de navigație și porturi prin care face cunoscut a lăsa liberă trecerea prin portul Galați a vaselor societății de navigațiune ruse care transporta din portul Odesa către Serbia cartușe, avându-se în vedere grija pentru a nu da naștere la explozii în timpul acestei trecerii;

GL-F-00039-1898-00001_7, 03.09.1898:

Galați. Circulara inspectoratului general de navigație și porturi către căpitănia portului Galați prin care se cere a atrage atenția agentului societății ruse din Galați spre a nu mai debarca din unele nave rusești indivizi a căror intrare în țară a fost interzisă de autoritățile în drept;

GL-F-00039-1898-00001_8, 29.07.1898:

Galați. Circulara inspectoratului general de navigație și porturi către căpitănia portului Galați, prin care face cunoscut că firma Gebruder Iacobi din Stettin și Berlin va trimite din Germania 2 șlepuri special construite în portul Brăila, portul Galați și portul Tulcea în vederea cumpărării de pește din aceste porturi pentru localitatea Stettin;

GL-F-00039-1904-00001_2, 23.02.1904:

adresa inspectoratului general de navigație și porturi către căpitania portului Galați, prin care se aduce la cunoștințăă ordinul ministrului afacerilor străine că vasul Kelet al societății anonime ungare de navigație maritimă Levant, să fie recunoscut ca bastiment poștal și de pasageri, întrucât s-a admis aceasta și de comisia europeană a Dunării, transporturi fluviale;

GL-F-00039-1913-00001_11, 03.08.1913:

ordinul ministerului afacerilor străine prin care face cunoscută comunicarea legației române din Constantinopol, că vasele Serviciului Maritim Român plecate din porturile românești și având la bord prizonieri turci aduse din Bulgaria vor fi supuse la o carantină reglementară în unul din bazarele turcești;

GL-F-00039-1924-00007_5, 03.09.1924:

telegrama inspectoratului marinei adresată căpitaniei portului Galați prin care i se aduce la cunoștință sosirea în portul Galați a amiralului englez Beatty, care va pleca spre Constantinopol, fiind însoțit până în portul Sulina de un monitor și o vedetă;

DJ-F-00014-1-00197_1, 24.08.1815:

brevet imperial prin care sultanul Mahomed îi pune în vedere cadiului din cetatea Cladova că la raportul acestuia, acorda lui Iakob fiul lui Salih Ali din Portile de Fier un salar de 10 aspri lunar. I se atrage atenția cadiului că plata începe la 2 saban din acelaș an și că a fost trecut în registrul de plata soldelor;

DJ-F-00014-68-00208_1, 29.05.1896

procura dată de Justin Jean Pierre Bardon Job, fabricant de hârtie de țigarete Job din Perpignan, casei Ruaset Atger din Galați de a-l reprezenta și a apăra interesele în România înaintea tuturor autorităților administrative și judiciare, să împedice contrafacerea mărcii fabricii și altele. Tribunalul de Comert din Perpignan, notarul din Perpignan, ministerul de justiție, ministerul afacerilor externe din Franța, consulatul general al Romaniei din Paris și ministerul afacerilor externe al Romaniei certifică legalizarea actului;

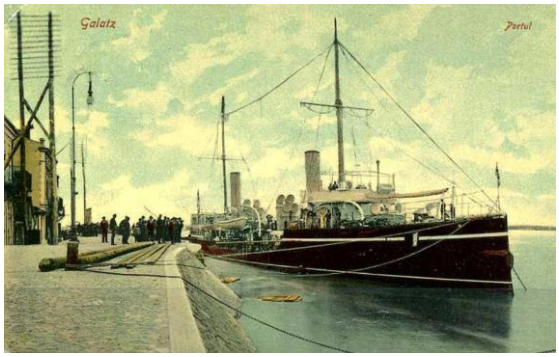
GL-F-00039-1896-00001_4, s. d. (sine dato):

stipulațiuni privitoare la navigația pe Prut, semnate la Bucuresti în anul 1866, votate de adunarea deputaților și senat în 1869 cu unele articole modificate în 1895;
GL-F-00039-1904-00001_1, 23.01.1904:
Galați. Circulara inspectoratului general de navigație și porturi către căpitania portului Galați, prin care se face cunoscut că societatea rusă de navigație pe Dunăre și Marea Neagră și-a schimbat denumirea în navigațiunea rusă danubiană;
GL-F-00039-1925-00008_6, s. d. (sine dato):
Galați. Litigiul dintre Agego-Societe Generale D'agence et Comerce cu agenția Joint intercontinentale și firma Georgiacodis & co, pentru neindeplinire de contract privind încărcarea a 500 metri cubi de cherestea pe vaporul Thassos cu destinația Nissa;
GL-F-00039-1926-00011_1, s. d. (sine dato):
1926-ianuarie-9 Galați. Invitația consulatului general al Italiei din Galați prin care invită căpitanul portului Galați a lua parte la serviciul funebru de înmormântarea Margheritei de Savoia, regina mamă a Italiei;
GL-F-00039-1928-00002_2, s. d. (sine dato):
1928-februarie-1, Galați. Adresa inspectoratului general de navigație și porturi, prin care face cunoscut capitaniei portului Galați, că s-a aprobat de către direcția generală a porturilor și a căilor de comunicați e pe apa că societatea de navigație d.d.s.g, să-și extindă cursele bi-săptămânale ale vaselor de pasageri Viena-Giurgiu până la Galați inclusiv, cu începere din primăvara anului 1928;
GL-F-00084-1856-00003_5, 26.12.1881:
adresa delegatului Angliei în comisia europeană a Dunarii lt.col. Siborne H.C. către ceilalți delegați informând că a fost înlocuit în acest post cu Sanderson Percy, consulul Angliei la Galați;
GL-F-00084-1856-00005_1, 13.11.1856:
nota ambasadorului Angliei la Constantinopol, vicontele Stratford Rredcliffe căatre delegatul Angliei în comisia europeană a Dunării, informând despre plecarea de la Constantinopol la Galați a delegaților Italiei, Franței și imperiului și rolul pe care îl va avea prezența pe Dunăre a canonierei britanice;
GL-F-00084-1856-00005_11, 07.02.1857:
nota ambasadorului Angliei la Constantinopol, vicontele Stratford Redcliffe către maiorul Stokes John, delegatul Angliei în comisia europeană a Dunării informând despre poziția contelui Clarendon, ministrul afacerilor externe al Angliei în problema statului și salarizării inginerului șef al ced, Hartley Charles;
GL-F-00084-1857-00001_6, 19.12.1879:
ordonanța dată de Carol I, prin care mandatează pe colonelul Pencovici, delegatul României în comisia europeană a Dunării de a negocia și iscăli sub direcția ministerului afacerilor străine, a orice fel de acte, declarații sau angajamente în numita comisie - semnatura autografă a lui Carol I;
GL-F-00039-1897-00002_7, 16.11.1897:
avizul capitaniei portului Galați către navigatori, prin care se aduce la cunoștință că nu este permisa iernarea vapoarelor în port, luându-se măsuri pentru adăpostirea vaselor în canalul Măcinului sau canalul Prut. Vasele care vor ierna în bazinul docurilor vor fi verificate asupra stării de navigabilitate;
GL-F-00039-1927-00004_11, s. d. (sine dato):
1927-august-4 Galați. Adresa agenției Watson & Yovell din Galați prin care face cunoscut căpitaniei portului Galați că, însăși comandantul vaporului Totila, sub pavilion german refuză să mai încarce marfă, după ce a încărcat 2900 tone cereale, 96 vagoane cherestea în hambare și 43 vagoane pe covertă, pentru că vasul a căpătat o înclinație;

GL-F-00039-1927-00009_6, s. d. (sine dato):
1927-octombrie-4 Galați. Certificatul capitaniei portului Galați, prin care certifica firmei viitorul birou de vămuiri și expedițiuni, că vaporul Maid of Creta a sosit în portul Galați cu o încărcătură de 240550 capse pentru cartușe de arme de vânătoare, pentru comerciantul Griffon E.V. , din Galați;
Dosar GL-F-00084-1886-00013_3, 10.10.1886:
corespondența între delegatul român în Comisia Europeană a Dunării, Ghica I. Gr. și comitetul executiv al comisiei și rapoarte ale delegatului român către ministerul afacerilor străine referitor la cererea serviciului flotilei române adresată comisiei de a i se împrumuta una din drăgile sale, pentru curățarea portului de iama Țiglina de la Galați;
GL-F-00084-1886-00013_7 , 17.11.1887:
nota delegatului român în Comisia Europeană a Dunării remisă ministrului afacerilor străine referitoare la competența ced în amonte de Galați și Brăila, precum și trei memorii ale ced, cuprinzând un preambul istoric al ced și probleme tehnice legate de lucrările de ameliorare efectuate la Dunărea de Jos. Scurt istoric al ced și proces verbal al comitetului executiv referitor la redactarea celui de al treilea memoriu asupra lucrărilor de ameliorarea cursului Dunării de Jos;
GL-F-00084-1886-00014_6, 27.02.1887:
raportul delegatului român în Comisia Europeană a Dunării, Ghica I. Gr. către ministrul afacerilor străine Pherekyde M. prin care îi înaintează textul modificat al regulamentului de navigație și poliție între Galați și gurile Dunării, în sesiunea comisiei din noiembrie 1886;
GL-F-00084-1886-00014_9, 12.05.1888:
ordinul ministerului afacerilor străine către delegatul României în Comisia Europeană a Dunării, Ghica I. Gr. prin care solicită de a se verifica informația că un pilot din Brăila a asistat și întărit prin prezența sa jurământul de solidaritate depus de piloții greviști ai CED. Declarația și avizul către navigatori a CED prin care piloții fluviali de clasa I - a care au luat parte la grevă sunt înlăturați din serviciu și temporar pilotajul în sus de Tulcea va fi facultativ. Plângerea piloților fluviali de clasa I-a adresată comisiei referitoare la îmbunătățirea salarizarii, acordarea unei indemnizații de retragere, filele 45, 61-62;
GL-F-00084-1886-00015_1, 03.04.1886:
rapoarte ale delegatului român în Comisia Europeană a Dunării, Ghica I. Gr. către ministerul afacerilor străine și corespondența acestuia cu comitetul executiv al comisiei, referitoare la scutirea de plata unor taxe pentru exploatarea carierelor de piatră de la Tulcea și Isaccea, delimitarea perimetrului carierelor exploatate de comisie. Problema taxelor cerute de primăria Tulcea de la antreprenorii care transportă piatră prin oraș. Regulamentul pentru exploatarea carierelor și fabricarea varului din Dobrogea;
GL-F-00084-1886-00015_4, 20.12.1886:
ordine ale ministerului afacerilor străine către delegatul român în Comisia Europeană a Dunării, Ghica I. Gr. și corespondența acestuia cu comitetul executiv al CED privind aplicarea taxei timbrului la contractele de transport pe apă, încheiate în țară sau chiar în străinătate, dacă se execută în România, considerații referitoare la dreptul comercial în raport cu dreptul civil, cererea legației Greciei ca autoritățile române să nu mai ceară vaselor fluviale să prezinte acte timbrate.
Aici o să opresc această fișare de arhivă, nu înainte de a-i invita pe cei care spun că se ocupă de cercetarea istoriei Galațiului să sesizeze la ce distanță se află de cercetarea autentică. Sper ca bunul simț să-i îndemne să treacă, măcar acum, la cercetarea acestor comori arhivistice și să-și corecteze operele!

Trecând la lucruri mai lumești fac mențiunea că domnul Constantin Mavrocordat a avut norocul a două soţii, Smaranda Constantino, moartă în 1730, şi Catrina (Ecaterina) Rosetti , cea cu care are doi băieţi: pe Dumitru, care n-a fost domn, şi pe Alexandru, viitor domn, supranumit și Deli-bei.

A rămas totuși în istoria Moldovei ca fiind un foarte bun diplomat, un mare reformator şi mai ales promotor al culturii moderne. Să mai notăm că medicul personal al lui vodă Nicolae Mavrocordat se numea Fonseca[141]. Pe 7 și 21 iulie 1770 armatele rusești (care aveau în componență și voluntari români) sunt victorioase în fața turcilor, la Larga și la Cahul. Atacul de la Galați a fost o confruntare militară din timpul Războiului Ruso-Otoman (1768-1774), prin care detașamente rusești au atacat și Moldova.

Nave aflate în cheiaj în portul Galați în 1910

Atacul a avut loc în ziua de 21 noiembrie/1 decembrie 1769. Detașamentele rusești, au atacat avanposturile otomane din Moldova, iar prin atacurile lor rapide au determinat retragerea tuturor trupelor otomane și părăsirea tronului de către domnul Constantin Mavrocordat. Între iulie 1772 și martie 1773, la Focșani și la București, au loc negocieri pentru încheierea păcii. Despre dificultățile acestor discuții, numărul mare de interese aproape imposibil de rezolvat și despre lungul șir al personajelor care au zăbovit pe textele acordului nu voi mai vorbi, pentru că

[141] Nicolae Iorga, *Istoria evreilor ţările noastre*, extras din *Analele Societăţii Academice Române*, seria II, tom. XXXVI, ed. Socec & co., Buc., 1913: „Ceeace nu împiedecă pe Niculae Mavrocordat de a ţinea ca medic pe Evreul «maran» Fonseca, întrebuinţat ca şi Cohen al lui Vasile Lupu, şi în negociaţii la Constantinopol (Hurmuzaki, VI, p. 278-279. Of. E. Schwarzfeld, în *Anuariul israelit*, 1890, p. 177 şi urm. «Cel mai puternic sprijin al prinţului muntean», cum crede Schwarzfeld, nu era desigur!).

secvențial cetitorul le va afla la momentul potrivit. Pacea se încheie pe 10 iulie 1774, prin tratatul ruso-turc de la Kuciuk-Kainargi (localitate în Bulgaria).

Serbare a Societății Deutscher Süngerbund din Galați în Parcul Municipal. Fotografie G. Makşay, ed. Anton Pappadopol, sub Hotel Concordia de pe str. Sfântul Nicolae la intersecție cu strada Domnească.

Principatele române sunt scutite de haraci pe timp de doi ani. Între 27 septembrie 1769 și până în septembrie 1774 Moldova s-a aflat sub ocupația trupelor rusești. Tratatul de la Kuciuk-Kainargi a fost semnat la data de 21 iulie 1774, de imperiul rus (reprezentatul său atunci fiind feldmareșalul Piotr Rumiantev) și Imperiul Otoman, după înfrângerea acestuia din urmă în războiul din 1768-1774.

Otomanii au pierdut și Hanatul Crimeii, un teritoriu căruia au fost forțați să îi recunoască independența. Hanatul, deși oficial independent, era în realitate sub controlul Rusiei, care l-a și anexat în 1783. Ca o consecință directă a acestui război, în urma convenției turco-austriece din data de 7 mai 1775 hulpava Austrie răpește Moldovei un important teritoriu din partea de nord, care ulterior a fost botezat de austrieci Bucovina. Deşi trupele austriece au ocupat Bucovina încă din toamna anului 1774, din punct de vedere juridic ea va deveni oficial provincie austriacă la 7 mai 1775, printr-o convenţie încheiată între Imperiul Habsburgic şi Sublima Poartă, sub a cărei suzeranitate se afla atunci Moldova.

Delimitarea graniţelor s-a perfectat prin Convenţia din 12 mai 1776. Timp de 12 ani (între 1774-1786), Bucovina s-a aflat sub administraţie militară austriacă directă, fiind condusă de guvernatorii militari Gabriel Fleiherr von Splény (1774-1778) şi Karl Freiherr von Enzenberg (1778-1786). Între anii 1786-1848, toată Bucovina a fost încorporată Galiţiei, drept cel de-al 19-lea cerc (Kreis). În Copou sunt casele lui Alexandru Mavrocordat.

În orașul Vaslui există încă și astăzi casa Mavrocordat, a cărei istorie începe în anul 1885, când Constantin Mavrocordat, fiul domnitorului C. Mavrocordat, a

cumpărat moșia Vasluiului de la urmașii doamnei Nataliei Șubin, născută Ghica, ultima fiica a domnitorului Moldovei. Acest uitat vlăstar, descendent din Mavrocordați, era pe atunci proprietarul unei fabrici de cărămidă și de țiglă. Dimitrie Mavrocordat[142] cumpăra în anul 1879 moşiile satelor Ghidigeni şi Ciorăşti. Localul școlii din Puțeni[143] era frecventat de puțini elevi și era

---

[142]Alexandra Florescu, fata gen. Florescu, a fost fost măritată cu Ion (Papanel) Cantacuzino. Sora ei, Maria, a fost una din cele mai interesante şi pitoreşti mari doamne ale societăţii româneşti interbelice, dar şi din perioada comunistă. Prietenii o numeau „Marie-Flo" chiar după ce s-a măritat cu principele Dimitrie Mavrocordat. Bine înţeles că în copilărie nu îndrăzneam să-i spunem decât „Tante Marie". A fost o femeie inteligentă, cultivată, extrem de activă şi sportivă. La peste 70 de ani circula prin Bucureşti cu bicicleta." – Constantin Bălăceanu Stolnici, Memoriile unui boier de viță (VI), ziarul Clipa din iunie, 2011. Se păstrează „Zapisul Mariei, în pricina ce o are cu Dimitrie Mavrocordat, beizadea, pentru nişte ţigani; 1780 octombrie 3. | Maria Kanellis", Bibl. Acad. Rom., doc. ist., XV/68. Prietenul meu Ion Mitican își amintea de „o zidire veche, scundă şi cu fronton moldovenesc (cum încă se vede şi acum), situată în dreapta străduţei Gându, ulicioara ce se strecura odinioară pe sub zidurile clădirii Academiei Mihăilene. Casa era a şambelanului regal Alexandru C. Mavrocordat, în preajma căruia mai trăiau şi alţi Mavrocordaţi pomeniţi de contemporanul lor, Rudolf Suţu, în volumul „*Iaşii de Odinioară*": „Pe lângă Alexandru Mavrocordat, fostul mareşal al Palatului, care locuia în casele sale din str. Gându, alături de Cinema «Elisabeta» de astăzi, şi fratele său, hatmanul Neculai Mavrocordat, care locuia în strada Săulescu, tot în aceeaşi stradă, puţin mai la vale, şedea şi vărul lor primar, Dumitrachi Mavrocordat, în frumoasele sale case restaurate şi având o grădină din cele mai mari şi mai bine îngrijite din laşi." Aşadar, pe ulicioara Gându, în ograda cu numărul 7, locuia, pe la 1900, şi D. D. Mavrocordat". – Ion Mitican, *Bunicul din strada Gându al Marthei Bibescu*, ziarul *Lumina*, Iași, Marți, 21 Iunie 2016.

[143] Vechea denumire a comunei Valea Mărului, care datează din 1866. A existat o Condică de cărți de poroncă și de tot felul dea trebuință ce s-au dat din parte Divanului în anul d'intâiu a Domnii Mării Sale Domnului Constantin Nicolae Mavrocordat Voievodu; ce s-au început de la săptemvrie, vlet 7250/1741, la al trisprăzeci ani al cincile dee domnie și la întâiul an de domnie a Moldovii, cari să încheie până la sfârșitul lui decemvrie, let 7251/1742" (După originalul din Biblioteca Academiei Române). Pct. 27. Către grigorie ce-au fost Căpitan Mare la Covurluiu, să dea un argat din Puțăni, arătat ca „soție" de doi hoți, cari săntu cumnați căoitanului Grigore și săntu închiși în temniță (*Condica lui Mavrocordat*, 1741-2, p. 212). 90. Pentru 5500 oi împărătești ce sântu la Vaslui, Tutova, Tecuci. 105. Dumisale Hasan agăi Cobagi, pre care l-am făcut serdar la Galați: să apere pe oamenii lăcuitori de turcii zulumgii. Acelora să le vie de hac și, cari or hi mai vinovați, să-i trimită în hiare aici la noi (*idem*, p. 223). 177. Năvodarilor celor ce vânează pește pe malul Brateșului și fac stricăciune viilor. 178. Acelorași să se păzească de a mai face vaduri pe dreptu viilor ce sunt subt mal, ș'ardu gardurile și hăragii. De a mai veni jalobă ca aceasta acolo în mal se vor spănzura (*idem*, p. 231). 193. Către vel – căpitanul de Covurlui, pentru o plângere a călărașilor de Puțeni, zicând călărașii că amestecându-și căpitanul de Puțeni, Movilă, vitile sale în vitile satului, la rupta unui văcărit, în trecutul an ddupă moscali, și neplătindu-și Movilă văcăritul său, auluat zlotașii vitele lor și le-au pus de-au stat zălog un an la Dumitru vameșul de Bârlad, și măcaru că Movilă și-au dat banii săi, și-au mântuitu rămășița, dar ei sunt păgubași de patru boi de

proprietatea lui Leon Mavrocordat[144]. Catagrafia din 1845[145] are unele neclarități și este locul unde breasla include negustori sau meşteri de profil diferit. Astfel, să luăm spre exemplu la noi, din târgul de „la Galaţi, unde sunt cuprinşi și recenzați în cadrul aceleiaşi, bogasierii[146], marchitanii[147], lipcanii şi braşovenii; argintarii,

---

sănbră a 4 boi și de hrană a paru vaci cu viței, ce au stat zălojite și încă le-au dat Dumitru vameșul și 14 lei cheltuiala acelor vitede un an, ernatecul și văcăritul (idem, p.232).

[144] Era șeful casei militare a M. S. general aghiotant, Leon Mavrocordat (1858-1939). Este semnatarul acestui act: „Act de moarte. ~ Din anul una mie nouă sute patrusprezece, luna Septemvrie douăzeci şi şapte, orele șase dupăamiazi.„În ziua de douăzeci şi şapte ale prezenteiluni la ceasurile 5 şi 30 înainte de amiazi. A încetat din vieaţă în castelul Peleş, Al. S. regele Carol l al României, în vrâstă de 75 ani, născut în Sigmaringen, căsătorit cu Al. S. Regina Elisabeta a României, născută principesă de Wied, fiu al A. S. Regale principelui Antoniu de Hohenzollern Sigmaringen şi al A. S. Regale principesei Iosefina. Moartea a fost constatată de domnul doctor Ion Mamulea. Această declaraiiune a fost făcută de următorii martori: general Leon Mavrocordat, de ani 55, de profesie militar, domiciliat în comuna Bucureşti, judeţul Ilfov, strada Umbrei Nr. 8. Dr. Ion Mamulea, de ani 41, de profesie medic, domiciliat în comuna Sinaia, judeţul Prahova, strada Spitalului Nr. 1. Cari după ce le-am citit acest act l-am subscris împreună cu noi Nicolae G. Verra, primar şi ofiţer de stare civilă din comuna Sinaia, judeţul Prahova". (ss) martori: gen. Mavrocordat, doctor Mamulea, N. G. Vera. Acest act este contrasemnat în josul lui de primul ministru I. C. Brătianu. Acest act este înscris în registrele comunei Sinaia. Soția lui Mihail R. Sturdza, Zoe sau Zozo, după cum era alintată în cercurile protipendadei, era fiica generalului Leon Mavrocordat. Maria Ghica (n. 1870 – d. 1950) s-a căsătorit cu generalul Leon Mavrocordat. Mama Zoei, Maria Mavrocordat, fostă Ghica, era fiica lui Dumitru Ghica și a Zoei Lahovari. Deși numărul ofițerilor de stat major pregătiți în străinătate a fost până la Primul Război Mondial redus, contribuția lor la dezvoltarea armatei române, a structurilor sale de comandă și stat major a fost foarte însemnată. În primul rând, cei mai mulți dintre ei au fost profesori la Școala Superioară de Război din București, iar unii au și condus-o pentru o anumită perioadă de timp. În această categorie se plasează Alexandru Averescu, Leon Mavrocordat, Constantin Christescu ș.a.

[145] Procedurile de evidență a întregii populații românești și străine și anume conscripțiile transilvănene și bucovinene (sec. al XVIII-lea), matricolele Status animarum (sec. al XVIII-lea și al XIX-lea), Sobornicescul hrisov din 1785 și Codul Calimah din 1846 privind modul de fixare a numelui de familie, recensămintele fiscale (catagrafiile) din Vistieria Moldovei și Țării Românești de la începutul secolului al XIX-lea, mitricile bisericilor unde se înregistrează nașterile, căsătoriile și decesele, dispozițiile Regulamentelor Organice din 1832 reprezintă factori de mare importanță în impunerea pe cale administrativă a sistemului oficial al numelui dublu. Oficializarea propriu-zisă se petrece în contextul înființării Stării Civile (1865), a evidențelor școlare, militare, fiscale, a recensămintelor populației și a legilor din 1895, 1920, 1945, 1950, 1968 privitoare la numele de familie. În fondul Vistieria Moldovei de la Direcția Județeană Iași a Arhivelor Naționale se găsesc cca șaizecizeci de volume de catagrafii sub forma unor condici manuscrise în care este înregistrată populația Moldovei plătitoare de bir, impozitul vremii.

[146] Negustor care vindea diferite articole de manufactură, în special bogasiu. Populațiunea orașelor se compunea de meseriași și neguțători, împărțiți în isnafuri sau corporații: croitori,... bogasieri, lipscani. GHICA, S. A. 36. M-am însurat cu fiica fostului bogasier Hagi-Petcu. ALECSANDRI, T. 1223, Dex; bogasier m. cel ce vinde bogasiuri, marfă de manufactură: *căciula cu roată a bogasierului* FIL. Sursa: Lazăr Șăineanu, ed. VI (1929).

tufecciii[148], covacii[149], căldărarii şi cazangiii. Cel mai mare număr de supuşi străini, numiți sudiţi[150], se aflau în Galaţi şi în capitală, adică tocmai la Iaşi. Majoritatea

[147] Marchitan, *marchitani,* s. m. (Înv.) Negustor (ambulant) de mărunțișuri din trecut (dex); negustor de mărfuri mărunte. Sursa: Șăineanu, ed. VI (1929).

[148] Tufecciu, tufegii, s. m. Soldat mercenar din garda domnească, în timpul domniilor fanariote. Reparator sau fabricant de arme; armurier; od. numele lefegiilor gardei domnești (după pușca ce purtau). Sursa: Lazăr Șăineanu, ed. VI (1929).

[149] Covaci, covăcésc v. tr. (d. covacĭ). Vechĭ. Fabric cĭocănind. Sursa August Scriban (1939); covaciu, m. fierar. Sursa: Șăineanu, ed. VI (1929).

[150] În documentele din Moldova, locuitorii care se aflau sub protecţie străină se numeau sudiţi. Erau „consideraţi ca o categorie orăşenească distinctă, privilegiată sub raportul regimului juridic, fiscal şi vamal, diferenţiată de restul populaţiei din târgurile şi oraşele moldoveneşti" (Mărieş 1985, p. 9, *AIIN, III* (1924-1925), 1926, p. 293-355). Despre aceiaşi sudiţi s-a mai spus că sunt „cetăţenii străini sau persoanele autohtone aflate sub protecţia străină pe teritoriul român, beneficiari ai regimului juridic excepţional instituit pe baza «capitulaţiilor» încheiate între puterile europene şi Poarta Otomană" (Mărieş, *idem*, 1969, p. 185). Recensământul sudiţilor din 1825 (Pentru mai multe detalii, vezi Turcu 1956, p. 129-150; Mărieş 1996, p. 51-57). Această catagrafie (Catagrafiile sudiţilor se deosebesc de cele fiscale întocmite în Moldova, care „erau realizate de Vistieria Moldovei în vederea colectării principalului impozit al vremii, birul" (Catagrafiile 2008, p. V) a fost „cea mai detaliată, amplă şi mai veridică sursă documentară despre supuşii străini în Moldova (Mărieş 1985, p. 110-111. Valoarea catagrafiilor este dată şi de faptul că sunt documente ale simultaneităţii, ele înregistrând „în aceeaşi scurtă perioadă de timp, situaţii, fapte şi evenimente", ceea ce le conferă calitatea de a fi documente cronospaţiale, „fapt care permite judecăţi de valoare asupra întregii societăţi" (Velescu 2004, p. 159)". Recensământul s-a realizat la ordinul Porţii Otomane, care, încă din 1822, a solicitat „verificarea tuturor străinilor din Moldova, dispoziţie repetată prin scrisoarea vizirală din 24 august/5 septembrie 1824 adresată domnitorului Moldovei, Ioniță Sandu Sturza" (Mărieş 1996, p. 52.). Ordinul sultanului cerea explicit ca toţi sudiţii din principat să fie verificaţi, iar cei găsiţi fără forme legale „să fie expulzaţi peste graniţă" (idem). Pentru cercetarea corectitudinii şi legalităţii actelor sudiţilor, Ioniță Sandu Sturza, domnul Moldovei, instituie un comitet alcătuit din boieri numiţi de el şi dintr-un delegat al Agenţiei consulare austriece (Despre consulatele din Iaşi, vezi: Oţetea 1932, p. 334 şi urm; Şerban 1952, p. 61-72; Mărieş 1972-1973, p. 69-80), care avea cei mai mulţi supuşi. La nivelul ţinuturilor ispravnicii aveau obligaţia de a întocmi listele cu supuşii străini din unitatea lor administrativă. Conform dispoziţiilor, toate listele erau centralizate de vistieria Moldovei (Văcaru 2010a, p. 180). Iar în urma recensământului încheiat la 25 martie 1825, s-a constatat că din cei 2282 capi de familie înregistraţi ca sudiţi, 510 deţineau acte legale de şedere, în timp ce 1772 nu puteau demonstra că locuirea lor în Moldova este legală. Cei găsiţi cu acte în neregulă sau cărora le expirase termenul de 10 ani de când stăteau în Moldova, ori se căsătoriseră cu băştinaşe şi îşi cumpăraseră acareturi aveau de ales: ori plăteau obligaţiile fiscale ca restul populaţiei (O serie de exemple în acest sens se impun, chiar dacă ele sunt din catagrafia din anul 1825. Iordache Caramanlău, supus austriac: „pitrecere de 25 ani, însurare cu pământeancă, acareturile de veci, neînfăţoşare paşaportului provenienţei sale îl depărteazi de driturile sudeţăşti" (ANRSJI, fond Vistieria Moldovei, dosar 2/1824, f. 455); Sima Iurcovu, supus rusesc: „având acareturi de veci, născut fiind în Moldova şi însurat cu pământeancă, sudet nu poate fi" (*ibidem*, f. 467 v.); Samoil Marcoviciu, supus rusesc: „născut fiind în Moldova şi însurat cu pământeancă nu are nici un drit a

acestora erau evrei[151], aşa cum am constatat cu toţii adeseori, se ocupau cu negoţul, bucurându-se de regimul preferenţial de exteritorialitate, care le era acordat tuturor prin capitulaţii[152].

Îndeplineau, de asemenea, în special la Galaţi, o serie de funcţii mărunte, toate legate de activitatea comercială a portului moldovean. Totodată, unii dintre dânşii practicau alte diverse profesiuni, aceştia erau fie artişti, fie medici şi ingineri, avocaţi, arhitecţi, profesori de limbi străine sau de muzică ş. a.

Un număr redus îşi câştigau existenţa prin munca mâinii lor, angajaţi ca slugi, muncitori sau hamali, câţiva fiind încadraţi în serviciile publice"[153]. În „*Arborele*

---

să numi sudet" (*ibidem*, f. 466 r.), ori părăseau ţara (Dăm doar două exemple din sutele de acest gen. Leiba Moscovici din Târgu Ocna, sudit rusesc, venit de 17 ani în Moldova, necăsătorit, avea casă, un han, două dugheni, opt pogoane de vie la Viişoara şi zece la Cruce. Autorităţile locale spun că: „adiverinţele sale cu care să înfăţoşează îl mărturisăsc de sudet şi dar nevroind a rămâne rae să să disfacă de tot ce este a pământului şi singur cu dreptăţile sale personaliceşti să să ducă la urma sa" (*ibidem*, f. 467 r.). Marcu Adelştain din Bacău, sudit austriac, căsătorit cu o localnică, stătea la soacră-sa care avea cinci dughene, un han casă de piatră cu două nivele. El se putea socoti sudet, dar „de vreme ce este însurat cu pământeancă şi are acareturi di veci, trebuie a rămâne rae, iar nevroind poate a să întoarci la urma sa, numai desfăcându-se de toate ale pământului" (*ibidem*, f. 457 r.). Este greu de crezut că astfel de persoane precum cele prezentate mai sus puteau renunţa la tot ce aveau şi să plece de unde au venit.).

[151] Teoria prezenței evreiești pe întreg teritoriul Daciei antice a început a fi vehiculată în jurul anului 1878, în preajma Congresului de la Berlin, când, în urma presiunii puternicelor organizații evreiesti, s-a condiționat independența tânărului stat român, înființat cu un deceniu în urmă, de acordarea cetățeniei (împământenirea) tuturor evreilor existenți la acea dată pe teritoriul țării. Articolul 44 al tratatului de pace făcea referire la „străini", fără a nominaliza în mod expres pe evrei, dar este clar că era destinat acestora, la acea dată fiind deja majoritari în mare parte a oraselor din Moldova. Există un document epigrafic, un act oficial, datând din data de 14 octombrie 109 d.Hr. Documentul este cunoscut sub numele de *Diploma lui Marcus Herennius Polymita* și se referă la colonizarea de veterani romani în Dacia Traiană. Fiind vorba despre un act oficial, „*copiat si autentificat după tabla de bronz care este fixată la Roma în zid în spatele templului Divului Augutus, la statuia Minervei*", este precizat cu claritate pentru fiecare categorie de legionari *"cetățean roman*". Există opinii, inclusiv din partea unor cercetători evrei, că acest spor își are originea în sec. VIII d.Hr., atunci când s-a produs convertirea la mozaism a khazarilor, un numeros popor türcik. În consecință, evreii askenazi, care reprezintă marea majoritate a evreilor de azi, si-ar avea originile în zona Caucazului și nu au nici o legătură cu iudeii antici, ci doar cu triburile hune, uigure și maghiare (Victor Neumann, *Tentația lui Homo Europaeus, Geneza ideilor moderne în Europa centrală și de sud-est*, București, Editura All, 1997).

[152] Astfel, de pildă, negustorii supuşi străini care vindeau marfa „cu toptanul" erau scutiţi de impozitul patentei. Pentru detalii, vezi Nicolae Corivan, *Organizarea financiară a Moldovei de la 1832 la 1849*, în „Anuarul Institutului de istorie şi arheologie", Filiala din Iaşi a Academiei R.S.R., t. XIII. 1966, p. 182.

[153] Gh. Platon, *Populația orașuli moldovenesc la mijlocul secolului al XIX-lea*, Rev. *Carpica*,1970-III-01.

genealogic al marii familii Șuțu"[154], privit ca un rezultat din această întinsă lucrare istorică, lucrare de un foarte reușit aspect grafic, poate fi văzută ceva mai bine descendența acelei ramuri a „prințului roșu", dintr-un frate al domnitorului Moldovei, Ioan Teodor Callimachi[155]. Hanul de lângă biserica Precista din Galați

[154] *Cartea de aur a familiei Suțu*, de Radu Negrescu-Suțu (în franceză *Livre d'or de la Famille Soutzo*), lucrare de referință apărută pentru prima oară la Paris, în limba franceză, în 2005, prezintă genealogia completă a acestei familii princiare fanariote, de la origini și până astăzi, pe o întindere de 840 de ani, incluzând peste două mii de fotografii de familie și de epocă.

[155] Ioan Teodor Callimachi sau Călmășul, (1690-1780), a fost fiul lui Alexandru Callimachi și Ruxandra Ghika și a fost domnitor în Moldova între 7 august 1758 și 11 iunie 1761. Era boier de origine moldoveană, pe numele său adevărat Călmășul. A fost al doilea fiu al lui Teodor Callimachi. A studiat întâi la Lvov și a ajuns mare dragoman la Constantinopol în perioadele: 1741-1751 şi 1752-1758, în care calitate i-a și împiedicat pe turci să intre în război pentru succesiunea tronului Austriei. Ca domnitor, nu s-a distins de ceilalți domnitori fanarioți. După ce a fost înlocuit cu fiul său Grigore Callimachi, s-a retras la Constantinopol, unde a mai trăit 19 ani. Biserica din lemn din Ciumârna Suceava, are hramul Sf. Nicolae și a fost construită în anul 1698, în orașul Câmpulung Moldovenesc cu cheltuiala lui Toader Callimachi, vornic al Câmpulungului și tatăl lui Ioan Teodor Callimachi, domn al Moldovei între 1758 și 1761. Biserica devenită neîncăpătoare a fost donată în anul 1887 (sau după unele surse vândută cu 300 florini) împreună cu iconostasul satului Ciumârna, satul huțulilor. Lemnul de la biserică a fost transportat cu carele cu boi prin Vama, timp de doi ani. Unii cercetători consideră că regăsirea relatărilor lui Nicolae Costin în două documente autentice, ulterioare morții cronicarului, ar confirma aserțiunile sale cu privire la această biserică, o biserică despre care datele sunt puține. În primul dintre ele, emis la 17 martie 1723 de Mihai Racoviță, se „face știre tuturor pentru sfânta biserică de lemn, ce este lângă Mănăstirea Putna, care, această biserică dinceputul ei au fost făcută de Dragoș-vodă la Volovăț, și au fost acolo până în zilele răposatului Ștefan-vodă Bătrânul, și atunce Ștefan-vodă au mutat-o acolo la Putna, zidind în locul ei alta de piatră, care din pricina acestei biserici, căci au fost veche, s-au suit rândul și Mănăstirii Putnei de este mai înaintea altor mănăstiri și până astăzi". În al doilea document, emis de Ioan Teodor Callimachi -voievod, la 7 ianuarie 1759, se face cunoscut că s-au dat doi vecini spre serviciu, opt vite și o sută de stupi „pentru o sfântă biserică de lemn, ce au fost făcută de Dragoș-vodă la Olovăţ şi răposatul Ștefan-vodă au mutat-o la sfântă Mănăstire Putna". Dimitrie Dan, autoritarul monograf al Putnei, considera că tradiția „consună cu adevărul și n-ar fi bine să o lepădăm", prevalându-se în susținerea ei, nu numai de hrisovul lui Mihai Racoviță din 17 martie 1723, ci și de un vechi tablou aflător pe vremea sa la Putna, în care era reprezentată solemnitatea sfințirii mănăstirii cu toată pompa adecvată momentului, în această pictură, subliniază Dan, apărea „pe lîngă biserica mănăstirii și toate celelalte micuțe bisericuțe, care se aflau atunci pe teritoriul Putnei, și bisericuța lui Dragoș-vodă, numită bisericuța din sat". Biserica „Pogorârea Sfântului Duh", din dealul Bucium municipiul Iași, se află la un kilometru după „Plopii fără soț", ai lui Mihai Eminescu. Ioan Teodor Callimachi, fratele sau Gavril Mitropolitul, fiul ori Grigore și toată familia voievodală, au fost ctitori la Bucium: primul ridicând biserica, al doilea isprăvind lucrarea începută de tatăl. Acest edificiu istoric bisericesc are în dotarea sa obiecte de o valoare inestimabile artistică și documentară pentru cultura românească, între care un potir de argint cu inscripție în limba greacă, datând din 1834, precum și manuscrisul în original al lui Udriște Năsturel de Fierăști, care este o traducere din slavonă a romanului *Varlaam și Ioasaf*, realizat pe la 1648-1649, scris într-o frumoasă și dulce limbă românească a acelei vremi. Începuturile mănăstirii

Piatra Sfântă (cunoscută anterior sub denumirea de Schitul Tărâță) se duc departe în timp, până în anul 1721, când filantropul ieșean Dimitrie Bosie „a dăruit un teren pe măgura Iașului, care a devenit, după aceea, locul de îngropare a celor morți de ciumă. Pe acest loc Bosie a zidit o bisericuță de lemn, care s-a numit Schitul Sihăstria, pentru că era amplasat într-o poiană din Codru, departe de lume. În acest schit s-au oploștit și câțiva călugări pusnici, care duceau o viață grea." Aflând de existența acesteia, în anul 1732, domnitorul Moldovei Grigore al II-lea Ghika (1726-1733, 1735-1739, 1739-1741 şi 1747-1748) a trimis acolo meșteri și materiale, care au construit un schit cu biserică din piatră şi din lemn, care va fi terminată în anul 1734. Același domnitor a mai dăruit noului schit mai multe venituri. În anul 1733, domnitorul Constantin Nicolae Mavrocordat (1733-1735, 1741-1743, 1748-1749 și 1769) a întărit din nou miluirile acordate schitului. După ciuma din anul 1734, aici se organizează un lazaret pentru cei bolnavi de ciumă, un loc de izolare preventivă și carantină. În anul 1741 Grigore al II-lea Ghika, care revenise la tron, a făcut noi daruri, bani și alimente pentru hram, sărbătoarea Bunei Vestiri. În anul 1754, fiul său, Matei Ghika, la rândul său domnitor al Moldovei între anii 1753-1756, i-a ajutat, pe călugări să-şi repare și să-și consolideze schitul care începuse să se ruineze, construind în locul bisericuței de lemn o biserică în întregime din piatră. Cu binecuvântarea mitropolitului Iacov Putneanul, biserica a primit un nou hram: „Adormirea Maicii Domnului". Pe la anul 1755, domnitorul Matei Ghika rânduiește ca epitrop al acestui schit pe biv vel velnicerul Ștefan Bosie (fiul lui Dimitrie), care fusese epitrop la Biserica „Sf. Spiridon" din Iași și la Biserica Domnească din Târgu Frumos. În anul 1761, domnitorul Ioan Teodor Callimachi (1758-1761) rânduiește ca acest schit să fie spital pentru bolnavii de ciumă, sub purtarea de grijă și ascultarea Mănăstirii Sf. Spiridon. Inscripția a VIII-a de la Spitalul „Sf. Spiridon" din Iași atestă că: „În anul 1761, domnul Ion Theodor Calimah închină Casei Sf. Spiridon, Schitul Măgura Iașilor, care în anul 1734 s-a înființat (...) şi că această închinare se face cu învoirea epitropului Schitului, Ștefan Bosie, ca să fie acolo spital de izolare pentru ciumați". În hrisoavele domnești, schitul a fost îndeobște cunoscut sub denumirea de Schitul Săhăstriei deasupra Socolii în codrii Iașului, dar în limbaj popular i s-a spus mai pe scurt Schitul lui Tărâță. Nu se cunoaște azi cu claritate motivul, dar se pare că denumirea schitului ar veni de la un vechi funcționar al Epitropiei „Sf. Spiridon" pe numele de Gheorghe Tărâță, care ar fi donat prin testament la 5 martie 1779 toată averea sa (adică 3.250 lei vechi) schitului. Ioan Callimach poruncea ispravnicilor ţinutului Roman ca unul dintre ei să meargă la moșia Vulpășești, „adunând pe toți răzeșii și megieșii cu toate scrisorile și dovezile", să facă cercetare și, cum va afla mai cu dreptate, „să stâlpească cu petri de hotară", după care să se dea și mărturie hotarnică. Acolo unde litigiul rămânea, hotarul nu era marcat, cele două părți trebuind să vină la Divan „și de aici li să va da hotărâri după cum va fi drept" (Arh. Naţionale Iași, fond Spiridonie, P. XXXII/12). Domnitorii erau frecvent sesizați cu jalobe adresate pentru dispute de hotărnicii între proprietarii lor. Un episod din lungul conflict pentru încălcarea hotarului dintre Vulpășești și Sagna are loc în octombrie 1817. În urma plângerii făcute de dichiul (administrator al bunurilor unei mănăstiri) Mănăstirii Precista, vornicul de poartă era împuternicit de ispravnicul ţinutului Roman să meargă personal la fața locului „să cercetezi cu amăruntul și dacă hotarul moșii Hulpășești va fi întocma după cuprindere hotarnicii ci va fi să arăți dum(nealui) sărdar, ca nici dumnealui să nu treacă cu stăpânire piste petrăle hotară. Iar dacă să socotești împresurat dispre Hulpășești, să scoată hotarnici ca să-ș cerceteze și apoi să-s pue la cale". Serdarul Angheli, administratorul moșiei Sagna, se spunea în această jalbă, a „pus plugurile de ară pe hotarele moșiei Hulpășești", lucru „nesuferit a călca hotar străin și a ara fără a să face cercetare mai întâi" (din Porunca adresată vornicului de poartă Lefter poartă data de 15 octombrie 1817, Arh. Naționale Iași, fond Spiridonie, P. XXXII/22). Cinci zile mai târziu, Lefter Jăverdeanul, vornicul de poartă,

împreună cu Isaie, administratorul Precistei, se deplasau la Sagna, unde „slugile dum(nealui), sărdarul, le-am găsit arând şi ne-au arătat părintele dichiul petrele hotară despărțitoare între moșie Sagna și între Vulpășești, cum o piatră era în mijlocul arăturii și încongiurată cu plugurile". Cei care făcuseră arătura intraseră zece prăjini pe terenul moșiei Vulpășești. Așa cum se cerea în astfel de cazuri, vornicul merge la serdarul Angheli și-i arată porunca isprăvniciei, iar acesta din urmă îi răspunde că el „ară și egumenul de la Precista să se giudece cu stăpânul sfintei Mănăstiri Galata şi de va rămâne locul acela arat de dum(nealui) piste parte, atunce dum(nealui) își va da dijma" (Ibidem, P. XXXII/23). În urma raportului întocmit, Isprăvnicia Roman îi scria sărdarului: „Fiindcă d(umnea)ta nu poți trece fără de giudecată pe moșie străină și de socotești d(umnea)ta că moșia care o cei d(umnea)ta în orândă să împresoară de moșia Hulpășești, d(umnea)ta scoate hotarnic și hotărăște moșia. Iar pără atunce, d(umnea)ta dă ace bucată de loc, care d(umnea)ta ai pus de o ară, înapoi moșii Hulpășești" (Ibidem, P. XXXII/24). Un alt motiv de discordie dintre proprietarii celor două moșii vor fi coturile și podul peste Siret. Într-o jalbă scrisă de arhimandritul Gherasim și adresată lui Scarlat Callimach, domnul Moldovei, se arăta că hotarul moșiei Luțca „se începe din matca cea veche a Siretului, până în apa Moldovei, și având amândouă malurile Siretului, au făcut luntre și pod, carele, în urmă, înecându-se și ne mai făcând mănăstirea Galata, încă având o moșie anume Sagna, din stânga Siretului vechi și trecând peste matca Siretului vechi, la Siretul cu apă, cu împresurare mare a făcut și pod, care acum la hotărâtul Sagnei s-au cunoscut că pe amândouă malurile a Mănăstirii Precista este făcut acest pod". În aceste condiții, se cerea întocmirea unei cărți domnești prin care banul Ioan Peristerie, hotarnicul moșiei Sagna, „să nu lase a umbla cel pod până când proprietarii moșiei nu se vor învoi cu Mănăstirea Precista". În aceeași zi, domnul îi scria cinstitului și credinciosului boier Ioan Peristerie, să meargă la fața locului, unde să fie prezente amândouă părțile „și după scrisori și alte dovezi ce vor fi și la o parte și la alta, dovedindu-se că podul acela este făcut pe malurile moșiei Precista, vei pune la cale să se învoiască a plăti mănăstirii Precista ceia ce se va socoti" (Jalba este scrisă la data de 4 februarie 1819, Ibidem, P. XXXV/15). Fratele domnitorului Ioan Callimachi, Gheorghe Callimachi, călugar al Putnei, a fost pentru multă vreme arhidiacon al Patriarhiei ecumenice de Constantinopol, apoi mitropolit al Salonicului, de unde ajunge mitropolit al Moldovei. Ctitor al Catedralei mitropolitane „Sfântul Gheorghe" din Iași, numită și Catedrala veche, astăzi se odihnește în pridvorul acesteia. Ioan, fiul mai mare al lui Teodor Calmașul, după studii făcute la Lvov intra în serviciul lui Ioan Mavrocordat și al lui Grigore II Ghica, dovedind la Istanbul pricepere în activitatea diplomatică. Timp de șaisprezece ani este mare dragoman al Porții (responsabil cu politica externă), familiarizându-se cu problemele de politică internațională ale timpului. Își va greciza numele din Calmașul în Callimachi, iar la 1758, când primește domnia Moldovei, este deja la o vârstă înaintată. Fratele lui Ioan Callimachi, Gheorghe, se călugărește la Mănăstirea Putna, primind numele Gavriil, după care merge la Constantinopol, unde, cu ajutorul lui Ioan, ajunge arhidiacon la Patriarhia ecumenică și, din 1745, mitropolit al Salonicului. Chemat în ţară de fratele său, renunţă la scaunul de la Tesalonic şi vine la Iași unde, cu aprobarea patriarhului ecumenic, i se încredințează arhipăstorirea Moldovei. Rămâne în scaun până la 20 februarie 1786, când trece la cele veșnice. Este înmormântat în pridvorul noii Catedrale mitropolitane cu hramul „Sf. Gheorghe", ctitoria sa.

era plin cu căruțile bogasierilor și abagiilor[156]. Unele preocupări vis à vis de spinoase probleme de adopție și transferul dreptului de moștenire au preocupat domnitorii din toate familiile care au urmat la cârma țării.

Legislaţia românească devine în timp cu adevărat atentă la toate condiţiile juridice ale înfierii, numită și iotesie, reglementată speci al, amănunţit şi sistematic prin Rânduiala iotesiei de către Alexandru Moruzi (1800) şi prin prevederile timpurii aflate în Legiurea Caragea (IV, 5), „Pentru iothesie sau facerea de fii de suflet" şi toate înscrisurile unui mare legiuitor din Manualul lui Andronachi Donici .

În șirul familiilor fanariote domnitoare în Moldova poate că cea mai importantă ca număr de domnitori dați a fost familia Ghica. Adus pe tronul Moldovei de Nicolae Mavrocordat, după destituirea lui Mihai Racoviță se instala în jilțul domnesc Grigore al II-lea Ghica care a fost domn al Moldovei de patru ori: 26 septembrie 1726 - 5 aprilie 1733, 16 noiembrie 1735 - 3 septembrie 1739, octombrie 1739 – 13 septembrie 1741 și mai 1747 - aprilie 1748 și care era nepotul de fiu (numit Matei) al lui Grigore Ghica I.

Mama sa era Ruxanda Mavrocordat, fiică a lui Alexandru Mavrocordat Exaporitul, un nume mare a timpului său. În 1716 prelua funcția de dragoman de la unchiul său, Ioan Mavrocordat, făcând dovada bunei cunoașteri a câtorva limbi. A stat în scaunul de dragoman 10 ani, iar de la 26 septembrie 1726 îl înlocuia în scaunul Moldovei și pe Mihai Racoviță, sprijinit de Nicolae Mavrocordat.

Socrul său, Mihail Mano, grec din Fanar, l-a sprijinit ca să depună la Înalta Poartă argumentul lui cel mai puternic și de nebătut, adică 500 de pungi cu galbeni. Între cei care l-au mai ajutat cu mulți bani era și Constantin Ipsilanti[157], pe

---

[156] Nicolae Iorga, *Studii şi documente*, *V*, p. 139, no 76, anul 1721; cf. Engel, *Gesichte der Walachei*, p. 116. (oprire în Moldova la 1742).

[157] Era fiul lui Alexandru Vodă Ipsilanti și tatăl lui Alexandru Ipsilanti Eteristul. A devenit dragoman al Porții, pe vremea celei de-a doua domnii a tatălui său în Țara Românească (1769 - 1797). Făcând în aceasta calitate numeroase servicii atât Rusiei cât și Angliei, adversarele Franței, ajunge prin concursul acestora pe tronul Moldovei (1799). Dat însă jos în anul 1801, Constantin Ipsilanti merge la Constantinopol şi continuă cu uneltirile în favoarea Moscovei. Convenţia ruso-turcă din 1802 a dat drept ruşilor să se amestece în numirea, menţinerea şi destituirea domnilor din Ţările Române, prevăzându - se tot în interes moscovit şi fixarea domniilor pe o perioadă de 7 ani. La scurt timp a izbucnit Războiul ruso-turc, în urma căruia ruşii au ocupat Ţările Române şi Bucureştiul, după bătălia pe care au câştigat-o, pe 25 decembrie 1806, la Fierbinţi! Evenimenterle s-au succedat astfel că la 28 mai 1812, feldmareşalul Mihail Illarionovici Golenişcev - Kutuzov a semnat „Pacea de la Bucureşti", prin care Imperiul Otoman ceda Basarabia, ca să păstreze influenţa asupra restului Moldovei şi Ţării Româneşti. Tratatul a fost aprobat de ţarul Alexandru I la data de 11 iunie 1812, cu doar o zi înainte de declanşarea invadării Rusiei de către armatele napoleoniene. Aşa am pierdut Basarabia, pe care ruşii au considerat- o, din 1812 încoace, ca fiind a lor…

care îl face postelnic[158]. Cronicarul Ion Neculce menționează că la sosirea sa în capitala țării, Iași, în octombrie 1726, voievodului „ieşitu-i-au înainte căimăcanii cu slujitorimea şi cu orăşenii şi l-au băgat cu mare cinste on Sfetii Nicola, tâmpinându-l şi arhierei cu tot clirosul bisericii. Și l-au încununat spre domnie părintele Gheorghie mitropolitul"[159]. Numai că iată că Dimitrie Racoviță[160] a vrut să-l detroneze cu ajutorul venit din partea tătarilor, dar este respins. Habsburgii declară război Porții Otomane pe 27 mai 1737, iar la 3 septembrie feldmareşalul Münich intră în Iaşi şi îi încredinţează pe boieri că „acest ţinut a eşit de acum de sub stăpânirea turcă prin puterea armelor împărătesei sale şi că în nici un caz nu se va încheia pacea fără a avea stăpânire pe acest ţinut", obligând pe domnitor să fugă la Galați[161].

La 21 februarie 1741 află știrea că fratele său, dragomanul Alexandru Ghica, fusese decapitat de turci. Grigore II Ghica, evident speriat de executarea fratelui său, trimite pentru orice eventualitate sultanului 200 pungi cu aur, dar la 13 septembrie 1741 este și el mazilit. Avea să se întoarcă în mai 1747, după ce domnul Moldovei, Ioan Mavrocordat, este mazilit și tronul este apoi cedat, pentru a patra şi ultima oară, lui Grigore II Ghica[162]. Viitorul domnitor este bine primit:

---

[158] Ion Neculce, *Letopiseţul Ţării Moldovei de la Dabija-vodă până la a doua domniei a lui Constantin Mavrocordat* în *Letopiseţele*…, Chişinău, 1990, p. 426.

[159] *Idem*, p. 427.

[160] Ion Racoviță a fost un mare boier din Moldova, care a trăit în secolul XVII. A îndeplinit funcția de caimacam al Moldovei în perioada mai-iunie 1685, între sfârșitul celei de-a treia domnii a lui Dumitrașcu Cantacuzino și începutul domniei lui Constantin Cantemir. Ion Racoviță a fost căsătorit de două ori. Prima căsătorie a fost cu Anastasia Cantacuzino, fata spătarului Toma Cantacuzino (probabil în 1658-1659). Căsătoria a durat 8 ani, Anastasia decedând la 30 iunie 1668. Din această căsătorie a rezultat un singur copil, Mihai Racoviță, care va domni în mai multe rânduri atât în Moldova cât și în Țara Românească. Cea de-a doua căsătorie a fost încheiată în 1668 cu Safta Costachi, fiica boierului Apostol Costachi. Din această căsătorie au rezultat șase copii: un băiat, Dimitrie (Dumitrșcu) Racoviță și 5 fete – Anastasia, Tofana, Ecaterina, Maria și Elena (Paharnicul Constantin Sion*, Arhondologia Moldovei: Amintiri şi note contimporane*, Tipografia Buciumului Român, Iași, 1892, p. 294-295; General Mihai Racoviță-Cehan, *Familia Racoviță-Cehan. Genealogie și Istorie*, Academia Română, București, 1942).

[161] Grigore II Ghica s-a retras spre Galaţi pentru a primi ajutorul paşalelor de la Dunăre şi al tătarilor. Victoria turcilor i-a silit pe austrieci să accepte Pacea de la Belgrad (7/18 sept. 1739), ceea ce i-a permis lui Ghica ca după 13/24 octombrie 1739 să-şi reia domnia.

[162] Se păstrează un „Hrisov prin care Grigore al II-lea Ghica vv., domnul Moldovei, dăruieşte lui Sandu Sturza, mare vistier, şase sălaşe de ţigani, din ţiganii domneşti"; 1728/7236 aprilie 10, Iaşi, Bibl. Acad. Rom., doc. ist., V/33. Domnul profesor univ. Ionel Cândea ne spune în *SMIM*, vol. XXIII, p. 301-305, ed. Istros, Muzeul Brăilei, 2005, că „În colecţiile Muzeului Brăilei se află din 1982 un document original de la Grigore al II-lea Ghica, ajuns odată cu materialele din arhiva profesorului Gh.T. Ionescu de la Universitatea din Bucureşti. Într-adevăr, alături de alte câteva copii după acte originale, cele mai multe din sec. XVIII - XIX, ce conţin variate modalităţi de

„Cînd s-au apropiat de Eşi, i-au eşit toţi boierii şi caimacamii, cu toate alaiurile înainte, întrând în Sfete Neculai de s-au închinat”.

1645/7153, februarie 10, Iaşi. Vasile Lupu voievod întăreşte stăpânirea lui Mihăilaş Beldiman, peste tot avutul surorii sale Maria, soţia vornicului Savin Prîjescul, B. A. R., Doc. Ist. 13/XXXVII.

În timpul domniei sale a păstrat neschimbată numai valoarea gorștinei oilor, căci toate celelalte dări fiind modificate. Sub aspect ecleziastic Grigore al II-lea Ghica, ale cărui domnii s-au succedat cu mici întreruperi între anii 1726 şi 1748 a refăcut ansamblul ruinat al Mănăstirii Balicăi. Ea a fost reconstruită de domnitor în stilul Renașterii, impresionându-i pe contemporanii săi, care au supranumit-o, în mod foarte firesc, „Frumoasa”.

Denumirea aceasta apare pentru prima dată într-o însemnare grecească din anul 1723 pe o Evanghelie a acestei mănăstiri, găsită tocmai în târgurile de margine din București și răscumpărată de către protosinghelul Silvestru.

Apăruseră deja „școlile elementare” pe la mănăstirile de la Bistrița, Putna, Neamț, Sucevița, dar în timpul lui într-un hrisov din anul 1747 el le intitulează „școli de obște”, mărindu-le numărul și sporind interesul pentru limba română, hotărând ca elevii să „învețe pe înțeles”, ba chiar și limba română. Un alt descendent al familiei a fost Scarlat Ghica, care a domnit în Moldova între 14 martie 1757 - 7 august 1758.

Era fiul lui Grigore al II-lea Ghica și fratele lui Matei Ghica. Domn fiind a continuat să încurajeze exodul de greci în Moldova și a împănat până la refuz

---

scriere chirilică, pe care Gh.T. Ionescu le avea în vedere pentru alcătuirea unui *Album de paleografie*, am găsit și acest hrisov de la Grigore al II-lea Ghica. Este vorba despre vărul lui Constantin Mavrocordat care a domnit de două ori în Ţara Românească; mai întâi între 5/16 aprilie 1733 – 16/27 noiembrie 1735, iar a doua oară între aprilie 1748 – 23 august 1752. Documentul provine din timpul celei de-a doua domnii a lui Grigore al II-lea Ghica în Ţara Românească, al doilea an, după cum îl datează însuşi domnitorul.”

toate dregătoriile cu greci, ca să-și acopere astfel datoriile făcute pentru câștigarea tronului. A obținut prin firman turcesc reintroducerea văcăritului, pus sub blestem de predecesorul său și a făcut și un lucru bun, a alungat o mulțime de negustori turci, care jefuiau fără milă populația.

În anul 1757 era „Venerabil" al unei loji masonice existente în Galați. Scarlat Ghica[163] a fost căsătorit cu Ecaterina, care era fiica lui Mihai Racoviță vodă, iar din această căsătorie s-a născut Alexandru Ghica, domnitor în Valahia. Apoi se căsătorește cu Eufrosina, după care a urmat Ruxanda fiica lui George Muruzi și Casandra Ipsilanti.

De la a treia căsătorie, el a avut o fată, pe Elena, care căsătorit cu Alexandru Callimachi, domn al Moldovei. Fiul acestora a fost Scarlat Callimachi (voievod) din Moldova. Lumea istoriei știe că, din porunca lui Scarlat Ghica Vodă, în luna februarie a anului 1758, chiar ispravnicul Sucevei Dumitru Lascarache procedează la deschiderea și la cercetarea mormântului lui Ștefan cel Mare, dând „lucrurile prețioase aflate în el (...), la mâna părinților, după cum ne deslușește un izvod din 19 februarie 1758".

Despre folosirea unora dintre aceste lucruri, la executarea coroanelor pentru icoana Maicii Domnului cu Pruncul, se mai găsesc detalii într-o scrisoare a mitropolitului Iacov către Venedict, egumenul Putnei, datând din 20 martie 1758, în care printre altele se spune: „...și toate pietricelele acele ce s-au aflat și inelele și șarjele și boldurile și altele ce s-au aflat, toate să le pecetluiești la un loc.

Și să pui pe Rafail argintarul ca să ia măsură de pe coroana ce este la Maica Precista cea făcătoare de minuni și de pe coroana Mântuitorului Hristos, ce este tot întru aceeași (icoană, pe o hârtie, cât îi coroana de mare și fără floare, numai mărimea lor; și atât pietrele acele și inelele, cât și măsurile coroanelor, cu om de credință să mi le trimiteți, însă să căutați împreună cu părinții sobornici, că este o pungă cu mărgăritare pecetluită cu pecetea noastră și s-o deschideți și să alegeți dintrânsa 500 fire de mărgăritar, care să fie tot de un fel, și de o potrivă și mai

[163] Să menționăm aici între descendenții lui Scarlat Ghica peIancu Scarlat Ghica (n. 1816), care era fiul lui Alexandru Ghica (căruia medicul său Aposachi îi sugerase să părăsească tronul de bună voie), poreclit „Barbă roșie" (1785-1868) și care era nepot al lui Scarlat Ghica voievod. Acesta a intrat în miliția națională în 1831, este căpitan în 1836, aghiotant domnesc între 1836-1839 și obținuse gradul de maior din 1837. Mariţica (Maria) Ghica 91815-1859) fiica mai mare a vornicului Nicolae Văcărescu și al Luxiței (Alexandra) Băleanu era căsătorită cu fratele mai mic al lui Alexandru Ghica, spătarul Costache Ghica. Despărțită de acesta se căsătorește în 1845 cu vodă Gheorghe Bibescu. Ion Neculce, în „*O samă de cuvinte*", concentrată în 42 de povestiri, în Legenda XXXVII vorbește despre prietenia dintre albanezul Ghica Vodă şi vizirul Köprülü. Turcul ajuns vizir îi promite că îl va aşeza domn pe scaunul Moldovei. Izvoarele istorice spun că Gheorghe Ghica (1600-1664) a fost domnitor al Moldovei (1658-1659) şi al Ţării Româneşti (1659-1660), ocazie cu care a mutat definitiv capitala ţării la Bucureşti.

sunt, nu știu 2 sau 300 fire mărgăritare ca nohotul, ce au căzut de pe aer și să ni trimiteți mărgăritarul tot odată, atât cele 500 fire, cât și cele ca nohotul, dimpreună cu lucrurile ce s-au aflat pe mort: că am socotit să facem coroana Maicii Precistei și Domnului Hristos, altă făptură mai iscusită și mai frumoasă și să le împodobim cu pietrele acele și cu mărgăritare, cari coroane după care se vor găti, ca să se puie numai în zile mari și praznicele împărătești”[164]. Au urmat la domnie încă o familie

[164] Vezi articolul anonim *Fondul religionar al Bucovinei*, în rev. „*Candela*” nr. 10/1 oct. 1889, D. Dan, *Mănăstirea*...). „G. O. Lecca, în *Genealogia a 100 de case*, p. 29, arată patru fete ale lui Neculai Dudesculuì. Ioan Filitti, în *Arhiva Gh. Gr. Cantacuzino* (Bucureşti, 1919), arată în tabela Văcăreştilor pe Alexandru Văcărescu, fiul lui Enăchiţă, însurat cu Elena Dudescu, dar nu ne spune a cui fată era. La tabela Ghica îl arată pe Scarlat Ghica însurat cu Maria Dudescu. Așa că n-avem astă niciun document cât de cât edificator la
îndemână, ca Maria Dudescu să se fi măritat cu Scarlat Ghica înainte de 1787, poate chiar înainte de 1785, în care caz, când a venit lady Craven la Bucureşti în 1786, ea ar fi putut fi măritată şi englezoaica s-o fi cunoscut deci ca femeie, nu ca fată, ceea ce nu schimbă mult din povestirea de faţă. Era în vara anului 1786, în iulie, când ne iese întâia dată înainte, din vechi mărturii, drăgălaşa MariaDudescu, fată cuminte, dar zburdalnică, sentimentală, foarte
expansivă, plină de viaţă şi de draci. Trebuia măritată cât mai curând. Şi cum tatălei era bătrân, iar mamă-sa, băneasa Aniţa, bolnavă de putea abia să mai iasă din casă, se gândiră amândoi să-şi pună fata sub oblăduirea Doamnei Mărioara a lui Nicolae Vodă Mavrogheni, poate s-o găsi acolo la Curte un bărbat potrivit pentru ea. Într-o dimineaţă de vară deci, la 15 iulie 1786, tocmai se sculase cuconiţa Maria Dudeasca din pat şi se plimba prin parcul englezesc al tatălui ei, când iată îi vine poruncă de la Doamna ţării să se gătească frumos şi să vie la Curte, c-a sosit în oraş o cucoană străină de neam mare, care o să vină la palat să se închine lui Vodă şi ei şi vrea Doamna să fie înconjurată de fetele cele mai frumoase ale boierilor din Bucureşti. Fata Dudesculuì, în caretă trasă de patru roibi, cu vizitiul pe capră şi cu arnăutul şi ţiganca în picioare la spate, porni pe podul Caliţei, peste gârlă, la Curtea Veche, să se închine Doamnei. Din turnul palatului un ceauş başa, anume orânduit pentru treaba aceasta, tocmai striga cu glasul său puternic, că ceasul este unu după miezul zilei. (...) Principesa era aşezată turceşte pe divan, cu trei dintre Domniţele ei lângă ea, fete între 9 şi 11 ani (Acestea au fost mai târziu: Smaranda, Doamna lui Scarlat Vodă Callimachi, şi Domniţele Ralu Suţo şi Sultana Mano. Nicolae Vodă Mavrogheni a mai avut trei fete şi trei băieţi, în total nouă copii. Dar niciunul dintre fii n-a lăsat posteritate. Toţi Mavroghenii de mai târziu s-au tras din Dumitru, fratele lui Nicolae Vodă.). În 1788 sau 1789, nu ştim cu siguranţă când, ea se mărită cu vel logofătul Scarlat Ghica, nepot de frate lui Grigore Vodă al Moldovei, decapitatul din 1777.” - Constantin Gane, *Amărâte şi vesele vieţi de jupânese şi cucoane*, p. 157-166, Ed. Crint, Iași, 2016. Am vrut să înțelegi prin acest citat mai multe lucruri, cetitorule! Este povestea unei lumi care a strălucit prin stil și prin inteligență, bun-gust și subtilitatea conversației din saloane. Este istoria unor oameni care au fost binecuvântați nu numai cu avere și ranguri, ci și cu patriotism, spirit de sacrificiu și simțul datoriei. M-am gândit tot timpul la prietenul și mentorul meu, prof. Paul Păltănea, care îl venera pe autor și care a fost unul dintre deținuții de la Aiud, unde acest mare scriitor român vărsa sânge și era lăsat să moară învelit cu o zeghe zdrențuită, întins pe cimentul pușcăriei peste care curgea o apă mizeră, așa cum a fost toată istoria noastră.

mare, Ioan Teodor Callimachi vodă, domnitor în Moldova între 7 august 1758 – 11 iunie 1761, apoi și Grigore Calimachi vodă în prima sa domnie dintre 11 iunie 1761- 29 martie 1764, cea de-a doua domnie fiind între 23 ianuarie 1767 - 14 iunie 1769.

1793, iunie 12, Iaşi. Mihail Constantin Suţu voievod orânduieşte îngrijitor pe Chiriac suiulgiul peste toate apele şi haznalele oraşului Iaşi, B. A. R., Doc. Ist. 58/I.

Ramura domnitorilor din familia Calimach se face simțită la 22 decembrie 1759, când domnitorul Ion Teodor Calimah decide prin hrisov domnesc înfiinţarea Epitropiei Casei „Sfântul Spiridon” în Iaşi. Toți domnitorii care i-au urmat s-au implicat în consolidarea serviciului sanitar al oraşului, prin Alexandru Mavrocordat (1782-1785), acesta speriat de epidemiile de ciumă chiar mărind simțitor numărul membrilor „Casei Doctorilor”, iar domnitorul Alexandru Ion Mavrocordat (1785-1786) înfiinţând postul de „doctor al ţării”.

Alexandru Ion Mavrocordat avea să să emită pe data de 1 august 1785, un hrisov de reorganizare administrativă, contabilă şi medico-spitalicească din Iași a Epitropiei Spitalului „Sfântul Spiridon”. Iar acest nou scos Statut al Casei Spitalului „Sfântul Spiridon”, care avea să și rămână în vigoare aproape 80 de ani, îşi mai menţine şi astăzi viabilitatea, prin principiile sale de bază stabilite pentru bunul mers al activităţii.

Există însă astăzi și o branșă ceva mai directă, mult mai puțin cunoscută, ce-i drept, care duce se pare mai departe, dar pe linie feminină este una dintre cele puțin cam șterpezite eredități voievodale invocată aici: ramura Papadopol-Calimah.

Știm destul de bine astăzi că una dintre fiicele domnitorului moldovean Scarlat Callimachi și cea a soției sale, Smaragda[165], fiica domnitorului Nicolae

[165] „Doamna Smaragda Mavrogheni era soția lui Scarlat Callimachi Vodă (1773-1837). Neînțelegeri de hotar existau între moșia Costești, a Mănăstirii Doamnei şi Nicșenii negustorului supus austriac Theodor Mustață (ASI, Documente, CCLX X XII /3 0). Într-un final, Theodor Musteață este dat rămas, el trebuind să dea mănăstirii contravaloarea veniturilor necuvenite, dobândite prin exploatarea acelui loc din moșia Costești. La 6 mai 1814, Departamentul Pricinilor Străine al Moldovei scria Agenției Cezaro-Crăiești din Iași, al cărei supus era Musteață, că este de acord cu cererea acesteia de a-i trimite pe vornicul Manolache Dimache şi pe aga Andronache Donici la hotărâtura mai multor moșii ale lui Musteață. Cât despre solicitarea acestuia de a se reveni asupra țidulei de sultan mezat a moșiei Costești, anume specificându-se în ea că o parte din satul Costești de la câmp ar putea fi, de fapt, a moșiei Nicșeni, caz în care nu va putea fi cumpărată, Departamentul Pricinilor Străine îi răspunde, prin intermediul Agenției austriece din Iași, că e prea târziu să se mai modifice acea țidulă, dar că după ce se va încheia mezatul, dacă se va constata după hotărâtură că într-adevăr o parte a moșiei Costești aparține de fapt Nicșenilor, se vor lua măsurile cuvenite (Idem, CCLX X XII /2 8). La 27 ianuarie 1815, soborul mănăstirii Ruși, de la muntele Athos, dă doamnei Smaranda Callimachi zapis pentru moșiile ce aparținuseră mănăstirii și pe care aceasta le cumpărase de la mezat (Idem, CCLXXXII bis/25; rez. în idem, CCLXXXII/3, nr. 22). Cu o îndrăzneală pe care i-o dădea, fără nici îndoială, calitatea sa de sudit austriac, Theodor Musteață nu pregetă să se judece cu doamna Callimachi, al cărui soț era chiar domnul de atunci al Țării Moldovei, invocând o pretinsă împresurare de hotar a Nicșenilor săi dinspre Costeștii Smarandei Callimachi (Idem, CCLXXXII bis/26). La 19 aprilie 1815, Scarlat Callimachi voievod întărea doamnei sale, Smaranda, cumpărarea la mezat a acestor trei moșii, vechil al doamnei pentru el fiind Constantin Paladi hatman, ginerele său (Idem, CCLXXXII bis/27). Ceea ce intrigă este faptul că aproape imediat ce a cumpărat aceste moșii, doamna le-a și scos, din nou, la vânzare. Astfel, la 16 iulie 1815, Vornicia de aprozi adevereşte că s-au împlinit toate formele și s-au vândut la mezat moșiile Costești, Livada și Mănăstirea Doamnei, ale Smarandei Callimachi, cumpărător fiind vel vistiernicul Iordache Roset (Idem, CCLXXXII bis/28), cumpărase de la mănăstirea Ruși (Idem, CCLXXXII bis/29), pentru ca la 3 ianuarie 1816 domnul Scarlat Callimachi, soțul său, să întărească printr-un hrisov această vânzare de pe urma căreia doamna se alesese cu frumoasa sumă de 282.000 lei (Idem, CCLXXXII bis/30). Iordache Roset nu va putea stăpâni în tihnă aceste moșii, din cauza neînțelegerilor ce le avea cu postelnicul Alecu Calimach, văr de-al doilea cu Scarlat Callimachi, ca unii ai căror bunici, Dumitrașcu Calmâș, respectiv Ioan Callimachi, fuseseră frați (La 29 septembrie 1816, Iordache Roset trimitea o jalbă domnului Scarlat Callimachi, în legătură cu un loc din Mănăstirea Doamnei, cumpărat împreună cu altele de la „Doamna Măriei sale Domnului”, loc împresurat, după cum rezultă, de către Stânceștii postelnicului Alecu Calimah (ASB, Documente Istorice, CXXXVI/15). Excedat probabil de aceste neînțelegeri, de la care nici nu putea aștepta deloc o judecată dreaptă, Iordache Roset va sfârși prin a revinde aceste moșii doamnei Smaranda Callimachi, în a cărei proprietate le vom regăsi mai târziu. În urma acestei plângeri, Scarlat Callimachi poruncește postelnicului Alecu, la 20 februarie 1817, să se înfățișeze imediat cu scrisorile moșiei sale, Stânceşti, la hotărnicia ce va face vel vornicul Teodor Balș moșiilor Costești, Mănăstirea Doamnei, Băiceni și Agafton, toate ale vistiernicului Iordache Roset (Biblioteca Academiei Române. Creşterea colecțiunilor, nr. 6/1908, p. 110). Astfel, într-o jalbă din 1819, a lui Constantin Paladi hatmanul, ginerele doamnei Smaranda (Mai multe informaţii despre acest personaj, despre soţia sa, domniţa Ralu, fiica lui

Scarlat şi a Smarandei Callimachi, despre doamna Smaranda născută la Mavrogheni, vezi la Sorin Iftimi, Doamna Smaragda Mavroyeni, soţia lui Scarlat Callimachi vodă (c. 1773-1837), în *Interferenţe româno-elene (secolele XV-XX)*, volum editat de Leonidas Rados, cu o prefaţă de Alexandru Zub, Fundaţia Academică „A.D. Xenopol", Iaşi, 2003, p. 87-96), pentru datorii de bani pe care acesta şi alţi creditori le aveau a primi de la aceasta, Paladi solicita amanetarea moşiilor Costeşti şi Mănăstirea Doamnei, ale soţiei domnului (ASI, Documente, CCLVI/91). La 26 iunie 1819, când deja nu mai era doamnă a ţării, Smaranda Callimachi se împrumută de la hatmanul Paladi cu suma de 2.360 galbeni olandezi pe un an, punând gaj venitul moşiilor sale Costeşti, Mănăstirea Doamnei şi Băiceni (Idem, CD X XXVI /20 9). De fapt, hatmanul îl împrumutase cu bani pe vistiernicul Costache Canta, iar acesta la rândul său, o împrumutase cu 15.340 de galbeni pe doamna Smaranda Callimachi. Apoi, Palade a răscumpărat de la Canta poliţa care o îndatora pe soacra sa, rămânând el dator (idem, CCLVI/90). Una din ultimile porunci ale domnului Scarlat Callimachi, dată la 18 iunie 1819, cu doar două zile înainte de a părăsi tronul Ţării Moldovei, redă târgoveţilor botoşăneni, conform vechilor lor hrisoave, privilegiul de a-şi putea ei chivernisi banii obţinuţi din vânzarea păcurii şi a dohotului din târgul Botoşani, încredinţată până atunci, prin hrisov al aceluiaşi domn, mănăstirii Rusicon de la Athos (ASB, Documente Istorice, CXXII/15. Chiar dacă documentul nu o menţionează, bănuim că în spatele acelui hrisov iniţial, prin care se dăruia Rusicon-ului un venit cuvenit de drept târgoveţilor se ascundea, de fapt, un gest de bunăvoinţă faţă de doamna sa, Smaranda, care astfel ar fi putut obţine din partea călugărilor greci de la Sf. Agură un preţ cât mai convenabil la cumpărarea moşiilor acestora, Mănăstirea Doamnei cu Livada şi Costeşti. În octombrie 1816, când a fost probabil scrisă *Condica vistieriei Moldovei din anul 1816* (Vezi, Corneliu Istrati, *Condica Visteriei Moldovei din anul 1816*, Editura Academiei, Iaşi, 1979, pag. 111-112), Băicenii şi Mănăstirea Doamnei erau ale doamnei Smaranda Callimachi (Acest lucru se întâmplase între 29 septembrie 1816, când moşiile erau încă a lui Iordache Roset (cf. ASB, Documente Istorice, CXXXVI/115) şi octombrie 1816, când s-a scris această condică). La acea dată, cei 56 de locuitori birnici de la Mănăstirea Doamnei dădeau un „cifert" de185 de lei, în timp ce 40 de liudi birnici de la Băiceni dădeau vistieriei 100 de lei. Erau acolo trecuţi şi patru scutelnici, „a măriei sale doamnii Zoiţa Muruz" (Corneliu Istrati, *op. cit*., p.96). La Costeşti, acolo unde 30 de locuitori care dădeau birul aveau de plată, la sfertul al doilea, 80 de lei, doamna Smaranda Callimachi avea trei scutelnici (Ibidem). Prin 1822, maicile de la schitul Agafton, care devenise între timp o mănăstire de călugăriţe, se plâng domnului Ioniţă Sandu Sturdza de hotărâtura făcută de Măria Sa Doamna Callimachi „moşiilor Măriei Sale", cu care prilej locul schitului a fost împresurat de Mănăstirea Doamnei. Ele cer înfăţişare cu vechilii moşiilor Măriei Sale, Doamnei Callimachi. În urma acestei jalbe, la 29 octombrie 1822, domnul porunceşte vornicilor de Botoşani să-i oprească pe „orândătorii"de la mănăstire de a lua locul schitului în primire (N. Iorga*, Documente relative mai ales la Botoşani şi împrejurimi din colecţia domnului Alex. Callimachi, în Studii şi documente, voI. V*, Bucureşti, 1903, p. 262. nr. 159; Un oraş românesc: Botoşanii, în Istoria românilor în chipuri şi icoane, Craiova, 1921). La acea dată doamna Smaranda Callimachi se află în exil la Boli, pe ţărmul Asiei Mici (cf. Sorin Iftimi, *op. cit*., p. 89-91). Nici mai târziu neînţelegerile dintre cele două părţi nu vor conteni. Astfel, la 21 decembrie 1828, însăşi stareţa şi tot soborul mănăstirii Agafton scriu boierilor „Obşteştii Adunări" pentru a li se plânge de stăpânitorii megieşitei moşii a Mănăstirii Doamnei, care „străcându-ne pădure, luându-ne arăturile şi sămănăturile şi alte multe bântueli suferind, încât am rămas de perit" (N. Iorga, *op. cit*., p. 285, nr. 186). Pe o chitanţă din 9 octombrie 1824, o oarecare „Mariia jâdoavca, fata <lui> Solomon însemna preţurile în lei pe care era dispusă să le ofere, prin intermediul unui anume Costachi, pentru cumpărarea de la mezat, pe trei ani, a patru moşii

Mavrogheni, care era Eufrosina Papadopol Calimah (n. 1810-†1878 la Bîrlad), soția lui Nikifor Papadopol, mama lui Alexandru Papadopol Calimah, eruditul istoric tecucean (n. 15 ianuarie 1833, Tecuci - †18 iunie 1898, Tecuci) a lui Aristide Papadopol Calimah (1838 - 1917) căsătorit cu Caterina Cârlova, a Smarandei Panu și a lui Scarlat Papadopol Calimah, sora lui Alexandru Callimachi și a d-nei Ralu Paladi, este înmormântată la Biserica Sf. Spiridon, Iași)[166], și care a săvârşit o ciudată „mezalianță", căsătorindu-se în 1825 cu căpitanul de navă grec Nichifor Papadopol[167], care a murit în anul 1862 la Chișinău, recăsătorit cu Elena. Iar copiii lor au purtat atât patronimicul tatălui, cât și pe cel al mamei lor, astfel se face că numele „Papadopol-Calimah" perpetuându-se apoi firesc și neajutat de destin, de-a lungul cam a trei generații, capătă, iată, perenitate. Domnița Eufrosina[168] și soțul ei i-au avut copii pe Alexandru (1832-1898)[169], apoi pe Scarlat, Smaranda (căsătorită cu Panaiotache Panu[170], având un fiu, Nicolae) și Aristide (1838-1917), căsătorit cu domnișoara

---

greceşti, printre care Mănăstirea Doamnei şi Costeşti (Aceste două moşii, de la „ţinut Botoşănii, a lui Calimah" erau apreciate la suma de 12.600 de lei, cel puţin atât era dispusă acea Maria să ofere pentru arendarea pe trei ani a veniturilor lor (cf. ASI, Documente, CDXCIX/83). Pentru Băiceni se ofereau 6000 de lei). Peste câţiva ani, fostul ginere al doamnei Smaranda (Domniţa Ralu murise în 1819 (cf. Sorin Iftimi, *op. cit*., p. 90, nota 12) sau în 1821 (*Callimachi*. Arbore genealogic alcătuit de Paul Cernovodeanu, în *Istoria Românilor, vol. VI*), hatmanul Constantin Paladi, îşi reia demersurile pentru recuperarea banilor pe care îi avea de primit de la fosta sa soacră, văduva lui Scarlat Callimachi. Adresându-se lui Hadi efendi de la Poartă, el îl roagă pe acesta să intervină în favoarea rezolvării jalbei pentru vânzarea de îndată a proprietăţii amanetate, în schimbul unui împrumut dat doamnei Smaranda („Izmaragda"), soţia fostului voievod Callimachi."- Daniel Botezatu, *Un aşezământ monahal de demult: Mănăstirea Doamnei*.

[166] A fost mama Alexandru Papadopol Calimah, Papadopol Calimah Scarlat, Papadopol Calimah Aristide şi Panu Smaranda. Era sora lui Alexandru Callimachi şi Paladi Ralu.

[167] Episod evocat de Constantin Gane în splendida lui carte *Trecute vieți de doamne și domnițe*.

[168] Eufrosina era fiica lui Scarlat Callimah Voevod, care a domnit în Moldova și în Țara Românească, la rândul său, fiu și nepot de domnitori ai Moldovei. Familia Callimah se trăgea din mazilul basarabean Vasile Călmașul. Numele familiei a fost grecizat, sub forma Callimaki, de Ioan Teodor Călmașul, care a domnit în Moldova între anii 1758 și 1761 (Octav-George Lecca - *Familiile boierești române*, Ed. Muzeului Literaturii Române, București, 2001, p. 174-177). La mănăstirea Golia din Iași, în interiorul bisericii suntcâteva pietre funerare, care arată că aici sunt înmormântate câteva personaje de interes istoric: una cuprinde epitaful Domniței Sultana Racoviță († 1753); a doua pare să fie fiica unui domnitor, numită Maria, † 1852; o alta este pe mormântul Smarandei, soția lui Scarlat Calimachi, născută Mavrogheni, † 1842; alături este nepotul ei Scarlat, fiu al lui Alexandru Calimachi; altul este a prințesei Eufrosina Calimach, născută Cantacuzino, † 1875. Tot aici odihnește Ecaterina Buiac, sora doamnei Tudosca, prima soție a lui Vasile Lupu.

[169] El a fost căsătorit cu Amelia Plitos, dar nu au avut urmași.

[170] Panaiotache Panu, român din Macedonia se va căsători a doua oară cu Elena Miclescu, fiica paharnicului Manolache Miclescu. Din această căsătorie se naşte Anastasie Panu în anul 1810. Implicat în mişcarea revoluționară de la 1848, ajunge în timpul domniei lui Grigore Alexandru

Caterina Veisa[171]. Considerat a fi fost om de încredere al lui Vodă Al. I. Cuza, Alexandru Papadopol-Calimah a fost ministru de externe și ministru al Cultelor și

---

Ghica, în 1852 Ministru al justiţiei. Înfocat partizan al unirii, Panu este numit împreună cu Vasile Sturdza şi cu Ştefan Catargiu în căimăcămia de trei a Moldovei. În înţelegere cu Sturdza, conlucrează împotriva lui Catargiu care avea interese dubioase, pentru realizarea scopului naţional, conform căruia este ales la 5 ianuarie 1859 colonelul Alexandru Ioan Cuza, ca domnitor al Moldovei şi la 24 ianuarie şi al Munteniei. Sub domnia lui Cuza, Panu a fost Preşedintele Consiliului de Miniştri şi Ministru de Interne. O interesantă spiţă de moşie are între protagonişti şi pe Panaiotache Panu cu soţia sa Elena Miclescu, dar şi pe postelnicul Gh. Săulescu. Spătarul Matei Costache murise, iar soţia acestuia, jupâneasa Casandra, s-a recăsătorit, probabil între anii 1809 şi 1812, cu colonelul rus Ghedeonovci. La anul 1827 a vândut la mezat moşia Roşieşti cu toate celelalte alipite ei, cumpărătorul fiind, în final, un grec, un Temeli Gavdela, supus rus. Gheorghe Săulescu a acţionat îndată şi, după judecăţi îndelungate, la anul 1838, când avea de acum şi rangul de paharnic, a câştigat procesul cu noii stăpâni ai Roşieştilor, care trebuiau să-i dea jumătatea din Vutcani şi moşia Bancoviciu, luate la anul 1805 de spătarul Matei Costache. Argumentul de bază prezentat de Săulescu, în sprijinul cererii sale, a fost cartea de judecată din anul 1706, prin care ispravnicul de Fălciu a anulat vânzarea greşită făcută de Arhire Pivniceru către vornicul Vasile Costache, a părţilor ce fuseseră cumpărate cândva de Gheorghe Cărăuşu. Tocmai acest document, care le-ar fi dat câştig de cauză, de la bun de început nu a fost prezeutat de răzeşii vutcăneni la judecata avută cu spătarul Matei Costache în anul 1804, ca şi cum nu ar fi ştiut nici unul din ei de existenţa lui, dar Gheorghe Săulescu s-a priceput să-l speculeze cu succes. Celelalte acte prezentate de el erau întăriri de stăpânire date lui Gheorghe Juverdeanu, cel care reuşise să anuleze vânzarea lui Pivniceru, pentru alte părţi recuperate de la vornicul Vasile Costache, adică pentru porţiuni mai mici din moşie, dar care lui îi confereau împreună cu altele, calitatea de răzeş în Vutcani. Dar iată cum s-a desfăşurat judecata. Incă de la anul 1817, Gheorghe Săulescu, numit atunci Papadopol, a protestat împotriva vânzării la mezat a moşii Roşieştilor de către Casandra Ghedeonova. El arăta că, la vremea când serdarul Matei Costache se judeca cu vutcănenii, el era minor, sub epitropia episcopului de Huşi, astfel că nu a putut interveni în timp util (ASI, Documente, doc. 143; Ibidem, pach. 480, doc. 38 şi 39, pach. 591, doc. 51, bis; pach. 596, doc. 130; Ibidem, pch. 422.doc.207. Intărirea domnească la anaforaoa Divanului). Însă Departamentul Pricinilor Străine nu a admis cererea sa de anâmare a mezatului, iniţial pe numele când au prezentat dovezile cuvenite, astfel că moşia a fost cumpărată, iar Elenei Miclescru, soţia lui Panaiotache Panu i s-a dat dreptate. Săulescu a revenit cu noi petiţii şi cererile sale au fost considerate ca întemeiate abia la anul 1832, când procesului i-au fost respectate formalităţile de procedură pe rol. El mai arăta că, la anul 1817, nu au nu a privind mezatul şi că vânzarea a fost „iconomicoasă", deoarece cumpărătorul real în trecut nu a fost Elena Miclescu, ci supusul rus Vasile Peltechi, de la care cumpăra moşia, a trecut în stăpânirea lui Temeli Gavdela; domnitorul Scarlat Caliman i-a dat dreptate atunci, dar în graba cu care s-a desfăşurat mezatul, a trebuit ca pretenţiile ce le ridicase asupra vânzătorului să fie transferate asupra cumpărătorului. Ca atare boierii Divanului au dat dreptate lui Gheorghe Săulescu, care a câştigat astfel partea din Vutcani şi moşia Bancovici, luate la anul 1805 de spătarul Matei Costache.

[171] Familia Veisa provenea din zona Vasluiului (familia Veisa era proprietară la Bălțați). Constantin Veisa, fiind slujbaș la Vistierie, a fost boierit în anul 1793. El a avut trei fii, toți rămași „holtei bătrâni", care au jucat un anumit rol în viața publică a vremii lor. Fiul mai mare, Costin Veisa, a avut rangul de serdar, apoi de paharnic; a participat ca „volintir" în rândurile mișcării

Instrucţiunii Publice, în vremea domniei lui Al. I. Cuza și membru plin al Academiei Române, ca recunoaștere a operei sale bune de istoric. De asemenea el a fost membru și apoi vicepreşedinte al Academiei Române. Este un om profund, de cercetare istorică autentică și lasă în urma lui câteva cărți de mare valoare. Istoricul Alexandru Papadopol-Calimah (n.15 ianuarie 1833, Tecuci, judeţul Galați-†18 iunie 1898, Tecuci)[172] a fost fiul căpitanului de corabie Nichifor

---

eteriste de la 1821. În anul 1840, când a decedat, avea rangul de căminar (M.R. Ungureanu, *Marea Arhondologie a boierilor Moldovei* (*1835-1856*), p. 293. Surpriza oferită de această *Arhondologie* este faptul că ea înregistrează nouă membri ai familiei Veisa, ceea ce arată o genealogie mai stufoasă și mai viguroasă a acestei familii, decât lasă să se înțeleagă paharnicul Sion). Vasile Veisa a fost, pe rând, serdar, spătar (1835) și postelnic (1840) (Ibidem, p. 294). A fost deputat în Obștească Adunare și president al Divanului de apel. În anul 1848, a murit în timpul epidemiei de holeră. Cel de-al treilea fiu a fost serdarul Iacovachi Veisa, fost deputat în Obștească Adunare, director în Departamentul Dreptății; pentru slujbele prestate către stat, a fost avansat onorific, spătar, iar apoi postelnic (idem). Este cunoscut ca epitrop la mănăstirea „Sf. Spiridon" (este situată aproape peste drum de „Metocul Maicilor"). Legăturile familiei Veisa cu biserica „Metocul Maicilor" s-au făcut și prin sora bătrânului Constantin Veisa, care s-a măritat cu Sandu Izbașa, dascăl la acest lăcaș, cinstit și el cu titlul de agă. Fiul lor, Constantin, a preluat numele de familie al mamei. Familia Veisa a continuat să existe prin cei trei fii și trei fiice ale sale (vezi Aurica Ichim, *Biserica* „*Mitocul Maicilor*" *din Iași*). În registrul pasagerilor intraţi în carantina de la Sculeni în zilele de 17-24 mai 1821 între alți mai sunt menționați: paharnicul Constantin Veisa, serdarul Vasile Veisa, serdarul Iacob Veisa, spătar Iacovache Veisa, Mihail Veisa agă, medelnicereasa Balaşa Veisa şi slujitorii lor (în total, 9 persoane) (ANRM, F. 17, inv. 1, d. 155, f. p. 72-89). Un bârlădean, Teodor Veisa, era 1 iunie 1858 agă, iar la 2 iunie 1858 deținea și funcția de epitropul general al școlilor din Moldova (D.A.N.I.C., M.C.I.P.-Moldova, dosar 292 / 1859, f. 1-1v).

[172] La 12 mai 1859 Alexandru Papadopol-Calimah este numit prefect al districtului Tecuci. Alexandru Papadopol-Calimah, născut la Tecuci la 15 ianuarie 1833 ca fiu a lui Nichifor Papadopol şi al soţiei acestuia Eufrosina, născută Callimah, fiică a lui Scarlat Callimah, ca istoric, publicist şi om politic român, a fost şi rămâne o sursă de documente, încă nu toate descifrate. Membru titular al Academiei Române a plecat la cele veşnice la 18 iunie 1898. Să nu uităm că în Tecuciul lui Calimach, la casa „cu zorele", a fiinţat pe la 1871 cenaclul în care Doamna Amalia Papadopol-Calimach, „suprema distincţie în aristocraţia Moldovei de Jos" îşi primea cu plăcere poetică amfitrionii… Aici, la Tecuci a murit Amalia la numai 48 de ani, în 1895, iar în aceeaşi zi, la numai 25 de ani, se stingea şi domnişoara Elena Papadopol -Calimah, iar istoricul şi scriitorul a mai dus-o până la 18 iunie 1898. În casa domnului Alexandru Papadopol-Calimah şi a doamnei distinse Amalia Papadopol-Calimah a funcţionat un cenaclu literar la care au luat parte nu numai D.C. Ollănescu -Ascanio, un mare admirator a lui Vasile Alecsandri şi Horatio, ci şi Theodor Şerbănescu, căpitan de geniu, şi el participant la reuniunile literare, ca cei care întruchipau muzica, poezia şi dansul la Tecuci. În casa istoricului şi literatului boier Alexandru Papadopol-Calimah, acolo unde se făcea literatură, discutau, citeau stihuri şi ascultau „clavirul mângâios al gazdei, distinsa Doamnă. În anul 1895, la 48 de ani, avea să moară de „viciu de cord", tocmai doamna Amalia, şi tot în aceeaşi zi, 23 ianuarie, la ora 5, la numai 25 de ani şi fiica lor, domnişoara Elena Papadopol Calimah, de o congestie cerebrală. La 18 iunie 1898, Dimitrie C. Ollănescu-Ascanio, avea să înştiinţeze membrii Academiei Române, că la Tecuci, Alexandru Papadopol Calimah

Papadopol și al soției acestuia. Doamna Eufrosina[173], care era chiar fiica lui Scarlat Callimah Voevod, tot acel care a domnit în Moldova şi în Ţara Românească, la

---

decedase, o veste transmisă de fiul său Paul. În 1876 fusese primit membru al Academiei Române, iar în anul 1890 era vicepreşedintele secţiei istorice al acesteia. Când Theodor Codrescu, autorul Uricariului avea vârsta de 68 ani (1887), adresându-se cititorilor (vol.IX) scria: „De la 1868, de când m-am retras din politică, am făcut mai multe lucrări literare şi istorice, dar nime, nime nu m-a încurajat, dovadă că am două poduri pline cu cărţi". Adăuga că: „acum la bătrâneţe, numai unul şi-a amintit de mine, la viderea volumului al 7-lea din Uricar, şi acela este dl. Al.Kalimah Papadopolo, căruia îi mulţumesc şi pe care îl rog, ca la o ocaziune, să nu mă deie uitării" (*Uricariul, vol. IX*, p. 278-279).

[173] În anul 1797, moştenitorii boierilor Brezoieni („Veche familie din Valachia, azi cu totul stinsă", (Octav-George Lecca, „*Familii boiereşti române*", Ed. Al. Condeescu, Bucureşti, Ed. Libra, p. 590.) Un ilustru strămoş al acestei spiţe de nobili din Ţara Românească, boierul Pătraşcu Brezoianu, a fost ucis de domnitorul Mavrocordat, la 10 septembrie 1716, la fântâna lui Radu Vodă, sub pretext că ar fi uneltit cu alţi mari boieri, în Mitropolie, să se pună el pe scaunul lui Vodă. Maria Brăiloaica şi Constantin Brăiloiu Vel Clucer, au vândut postelnicului Grigore Bujoreanu şi lui Ştefan Bujoreanu Vel Căpitan de Dorobanţi moşia Bâldăneştilor, numită acum Slobozia ot Moara Brăiloiului, pentru suma de 14 500 de taleri. Această moşie se învecina cu moşia Codri, fosta proprietate a Mariei Brăiloiu şi a lui Constantin Brăiloiu, intrată în posesia proegumenului Grigorie Vieroşeanu. Dintr-un alt act vechi aflăm că, în anul 1798, Iordache Brăiloiu, tatăl lui Constantin Brăiloiu, chema în judecată pe boierii Bujoreni, pentru un teren cumpărat de ei cu un an în urmă. Judecata domnească decide ca Bujorenii să restituie vânzătorilor terenul cumpărat de la aceştia, urmând să primească banii plătiţi. Este posibil ca noul cumpărător, Alexandru Colceacu, să fi oferit un preţ mai bun, de vreme ce documentele îl consemnează drept noul stăpân al Bâldăneştilor de Sus (28 decembrie 1798). Mai degrabă, credem că acesta a fost doar un intermediar al unui schimb de proprietăţi, întrucât, la doar câteva zile după semnarea actului amintit, proprietarul acestei moşii apare o altă persoană: Domniţa Eufrosina Calimachi, soţia lui Alexandru Şuţu Voievod (5 ianuarie 1799). Se pare că soţia lui Vodă Şuţu era îndrăgostită de aceste meleaguri şi de oamenii din partea locului. O vedem, astfel, peste numai doi ani, la 25 august 1801, mărindu-şi proprietatea, cumpărând de la „părintele Grigorie", Chir Grigorie Tărtăşescu (Proin Vieroşanu), trupul de moşie Codri, zis şi satul Roşii, „din Râioasa şi până în Pietrele Călugăreşti, peste Ciorogârla, în hotar cu moşia Găisenilor." Acest trup de moşie, în total 436 stânjeni, fusese cumpărat la 1 decembrie 1796 de către Grigorie Tărtăşescu Proin Vieroşanu de la Biv-Vel Clucerul Constantin Brăiloiu şi Iordache Vel Postelnic. Cu aceste averi, la 1801, doamna Eufrosina Calimachi deţinea 1050 stânjeni de moşie, sub numele de Codri, precum şi Slobozia Moara a Brăiloiului, având hotar spre răsărit Valea Râioasei, ce-i mai spunea şi Privalul Mirichii (Prival: gârlă care face legătura cu un râu sau cu un lac) (sau „matca cea veche a Dâmboviţei"), Vizureştii şi Bâldăneştii de Jos. Pe la 1749, moşia Vizureşti aparţinea vornicului Grigore Greceanu, care o cumpărase la 15 martie 1735 de la un alt boier înstărit din zonă. Ea se întindea pe malul Colentinei, spre „Drumul Perişului", învecinându-se cu moşia Polcovnicului Neculai Ştirbei, cu moşia Înghimpaţi şi cu moşia Golăşei, aparţinând Spătarului Constantin Creţulescu. Dincoace de Colentina, moşia Vizureşti se învecina cu proprietatea vornicului Şerban Cantacuzino, cu moşia Şotânga, aparţinând moşnenilor Bâldăneşti, precum şi cu domeniile Vornicului Ştefan Brezoianu, spre „Drumul Târgoviştei". Iată cum descrie un act de hotărnicie apărut pe la mijlocul veacului al XVIII-lea meleagurile dâmboviţene de prin preajma Tărtăşeştilor:

rândul său, fiind fiu şi nepot de domnitori ai Moldovei. Şi ca origine familia Callimah se trăgea se pare din mazilul basarabean Vasile Călmaşul, născut prin anul 1640, și însurat cu Arvunia, cu care a avut un fiu, pe numele său de răzeş Teodor Călmaşul[174], care a fost mai întâi vornic de târg în Câmpulung (moldovenesc) prin anul 1720 şi însurat cu Ruxandra, fiica lui Grigore Ghica domnul Moldovei. Împreună ei au avut două fete şi trei băieţi (Gavril, Ion şi Dumitraşcu).

Sosire de provizii de grâu la Galați în 1917 (Serviciul de fotografii al armatei române).

Despre Gavril (1689-1786) știm că a devenit mitropolitul ţării Moldovei, după ce fusese mai întâi mitropolitul Tesalonicului între anii 1758-1786. El a zidit catedrala Sfântul Gheorghe din capitala Moldovei, Iaşi (Mitropolia Veche). Celălalt frate „Ion", cu studii la Lemberg (Lvov), dar stabilit la Constantinopole, a

---

„Iar moșia Șotânga merge drumul spre Apus, trece peste apa Dâmboviţei, până într-un pridval… numindu-l Râioasa. Mergând noi pe acest pridval din capul moșiei, m-au scos unde au fost stâlpul lui Vișan, dovedindu-l moșnenii că este capul moșiei. Iar piatra din mijloc, care s-au pus despre hotarul lui Iordache Sărdar, aceasta este peste Drumul Târgoviştei, dinspre Răsărit, înspre câmp, împotriva unei sfinte cruci."(Doc. Acad. Rom. CCXCVII-56, din 14 martie 1749, Tărtăşeşti, însemnări documentare (Partea a II-a), Brezoaiele).

[174] „Pomelnicul Mănăstirii Doljești, din 1759, aduce unele informaţii. Se vede deaici că văduva lui Ioniţă Calmăş, „Catrina păhărniciasa", era Ecaterina Cuza, fiica lui Miron Cuza şi a Ilincăi (Costin): fusese măritată întâi cu „Ioan Calmâş vel păharnic"şi apoi cu Darie Donici, tot mare paharnic. Înscrierea ei cu ambii soţi arată că, la data respectivă, Calmăşul era mort de ceva timp. În acelaşi capitol, figurează şi Ioan Teodor voievod, cu menţiunea că este unchi
al paharnicului Ioan Calmăş. Dacă este corectă această indicaţie de rudenie, atunci Ioniţă Calmăşul nu poate fi decât fiul unui frate al domnului. Cu această calitate, nu cunoaştem decât un singur personaj:acel Andriaş atestat la 1716.", Ștefan Gorovei, *Contribuţii la genealogia familiilor Tăutu şi Callimachi*, Analele Univ. „Al. I. Cuza", din Iași, Ist., tom. LIX, 2013, p.121.

devenit între anii 1758-1760, la vârsta senectuţii, primul domnitor al Moldovei dat din această familie, din a cărei ramură se trag dealtfel şi toţi ceilalţi domnitori Callimachi. Numele familiei a fost apoi grecizat şi cunoscut, sub forma Callimaki, de însăşi Ioan Teodor Călmaşul, voievodul care a domnit în Moldova între anii 1758 şi 1761[175]. Toată descendenţa, în continuare, a ramurii nobiliare a familiei

[175] Se pare că familia domnitorului profită de poziţia socială a acestuia şi mai împresoară moşiile câmplungenilor emiţând câteva acte în acest scop. De reţinut sunt şapte documente, toate din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea, două de la Grigore Alexandru Ghika şi cinci de la Grigore Ioan Callimachi. Cel mai vechi din acestea, „Cartea domnească a lui Grigore Alexandru Ghika" din 18 august 1747, pomeneşte despre documentele pe care câmpulungenii le-au avut de la înaintaşii acestui domnitor, întărind toate obiceiurile vechi şi adăugând printre altele: scutire de vama domnească pentru oricâte vite ar vinde locuitorii în Ţara Ungurească, pentru vânzările-cumpărările făcute la târguri să nu se plătească „mortasipie", potrivit obiceiului vechi, strânsul banilor şi „goştiva" (dările) să nu se facă nici de zapcii, nici de slugile vornicului, ci numai de vătămanii satului, pentru iernarea oilor, câmpulungenii le pot mâna în toată ţara şi ierna pe orice moşie în câmpie fără a fi supăraţi de cineva şi, în fine, pentru vinul ce-l vor aduce câmpulungenii de la Odobeşti să nu se plătească nici vamă nici „tult" pentru butea de vin la Trotuş şi nici „ortul pârcălabului" (colecţia de documente câmpulungene a lui T. V. Stefanelli, „*Documente din vechiul Ocol al Câmpulungului Moldovenesc*"). Al doilea document este „*Hrisovul lui Grigore Ioan Callimachi V.V.*" din 29 iunie 1761, primul document în care vedem că un domn al Moldovei dăruieşte unei persoane particulare moşii în ţinutul Câmpulungului Moldovenesc. Prin acest hrisov Grigore Ioan Callimachi dăruieşte Mariei Cananău (mătuşa donatorului, remăritată după marele jitnicer Gheorghe Cananău) opt munţi de pe teritoriul târgului Câmpulungului şi al comunelor Breaza, Valea Putnei şi Fundul Moldovei şi anume munţii Cucoşul, Găina, Porşescul, Petrişul, Mestecănişul, Botăşul, Muncelul Străjii şi muntele Faţa Câmpulungului (Faţa Câmpulungului se compune de fapt din trei munţi: Bodea, Runcul şi Măgura, azi proprietatea oraşului Câmpulung Moldovenesc). Nu se poate stabili dacă aceşti munţi au fost proprietatea particulară a donatorului (cum susţine A.D. Xenopol în „*Istoria şi genealogia Casei Callimachi*") sau moşii domneşti în înţelesul de avere a ţării (N. Iorga în „*Documentele familiei Callimachi*", vol. II); în orice caz, prin acest act donatorul îşi lua asupra acestor munţi drepturi ca asupra unui pământ domnesc. (Ulterior, aceste proprietăţi au fost schimbate de Maria Jitniceroaia şi fiul său Şerban Cananău cu alţi munţi, proprietatea mănăstirilor Voroneţ şi Humor. În urmă, după anexarea Bucovinei, aceşti munţi, ca şi alte proprietăţi, cum vom mai vedea în continuare, au trecut în patrimoniul domeniului statului austriac şi, după învoiala din 1865 dintre acest domeniu şi câmpulungeni, a revenit primăriei oraşului Câmpulung Moldovenesc.) Al treilea document, tot al lui Grigore Ioan Callimachi, „Cartea domnească" din 4 iunie 1763, dispune ca, câmpulungenii să nu fie supăraţi „nici cu leul de la casă, nici cu zeciuiala de la grădini şi fâneţe", pentru că „se află cu traiul lor în loc strîmt şi nici pînă acum nu au plătit nimic", iar pentru munţii dăruiţi Mariei Jitniceroaiei, pentru vitele locuitorilor care vor paşte pe aceşti munţi „să plătească numai atît cît se plăteşte şi pentru munţii mănăstireşti". A fost necesară această carte domnească întrucât după actul de danie al lui Grigore Ioan Callimachi, Maria Cananău a început a împila pe câmpulungeni, cerându-le dăjdii. Aceştia s-au plâns domnului, care a pus divanul să cerceteze pricina, după care a hotărât, prin cartea domnească, cele arătate mai sus. Al patrulea document, „Cartea domnească a lui Grigore Alexandru Ghica V.V." din 16 ianuarie 1766, constată de la început că locuitorii Câmpulungului „au o deosebită tocmeală pentru birul lor" şi fiindcă li s-a cerut totuşi mai mult „adăuşag la

Papadopol-Calimah a fost clarificată mulţumită unei scrisori cu conţinut istorico-genealogic, pe care unul dintre fiii lui Aristide Papadopol-Calimah, Constantin, care era un fost avocat pe lângă Judecătoria din Stănişeşti (în apropiere de Bacău), i-a trimis-o nepotului său de frate purtând acelaşi nume, din Bucureşti.

Acesta din urmă era căsătorit cu Maria Magdalena Răileanu (1875 - 1935), și care, în paranteză fie spus, e descendenţa directă a istoricului V.A. Urechia, al cărei văr primar a fost tocmai regretatul inginer Radu Constantinescu, adică chiar

---

sferturi, la agiutorinţă şi la mucarerie", hotărăşte cât trebuie să li se ceară de aici înainte. Al cincilea document, „Cartea domnească a lui Grigore Ioan Callimachi" din 25 iunie 1767, menţionează că câmpulungenii au de la dânsul un hrisov prin care li s-a recunoscut dreptul de a paşte oile lor, de la Sf. Dumitru la Sf. Gheorghe, pe orice moşie la câmp, ferind însă fânul. Ca urmare, se precizează în această carte că, dacă stăpânii moşiilor ar îndrăzni să-i supere pe câmpulungeni şi să le ia zălog, ispravnicul ţinutului în care locuitorii Câmpulungului au fost stânjeniţi în dreptul lor are poruncă să cheme pe stăpânii moşiei, să le facă cunoscut hrisovul domnesc şi să-i silească să restituie câmpulungenilor ce au luat de la ei. Al şaselea document, de la acelaşi domnitor şi acelaşi an, din 26 iunie 1767, recunoaşte că locuitorii din Câmpulungul Moldovenesc din ţinutul Sucevei, „care locuiesc în loc strâmt şi păzesc hotarul ţării", au avut hrisoave „de la toţi luminaţii Domni", după care câmpulungenii „au fost scutiţi de mortasipie şi de pîrcălăbie şi de folărit". „De aceea", zice domnul mai departe, „ne-am îndurat şi noi de i-am miluit, pentru că se cuvine să miluim pe aceşti păzitori ai hotarelor ţării şi am hotărât ca pentru drepte stânele lor să nu plătească nici un ban folărit şi nici pârcălăbie ori mortasipie pentru sumane, cergi, brâie, catrinţe, brânză şi lână ce duc la târguri de vânzare să nu plătească". În fine, al şaptelea document şi cel mai cuprinzător este „Hrisovul din 5 decembrie 1767 al lui Grigore Ioan Callimachi V.V". În acest document se înşiră toate drepturile şi privilegiile câmpulungenilor, pentru a nu se mai naşte pricini şi neînţelegeri pentru aceşti locuitori, pe care Domnul îi numeşte „straja ţării". Privitor la bir, se repetă în acest hrisov hotărârea din „Cartea domnească a lui Grigorie Alexandru Ghica din 16 ianuarie 1766". În ceea ce priveşte „pricinile munţilor", se stabileşte ca toţi munţii şi pădurile mănăstireşti sau boiereşti „să aibă lăcuitorii cei ce lăcuiesc acolo aş văra şi aş păşuna vitele, cum şi iarba ce va fi de fînaţ, iar ei să o cosască însă cu tocmeală şi cu voia stăpînilor moşiei". De asemenea, „pentru vînatul peştelui şi pentru alte gujulii", hrisovul dispune că boierii proprietari de moşii la munte şi egumenii mănăstirilor să nu supere cu „dejma" pe aceşti locuitori, „fără numai pescăritul peştelui apa de la mănăstire în sus giumătate de ceas, şi apa de la mănăstire în gios iar giumătate de ceas, să nu umble lăcuitorii păscărind, ce să fie pentru treaba părinţilor". Pentru cei opt munţi, dăruiţi de domn Mariei Jitniceroaia, se dispune „să se urmeze ca şi pentru munţii mănăstireşti". Hrisovul întăreşte apoi miluirile numărate în „Cartea domnească din 26 iunie 1767" privitoare la scutirea de mortasipie, pârcălăbie şi folărit, la fel pentru iernatul oilor şi pentru vinul ce-l aduc câmpulungenii de la Odobeşti, ca să nu fie supăraţi „nici în pârcălăbie, nici cu ortul starostelui şi nici vornicul lor nu are să le iea nimic". În fine, acest document stabileşte şi jurisdicţia în afacerile câmpulungenilor, hotărând ca în treburile lor să nu se amestece alţi ispravnici, „fără numai vornicul să-i giudece", şi se ocupă apoi de „plata pentru oamenii domneşti ce ar merge la Câmpulung cu vreo poruncă" şi de dările preoţilor, diaconilor şi ţârcovnicilor.- *Propietatea forestieră a vechiului Ocol al Câmpulungului Moldovenesc*, ing. Gh. C. Leon.

cel a comunicat-o, cu consimţământul, firește, al destinatarului ei[176]. Aristide şi Caterina Papadopol-Calimah au avut, aşadar, a fost o familie cu patru copii: primul a fost Teodor, cu studii la făcute la Institutul Theresianum[177] din Viena, Alice, căsătorită cu Nicolae Suţu[178], scoborâtor al domnitorului Alexandru Suţu, doamna Efrosina, devenită mai apoi soţia medicului profesor Valeriu Rosculeţ, autor al câtorva importante invenţii în domeniul chimiei organice, şi Constantin, fost avocat, căsătorit cu o domnişoara Demetriade.

[176] Apud Mihai Sorin Rădulescu, *Ereditate voivodală*, *Ziarul financiar*, Buc, 25 ian. 2008.

[177] Originile familiei Stoika de Veneţia de Jos, arborele ei genealogic se cristalizează începând cu colonelul Teodor Stoika care a avut un fiu, Cristofor, primar la Lipova, şi care la rândul său a avut doi fii: Ştefan (1812- 1878), ajuns polcovnic, stabilit în Ţara Românească. Elev al Institutului Theresianum din Viena, după cum avea să fie peste câteva decenii şi Titu Maiorescu (student la Institutul Theresianum din Viena pe care îl termină în 1858 ca şef de promoţie; era o şcoală de lux, „şcoală pentru prinţi", ai căror elevi erau: „nobili", „cavaleri", „marchizi", „baroni", „conţi", tineri cu fumuri. Acest mediu a avut mare influenţă asupra sa.), aghiotant al principelui Alexandru Ghika, avea să ocupe şi funcţia de primar al Bucureştilor, în ultimii ani ai domniei lui Cuza. A fost unul dintre întâii tălmăcitori ai lui Shakespeare în limba română.

[178] Nicolae Suțu (Soutzo) (n. 25 octombrie 1798, Constantinopol -† 10 ianuarie 1871, Făurei) a fost om politic și primul economist român. A fost fiul domnitorului Alexandru Nicolae Suțu și al domniței Eufrosina Alexandru Callimachi, purtând astfel titlul de „beizadea". A fost căsătorit cu Ecaterina Cantacuzino-Pașcanu, fiica Marelui Vornic Constantin Cantacuzino. După decesul părintelui său, pleacă cu familia în exil la Kronstadt (Brasov), din 1821 până în 1825, după care se stabilește în Moldova, unde se naturalizează și devine un important om politic și primul economist român: președintele Tribunalului de Comerț (1832), postelnic (1832), Mare postelnic (1834), bei al Imperiului otoman (1834), vornic (1835), secretarul particular al domnitorului Mihail Sturdza (1835-1848), ministru de Finanțe (1839, 1841-1843, 1849), Mare postelnic (1842), Mare Logofăt (1843), Mare Logofăt al Justiției (1846-1848, 1849-1851), autorul principal al Regulamentului Instrucției publice (1843), președintele Sfatului administrativ extraordinar, director și acționar al Teatrului Național din Iași (1845-1846), secretarul particular al domnitorului Grigore al V-lea Ghica (1849-1855), caimacam (1852), președintele Consiliului de Miniștri și ministru de Interne (1853), ministrul Cultelor și al Instrucției publice (1853), deputat (1859), principalul membru al Comisiei centrale de la Focșani a domnitorului Alexandru Ioan Cuza (1860-1862), statistician, economist, memorialist, om de litere, fondatorul satului Pungești-Vaslui (1838-1840), ctitorul bisericii Sfântul Alexandru din Pungești-Vaslui (1845), unul dintre fondatorii Jockey Clubului din Iași (1875), decorat cu Ordinul turc Nișani-Iftihar (1834 și 1850), decorat cu Ordinul rus Sfânta Ana (1834) și Ordinul Sfântul Vladimir (1829 și 1851), decorat cu Ordinul grec Saint-Sauveur (1842), decorat cu Ordinul polonez Sfântul Stanislas (1854) etc.

Mitralieră poziționată chiar pe malul Siretului, între Fundeni și Blehani, în 1917 (Serviciul de fotografii al armatei române).

Amintitul istoric academician Teodor Papadopol-Calimah, a avut şi el tot două soţii: prima Caterina Cârlova (de care a divorţat; era strănepoata de frate a poetului Vasile Cârlova, bunicii fiind ispravnicul Ioniță Cârlova și Sevastița, născută Lăcusteanu) şi Eugenia Thiees, cu prima soţie având un fiu, Constantin (n. 1905, încetat din viaţa în deceniul nouă). Acesta din urmă a fost o figură demnă de interes, având şi o biografie, într-o anumită măsură, parcă paralelă cu cea a rudei sale ceva mai îndepărtate, dubiosul Scarlat Callimachi („prinţul roşu"): în primii ani de după instaurarea regimului comunist, regim totalitar, a fost secretarul general al ARLUS (Asociaţia pentru strângerea legăturilor cu URSS), pentru ca ulterior, în anii de oarecare relaxare, să devină un traducător, mai ales din literatura engleză.

Fie menţionat în acest sens în cunoscutul roman *Revolta de pe Bounty*, un roman care a încântat pe mulţi cititori. Unchiul său de la Stănişeşti, cel care poartă acelaşi nume, a avut o fiică, numită Maria şi un fiu, pe care îl chema Nicolae. Maria a avut şi ea o fiică, Mihaela, stabilită la Paris, iar Nicolae, un singur băiat, pe nume Cornel, trăitor în Bucureşti, cu care se pare că se încheie această spiţă genealogică, fostă de obârşie domnească. „Mare bibliofil, Ioan Teodor Callimachi a reuşit să formeze la conacul Stînceşti[179], poate una din cele mai vestite biblioteci

[179] Moşia de la Stânceşti, situată în apropierea Botoşanilor, a fost cumpărată de Toader Calmăşul în 1729 de la Dumitrache Stroici. La finele veacului al XVIII-lea, proprietarul de atunci al moşiei Stânceşti, Iancovachi Callimachi, începe zidirea primului conac de pe domeniu. Pentru meşteri, va apela la sprijinul socrului său, marele logofăt Constantin Catargiu. Ioan (Iancovachi) Callimachi (1750-1788), văr primar cu domnitorul Moldovei, Alexandru Callimachi, nu a mai apucat însă să termine construirea conacului din Stânceşti. Alecu Callimachi, fiul lui Iancovachi şi al Ruxandrei Catargi, va fi cel care va da o formă finală reşedinţei familiale din Stânceşti. În 1803 era căminar,

apoi vornic de Botoşani (1809), agă (1813), postelnic (1816-1817) şi vornic al Ţării de Sus (1820, 1827, 1834). În 1801, el s-a căsătorit cu Ileana, fiica vornicului Gavril Conachi, cu care a avut doi copii: Xenofon (1801-1820) şi Ruxandra (1808-1 mai 1892). După moartea prematură a soţiei, vornicul Alecu Callimachi se va recăsători, în 1834, cu Maria Cuza, care-i va mai dărui doi copii: Teodor şi Smaranda. Alecu Callimachi va înceta din viaţă la vârsta de numai 56 de ani, în luna august 1837, la moşia sa din Stânceşti. Tot vornicul Alecu Callimachi este cel care va definitiva şi construirea capelei de pe domeniul din Stânceşti, în 1837, anul morţii sale. Zidirea capelei fusese începută, ca şi conacul şi biserica din sat, la sfârşitul veacului al XVIII-lea de către Maria Callimachi, soţia banului Dumitraşcu. În pronaosul capelei din Stânceşti sunt înmormântaţi următorii membri ai familiei Callimachi: Dimitrie Callimachi (1705-1758) şi soţia sa, Maria, născută Sturdza; Ioan Callimachi (1750-1786) şi soţia sa Ruxandra, născută Catargi; Alexandru Callimachi (1781-1837) împreună cu soţiile sale Elena, născută Conachi şi Maria, născută Cuza. În cripta andosată capelei din Stânceşti se află următoarele mormite: Teodor Callimachi (4 ianuarie 1836-7 aprilie 1894), soţia sa Zenaida Moruzi, principesă Callimachi (16 iulie 1840-25 ianuarie 1909) şi doi dintre copiii lor: principele Alexandru Callimachi (1866-1918) şi Zenaida, contesă de Roma, născută Callimachi (2 aprilie 1870-1 noiembrie 1899). Cel care îşi va pune definitiv amprenta asupra conacului din Stânceşti, dându-i viaţă şi fast, va fi însă Teodor Callimachi, fiul vornicului Alecu, născut la 4 ianuarie 1836, chiar în aceste locuri, pe moşia familiei. Ca şi părintele său, Teodor a rămas ofan de tată la o vârstă fragedă (numai un an şi jumătate), în 1834 murind şi mama sa, Maria Cuza. Teodor v-a fi crescut, împreună cu sora sa mai mică, Smaranda, de către Ruxandra Rosetti-Roznovanu (1808-1 mai 1892), fiica din prima căsătorie a vornicului Alecu. Educaţia aleasă a lui Teodor Callimachi, desăvârşită la Paris, la Liceul Saint Barbe şi la Facultatea de Drept, va contribui la formarea viitorului susţinător al Unirii Principatelor şi a noului stat condus de Alexandru Ioan Cuza, vărul său dinspre mamă. Cuza îl va numi pe Teodor Callimachi, în anul 1859, secretar al agenţiei diplomatice de la Istanbul, unde va conlucra fructuos cu Costache Negri pentru obţinerea recunoaşterii Unirii. După încheierea cu succes a misiunii sale diplomatice de la Constantinopol, în iulie 1863 Teodor Callimachi este numit în postul de agent diplomatic al Principatelor în Serbia, la Belgrad, funcţie pe care o va îndeplini până la abdicarea forţată a prinţului Unirii, în februarie 1866. Abdicarea lui Cuza l-a silit pe Teodor Callimachi să se reîntoarcă la Stânceşti şi la stilul de viaţă propriu boierimii autohtone. În timpul administraţiei lui Teodor Callimachi, conacul din Stânceşti va începe să adăpostească de acum colecţiile Callimachilor. Mare bibliofil, Teodor Callimachi a reuşit să constituie la Stânceşti una dintre cele mai valoroase biblioteci din Moldova secolului al XIX-lea. Majoritatea documentele de familie aflate în biblioteca de la Stânceşti au fost puse la dispoziţia marilor istorici A.D. Xenopol şi Nicolae Iorga, care au realizat fiecare, întru cinstirea ilustrei familii, solide monografii ale Callimachilor: Istoria şi genealogia Casei Callimachi (1897) şi Documentele familiei Callimachi (1902). Teodor Callimachi s-a căsătorit la 9 mai 1865 cu Zenaida Moruzi-Zvorişteanu (16 iulie 1840-25 ianuarie 1909), fiica Pulcheriei Rosetti-Răducanu şi a lui Alexandru Moruzi-Zvorişteanu (1803-1873). Din acest mariaj fericit s-au născut cinci copii, trei fete (Ralu, născută la 22 septembrie 1867; Zenaida, născută la Neapole în 2 aprilie 1870; Smaranda, născută la Viena în 14 august 1871) şi doi băieţi (Alexandru, născut la moşia Zvoriştea în 12 iunie 1866 şi Ioan, născut la Geneva în 13 mai 1880). După moartea lui Teodor Callimachi, la 7 aprilie 1894 conacul din Stânceşti a rămas în proprietatea văduvei sale, Zenaida, care se va stinge din viaţă la 25 ianuarie 1909, fiind înmormântată după datină, alături de soţul şi fiica ei Zenaida, în cripta capelei „Sfântul Teodor". De la această dată, istoria proprietarilor moşiei Stânceşti începe să devină din ce în ce mai alertă. Şef al familiei devine Alexandru Callimachi, care se va căsători la 1 iulie 1890 cu

existente, din toată Moldova şi nu numai. „Tatăl meu, îşi nota Alexandru Callimachi în *Memoriile* sale, reunise acolo, la Stînceşti, o foarte bogată colecţie de cărţi foarte rare. Vechile cărţi româneşti, cele câteva manuscrise şi incunabule îl pasionau îndeosebi. Mihalache Kogălniceanu[180] studentul și politicianul, el fiind

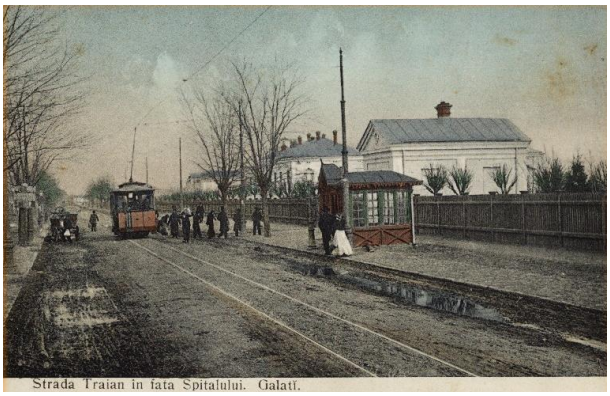

Maria Vernescu. În Bucureşti cei doi soţi vor construi o impunătoare vilă în stil elveţian, care mai dăinuie şi azi pe strada Batiştei nr. 31. Căsnicia fericită a celor doi soţi, dăruită de Dumnezeu cu doi copii: Teodora (născută la 13 aprilie 1895) şi Scarlat (născut la 20 septembrie 1896), s-a desfăşurat după deviza gravată în caractere gotice pe inelul de nuntă al lui Alexandru Callimachi: Hors cet anel n'ayez point d'amour (În afară de acest inel să n-ai deloc altă iubire), inspirată după inelul regelui Ludovic cel Sfânt (Ludovic al IX-lea, 1214-1270. Fost rege al Franţei din anul 1226 şi până la sfârşitul vieţii). După dispariţia prematură a lui Alexandru Callimachi, în 1918, conacul din Stânceşti a intrat în posesia fratelui său mai mic, Ioan (Jean) Callimachi (13 mai 1880-1 iulie 1940). Fiica sa, Roxana Zenaida Callimachi (1918-1978), alintată în familie cu diminutivul Pussy, va fi ultima proprietară a conacului din Stânceşti, până în 1944 aici continuând să vină şi copiii lui Alexandru, Scarlat şi Teodora.-*Elitele şi arhitectura rezidenţială în Ţările Române (secolele XIX-XX). Castele, palate şi conace din România*, 2003, Editura Garamond şi Fundaţia Culturală Română, Narcis Dorin Ion, 2003.

[180] „N-aş schimba săraca Moldovă nici pentru întâiul tron din lume", afirma la Luneville, în Franţa, „conu" Mihail Kogălniceanu, cel care se considera, pe bună dreptate, „un adevărat fiu al secolului al XIX lea". A fost istoric, scriitor, ziarist, om politic, prim-ministru şi, mai târziu, ministru de externe. A jucat un rol important în Revoluţia de la 1848 şi în lupta pentru Unirea Principatelor Române. Personalitate fascinantă a epocii moderne, spirit pasionat şi comprehensiv, Mihail Kogălniceanu (n. 6 septembrie 1817, Iaşi-†20 iunie 1891, Paris) se situează în fruntea celor mai talentaţi reprezentanţi ai generaţiei paşoptiste. Era urmaş al răzeşilor de pe Kogălnic. La nouă ani de la Revoluţia din 1848, Kogălniceanu participă ca deputat de Dorohoi la adunarea ad-hoc de la Iaşi unde este chemat să se pronunţe în privinţa Unirii. Sfetnic al domnitorului Al.I.Cuza, ministru, apoi prim-ministru al României, în perioada 1863-1865, Kogălniceanu a avut un rol hotărâtor în adoptarea unor reforme cruciale. Ca ministru de externe al ţării în 1867 şi în perioada 1877-1878, Mihai Kogălniceanu şi-a legat numele de actul proclamării independenţei de stat a României. Mihail Kogălniceanu a fost căsătorit cu Ecaterina Jora (1827-1907), văduva colonelului Iorgu Scorţescu. A fost înmormântat la Cimitirul Eternitatea din Iaşi. Ilie Kogălniceanu, tatăl lui Mihail, obţine în anul 1818 casele din mahalaua „Muntenimii de Mijloc", în urma unui schimb operat cu familia Hermeziu. Pentru aceste mari imobile, ridicate între anii 1807-1808, Mihai Hermeziu primeşte moşia Cogalnic şi suma de 4000 de galbeni. După 1826, proprietatea se măreşte prin locul cumpărat de la Iordache Boian şi va ajunge, douăzeci de ani mai târziu, la o suprafaţă de aproximativ 7300 mp. De-a lungul timpului, pe „Uliţa din dosulu Bunei Vestiri" s-au ridicat noi construcţii şi s-au făcut multe îmbunătăţiri. La comanda lui Kogălniceanu, în anul 1888, arhitectul Carol von Kugler va corecta aspectul arhitectural al casei, dându-i forma neoclasică pe care o are şi astăzi. Imobilul a fost martorul primelor frământări revoluţionare paşoptiste, a împlinirii idealurilor de unitate şi independenţă pentru care a militat constant Mihail Kogălniceanu. În calitate de „adiotant domnesc" al domnitorilor Mihail Sturdza şi Grigore Alexandru Ghica, proprietarul îi primeşte aici pe toţi plenipotenţiarii puterilor străine, pe conducătorii administraţiei ruseşti, pe membrii partidei unioniste şi, mai târziu, pe domnitorul Alexandru Ioan Cuza şi pe regele Carol I. După moartea soţului său, în anul 1891, Ecaterina Kogălniceanu, deşi bolnavă, stăpâneşte casa până în anul 1907, când aceasta rămâne moştenitorilor de drept: Eliza şi N. N.

şi finul principesei (Maria) Sturdza, (mama) domnului moldovean, născută şi ea Callimachi, găseau acolo cărţi rare, care nu se aflau nici în bilbioteca de la Academia Română. Să recapitulăm componenţa importantă a familiei Calimachi sau Kallimachi (iniţial Calmaşul sau poate Călmaşu): Vasile Călmaşul: n. 1640; Ioan Teodor Callimachi, domnitor în Moldova 1758-1761; Gavriil Callimachi, preot, Mitropolitul Primat din Moldova, ?-1786; a urmat Grigore Callimachi, domn în Moldova între 1761-1764, 1767-1769; Alexandru Callimachi, domnitor în Moldova 1795-1799; Scarlat Callimachi domnitor în Moldova 1806; de-jure numai sub ocupaţie rusă, 1807-1810, 1812-1819, domn în Ţara Românească în anul 1821 numai de-jure; Alexandros Kallimachis diplomat otoman, guvernator de Samos 1850-1854. Scriitorul Radu Părpăuţă ne spune că: „Dacă lumea este o bibliotecă sau o Carte, care se scrie la nesfârşit, cum ne (re)învaţă Borges, atunci fiecare carte luată în parte îşi are destinul ei, ca şi fiecare om.

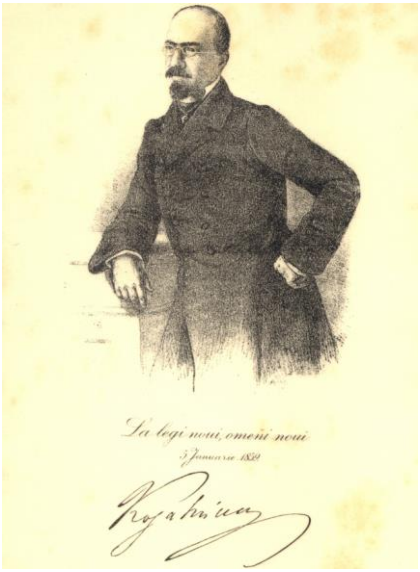
Krupenski, Constantin, Lucia, Vasile, Ioana şi Mihail I. Kogălniceanu. În anul 1913 ea este cumpărată, cu suma de 48.000 lei, de Lucia L. Bogdan, care din 1918, rămane singura proprietară, prin ieşirea din indiviziune a lui Nicolae Krupenski. Pe parcursul primului război mondial, aici a funcţionat Curtea marţială militară, a cărei activitate a dus la degradarea imobilului. În anul 1920, fiica lui Mihail Kogălniceanu vinde terenul, casele şi atenansele Societăţii „Ocrotirea Orfanilor de Război" pentru suma de 60.000 lei. Piesele de mobilier în stil oriental, cât şi cele în stilurile Ludovic al XV-lea şi al XVI-lea, vasele din porţelan de Svres, oglinda dorată, tablourile, pianul „Thomashek", obiectele din argint cu monogramă, piesele de mobilier în stil Biedermeier, pun în valoare gustul rafinat al proprietarului şi oferă vizitatorului argumente pentru a trece pragul casei „Conului Mihalache". Constantin Argetoianu, cel căruia greu îi era pe plac cineva, scrie aşa: „Kogălniceanu a avut trei băieţi mediocrii şi o fată, Lucia, succesiv căsătorită cu Liteanu, cu Beldiman şi cu Leon Bogdan. Plină de farmec, Lucia era şi de o rară inteligenţă. Conul Mihalache spunea: din toţi copii mei numai Lucia are minte şi voinţă de băiat!.. În cursul anilor i-am cunoscut pe toţi şi pe cât mi-au fost de antipatici băieţii, pe atât mi-a fost de simpatică Lucia Bogdan, căci ca Bogdan am cunoscut-o." (C. Argetoianu. *Pentru cei de mâine, amintiri din vremea celor de ieri*, Bucureşti, 1991, p. 175). Lucia, ştim că a făcut pensionul la Dresda, unde tatăl său îi recomandă să frecventeze biserica greacă (în scrisoarea din 24 feb. 1868). A fost căsătorită cu A. Vârnav - Liteanu, cu care a avut patru copii: Lucia (căsătorită cu C. Crupenschi), Mihai, Ecaterina (sau Duţa, căsătorită cu colonelul Boerescu) şi Gheorghe. A doua căsătorie a fost cu Gheorghe Beldiman , cu care a avut doi băieţi: Paul, ofiţer, şi Gheorghe. Divorţând, se căsătoreşte cu Leon Bogdan, membru al Jockey Clubului, considerat „arbiter elegantiarum", aflat şi el la o a doua căsătorie. Au împreună doi copii Ana (căsătorită cu contele de Roma) şi Manuela (căsătorită cu D.Bogdan, şi apoi cu Ghica Budeşti).

Strada Traian in fata Spitalului. Galati.

La data de 21 august 1862, Alexandru Ioan Cuza a instituit, prin Înalt Decret Domnesc, Corpul ofiţerilor sanitari şi Direcţia Generalaă a Serviciului Sanitar Român, în cadrul Ministerului Treburilor din Lăuntru, acum Ministerul Administraţiei şi Internelor. Astfel, această dată a devenit „ziua de naştere" a Medicinei din Sistemul Apărării, Ordinii Publice, Siguranţei Naţionale şi Autorităţii Judecătoreşti. Elaborarea „Instrucțiunilor pentru funcţionarea ambulanţelor" şi a „Deciziei relative la serviciul ambulanţelor în armată", precum şi promulgarea, prin Înaltul Decret nr. 1125/15.04.1882, a „Legii pentru organizarea Serviciului Sanitar al Armatei" a creat cadrul normativ de funcţionare a serviciului sanitar militar, condus de o direcţie specializată, existentă în cadrul Ministerului de Război Medicii militari de toate specialităţile au devenit, în timp, personalităţi recunoscute de lumea medicală. Primele date care atesta înfiinţarea unui aşezământ medical militar în oraşul Galaţi sunt consemnate la anul 1832. Atunci, la propunerea medicului şef al Oştirii moldovene, col. dr. Iacob Czihak, o secţiune a Spitalului Militar Iaşi, este mutată în Galaţi, funcţionând ca un lazaret cu 15 paturi, în casele negustorului Petre Neculce. Din presa timpului aflăm cum au fost trataţi şi îngrijiţi, în luna iulie 1863, 24 de răniţi de război, români şi polonezi, lucru amintit în amplul articol publicat în Suplimentul pentru armată, al Monitorului Medical nr. 4 din 1864, semnat de col. dr. Serfioti şi secundarul Anastasiadi şi intitulat „*Referat asupra răniţilor români şi poloni, căutaţi în Spitalul Militar Galaţi, în zilele de 4 şi 5 iulie 1863*".

Unele au destinul unui mic funcţionar cehovian, fără suişuri şi coborâşuri: de la autor la editor, apoi la cititor. Numai autorul cunoaşte zbuciumul ei launtric. Altele însă au o soartă zbuciumată, amprentă a vicisitudinilor timpului în care au fost scrise.

În Divanul ad-hoc al Moldovei din anul 1857 a fixat ca nimeni altul doleanţele românilor întru Unire şi Neatârnare. În anul de graţie 1859, Kogălniceanu a avut onoarea „să-l ungă" pe colonelul Alexandru I. Cuza domnitor. „Alegându-te de Capul său, neamul nostru a voit să împlinească o veche datorie către familia ta, a voit să-i răsplătească sângele strămoşilor tăi vărsat pentru libertăţile publice. Alegându-te pre tine Domn în ţara noastră, noi am vroit să arătăm lumii aceea ce toată ţara doreşte: la legi nouă-om nou!" Şase ani din şapte l-a slujit cu credinţă şi cu eficienţă maximă pe cel care avea să fie şi să rămână întâiul şi singurul domnitor pământean al României. Efortul supraomenesc al lui 2 Mai 1864 i-a marcat teribil atât pe Domnitor, cât şi pe Sfetnic. Nici unul, nici altul n-au mai avut forţa să treacă peste orgolii fals întreţinute de clevetitorii şi intriganţii care-i voiau despărţiţi. Ambii au plătit pentru marile înfăptuiri social-politice, şi tot lui Kogălniceanu i-a fost dat să adreseze cuvântul de rămas-bun în faţa sicriului deschis al lui Cuza Vodă la Ruginoasa: „Nu greşelile, ci faptele mari ale lui Cuza Vodă aduseră a lui detronare". Mihail Kogălniceanu a condus ireproşabil diplomaţia română în timpul războiului de neatîrnare şi al păcii de la Berlin. Stă mărturie şi astăzi o cuprinzătoare Carte verde asupra strădaniilor ministrului Afacerilor Străine, de a aduce patriei sale neatîrnarea şi rotunjirea de pământ românesc în Dobrogea. Mai mult nu s-a putut şi M. Kogălniceau a fost primul care a deplâns preţul reversului medaliei, plătit de România la Congresul de Pace de la Berlin (1878).

Firul vieţii lor e când gata-gata să se rupă, când se răsuceşte şi îngroaşă, căpătând volutele succesului, care, se ştie, nu înseamnă altceva decât vanitate. Un păcat ancestral uneşte pe autor şi cititor: primul, care are vanitatea de a crede că spune lucruri noi, sprijină pe cititor în vanitatea lui de a crede ca va afla lucruri noi. Cu toate acestea, scriem sisific în continuare, iar cărţile, în ciuda dictaturilor, a fundamentaliştilor de tot felul, a noului Godzila-Google, nu ard şi nu mor niciodată."

De astfel de unele contorsiuni ale istoriei a suferit şi cartea „*La răscruce de vremuri*”, (Editura Anima, Bucureşti, 2009), scrisă de Scarlat Callimachi. Destinul, ca o cămilă oarbă, cum metaforizau arabii, a lovit-o însă crunt. Cartea Prinţului Roşu-Callimachi a pătimit greu tot urma „ciumei roşii”, care a fost comunismul, deşi, paradoxal, nu?, s-a vrut a fi, cel putin parţial, o conciliere cu regimul. Acesta a fost probabil şi norocul ei, căci, ne deschide mintea Averroes, „timpul care roade castelele îmbogăţeşte versurile”[181]. Mai târziu chiar tânărul boier Roman Turculeţ, personajul principal din „*La răscruce de vremuri*”, vădit un alter-ego al autorului, scrie uimit unui prieten, după ce vizitase ţăranii de pe moşie: „Ruşinea şi durerea a fost mare (sic!) când am văzut cum trăiesc moldovenii noştri (...) Cum de n-au văzut toate aistea părinţii şi strămoşii noştri? (...) Totuşi, nici cei mai buni nu s-au străduit să se întrebe dacă e drept ca unii să se lăfăiască în toate bunurile omeneşti, iar alţii să vieţuiască în lipsuri, aproape ca vitele”.

Prinţul Dimitrie Callimachi îşi amintea spunându-i lui Radu Căjvăneanu: -Tatăl meu, Scarlat Callimachi a copilărit la Stânceşti unde mai trăiau bunicii lui, Teodor Callimachi (4 ianuarie 1836-7 aprilie 1894), şi Zenaida (16 iulie 1840-25 ianuarie 1909), soţia lui. Pe Teodor l-a cunoscut foarte puţin, pentru că Teodor a murit imediat după naşterea lui. Dar Zenaida, născută Moruzi a trăit mai mult, până spre anul 1910. În capela familiei, continuă prinţul Dimitrie Callimachi, este îngropat şi vornicul Alexandru Callimachi (1866-1918) care a fost căsătorit cu Maria Cuza, mătuşa domnitorului Alexandru Ioan Cuza. Aşadar vornicul, care a avut şi un copil, cu Maria Cuza, Teodor, străbunicul meu, era văr primar cu domnitorul Alexandru Ioan Cuza, pe care l-a reprezentat în prima misiune diplomatică a Principatelor Unite ale Moldovei şi Munteniei la Belgrad, ca ambasador. Tot el, în calitate de diplomat, împreună cu Conachi, a obţinut de la Poarta Turcească, suzerană firmanul de confirmare a dublei alegeri a domnitorului Cuza peste Principatele Române. Lumina se odihneşte pe piatra de mormânt a Zenaidei Callimachi (1840-

[181] Iată ce ar trebui să ştie autorii care se plâng că nu au operă din cauza regimului comunist.

1909), mama lui Ralu. Epitaf: „La Tine este izvorul vieţei. Întru lumina ta vedem lumina." Prinţesa Ralu Callimachi, născut la Nisa pe 22 septembrie 1867, a jucat un rol fundamental în apariţia primei versiuni Cornilescu. Fără sprijinul ei, încercarea lui Cornilescu de a traduce Biblia s-ar fi soldat cu încă o versiune „de sertar", cum au mai fost atâtea în istorie. Fără sprijinul ei, prima ediţie (1921) n-ar fi apărut şi fără această primă ediţie, n-ar mai fi ajuns ecouri la Societatea Biblică Britanică, cea care a lansat textul lui Cornilescu pe o orbită mult mai înaltă (în care probabil nici Ralu însăşi n-ar fi reuşit să-l aducă). Ce a mai rămas din domeniile familiei Callimachi, acolo unde a tradus Cornilescu Biblia în timpul Primului Război Mondial? Nu a mai rămas decât biserica. Multă vreme a stat dărăpănată. Acum se restaurează. Din vechiul şi frumosul conac n-a mai rămas decât o umbră în amintirea sătenilor vârstnici şi o imagine în cărţi de memorii. Regimul comunist şi-a făcut bine treaba. A spulberat o istorie de câteva veacuri, ştergând urma boierimii din părţile locului. În biserică sunt mormintele unor membri ai familiei Callimachi. Între ei, Theodor şi Zenaida (născută Moruzi), părinţii lui Ralu, cea care şi-a cheltuit o mare parte din avere pentru a finanţa traducerea şi tipărirea Bibliei. Despre misteriosul personaj Ralu Callimachi nu ştim mai nimic. Nu ştim nici măcar unde este îngropată. În palatul Vornicului Callimachi care era la Iaşi, istoricii au găsit un motto foarte frumos care glăsuia cam aşa: „Împărat n-am putut fi, voievozi am fost, Callimachi rămânem".

Da, iată o întrebare actuală întotdeauna. Pare că uneori uităm să ne-o mai punem. Prinţul Roşu şi-a pus-o, însă soluţia aleasă de el, cea comunistă, a fost cum ştim un crud fiasco. În cazul prinţului Callimachi, „timpul roade castelele" nu e o metaforă. În destul de lunga sa viaţă, a trăit 79 de an, prinţul a cunoscut mărirea şi decăderea clasei sale." Scarlat Callimachi n-a avut şansa unui Călinescu, dar poate se va ivi acel critic care să şi şteargă „colbul de pe cronice bătrâne". Se va ivi? Nimeni nu ştie acum cum va traduce viitorul infinita ţesere de ieri şi de azi, căci, nu-i aşa, Cartea se scrie la nesfârşit. Din cauza acestei clare apropieri de cultură, tatăl meu ţinea mult la Kogălniceanu. Mare parte din documentele de familie existente au fost puse la dispoziţia marilor istorici A.D. Xenopol şi Nicolae Iorga, doi istorici care au realizat fiecare, întru cinstirea ilustrei familii, solide monografii ale Callimachilor[182].

[182] Ele sunt intitulate: *Istoria şi genealogia Casei Callimachi* (1897) şi *Documentele familiei Callimachi* (1902).

Ceea ce a mai rămas astăzi ca personalitate arhitectonică din vechea „Şcoală germană” de la inresecţia străzii N. Bălcescu cu strada Gării.

Cuvintele hrisovului familial din anul 1759 nu intraseră repede în uitare, rolul învăţăturii, cel al şcolii, al scriiturii, „cuibul înţelepciunii, grădina iscusitelor meşteşuguri (...) glasul celor de demult, care buciumă adevărul”, fiind încă o dată strâns legat de soarta familiei moldovene.

În plan uman, Teodor Callimachi s-a căsătorit pe data de 9 mai 1865 cu jupâneasa Zenaida Moruzi Zvorişteanu, care era fiica lui Alexandru Moruzi Zvorişteanu, care a fost ministru de Finanţe şi preşedinte al Consiliului de Miniştri sub Alexandru Ioan Cuza Vodă şi a Pulcheriei Rosetti-Răducanu. Din acest mariaj fericit au rezultat cinci copii, trei fete (Ralu, Zenaida, Smaranda) şi doi băieţi (Alexandru şi Ioan).

Dacia provincia Traiani, o hartă pe care fiecare maghiar ar trebuie să o primească la botez şi să o înveţe toată viaţă, pentru a nu mai crede toate neadevărurile din politica budapestană faţă de naţiile vecine lor.

Aceasta a fost o căsnicie din dragoste, bazată pe cele mai sincere sentimente umane, virtutea conjugală a celor doi soţi fiind exemplară."[183] Cetitorul meu înţelege, desigur, frământarea lui efendi, care nu ştia atunci decât o parte din ce am povestit noi astăzi, dar probabil că simţea în nas mirosul mustului roşu aprins, cel al drojdiei politice viitoare, toată pleava ușoară, care se învolburează în toate timpurile.

Aşa că noi, satisfăcuţi de desluşirea iţelor acestea, uneori foarte încurcate, ba câteodată rău mirositoare, ale unei familii trăitoare în oraşul Tecuci, în zona noastră, o să-l lăsăm acum pe efendi pentru alţi tălmăcitori ai firii oamenilor prea trecători şi ai creşterii şi descreşterii lor. Pe la mijlocul secolului al XIX - lea paharnicul Constandin Sion (1795-1862), mânios deodată în anul 1892, publică o carte care avea să facă epocă, *Arhondologia Moldovei* (o istorie a nobilimii). Condeiul său s-a chinuit mult să tot arate lumii cum o imensă caracatiţă cuprindea Moldova de prin anii 1800-1860.

În aceasta istorie a nobilimii, istorie apropiată tare de zeflemea, cu substrat real, Constandin Sion ne oferă o imagine a ipocriziei, a şărlătăniei şi a lăcomiei după averi, ca a vechilor boieri moldoveni sau cei venetici (din Grecia, Turcia, Bulgaria, Ungaria, Rusia) care, apelând cu plocoane ori temenele şi la unii domnitori, precum Mihail Sturza, Alexandru Moruzi, Scarlat Callimachi, Grigore Ghica, ca şi mulţi alţii, au fost miruiţi din plin cu diferite ierarhii boiereşti nemeritate.

Paharnicul constandin Sion îi numeşte adesea „putori, şarlatani, ucigători de oameni", arată că averea lor mai provine mai ales din faptul că, indivizii în cauză au făcut tot „capital neghiobnic" şi astfel şi-au cumpărat fericirea din viaţa lor prea pământească. De altfel, sunt multe pagini aici pline de sevă, în care sunt creionate portretele domnitorilor şi ale baş boierilor vremii, acei care fremătau după titluri mai tare ca furnicile în muşuroi. Aprigul paharnic Constandin Sion[184] (1795-1862) relatează cu multă vervă despre răsplătirea unui tip de favoruri cu alt tip de favoruri, despre toate „femeile rele de muscă", dar destul de inteligent pentru a şti să obţină beneficii din astfel de servicii prestate. Aşa că mulţi bărbaţi

[183] Narcis Dorin Ion - *Castele, palate şi conace din România*, 2003.

[184] În anul editării *Arhondologiei Moldovei*, 1892, Sion avea să fie catalogat de Ioan Tanoviceanu ca având „o memorie rară, o vastă cunoştinţă de oameni şi o minte fericită", calităţi care dădeau prilejul aprecierii acestuia, căci „cu greu sar fi putut găsi o persoană mai competentă decât dânsul ca să ne zugrăvească pe boierii timpului său". Acelaşi autor avea să spună despre Constantin Sion că este „întotdeauna clar şi energic, (...) un maestru în ironie şi (...), afară de când e pornit de pasiune judecata sa e dreaptă şi sănătoasă"- Ioan Tanoviceanu apud Ştefan S. Gorovei, Postfaţă la: Paharnicul Costandin Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri şi note contimporane. Boierii moldoveni*, ediţie îngrijită de Mircea Anghelescu, Rodica Rotaru şi Ştefan S. Gorovei, Editura Minerva, Bucureşti, 1973, p. 348.

molâi s-au căpătuit „roi de curul muierilor”. Neputînd ca să deţină nici o dregătorie sau o funcţie în aparatul de stat, femeile mijloceau adesea, de cele mai multe ori pentru soţii lor, amanţi, feciori, nepoţi.

Frumuseţea sau doar îndemânarea în „netezirea patului” sunt răsplătite de bărbaţi „generoşi”, cu ceea ce e un bun al tuturor, adică cu slujbe grase la stat. Catinca Paiu, „cea mai frumoasă femeie care putea fi” în Moldova, dar cam „rea de muscă”, ea reprezintă „norocirea” fraţilor pe care îi împinge în diferite posturi.

Săftica este amanta logofătului Costache Conachi, care amantă „dezgustîndu-se de ea că făcea copii” o mărită cu unul Tincă, pe care are grijă dealtfel să-l facă căpitan de târg, ca nu cumva „ţiitorica” să moară de foame. Fiul acestei Săftica, Petrache, „după ce au slujit pă la mai mulţi boieri”, se însoară şi el cu ţiitoarea vornicului Ilie Kogălniceanu şi „prin mijlocirea” acestuia poate reuşise el de „s-au făcut sărdar şi revizor la departamentul dinăuntru”.

Iancu Pavlov îşi datorează carierea soţiei sale, Tarsiţa, care, fiind aşa de „rea de muscă, au mijlocit prin muşteriii ei de au făcut pe bărbatu-său sărdar, revizor al visteriei şi mai în urmă şi revisor a vorniciei bisericeşti”.

Vede cum dumnealui boierul Antonache Ambelicopolu ajunge cu stare şi în slujbe tot graţie soţiei, frumoasă, care ştie ea pe lângă cine şi cum să mijlocească, astfel încât să nu moară în sărăcie. Îngurduluirile merg până sus, chiar sus de tot, până la domniţa Marghioara Sturdza, o „fămeie ră foarte de muscă”, care se înnădeşte cu unul numit Grigore Plitos[185] şi „spre recunoştinţa îndatorirei ce-i făcea adesea Pletosu” îi ridică pe feciorii lui în diferite dregătorii, unul dintre ei ajungînd chiar un fălos aghiotant domnesc. Şi Mihalache Străjescu[186] îşi negociază propia carieră, pe lângă logofătul Iordache Catargiu[187], prin intermediul unei surori

[185] Se păstrează un Hrisov de la Alexandru Moruzi vv., domnul Moldovei, prin care scrie lui Răducanu Ruset, hatman, să facă publicaţiile, cuvenite pentru casa cu locuri în şesul Bahluiului, pe care a cumpărat-o Grigore Plitos, de la Păuna, fiica lui Vasile, preot; 1803 august 6. – Bibl. Acad. Rom., documente istorice, XIV/102.

[186] Familia sa era propietara moşiei satului Străjescu de lângă Doaga şi Moara Roşie. Din aceeaşi familie a fost şi Ioan Străjescu (n.1833-†1873), om politic, membru fondator al Academiei Române.

[187] Moşia Mărăşeşti, aparţinând, în 1811, biv vel spătarului Iordache Catargiu (*Documente istorice tecucene, vol. III, sec. XIX*. Identificare, selecţie, transcriere, cuvânt înainte şi indice de Ştefan Andronache, Tecuci, Biblioteca Municipală „Ştefan Petică”, 2002, p. 40, doc. 31). Mai deţinea ca moşii: Ionăşeşti, Sclipoteşti, în ţinutul Tecuci, dar şi vii la Odobeşti şi Crucea (Panciu) (Documente istorice tecucene, vol.III, sec. XIX, p.41, doc. 31). Acesta a făcut parte din comisia Regulamentului Organic pentru Moldova, în 1831, fiind ales de Adunarea Obştească (Octav George Lecca, *Familii boiereşti române, istorie şi genealogie, după izvoare autentice*, cu adnotări, completări şi desene de Mateiu Caragiale. Editată de Alexandru Condeescu, Bucureşti, Editura Libra, fără an, p. 216). „Iordache era fiul lui Costin Catargiu, primul proprietar cunoscut al Palatului Unirii, de pe str. Lăpuşneanu din Iaşi. De asemenea palatul familiei Beldiman pe la 1845

aparţine Elenei (Elenco), fiica marelui logofăt Iordache Catargiu, fată măritată pe rând cu Iorgu Ghika şi apoi cu beizadea Gheorghe, fiul lui Ioniţă Sandu Sturza. Un raport rusesc din 1828 îl menţionează pe C. Catargiu, pe atunci în vârstă de 65 de ani, drept rudă a lui Ioan Sandu Sturdza vodă, primul domn pământean, după epoca fanariotă (1822-1828), ocupând dregătoria de mare logofăt. În timpul ocupaţiei ruseşti din 1806-1812, boierimea română, dezamăgită de administraţia ţaristă şi fascinată de victoriile împăratului Napoleon, a luat în calcul şi varianta unui protectorat al Franţei asupra Ţărilor Române. În acest scop, în vara anului 1810, au fost trimişi la Paris doi emisari de vază: logofătul muntean Constantin Dudescu şi Iordache Catargiu. Cumnata celui din urmă, Smaranda Ruset, într-o epistolă către vistiernicul Iordache Rosetti-Roznovanu (cu totul devotat ruşilor), dezvăluia planul de scoatere a ruşilor din Moldova cu ajutorul lui Napoleon. Ieşind la iveală acest plan, majoritatea boierilor au negat însă că ar fi avut cunoştinţă de el, susţinând că ar fi fost opera exclusivă a lui Iordache Catargiu, ceea ce, evident, era un neadevăr". „Ambasada Rusiei de la Paris informase despre faptul că tocmai spătarul Iordache Catargiu făcuse mare rău Rusiei şi că spusese „neadevăruri" despre Moldova. La insistenţele lui Catargiu, francezii au trimis în Moldova un savat pe nume Sonini, care, sub acoperirea unei misiuni ştiinţifice, urma să facă o evaluare a situaţiei politice la faţa locului. Când Sonini a ajuns la Iaşi, a fost găzduit chiar în casa lui Iordache Catargiu". „Comandantul pieţei Iaşului a primit dispoziţie din partea autorităţilor de ocupaţie ruse ca, imediat după revenirea sa în ţară, Iordache Catargiu să fie arestat discret şi dus sub pază la cetatea Tiraspol de pe Nistru. Instrucţiunile precizau să fie reţinute toate hârtiile care se vor găsi asupra celui arestat, dar acesta să fie tratat bine, să nu se facă nicio supărare casei sale şi nici lui Sonini. În hârtiile ridicate în mare grabă de ruşi s-a găsit o scrisoare a unei loji masonice, fapt ce ar fi scandalizat foarte tare boierimea Iaşului. S-a găsit şi cifrul corespondenţei spătarului cu boierii din ţară. Scrisorile erau în franceză şi nu aveau un caracter compromiţător. În cele din urmă, ruşii nu au luat complotul prea în serios şi, după câteva luni, Iordache s-a întors de la Tiraspol, fiind acceptat chiar şi în funcţii publice". „În 1823, Ioan Sandu Sturdza a luat slujba Vistieriei de la nepotul său, Petrache Sturdza (pe care îl bănuia de conspiraţie), ridicând la rangul de mare vistiernic pe Iordache Catargiu, întors din pribegie. Un an mai târziu, dovedindu-se că unii dintre boierii Divanului „fac prădăciuni cu turcii", domnul este nevoit să-i înlăture din dregătorii. Sub această învinuire a fost îndepărtat din funcţie şi Iordache Catargiu, la 9 mai 1824. Un raport din 31 ianuarie 1828, al lui Ivan P. Liprandi (şeful spionajului rusesc în zonă) către generalul Pavel Kiselev, comandant al trupelor ruseşti din Principate, se referă la 38 de boieri moldoveni, între care şi Iordache Catargiu. Acesta era caracterizat drept „om înzestrat, cu totul devotat ţării, dar nedisciplinat şi veşnic schimbător". Radu Rosetti, nepotul lui Iordache Catargiu, recunoştea că bunicul său nu avea o reputaţie neprihănită în epocă. În domnia lui Scarlat Callimachi (1812-1819) se primiseră mai multe jalbe în care Iordache Catargiu era învinuit că fură (kleptis). Acesta răspunsese domnului tot în greceşte: „Avthenta! Klepto, kleptis, klepti, kleptomen, kleptite, kleptusi, Tapinotatos doulos, Iordache Catargiu", ceea ce se traducea: „Măria Ta! Fur, furi, fură, furăm, furaţi, fură. Slugă preaplecată, Iordache Catargiu". Simţindu-se, poate, cu musca pe căciulă, domnul nu i-a aplicat nicio pedeapsă „pentru această cutezanţă`". „Iordache Catargiu (susţinut şi de Mihai Sturdza) a propus includerea în Regulamentul Organic a ideii unirii celor două Ţări Române. Faptul fusese acceptat iniţial de partea rusă, prin acordul exprimat de consulul rus Matvei Lvovici Minciaki şi Pavel D. Kiselef. Temându-se că vreunul dintre aceşti reprezentanţi ai administraţiei ruse ar fi putut deveni domn în Ţările Române, Catargiu a introdus şi amendamentul prin care se decidea că tronul românesc nu putea fi ocupat de un candidat care ar fi fost supus rus, otoman sau austriac. El cerea unirea celor două Principate sub „domn dintr-o dinastie străină, supus sub garanţiile Europei". Ideea a devenit realitate abia prin

hot`rârile Congresului de Pace de la Paris din 1856, care pusese capăt Războiului Crimeii, iar aceea a prinţului străin va mai aştepta până în 1866". „În 1832, Iordache Catargiu a ajuns ministru „Dinăuntru", dregătorie în care s-a menţinut până în 1837 (...). La început, a locuit la Iaşi, în viitoarea „Casa Başotă", cumpărată pe la 1818 de la moştenitorii minori ai răposatului Manolache Manu, fost mare logofăt al Patriarhiei de Constantinopol. A stat aici probabil până în 1827, când casa a ars, în marele incendiu din acel an. Cea de-a doua locuinţă a sa a fost „Casa Catargi" din Copou, cumpărată mai apoi de „Consulatul Austriac". „Spre sfârşitul domniei lui Ioan Sandu Sturdza, la 16 februarie 1826, marele vistiernic Iordache Catargiu obţinuse din partea domnului un hrisov prin care primea privilegiul de a face târg pe moşia sa de la Mărăşeşti. Palatul lui Iordache Catargiu de aici se afla pe locul Parcului Public al oraşului (ruinele clădirii, existente şi astăzi, sunt cunoscute sub numele ultimului proprietar, Negropontes). După moartea lui Iordache, aici a rezidat fiul său, logofătul Costin Catargiu, care în 1834 a zidit şi o biserică, având hramul „Adormirea". „Prima soție a lui Iordache a fost Elena Rosetti, fiica lui Lascarache Rosetti şi a Ilenei Iancoleu (...). Cea de-a doua soţie, Maria (Marghioliţa) Conachi, era a treia fiică a lui Manolache Conachi. Maria fusese măritată cu Nicolae Balş, fiind mama viitorului caimacam Teodor Balş (...). Iordache Catargiu a avut mai mulți copii. Fiul său, Costin, a ajuns mare logofăt şi ministru de interne al Moldovei, ca şi tatăl. A fost căsătorit cu Smaranda, având şapte copii. Fiica cea mare a lui Costin, Maria, a fost căsătorită cu Efrem Obrenovici. Ea a fost mama lui Milan Obrenovici, regele Serbiei, născut, la 22 august 1854, în conacul familiei mamei sale de la Mărăşeşti. Maria a avut însă şi o relaţie cu Alexandru Ioan Cuza, din care s-au născut cei doi fii naturali ai Domnului Unirii, Alexandru şi Dimitrie".- Sorin Iftimi, *Un boier moldav la cumpăna de vremi: Iordache Catargiu*, în *Magazin istoric, anul XLII, serie nouă, nr. 3*, martie, 2008, pp. 41-45. Spătarul Iordache Catargiu a înmânat împăratului Napoleon I scrisorile boierilor moldoveni din luna iunie 1810 prin care-i cer „izgonirea trupelor ruseşti din ţară şi luarea acesteia sub protecţia împăratului" (vezi „*Politica externă a României*", Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, B., 1986). Despre familia Catargiu, Constantin Sion mai nota că sunt „răzăşi de Crucea de Sus, de Modruzăşti, Păţăşti şi Iţăşti de la Ţinutul Putnei" şi „ridicaţi la boieri aproape de 200 de ani" (Apud Georgeta Crăciun, *Moldova în vremea domniei lui Grigore Alexandru Ghica (18491856). Structuri economice şi sociale*, Iaşi, Ed. Noel, 1996, p. 25). În 1827, moşia Mărăşeşti aparţinea aceluiaşi Iordache Catargiu, care o va arenda lui Gheorghe Ianoliu (Dimitrie Russu, *Patrimoniul public şi starea economică a judeţului Putna în cifre şi icoane*, Focşani, Tipografia „Cartea Putnei", 1933, p. 93). La Mărăşeşti, în 1811, se afla un pod, pe care sătenii din Ionăşeşti se înţelegeau cu biv vel spătarul Iordache Catargiu să-l îngrijească: „Ne îndatorim a ţine cu toată paza şi silinţa podu de peste Siret de la Mărăşeşti, să-l dezlegăm la vreme de sloată, să-l păstrăm, să-l păzim şi, iarăşi la vreme cuviincioasă să-l legăm îndată şi să avem acolo în peatră, în toată vremea, oameni trebuincioşi de rând pentru pază, (...) din venitul căruia nu avem a trage noi nici o împărtimire, iar cheresteaua trebuincioasă, scândurile şi odgoanele, este dator dumnealui boieriul a ni le da, noi cu aceia avem a le căra pe toate cele trebuincioase de pin' pregiur. (...) Dacă năvălirile şi adăugirile Săretiului va cere trebuinţă cu grăbire a se dezlega podul şi a să trage la mal, ca să nu să prăpădească din şăile şi din cherestea.(...) La legatul şi dezlegatul podului şi alți vremi di răceală, când să va mai adăoga osteneala noastră la lucrul podului, să aibă a li da, dumnealui boieriul, câte o vadră de rachiu sau două, trii vedre de vin să putem şi noi a lucra la vremile greli ce vor fi." (C. Solomon, C.A. Stoide, *Documente istorice tecucene, vol.III*, sec. XIX, p. 4142, doc. 31). Toate aceste măsuri demonstrează importanţa acestui pod, care făcea legătura, în primul rând, între două din moşiile lui Iordache Catargiu, Mărăşeşti şi Ionăşeşti, dar era şi principalul mijloc de legătură între Tecuci şi Mărăşeşti, care aducea unele venituri boierului. Podul era realizat din lemn, putând fi demontat în

pe care „i-au adus de au dezmerdat-o” şi „l-au făcut comis”, mai apoi agă şi mare pârcălab de Galaţi. Dar se pare că logofătului îi cam plăceau tare dezmierdările, astfel încât acestea vor fi „norocirile” şi unui alt frate, ajuns, prin acelaşi procedeu cilen[188], la judecătorie, serdar şi prezident.

Favorurile de orice fel şi de oriunde nu pot trece neobservate sau poate și neachitate. Enăchiţă Kaşu este slugă bună în casa mitropolitului Veniamin Costache, cu ajutorul căruia ajunge logofăt şi samiş al Mitropoliei. Adevărata carieră va veni însă în domnia lui vodă Sturdza (1834-1849), drept răsplată pentru „servicii diverse”: „domnul Mihai, pentru că avea casă aproape de curtea domnului şi-i făcea pezevenclîc cu mai multe muieri ce i le aducea în casă la el, unde domnul le întîlnea, l-au făcut spătar şi agă”.

Ceea ce mijloceşte Kasu pentru voievod, asigură Costache Angonescu[189] pentru toată boierimea moldovană şi ofiţerimea rusă din anii 1829-1834. Servil „Meseria lui fiind plăcută tuturor boierilor mari” şi mai ales „mulţămiţi de păzăvăntrâculele ce i le făcea” toţi au şi „mijlocit” pe lângă vodă Mihail Sturdza de „l-au rădicat la paharnic”. Şi iată-l ajuns din rachier boier.

Dacă ar fi să-l credem totuşi pe Constandin Sion, mult prea multe şi prea dese erau aceste dulci „neteziri”, „dezmierdări”, „îngurduluiri” ţin loc de concurs ori examen naţional, în ocuparea unui slujbe sau funcţii. Avându-i de muşterii pe cei cu putere de decizie şi influenţă, Catinca, Marghioala sau Stana nu se sfiesc să ceară preţul care li se cuvine şi cum muşteriii nu se zgîrcesc să plătească „serviciile diverse” din „bozonar”, soluţia slujbelor şi cea a funcţiilor pare cea mai ieftină, poate cea mai mulţumitoare pentru toată lumea.

Deşi este o figură controversată, unii îl consideră xenofob, alţii un frustrat doar guraliv, paharnicul Ctin Sion este un om al vremurilor sale, care nici nu se

---

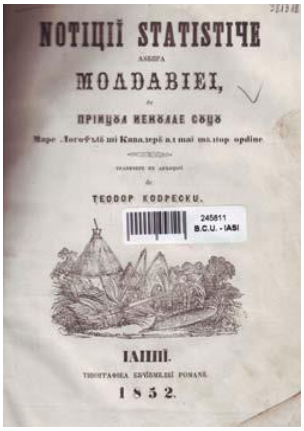
caz de viitură sau în sezonul rece, materialele necesare realizării lui erau puse la dispoziţie de boier. De asemenea, acesta necesita o pază permanentă, pentru ca materialele din care era făcut să nu poată fi sustrase şi pentru a se încasa eventualele taxe pentru cei care treceau pe pod. În ianuarie 1849, au fost reparate şi podurile de la Furceni şi Mărăşeşti, pe Siret, pentru trecerea trupelor ruse spre Ţara Românească (Dimitrie Rotta, *Geografie fizică şi istorică a judeţului Putna*, 1885, fără editură, fără localitate, p. 24).

[188] Dex-cilén, ciléni, s.m. (înv.) membru al unui tribunal; mădular.

[189] În alegerile din 1858 au fost alegători primari, cu un venit fonciar de cel puțin 100 de galbeni, alegători direcți, cu un venit de cel puțin 1000 de galbeni, iar în orașe 6000. Alegătorii primari în districte numesc în fiecare ocol treialegători, care întruniți în capitala districtului vor alege câte un deputat de fiecare district. Alegătorii direcți în districte aleg câte doi deputați de district, iar în orașe alegătorii direcți aleg câte un deputat. Se aplica așadar ca bun sistemul performanței dovedite. Între alegătorii primari din Ocolul Bistrița, aparținând de ținutul Neamț figura și spătarul Costachi Angonescu, propietarul moșii Făureii de Jos. Angonescu era căsătorit cu Zenovia Mihu, născută Panaitescu, din satul Cârligele, în apropiere de Focșani.

prea deosebeşte de boierii pe care-i cunoaşte sau de care a auzit. El descrie întreaga clasă boierească doar aşa cum a văzut-o. Această acidă scriere este, cumva, dovada caracterului, sau chipului acelei vremi care, din nefericire, nu prea a apus", ne spune chiar azi cu mâhnire cercetătorul în istorie Lucian Lefter.

Marele logofăt Nicolae Şuţu, fiul fostului domnitor Alexandru Şuţu şi cartea sa „Noţiuni statistice asupra Moldovei", apărută la Iaşi în anul 1852. Născut la 25 octombrie 1798 la Constantinopol, decedat la 10 ianuarie 1871, om politic de seamă, este primul economist român. Fiu a lui Alexandru Nicolae Şuţu şi a domniţei Eufrosina Alexandru Calimachi. A fost căsătorit cu jupâneasa Ecaterina Cantacuzino-Paşcanu, care era fiica Marelui Vornic Constantin Cantacuzino. După decesul tatălui său pleacă cu familia în exil la Kronstadt (Braşov), din 1821 până în 1825, după care se stabileşte în Moldova, se naturalizează aici şi devine un important om politic, primul economist român şi preşedinte al Tribunalului de comerţ (1832), postelnic (1832), mare postelnic (1834), bei al Imperiului otoman (1834), vornic (1835), secretarul particular al domnitorului Mihail Sturdza (1835-1848), ministru de finanţe (1839, 1841-1843, 1849), mare postelnic (1842), mare logofăt (1843), mare logofăt al justiţiei (1846-1848, 1849-1851). El este de fapt autorul principal al Regulamentului Instrucţiei Publice (1843), preşedintele Sfatului administrativ extraordinar, director şi acţionar al Teatrului Naţional din Iaşi (1845-1846), secretarul particular al domnitorului Grigore al V-lea Ghica (1849-1855), caimacam (1852), preşedintele Consiliului de Miniştri şi ministru de interne (1853), ministrul cultelor şi al instrucţiei publice(1853), deputat (1859), principalul membru al Comisiei Centrale de la Focşani a Domnitorului Alexandru Ioan Cuza (1860-1862). Este cunoscut ca statistician, economist, memorialist, om de litere, fondator al satului Pungeşti-Vaslui (1838-1840), ctitorul bisericii „Sfântul Alexandru" de la Pungeşti-Vaslui (1845), unul dintre fondatorii Jockey Clubului din Iaşi (1875). A fost decorat cu Ordinul turc Nişani-Iftihar (1834 şi 1850); Ordinul rus Sfânta Ana (1834); Ordinul Sfântul Vladimir (1829 şi 1851); Ordinul grec Saint-Sauveur (1842); Ordinul polonez Sfântul Stanislas (1854) ş.a.

Dar nici paharnicul Constandin Sion nu scapă de un scandal de „făcătură”, prin care îşi forma o genealogie mai demnă decât era ea în realitate, pentru a mai obţine poate anumite privilegii domneşti, atâta de râvnite în acele vremuri.

În cartea de căpătâi a paharnicului, numită „*Arhondologia Moldovei, amintiri şi note contimporane dificile, boierii moldoveni*”, cronicarul Sion surprinde ba cu venin, ba cu ceva lehamite şi rareori cu admiraţie, liniile de parvenire ale multora care îşi cumpărau rangurile după ce făceau avere prin mijloace necurate, ori ajutaţi chiar de domnitor.

Iată povestea unui Terinte, al cărui fiu va cumpara titlul de medelnicer, dovadă că Sion nu era scârbit numai de străinii aciuaţi în Moldova. „Terinte, moldovan, ţăran prost de la ţinutul Botoşani: un Terinte au fost slugă în casa la vornicul Dimitrachi Ralet bătrânul… Ficior acelui Terinte, cu numele de Costachi, la domnul Mihai Sturza s-au făcut medelnicer pentru că de la tatu-său Terinte i-au rămas bun capital, câştigat de la bătrânul grec, vornicul Ralet, carili fiind pre curvariu şi având ţiitoare, şi el bătran nu o putea dezmierda; şi ca să-şi plinească pofta lui, pune pe Terinte de a o dezmierda şi el prive de aproape, sorbe şi tot zâce: „ha, Terinte, ha; dă-i, Terinte, dă-i”; pentru care slujbă ghiujul grecesc plăte bine lui Terinte din averea banului Cosma[190]”, scria Sion, plin de năduf la adresa acestui Terinte, care s-a procopsit şi el cu un rang de boier prin fiul său, după o viaţă de plăceri trupeşti. Paharnicul este mult mai acid în cazul unui grec Teohari. Şi „Tomida, iarăşi păcat şi putoare..., năpaste ticăitei Moldove, pripăşită de domnul Mihai Sturza; şi pentru ca să-şi sature nesaţul de argint, l-au pus şi pe plăcintarul acesta în rândul boierilor moldoveni”, scria paharnicul Constandin Sion (1795-1862), acum mai bine de 150 de ani.

„Cum scria cu amărăciune Constandin Sion, „în nenorocita noastră ţară, numai începuturi să fac şi numai să proiectează acele ce privesc la fericirea obstească”, vedem că nu este fals ceea ce a notat, ba mai mult, paharnicul este vocea epocii sale, o epocă în plină schimbare şi legată de multă corupţie”.

---

[183] Într-un zapis din 1782 satul și moșia Ciocăneștilor trec în proprietatea clucerului Cornea Brăiloiu și soției acestuia, Zmaranda. Familia Băriloiu are o singură fată pe numele Păuța, care se căsătorește cu Costache Teoharis, grec la origini. Scrierile vechi pomenesc faptul că pe la 1820 moșia Ciocăneștiului aparținea serdarului Costache Teohari. Din 1831, după moartea acestuia, moșia rămâne în proprietatea serdăresei Păuța Teohari. Ahile Teohari se sinușide în 1878. Nu s-au găsit documente în care să se vorbească de soția lui Ahile Teohari, numită Aristia. Ahile și Aristia Teohari au doi urmași: un fiu, Anibal (Hanibal), care ajunge medic de renume, profesor universitar și șef al Clinicii de Interne, de la spitalul Brâncovenesc din București, mare clinician și terapeut român; o fiică, Paulina. Anibal se căsătorește cu Olga, o fată de boier având moșie la Ianca, în județul Brăila. Casa lor numai există astăzi în București, pe strada Pitar Moș, nr. 12

„Teohari, năpăşti greceşti bietei Moldove; un Costachi Teohari[191] pripăşit încă din domnia lui Alexandru Moruz, s-au prins roi cu curul unei Murguleţoaie de la

[184]„Cineva mi-a dăruit în original actele privitoare la moştenirea, pe la 1830, a Elencăi Harting, fiica, măritată întâiu cu Alexandru Ghica, a lui Grigore Sturza Mare Logofăt şi a domniţei Mărioara Callilimachi. Prin naştere ea aparţinea celor mai mari neamuri din vremea ei. Domniţa Callimachi era fiica lui Grigore-Vodă, decapitat la Constantinopol chiar la începutul războiului ruso-turc care trebuia să se mîntuie cu pacea de la Chiuciuc-Cainargi. însemnătatea Sturzeştilor în istoria Moldovei nu e nevoie s'o subliniem. Din căsă toria cu Alexandru Ghica ea a avut pe acel Grigore, pomenit în testament, purtător al numelui lui Grigore Sturza, care, acest fiu al Elencăi, va fi Domnul reformator, naţionalist al terii sale în preajma Unirii. Din aceiaşi căsătorie se născu şi o fată, Elenca, măritată cu un Rus, Şubin, proprietara de la care Vasluienii trebuiră să desbata mai tărziu proprietatea pămîntului aşezării lor. Dar ea-şi părăsise întâiul soţ pentru a se mărita cu un general rus, însărcinat cu ocîrmuirea Basarabiei, unde Sturzeştii aveau atîtea pămînturi, Harting, care, spune ea cu durere, s'a „scîrbit" de dînsa, „moare scîrbită" şi a trăit cu „altă femeie". La familia Sturza căsătoriile ruseşti nu erau rare : caşul Elencăi a doua, dată după Şubin, al fiicii lui Scarlat Sturza, şi el guvernator al Basarabiei, sora lui Alexandru de Stourdza, care deveni contesă Ebling, cu o mare influenţă la Curtea din Petersburg. Cu Harting fata domniţei Callimachi avu un singur fiu, Scarlat: pentru tatăl finlandés fireşte Karl şi pentru ea însăşi „Carlu" sau „Carlis". Soţia părăsită locuia la Bodeşti, în Basarabia, avînd apoi, la Orheiu, Pohribenii, Sulenii, iar în Ţinutul Iaşilor dincolo de Prut Cobanii şi Tomeştii. La l-iu Iunie 1829, cînd îşi face întâiul testament, la Chişinău, mama nu mai era în viaţă, încă de la 1822 trăia, prin aceiaşi Basarabie, bătrînul Grigore Sturza, care încheie „părinteşte" o socoteală de afaceri cu fiica. Cînd se afla în noua capitală, gătită ruseşte, Elenco Harting, văduva cu bărbat viu, putea să aibă lîngă dînsa Moldoveni ră maşi sau veniţi pentru ocasie peste Prut: fratele Mihai Sturza, viitorul Domn, nepotul, fiu al surorii Ruxanda, încă în viaţă la 1822, Petrachi Mavrogheni, Vornicul Iordachi Roset, Matei Crupenschi, consilier de Stat al noului regim, şi Teodor Crupenschi, cîte un cleric în trecere ca părintele Euchaiton, arhiepiscop titular în Orient, iar în Moldova egumen al unei mănăstiri. Vedem societatea moldovenească de acolo din Chişinău, în cei d'intăiu ani după anexare. Alexandru, un văr, şi Mihai Sturza, împreună cu Mavrogheni, sînt epitropii designaţi pentru iubitul copil Scarlat. Aceştia la 1822. La 1829 se adaugă, dintre Romîni, o rudă de aproape a Callimachilor, Iancu Cananău, cel format în Berlin, la parohul Hauchecorne 1 , pentru ca să ajungă în Moldova rusească, în noua „oblastie", cavaler şi consilier de Stat, apoi un Ioan Başotă, cu aceleaşi titluri împărăteşti, un Dimitrie Răşcanu, un Ioan Pruncul, care semnează „Sfetnicul Curţii", în aceiaşi calitate cu destul de cunoscutul, şi din legăturile cu Cărpeştii din Vasluiu, Sandul Teodosiu, apoi o rudă, poate tatăl lui Alecu Russo, „Costachi Rusul", un Iamandî, Vasile, din neamul unui capuchehaie la Hotin în secolul al XVIII-lea, un alt Ruset, Medelnicerul Lupu, Dimachi Gheuca, Ioan Luca, dvorenii Costachi Botezatu şi Vasile Caţichi, omul de casă Serdarul Grigore Plithos şi „registratorul de Colegiu" Constantin Sava, scriitor de „moldoveneşti". Pe la administraţii, unde se scrie încă româneşte, în rosturi mici lucrează un Pavel Măcărescu, un „secretar" Chirica. Apare pribeagul „Mitropolit al Serbiei", Fanariotul Leontie. Nu lipseşte din societate însuşi guvernatorul, cu nume şi iscălitură de grec, Constantin Antonovici Katakatzi. La moşie sînt slugile. - Smaranda Hagiica şi fata Ruxanda, „cocoana Smaranda Calafati", văduva Elenca Bulat, cu cei doi copii, „veche slujnică, săracă şi credincioasă", Marghioala, „fata Vărvarii Găină, manca răpos. fiiului Mihălachi", Ioniţă Pascal, „Marghiolita, fiica lui Costandin Zagora", „manca" lui Scarlat,

Botoşani; la domnul Calimah s-au făcut paharnic…", scria Sion în Arhondologia sa.

Mr. Dimitrie Papazoglu s-a născut la 28 martie 1811, în Bucureşti, în familia lui Andrei Papazoglu „comersant de clasa întâi şi boier de neam din Slatina" (I. Strujan, Constantin Căzănişteanu, Locotenent colonelul Dimitrie Papazoglu, Bucureşti, 1972, p. 7), în hanul mănăstirii Zlătari, aflat în jurul actualei biserici cu acelaşi nume din Calea Victoriei. Pe Andrei Papazoglu, tatăl lt. colonelului Dimitrie, Ctin Alexandru Ipsilanti îl trecuse în cinul „boierilor de neam" pentru merite necunoscute nouă, sau poate prin cumpărarea patentei. Cert este că a fost reconfirmat în 1823 (de Gr. IV Ghica) şi 1829, după războiul ruso-turc. În 1795 Andrei Papazoglu era grămătic de visterie şi în acelaşi an s-a căsătorit, prima dată cu o Teodora (nu ştim din ce neam), cu care a avut trei copii, morţi de timpuriu, ca şi mama lor, care a decedat în 1802. După opt ani, Andrei Papazoglu se recăsătoreşte cu o văduvă, Lixandra, mama viitorului Lt. colonel Dimitrie, care era primul din cei cinci copii ai familiei (doi băieţi şi trei fete). Familia trăia confortabil, Nicolae Iorga arăta că bunicul, Nicolae Papazoglu, cumpărase la licitaţie („de la cochii vechi") slujba dijmăritului unui judeţ (N. Iorga, Istoria Bucureştilor, Bucureşti, 1939, p. 236). Dimitrie arăta că bunicul mai cumpărase hanuri şi grădini prin mai multe locuri din capitală şi partea dreaptă a uliţei Covaci. Grijuliu pentru viitorul fiilor săi, Andrei Papazoglu s-a ocupat serios de educaţia lor. La şase ani, Dimitrie începe să meargă la Şcoala Domnească, condusă de Ctin Vardalah. În 1821, după intrarea turcilor în Bucureşti, familia Papazoglu s-a refugiat la Braşov, unde a stat până în 1827. În acest timp, Dimitrie a urmat cursurile Şcolii Imperiale şi a învăţat limbile germană, maghiară şi, probabil, engleză. Ulterior, a urmat cursuri şi la Budapesta şi Viena. După revenirea în ţară, tânărul de 16 ani a luat lecţii de desen de la pictorul francez Jacquin, cunoştinţele căpătate folosindu-le mai târziu la realizarea celebrelor stampe în care a reprezentat portrete de voievozi sau ale unor personalităţi ale epocii sale („Ion Heliade Rădulescu", „Gheorghe Lazăr", „Dimitrie Bolintineanu" şi alţii), evenimente istorice („Uciderea lui Bimbaşa Sava" la 1821, „Unirea Principatelor", „Asaltul redutei Griviţa, dat la 30 august 1877" etc.), dar şi „Focul din Bucureşti de la 1847". În anul 1830 a intrat în Miliţia pământeană şi apoi în Armată, chiar de la organizarea ei. Oşteanul Dimitrie Papazoglu a

---

Ecaterina, „fata Lisnicului Petru", cu soţul Grigore, birnic, Andriana Mîrzac, dădacă aceluiaşi Scarlat. Este şi o „copilă mică luată de suflet", Măria. Cu

participat la liniştirea mişcărilor bulgăreşti din Brăila, din anii 1841-1843, la Revoluţia din 1848, la stingerea marelui incendiu din Bucureşti din martie 1847, a comandat unităţi militare dizlocate în diferite oraşe din ţară. În anul 1855 a demisionat din armată, cu gradul de maior, dar, în 1884, când s-a reorganizat Armata Română, a fost înaintat la gradul de locotenent-colonel. După demisia din armată a realizat planşe litografice, a făcut planşe cartografice pentru ţinutul Covurlui, a făcut cercetări istorice pe la mănăstiri, a înfiinţat chiar şi un muzeu care-i purta numele în Bucureşti. Istoria Bucureştilor l-a preocupat în mod deosebit, opera sa majoră fiind: Istoria fondării oraşului Bucureşti, publicată în 1891. Dimitrie Papazoglu s-a stins din viaţă la 5/17 august 1892 şi a fost înmormântat la mănăstirea Cernica.

Prezentat cu „iarăşi păcat şi putoare, un Hîrtig, „roi de cur a Elencăi, fata logofătului Grigoraş Sturza , sora domnului Mihai", este o nouă ţintă fixă a dispreţului paharnicului Sion. „Acea Elenca, fiind măritată cu logofatul Alecu Ghica, tatăl domnului Grigori nebunul, ra de cur fiind, şi-a lăsat bărbatul, au curvăsărit cât au putut în Moldova... ş-au fătat pe...", mai nota tot mai amărât arhondaricul Sion.

După o așa istorie relatată, cu atâți boieri neputincioşi, care se joacă prin podoaba femeilor tinere, era în firea lucrurilor ca Sion să fie considerat un bârfitor, cu „meliţa (gură) ca de femeie". Adevărul, cum se putea altfel, nu reușește decât să doară...

Vadul Băncioiu, fost Vadul Poştei, devenit prin amenajări succesive costisitoare strada Heliade Rădulescu, apoi Lascăr Catargiu, acum strada Gării, a fost o zonă de dificulte serioasă pentru edilii oraşului în încercarea lor de a realiza o legătură bună cu valea oraşului, adică cartierul Bădălan. Din 137 a existat un plan de amenajare stradală a oraşului făcut de ing. Ignat Rizer, unde către est străzile şi întreaga tramă stradală era regulată şi ortogonală, paralelă cu Dunărea. Bădălanul a fost afectatde repetate inundaţii în anii 1853, 1860, 1861 fiind de fiecare dată reconstruit şi păstrând aceiaşi tramă stradală. Varianta de gară realizată în 1872 a avut două variante alternative studiate încă din 1865, gara de călători, gara de mărfuri, remiză, magazii,

ateliere, cantoane etc, ocupând orașul de jos în apropierea portului. Calea ferată pătrundea în port devenind infrastructură portuară esențială și mărind mult capacitatea de tranzit a portului. Linia cobora în oraș pe lângă Brateș, gara Galați devenind gară terminală în formă de pieptene, unde trenurile trebuiau să rebruseze pentru a reintra în circuitul magistralelor feroviare. Strada Heliade Rădulescu era obligată să preia fostul „vad al poștei", singura modalitate de a coborâ în valea orașului pe o diferență de nivel de aproape 20 de metri. S.A. CFR se angajează și realizează în 1874 acest racord la malul Dunării, unde cheul era traversat de o cale ferată de circa 300 m, care deservea pescării, magazii, masagerii, sedii administrative și primele cheuri specializate ale lui Strussberg (vezi A.N.I.C., fondul Ministerului Lucrărilor Publice, dos. 15/1869, p. 120).

Despre un oarecare Trisonino aflăm că „Trisonino, iarăşi păcat grecesc şi năpaste Moldovei, pripăşit în vremea domnului Mihai Sturza, cu meseria doctor sau ucigător de oameni, pentru care l-au pus în linia boierilor moldoveni", îşi varsă focul paharnicul Sion. Apelând la tot felul de încurcături de neam, bani sau femei, etc. Apare un Tomşa, care, spune Sion, nu sunt Tomseşti, ci au furat acest nume, provin din neam de moldoveni „ridicaţi din proşti la boierie, după despreţuirea boierilor moldovineşti, de domnii Mihai Sturza şi Grigore Ghica… precum domnii şi toţi dregătorii pradă ţara, aseminea şi toţi mojicii fură orice poreclire a nobililor vechi ca să arate nobil, să nu li să nimerească opinca din care au ieşit", scrie paharnicul Sion, plin de pelin.

Despre alţii, un oarecare Filipovici, „moldovan, tot soi de ciuperci ieşite după ploi, rădicat la boierie din mojici, din galantomia şi nerespectarea drepturilor ţării", ca şi despre dumnealui boier Filipescu, „moldoveni ieşiți ca ciupercile după ploaie", arţăgosul paharnic nu are decât cuvinte de ocară, pe bună dreptate desigur. Doctorii vremii, pentru paharnicul Sion, erau un soi de „ucigători de oameni". Iată ce scrie despre un oarecare Trisonino: „Trisonino, iarăşi păcat grecesc şi năpaste Moldovei, pripăşit în vremea domnului Mihai Sturza, cu meseria doctor sau ucigător de oameni, pentru care l-au pus în linia boierilor moldoveni", arată Sion.

Nu este singurul medic văzut aşa de Sion. Pe străini din „putori, năpaste, pocituri", aproape că nu-i scoate. „Softa, grec, păcat şi putoare grecească, năpaste Moldovei, pripăşit în ţară pe la 1814…", sau un altul, Strachiade, socotit tot o altă „putoare… păcat şi năpaste ţării...", ca mai apoi un „Stavrat, grec năpaste Moldovei, pripăşit în ţară în domnia lui Mihai vodă Sturza şi îndemnat de ieftinătatea rangurilor, ş-au cumparat un Ioan chir Stavrat, decret de arhondă megas serdar". Despre un Samsonov, paharnicul Sion scria: „pe acest rus domnul Grigori Ghica fără să fi făcut vro slujbă Moldovei l-au făcut deodată spătar, la 24 februarie 1852, că nu era de ajuns boieri în ţară", ca pentru un altul, Sfiderski, să scrie „rusnac, un om pre fără de caracter… pe la 1847 l-au făcut Mihai vodă căminar", toţi prinşi în scandaluri de „şâritlicuri".

Grecii de la noi, mai cu seamă, fiind şi mulţi, nu aveau cum trece pe aici neatinşi de ochiul critic al paharnicului Sion. „Sică, putoare grecească, un Neculai au venit neguţitor la Galaţi şi făcând capital s-au cumpărat şi el decret de căminar", iar un altul, Sechelari Triandaf, era tot un „grec, năpaste venit ţării în vremea domnului Ioan Sturza" care aflat în „tovărăşie secretă cu domnul, pe acest Triandaf l-au pus derector căşii poştilor şi l-a făcut căminar".

Despre un oarecare Petro Cokino, binenţeles, era tot o altă „putoare grecească, rădicat de domnul Mihai Sturza la arhondie", paharnicul Constandin Sion, prea plin de dezamăgire, se opreşte la aceste cuvinte. Grecii fanarioţi, mai cu seamă, fiind şi mulţi, nu aveau cum trece neatinşi de ochiul critic al paharnicului Sion[192]. „Sică, putoare grecească, un Neculai au venit neguţitor la Galaţi şi făcând

[192] Născut pe la 1795 paharnicul Constantin Sion aparţine unei vremi pline de evenimente, unei lumi în plină schimbare: de la fanarioţi la unionişti; aceştia din urmă nu au fost în asentimentul său, cum nu au fost nici ceilalţi. Trecând la cele veşnice pe 15 februarie 1862 la Iaşi, Constantin Sion a fost înmormântat la biserica de la Fundul Racovei, din ţinutul Vasluiului, în vecinătatea aşezării sale de baştină, Coşeştii.- Vezi Ştefan S. Gorovei, *Addenda et corrigenda*, în *Anuarul Institutului de Istorie* „*A. D. Xenopol*" Iaşi, XVIII (198 1), p. 688. Ibidem, XV (1978), p. 532", unde sunt arătate documente precum cel din 29 aprilie 1632, când nepoatele lui Constandin Sion vând „unchiului nostru Ionaşcu Coşescul" a şasea parte din Coşeşti. De asemenea un document din 29 iunie 1635 probează existenţa Armancăi „nepoata lui Sion Coşescul", care vinde o şesime din Coşeşti lui Ionaşcu Coşescu. Asupra originii Sioneştilor vezi şi C. Cihodaru, *Uricul moldovenesc din 27 mai 1443 şi originea Sioneştilor*, în *Analele Ştiinţifice ale Universităţii* „*Al. 1. Cuza*" din Iaşi, XXXI (1985), p. 27-47. Autorul arată că Ionaşcu Coşescu (1550-1625), pârcălab, strămoşul pahamicului Constantin Sion, s-a căsătorit cu jupâniţa Dumitra, descendentă din Ion Teleagă trăitor la anul 1491. C. Cihodaru enumeră calităţile fraţilor Sioneşti, care „au crezut întotdeauna că lucrează spre binele şi propăşirea patriei", dar şi defectele acestora: „ei sperau să ocupe posturi înalte în ierarhia administartivă a ţării. Ei erau geloşi pe toţi cei care le-o luau înainte" (c. Cihodaru, *op. cit*., pag. 32). O părere pozitivă despre Constantin Sion avea şi Gh. Ungureanu, care îl aprecia pe „paharnicul arhondolog" drept cel ce „descrie clasa boierească aşa cum a văzut-o", iar „datele contemporane formează valoarea acestei lucrări". Vezi Gh. Ungureanu, *Familia Sion*, *Studiu şi documente*, Iaşi, 1936, p. 70. Un proces care la 1790 era câştigat de porunicul Iordache Sion în judecata cu răzeşii pentru stăpânire în satul Pungeştii, de pe Racova, nu avea să se sfârşească nici la anul 1825 (ASI, Fond Ministerul de Justiţie, *Anaforale*, nr. 63, f. 187v şi 197v. Cartea Divanului din 25 noiembrie 1790; Jalba lui Constantin Sion, din 23 mai 1825, către domnie). Stolnicul Pascal Gane avea să cerceteze pricina la faţa locului, pentru ca la 15 septembrie 1829 (Ibidem, f. 189v-190v) să scrie înştiinţarea asupra decurgerii cercetării sale de la Pungeşti. Spiţa de neam, din 1804, pe care vroia să i-o arate bătrânul Toader Vrabie stolnicului Pascal Gane, dovedea descendenţa lui Iordache Sion din vechii stăpâni ai Pungeştilor, el fiind fiul Tofanei Racleşoaia, fiica lui Maxim, acesta din unnă fiind unul din numeroşii descendenţi ai lui pan Tofan. Şi astfel descendenţa pahamicului Constantin Sion din pan Tofan, căruia la 15 mai 1437 chiar voievozii Iliaş şi Ştefan îi întăreau stăpânirea asupra a cinci sate de pe valea Racovei, printre care şi Pungeştii, este cum nu se poate mai clară (ASI, Anaforale, m. 94, f. 12v. „Pungeşti, Gârcineşti, Luşceşti, Cursăşti şi al cincilea unde au fost descălecătoarea dintăi". Document publicat în

el capital ș-au cumpărat şi el decret de căminar". Dar parcă mereu paharnicul ajunge totuşi la exasperare, atunci când scrie despre „muşterii" contemporani. „Mihailide, putoare... năpaste şi bele ţărei ca şi cum nu era destule putori de aceste puse între boieri.

Mai ridică şi hagi Grigore Ghica pe un Vasile la rangul de comis, acum, în anul 1856". Iar „*Arhondologia Moldovei. Scrierea Amintiri şi note contimporane*", a lui Constandin Sion, văleat 1892, Iaşi, Tipografia Buciumului Român, este o carte rea la vremea ei, înţepată şi pusă pe cârteală, care nu l-a amuzat deloc, bunăoară, pe criticul George Călinescu. Să-l luăm, dintre primii vrăfuiţi, pe Alecsandri: „Două neamuri: cel adevărat este grec moldovenit, au rămas în Basarabia, din care mai cunoscut este şătrariul Iordache; iar acei din Moldova, deşi sînt mari şi bogaţi, nu sînt nici adevărat Alecsandri, nici moldoveni."

Condeiul aprig cercetează o familie cu largă implicare în întreg spaţiul moldav: „Balş. Moldovan drept, veche familie boierească, figurează între nobilii Moldovei încă de dinaintea domniei lui Dragoş vodă, atunci când ţara era republicană, precum văd într-un manuscript a lui Petrea Clînău[193], spătarul lui Ştefan vodă cel Mare, tălmăcit de el în Vaslui din latineşte, cum l-a găsit scris de Huru, canţelarul cel mare al lui Dragoş, că un Baloş au fost la obştească Adunare, ce s-au făcut în Iaşi cînd a venit Dragoş din Ardeal, de au sfătuit de l-au primit cu toţi boierii, vornicii de oaste, şi moşnenii ce au fost venit cu el aice, şi le-au dat şi moşii pentru locuinţa lor, iar apoi mai sus s-au rădicat de pe vremea domniei lui Estrate vodă Dabija." „Dacă paharnicul Sion scrie deslușit că și neamul lui Konaki, cel din Copoul Iaşului[194], este de origine grecească", dar preste 160 ani

---

Documenta Romaniae Historica, vol. 1, întocmit de C. Cihodaru, I. Caproşu şi L. Şimanschi, Editura Academiei, Bucureşti, 1975).

[193] Prima mențiune documentară a spătarului în Țara Moldovei datează din 24 aprilie 1434, fiind menționat în această funcție „pan Dieniș spătar". În domnia lui Ștefan cel Mare importanța dregătoriei de spătar a crescut, acesta trecând în Sfatul Domnesc înaintea vistiernicului, dar după pârcălabi, dregători cu funcții militare. Dintre toți spătarii lui Ștefan cel Mare în documentele vremii sunt menționați: pan Seacâș 1458-1469, pan Bodea 1469-1470, care se admite că a căzut pe câmpul de luptă la Valea Albă 1476, pan Vrânceanu 1471-1473, pan Mihău 1473-1476, pan Costea 1478-1483, pan Dragoș 1483-1484, care a mai deținut și rangul de pârcălab de Roman și pe cel de vornic, despre care domnitorul într-o carte domnească din 5 februarie 1468 arată că „l-a slujit drept și credincios" și ultimul care a deținut dregătoria în timpul marelui voievod a fost „pan Clănău" 1486-1503, de altfel om foarte apropiat marelui domn, deoarece era căsătorit cu Dragna, fiica Mariei, sora voievodului. – vezi Eșanu Andrei, Eșanu Valentina, *Spada lui Ștefan cel Mare*, în ziarul *Accente*, Chișinău, 19 feb. 2004.

[194] Croită la 1833 de către ministrul Instrucţiei şi Culturii, Mihai Sturdza, pe locul străzii Podul Verde, Grădina Copou este cea mai veche gradină publică din România. Mulţi cred că acolo se întâlnea cu Veronica Micle. La poalele Dealului Copou, în actuala Piaţă Eminescu, se înfiinţase

venit şi încuscrit cu mai multe din „familiile cele mari”, Paul Păltănea a adus însă suficiente şi clare documente istorice „care impun concluzia că familia Conachi[195] coboară dintr-un neam de răzeşi din satul Ştiboreni, judeţul Vaslui.

---

celebrul Jokey Club şi, puţin mai târziu, în aceeaşi clădire, o cofetărie fantastică: Cofetaria Tufli. Pentru că nici nu vă închipuiţi ce atmosferă „elegantoasă” era aici... Duduile înveşmântate în dantelării erau servite cu îngheţată pe tăvi de argint, vorbeau în graiul lui Voltaire, băteau din evantaie, flirtau, dar mai ales bârfeau pe oricine vedeau urcând Bulevardul Copoului. Gândiţi-vă ce forfotă era pe bulevardul ăsta, dacă încă de la 1830, Iaşul avea nu mai puţin de patru mii de trăsuri pentru plimbare. Pe mijlocul străzii mergeau caleştile şi landourile, aleile pietonale de azi erau destinate plimbării călare, iar pietonii, gloata, erau băgaţi prin perdelele laterale de arbori, pe alei ascunse şi mărginase. Nu degeaba Copoului i s-a spus că ar fi un fel de Fontainbleau al Iaşilor. Pentru boierimea târgului era o ruşine să mergi pe jos, iar doamnelor nici măcar nu le era îngăduit să atingă cu botina pământul, coborând din cupeurile lor. În parcul acesta s-au petrecut iubiri fără pereche, mistuitoare, tragice. O dragoste precum cea dintre Eminescu şi Veronica nu poate fi înţeleasă de lumea de rând. La fel, iubirea lui Cuza pentru prinţesa, devenită sârbă, Maria Obrenovici, o iubire tragică, începută din tinereţe tot în grădinile Copoului şi care nu s-a sfârşit până la moarte. Frumoasa Obrenovici s-a născut la Iaşi, părinţii săi aveau conac în Copou şi, chiar dacă s-a măritat cu prinţul Milan Obrenovici, l-a însoţit pe Cuza şi în exil, până la moarte. Mai mult, Elena Cuza, o femeie de-o sensibilitate extraordinară, şi-a înţeles soţul. Ea ştia că-i sterilă şi rece, cu o mulţime de inhibiţii tipice societăţii burgheze, dar, suprem eroism, a ajuns până acolo încât să accepte să crească copiii amantei soţului ei. După moartea lui Cuza, prinţesa Obrenovici s-a sinucis. Se spune că atât de puternică a fost iubirea ei, încât, la deshumarea de dupa 22 de ani, corpul i s-a găsit intact, de parcă tocmai atunci adormise...” O stranie providenţă a făcut ca multe dintre casele boiereşti din Grădina Copoului să fie bântuite de asemenea poveşti dramatice de amor, care de altminteri l-au inspirat şi pe Eminescu. În cronici se zice că Eminescu avea o curiozitate soră cu patima pentru vechile conace pierdute în desişul grădinilor, îndeosebi pentru acelea căzute în mister şi paragină odată cu mutarea capitalei la Bucureşti. Chiar la intrarea în parc e castelul în care tânărul argat, Dincă, şi-a pus capăt zilelor, într-o seară ploioasă din noiembrie 1855, curmându-le şi pe cele ale iubitei sale, o pariziană de neam ales, disperat fiind că stăpâna sa nu-i încuviinţa ieşirea din robie, în vederea râvnitei căsătorii. Fatalitate, după moartea celor doi s-a descoperit că feciorul nu era rob, ci chiar fiul logofătului Dumitrachi ralet, stăpânul castelului. Se spune că acest caz răsunator l-a determinat pe însuşi domnitorul Grigore Ghica să grăbească desfiinţarea robiei în ţările române. Sau conacul acela alb, „cu gratii înfricoşătoare la ferestre şi parchete scârţâind sinistru”, în care o tânară musafiră vieneză, cu păr balai şi ochi albastri, s-a îndrăgostit nebuneşte de un ţăran chipeş ca un făt din poveste, fiul lui Hodoroabă din Vereşti, luându-l cu dânsa, călare pe nişte bidivii roibi, focoşi, până la Viena. Pe la 1864, călcând prin încăperile conacului părăsit, unde trăise frumoasa vieneză, se zice că Eminescu ar fi scris „*Făt-Frumos din tei*” şi „*Povestea teiului*...”.

[195] Vezi Paul Păltănea, *Neamul logofătului Costache Conachi*, ed. Albatros, Buc., 2001, BVAU Galaţi, F.G. II 89.433.

O ilustrată a portului Galați după consolidarea cheiului și dragarea senalului la cheu până la adâncimea de 15 picioare. Ilustrata a aparținut domnului Constantin Canellos, n. 22 dec. 1900 în Grecia. În anul 1940 Constantin S. Canellos era domiciliat în Galați, str. Lăpușneanu nr. 31 (Monitorul Oficial al României. Partea 1 1940 ian. 17, nr. 014).

Avea urice din vremea lui Ştefăniţă Vodă (20 aprilie 1517-14 ianuarie 1527) sau chiar a lui Ştefan cel Mare. Acest neam al Conăcheștilor urcat treptat în rangurile boieriei a stăpânit o bună parte din sudul Moldovei, pe care l-a marcat cu lungi procese de spoliere a ocinilor răzăşeşti, un aspect neplăcut asupra căruia însă paharnicul Sion nu mai insistă deloc.

Bârfitor din fire sau, iubitor de adevăruri crude, Sion zgârie banii de aur, care par bani furaţi ţerii, până le iese la iveală stofa, arama: „Varlaam. Moldoveni de la ţinutul Botoşani, de vreo 80 de ani rădicaţi la boierie; dar dreapta lor poreclă este Bostan, însă ruşinîndu-se de ea s-au poreclit aşa. Cu toate că în ţară mai cunoscuţi sunt Manoleştii de pe numele bunului lor.”

O „comădie” cu nume fel de fel, făcută să tragă piedestalul de sub statuiele de mucava. În aer, fără sprijinul unei nobleţi de neam, cel mai adesea contestate de ţiitorul lor de socoteală, boierii lui Sion, cei mai mulţi învrăjbiţi cu spiţa lui, rămân bătuţi de vânturile care i-au adus şi i-au dus de prin Moldova: „Elefter. Năpaste grecească şi acesta Moldovei, venit în domnia lui Mihai vodă şi rădicat la boierie.”

Degetul care arată este al lui Neculce, poantele ale lui nenea Iancu Caragiale. Rău o păţesc şi Kantacuzinii, vârâţi mereu în încurcate duşmănii de familie. Reţin aici doar un fragment de autobiografie, tot în legătură cu mai înainte pomeniţii veliţi boieri moldoveni: „Bunică-mea, muma tătâni-meu, fiind soră cu Safta Păşcăniţa, muma logofătului Iordache Paşcanul[196], vară primară cu cuconul logofăt

[196]Iordache Cantacuzino, a fost principalul sfetnic al domnitorului moldav Vasile Lupu şi, în acelaşi timp, mare vistiernic. Această demnitate a dobîndit-o prin calităţile sale, dar şi oarecum

datorită conjuncturii, el fiind căsătorit cu sora doamnei Tudosca, soţia lui Vasile Lupu. Doamna Tudosca l-a ajutat să obţină o jumătate din satul Paşcani de la un grup de mari boieri, care au dat zapisul pe 31 martie 1637. Între anii 1640 şi 1650, marele vistiernic a construit un palat pe muchia dealului Paşcanilor, care străjuia Valea Siretului şi întreaga moşie. La piciorul pintenului de deal, un mic lac dădea farmec locului. Peste cîţiva ani, în 1664, în imediata vecinătate a palatului, împreună cu a doua sa soţie, Alexandra, Iordachi Cantacuzino a ctitorit Biserica „Sfinţii Voievozi" (Mihail şi Gavril). După moartea lui Iordachi Cantacuzino (1664), stăpînă pe aceste domenii a rămas soţia sa, Alexandra. Stăpînirea Cantacuzinilor la Paşcani a durat mai bine de un secol, prin patru generaţii ale acestei familii, din care o ramură însemnată şi-a păstrat numele de Cantacuzino-Paşcanu şi după ce n-au mai stăpînit satul. Unul dintre membrii familiei, marele logofăt Dimitrie Cantacuzino Paşcanu (1789-1862), a ctitorit spitalul ieşean care i-a purtat multă vreme numele. De-a lungul anilor, moşia şi, implicit, palatul cu biserica au avut mai mulţi stăpîni. S-au perindat ca stăpîni cei din familia Bălăşeştilor, apoi, în toamna anului 1812, domeniile au fost cumpărate de vistiernicul Iordache Rosetti-Roznovanu, care le-au transmis prin testament fiului său, Neculai Rosetti Roznovanu, care le-au vîndut colonelului Eugeniu Alcaz. Ultimii proprietari au fost cei din familia Brătianu, în 1946 actul de expropriere fiind întocmit pe numele lui Gheorghe I. Brătianu. „Noi, Comitetul Local pentru Reformă Agrară din comuna Paşcani, judeţul Baia, ne-am întrunit astăzi, 15 iulie 1946, în localul Primăriei, şi am luat în discuţie exproprierea moşiei numită Paşcani Deal, proprietatea dlui Ghe. I. Brătianu, aflătoare pe hotarul comunei noastre". Satul Cepleniţa a fost dat lui Nestor Ureche de către Petru Şchiopul, „pentru 12 cai buni, daţi în slujba ţării". Primul proprietar al conacului a fost Nestor Ureche mare logofăt. După cum relatează istoricul ieşean Gheorghe Ghibănescu în lucrarea sa „*Surete şi izvoade*" (vol. II, Iaşi, 1907), în anul 1617, domnitorul Moldovei Radu Mihnea Vodă (1616-1619, 1623-1626) a dat un hrisov domnesc prin care „vornicului Nestor Ureche, tatăl cronicarului Grigore Ureche i se reconfirmă posesia moşiei Cepleniţa, toate satele din ţara Moldovei şi anume: 52 sate întregi, 45 părţi de sate, 17 moşii, 6 heleştee, un loc de vânat, o prisacă, 45 fălci de vie în cele 19 judeţe ale Moldovei de pe atunci şi satul Cepleniţa, satul Buhalniţa ce este mai sus de hotarul cepleniţenilor, cu vad şi moară în râul Bahlui ce este în ţinutul Hârlăului". Alţi propietari pe care i-a avut ar fi în ordine: Grigore Ureche, cronicarul; Vasile Ureche, fiul acestuia. Familia Cantacuzino-Paşcanu, începând cu Iordache III Cantacuzino. Familia Zarifopol, înainte de 1945. Pe culmea dealului, străjuit de plopi seculari, Nestor Ureche, tatăl cronicarului Grigore Ureche, mare logofăt al Moldovei, a construit un conac, pe la 1600-1605; acesta avea o incintă fortificată, cu ziduri înalte de peste 2m . Palatul iniţial avea doar un etaj, cu şase încăperi boltite în zidărie, cu o întindere de cca. 300 m². O pivniţă se întindea sub toată suprafaţa clădirii. Satul Cepleniţa (cu conacul), împreună cu moşia alăturată, Buhalniţa, au revenit cronicarului Gr. Ureche (mare logofăt), prin moştenire, în anul 1643. Ulterior satul a aparţinut şi dom,nului Gheorghe Duca, căsătorit cu Anastasia Buhuş. Fiica lor, Ileana, s-a măritat cu logofătul Nicolae Costin, fiul cronicarului. În anul 1628, satul Cepleniţa (cu conacul), împreună cu moşia alăturată, Buhalniţa, sunt moştenite de către cronicarul Grigore Ureche, mare logofăt al Moldovei şi fiu al vornicului Nestor Ureche. Acestea trec ulterior (în 1647) în proprietatea fiului său, Vasile Ureche, care la rândul său a vândut această proprietate lui Pascu Lupaşcu-Buhuş, căsătorit cu Safta, fiica vistiernicului Iordache Cantacuzino (Lupu Balş, marele logăfăt (n.28 apr.1691-†16 mart.1782, bis.Sf. Dumitru, Iaşi, căs.1. Elena Cano, 2.14 sept.1760 Safta Iordache Cantacuzino), figurează prin diferite documente din 1750 şi 1771, foarte bogat, a fost însurat cu Safta Cantacuzino (†1778, bis. Plopeni, Botoşani), cu care a avut şase copii toţi băieţi, din care trei: George, Teodor şi Constantin, formează fiecare câte o ramură Balş, rădăcina din care se trag toţi Balşii de mai târziu şi de astăzi şi lasă moştenire prin diată (testament) vizată de chiar

mitropolitul Veniamin Costachi, la 21 martie 1809 urmaşilor săi, imensele sale averi între care enumerăm: nouă moşii în ţinutul Sucevei şi Botoşanilor, douăsprezece moşii în ţinutul Iaşilor, o vie în Copou alte două vii în ţinutul Putnei, două moşii în ţinutul Hârlăului, două la Fălciu, şi lista continuă. Ramura Lupu Balş, a fost cea care a continuat familia Balş până în zilele noastre). Începând de atunci, moşia şi conacul au devenit proprietatea boierilor cantacuzini. Printre proprietari amintim pe paharnicul C. Cantacuzino (pe la 1758), logofătul Iordache Cantacuzino (n. 1740-†17 mai 1826, înm. pe drumul Iţcanilor, Suceava, căsătorit cu Ana Ventura) (în perioada 1793-1816), vistiernicul Iordache Cantacuzino (mama lui Ion Neculce cronicarul, jupâneasa Catrina, era fiica vistiernicului Iordache Cantacuzino şi a Alexăndrinei Gavrilaş Mateiaş. Vistierul Neculce, tatăl cronicarului, s-a căsătorit în anul 1670 cu Catrina, fiica boierului Iordache Cantacuzino, unul dintre cei mai bogaţi boieri din Moldova secolului al XVII-lea. Ca zestre de nuntă, Catrina a primit 21 moşii, printre care şi câteva mari sate din nordul Moldovei; Boian, Cernăuca, Valeva, Chisălău, Pohorlăuţi, Prelipcea, Bocicăuţi, Grozinţi, Vasileuţi, a patra parte din satul Lehăcenii Teutului) şi apoi Mihalache Cantacuzino (n.1791-†1 ian.1857, bis.Tălpari, Iaşi, căs.1. Eufrosina Greceanu, 2. Maria Ghika). Potrivit lui Petre V. Rotaru, călugării de la mănăstirile Solca şi Suceviţa (??) au mai adăugat vechii construcţii, pe trei laturi, încă 9 camere, la parter şi etaj. Din 1758-1758 Cepleniţa cu Buhalniţa au intrat în proprietatea paharnicului C. Cantacuzino. Între 1793-1816, cel puţin, proprietatea a aparţinut logofătului Iordache Cantacuzino, fiind moştenită apoi de fiul său, Iordache Cantacuzino vistiernic, iar apoi este stăpânită de către fiul acestuia, Mihalache Cantacuzino. Cantzacuzinii au transformat faţada principală a conacului şi au mai adăugat câteva camere. Tot ei au mai deschis o intrare, mai spre nord. Faţada construită de Iordache III Cantacuzino avea un ceardac (foişor?) aşezat pe patru coloane de piatră. La mijloc avea emblema cantacuzină: vulturul bicefal. Cea mai spaţioasă încăpere are 16 m lungime şi 7 m lăţime, iar înălţime ei este de 4 m. Plafonul era decorat policrom, în culorile roşu şi albastru. La anul 1848, Constantin Cantacuzino-Paşcanu a fost surghiunit la această reşedinţă a sa, în urma simpatiilor sale revoluţionare. În contul unei datorii neachitate, conacul de la Cepleniţa a fost cedat, la 1868, lui Hristache D. Zarifopol. În 1946, ultimii proprietari ai conacului au fost Hristache şi George Zarifopol, cu Eliza Zarifopol, unchii criticului literar Paul Zarifopol. Monumentul a fost puternic afectat de un incendiu, în 1984. Casa Iordache Cantacuzino-Paşcanu este cel mai reuşit ansamblu de sculptură monumentală civilă din Moldova secolului XVII; este un monument istoric şi de arhitectură laică, ridicat între anii 1640-1650 pe două nivele, care avea un foişor cu cabane din piatră şi un decor bogat sculptat. Casa a fost iniţial a logofătului Canta, după care a trecut în propietatea unei alte ramuri ale aceleiaşi familii, Cantacuzino Paşcanu. Localizata la intersecţia străzilor Golia (Cuza Vodă de astăzi) şi Sf. Ilie (Vasile Alecsandri, azi), pe lângă casa era un mare parc, delimitat la strada de bolţile Paşcanului, cum erau denumite dughenele în acea vreme. Prăväliile cu obiecte de toaletă, parfumuri şi bomboneria ale lui Pruncu, Ciolac şi Babic erau lângă librăria şi anticariatul fraţilor Elias şi Samuel Şaraga şi deţineau şi un mare depozit de timbre vechi. Înăuntrul zidurilor groase ale casei a crescut fiica lui Lascar Cantacuzino Paşcanu şi a Haricleii Vogoride, pe nume Adela. Adela Cantacuzino Paşcanu a primit o educaţie îngrijită şi s-a căsătorit în anul 1867 cu Nunuţă Rosetti Roznovanu. Din această scurtă căsătorie, de şase ani, s-a născut fiul lor, Gheorghe Rosetti Roznovanu. Adela s-a recăsătorit apoi cu Grigore Kogălniceanu, nepotul lui Mihail Kogălniceanu, politician şi el, multă vreme fiind şeful filialei ieşene a Partidului Conservator. A trecut în nefiinţă în anul 1904, lăsând-o pe Adela văduvă, dar, ce-i drept, una bogată. Aceasta şi-a continuat viaţa de lux în casa din strada Coroi, azi strada Pogor, cu plecări dese în străinatate, de unde se întorcea încărcată cu multe şi rafinate cumpărături. Adela avea bun gust desăvârşit, iar casa era de o eleganţă impecabilă. Îi plăceau foarte mult bijuteriile, având

Ioniţă Conta[197], ce-i zice Ciubrică, bunul vornicului Iancu, vornicul Alecu şi spătariul Elisei şi cneazul Costache Butelcă, acel ce n-are ce mînca." D-nul Mihai Sorin Rădulescu descoperă că există încă o casă în intersecţia aleei Alexandru, fostă strada Rabat (altădată era numită Aleea Modrogan, numită aşa după porecla unui membru al familiei Filipescu) şi strada Ermil Pangratti[198], o casă azi monument de arhitectură modernă, care găzduieşte astăzi o ambasadă. Casa din strada Pangratti a fost proiectată de către arhitectul Duiliu Marcu[199] și este chiar

---

numeroase giuvaieruri foarte scumpe, dar acestea i-au adus şi moartea. Într-o dimineaţă, servitorii au găsit-o ucisă, iar bijuteriile dispăruseră fără urmă. Argetoianu scria că fiul Adelei a fost bănuit şi ca mulţi contemporani erau siguri că acesta a fost făptaşul. Casa Cantacuzino-Paşcanu a fost vreme de peste o jumătate de secol sediul Primăriei ieşene, după care a urmat perioada când a găzduit redacţia revistelor Convorbiri literare şi Cronica, a ziarului. Din păcate, în anii de după 1990, marele şi aristocraticul salon al Iaşilor a devenit un simplu magazin de pantofi. -Apud N. Stoicescu, *Repertoriul bibliografic al localităţilor şi monumentelor medievale din Moldova*, Buc.,1974; Petru V. Rotaru, *Cepleniţa*. *Studiu monografic*, Iaşi, 1978, 74 p. (dactilo) + 11 planşe (lucrare de grad didactic); M. Ciubotaru, în *Podgoria Cotnari*, coord. Valeriu Cotea, Bucureşti, Ed. Academiei, 2006, p. 145-151.

[197] Logofătul Iordache Conta şi alţi caimacami conduc Moldova în 1802.

[198] Ermil A. Pangrati (n. 21 iul. 1864, Iaşi- †19 septembrie 1931, Bucureşti) a fost un politician şi ministru român. A fost de asemenea inginer şi matematician, profesor universitar la Bucureşti. Publică „*Studii despre învăţământul tehnic şi istoria ştiinţei româneşti*". Invăţământul de Arhitectură a fost înfiinţat în temeiul decretului domnitorului Alexandru Ioan Cuza din 1 octombrie 1864, cu denumirea de „Şcoală de Ponţi şi Şosele, de Mine şi Arhitectură". Această primă secţie de arhitectură a dispărut în scurt timp din lipsa fondurilor şi a elevilor. In aprilie 1891, Comitetul de Conducere al Societăţii Arhitecţilor Români, a luat hotărârea să constituie, sub auspiciile sale, o şcoală particulară de arhitectură. Aprobată în august 1892 şi condusă de Ion Socolescu, Şcoala de Arhitectură a Societăţii Arhitecţilor Români a funcţionat cu regularitate timp de cinci ani. Această şcoală particulară a fost oficializată ca învăţământ de stat, sub denumirea de Şcoala Naţională de Arhitectură, secţie a Şcolii de Belle-Arte din Bucureşti, prin reforma învăţământului iniţiată de ministrul Spiru Haret, în decembrie 1897. Ulterior, printr-o decizie ministerială, arhitectura a fost scoasă de sub tutela Şcolii de Belle Arte, în toamna anului 1904 creându-se Şcoala Superioară de Arhitectură, ca instituţie independentă de învăţământ superior, având şi un director propriu, în persoana lui Ermil Pangratti. Învăţământul de arhitectură şi-a căpătat pentru prima oară o lege a sa proprie în mai 1932. Echivalând-o în grad cu universitatea şi păstrându-i titulatura de Academia de Arhitectură, pe care i-o dăduse un decret din 15 iulie 1931, noua lege reglementa totodată şi dreptul purtării titlului şi al exercitării profesiei de arhitect în România. Academia de Arhitectură a funcţionat sub rectoratul profesorului Petre Antonescu până în 1938.

[199] Duiliu Marcu (n. 1885, Calafat - † 9 martie 1966, București) a fost arhitect român, membru titular (din 1955) al Academiei Române, președinte de onoare a Uniunii arhitecților din România. Consacrarea definitivă a lui Duiliu Marcu drept un mare arhitect al veacului trecut este dată de arhitectura modernist-clasicizantă. Este cel care dovedește o polivalență ieșită din comun în arhitectura românească, fiind personalitatea acesteia care se confundă, practic, cu aproape întreaga evoluție a arhitecturii noastre.

casa fostă a ministrului Buşilă, din Parcul Filipescu, este amintită în multe cărţi de istoria arhitecturii româneşti, fiind una dintre acele realizări artistice rare şi remarcabile din perioada interbelică. În anii dintre cele două războaie mondiale şi în vremea celui de-al doilea a fost locuită de inginerul Constantin D. Buşilă şi de către familia sa.

Domnul Ministru al Lucrărilor Publice şi Comunicaţiilor în perioada iulie 1941 şi octombrie 1943, ing. Constantin D. Buşilă, era un covurluian de obârşie, iar familia sa fiind, potrivit cuvintelor paharnicului Constandin Sion, aceea de neaoş „moldovan, răzăş vechi, mazil; din acest neam au rădicat la boierie Mihai vodă Sturza pe un Aleco Buşilă, făcându-l serdar”[200].

Ne reamintim că odată cu sfârșitul de secol XVIII apar în Moldova din ce în ce mai multe Registre și evidențe fiscale, în care se poate urmări mult mai exact cu se administrau banii visteriei țării și noile responsabilități care cădeau pe umerii domnitorilor Moldovei, care tocmai ce traversează perioada de după răpirea Basarabiei.

Și așa ajungem la Sămile pe 1795 ale Visteriei Moldovei, care sunt reunite toate într-un volum, ce poartă acest titlu: *Sama Visterii din vreme Mării Sale Alexandru Ioan Callimah Voevod, 1795*. Din „*Condica dimisale Ion Sturdzea Hatmanul*[201], leat 7265/1657, Mai 30” vedem astăzi că hatmanul primea, ca venit

[200] În ediția a II-a a „*Arhondologiei Moldovei*”, p. 36.

[201] Primul dintre înaintașii familiei Sturdza, atestat în mod cert, este Ioan hatmanul. Documentele vorbesc despre Ioan Sturdza din 17 septembrie 1545 până la 1548, când a fost pârcălab al cetății Hotin. Doi ani mai târziu apărea drept hatman și portar al Sucevei, practic comandant al oastei. Primul Șturdza pomenit de izvoare în secolul al XVII-lea a fost Gavril, a cărui vreme și carieră s-a suprapus cu domnia lui Ștefan Tomșa. Gavril apare în martie 1613 ca postelnic, ajunge apoi la dregătoria de hatman. De la hatman s-a păstrat și prima pecete a Sturdzeștilor, reprezentată de un vultur pe un scut, pe care apare o cruce și un șarpe încolăcit în jurul acesteia. Se spune că principalul urmaș al hatmanului, cel prin care existența familiei a fost posibilă până astăzi, a fost Matei, mare vistiernic. El a avut patru fete și patru baieți. Ilie și Chiriac, doi dintre copii, au fost în prim-planul vieții politice din Moldova în a doua jumătate a secolului al XVII-lea. La începutul secolului al XVIII-lea s-a produs despărțirea între cele două ramuri ale familiei Sturdza: cea majoră, care pornește din Ioan C. Sturdza (vel vornic), și cea cadetă, din Sandu Sturdza. Sandu, fiul cel mare a lui Ioan C. Sturdza, a fost mare logofat, hatman și caimacam, iar activitatea sa acoperă jumătate de secol din istoria Moldovei. El a lăsat șase copii, dintre care patru băieți și două fete. Trei dintre cei patru fii ai fostului logofat au fost descendenții unor generații cu tradiție frumoasă. Din Ioan Sturdza au coborât ramurile de la Miclăușeni și Scheia; din Dimitrie ramura lui Mihail Vodă și urmașii de la Popești, iar din Ștefan, ramura de la Ruginoasa. Așadar familia Sturdza, originară din Moldova, are rădăcini din secolul al XV-lea. În cei aproape 500 de ani de existență s-a înrudit cu mari familii românești, printre care: Paladi, Ghica, Catargiu, Rosetti, Mavrocordat, Cantacuzino, Moruzi, Beldiman, Cuza, Carp și Brătiani. Dar și cu mari familii europene: Obolensky, Gagarin și Gorceakov din Rusia, cu familia regală sârbă și cu familia Edling

al său, 50 lei de la Neculai, căpitan de Tecuci[202] și alți 50 lei de la Paleologos, capitan de Covurlui; 90 lei Trei bulubae de Gălați, anume Zaharie i Costandin i Costandin; 30 lei Capitan menzil ot Galați. Condica de venituri și cheltuieli a Domnului pe anul 1764 e mult mai amănunțită și mai îngrijită, din toate punctele de vedere, decât condicile mai târzii.

„Un cifert ce s'au scos la April, după tablile ce-au dat zlotașii de pre la ținuturi" notă că s-au încasat 400 ug. de Covurluiul și 534 ug. de la Tecuciu. Chifertul îndoit ce s'au scos pentru pocloanele bairamlîcului: Tecuciul 534,1. Cifertul îndoit ce s'au scos la luna iunie: Tecuciul, 530; Covurluiul, 386; pentru cheresteaua cea ce s'au pogorât de pie la ținuturi în schelele Galaților la rânduiala de primăvară, 1764; Conăciile 146 1., 95 b., cele ce s'au dat în patru zile la Galați oamenilor împărătești, după izvodu cu pecete gospod, cum arată anume, adecă Gioi, Maiu 27, Vineri, Sâmbăta și Duminecă 1764; Conacele de la Vaslui, Bîrlad, Prival, Branište, Covurlui, Puțeni, patru în Galați. Cheltuielile ce s'au făcut cu conacele dumisale Huncher-Salahor, ce au rădicat de aice pe Măria Sa Grigorie Ion-Vodă, viind de la Galați par aice, după foae gospod. Cele ce s'au cheltuit cu Unchiar-Salahoriu, ce-au rădicat pe Maria Sa Grigorie Ion-Vodă, în câte zile au șezut aice la Iași și par la Galați: la spoitul vaselor, putini, cofe, sfeșnice de lut, stecli de băut apă, scafe, strachini, ulcioare; 36 1., 9 b., ce -au cheltuit pe baclavale, prăjituri i zaharica, dulcețuri, farfurii și chesele, ce s'au pus aceste în câte zile au șezut, 628 1., 55 b. Cheltuiele ce s'au făcut la conacile Mării Sale Abdi-Pașa, care s'au mazilit de la Hotin, mergând în gios. Intinerariul: Vasiliuții Mari, Ciuciulești, Răsăpeni, Razana, Boldurești, Rabae, Stănilești, Târgul Fălciului, Târgul Bîrladului, Tecuci. Se cumpără: cofe, strachini, ibrice de lut și alte mărunțușuri. 94 I. Cheltuiala ce s'au făcut cu conacele Marii Sale Mehmet Pașa, mergând la Maria Sa Hanu. Intinerariul: Focșani, Tecuci, Bîrlad, Fălciu, Lăpușna, 815 1., 88 b., cheltuiala ce s'au făcut cu conacele Marii Sale Mehmet-Pace, ce-au mersu la Hotin, la ținutul Covurluiului: 200 oca carne, câte 9 bani, 100 oca orez, câte 8 parale, 35 oca, untu, câte 40 bani, 12 b., 4 oca miere, 72 b., 8

---

din Prusia, susțin, în lucrarea lor, „*Sturdzeștii. Din cronica unei familii istorice*", Cristian Popișteanu și Dorin Matei.

[202] În secolul XVIII Moldova era împărțită în două zone administrative mari, intitulate în cronicile cancelariei lui Ctin Mavrocordat „dolneai zemli" (vornicia Țării de sus) și „gomeai (vișneai) zemli" (vornicia Țării de jos). În 1762, sub domnitorul Constantin Mavrocordat, existau în Moldova doi ispravnici, unul la Bîrlad și altul la Dorohoi, ajutați în fiecare ținut de unul sau chiar doi boieri. Tot în acest an domnitorul stabilește partea slujitorească și care avea următoarele rânduieli: vel căpitan de Soroca, vel căpitan de Tecuci, vel căpitan de Rapcea, vel căpitan de Dorohoi, vel căpitan de Covurlui, precum și porușnicul hătmănesc (ofițer cu grad de locotenent și căpitan de dărăbani). Despre acești căpitani de Tecuci și de Covurlui este vorba în textul Sămii prezentate de N. Iorga.

oca făină has, 60 b., o oca zahăr, 4 miei vii, câte 25 parale, 48 b., pol oca migdale, 36 b., 2 oca nohot, 90 b., 15 oca ceapă, 11 lei 15 b., 15 găini, 60 b., 100 ouă , 2 1., zarzavaturi,15 b., 5 oca sare, 36 b., 3 oca caşcaval, 11., 20 oca lapte iagurtu, 12 b., smântână, 100 cară iarbă, câte 60 parale, 21., 30 b., 30 oca catran, 11., 105 b., 5 oca untu-de-lemnu, 9 b., oțăt, 48 b., 1 oca săpon. Pe 5 zile, adecă Mercuri, Gioi, Vineri, Sâmbătă, Duminecă. Pentru 20 scanduri, ce s'au făcut 3 tavale de dus bucate, piroane, de s'au făcut aceste sănii, ibrice de lut, 36 b., cireș pentru haremu. Conacul de la Oance (al cui?): 90 b., 30 jamne, 18 b., 3 oca lapte. Zaherea ce s'au dat la 4 conace a Mării Sale Pașii, ce au mersu la Hotinu: 60 b., 2 putini de pus lumânările, 60 b., 2 zambiri de pus orezul. Intinerariul: Boldurești, Razana, Podul lui Ghermanu, Ciuciule, Vasiliuți, Hotin. Chiriile. La săimenii și Codrenii ce-au tras edecurile, pentru mâncarea lor. 1 leu pentru 10 căpestre ce s'au luat la Galați. Alte cheltuieli. Unui beșliu mergând la Galați cu un surgun, la April 9. La un beșliu mergând la Galați c'un vinovat. 3 1., 60 b., pe doi berbeci ce s'au dat la dumnealui Capegi-Basa Schemni-Aga, de i-au tăiat la Curban-Baeram, la Galați. Sărdariului de Galați i neferilor lui câte 187 lei pe lună. Dumnealui Cămărașului Neculachi Vintura, mergându în trii rânduri în Brăila, 1764, Iunie 11. La un masalagiu, ce-au mersu cu dumnealui Schemni - Aga par la Galați. La doi săimeni ce-au mersu dinpreună cu hazneaua dumisale Casapbash la Focșeni 1764, luni 16. Cheltuiala lui Iordache Vintura, biv Vel pitar 'za dărăbani, mergând sol la București în 1764, Iuni 16. La un ușerel de liafă. Total: 278 lei. Călărașii de Țarigradu, Călărașii gălățeni. Total: 910 lei. Cifertul d'intăi al așezării birului țării, ce s'au scos la luna lui Julie, după tăblile ce-au dat dumnealor ispravnicii de pe la ținuturi. După județe, plătesc: Putna, 7.035; Tecuciul, 4.816; Covurluiul, 2.859. La sfertul întâiu al așezării birului țălrii: scutelnici aparținând persoanele ce se înseamnă în nota 2. În total, 4.038 liude, sau, câte doi lei de om, 8. 121 lei noi. Apoi: 14 liudi marapgoji, de la ținutul Covurluiului, ce lucriază la galion. În fine: birul ce-au agiunsu la cifertul d'intăi al așezării pe la satile ce-au purtat poștile. Total: 2.826 1., 20 b. S-au dat unui mocan ce-au dus un tun de la Galați, la Bender. Chirie la două cară mocănești ce-au dus două tunuri: unul la Hotin și altul la Bender, 1776, Avgust 1. 100 1ei bacșiș s'au dat bacșis zapciilor, cărăușilor, surugiilor ce-au venit cu solul Rapninu de la Galați și păr la Esi; 1776, Iunie 5. Polița luminatului beizadia Dimitrie Muruz[203], scrise din 16 Iunii, ce s-au luat banii la Țarigrad de la... și s'au plătit de către, dumnealor pârcălabii de Galați fraților lui. 10.490 lei, 99 bani s'au dat după țidula gospod prin dumnealor

[203] Se păstrează de la el un Hrisov prin care Costandin Dimitrie Muruz vv., domnul Moldovei, porunceşte lui Costandin Paladi biv vel spătar, să cerceteze pricina împresurării moşiei Storeşti, din ţinutul Hârlăului; 1779 septembrie 25, Bibl. Acad. Rom. Doc. Ist. LXXXIX/42.

părcălabii de Galați, spătarului Dimitrachi Hangeri[204] și banul Costin Negre[205], plata pe 5.183 chile, 13 dimirlii mălai, ce s'au coborât de către lăcuitorii de pe la o

[204] Poarta numește în 1807 la Iași ca domnitor pe Alexandru Hangerli „un om de încredere", care nu și-a plătit domnia cu pungi de aur, ci dimpotrivă fusese plătit de turci, pentru a-și duce cu bine misiunea la sfârșit. Fusese dragoman al Porții, probabil reprezentant al fostului domnitor al Țării Românești, Constantin Hangerli (1797-1799), fiu, frate sau văr al acestuia și fusese trimis ca domn în Moldova, într-o perioadă delicată pentru Turcia, într-o situație internațională tulbure, pentru că știindu-l de multă vreme, turcii îl socotiră potrivit pentru noua misiune, capabil și mai ales de încredere. Doar că drept mulțumire, acesta trece după vreo trei luni de partea rușilor, refugiindu-se în Ucraina. Ulterior Hangerli s-a stabilit la Varșovia, unde-și clădise o frumoasă casă din lemn, dar din păcate aceasta fusese distrusă de un incendiu, ocazie cu care a ars și un dicționar greco-turc la care muncise multă vreme. Însă cu răbdare și pasiune s-a apucat să-l refacă, ajungând să-l tipărească în cele din urmă. Fusese căsătorit cu Smaranda, fiica fostului domn al Moldovei, Grigore Callimachi și a doamnei Elena. Alex. Hangerli s-a stabilit în cele din urmă în Germania cu familia.

[205] Să vorbim puțin despre biserica cu hramul „Sfântul Ierarh Nicolae şi Sfinţii Împăraţi Constantin şi Elena", din parohia Brătuleşti, comuna Corod, judeţul Galaţi. Din vechi documente şi izvoare se ştie că, în mai multe etape ale existenţei sale, satul s-a numit Păpeni, Popeni, Popi şi, mai târziu Brătuleşti. Într-un document din 28 aprilie 1858 apar pentru prima dată ambele nume şi se vorbeşte de Popeni sau Brătuleşti. Pe la mijlocul secolului al XVIII-lea, Vicol Serdar cumpără pământ din părţile răzeşilor; atunci satul este amintit ca Popeni. Fiul lui Costin Negre,Petrache, a moştenit partea din Popeşti cumpărată de tatăl lui, la care a mai adăugat alte ocini răzeşeşti. La 4 noiembrie 1811 ia de la Costin Gociu porusnic, partea acestuia din Popeşti, dar şi din moşiile vecine Blânzi, Jabaoani şi Munteni, dându-i în schimb o casă în Bârlad. La 3 august 1814, Costache Conachi, fost mare agă şi Iordache Giurea, fost mare căminar, primesc poruncă domnească, să judece jalba răzeşilor din Popeşti, Dăbăoani, Blânzi şi Munteni, împotriva medelnicerului Petrache Negri, care îi împresura dinspre moşia Brătuleşti. În catagrafia din 1774, se menţionează că satul Popeşti sau Popeni este înregistrat cu 44 de case, iar Brătuleşti cu 30 de case. După această dată, satul Popeşti se contopeşte cu Brătuleşti, şi astfel este amintit în catagrafiile din 1803 şi 1816. „O părere juridică a lui Donici e aceasta din 6 Mart 1826 : Andronachi Donici Vel Logft. (şi un altul) cu privire la satul Scînteeşti. La 1778, 30 August, „răposatul Ban Iordachi Lambrino, tatăl jăluitorului Spătar Enacachi Lambrino", schimbă cu răp. Med. Ştefan Feştilă „părţile din Scînteeşti şi Onţăşti ce le ave zestre, de la socrul său Stoic. Costandin Gîndu, ginerele Iui Pascal căptn". Părţile, din Scînteeşti erau hotărnicite la 20 Maiu 7253 de Vor. Dumitraşco Paladi, „74 pământuri alese în cinci racle, adecă 5 pământuri în vale Bîrjovana"; altele „în Ploştinca". Peste un an, proces cu răzăşii, „şi s'au dat rămaşi pi răzeş". Lambrino mai iea şi la Tălpiceşti (1785) de la răp. Banul Costiti Negre. La 1779, hotarnică făcută de „un Ioniţă Negruţ, mazil, i Costandin logf. şi Pavăl Onca mazilu", cu „funie de 24 paşi şi pasul de 6 palmi, după palma însemnată în hotarnică", fixînd „măsoriştile", pe hotarul „pus de Vornicu de poartă Ioniţă Gordul". La Onţăşti, „acele 92 pământuri în patru măsuri, cîte 23 funii, dînd samă toţ răzeşii că ace moşie Onţăştii umblă în patru rînduri de pământuri lungul moşii". Mai iea Lambrino, în 1781, „de la doi Oprişăneşti", „patru racle, cîte 8 pământuri". La 1785, „un Antohi Bobeiu" mai face o danie, pomenindu-se „răposaţii boeri Vorc. Gavrii şi Banu Costin Negre şi Pah. Toader Jora". Şi „preotul Gavrii, strănepot iui Paladi Titic", dă „din bătrânul Parascî i,di pe moşul lor Titic şi din bătrînul Strătulat, din hotarul Onţeştilor". Se pomeneşte şi Stol. Iordachi

samă de țănuturi la schelele Galaților, plătindu-li-să după, prețurile arătate mai gios, Covurlui, câte 65 par., Fălciiu, Tutova, Tecuci, câte 75. Cheltuiala ce s'au făcut cu taetul și coborâatul la schele Galaților, cherestiaoa ce s'au cerut de la Țarigrad, și navlonul ce s'au dat corăbiilor i pluților ce-au dusu cherestiaoa... 475 lei, 60 s'au cheltuit de cătră Pitariul Șerbanu, plata bărdașilor i toporașilor și plutașilor... Ce-au coborât cherestiaoa pe Siretili la Galați, câte 8 lei de plută... Portariu Costin Fotino... Cumpărătoare scândurilor cu rizapazar... Costin Negrea[206] pârcălabul... 140 lei tij de cătră dumnealor pârcălabii pentru încărcatul cherestelii între acesti trii corăbii, puindu-se clituri, și plata plutașilor, pentru plute duse până la Sulina-boaz, și cumpărătoare funiilor ce-au trebuit la legatul plutelor... -5.950 lei. Ca alte cheltuele. 402 lei ce s'au cheltuit pentru scoatirea lăcuitorilor din ținutul Covurluiului, ce să află robi piste Dunăre, adică de la Iunie 10 și până în 15 Avgost, prin mâna Căpitanului Teodorache, și cu scoatire fermanului de la Ibraila... Un postelnicel trimițându-se ca să întoarcă la Galați carele cu zaharele... 180 Mehmet-Aga, Serdar de Galați, pe o lună, afară de 180 lei, ce i s'au dat cu osebită pecete. Sfertul întâiu, Octombre-Decembre 1805. Pe județe: Putna 42.211; Tecuci 24.041; Covurlui 15.636,60; Tutova 19.192; Vasluiu 9.084; Fălciiu 19.857. Plata cheresteli și vugiutahtasi, care tot din poronca mare s'au făcut și s'au trimis la Galați pentru tarsanaoa împărătiască... 8.148,45. Plata tăetului cherestelii

---

Crăstescu, „strănepoţii lui Strătulat Blioju", „stră nepoţii Iui Iftodi Cucu", un „Toma Soare". La 1805, fiind plîngere, cercetează întăiu Spăt. Iordachi Miclescu, pe atunci Căminar. La 1814 acelaşi hotărniceşte, cu răposatul Agă Petrachi Negre. Acum a îndeplinit acest rost Vor. Alecu Calimah. D. Andrei Rădulescu pomeneşte de opinja ce i s'a cerut lui Andronachi Donici, la 27 Maiu 1820, „cu privire la zestrea unei femei, Ruxanda, fata lui Manolache Cerchez."- Nicolae Iorga, *Nou despre Andronachi Donici şi nepotul său al doilea Andronachi*, p. 210-211, *Revista istorică Anul al XlX-lea, N-le 7-9, Iulie-Septembrie 1933*.

[206] Descendența familiei acestea începe probabil cu Negrea de la Bârlad (1421). În volumul anterior am vorbit despre neamurile Hudici şi Ponici. Reluăm cu informația că Iaţco Hudici (1456-1492) a fost urmaşul lui Petru Hudici, vornic şi prim sfetnic (1421-1442), fiind cumnat cu Șandru Tolocico de la Dorohoi (1449- 1467, în sfat), un descendent al marelui boier Mihail de la Dorohoi, capitaneus moldaviensis (1395-1437), contemporan cu Drăgoi viteazul de la Tulova (1387-1415), marscalcus, bunicul soţiei lui Stanciul Ponici aurarul. Șandru Tolocico era tatăl lui Purece, spătar şi pârcălab (1491-1494), al cărui frate, Ivanco Tolocico, s-a căsătorit, după cum ne sugerează indiciile documentare, cu o cumnată a lui Petru Ponici, pârcălab (1453-1466); îndeaproape înrudiţi cu acesta, aflăm pe Vasco şi Petrică Iachimovici (1458-1475, în sfat). În rândul descendenţilor neamului Ponici regăsim pe Ion Sturdza, postelnic, pârcălab şi hatman (1538-1552), cumnat al lui Toader Ponici, descendent din bătrânul boier Petru Ureacle (1407-1414, în sfat). Hatmanul Sturdza, căsătorit cu sora lui Toader Ponici, numită probabil Ana, era contemporan cu Ion Movilă de la Hudeşti, pârcălab, vistiernic şi logofăt (1545-1563), părintele Movileştilor, care era nepotul lui Cozma Moghilă, ceaşnic (1491-1507), ginerele lui Iaţco Hudici. Vezi Tudor-Radu Tiron, Lucian-Valeriu Lefter, Boierii lui Ştefan cel Mare. Conexiuni genealogice şi moşteniri heraldice, http://heraldica.sapientia.ro/.

ce s'au trimis la schele Galați pentru Țarigrad... 4.120. Plata cherestelii topcondaclara căratu păn la Galați, pentru trebuința tophanalii împărătești[207]. Total: 47.626,45. Cheltuelile Galaților... Lui Galați chiatip, lui Galați Sardar... Oamenilor ce păzăsc la schele: 3 beccii pe trei luni. Total: 3.158,87. 2.550. s'au trimis la Berlin dumisale Spătarului Iacovache Arghiropolo[208]; 1805, Oct... 26. Meremetul unui rădvan ce au mers la Galați comisar(iul) franțuzesc. Ceia ce caracterisează în mod evident toate sămile[209] Vistieriei moldovenești de la 1812

[207] Să notăm că vodă Alexandru Ypsilanti rânduia în Muntenia dările meşteşugarilor, boierilor, mazililor şi negustorilor. Ei plăteau de două ori pe an, o dare de Sf. Gheoghe şi alta de Sf.Dimitrie; darea haraciului se dădea într-un timp cu ţara. Adunarea banilor se făcea prin orânduiala sumelor ce trebuiau să plătească fiecare sat după numărul locuitorilor, rămânând c repartiţia asupra fiecărui cap să se facă prin cislă. Prin noua reformă fiscală se reducea o serie de dări, cum ar fi ca oireritul, vinăriciul, darea domniei, pârpăr, afumarea bălţilor; alte dări au fost desfiinţate, cum ar fi ploconul steagului, seama mare, seama mică, peşcheşul Bairanului, darea gloabei. Acestea au înlocuite cu o dare fixă de 10 lei pe an, pe cap de contribuabil, plătibilă în patru sămi, de câte 2 lei şi 50 de bani, adăugându-se la fiecare sfert, câte 10 bani pentru strângerea dării. Potrivit reformei fiscale, se desfiinţa sistemul sferturilor introdus de Constantin Mavrocordat (Domn de de 11 ori, în Moldova și Țara Românească, a inițiat o mare reformă fiscală, având scop restructurarea sistemului de impozite și a diverselor categorii de contribuabili. Impozitul era plătit anual în patru rate, numite sferturi. Mihai Tipău, Domnii fanarioți în Țările Române (1711-1821), ed. Omonia, Buc., 2008, p. 104-105), revenindu-se la sistemul fiscal al domnitorului Constantin Brâncoveanu. Noile dări se numeau sămi şi erau în număr de patru. Acestea sămi erau percepute în următoarele perioade: Sama a I a(25 aprilie), Sama a II-a (10 iulie), Sama a III-a (1 octombrie), Sama a IV-a (12 decembrie). Împreună cu prinţul Constantin Moruzzi, domnul Moldovei, Alexandru Ypsilanti, au finanţat construirea a două corăbii pentru navigaţia pe Dunăre şi Marea Neagră . Acest galion, lung de 41,5 de coţi, a fost înarmat cu 6 tunuri şi a fost construit sub directa supraveghere a postelnicului Dimitrie Şuţu. Numai că odată terminat galionul, acesta a fost trimis la Constantinopole. Aici, autorităţile otomane, au contatat cu stupoare, că nava nu era terminată în întregime: cămările nu erau lucrate, lipseau cabinele şi tunurile. Domnitorul a trebuit să mai scoată 100 de pungi (Numai pentru contruirea galionului domnitorul cheltuise 300 de galbeni. Numai ca Dimitrie, furând 100 de pungi lucrările nu au fost terminate, ajungând la Constantinopole neterminat. Tunuri, de exemplu sau cumpărat tocmai din Suedia! Hurmuzachi, *Documente*, *XIV*, p. 1237). Cheltuieli nejustificate, dacă ne-am lua după tratatul de la Kuciuk-Kainargi, care interzicea alte cheltuieli, ale Munteniei, în afară de tribut...

[208] Descindea din Manolo Arghiropolo, ginerele doctorului Luca, din Salonic.

[209] O notație foarte interesantă este semnalată de V.A. Urechia în *Istoria românilor*, p. 235, curs făcut la Facultatea de litere, Buc., 1891, unde vorbește de „«*Cronica Romanului*», Însemnare de banii ce s'ar fi dat în 1753 de răposatul Episcop de Roman, la obrazele arătate mai gios, după arătrea oamenilor răposatului: 500 lei prin polița lui Alexandri Vameșul ot Galați, cu Kiriacu Anastasiu. Cele ce mărtirisescu eu Stefanu Arhidiaconu. Lei 500 s-a dat prin mâna mea d-sale portariului Nicodimu. «O păreche paftale de aur, și 50 lei s'au datù vornicesei lui Moruzu. «Unù céasornicu de argintù și tabachere baga, și unu ghermesitù cu flori, s-au datu lui Caligi bașa. «Citareli, i tabacheri și zaruri, s-au datu domniilorù'-sali ispravniciților de Roman. «S'aü mai dăruitu césórnice, i tabacheri, i altele unora și altora, și fiindică la scrisulu daturiloru aceloru

înainte e înmulțirea mare a condicilor, specializarea lor. Să revenim totuși la anii 1812 și la ce s-a întâmplat după ziua când Basarabia a fost răpită cu brutalitate de la trupul țării de către rușii sprijiniți de conjuctura politică care exista.

Vornicul Ion Tăutu şi soţia sa Maria (Mărioara, cum i se mai spunea) între anii 1816-1818, ctitorii bisericii Buna Vestire din Iaşi, în tabloul votiv al lăcaşului. Ioan Tăutu descinde dintr-o familie ilustră şi foarte veche avându-l ca înaintaş pe marele logofăt I. Tăutu, cel care l-a slujit cu credinţă pe marele voievod Ştefan cel Mare şi Sfânt. Este fiul lui Simion, fost vornic de Suceava şi ctitor al bisericii „Adormirea Maicii Domnului" (1772), din Comăneşti (o fostă moşie a familiei) şi a Catincăi, fiica marelui boier Andrei Aramă. A mai avut trei fraţi: Vasile, Gheorghe şi Constantin. „Ioan Tăutu şi-a început cariera intrând în serviciul unui mare boier, care i-a sprijinit paşii de mai târziu" (Sorin Iftimi , Cercetări privitoare la istoria bisericilor ieşene. Monumente, ctitori, mentalităţi, Editura Trinitas, Iaşi, 2008, p. 130). Este vorba de marele vornic Teodor Balş, care i-a fost aproape în toate momentele importante ale vieţii, l-a susţinut in cariera politică şi cu siguranţă i-a fost şi prieten, dacă ţinem cont că la Flămânzi (moşia vornicului Balş) mergea destul de des. Aici a văzut şi probabil i-a plăcut biserica pe care vornicul Balş a ridicat-o în 1813 cu hramul „Pogorârii Sfântului Duh", după modelul căreia Ioan Tăutu a ctitorit biserica „Buna Vestire" din Iaşi. Ioan Tăutu s-a căsătorit cu Ecaterina (Catrina), fiica slugerului Sandu Budescu, la o dată necunoscută şi au avut trei copii. Rămas văduv el se recăsătoreşte cu Maria (Mărioara), care apare şi în tabloul ctitoricesc aflat în biserica Bunei Vestiri. Aceasta era „o fostă domnişoară de onoare de la curtea domnitorului Alexandru Moruzzi. Cei doi au avut o relaţie afectuoasă, chiar dacă din această casătorie nu au rezultat copii" (idem, p.139). Vornicul moare în 1826, iar Maria în 1844. Cea care o moşteneşte pe vornicească este Ana Tăutu, soţia lui Vasile, fiul mai mic al vornicului, care a murit pe la 1843. Din căsătoria celor doi au rezultat copiii: Toderiţă, care a

---

lucruri aù fostù Neculae Psaltú: și elu scrie anume. «Unu gearu (șaluri de prima calitate, țesute din păr de cămilă și cu flori, cusute cu mâna, provenite din Arabia și din Persia) și alte lucruri s-au dăruitu d-sale sluger Andonie ot Galați, când i-au botezatu o copilă, care lucruri le-au (dusu) Antonașcu diaconu «S'aù mai dăruitu protopopiloru i oameniloru casei, șămălăgeli (marfă de Șam, numele locului unde se fabrică în Asia o materie de haine și citarele, și stambolșali, p. 237." Avem așadar semnalată pentru prima dată în Galați un Alexandri vameș și a slugerului Andonie ot Galați.

fost şi primar al Iaşului (1866-1869;1870), Ion, despre care nu sunt informaţii, Aneta, căsătorită cu dr. Antoniu şi mama marelui avocat ieşean Lascăr Antoniu, Maria, căsătorită cu C. Mille şi mama marelui actor Constantin Mille, Elena, casătorită Danu şi Zoe, căsătorită cu banul Cristea.

Nicloae Iorga spune că însăși „Domnul Moldovei, Scarlat Callimachi, cu o adresă din anul 1813 către înaltă Poarta presintă în chestia rămânerii în Moldova a prisonierilor musulmani porniţi din Rusia, concentrarea lor în Tecuciu, teama simţită cu acea ocasie, scoaterea de pe pământul românesc a prisonierilor pe calea Dunării, şi diferite caşuri în legătură cu această chestiune.[210]„ Moldova trăia atunci o uriașă dramă națională, care se perpetuiază și în zilele noastre, deci nu era deloc scutită de ale nenorociri, care se prăvăleau tot atunci peste țară. De atunci Galațiul a încercat să preia tot fluxul refugiaților, fiind lovit de toate molimile posibile[211].

---

[210] *O corespondenţă necunoscută în limba turcească a lui Scarlat Callimachi, Domnul Moldovei*, Nicolae Iorga, *Revista Istorică*, p. 177 și urm., Anul XVII, N-le 7-9, iulie-septembre 1931.

[211] Iată scrisoarea lui Scarlat Callimachi către Înalta Poartă: „Alteţă, Am onoare a vă comunica: S'a primit una după alta de la Alteţa Voastră două ordine: una prin care ne înştiinţaţi că este contra voinţii Alteţei Voastre rămînerea în Moldova a prisonierilor musulmani porniţi din Rusia. Prin a doua ni ordonaţi ca, aşteptînd sosirea Alteţelor Lor Ahmed-Paşa şi Ramiz-Paşa, să nu lăsăm rămînerea mai departe in ţinuturile noastre a prisonierilor musulmani concentraţi în judeţul Tecuciu din Moldova, şi să-i scoatem de pe pământul romanesc. Prin urmare, am început a executa ce ni ordonă voinţa Alteţei Voastre. Sluga Voastră, eu m'am îngrijit de nevoile prisonierilor musulmani porniţi în Moldova. Afară de aceasta, neţinînd seamă că eu nu eram însărcinat cu nicio datorie referitoare la trecerea lor, am avut în vedere acele neplăceri care trebuiau să se nască din concentrarea în ţara Moldovei a prisonierilor adunaţi în judeţul Tecuciu, şi prin urmare am adus pe de o parte caşul la cunoştinţa Alteţei Voastre şi pe de altă parte am adunat pe şefi în oraşul Iaşi şi li-am comunicat că rămînerea lor în Moldova va aduce neajunsuri locuitorilor săraci, încă de demult supuşi la ocupaţiune şi la miserii mari. Şi am încercat a-i îndepărta cu blîndeţă de locul unde au fost adunaţi şi a-i trece pe celălalt mal al Dunării, aşa că, înainte de a ni sosi ordinul Alteţei Voastre, o parte au şi fost scoşi de pe pământul moldovenesc. Şi, în momentul în care se făceau operaţiile necesare pentru expatrierea celorlalţi, ni-a sosit adresa Alteţei Voastre, pe care am cetit-o şefilor prisonierilor, adăugind că sînt obligaţi cu atît mai mult a executa ordinul Alteţei Voastre; punînd pe de altă parte emisari speciali, am stăruit a-i scoate din Moldova cu o clipă mai înainte şi a-i trece pe celalt mal al Dunării în grupuri de 200-300 de inşi. Cu aceasta am pus la drum de la Tecuciu 1.500 de persoane fără zgomot, şi nădăjduiesc că pană acum ei sunt sosiţi pe celalt mal al Dunării. Prin urmare nimic nu s'a neglijat din partea mea, şi s'a făcut tot ce trebuia pentru îndeplinirea ordinului Alteţei Voastre. Insă s'a bănuit că prisonierii sus-menţionaţi, cari se concentraseră în Moldova cu unicul scop de a rămînea la dispoziţia sus-zisului Paşă, pierzînd de odată speranţele lor şi fiind siliţi să iasă din Tecuciu spre a trece pe celalt mal al Dunării, se poate ca ei să se dedea la acte indesirabile, împinşi de miseria lor. Prin urmare, spre a evita orice zgomot, am îndemnat pe şefii prisonierilor să dea ascultare ordinelor Alteţei Voastre. însă, zilele acestea, mi-a sosit un mare ordin din partea Alteţei Voastre prin care reconfirmaţi ordinele precedente, şi care cuprinde ameninţări împotriva mea. Fiind fără vină, şi nemeritînd bănuiala Alteţei Voastre, am simţit o durere profundă, văzînd că sînt expus la supărarea d-voastră, care poate să-mi aducă şi moartea. Peste cîteva zile va porni un alt grup de 300 de prisonieri, din cele 600 de persoane rămase la Tecuciu. Fiind împotriva voinţei Alteţei Voastre rămînerea în Moldova a acestor 300 de

„Când rușii plecară în 1812, lăsând în urmă ruina, multă sărărcie și foamete, ei lăsaseră cel puțin țara sănătoasă. Carantina instalată la Prut, împotriva căreia se plânseră moldovenii rămași moldoveni, avea alt scop decât acela de a opriintinderea unei molime, care nu exista. Ea întărea hotarul și înfigea propagandistic în mințile tuturora durerosul fapt al dezbinării principatului. Trecură deja mai multe luni până ce zvonurile de ciumă începură să se răspândească, spre groaza și mirarea locuitorilor, care se deprinsese a vedea țara scutită de acest flagel, atât de obișnuit dincolo de Milcov[212].

Boala venise din focarele ei asiatice, de-a dreptul, prin corăbiile răsăritene sosite la Galați. Pe la sfârșitul lui 1813 cârmuirea, cârmuirea bine intenționatului și luminatului Scarlat Calimah lua îndată măsurile de apărare[213]. Cât despre banii ce s'au dat în lefile celor ce slujesc, până la sfrârșitul lui decemvre, și alte cheltuieli, el se împart de Casa lazareturilor[214] chiar sau prin bancherul, marele

---

înşi aparţinînd Alteţelor lor Ahmed-Paşa şi în deosebi Ramiz-Paşa, şi fiind ordinul Alteţei Voastre de a nu se lăsa un singur soldat în ţinuturile acestea mai mult decît o singură noapte, am onoare a vă comunica că după sosirea la Iaşi a Alteţei Sale Ahmed-Paşa, care este comandantul prisonierilor, şi a Alteţei Sale Ramiz-Paşa, aceşti soldaţi, în terminul de cî teva zile, vor porni, cu şefii lor, de pe pămîntul nostru." Noul ales Mare Vizir Hurşid-Ahmed Paşa cu o adresă din 1812 către Domnul Moldovei, Scarlat Callimachi, scrie că acesta deocamdată să rămâie la Bucureşti, şi numai după evacuarea Iaşilor să pornească la reşedinţa lui, dând cu acea ocasiune şi alte instrucţii Domnului. Cu o adresă din 1815 (1230) Tanali-Mustafă scrie către Scarlat Callimachi, Domnul Moldovei, ca, potrivit ordinului, să încarce din Galaţi 1.200 de bucăţi de cherestele destinate basinului imperial din Constantinopol pentru flota imperială. Domnul răspunde astfel: „Alteţă, Sluga Voastră are onoare a vă face cunoscut că toate catargele tăiate anul trecut din Moldova pentru galerele flotei otomane şi trimese în portul Galaţilor nu s'au putut îmbarca din causa apropierii iernii. M'aţi înştiinţat că vasele otomane au nevoie de 1.200 de bucăţi de catarge, şi mi-aţi ordonat ca, după deschiderea sesonului mării, să încărcăm ce este gata la Galaţi pe vasele comerciale mergînd spre Constantinopol, cîte zece, douăzeci de bucăţi sau să le legăm pe plute, trimeţîndu-le astfel la basinul imperial cît mai curind. Fiind datoria noastră a executa ordinele voastre stăpîneşti, am onoare a vă face cunoscut că vom face cît este în putinţa noastră pentru îndeplinirea ordinului d-voastră, legîndu-le pe plute şi expediind răpede spre basinul imperial catargele cerute în sus zisa cantitate." – idem.

[212] Pentru ciuma lui Caragea vezi V. A. Urechia, în *Ist. Rom*.

[213] Vezi N. Iorga, *Documente și studii*, I, pp. 169-70. Corespondența Agenției (în copie la Bibl. Acad. Rom) arată lucrurile tot așa.

[214] Ciuma făcea ravagii în ambele țări române. În încercarea de a opri extinderea flagelului, prin hotărâre domnească în Muntenia, în 30 iunie 1813, s-a plătit un zapciu spătăresc cu 15 neferi pentru a păzi „toate drumurile de la Văcărești până în deal la Spirea", de a nu lăsa pe nimeni, „ori pe jos sau călare, sau cu carul", să intre în oraș (M. M. Alexandrescu-Dersca, „*Contribuţii privind Ciuma lui Caragea în Bucureşti*"). Comerțul a fost oprit, iar târgurile suspendate. Au fost instituite carantine de 12-14 zile pentru mărfurile și oamenii ce le transportau, iar drumurile de acces erau supravegheate. Medicii erau obligați să stea în „casa epistășiei" și să facă vizite la domiciliul bolnavilor cu un delegat al Casei Lazareturilor. Pentru combaterea îmbolnăvirilor se foloseau însă

bogătaș și bancher al timpului, numit Andrei Pavlu sau Pavli[215]. Cetitorul își reamintește că exista pe strada Traian, în Galați, un hotel aparținând acestui bancher. Notăm printre cele mai interesante cheltuieli: 160 lei liafa lui Costachi Caliarhi[216], pe Avgost și Săptemvrie... Lazaretul de la Furceni, de la 20 Octomvrie

---

mijloace rudimentare: fumigaţiile sau oţetul. Ţările noastre au fost nevoite să se confrunte cu spectrul bolilor necruțătoare, venite dinspre Imperiul otoman, din pricina împotrivirii Înaltei Porți față de adoptarea unor măsuri sistematice de prevenire a molimelor. Abia dupa încheierea păcii și a tratatului de la Adrianopol (1829), măsurile de sănătate publică pot fi instituite fără nici un fel de opreliști dinspre exterior. Se organizează carantine, atât în Țara Românească, în cele mai importante puncte de trecere: Brăila, Călărași, Giurgiu, Zimnicea, Islaz, cât și în Moldova, la Galați și pe tot malul stâng al Dunării.

[215] Între persoanele de peste hotare înregistrate la carantina din Sculeni în zilele de 5-12 aprilie 1821 erau: doctorul Eustate Rala, soţia sa Mărioara, copiii lor Costache, Catinca, Prohiriţa, Elena şi Sevastiţa, ruda lor Mărioara, învăţătorul Bogar, bucătarul Grigore şi 4 slujitori; căminarii Spiridon, Nicolae şi Andrei Pavli, soţia lui Spiridon Pavli, Catinca, fiicele acestui cuplu Smaranda, Frăsâniţa şi Maria, soţia lui Nicolae Pavli, Maria, şi slujitori (în total, 22 de persoane); comisul Ştefanache Mavrocordat, soţia sa Catinca, copiii lor Mihalache, Iancu şi Mărioara şi slujitori (în total, 13 persoane); căminarul Dimitrie Suţu cu soţia sa Elena şi doi slujitori; postelnicul Iordachi Scacavi (ANRM, F. 17, inv. 1, d. 161, f. 34-35).

[216] Ioan Sturza, mare vistiernic al Moldovei și mare logofăt al Moldovei era căsătorit cu Eudochia Caliarhi. Dezaprobând insurecţia eteristă, suveranul rus i-a comunicat ambasadorului său de la Constantinopol, baronul Grigore A. Stroganov, să declare Porţii Otomane că imperiul acvilei bicefale respectă tratatele semnate cu ea (А.П. Заблоцкий-Десятовский, *Граф П.Д. Киселев и его время*, С.-Петербург, 1882, том I, p. 147),dând, astfel, turcilor mână liberă să acţioneze în vederea înăbuşirii rebeliunii. În această atmosferă tensionată, un impact negativ a avut-o plecarea peste Prut a consulului Rusiei de la Iaşi, Andrei N. Pizani, care, la 28 martie 1821, tocmai când se afla în carantina de la Sculeni, a adresat o somaţie lui Ipsilanti şi partizanilor săi, cerându-le să se retragă în Rusia, „în caz contrar vor fi pedepsiţi de guvernul otoman şi cel rusesc, ca tulburători ai liniştii Principatelor” (C. Erbiceanu, *Istoria Mitropoliei Moldovei şi Sucevei şi a Catedralei Mitropolitane din Iaşi*, Bucureşti, 1888, p. 112). Drept urmare, pentru a evita urgia mahomedanilor, un număr important de locuitori din Principatele Române şi-au părăsit domiciliile, retrăgându-se în Transilvania, Bucovina şi Basarabia. La 2 mai 1821, I.N. Inzov i-a comunicat comandantului-şef al Armatei a 2-a, generalului P.H. Wittgenstein, că la Prut, începând de la carantina de la Leova până la târgul Reni, se află 3.592 de refugiaţi, iar în carantina de la Sculeni – circa 4.000, inclusiv 300 de familii de bulgari. Toţi aşteptau încheierea termenului de carantină, pentru a se aşeza în Basarabia. În februarie 1823, I.N. Inzov l-a informat pe ministrul Instrucţiunii Publice, A.N. Goliţân, că din martie până în septembrie 1821, „din Principatul Moldovei au venit în Basarabia mai mult de 40 de mii de oameni de diferite etnii, categorii sociale şi sexe. Pe lângă aceasta, prin carantina de la Suliţa Nouă au continuat şi mai târziu să vină în provincie oameni din Imperiul Austriac” (И.Ф. Иовва, *Передовая Россия и общественно-политическое движение в Молдавии (первая половина XIXв.)*, Кишинев, 1986, p. 156). Între 13 şi 20 mai, prin carantina portului Reni au trecut în Basarabia 229 de oameni (ANRM, F. 17, inv. 1, d. 155, f. 19). La 19 mai, în carantina de la Lipcani staţionau printre alţi pasageri veniţi din Principatul Moldovei: paharnicul Mihalachi Chinez, în baza paşaportului eliberat de consulul rus Pizani, cu familia şi slujitori (în total, 12 persoane); funcţionarul de clasa a XIV-a Tufescu împreună cu un slujitor, cu

până la 20 Noiamvrie. Necola Dachitris, trei beșlii, 4 neferi, 10 oameni, 6 slujitori... Lazaretul de la Lunca Mare, de la 20 Octomvrie până la 20 Noiamvrie: ipistat, 2 beșlii, 2 neferi, 4 slujitori... Lazaretul de la Vădeni, de la 20 Octomvrie până la 20 Noiamvrie: Dumitru Mitri, on odobaș, 4 beșlii, 4 săimeni, Ianachi Ștefan, ipistat de la Vadul Ungurului... Lazaretul de la Hlince. Postelnicul Iordachi[217] ipistat, trii ciocli... Lazaretul de la casele Domnului Ipsilant, care pe urmă, s'au mutat la Galata; doi epistați, tree ciocli. Straja de la Târgușor: ipistat, Rusul, afumătoriul, 20 oameni. Basciohodar, anume: Străjerii de prin pregiurul târgulul: Tomești, Păcurari, Copou, Albinet, Zalhanaoa, Frumoasa, Moara de

---

paşaport eliberat de consulul Pizani, boierul Atanasie Hasan, în baza paşaportului eliberat de consulul Pizani, cu soţia sa Ruxanda, copiii lor şi slujitori (în total, 32 de persoane); serdarul Costache Caţichi, în baza paşaportului eliberat de consulul Pizani, cu soţia sa Zoiţa, copiii lor şi slujitori (în total, 8 persoane); postelnicul Grigore Balş cu patru slujitori; vornicul Nicolae Dimachi, soţia Pulheriţa, fiica Catinca şi slujitorii săi (în total, 14 persoane); paharnicul Constantin Terachiamu, soţia Casandra, copiii lor şi servitori (în total, 17 persoane); stolniceasa Mariola Ghica cu cinci slujitori; vornicul Constantin Costachi, soţia sa Maria şi slujitori (în total, 27 de persoane); Mihail Dabija, soţia Elena, fiul Grigore şi servitori (în total, 16 persoane); Dimitrie Iamandi cu trei servitori; slugerul Gheorghe Econom cu familia (ANRM, F. 17, inv. 1, d. 155, f. 109-110). La 2 iunie, în această carantină se aflau: boierul din Moldova Iordachi Dicescu cu un slujitor; paharnicul Constantin Negruţi cu familia şi slujitori (în total, 9 persoane); serdarul Gheorghe Negruţi cu familia şi slujitori (în total, 12 persoane); spătarul Toma Luca cu familia şi slujitori (în total, 15 persoane); paharnicul Iordachi Gane cu familia şi slujitori (în total, 7 persoane) (ANRM, F. 17, inv. 1, d. 160, f. 2-4). În registrul pasagerilor de peste graniţă, intraţi în carantina de la Sculeni în perioada 29 martie-5 aprilie 1821, au fost înscrişi: principele din Moldova Mihail Suţu, soţia sa Ruxanda şi copiii lor Ioan, Grigore, Gheorghe, Constantin, Ioan şi Elena; principele din Moldova Grigore Suţu, soţia sa Elisaveta, fiul Ioan, nepotul Constantin şi Nicolae Sereda; 16 slujitori ai acestor principi; serdarul Caftaconi; marele postelnic Iacovachi, soţia sa Zamfira, copiii lor Constantin, Grigore, Dumitru, Iancu, Mihalachi, Raula, Caterina, Soltana şi slujitori (în total, 23 de persoane); mitropolitul Grigore al Irinupoleosului cu o slugă; postelnicul, principele Constantin Suţu, soţia sa Ruxanda şi fiicele lor Elisaveta, Smaranda şi Sevastia şi slujitori (în total, 16 persoane); arhimandritul Serafim de la mănăstirea Trei Ierarhi; serdarul Costachi Caliarhi, marele cămăraş Anastasie Caliarhi, soţia sa Catinca, fiul Dimitrie şi slujitori (în total, 9 persoane); comisul Constantin Manu, soţia sa Elisaveta, fiul Mihalachi şi slujitori (în total, 8 persoane); funcţionarul din cadrul Consulatului Rusiei de la Iaşi Teodor Cruşevan, soţia sa Varvara, fiul Aristid şi două slugi; spătăreasa Zoiţa Ruset cu copiii săi Scarlat, Alecu, Gheorghe, Ariadna, Ifenia, Luţica şi Soltana şi slujitori (în total, 14 persoane) (ANRM, F. 17, inv. 1, d. 161, f. 16-19).

[217] Este vorba de postelnicul Iordachi Darie (Dărmănescu). Biserica Buna-Vestire din Dărmăneşti (P. Neamț) a fost zidită la anul 1790 de spătarul Iordachi Darie (Dărmănescu) şi refacută apoi de fiul acestuia, postelnicul Iordachi Darie, la 1829. În peretele sudic al naosului, o nişă boltită marchează locul mormintelor ctitoriceşti. Pe piatra mormântului aflată în biserică, găsim următoarea inscripţie: „Sub această piatră odihneşte roaba lui Dumnezeu Epraxia monahia, din călugărie, iar din mirenie Safta, fiica răposatului, Banul Ştefan Catargi şi fosta soţie a boierului Postelnicul Iordachi Darie, spre pomenire,1841, mai, 26.”

Vânt, Crâșma despre Ezăreni... 22 neferi de la străjile de mai sus... Basbulubaș Teodor, cercător străjilor... Trii alergători... Cantalărie... Liafa beșliilor și a seimenilor de la Vădeni... Aceste cheltuieli, care se fac pe timpul din August până la 20 Novembre, se repetă, apoi, la lazareturi și străji, pentru restul anului 1813. Dar, afară de ele, mai dăm și de altele, precum: Ce s'au dat ceaușului de aprozi, spre ostineala sa, când au umblat pe la boieri, spre strângerea banilor... 77 lei pentru lucruri de afumat curțile, după rățeta doftorului Pitone. Se plătesc, între altele: Carantina i o strajă din târgul Galații, de la 15 Fevruar până la sfârșitul lui Maiu: epistatul, țăetoriul condicii, un odobaș, 2 beșlii, 2 arnăuți, 9 săimeni, 6 oameni... Stolnicul Iancu Pavli, purtător de grijă întru urmare carantinurilor și a străjilor Dunării despre Galați... Lazaretul de la Cesmeli i străjile așăzate pe linie despre Galați... Lazaretul de la Vădeni despre Ibraila... 2 oameni spre deschidere mărfurilor... Două străji, la Nămoloasa și Călieni[218], Lazaretul de la Furceni... Străjile așăzate pe linie despre Focșani... Lazaretul de la Lunca Mare... Lazaretul de la Hlince... Straja de la Târgușor... Lazaretul de la Galata... Crâșma despre Miroslava... 1.200 1. Doftorului Porel pe șasă luni, de la 1 Dechemvrie 1813... Scriitor pentru corispondenții 60 1. Lucachi ce ține condica color ce intră și esu den lazareturi 60 1. Ion ce ține condica acelor ce intră, în târg pe la altă straje... Ofițăriul rus, de la 1 Ghenar până la sfârșitul lui Maiu, care au rămas pentru alcătuirea izvodului lefilor, să-și urmeze dare lefii sale... Doi negutitori ce au fost rânduiți de au strâns banii lazaretului de pe la negutitori... 100. Ce s'au dat din porunca Mării sale lui Vodă ingenerului ce au făcut harta liniilor, pe care așază străji Postelnicul Iordachi Catargiu[219]. Ce s-au cheltuit cu mâncare doftorului

[218] Fac precizarea că între Fundeni și Nămoloasa a circulat de secole „poduri umblătoare” pe Siret, ultima locație fiind la Blehani. Tot așa se poate spune despre „podurile de dubase” dintre Liești și Călieni. De asemeni trebuie spus că între Lungoci (aparținând de Fundeni) și Nănești a existat un pod de lemn anterior celui din fier, construit odată cu linia de fortificație Galați – Fundeni – Nămoloasa – Focșani (Mă sprijin pe următoarele indicii: există din 1829 martie 20 o Chitanţă dată staţiei (de poștă, n. ns.) Tecuci de Gheroghe Teleci şi Neculai Chircu din satul Glăvăneşti, pentru primirea a trei puduri de fân, hrana pe o zi a o patru boi, care au transportat chereastea de la Glăvăneşti, pentru facerea podului de la Fundeni. În 1830 ianuarie 13 se dă Prunca Isprăvniciei ţinutului Tecuci către comisionerul staţiei Tecuci, prin care i se ordonă să livreze 37 de puduri de fân, pentru hrana boilor care au transportat la Fundeni făina de grâu, cumpărată de baronul Sachelarie. Era dovada că acest pod funcționa. – S.J.A.N.I., Colecția „Documente”. Pachetele nr.1019-1040).

[219] „Căsnicia lui Grigore Ghica cu domnița Elenco a fost de scurtă durată: tînăra soție avea toate calitățile esențiale unei soții credincioase, unei mame bune și unei gospodine de frunte, dar îi lipseau și toate aspirațiunile către ideal, precum și aproape orice cultură, apoi era departe de a fi frumoasă. Iar tînărul soț, cel mai frumos barbat din toată Moldova, primise o creștere cu totul europeană, iar mintea lui era pornită spre idealuri de tot feliul; cei doi soți nu aveau deci nici o aplecare comună. Cunoștința lui Grigore Ghica cu frumoasa și vesela Anica Catargiu, strălucitoare

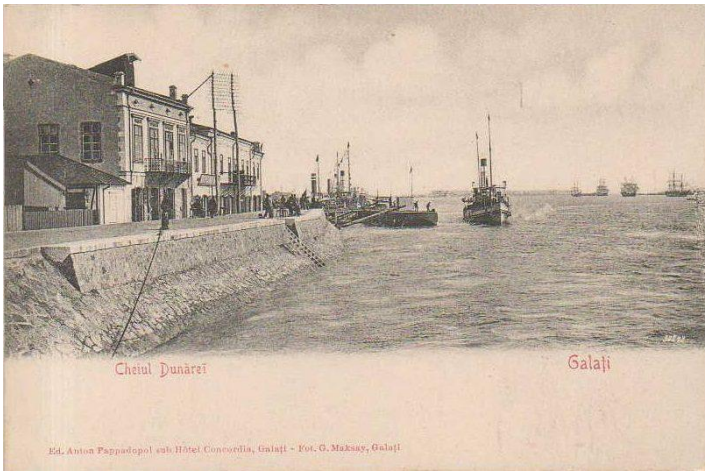
Borel și a unui ciohodar bolnav, venit de la Focșani. Se mai notează și de o parte Izvod de lefile ce au să să de celor ce slujesc lazareturilor, după de iznoava hotăarâre ce s'au socotit la 1814, Mart.

---

de duh, a dat ultima lovitură căsniciei lor: s-au înțăles spre a se despărți fără scandal, Grigore Ghica s-a căsătorit cu Anica Catargiu, și domnița Elenco a devenit în urmă a doua soție a preabogatului Alecu Balș, a acelui care, la 1857, stăpînea optzeci de mii de fălci. Anica era fiica lui Iordache Catargiu și a Elisabetei Rosetti. La vrîsta de treisprezece ani fusese căsătorită cu Ion Buhuș, ultimul vlastar al ilustrei familii Buhuș, pe care o putem urmări prin documente pănă la domnia lui Alexandru cel Bun. Ea era o copilă care se mai juca cu păpușa și după căsătorie; de o frumusețâ strălucitoare, veselă, plină de viață." – *Amintiri*, Radu Rosetti. În intervalul 3-10 mai, în carantina de la Sculeni aşteptau să le fie permisă trecerea pe teritoriul Rusiei 1.448 de oameni, între care erau mulţi evrei, dar şi bulgari, greci, cetăţeni ruşi, supuşi austrieci şi locuitori ai Moldovei, dintre ultimii fiind următorii: vătavul de aprozi Alecu Filodor cu un slujitor; slujitorii hatmanului Vasile Ruset; spătarul Ioan Ruset împreună cu paharnicul Mihail Lavăreanu, Dimitrie Voinescu și Petru Carpet; boierul din Moldova Iordachi Cazimir, cu soţia sa Catinca, copiii lor Nicolae, Tudor şi Maria, soacra Teodosia şi slujitori (în total, 17 persoane); slugereasa Maria Bran cu copiii săi Gheorghe, Dimitrie, Alexandru, Ioan, Ecaterina şi slujitori (în total, 18 persoane); mitropolitul Grigore al Ieropoleosului cu protodiaconul Ghedion şi cinci servitori; medicul Anastasie Doncima cu şase slujitori; slugereasa din Iaşi Caterina Balş cu cinci ţigani; stolniceasa din Iași Caterina Codreanu cu copiii săi Alecu, Smaranda şi Ruxanda şi doi slujitori; hatmanul Iordachi Balş cu un servitor; arhimandritul din Moldova Neofit; banul Tudor Carp, soţia sa Nastasia, copiii lor Costache, Tudor, Zoiţa şi Caterina, profesorul Ion, nepotul Dimitrie şi slujitori (în total, 31 de persoane); marele logofăt Constantin Balş împreună cu profesorul Rubane şi slujitori (în total, 21 de persoane); medicul Samorcaş, soţia sa Catinca, copiii lor Epaminond, Ruxanda, Casandra, Pulheria şi slujitori (în total, 17 persoane); fiul acestui medic, Gheorghe Samorcaş, soţia sa Zamfira, bucătar, vizitiu şi alţi slujitori (în total, 8 persoane); vornicul Constantin Paladi cu nepoata sa Smaranda, madam Maria şi slujitori (în total, 18 persoane); vornicul Iordachi Catargi cu fiul său Constantin şi slujitori (în total, 15 persoane); banul Ianachi Vlastos, nora sa Maria, fiul acesteia, Alecu, fratele său Dumitru şi patru servitori; aga Dimitrie Pendi cu familia sa şi slugi (în total, 9 persoane); logofătul Ioniţă Catargi cu soţia sa Caterina şi doi slujitori; boierul Manolache Ruset cu doi slujitori; medelnicerul Ștefan Tempovici cu familia şi slujitorii săi (în total, 9 persoane); serdăreasa Balş Pasculeasa cu fiica Smaranda şi slujitori (în total, 10 persoane); serdarul Sava Cornea cu familia şi slujitorii săi (în total, 20 de persoane); arhimandritul Porfirie de la mănăstirea Galata; paharnicul Nicolae Dimitriu, soţia sa Zamfira, fiii lor Lascăraş, Costache, Mihalachi şi slujitori (în total, 14 persoane); grămăticul Dimitrie cu soţia sa Smaranda, fiul Costache şi o slugă; serdarul Grigore Caliarhi, soţia sa Ruxanda, copiii lor Costache, Iancu şi Smaranda şi o slugă; serdarul Manolache Nanu, mama sa şi trei slujitori; Costache Balş cu cinci însoţitori; paharnicul Ianachi Adam, familia sa şi slujitori (în total, 20 de persoane); polcovnicul Dimitrachi Alexandru cu soţia sa Maria şi fiul lor Iordachi; vel căpitanul Tordiu cu familia şi slujitorii săi (în total, 10 persoane); Gheorghe Racoviţă, soţia sa Mărioara, fiul Nicolae şi slujitori (în total, 9 persoane); vornicul Costache Conachi cu trei slugi; vornicul Şerban Nigel cu cinci servitori; doi bucătari ai logofătului Grigore Sturza. Printre ei se afla şi moşierul basarabean Ianachi Lazu cu cinci servitori, care reveneau acasă (ANRM, F. 17, inv. 1, dos. 155, f. 28-50).

În el se socot: la Galați, carantina din vale, straja de la pescărie, prin care să se aducă caicele de la Ibraila la carantină, călărașii și mazilii păzesc pe la lazareturi, plaieșii de la Vrancea și de la Bacău, despre partea munților. Se mai menționează: afumarea de 24 ciasuri sau trii zile, după trebuință, locuitorii veniți cu lemne, făină sau și alte trebuincioase spre alijverișul lor, care la întoarcere vor face 24 ciasuri, afumându-să și spălându-se banii în oțet.

După înștiințările ce au venit de la Galați ei de la Focșani, năprasnica boala a ciumei iarăși și întru acest an ne îngrozăști, căci în Țara Românească au început lucrurile ei, și au agiunsu și păn la hotarul țării noastre, molipsându-să încă două sate din țănutul Putnii, și asămene și la Galați, nefăcând de istovu contenire, să află ei acolo oare care molipsare și în targu și trei sate, iar paza cuviincioasă să află, acum întru slăbăciune, și aciasta urmiază numai pentru lipsa ce are Casa lazareturilor de toți banii trebuincioși spre a plăti lefile color rânduiți întru îngrijare de pază ce să cuvine să să facă.

Cheiul Dunării la Galați

Cer ca rânduiala așăzată, spre paza despre această năprasnică boală, să să întărească a sa pază fără strămutare și liniile ce s'au așăzat despre Focșani și Galați, să-și aibă lucrare lor întru nesmintire cât de puțân. Între sfârșitul lui Octombre 1819, când Mihail Șuțu, noul Domn, își ocupa tronul și Ianuarie 1820, când înceta boala, trebuie să se așeze actul, prin care se ordonă lui Costache Conachi a inspecta pe funcționarii de la străji și lazareturi.

Caftanele persoanelor cuprinse în înșiruirea care urmează reprezenta la 1805-1806 noii boieri, și care primeau însemnele dregătoriei lor de la domnitorul țării.

Promoția de la 30 Decembre 1806: logofăt de Țara-de-Jos Iordachi Canta[220], logofăt de Țara de Sus Nicolae Balș[221], vornic în Țara de Sus Manolachi

[220] Iordache Cantacuzino (Canta) (n. 1740 - d. 1826) a fost Mare Logofăt în divanul Moldovei, care a îndeplinit funcția de caimacam al Moldovei în perioada 19 septembrie - 28 octombrie 1802, între sfârșitul domniei lui Alexandru Șuțu și domnia a lui Alexandru Moruzi (Ioan Scurtu, Ion Alexandrescu, Ion Bulei, Ion Mamina, *Enciclopedia de istorie a României*, Editura Meronia, București, 2001, p. 98). A fost, cum se știe, fiul Marelui Logofăt Constantin Cantacuzino și al soției sale *Maria*, născută *Vlasto*. S-a căsătorit cu *Ana Ventura*, cu care a avut împreună opt copii (patru băieți și patru fete): *Mihalache* (1791-1857), căsătorit cu Eufrosina Greceanu și Maria Ghica; *Elena* (1796-1868), căsătorită cu Constantin Sturdza (Mare Logofăt); *Caterina* (1776-1850), căsătorită cu Grigore Ghica-Budești (Mare Postelnic); *Constantin* (1778-1843), Mare Vornic, căsătorit cu Pucheria Rosetti; *Maria* (1781-?), căsătorită cu Enache Vârnav (Mare Ban); *Dimitrie* (1778-1843), Mare Logofăt, căsătorit cu Profira Beldiman; *Grigore* (1779-1808), căsătorit cu Elena Brâncoveanu; *Ruxandra* (1796-1840), căsătorită cu Gheorghe Ghica-Trifești (Mare Hatman). Reședința familiei a fost la Conacul de la Cepelnița. Moșiile Ceplenița și Buhalnița au fost achiziționate de tatăl său, pe atunci paharnicul Constantin Cantacuzino la 1758. Iordache Cantacuzino a moștenit conacul în 1793 și la stăpânit până în 1816, când l-a donat fiului său Mihalache Cantacuzino.

[221] Era născut în 17 apr. 1750, stolnic 1773, paharnic 1774, ban 1783, logofăt 1811, căsătorit cu Ruxandra Grigore Ghica (n.1766-†Iași 28 ian. 1838, înm. Bis. Sf. Spiridon, Iași). În 1777 Nicolae Balș a fost mare paharnic și încasa pentru primele nouă luni ale anului veniturile mănăstirii Sf. Spiridon, metoc Lieşti. În 1776 era mare stolnic și era numit în epitropia acestei mănăstiri (I. Caproșu, *Doc. Iași, vol. VI*, nr. 322-333, p. 418- 439). „În 1776, la loja masonică Moldova din Iaşi apare un alt nume din familia boierilor Balş, cel al lui Nicolae Balş, fratele marelui logofăt visternic Ioarache. Nicolae Balş avea rang de stolnic, semn de mare încredere din partea domnitorului Moldovei din acele timpuri. Şi pentru că făcea parte din familia boierilor cu mare credinţă în Dumnezeu, stolnicul Nicolae Balş a respectat tradiţia familiei sale şi a ctitorit biserica din localitatea Rădeni, unde a şi fost înmormântat dealtfel. Iată ce stă scrie pe piatra de mormânt aflată în curtea bisericii din Rădeni, comuna Frumuşica: „Sub această piatră odihnesc robii lui D-zeu Monahia Lisaveta, cu ginerii ei Stolnicu Nicolai Balş şi cu fiica sa Safta Sturza, soţia D-sale Stolnicul Nicolai Balş, ce s-au săvârşit la 1814”. Ctitoria acestei biserici, stolnicul Nicolai Balş a realizat-o împreună cu fratele său, armaşul Grigore Balş, la rându-i frate cu marele logofăt visternic Iordache Balş.”- Ioan Rotundu, *Masoneria botoşăneană*, editura Agata din Botoşani, 2009. Diferendul pentru locul numit Livada se prelungeşte şi după moartea lui Dumitraşcu. O scrisoare din <1764> octombrie 24, a Măriei băneasa răposatului Dumitraşcu Calmăşul, adresată lui Grigore al III-lea Ghica, arată pe ce temei stăpânea ea, în acel moment, moşia Livada, moşie care fusese a Mănăstirii Doamnei (ASI, Documente, CCLXXXII bis/12). La 2 noiembrie 1764, o carte a Iui Grigore al III-lea Ghica voievod întărea Mănăstirii Doamnei stăpânirea peste moşiile sale, inclusiv Livada, arătându-se hotarele şi actele vechi de stăpânire, băneasa Maria Calmăş fiind dată „rămasă”. La 14 mai 1778, în urma unei noi jalbe a Măriei Calmăş, Constantin Moruzi voievod dă carte vornicilor de la Botoşani ca să cerceteze pricina pentru care s-a jeluit băneasa, anume că Mănăstirea Doamnei i-ar fi împresurat moşia sa, Livada”. Au urmat ani de conflicte, pentru acest loc, între călugării mănăstirii Sf. Pantelimon de lângă Botoşani şi Maria, văduva răposatului Dumitraşcu Calmăşul, care în ciuda a aproape tuturor evidenţelor se socotea îndreptăţită la a stăpâni acel loc. Astfel, la 3 februarie 1786, Nicolae Balş

Dimachi[222], vornic de Țara de Sus Grigore Ghica[223], Hatman Răducanu Roset[224], epistat Agii, Al. Mavrocordat Hatman[225], vornic de obștie Dimitrie Bogdan[226],

---

vel vornic scria vornicilor de Botoşani că domnul Alexandru Mavrocordat II (Firaris - Fugarul, n.ns.) a aprobat un ultim termen de înfăţişare bănesei Maria Calmăş, în judecata sa cu Mănăstirea Doamnei, pentru moşia Livada (Idem, CCLXXXII bis/16; rez. în idem, CCLXXXII/3, nr. 13). Fiul Măriei, loan Callimach polcovnicul, scria la 17 iunie 1786 vel logofătului Nicolae Balş că maica sa, bătrâna Maria, va veni negreşit la judecată" (Idem, CCLXXXII bis/17; rez. în idem, CCLXXXII/3, nr. 14). Probabil moartă între timp, neîmpăcată pentru nedreptatea ce părea a i se face prin luarea Livezii, băneasa Maria nu apucă să mai vadă cartea din 8 iulie 1786 a lui Alexandru II Mavrocordat, prin care acesta întărea Mănăstirii Doamnei stăpânirea pe moşia Livada (Idem, CCLXXXII bis/18; rez. în idem, CCLXXXII/3, nr. 15).

[222] Manolachi Dimachi a fost vornic, mare logofăt, fiu al agăi Toma Dimachi, dragoman al flotei otomane, căsătorit cu jupânița Bălașa, fiica vistiernicului Neculai Roset. Era între 1808 - 1810, Vornic de Țara de Jos; la 1808 era membru în Departamentul Trebilor Criminale; în Noembrie 1809, conduce Sărdăria de Orheiu (ținutul Lăpușna). Din investigaţiile documentare amănunţine rezultă că printre primii Dimachi cunoscuţi în Moldova se afla biv vei stolnlcul Constantin Dimachi, căruia Grigore Ghica îi poruncea la 1 august 1710 să cerceteze moşia Braniştea din ţinutul Tecuci (Constantin Solomon şi C. A. Stoide, *Documente tecucene*, sec. XVII-XIX, Bîrlad, 1938, vol. I). Ceva mai târziu, la 9 august 1777 trăia biv vel aga Toma Dimachi, ce ocupa funcţia de serdar de Orhei şi era proprietarul Dîngenilor (Aurel V. Sava, *Documente privitoare la tîrgul şi ţinutul Orhei*, Bucureşti, 1944, p. XLI). În acelaşi post era numit la 1 aprilie 1783, în locul spătarului Iancu Hazu (Bibl. Acad. Rom., Documente, LXXXVI-17). Cât timp a rămas în funcţie nu se poate preciza, dar este cert că în vara anului 1783 îşi exercită în continuare prerogativele, căci, la 20 iunie era rânduit, împreună cu colegul său, cornisul Constandin, să hotărnicească Balta (Ioan C. Filiti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, Bucureşti, 1919, p. 200). Un Toma Dimachi era dragoman al flotei otomane pe la 1763-1776 (Aurel V. Sava, *op. cit*., p. 298-299). S-a presupus că acesta a avut un fiu, Manolachi, ce avea să ajungă vornic şi care a fost tatăl scriitorului (*Viaţa românească*, *loc. cit*.; Ş. Cioculescu, Varietăți critice, 1966, p.115-117. E puțin convingătoare ipoteza că dragomanul Toma a fost tatăl lui Manolachi întrucât, prin funcția ce-o ocupa în intervalul 1763-1766 nu se găsea în Moldova; ori sora lui Manolachi, Ileana, prin 1766-1767 era deja căsătorită şi avea 2 copii. Aceasta conduce la concluzia că părinţii ei se stabiliseră în Moldova înainte de 1766). Din unele documente şi lucrări ar rezulta că în această perioadă a mai trăit un stolnic Manolachi, căruia i s-a atribuit din greşeală numele de Dimachi, ce s-a stins din viaţă înainte de 26 august 1794 (Se pare că un slolnic Manolachi a fost luat drept Manolachi Dimachi, creându-se oconfuzie. Astfel apare ca vornic de Botoşani la 12 noiembrie 1765 stolnic Manolachi Dimachi, la 14 august 1775 acelaşi, ca biv vel jitnicer, dar din nou stolnic, la 9 oct. 1777 (Artur Gorovei, *Monografia oraşului Botoşani, Fălticeni*, 1928, p. 185; N. Iorga, *Studii şi documente, vol. V*, p. 418 ; vol VII, p. 126, 135) Acel stolnic era „răpausat" ante 26 aug. 1794 (*ibidem, VII*, p. 135). Mai plauzibil pare a fi ascendent al familiei aga Toma Dimachi, de vreme ce în 1777 era deja stabilit în Moldova. Tatăl scriitorului Manolachi a avut o soră, Ileana, căsătorită cu Lascarache Roset şi decedată în anul 1775 (R. Rosetti, *Note genealogice şi biografice despre familiile Buhuşi şi Rosetti*, în *Analele Academiei Române*, *mam. Secţ. ist., S. II, tom XXVIII*, 1906, p. 485-486; Radu Rosetti, Familia Rosetti, vl. r, Bucureşti, 1938, p. 101). Căsătorindu-se prin 1776 cu Bălaşa, fiica vistierului Neculai Roset, Manolachi Dimachi a intrat în posesia unei importante averi (Şerban Cioculescu, *Varietăți critice*, p. 115 care, împreună cu spiritul întreprinzător, i-a

permis să facă o deosebită carieră politică, reuşind să dobîndească, la intervale relativ scurte de timp, ranguri tot mai înalte şi totodată să ocupe funcţii dintre cele mai importante: Jitniccr la 14 iulie 1776, era stolnic la 9 august 1777 (Gh. Ghihllnescu, *Surete şi izvoade, vol. XXV*, p. 69, 88); N. Iorga, *Studii şi documenle, vol. VII*, p. 126) 14, la 8 mai 1789 era agă (Biblioteca Academiei Române, Documente, CCLXXIII-I), iar la 16 octombrie 1792 era deja spătar! (*Documente privind relaţiile agrare în veacul al XVIII-lea, voI. II*, Moldova, Buc., 1966, p. 59).

[223] În Iași, pe str. Cuza Vodă nr. 34 se află casa marelui vornic Grigore Ghica, astăzi Maternitatea Cuza Vodă. Clădirea centrală a ansamblului din curtea maternității a fost construită în 1807, de către Alecu Ghica, tatăl domnitorului Grigore Alexandru Ghica. Domn al Moldovei în două rânduri, între 1894 și 1856, Grigore Ghica a donat casa statului, ca sediu pentru maternitate și școală de moașe. La data de 6 iunie 1855, Grigore Ghica i-a acordat lui Al. I. Cuza titlul de vornic (reprezentant al domniei cu drepturi depline în administrarea orașului Galaţi).

[224] În anul 1818 domnul Moldovei, Scarlat Alexandru Calimachi, dă hrisov hatmanului Răducanu Roset, pentru alcatuirea de târg la moşia sa din Căiuţi. Biserica „Sfinţii Voievozi" construită la 1800 de familia hatmanului Roset, reparată la 1892, este distrusă în timpul primului război mondial. Bunicul lui Radu Rosetti (1853–192), hatmanul Răducanu, om de arme iscusit, este unul dintre marii boieri din vremurile vechi. Tatăl, logofătul Răducanu R., cu studii în Germania, este un om al vremurilor noi, paşoptist şi unionist de seamă. Mama, domniţa Aglae, este fiica lui Grigore Alexandru Ghica, ultimul domn al Moldovei înainte de Unire.

[225] Vorbind despre hatmanul Ioan Mavrocordat, cel care devine și ofițer al Rusiei căruia îi apără cu înverșunare interesele, gen. Radu Rosetti în lucrarea *Țară mică, oameni tari*, povestește: „Tot dumnealui Mavrocordat, în luna Iulie 1854, s'a dus înadins în inspecție la Galați, îndemnând, în ființa maiorului Iacovachi, comandirul acelei garnizoane, și trupele de acolo a merge cu trupele rosiene, zicând că dacă nu vor merge ei de bună voie, îi vor lua cu sila". Nu a fost însă pe voia Ruşilor şi a coadelor lor de topor din țară. Dar să dăm cuvântul lui Herkt, care a trăit zilele de atunci: „Hatmanul Mavrocordat cu totul înfeodat vederilor și politicei Rusiei, pusese la dispoziția armatei de ocupațiune trupele infanteriei noastre, care au și fost întrebuințate în serviciul etapelor rusești. „Afară de acestea, hatmanul mai dăduse, fie din propria sa inițiativă, fie că i se ceruse de generalul Osten-Sacken guvernatorul Moldovei, o declarație că oștirea dorește a însoți armatele rusești în campania lor în contra Turciei. „Această declarație, transmisă la Petersburg, fu primită cu satisfacțiune de împăratul Nicolae, nu pentru micul ajutor ce oștirea Moldovei ar fi putut da armatelor sale, ci ca o dovadă în fața Europei a simpatiei Românilor pentru Rusia. „Demersul hatmanului deși făcut în secret transpiră și provocă o revoltă a sentimentului național, deșteptat puternic sub domnia lui Grigore Alexandru Ghica prin toate straturile populațiunii și desvoltat în oștire prin elementele tinere și culte, introduse în corpul ofițeresc, „Sub iritațiunea produsă, născu hotărîrea de a se opune cu orice preț la executarea angajamentului luat de hatmanul Mavrocordat, hotărire care a dat loc la un act de violență nescuzabil din partea armatei de ocupațiune în contra oștirii unei țări care nu făcuse decât servicii Rușilor." Printre figurile Iașilor de pe la 1893-1894, care uneori putea fi văzut trecând pe strada Arcu, era un bătrân înalt, elegant, cu barbă ascuțită, frac, joben și lavalieră, însoțind o fetiță de vreo 7-8 ani și arătându-i volubil, în stânga și-n dreapta, zidirile din cale. Vorbeau în limba franceză. Mulți dintre cei care îi întâlneau îl salutau cu mare respect, iar acelora care se opreau bătrânul le prezenta companioana, spunând cu gravitate și mare bucurie: „Nepoata mea, Martha, Fenixul Mavrocordaților". Zâmbind, fetița, mândră de însoțitor și încântată de prezentare, se înclina cu gingășie. Cei doi păşeau apoi mai departe pe străzile tânărului oraș, în care tocmai se construia Liceul Național, unde în locul Pieței Unirii se afla doar o străduță mărginită de bolți scunde și unde Hotelul „Traian" avea în față o grădiniță cu brăduți și

Aleco Balș vistier[227], Al. Ghica postelnic[228], Matei Negel Post.[229], vornic de aprozi Iordachi Balș[230], spătar Vasile Roset[231], ban Grigore Razu[232], comis Costachi

---

arbuști, la umbra cărora se tupilau câteva măsuțe. Cei doi, bătrânul și mica lui zână, ieșeau și intrau dintr-o zidire veche, scundă și cu fronton moldovenesc (cum încă se mai vede și acum), situată în dreapta străduței Gându, ulicioara ce se strecura odinioară pe sub zidurile clădirii Academiei Mihăilene. Casa era cea a șambelanului regal Alexandru C. Mavrocordat, în preajma căruia mai trăiau și alți Mavrocordați pomeniți de contemporanul lor, Rudolf Suțu, în volumul „*Iaşii de Odinioară*": „Pe lângă Alexandru Mavrocordat, fostul mareșal al Palatului, care locuia în casele sale din str. Gându, alături de Cinema «Elisabeta» de astăzi, și fratele său, hatmanul Neculai Mavrocordat, care locuia în strada Săulescu, tot în aceeași stradă, puțin mai la vale, ședea și vărul lor primar, Dumitrachi Mavrocordat, în frumoasele sale case restaurate și având o grădină din cele mai mari și mai bine îngrijite din Iași." Așadar, pe ulicioara Gându, în ograda cu numărul 7, locuia, pe la 1900, și D. D. Mavrocordat. Bărbat impozant, educat la Paris și adânc pătruns de simțul onoarei și al dreptății, ofițerul Alexandru C. Mavrocordat fusese ales șambelan al domnitorului Carol I, motiv ca să locuiască mai mulți ani în București, pe care la părăsit odată cu postul, în urma neînțelegerilor cu Ion Brătianu, șeful guvernului, pe seama unei legi pe care Mavrocordat spusese regelui să n-o promulge. – Apud Ion Mitican, *Bunicul din strada Gându al Marthei Bibescu*, ziarul *Lumina*, Iași, Marți, 12 februarie 2008.

[226] Vornicul Dimitrie Bogdan stăpânea moșiile Volnicenil (Hotin), Ghizdița.

[227] Din noianul de documente românești ajunse în arhivele rusești răzbat, când și când, piese disparate ori serii mici, care luminează câte un moment din istoria noastră. Documentele aduse în anii 1960 din Uniunea Sovietică, de fostul director al Arhivelor Statului din Iasi, Gheorghe Ungureanu, n-au apucat a fi publicate și se află și astăzi, sub forma de microfilme, în depozitele Arhivelor Naționale din București. Prezentăm în continuare câteva piese din ceea ce ar fi trebuit să fie un volum din seria Hurmuzaki, întocmit de Georgeta Filitti și Lucia Tafta, pentru Institutul de istorie „N. Iorga". Documentele se află în rola 34 (fond microfilme U.R.S.S.) și sunt redactate în limbile franceză și rusă. Întregul material pregătit, aproape 800 de pagini, dezvăluie complicata strategie rusească de învăluire a Principatelor, de atragere a lor în sfera de influență țaristă. Crearea unei, ca sa folosim un termen avant la lettre, coloane a V-a era obligatorie. Astfel, în special pentru anii 1826-1828, documentele se concentrează în jurul activității șefului spionajului rusesc în zonă, colonelul Ivan Petrovici Liprandi (1790-1880). Ne oprim astăzi la o piesă caracteristică de evaluare a boierilor, cu care mai târziu aveau a face viitorii protectori. Este vorba despre un raport din 31 ianuarie 1828 al colonelului Liprandi către generalul P.D.Kiseleff, viitorul președinte al Divanurilor celor două principate, care cuprinde portretele a 36 boieri moldoveni și perspectivele de a-i folosi ori anihila de către autoritățile rusești. Aleco Balș, de 50 de ani, fusese vistier sub Alexandru Moruzi. „Simplu, bun, cinstit și indolent", nota Liprandi. Avea doi fii cinovnici în Departamentul rus al Afacerilor Externe și era socotit ca devotat Rusiei. Averea o avea în Basarabia. Ispravnicului de Bacău, Aleco Balș, de 28 de ani, deși i se recunoșteau studiile frumoase și înzestrarea intelectuală, era definit ca „lacom, fără nimic sfânt". Averea o avea și el în întregime în Basarabia.

[228] Alexandru Ghica n.1768/1788, †1850. Satul Fundulea s-a constituit din robi pe moșia unui boier, Carpu. Satul era denumit și Crângul lui Vlădilă cu acele case boierești menționate de Baner și care au fost conform tradiției păstrate până în zilele noastre, proprietatea unui demnitar Ghica, poate marele postelnic Alexandru Ghica în documente, deși numele se asociază cu ranguri boierești diferite (logofăt, mare postelnic) supranumit Căciulă mare sau Ghica Cămășoiu, deși se

pare că aceste două porecle vizează pe doi boieri Ghica sau Alexandru Ghica și Ioan Alexandru Ghica, proprietari, pe rând, ai moșiei.

[229] „Vasile Costachi cel ucis de turci, avu ca fiu pe Constantin, soțul fetei lui Iordachi Ruset (N. Iorga, *Ist. Lit. Rom*., II, p. 399), căruia i s-a zis Negel, boier cu multe însușiri aristocratice. Al doilea Negel, fiul lui Costachi, ținu pe o fată a lui Mihai vodă Racoviță (*Gen. Cant*., p. 43; fata lor ia pe Iordachi Ghica Iorgulescu). Al treilea Negel, Vasile, frate cu precedentul, ținu pe Ilinca, fata lui Iordachi Pașcanul II (ibidem, p. 47). Fiul lui Vasile, care trăia încă la 1760 (ibid., p. 366, nota 2), e Grigore, soțul Mariei, fata lui Dinu Canta și tatăl mitropolitului Veniamin (vezi și Doc. Cantacuzinilor moldoveni, vol. VII). (...) Pe lângă mitropolitul Veniamin, Grigore Negel avu pe vornicul Șerban și pe Matei (ultimul ajunge paharnic și mare postelnic, vezi mai ales tabla Doc. Callimachi, unde se înșiră Costăcheștii ce vin din Solomon și Costachi, fiii lui Gavriliță, conform vol. V, p. 592), Constantin, călugărit sub numele de Chesarie, fost dichiu la Episcopia Romanului, care a murit înecat, Elena, călugărită sub numele de Ecaterina, iar după primirea schimei mari Elisabeta, fostă stareță la mănăstirea Socola, apoi, timp de 30 de ani, la Agapia." – N. Iorga, *Studii istorce. Moșia Slobozia – Zorleni*. Pentru maicile mutate la Agapia, acolo unde era stareță sora mitropolitului, se înființa o școală de „carte grecească și elinească" cu „un dascăl bătrân, procopsit la învățătură", până când se va pregăti o călugăriță, care să le învețe pe celelalte. În afară de aceasta, călugărițele de la Agapia și Văratec, care alcătuiau acum un singur sobor, urmau să se ocupe cu lucrul manual și „alte iscusite lucruri care aceste sunt pentru cinstea și folosul lor și pentru podoaba patriei". Hrisovul mai prevedea ca „fiicele de boieri, de mazili, de negustori și de toată starea" să poată merge la aceste mănăstiri „pentru învățătura cărții sau lucrului mâinilor". Așadar, prin strădaniile mitropolitului Veniamin au luat ființă acum trei școli:*Seminarul de la Socola, Şcoala elinească-grecească pentru maici şi Şcoala românească de fete*, amândouă la Agapia. Este vrednic de subliniat faptul că acum apare pentru prima oară într-un hrisov domnesc preocuparea pentru învățătura fetelor.

[230] Iordache Balș (12 februarie 1742 - 23 martie 1812) era fiul cel mare al lui Lupu Balș, care a avut următoarele demnități: comis (1763), jicnicer, stolnic (1766), postelnic (1768), paharnic (1792), hatman, mare vistiernic (1808), mare vornic. Pe piatra sa de mormânt de la biserica Sf. Dumitru din Iași se distinge următoarea inscripție în limba română cu caractere chirilice: „*Iordache Balș Marele Visternic fecior Lupului Balș carele au fost logofet mare. Acesta sau născut la anii dela zidirea lumii 7250 fevr 12 și sau săvărșit la anii 7320 martie 23. Sau așăzat aice în mormânt suptă această marmură rugăndusă la toții să roage pe milostivul Dumnezeu pentru (i)ertare(a) pacatelor sale.*" Lângă el este înmormântată Pulcheria Balș (d. 12 ianuarie 1794), născută Iancoleu, a doua soție a lui Iordache Balș, cu care se căsătorise la 26 aprilie 1776. Pe piatra sa de mormânt este o inscripție în limba greacă. Urmează Elena Rosetti (1765 - 13 septembrie 1798) - fiica lui Iordache Balș și a primei soții a acestuia, Maria Mavrocordat, căsătorită în 1797 cu Răducanu Rosetti. Pe piatra sa de mormânt este o inscripție în limba greacă, în versuri homerice, pe care profesorul Nikolaos G. Dossios a tradus-o astfel în lucrarea sa „*Studii greco-române*" (Tipografia H. Goldner, Iași, 1902): „- *Cine zace sub această piatră? spune morminte! - E Elena a lui Gheorghe Balș fiică, iar soția înțeleaptă și cinstită a lui Rodocan Roseti. Pe aceasta a răpit-o soarta în vîrstă mijlocie. A lasat soțului jale fără mîngîere, precum și tuturora și mai ales fiicelor sale iubite, al căror hymeneu nu l'a auzit deși a născut șepte. Aceasta este ceea ce o mîhnea prea mult în mijlocul bucuriilor sale. 1798 Sept. 13*". - N.A. Bogdan, „*Orașul Iași (monografie istorică și socială)*",1913; reeditată la Ed. Tehnopress, Iași, 2004), p. 227.

[231] În cazul lui Vasile Ruset cercetările de până acum ne indică limpede că era ginerele lui Ilie Catargiul, ţinând ca soţie dintâi pe Ilinca, o giupânească care i-a dăruit nu mai puţin de 5 copii (Radu Rosetti, *Familia Rosetti*, vol. I, p. 69). Divanul lui N. Mavrocordat îi cuprindea Iordache Roset vel vistiernic, Răducan Roset hatman, Vasile Roset vel ban. Datele cele mai vechi despre satul Selişte ne-au parvenit din „Documente moldoveneşti înainte de Ştefan cel Mare", un uric datând din anul 1426 referitor la un fiu al boierului Ştefan Stravici, membru al Sfatului Domnesc pe timpul lui Alexandru cel Bun. La 1812 moşia satului aparţinea spătarului Vasile Roseti. În anul 1813 aceasta a fost vândută la licitaţie lui Dumitru Corostatii pentru 70 610 lei. Ştefan Roseti era în serviciul domnesc al lui Antioh Cantemir. El a obţinut rangul de al II-lea sluger. În această calitate a fost folositor lui Antioh Cantemir. Domnul ţării a răsplătit serviciile slugerului prin dăruirea unei „bucăţi de loc din hotarul târgului Bacau", aleasă şi delimitată de către Gavril Brăescu, fost mare stolnic, Ştefan Sorocianu, fost pârcălab. Au fost de faţă: Colţu Martin, fost şoltuz, Miron Ropei şi Anton, toţi cocentori pe moşia Trebeş,Hriscan, Gheorghe Ciurea din Fântânele, Totoescul, Ionache Razul, fost comis, Ursul şoltuz, Timuş Crupenschi, Velisar. Ştefan Roseti a transmis proprietatea obţinută de la domnie lui Ştefan Roseti, apoi lui Vasile Roseti, hatman, urmaşilor acestuia Ilie şi Vasile. În acele timpuri, proprietatea respectivă era cunoscută sub numele de „Paraclet". Concomitent cu scurgerea timpului, întreaga proprietate a Mărginenilor a ajuns în stăpânirea vornicului Vasile Costache, apoi a fiului acestuia, Neculai Costache. Ultimul a dat-o de zestre fiicei sale, căsătorită cu spătarul Iancu Greceanu.

[232] În deslușirea istoriei lui Vasile Razu, lucrurile sunt ceva mai complicate. Ghibănescu precizează într-o notă, încercând să limpezească informaţiile genealogice din Anaforaoa din 18 februarie 1816, că Filip Catargiul a avut patru surori, menţionând printre ele o Ecaterina Razu (Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, IX, doc. CXLI, p. 368) ca mai apoi, în spiţa din finalul volumului să o indice pe aceasta ca soţie a unui V. Razu, vornic (Şi la Bezviconi (*Boierii Catargii*, în „*Din trecutul nostru*", IV, 1936, nr. 36- 39, p. 112) găsim aceeaşi informaţie: „logofătul Ilie, tatăl vornicesei Catrina V. Razu."). Ţinând cont de dregătoria menţionată, cea de vornic (La 1 februarie 1743 i se dă carte dumisale Costache vel vornicul „să se aleagă şi să se hotărască părţile de moşii, de cumpărătură, ce-au avut vel vornicul di pe socrul dumisale, Ilie Catargiul vel logofăt", *Condica lui Mavrocordat*, vol. II, doc. 1071, p. 344-345), (Vasile Razu rămâne în conştiinţa epocii sale ca hatman) şi de faptul că în unele documente nu apare prenumele Vasile, credem că balanţa înclină spre o căsătorie a Ecaterinei (Catrinei) Catargi cu Costache (Razu) vornic (Paul Păltănea, *Ştiri inedite despre familia domnitorului Antioh Cantemir* (III), în *AG*, I-V(1-2), 1989-1993, p. 124 (articol retipărit în *Dinastia Cantemireştilor. Secolele XVII-XVIII*, p. 109-154), tatăl lui Vasile. Afirmaţia paharnicului Sion că pe Razu „l-au pripăşit în ţară logofătul Ilie Catargiul, dându-i zestre moşia Domneştii" (Constantin Sion, *Arhondologia Moldovei. Amintiri şi note contimporane*, cu o prefaţă analitică de Gh. Ghibănescu, Tipografia Buciumului român, Iaşi, 1892, p. 259) s-ar putea referi tocmai la acest Costache (În sprijinul acestei afirmaţii, potrivit căreia Costache vornicul era ginerele lui Ilie logofătul, vine şi ceea ce aflăm dintr-o judecată încheiată în 1742 între Constantin Balş şi fiul lui Enăchiuţă vistiernicul, pentru nişte odoare ale lui Constantin, avute de la socrul său, răposatul Ilie Catargiul, despre care ni se spune că „sunt ştiute şi de dumnealui Costache Razul vel vornic, că li-au văzut cu ochii dumisale şi le ştie preţul". Acest detaliu ne duce în mod logic cu gândul la faptul că vornicul trebuie să fi fost membru al familiei, din moment ce ştia, văzuse şi era chemat să dea mărturie despre podoabele de preţ ale familiei Catargi -*Condica lui Mavrocordat*, ediţie cu introducere, note, indici şi glosar alcătuite de Corneliu Istrati, Editura Universităţii „Al. I. Cuza", Iaşi, vol. II, doc. 1138, p. 382. Mai mult, rămânând în sfera afacerilor familiei, dar referitoare, de data aceasta, la unele moşii -Cărbuneştii, Băneştii, Borosăştii, etc.- aflăm printr-un

Sturdza[233]. Promoția din Ianuarie 1806: Dim. Saul post.[234], Dimitrache Metaxa medelnicer[235], Ștefanache Isăcescu V. șătrar[236], Stavrachi V. spătar, Nic.

---

document din 29 martie 1777 despre curgerea lor, ordinea în care își schimbă stăpânii sau împărţirea lor putând indica rudenia dintre personaje. Astfel că moşiile precizate, stăpâniri ale lui Ilie Catargiul, trec la ginerele acestuia, Constantin Balş, apoi la Costachi hatmanul după moartea căruia ele merg la Vasile Razu, care le împarte cu Constatin Balş - Ştefan Andronache, *Documente istorice tecucene*, vol. II, doc. 111, p. 133-135). Ceea ce se ştie cu siguranţă este faptul că s-a căsătorit în jurul datei de 20 octombrie 1742 (Paul Păltănea, *art. cit*., *loc. cit*., p. 124) (şi) cu Catrina (Informaţii şi înrudiri suplimentare referitoare la Ecaterina Razu vezi la Ştefan S. Gorovei, *Miscellanea Genealogică* (II), în *AIIAI*, XXII, 1986, 1, p. 449. În pomelnicul bisericii de la Prigoreni, moşia lui Ion Neculce, figurează, la sfârşitul primei părţi, scrisă de Vasile Neculce, vătaf de aprozi, pentru pomenirea neamului lui la 1772, şi o „Mariia Răzoai şi cu fii săi" (*Ibidem*; N. Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor, vol. XXII*, Editura Ministerului de Instrucţie Publică, Bucureşti, 1913, p. 62) lucru ce ne poate face să credem că Iancu nu a fost singurul fiu al cuplului.), fiica marelui vistiernic Toader Palade şi a Aniţei Cantemir (Paul Păltănea, *art. cit*., *loc. cit*) şi a avut un fiu, Iancu, căsătorit cu Ilinca, fiica lui Vasile Ruset hatmanul (Radu Rosetti, *Familia Rosetti, vol. I*, p. 69) şi a Saftei Balş. Aceştia, Ilinca şi Iancu Razu, la rândul lor, după cum ne sugerează o spiţă a lui Iordachi Mălinescu de la 1842 şi publicată de Ghibănescu (*IN*, an I, fasc. IV, 1924, p. 220), au avut un fiu, Grigore, căsătorit cu Ileana, fiica spătarului Ion Cananău (Zamfira Pungă afirmă, fără trimiteri care să-i susţină afirmaţiile, că Iancu ar fi avut doi copii, pe Gheorghe, căsătorit în două rânduri, prima dată cu Casandra Ghica şi a doua oară cu Smaranda Palade şi o fiică, Bălaşa, giupânească lui Ştefan Catargiul (idem, *Familia Palade în istoria modernă a românilor, teză de doctorat, 2006*, p. 51- 52, nota 312). Noi aveam cunoştinţă de un Ştefan Catargiul, căsătorit cu o Bălaşa Sturza (Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade, IX*, p. 289; M. Costăchescu, *Satele Ruscanii, Buznea şi Găneştii cu trupurile sale, Căcăceştii şi Moiceştii*, *IN*, fasc. 6, 1926-1927, p. 96). Fie că Vasile Razu era ginerele lui Ilie Catargiul sau nepot de fiică, o rudenie strânsă exista între cele două familii şi, astfel, menţiunea hatmanului Vasile în documentul lui Apostol este motivată (Apud Elena Bedreag, *Succesiune și practică testamentară în familia Catargi*). „Vasile și Grigore Razu erau poate frați (*Doc. Callimachi*, I, p. 416, nota 1). Înainte de dânșii fusese un Constantin Razu supt întâiul Cantemir și un al doilea, om cu însemnătate, în prima jumătate a sec. Al XVIII-lea. Ei erau fii acestui Costachi." – N. Iorga, *Studii istorice*, *Documente relative la moșiile Țibănești și Gănești ale d-lui P.P. Carp*. În *Sama visteriei Moldovei* (*IN*, an I, fasc. V, 1925, p. 70-121) din 1763 pe lunile iunie-decembrie sunt consemnaţi doi hatmani, Vasile Razu hatman şi pârcălab al Sucevei şi Roset, un logofăt, Manolachi Costachi, şi un vistiernic, Filip Catargiul.

[233] Biblioteca Județeană „Costache Sturdza" din municipiul Bacău îi poartă numele. Numele bibliotecii amintește și de primarul Gheorghe Sturdza, fiul beizadelei Costache Sturdza și nepot al domnitorului Ioniță Sandu Sturdza care, prin intermediul societății „Cultura", a dăruit bibliotecii 948 de volume cu explicaţia gestului său: „vin a oferi Bibliotecii Publice din acest oraș Bacău fondu cărţilor ce posed, ca cei cari nu ştiu să poată învăţa, iar cei care ştiu ceva, să se poată perfecţiona; cu această condiţie ca acel fond să poarte numele Beizade C. Sturdza. Datorită acestui gest, condiţie, Bibliotecii i s-a atribuit numele de Biblioteca Județeană „Costache Sturdza".

[234] Nicolae Iorga îl pomenește ca Dimitrie Saul Spătar în *Documentele moşiilor M. S. Regelui*. La 5 oct. 1798 spătarul Dimitrie Saule cumpără o casă în Iași „după poroncă strigîndu-să în destulă vremea la sultan-mezat, preţul cel mai de pe urmă, adică 685 lei, cu care s-au mulţămit şi

vînzătoare, l-au dat cinstit şi credincios boieriul nostru dum(nealui) Dimitrie Saule biv vel spatar, şi aşa s-au făcut sfîrşitul mezatului în Divanul Domnescu, după care vînzătoare i-au dat şi zapisul cu desăvîrşita vînzare din parte ei, iscălit şi de Costandin Veisa diiacul de vistierie, epitropul copiilor, şi dum(nealui) spăt(arul) încă au dat toţi banii deplin". Vânzarea este confirmată în divan de Alexandru Ioan Calimah Voivod. Tot atunci „înainte domniei mele viind al nostru cinstit şi credincios boieriu, dumnealui Scarlat Manul biv vel logofăt, au creşut ca să i să facă hrisov de întăritură de la domnie me asupra unor casă cu locul lor din Iaşi, ce prin mezat au cumpărat de la sulger Alexandru Fote" – Caproşu, *Documente Iaşi., vol. X*, 39, 194–185, 225, 296. Într-o altă pricină „fiindcă, după jaloba ce au dat mărie sali lui vodă Elena soţie mortului Sandul Veisa izbaş, au arătat că în moşie Gîmboseni şi Rădiu Mare de la ţînut Ieşii, un bătrîn fiind al ei şi a unui frate al ei, anume Costachi, acel frati al ei ş-ar fi vîndut parte lui de istov la alţi streini şi ei, voind ca să răscumperi pentru ei şi neavînd chip, au cerut ca să s(e) vînză cu soltan-mezat un loc de case aice din oraş(ul) Ieşii din mahalaoa Muntenimii de Mijloc ce i-ai rămas de la soţul ei . Drept aceia, ţî se poronceşte ca se străgi la soltan-mezat locul de sus arătat pe toate uliţăle oraşului şi în Divanul domnesc în curgere de 40 zili şi cu preţul cel mai de pe urmă la hareciul ce s(e) va faci în Divan, care va fi şi cu mulţînită vînzătoari, se va da muştereului ce va fi, căruie muştereu i se va da întăritură de la mărie sa vodă . 100 lei, Iftimi; 355, Toma Anastas(ă); 360, eu, Filip Bantăş; 370, eu, Zamfir; 380, dau eu; 400, dau eu; 440, Mihalachi Sava; 660, d(u)m(nea)lui spătar Dimitrie Saul. Cu şasă sute optzăci şi cinci lei au rămas asupra dum(i)sali spăt(ar) Dimitrie Saul de la hareciul ce s-au săvîrşit în Divanul domnesc (I. Caproşu, *Documente Iaşi, vol. X*, 39, 204–205, 216–217)". O incursiune în vânzările făcute la mezat ilustrate prin cercetările reputatului istoric I. Caproşu şi publicate în cele zece volume din *Documentele Iaşului*, ne lămureşte în mai multe privinţe ale sultan – mezatului: „jăluiră călugăriţ(ă)l(e) di la m(ă)năstiri di la Socola, dzicînd că are m(ă)n(ă)stirea 162 oi şi voi le cereţ(i) gorştina, şi mănăstirile la Cochi Vechi s-au strigat să nu dea goştin(a). Deci, viindu-v(ă) carte domnii mel(e) să le daţi bună pace, întru nimică să nu le faceţ(i) învăluială, că aşea s-au strigat la Cochi: mănăstirile să nu dea gorştină" – Caproşu, *Documente Iaşi, vol. III*, 383; „şi cărţile acestor slujbe scriindu-se după Ponturile ce se vor striga la Cochii vechi, să se protocăluiască de vel logof(ăt)" – *Sămile Vistieriei Ţării Moldovei, vol. I* (1763–1784), ed. by Ioan Caproşu (Iaşi: Casa Editorială „Demiurg", 2010), 63, 75, 101, 128, 414, 467, 478; „aşe au hotărît măriia sa vod(ă), de la Divan, ca să strige crainicul în tîrgu să s(e) scoată pivniţa la mezat şi păr′ în trii dzile cît ar ieşi preţul pivniţii, într-atîta să o vînd şi să plătescu dumisale jic(niceriului) Anastasîi" – Caproşu, *Documente Iaşi*, vol. V, 202; „prin jaloba ce au dat mării sale lui vodă dumnealui Panait Costandin că fiind silit de judecată ca să plătească o sumă de bani cu care iaste dator pe la unii şi alţii şi neavînd chip cu care să plătească acea datorie, voieşte să vînză cu sultan-mezat o crîciumă cu pivniţă de piatră cu şapte dughene cu tot locul lor în Tîrgul Făinii şi cu alt loc pe care iaste bina străină şi plăteşte bezmen, ca cu banii ce vor ieşi să plătească creditorilor" – Ibid., vol. V, 496, 578, 761; Ibid., vol. VI, 30; Ibid., vol. X, 199; „Vasile Chistruiul şi cu frati-său Ian(a)che şi cu muma lui, fiind datori cu 200 lei preotului Teofil de la Sfînta Vineri, puindu amanet o casă, cu vade pînă la 6 luni ; şi plinindu-se vedeaoa, nu numai că n-au dat preotului banii, ci încă au şi fugit Vasile în Ţara Leşască; preotul văzînd că vadeaoa au trecut şi Vasile au fugit, au dat jalbă mării tale şi, după jalba lui, i s-au dat carte gospod ca să vîndă casa oricui şi cu ce preţu ar găsi, să-ş(i) ia banii. Şi scoţînd casa la mezat s-au strigat de telali în 4 luni de zile ş-au ieşit casa la mezat pînă la 103 lei" – Ibid., vol. VI, no. 285; „Şi fiindcă Maria ciobotăriţa cu feciorul ei Costachi nu numai ca la vadeaoa ce ş-au pus, banii n-au plătit, ci încă a mai trecut şi alţi 5 ani piste vade şi îndatoriţii n-au avut putinţă ca să plătească banii, acel Mateiu ciobotariul, îndatoritoriul, n-au mai putut aştepta mai mult, ce au tras la giudecată pe Andrei

jăluitorul, carele fiindu îndatorit de la giudecată să plătească ca un chizăş plata, au stătut cîtva vreme la închisoare Varţăi . Apoi aducînd şi pe această Marie cu feciorul ei ca să plătească datoria aceasta şi ei încă neavînd altă putinţă de plata banilor, au scos vînzătoare o casă ce au rămas de la Mafteiu, bărbatul ei, şi strigîndu-să la mezat în multe rînduri, n-au ieşit preţul casăi suma banilor datorii, şi văzînd Andrei că alta nu rămîne de a-şi înplini banii, au făcut învoială cu numiţii datornici şi au cumpărat el casa drept 280 lei cu zapis făcut înaintea mahalagiilor. Apoi rugîndu-l vînzătorii casei să-i lese să mai şadă într-acea casă pînă la Sfeti Dimitrie, i-au lăsat, dîndu-le şi sinet la mîna lor; şi de la vade sunt trecute zece luni 14 zile şi ei casa nu au deşărtat, ce încă mai vîrtos iau chirie de la alţi străini ce i-au lăsat ei în casă. Pentru care au cerşut ca prin giudecată să-şi afle dreptate, adică ori casa să i să dea întru a lui stăpînire, ori să-i plătească banii, datoria cu dobînda lor" – Ibid., vol. X, 199; „avînd dumilui a lua 470 lei şi dobînda lor de la un Herşul sin Avram jîd(o)v. Şi avînd amanet pentru acei bani o dugheană a sa de aice din Ieşi şi la vadelile zapisilor neurmînd el a da banii şi încă lipsind şi de aice la Botoşeni şi tîmplîndu-i-si şi moarte acolo şi giupînul Frangoli după jaloba ce au dat la mărie sa vodă, prin ţidulă g(os)pod s-au scos dugheana la vînzare; şi la strîgare mezatului adăogînd şi eu, şi au rămas dugheana asupra me, cu preţul 450 lei, şi nemaiadăogînd nimni alţii peste mini, am rămas eu dator a da banii" – Ibid., vol. V, 496, 761; Ibid., vol. X, 148; „de vreme ce Zalmăn Caşcaval, jidov de aici din Iaşi, în trecutele luni, la luna august 14 zile, sculîndu-se noaptea înspre Sîntă Maria Mare, cu nebunie, au rănit pe nouă oameni, pe care i-au tăiat cu toporul, fiind ei adormiţi pe la casele lor. Şi prinzîndu-se de atunci, s-au pus la închisoarea temniţei. Şi dintr-acei răniţi au şi murit unul, şi făcîndu-se cheltuială, atît cu doftoriile ce s-au cheltuit, cu acei răniţi, şi cu doftorii ce-au fost rînduiţi de domnia mea de i-au căutat, cît şi cu bani gata ce s-au dat la femeile oamenilor acelor răniţi, care oameni încă unii nici pînă amu tot nu s-au tămăduit bine. Şi pentru acea cheltuială am hotărît domnia mea de au dat toţi jidovii de aice din Iaşi pentru acea faptă a lui Caşcaval jidovul. Acmu, prin jaloba ce-au dat domniei mele au cerşut jidovii ca să i să vîndă casa cu locul ei, să-şi plinească din banii ce au dat pentru Caşcaval jidovul, ca să nu rămîie ei de tot păgubaşi" – Ibid., vol. VII, 274; „apucîndu-mă măriia sa cu zapisul bărbatului mieu ca să dau acei bani de sus arătaţi, şi eu neavînd ce răspunde, ş-au cerut măriia sa dreptatea la preosvinţia sa părintele mitropolitul şi la dumnealor veliţii boieri şi chemîndu-mă şi pe mine faţă , eu nedîndu-mi mîna ca să răspundu cu bani, m-am lepădat de clironomiia bărbatului mieu. Deci aşa au hotărît preosvinţia sa părintele şi toţi boierii după dreptate: ca din lucrurile bărbatului mieu să se împlinească datoriia măriei sale. Deci fiindcă de ale răpousatului bărbatului mieu din alte lucruri nu s-au aflat, fără numai casele din Iaşi şi o pivniţă cu crăcimă şi cu 2 dugheni în Tîrgul de Gios şi o moşie cu mori, anume Torceşti, la ţinutul Tecuciului, şi după hotărîrea judecăţii scoţîndu-le măriia sa la mezat lucrurile aceste şi strigîndu-le cîtăva vreme, mai mult nimene n-au dat pe aceste lucruri decît 12 200 lei, iar măriia sa au dat piste suma aceasta încă 7 550 lei, care s-au făcut 19 550 lei, şi l-au primit în datorie ce are să ia şi tot mai rămîne măriia sa să mai iei de la bărbatul mieu 5 250 lei; şi pentru aceşti bani ce au mai rămas să mai iei măriia sa, cele ce ar mai găsi de ale bărbatului mieu va lua mărie sa, în afară din cele ce sunt date zestre ginerilor" – Ibid., 189–190; „fiind noi datori dumisale giupînului Nicoli Sulioti neguţătorul din Goliia cu şasă sute lei, bani noi am pus zălog aceste cinci dugheni neavîndu putinţă ca să pletesc cu bani l-am dat ca să vîndă la mezat"; „s-au îndatorit de la hagi Sachelarie pentru a sa şi părinţască trebuinţă cu 6000 lei . Şi văzîndu că trece vreme la mijloc şi banii nu-i plăteşte, nevoia l-au silit de au înştiinţat domniia şi Divanul cu jalba sa şi aducîndu pe com(isul) la Divan, s-au întrebat de iaste dator după zapisele lui şi n-au tăgăduit; şi întrebîndu-se de are putinţă să plătească bani ori să-i vîndă zăloagele la mezat, el au răspuns că cu bani nu poate să răspundă, ce numai să-i vîndă amaneturile, că altă putere n-are" – Ibid., vol. VI, no. 208; Ibid., vol. VII, 31–

32; „după jaloba ce au dat mărie sali lui vodă Elena soţie mortului Sandul Veisa izbaş, au arătat că în moşie Gîmboseni şi Rădiu Mare de la ţînut Ieşii, un bătrîn fiind al ei şi a unui frate al ei, anume Costachi, acel frati al ei ş-ar fi vîndut parte lui de istov la alţi streini şi ei, voind ca să răscumperi pentru ei şi neavînd chip, au cerut ca să s(e) vînză cu soltan-mezat un loc de case aice din oraş(ul) Ieşii din mahalaoa Muntenimii de Mijloc ce i-au rămas de la soţul ei; pentru care întrebîndu-se şi pe Costandin Veisa ot vist(ierie) unchiul şi epitropul copiilor, au arătat că cerire cumnatii sali iasti cu cali, fiind mai de folos copiilor parte de moşie cît locul acel de case" – Ibid., vol. VI, 41; Ibid., vol. X, 155–156; avînd noi nişte case cu locul lor şi cu pivniţe de piiatră supt casă şi nefiindu-ne trebuitoare, le-am scos vînzătoare şi la sultan-mezat s-au strigat de Gheorghie telal-baş pe toate uliţele oraşului Iaşii piste 60 zile. Şi i-am vîndut dumisale casele aceste, cu tocmeală dreaptă 900 lei; „ce-m(i) sunt rămasă di la bărbat , care vii fiindu-mi de pagubă a le ţine, neavînd puteri şi agiutor a le căuta, fiind fimei săracă şi singură şi aflîndu-mă şi datoare cu 500 lei la dum(nea)lui Adămache Ioan şi socotindu-mă că îmi sunt de pagubă cînd pentru lucrul lor cer bani cu dobîndă şi di pricină că nu are cine să privigheze cum să lucrează, dau roadă puţină, încît nu-m(i) pot scoate bani ce cheltuiesc, şi mai adăogind pe lîngă dobînda banilor şi dobînda acelor 500 lei cu cari s-au împrumutat bărbat(ul) mie(u) şi din zi în zi crescînd . Pentru cari, după jaloba ce am dat cătră mărie sa vodă, cerire ca să s(e) vînză cu sultanmezat acest acaret nefolositor" – Ibid., vol. IX, 322; Ibid., vol. X, 283–284, 335–336; „fiindcă dum(nealui) vist(iernicul) Matei Cant(acuzino) au scos la mezat toate moşiile şi alte acareturi ca să le vînză, pentru aceea, iată, ţi să dă izvod de acareturile ce are aice în oraş şi ţi s(ă) porunceşte ca să strîgi pe toati uliţile să s(e) înştiinţăzi dum(nea)lor boierii, neguţitorii şi toţi de obştie" – Caproşu, *Documente Iaşi*, vol. IX, 63–64; „de la Vornicie de aprozi cătră Gheorghie telal-başa. Prin jaloba ce-au dat mării sale lui vodă dum(nealui) pah(arnicul) Ion Carp şi Costache, fiiul stol(nicului) Iordache, au arătat că lîngă Sfeti Neculaiu, în măhalaoa Muntenimii de Sus, are un loc de împărţală cu pah(arnicul) Ioan Carp, cu trii casă ţărăneşti pe loc şi vra să-l vînză la mezat. Deci să scrii ca să strigi arătatul loc la soltan-mezat, 40 zile, după obiceiu, pe toate uliţile oraşului şi în Divan(ul) domnesc; de la Vor(ni)ci(a) de aprozi cătră Gheorghii telal-başa. Fiindcă prin jaloba ce au dat cătră măriia sa vodă Safta, soţia mortului Ion braşovanu au făcut cerire ca să se vîndă cu sultan-mezat un loc ci-l are drept al ei, de zăstri, aice, în oraş(ul) Ieşii, la mahalaoa Muntinimii de Mijloc, iată ţi să porunceşti să-l strigi la mezat, după rînduială, în curgire de 40 zili, pe toate uliţile oraş(u)lui şi în Divanul g(o)sp(o)d" – Ibid., vol. X, 155– 156, 275–276, 299–300; „Prin domnească ţîdulă toate aceste s-au scos la mezat, să să vîndă şi să să plătească datoriia, care şi ţîdula iaste de faţă din 1775 ian(uarie) 16; şi după ce multe zile s-au strigat la mezat cu sineturile aceste şi au dat telalul ţidulă cum că s-au suit preţul lor numai pîn(ă) la 408 lei. Tot întru acelaşi an 1775 avgust 7 au ieşit la giudecată la Divan fămeie aceasta de strîmbătate. Amaneturile fiind strigate la mezat multe zile şi cu poroncă domnească fiind date pentru datorie şi trecînd şi atîta vreme de atunce fiind şi zapisul ei dat după acee la mîna lui Papafil, noi nu găsim cu cale ca să poată ea sau feciorii ei a răscumpăra acum, dacă nu le-au răscumpărat atunce cînd s-au strigat la mezat, ce cu cale şi cu dreptate găsim să-şi stăpînească Hristodor Papafil dughenile şi vie cu pace şi mai mult să nu fie supărat despre fimeia aceasta sau dispre feciorii ei" – Ibid., vol. VII, 535–538; „după luminată carte gospod de poruncă ce au adus la Agie Enache Frîngolă neguţitorulu de aice din Ieşi, la trecuta lună mart 26 a curgătoriului an, ca să facă legiuita publicaţie pentru o dugheană şi o crîcimă de piatră cu locul lor ce au cumpărat de la d(umnea)lui spatar Dimitrie Sturdza aice în Ieşi, Uliţa Tîrgului de Gios, din anul trecut 95, cu preţ drept 4500 lei, asupra căreie cumpărătură rînduiala pămîntului urmînd după hotărîre Săbornicescul(ui) Hrisov de a se face legiuită publicaţie spre înştiinţare tuturor acelor ce rudenie sau răzăşie le dă atunce luminată poruncă gospod s-au pus în lucrare facere legiuitei publicaţii

întocmai după rînduiala ce să păzăşte atît la faţa locului în tot oraşul, cît şi în Divanul gospod, în curgere acelor rînduite şasă luni de zile şi nimine e din rudeniile boierului vînzător nici din megieşi sau alţi cumpărători nu s-au arătat. Pentru aceea, spre încredinţare s-au dat la Agie numitului cumpărător şi această mărturie după care să-şi poată face şi hrisov gospod de întăritură asupra acestei dugheni şi cârcimă" – Ibid., 239, 374.

[235] Un Toma Metaxa a fost prefect de Fălciu. De la avocatul Toma Metaxa se păstrează corespondenţă privind activitatea acestuia ca prefect al judeţelor Fălciu, Ilfov şi Trei Scaune (1931-1932), ca secretar al Ligii „Vlad Ţepeş" (acordarea de ajutoare, numiri în posturi de funcţionari), o scrisoare de la Octavian Goga şi una de la ziaristul Pavel Al. Mecedinski. Anii extremi: 1903-1956, 115 u.a., inventar nr. 1640. Margareta Metaxa era născută la 31 ianuarie 1895 în Galaţi și decedată pe 9 octombrie în București. Soprana care a fost membru fondator al Operei Române din Bucureşti se căsătoreşte cu Eugen Metaxa, fiind cununaţi de prof. Constantin Calmuschi (director al Bibliotecii „V.A. Urechia" în perioada 1920-1929) (Grigore Constantinescu, *Margareta Metaxa: o voce a Operei Române*, Bucureşti, Editura Muzicală, 1987). Radu Rosetti în scrierea sa *Din prima tinereţe. Amintiri*, spune că: „Conu Iorgu Metaxa era unul din fruntașii târgului (Tg. Ocna), pe care voturile ocnenilor îl adusese de mai multe ori în capul administrației comunale. Conul Iorgu avea o vie producând vin roșu foarte bun și o livadă cu fructe de soi, de care era foarte mândru."

[236] Era vestita familie de boieri din Bucovina, de la Cernăuți. Cea mai mare parte a moşiei Ungureni, din partea de est, este stăpânită în secolul al XVIII-lea de familia Isăcescu, de loc din Dumeni - partea de nord a moşiei Plopeni, în stânga Jijiei. La 1 martie 1708, Ionaşco Isăcescul, mare medelnicer, primea uric de la Mihai Racoviţă voievod pentru stăpânire pe jumătate din satul Ungureni de la Jijia… cumpărat de la Sandul Ciurar (Catalogul documentelor moldoveneşti din Direcţia Arhivelor Centrale, vol. V, Bucureşti, 1975, p. 184-185, nr. 714). Partea de vest a moşiei era în stăpânirea familiei Roman. Aceste două familii, prin reprezentanţi ai lor, vor căputa să acapareze întreaga moşie. Familia Isăcescu, înrudită cu familia Cuciureanu, s-a înrudit şi cu familia Roman (prin căsătorii), dar disputele pentru stăpânirea moşiei nu ţin seama de rudenie. La 2 septembrie 1824, răzeşii de la Ungureni ies din indiviziune, fiind menţionate şase hlize (Eugen D. Neculau, *Sate pe Jijia de sus*, Iaşi, 2003, p. 73), (şase familii de răzeşi). Dispar familiile răzeşeşti Roman şi Bontăş, dar se extinde moşia familiei Isăcescu. Marginea de vest a moşiei Ungureni, 280 fălci (cca. 400 ha) (Ungureni) Hliza Ciulei, în stăpânirea familiei Ciulei; spre est, fosta răzeşie Bontăş a trecut în stăpânirea familiei Jian, devenind (Ungureni) Hliza Jian. A treia parte din jumătatea de sus a moşiei Ungureni (cca. 400 ha), fostă a familiei Roman, cu numele (Ungureni) Hliza Roman, a trecut în stăpânirea familiei Gh. Apostol. Jumătatea de jos (de est) a moşiei Ungureni era împărţită tot în trei părţi. Marginea de vest a acestei jumătăţi de moşie trece în stăpânirea lui Iordache Isăcescu, care cumpărase şi circa 145 ha din Ungurenii Roman, şi se numea Ungurenii Isăcescului. Două treimi din marginea de est a moşiei, în vecinătatea de vest a moşiei Epureni, numită Sapiveni, a trecut în 1838 de la Gh. Cuciureanu la Ioniţă Jian, apoi la Nicu Vasiliu, în 1863 la Anastasia Ciurea, de la care trece la Matei Gane, care o vinde în 1877 lui Iordache Isăcescu, cu 8.000 galbeni (cca. 552 ha) (Eugen D. Neculau, *op. cit.*, p. 83-88). Se pare că pe această parte a moşiei Ungureni, când era în stăpânirea lui Nicu Vasiliu, s-a organizat cel mai mare cătun, numit mai întâi Ungurenii Vasiliului, apoi Sapiveni, Sapoveni, de la numele unui vechil apoi arendaş Sapiva, şi aici s-a înfiinţat şcoala comunală Ungureni în 1866. În 1898, urmaşii lui Iordache Isăcescu stăpâneau: - Vasile Isăcescu 720 fălci (cca. 1.296 ha), marginea de est a moşiei Ungureni, Sapiveni şi fosta hliză a Romanilor;- Gh. Isăcescu, vechea hliză Isăcescu şi în 1900 cumpără Ungurenii Ciulei (280 fălci - cca 400 ha). Hliza Jian a trecut în proprietatea statului,

Hrisoverghi vel ban[237], Ștefănache Mavrocordat[238] vel comis și pistr. gramaticii, Costin Carp[239] vel cămăraș, Iancu Cănănău[240] vel căminar, Gh. Buhuș[241] vel ban,

---

care a clădit aici spitalul ce a purtat numele Jian. După mamă şi după familia Roman, Ion Ciulei scoboară din familia Braevici (Ibidem, p. 89). În anul 1912 pe moşia Ungureni sunt menţionate satele: Ungureni-Isăcescu, Ungureni-Ciulei, Ungureni-Jianu şi Sapoveni, având în ordine 80, 29, 35 şi 85 case locuite (*Dicţionarul statistic al României*, Bucureşti, 1915, p. 104-105), iar în 1930 satele Sapoveni, Ungureni şi Ciulieni (*Anuarul Arhiepiscopiei Iaşilor* - Mitropolia Moldovei, pe anul 1930, Monastirea Neamţ, p. 105). Din aceste date rezultă că aici erau, la date diferite, cătune distincte, care au luat nume de la cel al stăpânului, vechilului sau arendaşului moşiei sau a unei părţi din aceasta. La 1 februarie 1703, este menţionat ca martor, alături de Dumitraşcu Isăcescu la mărturisirea făcută de către Ursul Murguleţ pârcălabul (Teodor Balan, *Documente bucovinene*, Cernăuţi, 1937, vol. 3, nr. 90, p. 115-116). Satul şi moşia Ungureni, din ținutul Botoșani (cu Sapiveni), cu documentul de la 1400 de la Iuga vodă arată pe Brae stăpânitorii domeniului de la Strahotin, iar stăpânirea Braevicilor a durat peste un secol, moşia fiind ulterior domeniul Văşcanilor, apoi a Isăceştilor şi familiilor Roman şi Bontăş. La sfârşitul sec. al XVIII-lea, familia Roman stăpânea partea de sus a moşiei Ungureni şi o treime din partea de jos, alte două treimi din partea de jos fiind stăpânite de Tanasă Cuciureanu şi de Isăceşti. Hotarul cu Unţenii, care aparţinea de Mănăstirea Moldoviţa, a fost unul dintre cele mai disputate din acele vremuri, astfel, de la 1818 şi până la 1864, istoria satului cunoaşte trei mari agitaţii ale răzeşilor din Ungureni, pentru hotarul dinspre Durneşti. La 1898 urmaşii lui Iordache Iasăcescu împart averea rămasă, astfel că, în preajma primului război, averea Isăceştilor se întindea din hotarul Epurenilor până în hotarul Durneştilor, cu excepţia moşioarei stăpânite de Ion Jian. Exproprierea de la 1918 a redus mult domeniul, la 1936 rămânând 167 ha lui Gheorghe Isăcescu, la Ungureni-Ciulei 156 ha Aglăiţei Isăcescu, moştenitorilor lui Vasile Isăcescu de la Sapiveni rămânându-le cca. 100 ha. Moşioara lui Ion Jian ca descendent al familiei Brae, care moare la 1917, a fost donată statului român, prin testament, fiind locul unui spital care i-a purtat numele. Localitatea Orăşeni, este încă una din localităţile botoşănene, legate de viaţa şi de activitatea familiei lui Mihai Eminescu, pe unde şi poetul şi-a purtat uneori paşii de copil. Biserica de lemn a Schitului Orăşeni, cu hramul „Schimbarea la faţă", era construită de Iordache Isăcescu şi mama sa Safta, în anul 1810. A fost Schit de maici până în 1859.

[237] Prin 1602 este pomenit un strămoş Hrisoverghi, pârcălab de Neamţ, împreună cu boierul Vasile Codrescu. Pe la 1700, în timpul celei de a doua domnii a Ducăi Vodă, era membru al divanului marele comis Manolache Hrisoverghi. Acesta avusese un fiu, pe Enache Hrisoverghi, devenit stolnic care avusese trei fii care au fost: Alexandru ajuns spătar, Grigore, postelnic şi proprietar al moşiei Deleni şi Nicolaie mare vornic al Moldovei prin 1816. Acest Nicolaie, căsătorit cu o Rosettească, a avut şi el trei urmaşi şi anume: Pe vornicul Vasilică Hrisoverghi, pe Alecu Hrisoverghi (1811-1837) poet talentat şi traducător din autori francezi (despre care vom mai aminti în următoarele pagini şi pe Manole Hrisoverghi căsătoriat cu fiica lui Şubin, nepoata lui Grigore Vodă Ghika, fost şi el mare vornic. Ultimul reprezentant al familiei, a fost Manoil Hrisoverghi, decedat în anul 1899 fără urmaşi pe linie masculină. Acesta avusese doar o fiică pe nume Maria. Eugen Suceveanu, *Familiile marilor boieri din Moldova veacului XIX*. O Ecaterina Balș era căsătorită cu căpitanul Alexandru Hrisoverghi † 1837. Ancuța Callimachi, n. 1748/1749 era căsătorită cu Alexandru Hrisoverghi, stolnic al Moldovei. A doua căsătorie Nastasiei Sturdza, † înainte de 1691, a fost cu Manolache Hrisoverghi, mare comis al Moldovei. Din această căsătorie au rezultat: Ianachi Hrisoverghi stolnic și Smaranda Hrisoverghi, căsătorită cu Iordache Lazu,

mare paharnic. Dacă deocamdată lipsesc probele indubitable spre a întări sau nega pretinsa origine princiară sau grecească a Hrisoverghilor, cert e că atestarea lor documentară în Moldova e încă din secolul al XVI-lea, din vremea lui Petru Şcliiopu (N, Stoieescu, *Dicţionar al marilor dregători din Ţara Românească şi Moldova, sec. XIV-XVII*, Bucureşti, Ed. encicl. rom., 1971, Sub voce). În pofida acestei vechimi, din mijlocul lor nu s-au ridicat personalităţi politice proeminente care, prin rolul marcat în viaţa politică, să justifice pretenţiile unei ilustre origini. Bunăoară, la 9 iunie 1602 era pârcălab de Neamţ un Nicolae Hrîsoverghi (Teodor Codrescu, *Uricariul,* XVIII, p. 487; N. Stoicescu*, Lista marilor dregători ai Moldovei (sec. XIV-XVII)*, *în Anuarul institutului de istorie şi arheologie A. D. Xenopol*, Iaşi, t. XIII, 1971, p. 41l). Alt demnitar de vază din familie este semnalat abia pe la 1700, în persoana cornlsulul Manolachi Hrlsoverghi, ginerele spătarulul Chiriac Sturza (I. Antonovici, *Documente bîrlădene*, voI. II, p. 331); căsătorit cu fiica acestuia, Anastasia (Gh. Bezviconi, Boierimea Moldovei dintre Prut şi Nistru, Bucureşti, vol. Il, 1948, p. 42, Amănunte despre el la N. Stoicescu, *Dicţionarul*..., p. 408409). Ultima oară, Manolachi e menţionat la 21 martie 1737 cu rang de biv vel stolnic, dată când nu mai era în viaţă şi când urmaşii Maria, Neculai, Mihălache, Constantin şi Safta (Aurel V. Sava, *Documente privitoare la târgul şi ţinutul Orheilor*, Bucureşti, 1944, p. 207; *Creşterea colecţiunilor Academiei Române, XVI*, 1910, oct.-dec., Bucureşti, 1911, p. 280, doc. 35-CXX), împart moştenirea părinţilor. Dintre ei, Mihălache e menţionat la 19 aprilie 1722, când deţinea proprietăţi în Mîndreşti şi în alte localităţi, deci era major şi-şi întemeiase un cămin (*Ibidem*, doc. 27-CXXX). Neculai Hrisoverghi era şătrar la 13 aprilie 1737 (*Ibidem*, doc. 16-CXXX) şi biv vel şătrar la 1 iulie 1738 (*Ibidem*, p. 281, doc. 66-CXX). Între descendenţii comisulul Hrisoverghi dela 1700 apar, probabil ca nepoţi, fără însă a li se putea stabili riguros filiaţia, la 2 ianuarie 1750 vel stolnicul Manolachi Hrisoverghi (*Creşterea Colecţiunilor în anul 1907*, Bucureşti, 1907, p, 44, col. 2), iar la 19 martie 1763, stolnicul Ianache Hrtsoverghi (N. Iorga, *Documente privitoare la familia Callimachi*, vol, II, p. 83); Gh. Ghibănescu, *O pagină din istoria finanţelor Modoldovei, Sama visteriei Moldovei din 1763*, extras din *rev. Ioan Neculce*, fasc. 5, Iaşi, Tip. Lumina Moldovei, 1925, p. 3) bunicul dinspre tată al poetului. Prin 1772, Manolache era medelnicer, proprietar al satelor Casoteşti (Neamţ) şi Cozmeşti (Tecuci) (*Moldova în epoca feudalismului*, *voI. VII, partea I-a*, Chişinău, 1975, p. 45, 209). La 2 decembrie 1773, era ban (Biblioteca Academiei, *Creşterea colecţiilor, XVI*, 1910, oct-dec., Bucureşti, 1911, p. 285, doc. 35-CXXX). Ascensiunea sa a ajuns până la rangul de spătar, îndeplinind funcţia de ispravnic de Bacău (*Ibidem*, p, 291, doc. 85-CXX). A fost căsătorit eu Ilinca, fiica lui Constantin Rosetti (*Ibidem*, p. 297, doc. 65- CXXV; R. Rosetti, *Familia Rosetti*, Bucureşti, Editura Monitorul oficial, vol. 1, 1938, p. 80, 107), iar ulterior cu sora pitarului Teodor Balş (Biblioteca Academiei*, Creşterea colecţiilor, XVI*, 19l0, oct.- dec., p. 291, doc. 85- CXXXII). S-a stins din viaţă înainte de 21 martie 1794 (*ibidem*, doc 106-CXX). Stolnicul Ianachi Hrisoverghi n-a mai dobândit alt rang, în afară de cel de stolnic, până la sfârşitul vieţii. La 30 mai 1800 era încă în viaţă (Aurel V. Sava, *op. cit*. p. 372), dar nu mai târziu la 21 noiembrie 1804 (Visarion Puiu ş.a., *Documente din Basarabia*, Chişinău, ed, Cartea românească, 1928, p. 224), e menţionat totuşi ca spătar. Stolnicul Ianachi era la 1772 proprietar al moşiilor Ichimăuţi (Orhei), Negreşti şi Olari (Vaslui) (*Moldova în epoca feudalisnmlui*, Chişinău, 1975, voI. VII, partea I·a, p. 82, 174, 181). Căsătorit cu Ancuţa Callimachi, a avut mai mulţi copii: Alexandru, ajuns spătar, Grigoraş, medelnicer, Nicolai, tatăl poetului, ce a dobândit rangul de mare vornic (Aurel Sava, *op. cit*., p. 37), precum şi două fete: Zmaranda, căsătorită la 17 martie 1783 cu paharnicul Iordachi Lazu şi rămasă văduvă către 1800 (*idem*, p. 371), şi Mărioara (Maria), măritată la 1798 cu paharnicul Răducanu Rosetti (*Ibidem*, R. Rosetti, *op. cit*., p. 112. Alexandru era stolnic la 1800 (Teodor Codreanu, *Uricariul*, *VII*, p. 365, 383); în 1820 era spătar (Gheorghe Ghibănescu, *Surete*

şi izvoade, *vol.XV*, p, 242, 243), dar în 1827 nu mai era în viaţă (Teodor Codreanu, *Uricarul, VII*, p. 163); Grigoraş era sulger în 1803 (Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoarle, XV*, p. 218). Ajuns între timp ban, la 13 ianuarie 1823 era făcut postelnic (Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, X, p. 265). La 19 iulie 1825, un Gheorghe Hrisoverghi, probabil acest Grigoraş, scria unui nepot că a intrat în cinul călugăresc (Biblioteca Academiei, *Creşterea colecţiunilor, XVIII*, 1911, apr.-sept., Bucureşti, 1911, p, 156, doc, 184-CXXXV). Mama lor, Ancuţa spălătoreasa, trăia la 29 mai. 1823 (Biblioteca Academlei, *Creşterea colecţiunilor, XX*, ian. - sept. 1912, p. 145, doc. l66-CXLIII). Naşterea lui Nicolae Hrisoverghi poate fi plasată în jurul anului 1750. La 24 august 1794 deja intrase pe arena politică, fiind, ca biv vel medelnicer, împreună cu biv vel banul Ştefan Sturza, ispravnic al ţinutului Tecuci. La 12 iulie 1800 era fost mare medelnicer, iar în 1803 era consemnat ca biv vel căminar (Soţia sa mărturisea că a trăit „până la vârsta de 70 de ani aproape" solicitând, pentru slujbele îndeplinite, în 1851 şi 1855, pensia cuvenită (Arh. St. Iaşi., Secretariatul de Stat al Moldovei, dosar 1870, f. 235). Afirmaţia e vădit îndoielnică, deoarece ar însemna că din cei patru copii, primul ar fi avut la vârsta de 59 de ani, iar ultimul la 64 de ani. Greu de admis (*Documente privind relaţiile agrare în veacul al XVIII-lea, voI. II*, Moldova, Editura Academiei Române, 1966, p. 599; Biblioteca Academiei, *Creşterea colecţiilor 1920- 1932*, p. 171, doc. 220- CLXXXIX; Arh. St. Iaşi, Colecţia Documente, p. 118/169). Cariera sa politică a cunoscut însă ascensiunea îndeosebi după 1806. Astfel, în 1807 a fost înălţat spătar de Constantin Ipsilanti (R. Rosetti, *Arhiva senatorilor din Chişinău*, în „*Analele Academiei Române*", man. Secţ. ist., S, II, XXXII, 1909-1910, extras, p. 58). În anul 1808, in intervalul 20 iunie-22 decembrie, a fost „depotat", adică reprezentant al Moldovei la „lagărul preastrălucitului cneaz Prozorovski", funcţie onorată cu 400 lei lunar („Arhivele Basarabiei", II, nr. 1, 1930, p. 70). În 1810 era ban (R. Rosetti, *op. cit*., p. 58) iar în anul următor apare ca vornic. E limpede că a ştiut să profite plenar de regimul instaurat în ţară de trupele de ocupaţie. În această vreme n-a dobândit numai ranguri , ci a reuşit să-şi amplifice şi starea materială, de vreme ce, la 24 septembrie 1811 putea să-şi permită să cumpere la mezat moşia Cişla (Fălciu), achitând importanta sumă de 12 000 lei ((C.C. Giurescu, *Contribuţii la studiul originilor şi dezvoltării burgheziei române până la 1848*, Bucureşti, Editura Ştiinţifică, 1972, p. 176). Din anul 1814 şi până În 1816 figurcază ca membru al Divanului Moldovei (Gh. Bezvieoni, *op. cit*., vol I, 1910, p. 68, 79, 92, 95), fiind singurul Hrisoverghi cooptat de-a lungul timpului în acest organism. Se cunoaşte în general situaţia sa materinlă din 1916. În afară de două dughenc din piatră, situate în Botoşani, pe care le vânduse însă armeanului Garabet Bolfosu (Biblioteca Academiei, *Creşterea colecţiilor*, XIV, ian. - mart., 1910, Bucureşti, 1910, p. 51, doc. 116-CIX), avea satele: Negreşti (Vaslni), Vlădeni (Iaşi) şi o parte din Găiceanca (Tecuci) (Corneliu Istrati, *Condica visteriei Moldovei din 1816*, Iaşi, Editura Academiei Române, 1979, p. 46, 76, 110). La 9 mai 1818 lua în arendă, pe bază de contract pentru un an (1 iunie 1818-1 iunie 1919) căsăpiile din oraşul Iaşi (N. Iorga, *op. cit*., vol. 1, p. 550). Afacerea a rămas nerealizată în parte căci, la scurt timp, vornicul Hrisoverghi s-a stins din viaţă. Graţie însemnărilor lui Dina Negruţ, ştim că trăia în iulie 1818, dar nu mai era în viaţă la 16 ianuarie 1819 (Biblioteca Academiei, *Creşterea colecţiilor, XVIII*, apr.-sept. 1911, Bucureşti, 1911, p. 151, doc. 20-CXXXV), decesul survenind în acest interval de timp, posibil chiar la sfârşitul lui iulie 1818, vornicul lăsând urmaşilor obligaţia de a onora numeroase datorii, contractate în intervalul 1816-1818 (Arli. St. Iaşi, Secretariatul de Stat al Moldovei, dosar 1870, f. 235). Mama poetului a fost Elena Rosetti , născută în 23 mai 1790, fiica lui Iordachi Rosetti şi a Ecaterinei lui Gavriliţă Catargi (R. Rosetti, *Familia Rosetti, vol. I*, p. 126). S-a căsătorit cu Nicolae Hrisoverghi prin 1808 sau 1809 (Constandin Sion, *op. cit*., p. 300, nota 90). În 1855 era încă în viaţă (Arh. St. Iaşi, Secretariatul de Stat al Moldovei, dosar 1870, f. 235). Se cunosc mai mulţi descendenţi ai lui

Nicolae Hrisoverghi. Între aceştia este plasat spătarul Vasile Hrisoverghi, ce era comis în mai 1820 (Biblioteca Academiei, *Creşterea colecţiilor, XVIII*, 1911, apr.-sept., Bucureşti, p. 155, doc. 181-CXXV; Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade*, XV, p. 213; în mai 1820 era comis, Gh. Bezvieoni, *op. cit*, vol. II, p, 42) şi vornic în 1825, fiind căsătorit cu Elenea, fiica logofătului Constantin Catargiu (*Ibidem*, XVII, l911, ian. – mart., Bucureşti, 1911, p. 156, doc. 184-CXXXV. Vasile era nepotul lui Ghenadie Hrisovergi). Trăia în 1836 căci în perioada 1-15 martie a aceluiaşi an, avea proces cu casa răposatului paharnic Dinu Negruţ pentru suma de 6386 lei (Bulelin, foaie oficială, IV, nr. 14, din 16 feb. 1836, p. 83, col. 1, nr. 74). Acest Vasile nu putea fi însă fiul Elenei Rosetti, căci însemna ca, la 11 -12 ani (în 1820 cum am arătat) să fi avut rang de comis, ceea ce e absurd. Pe de altă parte, Costache Negruzzi ia ignorat prezenţa, consemnând că, la un moment dat, Alexandru Hrisoverghi a rămas unicul sprijin al mamei sale şi al fratelui mai mic. Fillaţia însă poate fi admisă, acceptând că Vasile s-a născut dintr-o primă căsătorie lui Nicolae Hrisoverghi, Elena Rosetti fiind de fapt cea de a doua soţie a sa. Cu Elena Hrisovcrghi a adus pe lume patru copii: doi ce s-au stins prematur, prin 1829, Nicolae născut în 1811 (Arh. St. Iaşi, Colecţia de stare civilă., inventar 617, morţi, 1809-1865, nr. 1930, după aserţiunea lui Kogălniceanu la 27 februarie (Al. Hrisoverghi, *op. cit.*, p. X), şi Manolache, născut pe la 1814 (Monitorul, jurnal oficial al Principatelor Unite Române, nr. 1, din 2 ian. 1863, p. 2). Atunci era în etate de 48 ani. La 9 februarie 1852 Emanoil (Manolache) era agă şi demisionase din postul de vornic de aprozi, fiind succedat de T. Răşcanu (Gh. Ghibănescu, *Surete şi izvoade, vol X*, p. 389). – Apud Gh. Sibechi și Dimitrie Beldiman, *Coordonate biografice: Dimitrie Beldiman, Alexandru Hrisoverghi, Ecaterina Chinezu*.

[238] Ştefanache Mavrocordat şi soţia sa, Catinca, figurau în registrul de carantină din 5-12 aprilie 1821, la vama Sculeni, iar Ştefănache Mavrocordat este trecut cu rangul de comis.

[75] A existat un Gheorghe Carp, † 1802, mare ban, căsătorit cu Safta Nacu, cu care îl are pe toader Carp, mare paharnic, căsătorit cu Catrina Gorovei, frate cu Costin Carp.

[76] La Lipsca și Halleîn1834 voia să-şi înceapă studiile un Iancu Cănănău, care nu se alesese cu prea multe cunoştinţe aici. El statuse la pastorul coloniei franceze, Hauchecorne (Nicolae Iorga, *Portrete şi comemorăr,* Buc, 1918). Pe lângă drumurile principale, în interiorul ţinutului Botoşanilor, exista o reţea de drumuri secundare, care uneau localităţile între ele şi duceau la graniţa cu Rusia şi Polonia. Aceste drumuri au oferit teren prielnic pentru apariţia unor hanuri, ratoşuri, construite de obicei, de-a lungul căilor de comunicaţie sau la intersecţia or, loc de popas şi de odihnă pentru călători şi negustori. Apariţia şi dezvoltarea unor târguri (Săveni, Darabani) în sec. XVIII şi XIX favorizează înfiinţarea unor ratoşuri. Alteori, procesul a fost invers, târgul a apărut la intersectia unor drumuri comerciale unde exista deja un ratoş, în jurul căruia se grupau casele şi astfel lua naştere nucleul viitorului târg. Un exemplu în acest sens ar fi apariţia fostului târg Rădăuţi-Prut, înfiinţat încă de la 1772, de Sandu Sturza, la drumul ce vine *din geos de la Ştefăneşti, pe malul Prutului în sus şi trece către Lipcani şi Hotin*.{ Nicu Filipescu-Dubău, *Dicţionar geografic al judeţului Dorohoi,* Iaşi, 1891, p. 290). Pentru construcţia acestora, începând din sec. XIX, se folosea mai mult cărămida. Există nişte mărturii documentare, care atestă şi prezenţa unor ratoşe din lemn. Catagrafia averii banului Ienache Vârnav, făcută în 1825, aminteşte de un asemenea ratoş. *Unu ratoşu di lemnu lipit şi tencuit şi acoperit cu stufu au făcutu la Rotunda (Liteni) cu două odăi şi o cămară şi cu pivniţă de lemnu şi ogradă împregiuru de nueli* (N.Iorga, *Studii şi documente cu privire la istoria românilor*, vol.22, Buc. 1911, p. 291). Catagrafia averii postelnicului Iancu Cănănău din ţinutul Botoşanilor alcătuit în 1821, vorbeşte despre ratoşul de la Corni (dispărut după 1976) ca fiind un ratoş de cărămidă, cu şase odăi, şindrilit şi cu pivniţe de piatră, încăpătoare de 12 vasă (ibidem, p. 413). Există la arhivele din Iaşi

Dimitrache Vîrnav[242] clucer, ,,om a dumisale hatmanului Răducanu Roset[243], Necula Vasile pitar[244], Alexandru polcovnic agesc, Mihalache Mavrogheni[245] vel

---

Hotarnica Bisericii Sf. Nicolae cel Sărac. Acest plan, datat la 20 iunie 1807, nu este inedit, fiind publicat în 1961 de arhivistul Constantin Turcu. În partea de sus a uliței Păcurari sunt două proprietăți: una a spătarului Ioniță Cănănău, fără construcții pe ea, și alta a lui Ioniță Gane,un înaintaș al cunoscutului scriitor de mai târziu, cu șapte clădiri la uliță, cu o pivniță sub „râpă" și o altă clădire la ulița ce merge spre sud (str. Lăpușneanu?). Tot pe acest teren este reprezentată, cu hașuri, Râpa (galbenă), cu un mic pârâiaș prin mijlocul ei), azi dispărut prin captare, desigur" (ANI, Documente, P. 793/21). Pe la 1700 Satul Corni (Suceava) era pe jumătate stăpânită de călugări greci, iar restul de către boierul Iancu Țigară. Acesta alungă călugării greci, distruge mănăstirea și cu oamenii din sat cară piatra ceva mai la deal și începe să construiască o biserică nouă (cea care dăinuie până astăzi) ajungând până la streașină. Nemaiavând bani, a vândut moșia sa, văduvei Măria Cănănău, mama lui Iancu și Serban Cănănău. Ea a continuat lucrările bisericii. Iancu Cănănău face turnul clopotniței, iar Serban Cănănău adaugă pridvorul și pardosește cu piatră cubică. În 1853 biserica a fost acoperită cu șindrilă de către proprietara de atunci Ana Balș.

[77] *Documente și cercetări asupra istoriei financiare și economice a Principatelor Române. Registre de socoteli supt Fanarioți*, Nicolae Iorga, București, 1900, Institutul de Arte Grafice „Eminescu", p.82-83.

[241] Un Lupașco Buhuș era fiul vitreg al lui Eustratie Dabija. „La Antonie-vodă era hatman Gavriliță. Iară dac-au mărsu oastea la Ceahrin, fiindu știind Halep-pașe pe Buhuș hatmanul, carele au mărsu cu o zaharà la Cameniță, și Buhuș hatmanul făcè pod peste Nistru, și viindu oastea leșască, ținè calea să nu lasă zaharaoa să o treacă la Cameniță. Și s-au făcut un războiu mare, unde sta Buhuș vitejește. Acel pașe, întrebându pre Anton-vodă unde este Buhuș hatmanul, iar Antonie-vodă au datŭ samă că au bolnăvitŭ și n-au putut vini în oaste. Și au făcut pre Antonie-vodă de au triimis cum mai de sârgu, de l-au adus pre Buhuș tocma acolo la Ceahrin. Și mărgându Buhuș cu slujitorii ce avè pre câmpu pustiiu, au dat preste niște căzaci ce ținè șlevul turcilor la niște stânci de piatră, și nime nu le putè strâca nemici. Iară lovindu-i Buhuș, i-au luat pe toți de grumadzi, până n-apuca ei să intre în stâncă."- Ion Neculce, *Letopisețul Țării Moldovei*.

[242] Vasile Vârnav (sfârșitul secolului XVIII - 25 septembrie 1827) este important traducător și fiu al marelui clucer, apoi sluger, Dumitrachi Vârnav, a cărui familie era atestată din vremea lui Petru Șchiopul.

[243] Satul Răducăneni, târgușor pe moșia și în comuna Bohotinului, a luat denumirea după numele fostului proprietar Hatmanul Răducanu Roset. Satul s-a înființat în 1806 cu o colonie de unguri. Satul era în comuna cu același nume, plasa Podoleni, județul Fălciu, așezat pe coasta dealului Beșleagăi și pe valea Bohotinului. Au fost două hrisoave date hatmanului pentru întemeierea târgului la Răducăneni, în 1816 și 1818, ambele pierdute din arhiva lui Răducanu Roset. S-a păstrat însă un al treilea hrisov: „1851 mai 26. Ciorna hrisovului nr. 43, prin care se aproba agăi Lascarache Roset, dreptul de târgușor la moșia Răducăneni, ținutul Fălciu, potrivit hrisovului din 1816 pe care l-a pierdut" (Arhivele Statului Iași, dosar 775, fila 19-20). La fila 18 din dosarul citat se găsește propunerea Ministerului de Finanțe din 30 aprilie 1851 pentru reînnoirea hrisoavelor din anii 1816-1818 („*Documente privitoare la Istoria Economica a României-orașe și târguri- între anii 1776-1861. Moldova*", Seria A, vol. II, p. 273, 457, 479). Ținând seama că în 1806 Răducanu Roset se hotărăște să se stabilească la Bohotin, unde începe să-și construiască o adevărată curte, este verosimilă afirmația că, inițial, locul pentru sat a fost la Pietrosu pe Dealul Hemeiosu, mai aproape de curtea de la Bohotin (vezi Analele Academiei Române, „*Cum se căutau moșiile in*

comis, Dimitrie Neculce[246] treti vistier, Vasile Crupenschi[247] vel spătar, Ioan Neculce[248] vel spătar, Răducanu Roset vel ban[249], Aleco Arghiropolo[250] vel comis,

---

Moldova la începutul veacului XIX : Condica de răfuială a Hatmanului Răducanu Roset cu vechilii lui pe anii 1798-1812", 1909). Lascăr Rosetti a fost al treilea fiu al hatmanului Răducanu Roset și Eufrosinei Manu s-a născut la 7 septembrie 1816 și a murit la 28 aprilie 1884.

[244] În anul 1731, an în care este ridicată biserica Caimata din București de către Necula Bozianu ceaușul, împreună cu soția sa Stanca. Pisania, datată 23 octombrie 1731, înscrisă pe o piatră cu dimensiunea de 78/151 cm, s-a păstrat: „Această sfântă şi dumnezeiască biserică, cu ajutorul lui Dumnezeu, iaste făcută şi zidită den temeliia ei de dumnealui jupân Necula biv ceauş ză aprozi, Boziianul, cu jupâneasa dumnealui, Stanca,…" Între capii familiile boierești din Muntenia îl întâlnim și pe boierul Necula Glogoveanu, mare pitar (1656-1657). La 1686/7194 mai 4, la Iași, Constantin Cantemir vv. întăreşte Paraschivei Dabija jumătate din sat din Ruptura şi jumătate din satul Bahna, ambele din ţinutul Neamţului. Aceste părţi de ocină au fost stăpânite de sora Paraschivei, Alexandra, soția lui Necula vistiernic. Fișă din 1837 iunie 2, care conţine rezumatul acestui document (S.J. A.S.I., fond nr. 2, inventar Colecția „Documente", pachetele nr. 1061-1067).

[245] Ecaterina Manu, n. 1824 a fost căsătorită cu Alexandru Moruzi (n. Contantinopol la 30 martie 1817, † Galați la 6 februarie 1878, deputat și primar de Galați). Elena Manu, n. 1790, † 1875, a fost căsătorită întâi cu Vasile Conachi, a doua oară în 1817 cu postelnicul Mihalache Mavrogheni, iar ultima căsnicie a fost făcută cu Grigore Șuțu, vornic în Țara Românească.

[246] Vasile Neculce-Mutu (†1801, fost mare spătar al Moldovei), căsătorit cu Ileana Sturdza, †cca 1810. Gavrilaş Mateiaş († 1651/1652) din Boian era cumnatul lui Miron vodă Barnovschi şi marele logofăt al lui Vasile vodă Lupu. În 1670, vistierul Neculce, tatăl cronicarului Ion Neculce, căsătorindu-se cu Catrina, fiica boierului Iordache Cantacuzino, primeşte ca zestre de nuntă 21 moşii, printre care şi câteva sate din nordul Moldovei, Boian, Cernăuca, Valeva, Chisălău, Pohorlăuţi, Prelipcea, Bocicăuţi, Grozinţi, Vasileuţi, dar şi a patra parte din satul Lehăcenii Teutului. În 23 aprilie 1792, Vasile Neculce arendează jumătatea lui de sat și de moșie lui Ion Calmuţchi, care transmite arenda moşiei, în 18 ianuarie 1796, fraţilor Axenti şi Iacob Şimonovici. În 23 aprilie 1799, Vasile Neculce arendează moşia din Lehăceni Ilincăi Calmuţchi şi fiului ei, Mihalachi, iar aceştia transmit arenda lui Ilie Ilschi. În 12 februarie 1800, Constantin Neculce moşteneşte moşia din Lehăceni de la tatăl lui, Vasile Neculce, pe care o transmite, în 10 septembrie 1810, fratelui său, Ioan Neculce, care o arendează lui Dimitrie Vlahovici. Vlahovici renunţă la arendă, în 23 aprilie 1811, iar Neculce o transmite lui Toader von Pasakas şi lui Lazăr Mihalovici. Neculai Costache, al marelui logofăt Vasile Costache și al domniței Matei Zoe Ghica, a primit de zestre satul Bârlălești la căsătoria sa cu Teodosia, fiica lui Vasile Neculce (Mutu). În 17 mai 1845, Ioan Neculce vinde jumătatea de sat şi de moşie Lehăceni lui Ştefan Ştefanovici şi lui Karl Schedl. Una dintre fiicele acestui personaj, Alexandra, s-a măritat cu Iordache Cantacuzino, care a cumpărat şi părţile Prăjeştilor, refăcând unitatea stăpânirii la Boian. Alexandra Cantacuzino, cunoscută sub numele de Iordăchioaia cea Bătrână, a fost bunica maternă a lui Ion Neculce şi una dintre sursele certe ale cronicarului pentru istoria Moldovei în veacul al XVII-lea (Dumitru Velciu, „*Iordăchioaia visterniceasa*", *bunica dinspre mamă a cronicarului Ion Neculce*, în RITL, XVI, 1967, 3, p. 449–466).

[247] La 25 aprilie 1750 Vasile Crupenschi era staroste de Cernăuți. În 25 aprilie 1750, prin cartea de judecată a lui Vasile Crupenschi, staroste de Cernăuți, se stabilise ca ginerele călugărului Ghervase, Ion al Ursului Bărbierul, să primească din Căbești a treia parte, cu moară și parte din

Stavru vel serdar, Manolache[251] vel medelnicer, ispravnicul de Curte și Başbeşli-Aga. Promoția din 25 Mart: Stavrachi vel căminar, Costache Crupenschi[252] vel

---

piua lui Ghervase, moșie pe care Ghervase își făcuse mănăstioară în 25 mai 1758 s-au judecat la Divan Ion sin (fiul) Ursului Bărbierul cu socrul său, Ghervase călugărul, pentru acea parte a satului Căbești, pentru care se mai judecaseră și în 1750, dar „Ion Bărbierul a rămas să stăpânească partea sa din Căbești".

[248] Ioan Neculce s-a născut în anul 1672 la Prigorenii Mici. Tatăl său este vistiernicul Enache Neculce, originar din Moldova, neam cu Vasile Lupu. Era om intreprinzător, bogat, cu faimă în epocă, învățat. Mama sa, Catrina, era fiica vistiernicului Iordache, frate cu stolnicul Constantin Cantacuzino și cu Șerban Cantacuzino voievodul. În 1700 se căsătorește cu Maria, fiica Biv hatmanului Lupu Bogdan și nepoata de soră a lui Dimitrie Cantemir. Sub Antioh Cantemir a înaintat până la rangul de spătar în 1711 și, după ce a stat retras un timp, a fost făcut în 1713 mare hatman. Se stinge din viață în cursul anului 1745, probabil la Prigorenii Mici, lângă Târgu Frumos. În 1751, Aprilie 13: C-tin Mihai Cehan Racoviță Voevod confirmă lui Ilie Neculce, fost III spătar, dreptul a ține podul peste Prut în dreptul satului său Boian (Arhivele Stat Cernăuți, Liber Relationum II, p. 13). În 1745, Octomvrie, 13, Noi Ioan Nicolai Voevod bojiiu milostiiu gospodar zemli moldayscoi. Datam carte Domnii mele credincios boieriului nostru Dumnealui Gavril Neculce vel medelnicer să fie volnic cu carte Domnii mele a ține pod la Boean, peste apa Prutului, precum au ținut și până acum și să-și ea venitul podului după obiceiu și nimi să nu steie înpotriva cărții Domnii mele. Velet, 7254 Oct(omvrie) 13 (idem, p. 12). - vezi Teodor Bălan, *Documente bucovinene, vol. V*, 1745-1760, Editura Mitropoliei Bucovinei, Cernăuți, 1939, Tiparul „Mitropolitul Silvestru".

[249] Teodor Codrescul, Uricariul, vol. X, Iaşi, 1888, p. 251-252. Ulterior, la 17 iunie 1811, Divanul întăreşte lui Răducanu Roset, biv vel ban, stăpânirea asupra altor părţi din Sohodol, alăturate moşiei sale Ungurenii „ce o are de baştină de pe buna dumisale Nastasiia Racoviţioaia vistiereasa", pe care le obţinuse la 12 ianuarie 1807 printr-un schimb în care el cedase două dugheni şi o cârciumă în „uliţa Bacăului, cu locul lor după scrisori ce le-au avut de baştină de la buna d-sale vistireasa Racoviţioaia" (ibidem, p. 255-256). Era fiul banului Iordache Roset, căsătorit cu Ecaterina, fata lui Iordache Costache Venin, mare vistiernic și mai avea ca frați pe Ioan, Petrache și Dimitrache.

[250] Se trăgea din M. Georgachi Arghiropolo, „frère du nouveau Dragoman de la Porte", iar în Moldova „Arghiropolo sta în capul ministerului Dreptății". Reamintim de Grigore Arghiropol (n. 1825, București; † la 2 septembrie 1892, București), care a și fost ministru de finanțe al României în anul 1867.

[251] „Manolache Ruset a murit în țară în 1717. Din urmașii lui Manolache Ruset, din care mă trag, ca și celelalte ramuri din ținutul Bacăului, fiul său, vornicul Ștefan, a ajuns la demnitatea de mare vornic. Averea lui Manolache, deși însamnată, era mult mai mică decît acea a lui Iordache. Cu toate că scoborîtorii lui au făcut căsătorii frumoase, vedem această avere scăzînd în cursul generațiilor; urmașii lui Ștefan, afară de unul din nepoții săi de fiu, Neculai. căsătorit cu Ecaterina Sturdza și care a ajuns vornic mare, au dus-o numai până la comis, medelnicer sau ban". – Radu Rosetti, *Amintiri*.

[252] Curtea boierească avea printre slujitori oameni de toate meseriile astfel că-n anul 1771 Costache Crupenschi şi-a putut permite să ridice o biserică. Moșia Caraclau (com. Bârsănești, ocolul Tazlăului de Sus, ținutul Bacăului), a fost până în jurul anului 1750 a răzeșilor, astfel că, asupra satului, voievodul exercita doar o autoritate publică, conducerea administrativă aparținea

ban, Dimitrache Roset[253] vel căminar, Chiriac vel paharnic[254], Chiriac Ioan vel medelnicer[255], Mărgărit medelnicer, Apostol Burda, vel clucer. Promoția din 20

---

obștei satului, adică a „oamenilor buni și bătrâni", care se întruneau in zilele de sărbătoare cu ritualuri destul de bine cristalizate; după aceea a trecut în stăpânirea lui Costache Crupenschi (necunoscându-se modul în care moșia răzeșilor a trecut în propietatea acestuia). Familia Crupenschi era de origine poloneză și mai deținea și alte moșii in alte localități din Moldova de astăzi, și altele în Basarabia la Orhei, dar se pare că destul de importantă pentru ea, era curtea boierească de la Caraclău. Aici s-au născut prin jurul anului 1800 marii boieri, cu funcții foarte importante în Principatul Moldovei, Sandu Crupenschi, vornic de poliție (locțiitor al voievodului în probleme judecătorești), Iordache Crupenschi, spătar (mare boier însărcinat să poarte sabia voievodului la ceremonii), Manolache Crupenschi, comis (boier care avea grija de grajdurile domnești) și Leon Crupenschi. Cu cheltuiala căminarului Costache Crupenschi pe un loc dăruit tot de el pentru cimitir și biserică în anul 1771, a fost construită Biserica de lemn „Adormirea Maicii Domnului".

[253] Dumitrache Roset era născut în 1780 și † în iunie 1829. Este înmormântat la Tețcani în biserica Sf. Gheorghe. A fost căsătorit cu doamna Smaranda Krupenski, înmormântată tot la Tețcani.

[254] Grigore Ureche, cronicarul, din căsătoria cu Lupa Voronțar - Prăjescu (I.C. Mieleseu-Prăjescu, *Obârşia unei familii din Moldova*, extras din *Revista istorică română, X*, 1940, p. 11) două fete şi doi băieți. Fetele sunt Alexandra (+ 1671/1672) (M. Costăchescu, *Despre neamul de boieri moldoveni Ureche*, în „*Cercetări istorice*", *1/ IV*, 1928; notă: în 1671 mai trăia, în 1673 soțul ei era deja recăsătorit), căsătortă întâi cu aga Antioh Kostaki (1659), mort timpuriu (Gh. Ghibănescu, *Ispisoace şi zapise, VI*, 2, p. 155 -156; C. A. Stoide, recenzie la *Revista istorică română*, XI, X Il, 1941 - 1942, p. 457; din cauza rangului primului ei soţ uneori în documente i se spnne Alexandra agioaia), şi apoi cu Chiriac paharnicul (confundat cu Chiriac Sturza, verzi articolul lui I. Tanoviceanu în *Arhiva* (Iaşi): Notă (la articolul lui 1. Bianu *Articolul prepus ei la numele proprii feminine*), în nr. 4 - 5/III (1892), p.230 -234; *Articolul antepus ei, al, îi, i, la numele proprii feminine*, în nr. 5-6/VIII (1897), p. 344, nota 16 dovedește că Alexandra Gr. Ureche a fost căsătorită cu Chiriac paharnicul, şi nu cu Chiriac Sturza, mare jitnicer (1679); *Genealogia familiei Ureche*, în nr. 3/4, IX (1898), p. 234-236; *O rectificare de genealogie*, în nr. 5- 6/IX (1898), p. 351-356, soţiile lui Chiriac Sturza), şi Antemia, cea „în cărții foarte învățată" (Vezi, despre ea, Elena Eftimiu, *Anlimila, fata vomiculni Grigorie Ureche*, în *Revista arhivelor*, 1---3, 1926, p. 370-372), soţia lui Alexandru paharnicul.- Apud Ștefan S. Gorovei, *Înrudirile cronicarului Grigore Ureche*, p. 110.

[255]La sfârșitul lunii august 1807 banul Teodor Balș și episcopul Romanului se deplasau să cerceteze o neînțelegere între moșiile Sagna și Tămășeni. Profitând de acest lucru egumenul Gherasim solicita Epitropiei mănăstirii Sfântul Spiridon să poruncească banului a face și hotarnica dintre Vulpășești și moșiile vecine, Negrești a mănăstirii Agapia și Bâra a medelnicerului Ioan Chiriac. Deoarece medelnicerul pentru „cheltuiala ce trebuia să facă, ca să de și dumnealui agiutor nicidecum nu se primește. Și pentru aceasta nici cu dumnealui banul nici o așezare pentru osteneala dumnealui pân acum n-au făcut". În aceste condiții singura șansă de a plăti deplasarea comisiei era impunerea la plata forțată și a megieșilor (ASI, Epitropia Casei Spitalelor Sfântul Spiridon, dos. 102, f. 8; idem, Spiridonie, XXXII/18; pentru conflictele neîncetate, având cauză încălcarea moșiilor, vezi scrisoarea vornicului Dimitrie Bogdan, adresată Epitropiei Casei Spitalelor Sfântul Spiridon din Iași, pentru împresurarea moșiei Vulpășești și răzeșii din Ștefănești Vechi, care acum se numeau Poienile Oancei (idem, XXXII/21); porunca Isprăvniciei Roman către

Maiu: Toader Balș ban[256], Atanasie V. Ccăminar, Toderașco Măcărescu[257] serdar, Schina căminar, Iani medelnicer, Miclescu medelnicer[258], Matei condicarul clucer, Vasile Adam clucer, Gheorghe pitar, Iliee Ciolacu pitar. Promoția din 7 Julie: Grigore Razu[259] vel spătar, Toma Cara vel ban, Chiriac V. căminar, Zisu paharnic[260], Vas. Soobihorn serdar, Grigore serdar[261], Ianacachi Lazu vtori spătar,

---

mazilul Apostol Adrian, prin care i se solicită, în urma cărții domnești din 5 decembrie 1822, să facă hotarul între moșiile Sanga și Vulpășești. La eveniment participă și oameni bătrâni, printre ei aflându-se Gheorghie Ignat, Pentelei Rusu, Ilii Avram, Ioan Vartolomei și Mihai Ciobanul, care știau granița de la părinții lor, idem, XXXII/29).

[256] Toader Balș s-a născut pe la 1760 și a ajuns pe la sfârșitul vieţii sale, printre cei mai bogaţi boieri al Moldovei. Se păstrează un „Zapis prin care Toader Balș, biv vel pitar, vinde lui George Botezatu biv terzibașa din Iași, un loc sterp de lângă biserica de lemn a sfântului Gheorghe, din Iași; 1794 martie 3, Bibl. Acad. Rom., doc. ist., LXXXVII/120".

[257] În 1814 un grup de boieri moldoveni scriu o scrisoare împăratului Rusiei, Alexandru I, cu următorii semnatari: „Ilie Catargiul, spătar Ioan Bașotă, Dimitrie Rîșcan, Constantin Șeicovici maior, Iordache Bucșenescu, Ioan Sturdza spătar, Teodor Bașotă ban, Ștefan Rîșcan comis, Toma Stamati paharnic, Petrache Catargiul paharnic, Matei Rîșcan stolnic, Vasile Iamandi, Nicolai Doni paharnic, Alexandru Panaiti comis, Ștefănachi Rali căminar, Coste Jiccea, Iancu Vasiliu, Manolache Neguți, Ioan Strezescu, Toader Măcărescu serdar, Simion Glavce jicnicer, Pavli Măcărescu serdar, Paveli Măcărescu postelnic, Toma Paninopolo, Vasile Cațichi, Gheorghe Sala vtorîi vistiernic, gubensckii secretar Ioan Ganea, Constantin Budescu armaș, Costache Bașotă, Ștefan Teodorii porucinic, Teodosie pitar, Alecu sîn Neculai Grecul, Dimitrie Sala, Căsian Suruceanu pitar, Ioniță Suruceanu, Nicolai Dumbravă, Lupu Roset medelnicer, Dimitrache Melega vornic de poartă, Grigore Ursu, Enache Izmană, Vasile Chirica postelnicel, Pavel Chirica postelnicel, Iordache Grec postelnicel, Manolache Rusu, Stati Șendrea căpitan, iordachi Alexandri șătrar, Iordache Teodor slugger, Ilie Botezatul pitar, Isaia Lupu, Ioan Iamandi titularnîi sovetic, Ioan Sechiraș, Constandachi Sterpu, Neculai Rusu. Scrisă la 5 iunie 1814în Chișinău." Este cunoscută și o altă variant a scrisorii respective, mult mai desfășurată, întocmită de boieri în moldovenește și publicată de cercetătoarea Valentina Ovcinicova-Pelin în revista „Moldova", 1989, nr. 11, p.25-26.

[258] Se păstrează „Cartea prin care Matei Ghica vv., domnul Moldovei, porunceşte lui Ioniţă Miclescu, biv vel medelnicer, judecătorul ţinutului Vaslui, să cerceteze pricina lui Niculai preot din Scântei, jud. Vaslui, pentru moşia Tatomireşti; 1755 (7263) mai 22", Bibl. Acad. Române, Doc. Ist. CIV/66. Ioniță Miclescu era medelnicer în anul 1715 și era căsătorit cu Scarlet Dabija.

[259] Se păstrează un Zapis prin care Ion Inimă, vinde lui Grigore Razu, biv vel spătar, părţile sale de moşie din Rugineşti şi Angheleşti; 1816 decembrie 11, Bibl. Acad. Rom., Doc. Ist. CII/157; Cartea lui Mihail Suţu vv., domnul Moldovei, dată la jalba lui Grigore Razu spătar, pentru pricina avută cu Ioniţă Şendre postelnic; 1820 ianuarie 24, Acad. Rom., Doc. Ist., XCVIII/145; Cartea lui Scarlat Alexandru Calimah vv., domnul Moldovei, dată la jalba spătarului Grigorie Razu, pentru pricina cu medelnicereasa Fotini; 1817 august 1, Acad. Rom., Doc. Ist., XCVIII/139; Cartea prin care Ioan Sandu Sturza vv., domnul Moldovei, porunceşte să se cerceteze pricina spătăresei Elenca Razu cu unii răzeşi pentru cotropirea moşiilor din ţinutul Putna; 1827 martie 23, Acad. Rom., Doc. Ist., XCVIII/205.

[260] În comuna Brâncoveni biserica Sf. Nicolae, zidită în 1509 este refăcută de marele paharnic Costache Zisu în 1852.

Iordache Dimachi treti postelnic[262], Hurmuzachi șătrar[263]. Măsuri contra ciumei izbucnite în Onceşti (în județul Tecuci). Căşile cele molepsite să le descoperi şi să arunce apă într-însele. Pentru moartea la Agiud a unui băcan, venit din Brăila la 1-id Septembre. Pentru petrecerea cu escortă de mazili a carelor cu zahire şi iznaşi-zahere în Galați. Se ordonă măsuri nouă, provocate de ivirea ciumii şi la satele Buda şi Popeni (Tecuci), fiind acum şi vremea pogorâtului zaherelii de ismareturi, cum şi a tot feliul de iznaşi- zahere i chiristele. 1818. (Ciuma se ivise din nou la Galați.) Molipsire nouă la Galați; pentru cărăuşii ce merg cu lucruri sau cu zahere la Galați; întru întoarcire vor sta şi se vor ține două zile în lazaret. Ordin la Galați. Pentru turcii neguțitori, dragomanii capanlăilor ce merg în ținut, precum şi alții ce eşa din Galați va scobora carantina şi până la trii zile. În lipsa unor condici ale Vistieriei pentru Domniile lui Scarlat Calimah a doua oară şi lui Mihai Suțu, ne putem lumina asupra unora dintre venituri măcar, în această perioada, prin unele însemnări particulare, prin socoteli speciale, cuprinse în hârtiile lui Ilie Kogălniceanu. Ni se da întâiu „Bilanțul birului țării", făcut după alcătuirea şi aşăzământul statornicit prin obştiasca anafora din anul 1818, dată în vremea Domnului Scarlat Calimah Voevod. Anaforaua n'o cunoaştem. Birul e însă, nu haraciul ce se dădea la Poartă, acesta se lua din bir. Această contribuție de căpetenie, cea mai veche şi mai însemnată din toate, e totalul şferturilor, supt care nume se şi găseşte pomenită de obiceiu, precum şi a darilor analoage. Se da cam 1.441.638 1ei, suma birului pe un an în cuprindirea anaforalei şi apoi se înseamna cât s'a strâns din ea pe timpul scurs de la 1-iu Julie 1822 la 30 Iunie 1823, perioada pentru care e defalcată socoteala, culegându-se câte un şfert la trei luni.

---

[261] Este vorba de Grigore Motaş, moldovean „mazâl şi răzăş de la ținutul Vasluiului", ridicat de vodă Sturdza, la 1847, la rangul de serdar (C. Sion, *op.cit*., p.167).

[262] Dimachi Iordachi la 1810 este Treti Postelnic. - Moldova şi Basarabia. Boerii, treptele boereşti şi slujbele îndeplinite, (p. II). Text publicat în revista „*Viața Basarabiei*", Iunie 1933.

[78] Idem, p. 1-82, 83-120.

Maria Scarlat Miclescu, fostă Beldiman, era nepoata a arhiereului Filaret Beldiman (1770-1844) şi fiica fratelui acestuia, Dimitrie Beldiman, mort şi îngropat la 1837 tot la biserica Tălpălari. Mama Mariei fusese Smaranda Neculce Mutu, coborâtoare din Ion Neculce, cronicarul. Ea se născuse pe la anul 1800 sau 1802 şi murea în 1859. Cei 10 copii ai săi, după cum s-a mai spus, aveau o educaţie aleasă, asigurată şi de mama lor. Cu profesori în casă, între care şi un renumit în acea perioadă la Iaşi, Mr.E. Malgouverne (portretizat de Vasile Alecsandri în „Chiriţa…", Musiu Şarlă) şi care avea şi un pension la Iaşi, şi profesor pe David Scavinschi. Apoi băieţii ei învăţaseră la Şcoala Domnească, la Academia Mihăileană, fiul acesteia Dimitrie Scarlat Miclescu fiind un mare cunoscut în societatea timpului. Tot aşa, fiul lor şi viitorul mitropolit Calinic Miclescu… În pinacoteca de la Iaşi, de la Palatul Culurii, există un portret al marelui logofăt Scarlat Miclescu. Este şi unul care o reprezintă pe o Elena Miclescu, operă a aceluiaşi autor, din păcate anonim. Specialiştii, ca şi noi, credem că e vorba doar de o neînţelegere asupra acestui nume al anonimului pictor, mai ales că Elena îşi are derivatele sale… Însuşi Dumitru Beldiman, tatăl, mort la 1837, fusese un literat, ca şi fratele său Alexandru (Alecu) Beldiman (1760-1826). Dumitrache este cunoscut ca autor cu Nicolae Dimache şi Costache Conachi a Comediei banului Constantin Canta, ce-i zâc Căbuşan şi cavaler Cucoş, socotită una dintre primele opere dramatice ale literaturii române. Familia Beldiman era nu numai puternică ci şi foarte cunoscută, apreciată. Cea de a doua soţie a lui Alexandru (Alecu), Elena, fusese sora poetului Costache Conachi.

Fiscul moldovean se împăcase deci la această dată cu aritmetica, și șferturile-și meritau numele". Ion Sandu Sturdza, viind ca Domn al Moldovei, găsi cea mai mare parte din țară într-o stare de plâns. De unde banii pentru a umplerea vistieriei goale, pe care o lăsase rândurile mari de jefuitori? Recolta din 1821 fusese pierdută în multe locuri, vitele fusese întrebuințate pentru hrana năvălitorilor sau a celor care venise ca să-i respingă. Bogățiile adunate dispăruse, ascunse în pământ sau trecute peste graniță, de proprietarii lor.

Un împrumut? De așa ceva quantum mutati ab illo!, nu se auzise la noi până atunci. Abia în toamna anului 1823, Aga Iancu Cănănău[264], un om crescut în Evropa, merse la Brody, târgul evreesc din Galiția, unde până atunci se duceau numai pieile iepurilor moldoveni. De acolo se întoarse cu doi zarafi locali, care se aratară dispuși a da până, la o sută de mii de galbeni pentru ajutorarea finanțelor țerii. Dar Cănănău, care făcu mai târziu cunoștință cu temnița în Ardeal, nu era un om care să inspire prea multă încredere și, pe de altă parte, boierii nu voiau să garanteze pentru Domn și ocârmuire.

Constantin Miclescu, era fiul lui Gavril, a avut fiu pe Sandu Miclescu Banul, iar acesta pe Constantin Miclescu, ajuns mare vornic în Ţara de Sus (1760-1830), însurat cu o doamnă Vârnav-Liteanu, cu care a stăpânit 18 moşii în Moldova şi a avut 5 băieţi şi două fete. Aceşti băieţi s-au numit Iordache, ajuns vornic în Ţara de Sus, Costache, vornic, mitropolitul Sofronie, Alexandru şi Scarlat, iar cele două fete, una a fost soţia vornicului Başotă (Pomârla), alta a fost soţia hatmanului Boldur Costache Lăţescu. Marele logofăt Scarlat Miclescu, fiu al vornicului Constantin, frate cu Iordache şi Alexandru, cu Sofrone şi Costache, fost candidat la domnia Moldovei şi otrăvit, a fost însurat cu Maria Beldiman, mamă a 10 copii, dintre care sunt nominalizate: Agripina colonel Ghica, Smaranda şi Eugenia, călugăriţe; Eufrosina Mavrogheni,

[264] Se păstrează 1890 un Opis de actele privitoare la pricina dintre vistiernicul Balş şi postelnicul Iancu Cananău pentru vadurile morilor pe Bârlad. – S.J.A.S.I., Fond nr. 2, Inventar nr. 2530, Colecţia „Documente”, pachetele nr. 1041-1060. Rudă de aproape a Callimachilor, Iancu Cananău, cel format în Berlin, la parohul Hauchecorne (V. Iorga, *Acte şi fragmente, II*, *tabla*) pentru ca să ajungă în Moldova rusească, în noua „oblastie”, cavaler şi consilier de Stat. – N. Iorga, *Testamentul unei nepoate de fiică, mame şi surori de Domni moldoveni*, *Revista istorică, Anul al XVII-lea, n-le 7-9*, Iulie-Septembre 1931, p. 154.

Așa încât Evreii din Brody se întoarseră acasă fără nici o ispravă[265]. Socoteala acestei dări de timpuri grele e cuprinsă în ms. 889 al Academiei Române, care poartă titlul de Condică pentru banii împrumuturu de la stări și moșiile boerești. Sumele adunate se înseamnă pe județe[266]. Supt rubrica: Alte cheltueli se notează: Cheltuiala mutpa-cului dumisale Galați-Sărdar... Ce s'au dat prin pârcălabii din Galați, călăfătuitul la două caiace. Total: 42.108 1ei. Alți 2.000 ce s'au dat de cătră pârcălabii de Galați dumisale Ibraim Iazagi, neguțătoriul capanului, pentru alți atâta ce s'au luat de gospod în Țarigrad. Plata zaharelii[267] ce s'au cumpărat în anul 1823 pentru trebuința Țarigradului, 110.319,24. În plata grâului arnăut, precum în gios se arată. Se cumpără la Tecuci, Covurlui, Tutova, Falciu, cu câte 40, 50, 53 1ei chila, iar cârnăul cu 30 1ei chila. Total: 23 6 259 1ei.

---

[265] Hunnutakit X, p. 250-1, no. CCCXXVIII; p. 255, no. CCCXXXIV p. 659.

[266] „Vom reproduce mențiunile cele mai însemnate...,Tecuciul. Sama de banii neagiunsului cheltuelilor pe Iulie, Avgost și Septemvrie 1822, iscălită de ispravnici. Incărcătura: mazili, ruptași, ruptele Vistieriei, postelnici... Lipsa a 5.000 ce s'au dat în polița caimăcamului, fiind banii luați: cu împrumutări, câte 27 lei mahmudiiauoa și 3 lei, 10 parale rubiiaoa, și la primire, s'au primit câte 26 lei mahmudiaoa și 3 lei rubiiaoa. Împrumut de la boieri în monede, ci să politicești la alieveriș și în plata poliților s'au dat cu scăderi... 1.782 lei, 60 bani. Cheltuiala la trecire Mării Sali lui Vodă ci a dumisale beșbeșliaga 900. Ci s'au trimes la Ibraila de s'au cumpărat cele trebuincioase bacali, cafe, zahăr, icri, pești și altile... 50. La zugrafu Costachi, cheltueli pentru marcă... 194. Ci s'au cheltuit prin dumnealui Caminarul Iamandi, pe vutcă și zaharicali, și altile... Pentru 4 stupi ce s'au adus din gios ei s'au plătit cât 14 lei unul... 88. Tot dumnealui Caminarul Iamandi, pentru farfuriile ce s'au stricat... Pe șofran de la Nicorești... La cheltuiala topciilor... La tacămul Slăvirii Sale Cuciuc-Mahmet... Galați. Urmărire de fugari la Tulcea. Mențiune de marangoji. Cheltuieli pentru Vodă, la Tecuci. În a doua parte, se dă, suma chiar a împrumutului, însemnându-se anume cât a dat fiecare din boieri. În felul acesta, nu avem numa archontologia moldovenească a timpului, ci și arătarea stării proprietății rurale în 1822-3, căci se înseamnă cui îi aparține fiece moșie. Dăm, prin urmare, numai sumele, pe ținuturi: Tecuci: boieri presenți 11.500; emigrați, 15.000; Covurlui, boieri presenți 5.800; emigrați, 2.600. - *Registre de soeoteli supt Fanarioți*, Nicolae Iorga, București, 1900, Institutul de Arte Grafice „Eminescu", p. 118-1123.

[267] Dex - (în doc. și zahare, zahrea și zahirea, turc. (d. ar.) *zahire, zehire,* și [mai des] *zahre*). *Vechĭ.* Proviziunĭ, merinde (p. armată ș. a.): *hambare, care de zaharea*[1]. *Azĭ, Est* (zahará). Mîncare preparată p. vite (tărîță cu apă, sare ș. a.). Sursa: Scriban 1939.

Biserica Sfâtul Gheorghe din Galaţi, azi dărâmată. Imaginea se găseşte în „N. Velichi, Comunicări. Inscripţia bisericii Sf. Gheorghe din Galaţi, extras din Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, VII, p. 33-34, 1929". BVAU, F.G. V 3263. „M. Lesur în Histoire des Kasaques afirma despre Ivan Stepanovici Mazeppa că, s-a născut în 1644 în Palatinatul Podoliei şi devenit hatman al Ucrainei în 1687: „un om pe care geniul său îl putea aşeza între eroi, dar pe care obscuritatea naţiunii sale si capriciile destinului l-au condamnat să rămână în rândul aventurierilor celebri". Profitând de duşmănia dintre Carol al XII-lea, regele Suediei, şi Petru I cel Mare, ţarul Rusiei, se va alia cu primul în anul 1708. „Mazeppa, în taină şi unire cu capii de seamă pune la cale trădarea faţă de Moscova pentru a redeveni din nou liberi. Prin principesa Dolski, o rudă a lui Stanislav Leszczynski intră în legătură cu Carol al XII-lea". Lupta de la Poltava, din 28 iunie 1709, a fost soldată cu înfrângerea suedezilor şi a ucrainienilor hatmanului. După aceasta ucrainenii s-au adăpostit cu resturile armatei suedeze la Tighina, mai exact în satul Varniţa, raiaua turcească din Basarabia. La puţină vreme după retragere, bătrânul hatman moare la Varniţa. După Pseudo-Nicolae Costin, părere preluată de Mihail Kogălniceanu: „Hatmanul Mazeppa a murit la 18 martie 1710". Paul Păltânea, în Istoria oraşului Galaţi arată că „La mânăstirea Sf. Gheorghe au fost reînhumate, la 18 martie 1710, osemintele hatmanului Mazeppa, după ce mormântul de la Varniţa fusese profanat de turci". Rudele lui Mazeppa obţin de la turci un firman pentru a-i transporta corpul la Ierusalim. Ajungând la Galaţi, l-au îngropat la biserica Sf. Gheorghe, care de mult era închinată Ierusalimului, în felul acesta s-au îndeplinit prevederile firmanului, dar şi dorinţa cazacilor de a-şi reînhuma comandantul la Sfântul Mormânt. Biserica Sf Gheorghe din Galaţi a fost ridicată „prin osârdia dumnealui Hagi Mihalachi, în timpul lui Istrati Dabija voevod, în anul 7172, deci 1664, aprilie 1", aşa cum reiese din inscripţia bisericii. La construirea ei s-au folosit materiale din castrul roman de la Barboşi, iar ctitorul, probabil un negustor, a închinat biserica Sfântului Mormânt de la Ierusalim. Hatmanul Mazeppa a fost înmormântat în biserică, în mijlocul navei, într-un mormânt cu boltă construit din cărămizi. Pe acesta se va pune piatra funerară cu o inscripţie ce poartă urmele Ucrainei şi ale lui Mazeppa, între altele vulturul cu un singur cap. După înmormântarea lui Mazeppa, peste un an când după înfrângerea de la Stănileşti tătarii jefuiesc şi ard Galaţii, biserica Sf. Gheorghe este prădată. Nicolae Iorga preia relatarea călugărului polon Anton Wasniewski, care a străbătut după 1840 Moldova şi care adaugă ştiri noi asupra soartei acestui mormânt. „Turcii năvălind şi jefuind Moldova, în anul 1711, au sfărâmat şi mormântul de cărămidă al hatmanului şi au risipit osemintele lui şi i-au spart piatra de mormânt, pe care erau săpate stemele Ucrainei, Poloniei şi a lui proprie. După retragerea turcilor, mormântul fu dres iarăşi, şi până în timpurile lui din urmă

se mai vedea înăuntrul bisericii piatra lui de mormânt, deşi vătămată în parte". Nu turcii sunt cei care deschid mormântul, ci tătarii care doreau astfel să se răzbune pe înfrângerile suferite din partea cazacilor. Atât M. Kogălniceanu cât şi călugărul polon Anton Wasniewski relatează că: „preoţii ortodocşi ignorând până şi numele celui care era înmormântat în biserica lor, şi neştiind, că în mormântul acesta se odihnesc rămăşiţele lui Mazeppa, l-au deschis spre a înmormânta pe răposatul boier serdar Dimitrie Dereţchi Basa". Mai departe se spune că „săpând au dat de bolta mormântului lui Mazeppa. Ea a fost spartă, s-au găsit capul şi osemintele acestui faimos hatman". Lângă osemintele hatmanului au depus şi pe serdarul Dereţchi. Câţiva ani mai târziu, rudele lui Dereţchi Basa, după ce au deshumat corpul pentru ceremonia de comemorare obişnuită în biserica ortodoxă nu au mai putut reaşeza în vechiul mormânt resturile, ca urmare a unui ordin al guvernatorului Moldovei (apărut tocmai atunci, ce interzicea înhumarea în interiorul bisericilor). Astfel, au fost obligaţi să depună osemintele lui Dereţchi şi osemintele lui Mazeppa într-un nou mormânt, săpat în afara bisericii, în dreapta vestibulului bisericii. Tot atunci vechea piatră funerară, sau mai bine zis, rămăşiţele ei au fost trimise ca monument istoric în dar marelui vornic Mihai Ghica, fratele fostului prinţ al Valahiei. Cum vechea piatră funerară a lui Mazeppa purta un vultur, ce putea fi încă distins, rudele boierului Dereţchi Basa au vrut să păstreze această stemă pe mormântul rudei lor, care acoperea şi rămăşiţele lui Mazeppa, dar necunoscând blazonul sculptorul însărcinat cu această muncă, a gravat în locul vulturului Ucrainei, vulturul cu două capete al Austriei pe noua piatră funerară, făcută din marmură albă. M. Kogălniceanu vedea această nouă piatră de mormânt cu ocazia unei călătorii făcute la Galaţi. Vechea lespede originală s-a pierdut. Nici N. Iorga n-a văzut-o: „din nefericire nu mai ştim unde este vechea lespede originară; ea nu se păstrează la Muzeu, unde au mers colecţiile lui Mihaiu Ghica" (Marele Ban Mihai Ghica (1794-1850), era fiul Marelui Ban Dimitrie şi al Elenei Razu. Politician cu mare demnitate în timpul domniei celor doi fraţi ai lui, cultivate, iubitor de literatură şi de pictură, arheolog, colecţionar de artă şi antichităţi, numismat, membru al Societăţii de Istorie şi Arheologie din Odesa (1842), Mihai Ghica a fost fondatorul Muzeului Naţional din Bucureşti. Vorbind de casa lui, moştenită de la tatăl său, una dintre cele mai mari din Bucureşti, Cesar Bolliac (scriitor, politician, arheolog şi prietenul lui Mihai Ghica), a declarat în 1873: „Palatul de familie Mihalache Ghica a fost o adevărată muzeu de antichităţi colectate în ţară, galerie de artă şi sculptură a fost citat de către diferite Europeană şi bibliotecă, bogat în manuscrise, a fost imens."). Prin anul 1962 aceeaşi soartă tragică a avut-o si biserica Sf. Gheorghe. Cu toate că bisericile erau protejate de lege, s-a încercat dărâmarea ei prin infiltrarea unor jeturi de apă în temelie, pentru a fisura zidurile. Zidurile rezistând, în noaptea de 29-30 octombrie 1962 distrugerea a început prin tragerea turlelor legate cu un cablu de un remorcher spre faleză abruptă."[268]

Un izvor preţios de epocă, „*Vidomostie de boierii Moldovei aflaţi în ţară la 1829*", înregistra pe „Sandu Buşâlă, stolnic, născut la satul Găneşti, din ţinutul Covurlui, de 35 ani, fiul lui Ştefan Buşâlă; locuieşte la Bârlad; stăpânitor pe părţi de moşie" (partea a II-a a „*Vidomostiei*", în „*Arhiva Genealogică*", serie nouă, I/VI,3-4,1994, p. 294). Aceasta era forma iniţială a numelui, care în pronunţie

[268] N. Iorga, *Carol al XII-lea, Petru Cel Mare și tările noastre (1709 - 1714)*, în *Analele Academiei Române, seria II, tom XXXIII*, 1910, p.7; N. Iorga, *Legăturile românilor, cu rușii apuseni*, în *Analele Academiei Române, seria II, tom XXXVIII*, București, 1916, p.38; *Hatmanul Mazeppa în istoria oraşului Galaţi*, Arthur Tuluş; P. P. Panaitescu, *Istoria românilor*, București, 1990, p.206.

moldovenească suna „Buşâlă”, iar satul de baştină mai există şi astăzi, lângă Bereşti şi Vârlezi, la nord de Galaţi şi de Târgu Bujor. Buşileştii toţi se înrudiseră cu familia Plesnilă, iar din familia Plesnilă provenea o bunică a istoricului şi criticului de artă Radu Ionescu.

Constantin D. Buşilă a fost căsătorit cu Elena (o femeie bine cunoscută în protipendada românească interbelică drept „Lily”)[269], născută Mănciulescu, care, din căsătoria sa anterioară cu domnul Iancu Oroveanu[270], proprietar de moşie la Văleni, în apropiere de Caracal, judeţul Olt, a avut doi copii: Petre şi Ecaterina, zisă Tutu, care avea să devină soţia dirijorului sulinean George Georgescu[271]. Un dicteu automat cu rubedenii. Fiindcă pomeneam de cronicari, priviţi motivul nemeritatelor zădărnicii descrise: „Urechi. Din înmulţirea grecilor în ţară şi din nestatornicia vremurilor, precum cele mai multe familii vechi boiereşti, au căzut; ba, încă, multe nici nu se pot nimeri în ce opinci s-au mistuit; au căzut şi acesta, însă tot fiinţează între boieri unii din ei.”

[269] Apud Mihai Sorin Rădulescu, *Familia Buşilă*, *Ziarul Financiar de Duminică*, 23 feb 2010.

[270] Alături de Andrei şi Paraschiv Noica, mari proprietari, doctorul Alexandru Obregia, profesor universitar, Iancu Oroveanu și Vasile Oroveanu au fost foşti deputaţi și deținuți politici. Theodor şi Nicoliţa Oroveanu era părinții lui și stăpâneau moșiile de la Roşieni și Văleni. T.T. Oroveanu a fost chestor al Adunării Deputaţilor, a participat la Alba Iulia la serbările încoronării regelui Ferdinand, din 15 oct. 1922. Era căsătorit cu Florica T. Oroveanu, 1890-1983.

[271] George Georgescu (n. 12 septembrie 1887, Sulina, Județul Tulcea, d. 1 septembrie 1964, București), dirijor român, academician, director al Orchestrei Filarmonice din București, unul din cei mai mari reprezentați ai stilului dirijoral clasic caracteristic școlii germane. La sugestia cunoscutului dirijor Arthur Nikisch, care îi recunoaște calitățile muzicale neobișnuite, George Georgescu începe să studieze arta dirijorală și, în 1918, înregistrează un succes remarcabil la pupitrul prestigioasei orchestre filarmonice din Berlin. Întors în țară preia direcția tinerei orchestre filarmonice din București. Cu fiecare nou concert, orchestra câștigă în maturitate și calitate interpretativă. Georgescu include în repertoriul orchestrei, alături de marii clasici ai compoziției, și operele compozitorilor români, în primul rând ale lui George Enescu.

Portretul Mariei Maiorescu făcut de Constantin Lecca. Mama lui Titu Maiorescu, născută Maria Popazu, este sora carturarului episcop al Caransebeşului, Ioan Popazu. Familia Popazu era de la Vălenii de Munte şi, se pare, de origine aromână. Tatăl sau, Ioan Maiorescu, fiu de ţăran transilvănean din Bucerdea Grănoasă, se numea de fapt Trifu, dar îşi luase numele de Maiorescu pentru a sublinia înrudirea cu Petru Maior. Teolog prin formaţie (cu studii la Blaj, Pesta, Viena), Ioan Maiorescu se dovedi un liber cugetător. Profesor la Cernăuţi, Craiova, Iaşi, Bucureşti, el rămâne o figură luminoasă a epocii de formare a învăţământului românesc modern. Ioan Maiorescu a fost inspector al şcolilor din Oltenia, profesor la Şcoala Centrală din Craiova. În timpul revolutiei de la anul 1848 a stabilit legătura dintre revoluţionarii munteni şi ardeleni şi a activat ca agent al Guvernului provizoriu pe lângă Dieta germana din Frankfurt. În acest timp, familia lui, constând din soţia, Maria, născută Popazu, şi cei doi copii, Emilia şi Titu, a călătorit la Bucureşti, Braşov, Sibiu şi Blaj, rămânând mai mult timp la Braşov, unde viitorul critic urmează clasa întîi a gimnaziului românesc. Stabilit la Viena, Ioan Maiorescu scrie în ziarele austriece articole despre români şi redacteaza memorii în legătură cu problema românească. Revenit în ţară după Unire, a îndeplinit funcţiile de preşedinte al Obşteştii Epitropii, de director al Comisiei Centrale a Principatelor Unite, profesor la Sfântul Sava, director al Eforiei Instrucţiunii Publice şi profesor la Şcoala Superioară de Litere din Bucureşti. Titu Liviu Maiorescu (n.15 feb.1840, Craiova-†18 iunie 1917, Bucureşti) a fost academician, avocat, critic literar, eseist, estetician, filozof, pedagog, politician şi scriitor, prim-ministru al României între 1912 şi 1914, ministru de interne, membru fondator al Academiei Române, personalitate remarcabilă a României sfârşitului secolului al XIX-lea şi începutului secolului XX. Maiorescu este autorul celebrei teorii sociologice a formelor fără fond, baza Junimismului politic şi „piatra de fundament" pe care s-au construit operele lui Mihai Eminescu, Ion Luca Caragiale sau Ioan Slavici. În pictura noastră de început artisti ale căror nume sunt cunoscute îi menţionez pe Grigore Zugravu şi pe starostele de breaslă Iordache Venier, ambii înfăţisând scene istorice cu domnitorul Nicolae Mavrogheni, pe Nastase Negrule şi Petrache Logofătul, şcoliţi ca miniaturiţti de tradiţie medievală şi ilustratori ai cunoscutelor şi popularelor cărţi „Erotocritul" de Cornaro şi „Alixandria". Din nefericire, despre toţi aceştia istoria a fost zgârcită în informaţii. Ştim mai multe despre Nicolae Polcovnicul (1788-1842). Boier, şcolit în pictura bisericească, Nicolae Polcovnicul îşi face Autoportretul în care îşi dă silinţa să spargă tiparele, îmbinând caracterul sobru şi hieratic al picturii bizantine cu jocurile de lumina şi umbra aparţinând celei apusene. Cu

acelaşi gen de probleme stilistice se confruntă şi Ion Balomir (1794-1835?), transilvănean stabilit la Iaşi. Portretele sale de cărturari, cum ar fi cel al pravilistului Andronache Donici, sau de boieri, ca de exemplu, cel al lui Frederic Balş, sunt o dovadă a luptei de renunţare la vechile canoane. În Transilvania, de data aceasta, activează Mihail Velceleanu (1810?-1873), conducător al unei şcoli bănăţene de „zugrăvitură" de la Bocşa Montană. Cel care reuşeşte desprinderea de severele reguli bizantine este moldoveanul Eustatie Altini (1772?-1815). Bursier al statului, în jurul anului 1800, la Academia de Arte Frumoase din Viena, el devine primul pictor „academist" român. Altini fondează la Iaşi o şcoală foarte căutată, unde vin să se perfecţioneze şi pictori din principatul vecin. Pictor talentat dar si bun pedagog este Giovanni Schiavoni (1804-1848), nascut la Triest, in familia unui pictor venetian. El este autorul portretelor familiei boieresti Burada sau chiar al portretului lui Gheorghe Asachi-lucrari in care se manifesta din plin curentul romantic. Constantin Daniel Rosenthal (1820-1851) este născut într-o familie evreiască la Budapesta. Rosenthal studiază artele timp de cinci ani la Academia din Viena, apoi petrece câteva luni în Anglia, de unde deprinde naturaleţea şi anumite elemente scenografice remarcabile în tablouri ca Nicolae Golescu în costum de vânătoare, Anica Manu (aceeaşi!) cu copii săi sau Doctor Grunau. Acest tânăr, venit la Bucureşti în 1842, este cel care va creea un pandant românesc al Mariannei franceze: România revoluţionară. Rosenthal nu se mărgineşte doar la atât. Pictează naturi moarte de inspiraţie flamandă şi scene de gen, pline de romantism, ca Scenă la fântană. Pictorul Constantin Lecca (1807-1887) era transilvănean stabilit în Ţara Românească în calitate de profesor de desen la Craiova. El transpune pe pânză, folosindu-se de limbajul stilistic viguros al academismul, teme specific romantice, ca de exemplu Uciderea lui Mihai Viteazul sau Mihai Viteazul intrând în Alba Iulia. Adevărata sa măsură o dă însă în portretele de femei-Maria Maiorescu, Ecaterina Manu, Maria Bibescu sau Ana, soţia lui Ionaşcu.

Este un veninos compătimitor acest paharnic vrâncean, Constandin Sion, care ne îndeamnă să căutăm un alt descendent Sion. Corespondenţa lui Gheorghe Sion cu ardeleanul George Bariţ[272] se păstrează toată la Biblioteca Academiei Române

[272] George Bariţ, uneori scris şi George Bariţiu, (n. 4 iun.1812, Jucu de Jos, comitatul Cluj-†2 mai 1893, Sibiu) a fost un istoric şi publicist român transilvănean, întemeietorul presei româneşti din Transilvania. A fost fiul lui Ioan Pop Bariţ, preot greco-catolic, şi al Anei Rafila. Studiile primare le-a efectuat la şcoala unitariană din Trascău (azi Remetea, judeţul Alba) între 1820-1824. A urmat apoi Gimnaziul la Blaj şi studiile liceale la Liceul Piariştilor din Cluj, la secţia umanioare şi filosofie, iar apoi Facultatea de Teologie la Blaj între 1831-1835. Mediul Bisericii Române Unite cu Roma a jucat un rol hotărâtor în formarea intelectuală a lui George Bariț. Atât tatăl, cât și bunicul său au fost preoți greco-catolici. El a fost pregătit la rândul său pentru cariera ecleziastică, însă s-a decis pentru cariera didactică, începând prin a preda la Liceul Comercial Românesc din Braşov. În anul 1838 a întemeiat la Braşov Gazeta de Transilvania, primul ziar românesc din Marele Principat al Transilvaniei. În acelaşi an a început la Blaj publicarea Foii pentru minte, inimă şi literatură, primul ziar literar românesc din toate timpurile.Difuzarea lor peste munţi era asigurată de prietenul sau librarul Iosif Romanov. George Bariţ fost una din figurile cele mai importante ale Revoluţiei de la 1848 în Transilvania. În 1861, din iniţiativa sa şi a canonicului Timotei Cipariu, a luat fiinţă Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română şi Cultura Poporului Român (Astra). A fost mai întâi secretar, apoi preşedinte al Astrei. Asociaţia a editat începând din 1868 revista Transilvania, pe care a condus-o între 1868 şi 1889. În această revistă a publicat numeroase articole şi studii de istorie şi politică. Colectivului redacţional al revistei

din Bucureşti, ms. rom. 1002, f. 232r-274r. Din Cernăuţi la 14 iulie 1848, paharnicul Sion dă de veste: „deodată primim nuvela că la 11 a curgătoarei, în deseară, ruşii, în număr de 5 mii şi de zece tunuri, au intrat în Moldova pe la Sculeni şi au intrat în Iaşi. Asta e pozitiv, ne-au spus oamani care i-au văzut cu ochii.

Unia scriu că pe la Leova au intrat 25 mii, pentru Valahiea. Unia scriu că au intrat şi turcii, pe la Galaţi, pentru ca să oprească venirea ruşilor în Valahiea. (...) Holera în Moldova face mari pustiiri. Numai în Iaşi se numără la 14 mii morţi, iar încolo, pe la sate şi târguri, nu se mai ştie (pag. 232).” Iar la „8/20 iuliu 1848” spune: „În Moldova acuma avem holeră, lacustră, boală de vite, ruşi, turci, într-un cuvânt toate palmele dumnezeieşti. Bietul popor, îngenunchiat subt atâta strâşnicie de eleminte contrarii! D-zeu numai să-şi facă milă. Mihai Sturza e puternic, ruşii şi turcii îl sprijinesc, pentru că nu pot găsi mai bun sbir pentru vremile aceste. Acuma caută prin ţară să prinză 24 persoane, pentru care ar fi căpătat firman să-i dea peste Dunăre, la cetate. Numele persoanelor n-a însemnat prin firman, dar sunt anumite chiar de şi el, care, pre cât ştiu, sunt vreo patru Sturzeşti, vreo doi Ghiculeşti, Aslan, Kogălniceanu, Istrati şi alţi tot din familiile cele mari. Turcii au venit ca la 12 mii în Galaţi, dar stau pe loc. Ruşii, ca 20 mii, iarăşi stau pe loc, la Bărlad. Pe mâni ruşii aşteaptă poroncă definitivă de la împ(ăratul), ca să treacă sau ba în Valahiea.

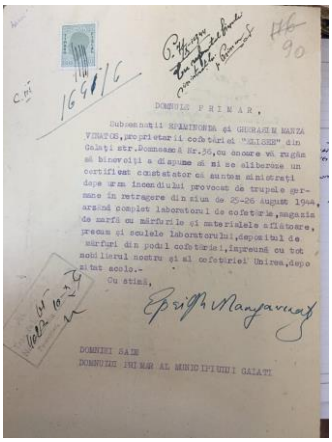
Transilvania i se datorează editarea primei enciclopedii româneşti, apărută în trei volume la Sibiu, între 1898 şi 1904. În plan politic, George Bariţ a fost membru fondator şi unul dintre fruntaşii Partidului Naţional Român. S-a remarcat ca deputat în Dieta de la Sibiu şi în Senatul Imperial de la Viena. Între anii 1884-1888, George Bariţ a îndeplinit funcţia preşedinte al acestei formaţiuni politice din Transilvania. El a fost adept al tacticii pasivismului în lupta românilor ardeleni împotriva politicii opresive a dualismului austro-ungar. După acest moment, a decis să se retragă din viaţa politică şi publicistică. A acceptat funcţia de prezident şi delegat la Şcoala civilă de fete din Sibiu, unde s-a dedicat în totalitate studiilor sale istorice. A fost membru fondator al Societăţii Literare Române (1866), precursoarea Academiei Române. În anul 1893, cu puţin timp înainte de a-şi da obştescul sfârşit, George Bariţ a fost ales şi a devenit preşedinte al Academiei Române, o încununare a peste 40 de ani de activitate în slujba dezvoltării ştiinţei şi culturii. A plecat din această lume pe 2 mai 1893, la vârsta de 80 de ani, fiind îngropat la Sibiu. De-a lungul activităţii sale, este autorul a numeroase lucrări cu însemnătate deosebită pentru istoria Transilvaniei. Cea mai importantă lucrare a lui George Bariţ a apărut în trei volume în oraşul Sibiu (1889-1891) şi se intitulează „*Părţi alese din Istoria Transilvaniei pre două sute de ani în urmă*”.

Debarcadelul din portul Galați cu vas de călători la îmbarcare.
Se observă în dreapta imaginii construcția începută la Palatul Navigației.

Holera au săcerat până acum numai vreo 500 ruşi. Numai că la Constantinopol au protestat toţi consulii pentru această invaziune, cu cuvânt hotărâtor că dacă până în 24 zile prinţipatele nu vor fi deşertate de oşti streine, apoi ei îşi coboară pandierile. Se adevereşte că, cabinetul de Stambul are tot un suflet, ca cel de la Neva. La Bărlad ruşii ş-au spânzurat în public şapte soldaţi, din pricină că ei, fiind români din Basarabiea, ar fi vorbit între ei şi cătră alţii că ei nu s-ar îndura să meargă asupra fraţilor lor din Valahiea. Unul dintre dânşii era ofiţir.

Armiea toată e compusă din recruţi besarabeni (români) şi leşi din Varşaviea. Boierii din Moldova au privit cu mare indignare constituţiea Valahiei, pentru că ei cred că numai peste 400 ani poporul nostru ar merita asemine drepturi. Noi, drept răsbunare, râdem auzind de precauţile ce le face Mihai-vodă. Nădăjduim că va veni vremea să vadă nesocotiţii că fără popor nu pot să aibă nici patrie, nici drepturi (pag. 234).”

DOMNULUI PRIMAR,

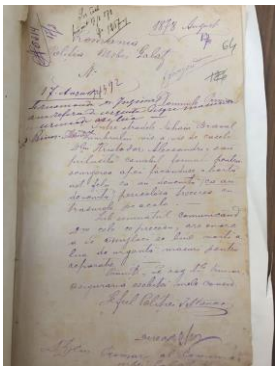
Subsemnatii EPAMINONDA si GHERASIM MANZA VINATOS,proprietarii cofetăriei "ELISEE" din Galați str.Domnească Nr.56,cu onoare vă rugăm să binevoiți a dispune să ni se elibereze un certificat constatator că suntem sinistrați deoarece prin incendiul provocat de trupele germane în retragere din ziua de 25-26 august 1944, arzând complet laboratorul de cofetărie,magazia de marfă cu mărfurile și materialele existente, precum și sculele laboratorului,depozitul de mărfuri din podul cofetăriei,împreună cu tot mobilierul nostru și al cofetăriei Unirea,după aceea sculo.-

Cu stimă,

DOMNIEI SALE
DOMNULUI PRIMAR AL MUNICIPIULUI GALAȚI

Epaminonda si Gherasim, greci renumiți pentru cofetaria de pe Domnească nr.56, un teren în strada Logofăt Tăutu nr.2. Imobilul avea o deschidere de 10,85 m la strada Logofăt Tautu, 10 m în partea de vest și laturile de nord și sud de 31m. Familia Ettinger, cumpărase acest teren în anul 1914 de la un alt grec, Gh. Sfaelos, cel cu renumita fabrica de ,,dulcegării" de pe strada Dogăriei. Pe terenul cumpărat cofetarul Epaminonda Manzavinatos ridica o construcție impunătoare cu trei etaje, curte interioară și mansardă. În afara acestui imobil cofetarul mai deținea încă două imobile la fel de impunătoare în Piața Cerealelor și pe Strada Hagi Stoian. În august 1944, nemții în retragere îi avariază serios localul de cofetărie de pe strada Domnească. Nu reușește să se refacă complet și vine naționalizarea. În 1950 cu decretul 92, casa din Logofat Tăutu, nr. 4 atunci, este trecută în proprietatea statului. În imagine aveți cererea lui Epaminonda Manzavinatos, cu semnătura originală, prin care cere Primăriei să constate starea de sinistrat de după incendiu. – Apud Ion Caşu, facebook.

Viaţa îşi vedea de treabă însă, cu toată holera felinarele roşii au funcţionat pentru hulpavii ocupanţi şi afaceriştii tocmai sosiţi odată cu ei. Adeseori afacerile au încorporate, printre obiceiuri lăsate aici de strămoşii lui şi haremul, cadâna de serviciu...

Strada Domnească nr.98,fost 128 și 192, colț cu strada Basarabiei, fosta 6 Martie, Virgil Poenaru, Zimbrului și Ulița Poștei Noua. Imobilul de pe colț aparținea în 1878 familiei Alexandri, Hristudor și Elpinica, aceeași familie care în 1888 vindea terenul din strada Mavromol Primăriei,

pentru construirea clădirii în care se află și astăzi liceul Vasile Alecsandri. Prima rupere din imobilul din Domnească se face în 1910, când se vinde o parte ing. Gh. Radu, care ridica aici imobilul care rezistă și astăzi la nr.100. După moartea Elpinicăi Alexandri, imobilul rămâne în proprietatea moștenitorilor. Scos la licitație în 1926, este adjudecat în 1927 de Natalia Russu, care locuia în Tulcea pe strada Sabinelor nr.3. Vânzarea a fost însă un artificiu imobiliar. Natalia Rusu, unul din moștenitorii familiei Alexandri, scoate imediat imobilul la vânzare trecându-l în 12 februarie 1927 în proprietatea avocatului Iosif I. Naiger cu prețul de lei 1 000 000. În imagine un raport al poliției care consfințește că acolo locuia Hristudor și Elpinica Alexandri. - Apud Ion Cașu, facebook.

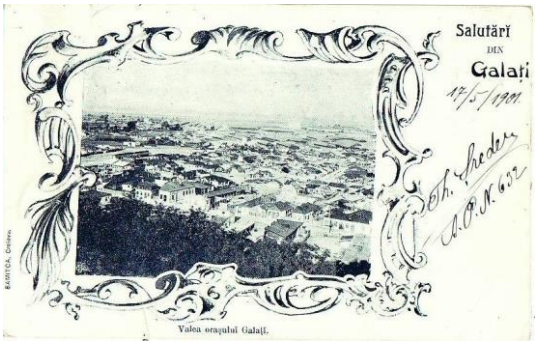
Ştia câte ceva şi despre femeile locului din lectura sa. Francezul Jean Louis Carra s-a aflat ca preceptor al copiilor domnitorului Grigore Alexandru Ghica pe la anul 1776.

„Mama era fiica lui Grigore Ghica şi a Anicăi, fiica lui Iordachi Catargiu, scrie Rosetti. Amândoi mai fuseseră căsătoriţi, el cu domniţa Elenco, fiica lui Ion Sandu Sturdza, voievodul, ea cu logofătul Ion Buhuş, ultimul vlăstar al acestei vechi şi ilustre familii. Anica Catargiu era pare-se nu numai deosebit de frumoasă, dar şi plină de duh; contemporanii făceau dintr-însa o adevărată zână fermecătoare. A murit însă foarte de tânără, în anul 1838, la Chişinău, unde i se află mormântul, lăsând soţului său două fete, din care mama, născută la 1832, era cea mai în vârstă." Tatăl lui Rosetti o găsea în copilărie, pe viitoarea lui soţie, „o cârnă, cu păr roşu şi faţa acoperită cu pistrui", descriere despre care mama lui „râdea şi zicea, mai târziu, că era absolut exactă."

În anul următor, a publicat un studiu asupra Moldovei intitulat „*Histoire de la Moldavie et de la Valachie avec une Dissertation sur l'état actuel de ces deux provinces*", …qui y a fait un long séjour. Ulterior a fost reeditat şi tradus în

româneşte în anul 1857 de către Nicolae Orăşanu. Născut în 1743, pare a fi fost întâi jurnalist.

Valea oraşului în 17 mai 1901

A venit în Moldova nu se prea ştie de ce. Revenit în Franţa a îmbrăţişat cauza Revoluţiei. Adept convins al lui Brissot, a fost membru al Convenţiei, proscris şi executat apoi împreună cu girondinii în octombrie 1793. Istoricul francez Aulard chiar pretinde că era un jurnalist ale cărui violenţe pamfletare se împăcau cu stranii compromisuri.

Iată ce lasă scris Cara, mai întâi despre înfăţişarea duducelor tinere moldovence aflătoare probabil și ele atunci prin „dulcele târg al Eşilor”: „Femeile moldovene şi române sunt în general destul de frumoase. Ele au pelea albă însă pieliţa cam palidă. Printre ele se găsesc prea puţine blonde veritabile, dar o mare mulţime de brunete deschise, cu ochiul negru şi strălucios.

Sexul frumos al acestor părţi are prea multă plăcere la amor.” Ele poartă de obicei o rochie lungă, vaporoasă, care se lipeşte de trup „astfel încât această frumoasă parte să apară ochiului curios al privitorului în toate rotunzimile sale. (…) Roabe totale ale părinţilor, ale bărbaţilor lor şi ale amanţilor lor, femeile moldovene şi române nu cunosc alte legi, alte voinţi mai mari decât ale bărbaţilor.

Deşi slobode ele nu ies decât rareori şi niciodată singure; trândăvia şi neştiinţa adâncă în care trăiesc, sunt într-adevăr pricinile credinţei şi supunerii lor. Bărbatul vorbeşte şi femeia, tremurând, vine de-i sărută mâna şi-i cere iertăciune”. Carra pomeneşte de incultura femeilor scriind că „eu nu crez că vreo femeie, chiar şi principesele domnitoare să ştie a citi şi a scrie astăzi în Moldova şi România; grecii pretind că femeile nu trebuie să ştie nimic, decât ceea ce bărbaţii vor să le înveţe”.

În anul 1786, chiar cu ocazia unei călătorii făcute atunci la Constantinopol, lady Elisabeth Craven[273] își scrie impresiile de călătorie. În capitala otomană ea a mai asistat fiind mai curioasă şi la ceremonialul de investire la domnitorului fanariot Nicolae Mavrogheni, şi pe a cărui Curte domnească a vizitat-o mai apoi odată ajuns până la Bucureşti. A cunoscut-o astfel și pe soţia domnitorului Moldovei, doamna Mărioara[274] şi tot ea ne mai povesteşte: „Principesa era aşezată turceşte, având lângă dânsa pe trei fiice ale ei, care erau în vârstă aproximativ de nouă, zece şi unsprezece ani.

[273] Elizabeth Craven (n. 17 dec. Westminster 1750-†13 ian. 1828, Napoli) a fost scriitoare britanică. Era fiica lui August Berkley şi a d-nei Earl Berkley, văduva baronului William Craven. A rămas cunoscută prin jurnalele sale de călătorie. Viaţa Elizabeth Craven a fost scandal permanent. După treisprezece ani de căsătorie, plini de scandaluri, ei au divortat în 1780. A trăit în Franţa şi a călătorit prin Europa, unde a făcut cunoştinţă cu marchizul Karl Alexander, căsătorit cu Ansbach-Bayreuth, cu care ea a avut ulterior o relaţie extraconjugală în 1791. Cravens a murit în 1791. Se căsătoreşte cu Karl Alexander şi s-au stabilit în Anglia, unde au dus o viaţă desfrânată. Marchizul a murit în 1806 şi Craven s-a mutat la Neapole, unde a trăit până la moartea ei în 1828.

[274] Ridicată în anul 1787 de Nicolae Mavrogheni şi soţia sa Mărioara, Biserica Izvorul Tămăduirii sau Mavrogheneasca sau „de la Cişmea”, este poate cea mai veche clădire de la Şosea. Deşi domnia sa a fost una efemeră, ca a mai tuturor fanarioţilor, vodă Mavrogheni a lăsat o amintire de neşters bucureştenilor. Biserica Mavrogheni, închinată de către domn mănăstirii Ecatontapileani („cea cu o sută de portaluri”) din insula sa natală, Paros, a servit iniţial ca biserică de mănăstire. Pisania originală nu s-a păstrat, aşa încât nu se cunosc cu exactitate ziua şi anul sfinţirii. Că biserica exista la finele anului 1787 se ştie din hrisovul al doilea din acel an al ctitorului, în care acesta afirmă: „Am zidit biserică din piatră întru cinstea şi prăznuirea Sfintei Stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu şi Pururea Fecioarei Maria”. Datarea este întărită şi de inscripţia în greacă a pietrei de mormânt a ieromonahului Dionisie, zidită pe peretele exterior nordic al bisericii, sub cea de-a doua fereastră a pronaosului, în care se face menţiunea că acesta este primul stareţ al mănăstirii „zidită de domnul Mavroghene în 1787”. Domnia sa a fost scurtă, iar din patru ani (1786 – 1790), numai în primii doi a avut timp de reforme (1786-1787), în ceilalţi fiind prinşi cu războiul împotriva austriecilor şi ruşilor (1787-1790). Marile sale merite *(cartea albă)* sunt măsurile „constructive” (ex: crearea primei reţele de alimentare cu apă, printr-un sistem de conducte), încurajarea ordinii (prin grelele pedepse pe care le dădea pentru infracţiuni, inclusiv tragerea în ţeapă; a preluat măsura lui Vlad Ţepeş de a cere oamenilor să-şi lase uşile caselor deschise, pentru ca hoţii să intre şi să fie imediat prinşi), adunarea unei oaste valahe (iniţial de 10.000 de oameni; aceasta ar fi ajuns, eventual, la sute de mii de oameni; oastea lui Mavrogheni a fost prima a Ţării Româneşti de la Constantin Brâncoveanu încoace, din 1714). Mavrogheni a acordat o funcţie publică propriului său cal (de clucer şi căminar), pe modelul lui Caligula. Mavrogheni a avut o soţie, Mărioara Scanavi, fata unui bancher important din Constantinopol (pe care ar fi exilat-o în Bulgaria), şi 7 copii (4 băieţi şi 3 fete). Doamna Marioara (a lui Mavrogheni), mamă a nouă copii (fără a le şti la toţi tatăl!) ajunsese a dirija mai toate treburile de la interne, prin fel și fel de consultații lăturalnice, cu indivizi deveniți amanți, mai mult decât dubioși. Toate „Lingăriile” celorlalți se transformau în adevăruri pentru ea, când venea vorba de amor și de bani. Mavrogheni avea multe bizarerii, una dintre ele fiind curioasa sa apariţie în public, stând tolănit într-o caleaşcă trasă de doi reni.

Principesa are treizeci de ani; este o femeie foarte frumoasă, care seamănă destul de bine cu ducesa de Gordon, trăsăturile şi înfăţişarea ei au totuşi mai multă blândeţe. Pielea mi-a părut mai albă şi părul ei mai blond. Cam grăsulie, este în a şasea lună din a opta ei sarcină. Mă luă de mână şi mă aşează lângă ea." Doamna şi femeile din compania ei ocupau o parte anume a palatului domnesc, parte în care și lady Craven a fost invitată şi pe care o numeşte în scrierea sa „harem".

Radu Beldiman împreună cu nepoata Ruxandra. Despre „Beldimani", Radu Beldiman şi Mihai Sorin Rădulescu scriu în „Cronica de familie" a acestora, în „Magazin istoric" din martie 1993 (p.36 şi urm.) că spiţa neamului lor vine de la 1579, când şoltuzul Grigore Beldiman ar fi avut doi fii, pe Gheorghiţă menţionat ca vornic în 1610, şi pe Nichifor, hatman şi logofăt. Cel din urmă a fost chiar unul dintre boierii răzvrătiţi împotriva voievodului Ştefan Tomşa (1611-1615; 1621-1623) când, la Iaşi, deasupra Fântânii lui Păcuraru, oastea răzvrătiţilor a fost înfrântă în octombrie 1615, iar 75 de boieri, între care şi Bărboi vornicul cu fiul său, au fost executaţi. Cei trei dintre răzvrătiţi, logofătul Nichifor Beldiman, hatmanul Sturdza şi vistiernicul Boul, s-au refugiat şi au găsit adăpost la Radu Mihnea, în Ţara Românească. Ajutaţi să ajungă laIstambul, cei trei deîndată au fost aici arestaţi şi trimişi laIaşi, la dispoziţia Domnitorului. Acesta, deîndată, le-a şi tăiat capetele şi le-au aruncat în Siret, spune Miron Costin. Din Nichifor Beldiman, căsătorit cu Ana Mânja, au rezultat doi fii, Teodor, logofăt şi Mihăilaş, fost vornic de poartă, dar şi o fiică, Maria, căsătorită cu vornicul Savin Prăjescu, rudă a Movileştilor. Urmaşi din ei, vornicul Constantin Beldiman, căsătorit cu Anita Neniul, au avut cinci copii: Ioniţă, căpitan şi staroste la Cernăuţi, Balaşa, Constantin, stolnic şi Ban (1713-1783), căsătorit cu fiica unui Toader Cocriş, Gheorghe (1724-1792), stolnic, vornic sau ispravnic de Fălciu, Andrei, postelnic, comis şi stolnic, mort după 1775. Dintre ei, mai important este Gheorghe Beldiman, căsătorit mai întâi cu Maria Costache Epureanu, iar apoi cu Maria Lefter, sora soţiei lui Enache Kogălniceanu.

Ceea ce desigur că nu era. Este evident că autoarea acestor rânduri notează, fiind desigur încă sub influenţa proaspetei vizite la Constantinopol, şi de aceea extinde termenul, folosindu-l însă cam impropriu.

Dar este la fel de adevărat că ceva a existat, totuşi, ca să-i împingă cuvântul în vârful peniţei: faptul că la rândul lor bărbaţii nu intrau în aceste spaţii rezervate

femeilor. A fost o favoare cu totul excepţională faptul că lady Craven a vizitat-o chiar acolo pe Doamna Mărioara Mavrogheni[275], păstrându-şi lângă sine „însoţitorul" (adică amantul, n.n.).

Interesante sunt însă şi însemnările unor ofiţeri mai tineri şi lipsiţi de maliţie. Aşa este Louis-Victor-Léon conte de Rochechouard născut în anul 1788. Era încă unul din acei aristocraţi francezi de viţă aleasă pe care Revoluţia şi Imperiul îi răzleţise prin serviciul curţilor europene, mulţi dintre ei în Rusia.

Iată ce spune el veacurilor viitoare despre ceea ce vede aici: „Noi (el ca şi ceilalţi ofiţeri, n.n.) nefiind amestecaţi întru nimic în aceste mici intrigi, ne bucuram de societatea unor femei încântătoare, seducătoare prin frumuseţea, duhul şi educaţiunea lor; bărbaţii amabili şi instruiţi, atacau toate subiectele de conversaţiune, toţi vorbeau franceza cea mai pură şi cunoşteau fineţele limbii noastre."

Să privim atenţi la o scenă interesantă oferită de Rochechouard: „Doamna Costaki de Balche, ne primi într'o zi, pe la orele douăsprezece, culcată în patul ei sub pretext de migrenă: pe cap purta o bonetă din cele mai cochete, era îmbrăcată cu o camisolă brodată, împodobită cu dantele superbe, şi cu funde de o culoare trandafirie din cele mai strălucitoare; un şal de caşmir, şal de mare preţ, era aşternut pe pat, apoi splendide vase de porţelan, încărcate cu florile cele mai rare, împodobeau toate colţurile încăperei, o lumină slabă, meşteşugit dozată, întregea acest decor care ne amintea budoarele femeilor elegante din patria noastră".

Divorţul va fi permanent în atenţia foarte multor călători cărora li se părea prea frecvent. Aşa a fost şi cazul acelei mari şi bune doamne care i-a primit în „neglijé" pe Rochechouard şi tovarăşii lui. Putem să-i urmărim povestea vieţii ei, fiindcă a fost identificată ca fiind Elena Balş, soţia lui Constantin Balş[276] şi fiica domnitorului Moldovei Grigore Ghika Vodă.

---

[275] Mavrogheni a fost văzut în epocă fie ca un mostru (varianta Ienăchiță Văcărescu), fie asemuit cu eroii greceşti (varianta unor boieri/cărturari). Între aceste două extreme se află Pitarul Hristache (cu a sa „*Istorie a faptelor lui Mavroghene-Vodă şi a răzmeriţei din timpul lui*…"), cronicar al epocii, care a încercat să realizeze un portret al domnitorului pornind de la opiniile contemporanilor săi asupra lui – pe care le-a rezumat astfel: „Unii ziceau că-i om bun; Cei mai mulţi, că e nebun..." Mavrogheni a avut o soţie, Mărioara (pe care ar fi exilat-o în Bulgaria), şi 7 copii (4 băieţi şi 3 fete, fără a le şti la toti tatăl!).

[276] În timpul războiului Crimeei, după cum scrie Iulian Condurache în „*Dreptate, onoare şi dramă: duelurile*", când ţările române erau ocupate de asutrieci, la Iaşi are loc un duel cu pistoale între colonelul Stolberg şi Constantin Balş, prefectul oraşului. Motivul: gelozia. Constantin Balş, mare dregător domnesc şi responsabil cu siguranţa oraşului, era căsătorit cu Natalia, fiica mai mică a lui Grigore Ghika Vodă al Moldovei. Nataliei Balş, care era una din frumuseţile Iaşului de altădată, îi plăceau laudele, mai ales cele venite de la admiratori şi uneori uita cu uşurinţă că este căsătorită. Iertător până atunci, Costache Balş şi-a ieşit din pepeni la insistenţele unui june locotenent şi conte

Dar cu un obicei şi comportament ca cel relatat de Rochechouard, nu este de mirare că a ajuns la divorţ, care în acest caz a fost mai uşor. Lucrul este, însă, explicabil prin suprapunerea mai multor categorii de motive aşa cum reiese din actul de pronunţare. Mai întâi faptul că ambii soţi au cerut divorţul. Apoi sunt invocate şi un „fel de pricini întâmplate de multă vreme", şi care s-au „înrădăcinat" între soţi. Şi deşi actul nu este prea explicit, Rochechouard ne face să înţelegem că natura acelor ciudate „pricini" este cel mai probabil infidelitatea.

Imagine a staţiei CFR Galaţi în 1875. În planul second al fotografiei se văd clădirile gării de mărfuri, Gara 8, precum şi clădirile remizei de locomotive, districtelor de linii şi cantoanelor care păzeau trecerile de nivel ale liniei care mercea către cheiul Dunării.

De remarcat este însă că infidelitatea conjugală, deşi este prima cauză a divorţului, nu este cea decisivă. Ceea ce hotărăşte şi grăbeşte lucrurile este faptul că „mai ales sunt opt ani de zile de când s'au osăbit unul de altul." Aspectele medicale au şi ele importanţă căci aflăm pe deasupra la toate acestea şi că „Luminarea Sa Domniţa Elenco Hangeri" a declarat în scris că „nici sănătatea mea iartă a mai trăi cu bărbat".

Dar ce uimeşte în această declaraţie este altceva: faptul că „Domniţa Elenco" făgăduieşte în chiar scris, oare de ce?, că nu se va mai căsători. C. A. Kuch, mult timp consulul Prusiei în Moldova, apreciază femeile şi pentru frumuseţe şi pentru că primesc „cu o graţie fermecătoare în saloanele lor bogate şi vorbind franţuzeşte, ca şi cum niciodată nu ar fi ştiut o altă limbă". În timpul războiului Crimeii, societatea urbană a zilei este deosebit de cosmopolită. O ştim chiar de la Quitzmann, care face o călătorie de afaceri prin Ţările Române, îndreptându-se

---

pe deaspura, pe numele sau von Stolberg. În cele din urmă îl provoacă pe austriac la duel, pentru a răzbuna onoarea familiei. Finalul răzbunării: Constantin Balş moare, primind din partea adversarului său, junele conte austriac, un glonte exact în frunte.

apoi prin Varna spre Constnatinopol. La Bucureşti îl uimeşte agitaţia şi haosul oraşului. „Se amestecă doamne ca la Paris, cavaleri ca la Viena, boieri cu calpace şi bărbi albe, vizitii englezi, jageri cu pene şi arnăuţi”.

Iar mai departe scrie: „Femei ca la Paris poartă conversaţia cu o uşurinţă de mirat.” La şosea când a asistat la o paradă a văzut „cele mai frumoase obrăjoare de doamne”. Nu ştia cum anume poate fi numită „femeia română”, orientală de la începutul veacului sau occidentală de la sfârşitul său?

Un tânăr militar francez călător, George Le Cler, explica moravurile româneşti prin persistenţa orientalismului pâclos, care s-ar fi întipărit definitiv în legile, obiceiurile, moravurile noastre. Infidelităţile conjugale, ca şi abuzul divorţului, numărul mare de legături nelegitime, se explică după el numai prin aceea că perpetuează „obiceiurile haremului” într-un context civilizatoric nou. Vedea se pare ceva care era „Păienjeniş de căi orizontale/C-o lacrimă de veghe la mijloc./Printre luceferi, iezii mei de joc/Şi lebăda timidităţii tale”.[277]

Odată, dintr-o stupidă curiozitate a întrebat într-o doară pe una din aceste femei uşoare, cu „obiceiurile haremului”, cum se împacă ea cu această situaţie? Răspunsul logic a fost că „eu nu îi întreb niciodată de ce au, sau îşi doresc cu frenezie masculină, o amantă. Relaţiile mele sunt fără sens şi aşa şi vreau să rămână totdeauna. Am eliminat din prima clipă „de ce”-urile din viaţă ca să fiu liberă. Şi află că sunt...

Unul mi-a adus, de ziua mea, cel mai frumos buchet de flori posibil (şi nu glumesc deloc), iar eu am fost iubită totuşi de alte braţe aseară... Uneori chiar îmi pare sincer rău că, nu îmi pare rău... Şi totuşi... poate pentru o clipă, ceva din ce am fost înainte (sau din ce am crezut că am fost) mi-a tulburat (sau trezit) conştiinţa şi am simţit, abia atunci, cum regretele au început să muşte. Dar a fost doar o senzaţie pentru o clipă... Noaptea, a întrebat într-un târziu el, de ce sunt aşa rezervată, se pare că simţea ceva.

Şcoala Normală de băieți Costache Negri din Galați

[277] *Primul vals*, Valentin Roşca.

Aşteptam desertul dragostei împreună, fiecare altăceva şi în alt fel, iar eu mă gândeam cât de perversă e forma lumânării de pe masă... Am ezitat să îi răspund. Nu ca să găsesc răspunsul potrivit. Vedeam în ochii lui ceva ce am văzut, mai demult, în ochii altui bărbat frumos.

Furia de a ştii sigur că nu o să fiu niciodată a lui cu totul, spaima că îi plac prea mult (atât de mult încât a uitat că îl aşteapta soţia acasă), dorinţa de a face dragoste cu mine oricând, oriunde şi oricât, neputinţa de a mă face să mă simt vinovată, frica de libertatea mea precară, admiraţia de a nu depinde totuşi de nimeni şi mila pentru condiţia de amantă temporară...

Analizam! Am surâs şi l-am rugat să-mi umple din nou paharul de şampanie. A vrut să mai spună ceva. I-am luat mâna şi i-am pus-o între picioarele mele... Mi-am apăsat degetul uşor pe buzele lui şi i-am şoptit că eu îmi doresc altăceva, nu vorbe. Hai să dăm vina pe timp, vrei? Hai să zicem că eu aveam prea mult timp, iar tu prea puţin (sau invers?). Hai să ne îmbătăm cu ideea că, oricum, până la urmă am fi fost terminaţi, ca un cuplu tern, banal şi simplu, eu urându-te că mi-ai furat toate viitoarele mele aventuri sexuale, tu urându-mă că nu ştiu să gătesc.

Hai să zicem de pildă că a fost de vină galbenul gutuii tale, sau exageratele mele mofturi. Hai să zicem că sunt eu prea femeie şi tu prea boem. Hai să mai dăm vina pe noi amândoi, că nu am acordat nici unul celuilalt suficient timp, pentru ca relaţia să devină indestructibilă. Hai dar să dăm vina pe societate, pe Dumnezeu... dar nu îmi spune că ne-am despărţit doar din cauză că nu ne-am iubit suficient... din cauză că eu poate nu te-am iubit suficient...

Câteodată vreau doar să fiu iubită. Pur fizic. Fără motive, fără întrebări. Fără sărutul (fals) de la ieşire, fară un şters „ne vedem mâine". Fără nume, fără speranţe. Cer să fiu iubită măcar o dată firesc... Mai întrebat aseară şiret, „de ce nu rămâi"? Ştii de câte ori visez că mă trezesc dimineaţa lângă tine?

Şi ţi-am răspuns că pot să mă culc cu orice barbat... din diferite motive... Dar nu este nici un motiv, care să mă mai convingă, să deschid neapărat ochii lângă tine dimineaţa, sau să dau buzna în viaţa ta... Şi casă asta toată mirosea a piele şi tutun. Semiîntunericul îmi ascundea numele pictorilor, a căror opere îngreunau pereţii impozanţi. M-am cufundat în fotoliul negru şi îl priveam atentă, cum îşi umezea buzele în dulceaţa băuturii fine. Era un tânăr prea slab şi parcă moale, fără viaţă, a venit de-nu-ştiu unde şi mi-a adus un Martini.

Ameţiţi atunci uşor de alcoolul prea tare am început să dansăm, pe una din cele mai senzuale melodii. Îi simţeam mâna alunecându-mi încet pe coloană, urmărind conturul formelor. Respiraţia era umedă şi calmă în părul meu. Ne-am iubit aşa, fără gânduri, fără sentimente, fără compromisuri, fără obligaţii. Stătea pierdut între picioarele mele şi mă mirosea. Îmi spunea că miros puţin a flori de

câmp, proaspăt culese. Am plecat târziu, undeva pe la şase dimineaţa. I-am prins privirea atunci birjarului, foatre pofticioasă şi iscoditoare totodată. Mă întrebam oare câte femei a condus şi acesta la hotel, cam la aceeaşi oră, din casa stăpânului său.

Strada Fraternităţii cu Banca Naţională lângă casa bijutierului M. Helder

Şi dacă el s-a culcat cu vreuna, poate era interesant de ştiut. Era un tânăr birjar frumuşel, „baby-face", cum îl numea prietena mea Anna. Şi mă culcam şi eu atunci cu el, dacă nu mă grăbeam totuşi să ajung la hotel. Bărbatul de care ţi-am vorbit nu era prea bogat, nu era prea sărac, nu era prea gras, nu era prea slab, nu era prea bărbat... Dar mie îmi plăcea că-i mirosea pielea a tutun fin şi whisky scump. Mi-a spus că nu o să mă uite niciodată. La fel mi-au spus şi alţii ca el...

„O femeie frumoasă poate ierta câteodată un bărbat, care încearcă să o şi seducă, dar niciodată pe bărbatul nătâng care ratează o ocazie, atunci când i se oferă", spunea ca un bun şi perfect cunoscător, Talleyrand.Eu am o viaţă frumoasă totuşi, dacă stau aşa bine şi mă gândesc, am o viaţă cu un contur de arhitectură valoroasă. Urăsc uneori pe absolut toată lumea, atunci când gândurile nu mă lasă în pace şi mintea mă forţează să gândesc mereu. Curvă sau nu, e bine să trăiesc precaută în căldura vieţii mele. Am bunăoară un apartament de lux, pe care îmi permit să-l plătesc, este un job minunat pentru mine, am şi o pisică rasfăţată, un director tânăr şi frumos, care mă duce pe culmile plăcerii în fiecare noapte şi o iubire adâncă, care îmi rămâne numai mie, ori de câte ori vreau eu asta. La urma urmei eu cred că sunt doar puţintel mai fericită...

Iar tu, efendi, zbiară mereu tare din jilţul tău la secretară, spune-i că nu este bună cafeaua, aşa tu scapi basma curată, secretara o blestemă pe asistentă, e tot timpul lângă tine şi dacă mai este şi deşteaptă, îţi spune mâine în loc de bună dimineaţa domnule, s-a făcut dimineaţă domnule, cred că ar trebui să mergem la birou. Cât despre acea „iubirea adâncă", care s-ar putea să-ţi rămână după asta,

domnişoara o să te mai întrebe în glumă: hai mă, ce dracu, de ce a trebuit să-mi strici, ca un zevzec, frumoasele mele proporţii, anatomia mea marmoreală?

A trecut cam un an de când caut eu soluţia optimă pentru mine… Aşa că încă nu îmi vine să cred nici astăzi că locuiesc la Londra, sau ajung lângă tine, aici pe malul Dunării, în portul Galaţilor. Nu sunt deloc mai bogată decât eram anul trecut în contul bancar, dar cu siguranţă garderoba mea e mult mai variată acum. Nu sunt mai frumoasă decât anul trecut, asta se vede limpede în oglindă, dar cu siguranţă am mai mult stil, nu sunt mai deşteaptă, dar am văzut alte patru ţări străine, nu sunt mai iubită decât am fost înainte, dar cu siguranţă mult mai fericită şi pot privi cu mai multă detaşare această lume haotică şi dezordonată.

Cele mai multe dintre decizii, care mi-au creat cursul vieţii, nu le-am planificat. Nu mi-a ieşit niciodată bine cu planurile. Am vrut să rămân blondă, culoarea mea naturală, dar pe la 12 ani culoarea s-a închis şi am devenit brunetă, la 14 ani am vrut să mă călugăresc, acum nu am ajuns chiar aşa uşă de biserică, după cum singur vezi, am vrut să fiu la liceul de franceză, dar printr-o ciudăţenie am ajuns doar la cel de engleză, am vrut să mă îndrăgostesc de un bărbat bogat, dar m-am îndrăgostit o singură dată şi tot ce avea mai valoros era o şaretă galbenă, am vrut să rămân în ţara mea, dar am venit aici, la Londra.

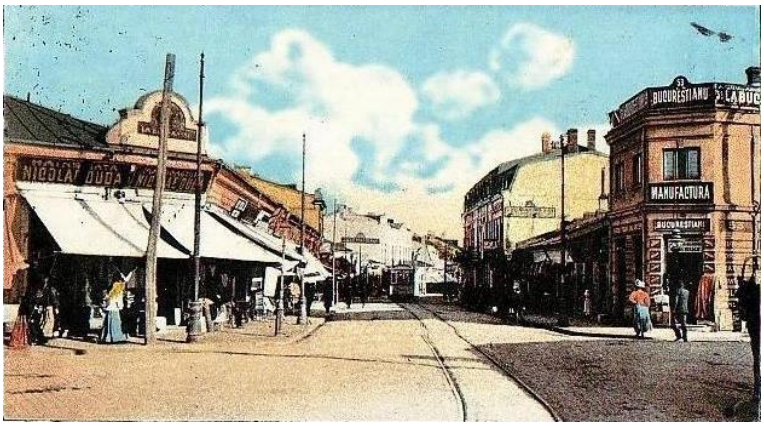

Fascinanta prinţesă Martha Bibescu (28 ian.1889-†28 nov.1973) şi, dragostea ei de o viaţă, Christopher Birdwood Thompson (n.13 apr.1875-†5 October 1930), Lord of Carington. În noiembrie 1916, căderea Bucureştiului sub ocupaţie germană era iminentă. Evacuarea capitalei începuse deja de câteva săptămâni. Tezaurul României fusese trimis, spre păstrare, în Rusia. Pentru soarta războiului, aurul negru era, însă, mai important. Germanii trebuiau împiedicaţi cu orice preţ să pună mâna pe petrolul românesc. Londra îl însărcinează să rezolve problema pe colonelul Christopher Birdwood Thompson, ataşatul militar al legaţiei britanice de la Bucureşti. Acesta va coordona un grup de sabotori, secundaţi de un detaşament al armatei române aflat sub comanda Prinţului George Valentin Bibescu. Între prinţul român şi militarul englez exista o stranie relaţie personală: unul era soţul, iar celălalt amantul fascinantei Martha Bibescu. Acest

triunghi conjugal a jucat un rol important în anii primului război mondial, aflându-se la originea multor decizii de culise şi mereu în mijlocul evenimentelor. Soţii Martha şi George Valentin Bibescu l-au cunoscut pe colonelul Christopher Thompson în primăvara lui 1915, la puţin timp după ce acesta sosise la post în Bucureşti. Militarul britanic o remarcase pe frumoasa prinţesă la un concert la Cotroceni. Acolo a văzut-o prima oară, păşind la braţul Regelui Ferdinand, afla într-o somptuoasă rochie de catifea neagră şi purtând la gât celebrele smaralde ale familiei. O apariţie atât de spectaculoasă, încât Thompson şi-a pierdut calmul englezesc. Observându-i ochiadele insistente, Eliza Brătianu a remarcat: „Colonelul ăsta britanic o să rămână cu ochii crucişi". Se apropia de 40 de ani şi avea în spate o strălucită carieră militară, care îl purtase din Africa de Sud până în Balcani. Fiu, nepot şi strănepot de generali, fusese el însuşi recompensat cu cinci medalii de război şi trei decoraţii. Inteligent şi cultivat, ştia să strălucească şi în saloane, nu doar pe câmpul de luptă. De aceea fusese trimis la Bucureşti, cu misiunea de a convinge autorităţile române să renunţe la neutralitate, alăturându-se Marii Britanii şi Franţei. Christopher Thompson era celibatar, dar femeia de care s-a îndrăgostit iremediabil era măritată de peste 13 ani. Mariajul soţilor Bibescu era, însă, unul neconvenţional. Se căsătoriseră foarte tineri, din dragoste. El avea 22 de ani, ea 17 (după alte surse, numai 15). Încă adolescentă, Martha a fost profund dezamagită de viaţa conjugală. Naşterea fiicei ei, un an dupa nuntă, a fost extrem de dificilă şi a traumatizat-o grav. După lungi perioade tensionate, relaţia dintre cei doi soţi s-a transformat în cele din urmă într-o caldă camaraderie, fiecare căutandu-şi, însă, consolarea în afara căsniciei. În 1915, George Valentin Bibescu îşi câştigase deja reputaţia de mare crai, dar nici Martha nu rămăsese insensibilă la insistentele unora dintre admiratorii ei. Dacă Christopher Thompson nu a fost nici prima, nici ultima iubire din viaţa Marthei Bibescu, în mod sigur el i-a rămas devotat până la sfârşitul vieţii. Relaţia lor a continuat vreme de 15 ani, dar mai mult de la distanţă. După război, Christopher Thompson a renunţat la cariera militară şi s-a înscris în Partidul Laburist. După câteva eşecuri electorale, devine, în 1928, ministru al Aerului. A murit, în 1930, într-un tragic accident de zeppelin.

Nu ştiu dacă decizia mea a fost cea mai bună venind aici şi nu ştiu unde voi fii eu anul viitor şi ce voi face. Dar cu siguranţă sunt astăzi mult mai fericită. Dacă am învăţat ceva nou? Despre dragoste: nu te muta cu un bărbat până nu poţi să-i găteşti cel puţin micul dejun (nu contează cât „dragă nu trebuie să ştii să găteşti, te iubesc aşa cum eşti", îţi spune, un bărbat cere să fie iubit în toate felurile visate şi asta e unul din principiile de la care nu se face niciodată şi nicăieri în lume excepţie); despre sex: sexul plătit comparat cu sexul făcut din pură voinţă, nu e foarte diferit anatomic, ci poate ca durată, doar că după primul o să vrei să mergi la shopping, iar după al doilea vrei, în sfârşit, să dormi buştean. Despre bani însă… ah, despre bani este mai complicat de vorbit, pentru că-s buni... Am iubit întotdeauna banii, din pura iubire pentru mine însă-mi. Din fericire eu mai cred că natura m-a iubit destul de mult şi aşa am crescut o femeie deosebit de frumoasă. Nu pot să trăiesc niciodată refuzându-mi micile delicii, ca un parfum Prada, o rochie Cavalli, ori o manichură şi pedichiură impecabilă şi alte mici lucruri, care învelesc pe fiecare femeie.

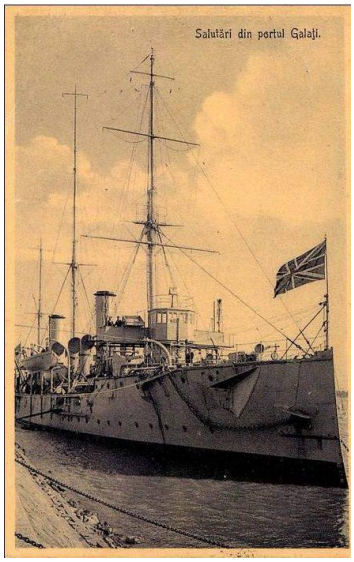
Strada Tecuci și comerțul ei stradal, într-o imagine foarte rară

Am ştiut că este o lume mult mai mare şi mai fascinantă dincolo de noi şi am vrut să și trăiesc experienţa a cât mai multor ţări. Sunt deosebit de tânără, dar am totuşi prea mulţi ani să mă mai numesc doar o copilă nevinovată, însă prea puţini ani să mă numesc o femeie matură. Am vrut să descopăr toate astea, exact pe drumul meu în a devenii femeie, de asta am profitat de fiecare ocazie pe care viaţa mi-a oferit-o, încă de foarte tânără. Nu m-am culcat niciodată cu un bărbat de care nu m-am simţit puternic atrasă sexual, dar am acceptat cadourile oferite.

La urma urmei diamantele sunt a girl's best friend şi nu îmi murdăreşte cu nimic igiena mea morală, ori un cadou scump sau o „pilă" importantă, pe care le primesc mereu după o relaţie sexuală, merită un mic armistițiu între morală și nevoie.Cei mai mulţi bărbaţi din viaţa mea sunt unii din cei mai buni familişti cunoscuţi. O amantă nu caută să strice un mariaj, ci vrea doar un iubit „part-time". Banii sunt o sursă sigură de libertate. Trăim cu o viteză de care nu suntem conştienţi întotdeauna. Eşti sigur doar pe viaţa aceasta, aşa că nu are nici un rost să îţi refuzi libertatea de a cunoaşte, sau de a învăţa, de a experimenta, de a trăi după propria ta Biblie, sau de a iubii liber…

Cu un pahar de şampanie, în halatul din saten negru, cumpărat azi de Richard de la M & S şi cu pisica vecinului în braţe, care mai doarme uneori cu coada atârnată pe masă, privesc alături de tine, beiule înfumurat de Samos, luminile cele move, filtrate molatic și parșiv, ale Londrei voastre puritane. Londra e un oraş ciudat. Viaţa aici parcă trece cu o viteză mult peste cea normală, obişnuită în orient. Londra nu este frumoasă, este uneori chiar prea urâtă, cu clădirile ei roşii din cărămidă şi tramcarelele acelea care, întotdeauna îţi dau impresia că te vei răsturna, cam în orice clipă, dar ajunge curând să fie un drog.

Fiind un oraş al păcatelor, Londra te cumpără cu shoppingul lui minunat, cu clădirile stil New York, din Canary Wharf, cu Off Licensurile, cu varietatea de oameni pe care îi întâlneşti cam pe oriunde treci, în cafenea, în bancă, la servici, în magazine, etc., (englezi, irlandezi, olandezi, suedezi, finlandezi, scoţieni, francezi, italieni, germani, ruşi, polonezi, indieni, chinezi, jamaicani, portoricani, africani, etc), ori cu faptul că întotdeauna ai ceva de făcut, cu stilul ciudat al caselor, care oricât de ciudat îţi pare la început, ajungi să-l iubeşti la urmă ca pe mica grădină din spatele casei, cu dormitoarele reci și întunecate, care sunt întotdeauna la etaj şi indispensabilul living, situat la parter, cu ceaiul cu lapte, ori ceafeaua Star Bucks, take-awayurile cu mâncare chinezească, chicken curry sau KFC, varietatea de muzică cu care intri în contact, ca şi de culturi, cu ploile reci destul de dese şi soarele curat, ivit senin după fiecare ploaie, cu parcurile alea imense, pe care le găseşti peste tot, cu zâmbetul englezului, „morning, how's you?", dis de dimineaţă, chiar dacă atunci cea mai mare nenorocire a şi avut loc pe aici doar cu numai o zi înainte, englezul nu uită să zâmbească a doua zi, când îşi cumpără cafeaua… Nu regret absolut nimic…

Vas britanic în portul Galați

Tot ceea ce am făcut în viaţa mea mă face să râd şi să beau într-una. Mă întreb unde voi fii anul viitor şi ce voi face? Arată bine Londra... dar e foarte frig aici şi nu mai ţin minte exact cum se mai numeşte parcul acesta, prin care trecem, dar este minunat. În Londra găseşti în fiecare parc tot ceea ce citeşti în basme: o

lebădă adormită, o pasăre stranie şi o vulpe, care te priveşte de după un copac, sperând că după ce pleci vei lăsa jumatate din covrigul cald.

E prea multă ceaţă în jur ca să observ ceva în jurul meu, sau poate sunt doar lacrimile din ochii mei… Mai am încă jumătate de sticlă pântecoasă de whisky, culcată uşor pe bancă lângă mine şi doar vreo şapte tigări Vogue L'adoration. Ştii, cred întâmplarea de ieri seară, aş vrea să scriu toată povestea, dar îmi sunt degetele îngheţate bocnă şi alcoolul parşiv mă încetineşte…

Când ai unghiile atât de mari este foarte greu să scrii repede... Ţi-am spus că mi-a luat obrajii între palmele sale şi m-a sărutat pe frunte… Trebuie să plec... Acel „I must" mi-a înjunghiat inima, …sau probabil este căsătorit, …probabil îl aştepată o femeie încredibilă acasă, …ori probabil că are şi un băieţel, …probabil are şi o fetiţă, …dar cine sunt eu să te tot întreb, …amantele nu pun întrebări niciodată!… Am adormit aşa goală cum m-a lăsat el. M-am trezit undeva târziu, când deja era demult noapte afară.

Am tras clopoţelul room service-ului, …whisky please, ...of course madame, but Mrs Daniel ordered already for you seafruits and champagne and you can order everything you want for dinner, he gave us clear instruction that madame is a guest… nu, …whisky please. Cola? …nu, …whisky! Nu am mai avut timp să mă mai îmbrac… mă sufoca parfumul lui în cameră şi mi-am luat doar paltonul, cizmuliţele şi sticla de whisky şi am ajuns aici…

Sunt momente în viaţă când singura opţiune este să-ţi pierzi controlul! ...Mă duc acasă! Mai târziu m-a căutat. De ce ţi-a fost frică? Ţi-am spus să mai „rămâi..." De ce ai plecat atunci? ...De ce n-ai rămas? Tu nu ştii că nu ai nevoie întotdeauna de un motiv pentru tot ceea ce şi faci? Ştii de ce am fost împreună pentru atâta timp? Ne-a fost frică că ceva atât de frumos nu se va repeta a doua oară. Şi… ştii? Cred că aveam dreptate...

Crezi în timp? Timpul, dragul meu, timpul poate vindeca toate rănile, timpul poate să îţi dea încă o şansă, timpul te poate face să uiţi, timpul te poate ajuta chiar să mergi mai departe... dar, iubitule, timpul nu poate să îţi redea ceea ce a fost! Ascultând-o, efendi se gândea uimit că trebuie să se simtă foarte singură fata asta, ca să fie doar o amantă... Acum descoperea că le iubea pe cele ca ea. Unele sunt prostuţe, altele doar geloase. De ce să nu vrei tu o relaţie mai stabilă, domnişoară? De ce respingi bărbaţii? Pentru că mai toţi barbaţii, din această nouă lume, se poartă ca nişte femei în zilele noastre. Şi eu sunt o fată de modă veche...

Palatal Episcopal în 18 februarie 1901

Lumina din încăperea hotelului, în care s-au cazat aseară, era de un galben stins, ca ultima licărire de viaţă a unei lumânări subţiri, din grăsime de balenă. Stau acum lângă geam, urcată pe canapeaua roşie din piele şi cu măsuţa mică, e din sticlă şi e în faţa mea, măsuţă pe care sau aşezat două pahare mari de whisky cu gheaţă şi privesc felinarul licărind neclar prin ceaţă.

Nu am aşteptat niciodată ca viaţa să facă ceva special pentru mine şi totuşi am realizat mai mult decât mă aşteptam eu. De cele mai multe ori nici nu ştiu cum s-a întâmplat. Pentru mine stilul meu de viaţă este foarte relaxant, like an easy vibe, cum zice cineva. Mă sperie doar faptul că sunt fericită. Când reuşeşti să îţi duci viaţa doar în felul tău propriu, te cuprinde o stare moleşitoare de linişte adâncă. Sunt genul de femeie despre care, dacă treci pe lângă mine, vei zice că „asta e o femeie fericită".Tu trebuie să ştii sau să înveţi totuşi ce putere au avut femeile, asupra politicii şi asupra istoriei, de-a lungul timpului... Există mereu o femeie la originea tuturor marilor realizări... Am regăsit de curând o agendă în care notasem, într-un moment de extaz, însemnări de la ţară. Era un Paşte, cu parfumuri de primavară şi o linişte în care probabil totul îmi era pe mare plac. E o lista pe care după ani am recitit-o cu emoţie, şi, deşi plâng greu, mi-au dat lacrimile.

Mă întrebam adeseori dacă m-au lasat nervii, sau textul e chiar emoţionant. M-am surprins că iubesc raiul din carpetele albe ca neaua, tifon şi molton pentru praf, găleata emailată cu lalele, carafa de lut cu liliac mov, spălatul pe faţă cu apă de ploaie, măştile suple cu argilă, pudding-urile cu vanilie şi lămâie, lecturile incitante, delicioase, cu Argetoianu, Cele Opt Raiuri, Martha Bibescu, filmele, aflate în contrast total cu ţara asta a noastră: Funny Face, Le petit baigneur, săpuniţele mici şi delicate de toate aromele, coriandru, lavanda, periuţele de lemn, curăţatul argintăriei cu cenuşă, polonicul simpatic, camera cu rufărie, lumina,

parfum de detergent, fierul de călcat ca o maşină veche americană, bolul mare cu multe lămâi, fotoliul din baie, plita şi armonia băii parfumate, draperiile cu fluturi şi pelin din dormitor, tu, harnic şi fericit, citind poezii în timp ce plouă prin acoperiş în oalele de supă emailate, pâinicile dumnezeieşti făcute uneori de tine, mâncarea de ştevie din vasul oval negru (gătită la cuptor, cu dragoste, de tine), măturile vechi de lemn, găleata cu cenuşă şi vătraiele, numai lemn şi tablă, lalelele din grădină, liliacul alb înflorit, norii numai fuioare bleu în mişcare, proiectaţi pe cerul din fundul grădinii, iarba verde şi ţuguiată spre luminiţa poienii odihnitoare, coţofenele abia zburlite şi fluturii, vântul, pomii înfloriţi curgând în voaluri mătăsoase şi parfumate spre pământ, vinul roşu purpuriu de la papa şi smerenia înainte de fiecare masă, rugăciunea spusă din suflet, cu lacrimi adevărate în suflet şi în ochii albaştri frumoşi, gustările cu ceapă verde, frumos mirositoare a viaţă nouă, provocatoare şi pâine caldă aburindă, bufetul mamei cu şarlota de Olanda, sosierele cu sos roşu, polonicul fin de porţelan, toate paharele de cristal gravate, soba cojită din dormitor, cu mine călare, tihna dormitorului cu dimensiunile ideale, lumina caldă a veilleusei cu un abat-jour vesel, orange, lectura, mama, cu fotografia ei râzând plină de viaţă şi de fericirea dată de dragoste, care încă mă protejează de tot!, e bine aşa cu ea!, boraxitele de prin sertarul meu cu lenjerii fine albe, dantele, frânghia cu rufe dansând în vântul uscat al iernii reci, mirosul de proaspăt din ţesături, uşa primitivă de la baie cu balamalele de ev mediu scârţâind obosite, vopseaua scorojită pe uşa de la intrare, ca o bunicuţă cu umor, listele şi planurile mele, visatul la chiuveta de piatră de Vistea, la gardul comun cu casa a doua de pe uliţa copilăriei mele, la renovările mereu dorite, la hectare multe şi la trândavie…

Câteodată îmi vin în minte întâmplări tulburătoare, legate de dragostea răvăşitoare care au avut protagonişti oameni, altfel destul de liniştiţi, dar care sau aruncat orbeşte în vâltoarea unor confruntări stupide. Mă gândec la fostul primar al Iaşului, Nicolae Gane, om care nu a scapat nici el de provocări la duel, atunci când sângele clocotea de pasiune şi dragoste. Scena unui astfel de duel o povesteste chiar el în „*Zile trăite*”. Duelul de data aceasta a avut loc în Focşani, unde Gane fusese numit preşedintele Curţii de apel. Care putea fi cauza? Bine'nţeles „cherchez la femme”.

Mai precis, era domnişoara Zorescu, „a cărei frumuseţe atrăgea multă lume”. Adversar în duel şi fără nici o îndoială şi în amor, era un coleg al său, Theodor Botez. Gane mărturiseşte că provocarea nu l-a tulburat, pentru că din exerciţiile de tir din curtea lui Dăscălescu, Botez se dovedise a fi un ageamiu, care nu nimerea niciodată. Finalul a fost totuşi unul lăsat cu strângeri de mână. Botez greşise ţinta, dar în final duelului s-a împăcat cu prietenul său, rămâne însă pentru mine tulburătoare întrebarea omenească: ce anume se prăbuşeşte în noi de ne aruncăm

în hăul unui comportament de om care şi-a pierdut busola? Oamenii au câteodată nevoie de relaxare şi ea trebuie căutată. După un masaj serios cu uleiuri exotice şi cu ienupăr sunt mai în formă decât exotica Naomi Campbell. Simnt că am evadat şi e o întoarcere cu 2000 de ani în urmă, cu locuitori senini şi parcă ceva mai lipsiţi de griji, oamenii au un tempo pacifist care respiră rugăciunea şi meditaţia. În două săptămâni nu am auzit o voce ridicată, în tot ţinutul.

Până şi câinii de aici sunt mai fericiţi şi paşnici. Am avut, recunosc, mereu norocul să am vreo câteva prietene în vârstă, fabuloase, frumoase şi cu personalităţi excepţionale. Victoria lor asupra anilor m-a marcat. Poate de aceea n-am înţeles niciodată văicarelile unora legate de înaintarea în vârstă, sau etichetele jalnice puse în grabă de acei tipi nefericiţi, care cred mereu că la 40 de ani omul e în principiu terminat. E probabil o programare genetică această teamă de care puţini reuşesc să scape, asta este evident, aşa cum tot genetic e trasată şi transformarea.

Toată înţelepciunea vieţii şi experienţele îţi dau puterea să prelucrezi realitatea, întelegând cu adevărat sensurile vieţii, aşa că eşti mai frumos ca la 18 ani. Trebuie să îţi păstrezi mereu minţile şi surâsul buclucaş şi complice, cel de copilă. M-am minunat să văd ce echilibru a reuşit să păstreze Lyggia, prietena mea de 80 de ani, după ce a dispărut Gellu, soţul ei. În seria frumoaselor povestiri ale ei despre Gellu şi întâlnirea lor excepţională, pe care le aşteptam cu gura căscată, s-au mai născut şi câteva complicităţi, care ne-au onorat şi de care ne-am bucurat împreună.

Aşa a apărut „cutra de nenea", faimoasa „ori nu ajută, ori nu trebuie" …sau avertizările despre „o mare plictiseală". În acord cu teroriile unei coerenţe între gând, faptă şi consecinţe, Eliza ne avertiza mereu să nu minţim, nici măcar de complezenţă, pentru că în felul ăsta vom avea o mare şi cam incomodă plictiseală. Eu am aflat, spun cu oarecare mirare, de salutul lor de la Deleni: „să murim frumos", pe care ei şi-l tot urau mereu între prieteni…

Ilustrată din 21 aprilie 1903. Pe actuala stradă a Universităţii încă mai există această casă care era altădată numită „casa Verona", care aparţinea lui Giuseppe Verona, italian fixat la Galaţi şi care era în 1909 furnizor de dale şi borduri. În anul 1857 se înfiinţează la Brăila Agenţia de vapoare Gattorno, care reprezenta interesele Societăţilor anonime de navigaţie Adriatica şi Veneţia şi ale Companiilor de navigaţie Genova, Triestino şi Lloyd. Statutul de porto-franco amplificase exponenţial funcţia comercială a oraşului determinându-l pe italianul Gattorno să-şi construiască propriile debarcadere pentru Agenţia de navigaţie care a funcţionat până în preajma celui de-al doilea război mondial. Aparţinând aceleiaşi comunităţi au fost şi industriaşii Feltroinelli, R. Sonino, A. F. Verona, şi Apozoni, existând şi în Brăila o casă a familiei Verona.

Despre joviala Andre Helene şi performanţele ei de la 104 ani… Despre Emil, salvatooooorul. Iar la Deleni, stând pe terasă, am savurat efectiv, stând tolăniţi la umbră câteva veri la rând, minunăţiile greceşti, mâncare de vinete sau bame parfumate, mâncare de ştevie de primăvară; Eliza era foarte mândră de originile ei greceşti. Şi dacă mă gândesc la dragostea Elizei pentru frumos şi tihna pe care ştia să o construiască, îmi vine în minte stilul provensal, de ţesături cu carouri alb roşu, cu tot felul de stămburi cu flori foarte vii, pline de savoarea renaşterii de primăvară,inspirate şi frumos colorate, care decorau camerele de la Deleni, sau chiar bucătăria din Bucureşti.

Soba roşie, ori aragazul pe patru picioare, ca un marţian, solniţele de perete din tablă emailată, şervetul de olandă brodat de ea în clasa a patra. Şi cred că amestecul interesant dozat de exigenţă şi indulgenţă, a făcut ca Eliza să ştie să îşi apropie mulţi tineri, să fie iubită şi respectată aşa cum îşi dorea.Am dorit să îi ofer un ceai, în oraşul îmbătat de prospeţimea primăverii.

Dar, în câteva minute, a sosit o tavă plină cu ceaiuri şi biscuiţi caramelizaţi cu ciocolată fină din partea casei, special oferite ei. Erau minunăţii realizate de maeştri ai ciocolatei fine din zonă, care afirmau că au folosit „cacao de o calitate excepţională, împreună cu o serie nouă de condimente aromatice speciale, cu note

aromatice de prune". Eliza a produs doar câteva sute de trufe, în cutii de câte şase sau zece bucăţi. Ne introducea într-un paradis al bunătăţilor visate toată copilăria.

Avea vedeta casei Leonidas, din Dorobanţi (scumpă, dar foarte fină şi proaspată, miroase încă din magazin de leşini, tocmai le aduseseră cartoanele aurite, pline cu praline!), o alună întreagă învelită în cremă de unt, cu aromă copleşitoare de cafea extra şi acoperită cu ciocolată albă. Se numeşte Manon Café Blanc. Orangette este doar coajă de portocală învelită în ciocolată, iar Palet d'Or este o ciocolată amăruie, cu mult cacao şi pudrată, cu foiţă de aur.

Erau răstunate pe tăvi de argint filigranat, bomboanele erau făcute manual: cireaşă scaldată în lichior, strânsă într-o cămaşă de ciocolată şi cu codiţă confiată. Arată ca nişte mici şoricei. Gianduja este una dintre cele mai intense praline, cu cremă de ciocolată pură, cu alune. E greu să faci o selecţie între praline în formă de globuri, biscuiţi franţuzeşti, Moşi Crăciuni şi oameni de zăpadă traşi în ciocolată, Chocolate Graphics South Eastern Europe de concepţie austriacă, figurine şi biscuiţi cu unt Traou Mad, Choceur, de la nemţi, din cele cu alune de pădure şi stafide sau alune simple... Cote d'or, de la francezi, cu alune sau simple, cu lapte, After Eight, de la englezi... super bună cu mentă...

Pe strada Domnească la nr.141, vis à vis de Grădina Publică, era inaugurat în 1901 acest minunat Palat Episcopal. Palatul Episcopal al Dunării de Jos s-a construit în perioada 1897-1900, pe locul cunoscut sub numele de „Piaţa lui Ştefan cel Mare". Arhitectul Palatului a fost Toma Dobrescu, iar inginerul constructor era A.F.Bădescu. Edificarea palatului a fost posibilă graţie eforturilor deosebite ale episcopului Dunării de Jos, Partenie Clinceni. În aripa stângă a edificiului a fost amenajat un paraclis al reşedinţei episcopale închinat sărbătorii „Intâmpinarea Domnului", care se prăznuieşte la 2 februarie. Din anul 1965 în „Palatul Episcopal fără pereche" (N.Iorga) funcţionează Muzeul de Artă Vizuală. Ilustrată tocmai surprinde anul de debut al acetei frumoase construcţii a Galaţiului.

Thortons... ediţia specială de Crăciun, delicioasă, o ciocolată belgiană, este un fel de cafea de dimineaţa. Erau şi biscuiţi cu ciocolată, destul de fini, se numesc Morning Cofee, făcuţi de Arnott's, o firmă australiană, biscuiţi sandwich cu ciocolată, Super Kontik, Sondey, biscuiţi Chocolune (biscuiţi extrafini cu umplutură de ciocolată fină, înmuiaţi în ciocolată neagră), Kambly, biscuiți sandwich cu căpşuni, Romdil.

Era foarte bucuroasă că poate să îmi ofere ea mie ceaiul. Am mai întrebat-o apoi dacă ar vrea să ne plimbăm puţin cu maşina, să îi arăt oraşul împodobit. A acceptat delicat, insistând să nu îmi pierd timpul… Aşa că ne-am plimbat mai apoi pe Kisselef şi puţin pe la Arcul de Triumf până la grădina Mioriţa, să îi arăt oraşul împodobit înainte de Crăciun.

Era ultimul ei Crăciun. Când am sosit, în parcarea din faţa casei ei, un mitocan m-a călcat literalmente cu maşina pe picior, în timp ce eu o ajutam să iasă din maşină… aveam şi o urmă de cauciuc de două palme deasupra tendonului…, dar m-a durut numai puţin, fără mari complicaţii.

Asta intra tot în seria benefică a protecţiei prin miracole, care îi plăceau Elizei atât de mult. Îmi povestea bucuroasă că mulţi cunoscuţi de-ai ei au început să trateze Calea Şearpelui, cartea scrisă de Emil, ca pe un mare oracol şi un porte-bonheur totodată. Spunea că, fără să ştie unii de alţii, toţi o deschid pentru a afla ce le mai spune cartea, sau se simt protejaţi de ea atât de direct încât o poartă şi în maşină.

Şi îi spuneam cum gândindu-mă la ce ar fi de făcut pentru ca despre Emil să se vorbească mai mult, să fie citit, intrată la Cărtureşti îmi sărise o carte de pe un raft chiar în calea mea, şi evident era Calea Şarpelui… Îi plăceau şi ei mult aceste confirmări venite din alte lumi, misterioase. Aşa i-ar fi plăcut, desigur, să ştie că la Scala di Milano am întrezărit o doamnă, care îi semăna bine, avea şi o rochie de duchesse verde praz, un mantou de camilhaar beige şi surâsul acela...

Poate şi de aceea, tot concertul Keith Jarrett mi s-au derulat în minte numai imagini cu Emil şi Eliza la Deleni, cu grădina lor paradisiacă, cu bujorii roşii aprinşi, dar şi cu ploaia dulce de primavară, ca dragostea lor. „Excelsa, tot ce face, face la perfecţiune", spunea adesea Emil, şi este și cel mai frumos compliment pe care l-am primit vreodată.

După ce ne-am cunoscut mai bine, Eliza mi-a mărturisit că a fost indusă în eroare la început de unii şi alţii, că abia acum află cine sunt… Era jenată de primele ei gânduri şi îmi tot spunea că e mai bine să ai o surpriză plăcută, devreme ce tot decepţiile sunt mult mai frecvente. Am dus-o curând pe Eliza la spitalul de pneumologie şi eram împreună când am aflat despre diagnosticul ei grav.

Turnul de apă al oraşului Galaţi

În cel mai tensionat moment al aşteptării, medicul radiolog care deţinea „verdictul”, se tachina şi flirta gălăgios cu o asistentă, spre uimirea noastră. Am fost grosolan şi nepoliticos neglijate. Am şi decis să o menajez pe Eliza şi să îi ascund realitatea, aşa că pentru următoarele tratamente cu morfină am invocat calmante din plante. Îmi spunea mereu să am mare grijă de moralul ei. Nu ştiam prea bine unde suntem în oraş, unde e situat spitalul… ajunseserăm pe căi ocolite. Dar, la plecare, ca de obicei când eram cu maşina, i-am propus o plimbare, poate la Emil la cimitir. Credeam că suntem foarte departe de ăsta, când, în capătul străzii, plecând de la spital în altă direcţie decât în cea din care am venit, se profila gardul cimitirului Bellu.

Casa Ion Negoiescu de pe strada Domnească, colţ cu str. Antache, astăzi denumită Lupeni, în spatele hotelului Dunărea şi închisă pentru ieşirea în Domnească printr-un bloc nou construit. Casa cu „Magazinul de mode” pare construită în stil muntenesc, cu decocaţia ferestrelor în formă de semicerc, ornate cu brîuri de cărămidă roşie. Cum familia Antachi era una de bulgari este

foarte posibil ca și acestă casă să fi fost a acestei familii sau a unei alte familii de bulgari stabiliți în Galați. Casa Ion Negoiescu este una cu balcon de tip donjon plincintrat, specific pentru stilul turcesc, dar forma ferestrelor pare să fie inspirată de arhitectul Petre Antonescu, adică această casă pare să fie construită odată cu celebrul Palat al Navigației, de pe strada Portului.

Ni s-a părut atunci ceva de necrezut. Lângă mormântul lui Emil, d-na Eliza s-a prăbuşit pe cruce şi a atins-o apăsat, cu toată palma. Mi-a spus îndurerată: „nici nu ştiu de ce nu rămân aici". După puţin timp s-au regăsit. Şi nici asta nu a fost simplu, întrucât se găsesc mereu unii care încearcă să despartă anapoda, oamenii de nedespărţit. Dar de asta se ocupă doar Dumnezeu.

Şi deşi în ziua înmormântării era ger mare şi un nor foarte dens, pentru câteva momente soarele a strălucit intens, chiar în timpul înmormântării. A fost ca un zâmbet pentru ea. Discreţia este una din regulile de aur atunci când devii curtezană. Asta mi s-a repetat de atâtea ori, încât nu pot nici măcar să dau detalii despre zeii, care au trecut, ca lebăda, prin patul meu. La oricare din aceste categorii de „meseriaşe" ar apela bărbatul grec din antichitate, plăcerea îi este asigurată. Pe toate vasele greceşti, cu scene fierbinţi erotice, amantele creole se oferă partenerilor grăbiţi, de regulă, din spate.

Această poziţie diferenţiază net plăcerea „reală", chiar dominatoare şi vanitoasă a bărbatului grec, de relaţia sexuală casnică, stabilă, în care penetrarea era „clasică", faţă în faţă, ochi în ochi. Bărbatul antic grec ieşea ades foarte diplomat din ispita lenii domestice, frecventând, foarte intens, cu o frenezie dusă până la extrem, un alt gen de femei decât aceea pe care şi-o luase de nevastă. Aproape fiecare personalitate antică mare avea câte o hetairă. Marele Socrate a avut-o pe Metaneira, împăratul Alexandru cel Mare o avea pe Thais, Pericle pe Aspasia, iar Sophocle pe Archippe, Aristotel pe Herpylia, Platon pe Acheaenassa, toate femei foarte frumoase şi extrem de inteligente.

De la Demostene aflăm că soţiile sunt de dorit doar pentru copii legitimi, pentru plăcerile trupului sunt însă necesare frumoasele şi inteligentele curtezane, adică cele care nu pun frâu plăcerii şi dezvoltă gândirea. Este cu atât mai surprinzător cum, într-o epocă a „misoginismului casnic" extrem, femeile au tot făcut istorie! Inspirând, încântând, dictând, dominând toţi marii bărbaţi ai epocii lor! Mi se pare nu doar niţel prea comod, ci şi foarte util, ca să citez tehnologia: „Mai întâi, hetaira stimulează puţin spiritul clientului (fugit de acasă, de banalitate şi de cicăleală) printr-o foarte inteligentă conversaţie.

Abia apoi i se oferă cu dosul ei, talentat şi poate inspirat. Aceasta este peste puterea de rezistenţă a unui bărbat grec! Deşi prostituatele de lux ale Atenei pretind adesea sume ameţitoare pentru serviciile lor, cei mai însemnaţi bărbaţi ai Epocii de Aur se comportă prea ciudat, ca nişte omuleţi, miorlăiţi şi scâncitori.

Hetaira, femeie emancipată intelectual, ţine în mână, cu fermitate şi cu diplomaţie, destinele Cetăţii, alternându-şi, cum altfel?, amanţii în funcţie de perspectivele lor politice, ori şi de vârstă, sau doar de „potenţa”, aşa generic vorbind, acestora.”

Regimentul 11 dorobanţi a fost creat prin Înaltul Decret nr. 1064 din 05 iunie 1872 sub denumirea de Regimentul 5 de dorobanţi, în garnizoana Galaţi fiind unul din cele opt regimente constituite ca urmare a desfiinţării batalioanelor şi escadroanelor de miliţie şi companiilor teritoriale de grăniceri, conform legii din 27 martie 1872, prin care au fost puse bazele armatei teritoriale („Monitorul Oastei” pe anul 1972, p. 406-413). La înfiinţare era organizat pe trei batalioane şi opt companii cu efectiv recrutat din judeţele Covurlui şi Cahul. Din considerente teritoriale suprafaţa de exercitare a autorităţii militare fiind prea mare, ceea ce îngreuna organizarea şi mobilizarea rapidă a regimentelor a fost emis Decretul nr. 2195 din 26 noiembrie 1876, prin care numărul regimentelor de dorobanţi a fost dublat începând cu 01 ianuarie 1877 („Monitorul Oastei”, nr. 35 din 09.12.1876- Partea Oficială, p. 811, 818). Astfel, Regimentul 5 a fost numit Regimentul al unsprezecelea de dorobanţi. Datorită poziţiei sale geografice spre deosebire de celelalte regimente care prin noul decret aveau în compunerea lor numai două batalioane, Regimentul al unsprezecelea şi-a păstrat organizarea pe trei batalioane: - batalionul 1 – Covurlui; batalionul 2 – Cahul şi batalionul 3 – Bolgrad – Ismail („Monitorul Oastei”, nr. 1 din 12.01.1877- Partea Oficială, p. 11, p. 36). Prin Înaltul Decret nr. 2304 din 16 aprilie 1877 unitatea şi-a restrâns efectivele într-un singur batalion, care a fost anexat Regimentului 9 dorobanţi Brăila, şi s-a concentrat pe Dunăre, participând la războiul pentru independenţă alături de acesta. La 8 aprilie 1879, Batalionul 11 dorobanţi a fost desfiinţat şi s-a contopit definitiv cu Regimentul 9 dorobanţi (Centrul de Studii şi Păstrare a Arhivelor Militare Istorice (în continuare: C.S.P.A.M.I.), fond Marele Stat Major, Secţia organizare-mobilizare, crt. 2637, fila 16). Pentru înlesnirea unei mai bune administraţii, s-a ajuns la concluzia că este necesar ca fiecare judeţ să aibă câte un regiment de dorobanţi. Astfel, prin Înaltul Decret nr. 1163 publicat în Monitorul Oastei nr. 10 din
15 aprilie 1880, s-a hotărât crearea a treizeci de regimente de dorobanţi. Începând de la această dată regimentul a fost reînfiinţat şi s-a numit Regimentul de dorobanţi Covurlui nr. 11 cu reşedinţa la Galaţi şi cuprindea în exclusivitate judeţul Covurlui („Monitorul Oastei”, nr. 10 din 15.04.1880- Partea Oficială, p. 259). Pentru perpetuarea tradiţiei regimentelor de dorobanţi şi ale districtelor de recrutare, cât şi pentru păstrarea amintirii faptelor celor mai strălucite ale istoriei noastre prin Înaltul Decret nr. 2329 din 11 iulie 1891 s-a hotărât ca pe lângă numerele de

ordine ale regimentelor de dorobanţi să se adauge şi numele districtului de recrutare pentru regimentele care se recrutau dintr-un singur district. În baza acestui decret Regimentul al 11-lea de dorobanţi a primit denumirea de Regimentul Siret nr. 11 („Monitorul Oastei", nr. 28 din 13.07.1891- Partea Oficială, p. 914). Înfiinţat în 1872 regimentul a participat la luptele de la Vidin şi Plevna pentru independenţa ţării din anii 1877-1878 şi s-a încununat de glorie în războiul din anul 1913. Mărturie a faptelor de arme săvârşite în aceste războaie sunt decoraţiile primite: Crucea trecerii Dunării 1877 şi Medalia de război 1913. Cu acelaşi patriotism desăvârşit unitatea a participat şi la Primul Război Mondial 1916- 1918, pentru realizarea idealului naţional. La data decretării mobilizării din 15 august 1916, Regimentul Siret nr. 11 a înfiinţat ca organ de mobilizare Regimentul 51 Infanterie, care a funcţionat până la 1 august 1923, când prin Înaltul Decret nr. 1764 a fost desfiinţat. A luptat în subordinea Diviziei 6 infanterie, Grupul-Valea Buzău. Pierderi de efective şi materiale a suferit la 15 decembrie 1916 în luptele de la Dealul Şoimului şi s-a încununat de glorie în luptele de la Mărăşeşti. S-a înapoiat în garnizoana de reşedinţă la 1 mai 1918. În anul 1919 a participat la luptele din Ungaria. Faptele de arme de care a dat dovadă regimentul în războiul de reîntregire a neamului au fost răsplătite prin decorarea drapelului cu medalia „Crucea comemorativă" cu baretele Turtucaia, Carpaţi şi Mărăşeşti. După încetarea ostilităţilor regimentul s-a aflat dislocat în Basarabia până la 15 octombrie 1923, când a revenit la Galaţi. La aceeaşi dată Regimentul Siret nr. 11 a ieşit din subordinea Diviziei a 6-a infanterie şi a intrat în compunerea organică a Diviziei 21 infanterie (Loc.cit., fond Regimentul 11 dorobanţi, crt. 120, filele 5, 6, 102, 197). Prin Decretul Regal nr. 1778 din 23 mai 1932 denumirea Regimentului Siret nr. 11 a fost schimbată în Regimentul nr. 11 de dorobanţi Siret („Monitorul Oastei", nr. 122 din 28.05.1932 - Partea Oficială, p. 3445). La 5 septembrie 1939 punându-se în aplicare planul de mobilizare pe anul 1939-1940, regimentul şi-a reînfiinţat sarcina de mobilizare din Primul Război Mondial. Regimentul 51 infanterie cu care s-a contopit la 15 octombrie 1940. La data decretării mobilizării din 22 iunie 1941 unitatea se găsea pe Prut cu misiunea de a apăra şi rezista la încercarea oricărei incursiuni din direcţia Cahul-Oancea. După o serie de lupte susţinute cu succes în regiunea podului Oancea a reuşit să treacă Prutul pe podul de vase la sud de Fălciu şi a participat la luptele de la: Stoeneşti, Dealul Epureni şi Ţiganca. În luna august, partea operativă a unităţii a reuşit să treacă Nistru, iar partea sedentară s-a înapoiat la Galaţi. Datorită pierderilor în oameni la începutul lunii septembrie, regimentul a trecut la reorganizarea pe două batalioane primind un batalion de la Regimentul 17 infanterie cu care s-a contopit, funcţionând sub denumirea de Regiment 11/17 dorobanţi până la 12 noiembrie 1914. Cu efectivele complete a luptat până la căderea Dalnicului şi Odessei. Înainte de a părăsi zona de operaţii, Marele Stat Major, Secţia 1 cu Ordinul nr. 8209 din 18 octombrie 1941 a hotărât ca regimentul Diviziei 21 infanterie să fie dislocat operativ în cursul iernii 1941-1942. Astfel, batalionul II al regimentului a rămas în garnizoana Chilia în scopul apărării coastei Mării Negre, o companie la Periprava şi alta la C.A. Rosetti-Cordon pentru paza litoralului. În conformitate cu Ordinul Marelui Stat Major nr. 624.316 din 02 iulie 1943, regimentul a fost evacuat în localităţile Fântânele-Smârdan, Vânători. La 14 octombrie 1943, Divizia 21 infanterie a emis Ordinul nr. 32.303 prin care Regimentul 11 dorobanţi s-a deplasat la Odessa pentru a schimba Regimentul 10 dorobanţi. Compania a 3-a garnizoană la 27 martie 1944 a fost mobilizată şi trimisă în garnizoana Ismail, unde a rămas până în luna noiembrie 1944 în scopul păstrării ordinei interne şi apărării contra paraşutiştilor. Partea sedentară a unităţii a fost evacuată la 22 aprilie 1944, în comuna Liţa, judeţul Teleorman. Din Ordinul Marelui Stat Major nr. 20.858 în luna aprilie 1944 a fost constituit Detaşamentul 121 infanterie, în competenţa căruia intra şi un batalion de marş al Regimentului 11 dorobanţi care a fost instalat la Vest de Siret. Partea operativă a Regimentului 11 dorobanţi începând cu data de 15 aprilie 1944 a intrat în compunerea Detaşamentului colonel

Georgescu, ce se afla la dispoziţia Armatei a 3-a în zona Jibrieni. În timpul evenimentelor de la 23 august 1944 a acţionat în zona Brădeanu-Pogoanele-Bucureşti[278]*. Cu acelaşi eroism Regimentul*

[278] Regimentul 11 Dorobanţi Siret-Galaţi intră în luptă la chemarea patriei: „Treceţi Prutul", iar la Ţiganca, Prut, Basarabia, Odesa îşi face datoria cu abnegaţie, primind apoi frontul de apărare a Mării Negre în zona Odesa - Limanul Nistrului. 1943-1944 - Regimentul se luptă pe Nistru în zona Purcari, Răscoieşti, Antoneşti-Sud Tighina, repliat după retragerea din Odesa, ca urmare a dezastrului german de la Uman şi realizarea noului aliniament de apărare pe linia Tg. Neamţ, Iaşi, Chişinău. 23 august 1944 - Puternica ofensivă a Frontului II Ucrainean, comandat de mareşalul Malinovschi, realizată în dimineaţa zilei de 20 august 1944, rupe apărarea liniilor româno-germane. Regimentul 11 Siret se retrage cu toate efectivele şi armamentul din dotare în zona Şendreni-Braniştea. Prin lupte scurte la Albeşti - Brădeanu - Pogoanele, jud. Brăila cu trupele germane în retragere, ajungem la Gherghiţa - Prahova, unde suntem îmbarcaţi în vagoane şi la 17 septembrie 1944, regimentul nostru coboară din trenuri la Mediaş de unde în marş forţat ne îndreptăm spre Mureş, intrând în dispozitivele de luptă. Aşadar, în 30 de zile, regimentul face saltul de pe Nistru pe Mureş - deci aproape 400 km. 22 septembrie 1944 - Au trecut de atunci 60 de ani şi puţinii rămaşi a fi bătrâni veterani de război îşi amintesc de acele zile grele. Pe Mureş, la Cipău - Oarba de Mureş, luptele au durat aproape 14 ore, germano-maghiarii opunând o crâncenă rezistenţă, favorizată şi de configuraţia terenului, care le permite conducerea eficientă a focului de arme la toate calibrele. Aici, la Oarba de Mureş, după încetarea luptelor, 319 militari nu au mai răspuns la apel, Regimentul 11 Siret pierzând 7 ofiţeri, 1 subofiţer, 127 ostaşi; 184 răniţi şi evacuaţi. Atunci au căzut la datorie slt.(r) învăţător Talaşman Stavăr, slt. (r) învăţător Irimia Gheorghe, soldat Dobre Şt. Gheorghe din comuna Ioneşti, Dâmboviţa, elev plutonier TR învăţător Poalelungi din com. Măstăcani, jud. Galaţi şi mulţi alţii. Septembrie 1944 - 13 octombrie 1944 - Regimentul nostru îşi continuă drumul de luptă, ajungând la poalele munţilor Mezeş şi cu obiectiv urgent Ciurtelacul Hodolului şi Satu-Mare. Cade în luptă colonel Stătescu Eugen, comandantul Artileriei Diviziei 21, din care regimentul nostru făcea parte. 22 octombrie 1944 - Regimentul intră pe teritoriul Ungariei, cucerind satul Melk. Cade în luptă sublt. Cantonieru Decebal din Brăila. Noiembrie 1944 - ajunul Noului An 1945 - Timpul se împotriveşte efortului nostru militar. Ploi continui, reci, brumă noaptea, noroaie şi drumuri imposibile, iar noi suntem încă cu echipament de doc - ţinută de vară. Caii sunt epuizaţi, o căruţă cu muniţie se înfundă până la osii, 40 de oameni nereuşind să o mişte. Într-un atac, cade grav rănit slt. de artilerie Bălan Stelian, fiu al oraşului Galaţi. Reîncepem atacul, inamicul cedează în zona Tokai Meghiazc, ajungem pe râul Hernard şi intrăm în Cehoslovacia, ocupând înălţimile Slovenska - Rudobonie. Anul Nou 1945 - Regimentul este încleştat în luptă cu forţele germano-maghiare, avantajat de teren şi lucrările genistice de apărare. Primim din ţară nişte sărăcăcioase pachete de Anul Nou, cu câţiva covrigi, cărţi poştale, ţigări şi... lumânări. Pe toţi cei prezenţi pe front îi frământă dorul de cei dragi de acasă şi teribila întrebare: „Oare se va mai termina vreodată acest război?" Germanii atacă în forţă chiar şi în ziua de 1 ianuarie. Greu de tot, cu jertfe, respingem atacul german. 1 ianuarie - 23 ianuarie 1945 - Regimentul reia atacurile, rupând apărarea germană şi înaintând ferm. Intrăm, împreună cu alte unităţi, în oraşul Rojneva (Rosenau). Suntem primiţi cu lacrimi de cca 30 de aviatori americani, prizonieri, majoritatea mari mutilaţi şi care fuseseră abandonaţi în subsolul unui spital. Cade în luptă slt. Şotrocan Ion din Galaţi. Ianuarie - martie 1945 - Atacăm inamicul amplasat mereu în apărare pe Munţii Metalici şi Tatra Mare, în direcţia Szvolen-Branska-Bistriţa, pe care o ocupă, în parte, la lupte participând şi sovieticii şi alte unităţi române. Victoria este salutată de Moscova cu 124 de salve de tun, Generalul Dăscălescu Nicolae, comandantul trupelor româneşti fiind citat prin Ordin de zi. (Generalul Dăscălescu Nicolae şi-a încheiat viaţa ca simplu cioban în Munţii

11 dorobanţi a participat la luptele pentru eliberarea Ardealului şi a teritoriilor Ungariei şi Cehoslovaciei. Pentru faptele sale de arme drapelul a fost decorat în luna mai 1946 cu Ordinul „Mihai Viteazul" cls. a 3-a. La 26 octombrie 1944, în baza Instrucţiunilor nr. 70.200 ale Marelui Stat Major şi a prevederilor protocolului la Convenţia de armistiţiu, Regimentul 12 infanterie s-a contopit cu Regimentul 11 dorobanţi în garnizoana Turnu-Măgurele (Loc.cit., crt. 2150, nenumerotat). Partea Sedentară s-a înapoiat în garnizoana Galaţi. După întoarcerea în ţară regimentul s-a stabilit cu un batalion şi serviciile în garnizoana Botoşani şi cu cel de-al doilea în garnizoana Dorohoi. Ca urmare a desfiinţării Diviziei 21 infanterie în conformitate cu instrucţiunile speciale nr. 50.200 ale Marelui Stat Major din 10 iunie 1946, regimentul a trecut în subordinea Diviziei 6 infanterie având comanda şi două batalioane la Botoşani şi un batalion la Fălticeni. În baza aceloraşi instrucţiuni Regimentul 11 dorobanţi a primit la 15 iulie 1946 de la Regimentul 27 sau 26 infanterie prin contopire efectivele şi averea acestuia (Ibidem, crt. 2418, f. 180). La numai un an de zile, în anul 1947 s-a contopit cu Regimentul 36 infanterie (Ibidem, crt. 2508, f. 92). Odată cu intrarea în vigoare a noii numerotări a unităţilor şi formaţiunilor militare la 01 decembrie 1951 prin Ordinul Marelui Stat Major nr. 0319531 Regimentul 11 dorobanţi a primit numărul 154. Şi-a continuat activitatea sub denumirea de Regimentul 154 infanterie (Loc. cit., fond Regiunea a 2-a militară, Secţia organizare-mobilizare, crt. 7, f. 36) până în anul 1954, când a fost transformat în regiment mecanizat.

Pentru a-şi asigura cumva în exclusivitate favorurile Aspaziei, deocamdată acordate doar (?) lui Socrate, cel mai strălucit politician şi edil al Atenei, Pericle, divorţează, pentru a se putea izola, public şi politic, dar în braţele celei pe care o dorea şi o venera. Se spune că războiul peloponeziac, care a pus capăt hegemoniei ateniene, fapt istoric acceptat ca fiind declanşat tocmai ca o reacţie a Spartei şi altor oraşe-state împotriva „dictaturii" metropolei, a avut o „amorsă" de sorginte pur sexuală: atacul Atenei lui Pericle împotriva Megarei, un oraş care ar fi răpit două hetaire din anturajul iubitei sale, Aspazia. Lais din Corint este un alt

---

Neamţului, protestând astfel pentru impunerea României la un regim politic pentru care el nu luptase.) Cade în luptă colonelul Ţârcă Ioan, comandantul Regimentului 11 Siret. 27 martie - 5 aprilie 1945 - Lupte grele în Munţii Tatra, acoperiţi cu zăpezi mari, cu mari probleme de aprovizionare hrană şi muniţii. Se ocupă cotele 1088 şi 1238 şi apoi localităţile Târnovo-Coro, Opatovo, Legota, Hodlova. Aprilie 1945 - 9 Mai 1945 - Regimentul îşi urmează drumul de luptă alături de sovietici, cu care colaborăm foarte bine. Ocupăm Dol Motesice, Kubra, Dobra, Rubenice, Ganderlatu, Tovacov, Gruşca, Visevice, Pascovice, Ludicov şi la 11 mai 1945, ora 9,30, urmărind permanent inamicul, suntem la 80 km de Praga. Se va da ordin de retragere pe 20 km, zona urmând a fi ocupată de Armata U.S.A. Regimentul intră în bivuac la Zdireţ-Gluhoka, după ce în ultimele zile urmărim armata germană pe o distanţă de 150 km. 9 iunie 1945 - Regimentul 11 Siret începe marşul de întoarcere, în faţă având de parcurs 1600 km pe jos, sovieticii refuzându-ne orice mijloc de transport. Se fac marşuri zilnice de 30-50 km, dar fără a simţi oboseala. Veneam spre cei dragi din ţară. Urmăm traseul: Brno, Austerlitz, Hododin, Opatova, Nitra, Cerne Mir, Bogovic. 15 iulie 1945 - Regimentul nostru trece Tisa şi la ora 5,30 intrăm în România, patria noastră dragă prin punctul de frontieră Vârsand. Atunci am văzut goana nebună a tuturor care, trecând graniţa, se aruncau la pământ, sărutându-l şi sărutându-se între ei. - Colonel (r) Balaban C. Gheorghe.

exemplu astăzi clasic de „femeie forte”: după ce ea acceptă să pozeze sculptorului Miron, vorbindu-i şi dezbrăcându-se lasciv, acesta nu mai poate lucra deloc şi sfârşeşte prin a-i oferi întreaga sa avere pentru o singură noapte în doi. „Modelul” îl refuză însă, categoric! Nici măcar marele orator Demostene nu este mai norocos: aceeaşi Lais îi cere doar pentru o „partidă” exorbitanta sumă de zece mii drahme greceşti (echivalentul a 5000 perechi de încălţăminte)!

Pe strada Domnească Grand Hotel după deschidere

„Moralitate” care n-o împiedică însă deloc pe Lais să se ofere gratuit bărbaţilor cu chip de efeb, frumoşi, între care filozofului sărac lipit pământului, Diogene. Cherchez la femme! Lais n-o face însă numai pe gratis. Ea devine astfel atât de bogată, încât finanţează construcţia de temple şi clădiri oficiale din Atena. Chiar şi atât de vechiul şi de actualul „divorţ” între Orient şi Occident are, după părerea unui istoric, o cauză evident „sexuală”: pentru a o impresiona pe curva de lux, Thais din Atena, care era chiar amanta şi însoţitoarea celui mai bun prieten al său, Ptolemeu (viitorul rege al Egiptului), Alexandru cel Mare se erijează în răzbunătorul, după un secol şi jumătate, al oraşului ei natal, cucerit atunci de regele persan Xerses.Alexandru ordonă incendierea palatului lui Xerses, probabil că pe atunci era cea mai remarcabilă clădire din lume!

Hortensia Papadat-Bengescu, n.8/20 dec.1876, Iveşti-5 martie 1955, Bucureşti. Era fiica generalului Dimitrie Bengescu (comandantul brigăzii locale de infanterie din Focşani, descendent din familia istorică Bengescu) şi a profesoarei Zoe Ştefănescu, şi nepoată a generalului George Bengescu Dabija, junimist şi dramaturg. Căsătorită (în 1897) cu magistratul Nicolae Papadat, îl urmează cu familia (cu copii: Nen, Zoe, Marcela, Elena) în diverse oraşe (Turnu Măgurele, Buzău, Galaţi, Focşani, Constanţa, Bucureşti). Scriitoarea Constanţa Marino-Moscu o determină să scrie literatură. Este inclusă în galeria celor 100 mari scriitori români de-a lungul timpului. Hortensia Papadat Bengescu a locuit o perioadă şi în oraşul Focşani, unde soţul ei, magistrat de meserie, a fost transferat şi chiar numit, prin decizie ministerială, preşedinte de tribunal local. A stat în Focşani aproape 13 ani (A venit prin 1910 cu soţul său, magistratul Nicolai Papadat, care era preşedintele tribunalului.), prin diferite case închiriate. Din cele câteva case în care au locuit, una singură a rezistat până în zilele noastre şi încă din vremea regimului trecut a fost însemnată cu o tăbliţă ca loc special în care a locuit celebra scriitoare. După un timp, focşănenii au uitat şi casa şi tăbliţa şi strada, vechii proprietari au vândut imobilul de pe strada Alexandru Golescu de la nr 9 sau lau partajat prin succesiune, iar noii proprietari, spre cinstea lor, chiar dacă nu mai stăpânesc decât 1/3 din respectiva casă, au restaurato, au zugrăvit o, iau schimbat învelitoarea, dar au păstrat şi o tăbliţă, de altă culoare şi din alt material decât cea originală, pe care se menţionează celebrul personaj care a locuit în trecut între acei pereţi. În 1923, după sălăşluire de 13 ani la Focşani, Hortensia Papadat Bengescu ne părăsea pentru totdeauna, urmânduşi soţul care fusese înaintat consilier la Curtea de Apel din Bucureşti. – Apud Florin Marian Dîrdală, Arhivele Naţionale Vrancea, Autoarea romanelor puţin agreate de liceeni şi Focşaniul cu grădinile pline de flori, ziarul Monitorul de Vrancea, Miercuri, 29 aprilie 2015.

Până la acest act necugetat, neamurile Orientului Apropiat îl admirau pe Alexandru, ca pe un tânăr erou divin. De atunci, toţi arabii l-au identificat ireversibil, pe cel mai mare cuceritor al Antichităţii, cu un simplu „huligan întârziat în pubertate", cum mai cunosc eu unul şi astăzi, un derbedeu politic incult, mitocan, saşiu şi crăcănat.

Probabil că nimic nu este, totuși, nou sub soare, pentru că în acest sens există o unanimitate care nu îngăduie o altă interpretare a creației. Curvia este așadar și dragostea care se poate cumpăra repede, iar chiar cuvântul „porneuo" (πορνεύω)

se poate traduce cu „a te prostitua”. Referindu-se la acest fenomen şi Seneca[279] vede în castitate o dovadă a urâţeniei. Juvenal[280] în *Satire* ironizează ieşirile sexuale ale Mesalinei, soţia lui Claudius, despre care spune: „se întorcea în aşternutul imperial cu toate mirosurile casei de toleranţă.” Nero[281] îşi satisface poftele fie în aşternutul mamei lui, fie în patul vreunui tânăr, Caligula[282] lângă faldurile rochiei Drusillei, sora acestuia.

Modul ciudat în care marii bărbaţi ai Antichităţii se ruinează pentru femei, sau dimpotrivă, se realizează şi se afirmă pe lângă ele, dovedeşte cred că doar un singur lucru: acela că, undeva în sinea lor cea mai adâncă, bărbaţii duc sigur, probabil în atemporalitate, dorul lor evident al unei tovarăşe de viaţă cu apucături mult prea senzuale, stimulatoare, conciliante şi chiar înţelegătoare. Împărţirea sumară a lumii în genul masculin şi feminin, începută încă în zorii umanităţii, nu înseamnă nicidecum că graţia, inteligenţa şi ambiţia femeilor nu ar conduce la „întărirea” acestei false dihotomii.

Ba, chiar dimpotrivă! În cartea lui Alex Mucchielli, carte publicată sub titlul „Arta de a influenţa, analiza tehnicilor de manipulare” , acesta povesteşte pe larg că în antichitatea greacă, o femeie ucigaşă a obţinut achitarea din partea judecătorilor, prin simplul gest de a-şi fi dezbrăcat toga albă şi de a se fi înfăţişat goală, înaintea acelor judecatori bătrâni şi posaci. Era un gest uimitor făcut de o femeie extrem de temerară și de frumoasă a acelor timpuri de la începutul civilizației lumii grecești. A contat probabil și uluiala în fața a ceva nemaivăzut până atunci, a contat perplexitatea judecătorilor, puși să se pronunțe într-un caz pentru care nu aveau un precedent.

---

[279] Lucius Annaeus Seneca (sau mai simplu Seneca sau Seneca cel Tânăr, n. cca. 4 î.Hr. – d. 65) a fost un filosof stoic roman, preceptor al împăratului Nero. Seneca a ocupat și funcții în administrația Imperiului. A fost fiul lui Seneca cel Bătrân (55 î.Hr.-41d.Hr.).

[280] Iuvenal sau Iuvenalis (Decimus Iunius Iuvenalis), a fost un poet latin care a trăit în secolele I și II după Hristos. A scris *Satirele* (*Satires*), critică aspră și pitorească a viciilor, care se remarcă prin realismul descrierilor, vioiciune, forță retorică, stil satiric de mare efect.

[281] Nero Claudius Caesar Augustus Germanicus (n. 15 decembrie, 37 - † 9 iunie, 68) a fost al cincilea împărat roman al dinastiei iulio-claudiene. Se presupune că a dat foc Romei. Era bănuit ca ar fi violat-o pe mama lui. Nero face parte din acei împărați care au fost foarte aspru judecați în literatura antică.

[282] Caligula (latină: *Caius Iulius Caesar Augustus Germanicus*, 31 august 12 d.Hr. - 24 ianuarie 41 d. Hr.), de asemenea, cunoscut sub numele de Gaius, a fost Împărat Roman între anii 37-41. Caligula a fost un membru al casei conducătoare convenționale, cunoscută sub numele de dinastia Iulio-Claudiana. Germanicus a fost tatăl lui Caligula, nepotul și fiul adoptat al împăratului Tiberius, a fost un general de succes și unul dintre cele mai iubite figuri publice din Roma. Tânărul Gaius a primit porecla de Caligula (însemnând „cizmă”, diminutivul de Caliga, sandală purtată de soldații romani) de la soldații tatălui său în timp ce i-a însoțit în timpul campaniilor sale din Germania.

De atunci s-a păstrat în lege textul care interzice judecătorilor să nu judece, sub motiv că nu ar exista o lege, abaterea judelui purtând numele de „denegare de dreptate”. Chiar şi atunci, valoarea socială educativă, de respect şi admiraţie pentru frumuseţea fizică, era în mod cert mai mare decât valoarea punitivă şi brutală a încălcării unei alte norme, precum crima în cazul de faţă.

Astfel judecătorilor, uluiţi de această frumuseţe nemaivăzută a femeii, li s-a părut nedrept faţă de zei şi societatea de atunci, ca să o priveze de vederea unei astfel de frumuseţi rare, în braţele căreia, bătrânii judecători din sfatul cetăţii sau visat poate, chiar până la moartea lor. Mintea noastră lacomă se roteşte mereu cercetătoarte şi agitată, ca o planetă greoaie, dar foarte agitată mereu şi mereu, numai şi numai în jurul lor, al tuturor femeilor frumoase şi dorite, ca şi a dorinţelor doar imaginate.

În Grecia lui Ulisse, frumoasa Elena şi îngrozitoarea Medeea aveau şi ele trucurile lor de frumuseţe. Epopeea homerică ne oferă informaţii despre canoanele de frumuseţe ale timpului său, în care armonia proporţiilor era cel mai important lucru. Care dintre femei nu a închis ochii şi nu s-a visat, pentru o secundă, în pielea Cleopatrei[283], Semiramidei[284], Jezabelei[285] sau chiar a Salomeei[286]? Numele lor provocator şi feminin răsună în timp, precum ecoul frumuseţii lor. Când Eva a muşcat din mărul acela a luat în trupul ei o forţă atât de uriaşă, încât până şi Dumnezeu a fost speriat şi a trebuit să o alunge din Eden. Teatrul vieţii tuturor se joacă după o cunoscută schemă, care susţine conceptul de spectacol şi se compune din trei „elemente” şi care sunt interdependente: personaj, situaţie, relaţie. Este

[283] Născută în anul 69 î.Hr. a devenit Cleopatra a VII-a a Egiptului, la moartea tatălui său, Ptolemeu al XII-lea, în anul 51 î.Hr. Moartea ei legendară şi felul cum cucerise inimile celor doi generali, ambiţiile ei privind gloria Egiptului elenistic şi opoziţia faţă de Imperiul Roman, o consacrară drept una din cele mai celebre femei din istorie.

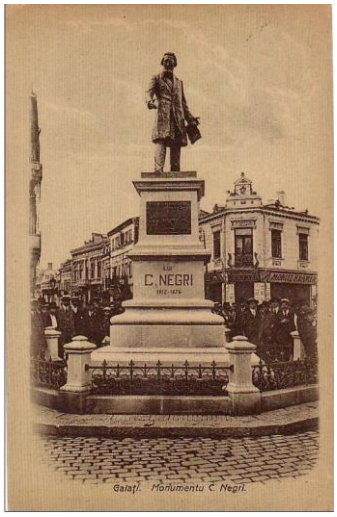
[284] Se spune că fiul lui Naboplashar, Nebuchadnezzar al II-lea (604-562 î.Hr.), a construit celebrele grădini suspendate, pentru a-i face plăcere iubitei sale, care adora „vecinătatea munţilor”. Semiramida este o regină asiriană rămasă legendară. Istoriografia greacă, care a reunit în personalitatea sa trăsăturile mai multor regine asiriene şi babiloniene, i-a atribuit construcţia „grădinilor suspendate din Babilon”, una dintre cele şapte minuni ale lumii antice. Cercetarea modernă a identificat-o pe Semiramida aceiaşi cu Sammuramat, energica soţie a lui Samsi-Adad V şi mama lui Adad-nirari III. Menţionarea numelui reginei imediat după cel al suveranului Adad-nirari III (811-782), într-o serie de inscripţii asiriene au dat naştere ipotezei că Sammuramat ar fi executat regenţa în timpul minoratului fiului ei (811-806).

[285] Izabela era fiica lui Etbaal I, împăratul Sidonului, soţia lui Ahab, rege al regatului antic evreiesc Israel (ca. 873 - 852 î.Hr.) cu capitala la Samaria, desemnând o femeie perversă, de moralitate îndoielnică, ocupându-se de „preacurvie” (Apoc. 2:22).

[286] Salomeea, o profesionistă a seducţiei consacrată mai ales în calitatea ei de dansatoare. Salomeea, tânara femeie care obţine prin farmecele sale de la Irod Antipas capul lui Ioan Botezătorul. Irod i-a spus, fermecat de femeia din ea: cere de la mine orice vei voi şi îţi voi da.

poate triada de fier din care, în momentul când unul din acei termeni lipseşte, se desfiinţează conceptul de teatru. Istoria arată că societatea este cert grefată pe o vastă canava de concepte (semne şi mituri) care se reformulează. Vechile pageanturi, platforme ambulante pe care se dădeau primele reprezentaţii ale noastre pe scena lumii vechi, nu au dispărut niciodată de tot, doar omul migrează, transcede mereu spre alte năzuinţe, dar scena nu mai are o grandoare extraordinară.

Dovadă foarte necesară este, chiar şi în buna literatură, a timpului visării avute: „Dar să iertaţi vă rog, Mylord/ Nevrednicului cuget ce-ndrăzneşte/S'aducă o poveste-atât de mândră/Pe-aceste biete şubrezite scânduri"[287]. Aşa că, află măcar acum dragule, despre femeile ce-şi caută continuu împlinirea sexuală se vorbeşte ca fiind doar „pântece, puţuri de plăcere".

O ilustrată făcută după dezelirea monumentului lui Costache Negri, din Piața Regală

Celebra Messalina,[288] devoratoarea de bărbaţi, este percepută ca o isterică, iar excesul plăcerii masculine, luat drept o slăbiciune morală. Ce-aş vrea eu să ştii de

[287] *Prologul de la Henric al V-lea*, William Shakespeare.

[288] Valeria Messalina, „cinstita" soţie a lui Claudius. Claudius avea 50, iar ea mai puţin de 20 de ani. După ce i-a daruit lui Claudius doi copii, Tiberius Claudius Germanicus şi Octavia, Valeria Messalina şi-a asigurat o bună poziţie la palat, dar niciodată nu i s-a acordat titlul Augusta. Lacomă şi mai ales desfrânată, Messalina devine geniul nefast din prima parte a domniei împăratului. După Dio Cassius, pentru Messalina nu era de ajuns să fie adulteră, curtezană şi prostituată la palat, prostituând şi alte femei, dorea şi mai mult, să aibă mai mulţi soţi. Cu ajutorul cohortelor pretoriene Claudius organiză o represiune sângeroasă împotriva amanţilor şi

la mine, curtezana la care te uiţi cu milă, este un adevăr de care toţi bărbaţii ar trebui să ţină cont, când el este spus de o femeie ca mine şi acel adevăr este că toţi şi toate cedează până la urmă, doar nu la fel de repede, aşa că tu insistă, insistă, insistă!

Fabrica de Lemne foastă Goetz & Co. Galaţi.

Fabrica de lemne Goetz & Co. Galaţi dată în funcţie în anul 1895. Marmorosch Blank & Co., în 1888, a luat parte la transformarea Casei Goetz în societate anonimă, de exploatare forestieră cu un capital de 8.000.000 de franci. În 1882-1892, tot banca Marmorosch Blank & Co., finanţează construirea tunelului Barboşi-Galaţi, care străpungea dealul Calica spre Calea Bârladului. 90 de fierăstraie cu abur, sistematice, lucrau la Brusturoasa, pe Trotuş, lucrau pentru Goetz & Co. Galaţi.

Grecii, neam tare ciufut de sărăcie şi plin de hoinari cu lunile ori cu anii pe mare, au născocit un sistem al lor, chipurile sigur, acela de a-şi asigura „fidelitatea" soţiilor şi puritatea descendenţilor: soţia nu are voie să plece nicăieri din cămin decât în situaţii clar precizate, dar fiind şi atunci însoţită de un „pândar" (nu avem date despre cine îl pândea pe pândar sau dacă el era cumva castrat, dar credem că de atunci se nasc mereu mai mulţi pândari)…

Este uşor de priceput astăzi de ce aceste frumoase neveste, ţinute mai mereu „la cratiţă", devin rapid morocănoase, cam nemulţumite şi mult prea nervoase, dând naştere eternului model al Xantipei, nevasta lui Socrate! Ameţit de atâta puhoi de ocară a potlogăriilor domneşti, cu liftele străine şi de o tulburătoare experienţă a unei curtezane, efendi se chinuia să navigheze prin această viaţă, sub propriile lui flamuri educative, pe valurile înspumate ale Dunării de alături şi timpului.

---

complicilor Messalinei. Sunt daţi rând pe rând pe mana călăului: Caius Silius, Vettius Valens şi alţi patricieni care constituiau cortegiul bahic al desfrânatei.

Piața Regală cu tramvai care urca din port pe strada Speranței și întra pe strada Mavromol

Acum, de pildă, era la Ada-Kaleh, o insulă aflată în vraja veacurilor şi a înţelepţilor, o insulă în care se simţea tocmai ca în braţele mamei lui. „Musulmana" lui Ali Kadri făcea ţigări Bafra şi Samsun, Ali Kadri în cutii de 100 bucăţi, Paşa şi Harem, 4 Mai şi Smyrna ori Sultan, toate fiind considerate delicateţuri şi rafinamente.

Efedni era un cunoscător rafinat al deliciilor vicioase ale vremii sale, o vreme când oamenii puteau dori orice şi importa ţigarete lungi Cubanitos especialos, Havana Luis Martinez, Noris, Don Lugo, Virginia, Arturo Fuiente, Thomson Cigar, pipe Rino Barontini şi tutun de pipă Skandinavic, tutun egiptean Nakhla, de cea mai bună calitate. Şi ce miros pătrunzător de cafea de calitate nebănuită, preparată de Ali cel credincios în cafeneaua lui joasă, la ibricul încălzit încet în nisip, îl aştepta răbdătoare pe efendi, atunci când afacerile îl aduceau pe insulă, acea vestită oază Ada-Kaleh (Insula Cetăţii)! De după voalul nopţii, care cobora absentă şi voit poate neobservată, de după perdelele de borangic de la geamurile caselor, ochi strălucind sfredelitori îl priveau şi-l evaluau.

Toate cele dorite de un trăitor păcătos erau din abundenţă aici. Aveau şi luna de pe cer. Orice casă te primea cu mare plăcere la cină. „Deschide poarta. Intră. Şezi la masă -/Acoperită e cu in curat./Ia caşul alb şi proaspăt strecurat/Şi frânge pita cea dospită-n casă./Livezile de pruni sub frunza deasă/ Goldane rourate şi-au păstrat./Din via mea bea vin întunecat,/Din faguri gustă miere luminoasă./Când seara dă de ramuri să se prindă/Şi luna-şi lasă razele pieziş,/Ţi-oi dărui priveliştea din tindă./Sunt dealuri argintate ca icoane/Şi văi de ulmi sfinţiţi în luminiş,/De care ştiu, străine, că ţi-e foame."[289]

[289] *Cina*, Ion Pilat

Se simţea pe aici, între turcii lui, ca acasă la el, sub briza Mării Marmara. Totul este „chrestos”, primul şi singurul cuvânt pozitiv, dar acceptat de toţi cei de pe insulă, musulmani sau ortodocşi, este cuvântul care are legătură cu moralitatea şi se poate traduce prin „de bună calitate”, onorabil, onest şi nobil. Copilul plecat din sat, orice sat, peste ani şi ani se întoarce către locul lui natal, ca spre un paradis regăsit, dar şi necesar.

Se întoarce către părinţi, ori către amintirea lor adeseori captivată, tulburătoare şi evocatoare. Se întoarce lângă lumea veche şi nouă, unde-şi caută clipa lui de linişte, dimineţile cu roua copilăriei, ori parfumul merelor verzi de toamnă, ecoul colindătorilor din preajma Crăciunului ortodox. Dorea o cafea ca să nu doarmă, dorea să privească de aici curbura galbenă a lunii singuratice la debutul nopţii de pe cerul Dunării, totul învăluit în basmul oriental al parfumului şi aromei cafelei fine. Aici se mai găsea aşa ceva, aveau şi cafea Esmeralda Panamanian Boquote, Pure Hawaiian Kona, Jamaican Blue Mountain, Costa Rican Caffee, Caribbean Coffees, Cameroon Caplami Java, Coffea Arabica, Boulder Coffee Company, Gourmet Coffees, toate delicii ce se vedeau pe tarabele Galaţilor, ca-n toate porturile mari ale lumii Mediteranei, visul lenos cu care omul se naşte şi nu reuşeşte să-l uite niciodată printre cearceafuri.

Casa de pe strada Traian a farmacistului Constantin Ţinc, cunoscută la debut ca „Farmacia Română” de la Galaţi şi s-a înfiinţat în anul 1887, avându-l drept specialist pe farmacistul Constantin Tinc. Din cercetările profesorului Valentin Boldea rezultă: „Constantin Ţinc s-a născut la Giurgiu în anul 1857. După studiile gimnaziale se înscrie ca elev în farmacia Friederich Brus din Bucureşti în anul 1876. Terminând elevatul depune examenul cerut de lege, după care obţine diploma de asistent în farmacie. Cursurile Superioare le urmează la Universitatea din Bucureşti, unde obţine în anul 1883 titlul academic de licenţiat în farmacie. În anul 1886 obţine concesia pentru oraşul Galaţi, în urma unui concurs pentru concesii noi de farmacie. A fost ales în mai multe rânduri consilier comunal al oraşului Galaţi şi senator de Covurlui în perioada 1907-1911. Constantin Ţinc a fost membru în consiliul de higienă al oraşului Galaţi, membru al Societăţii farmaciştilor din ţară şi ofiţer al ordinului „Coroana României”. La 5 mai 1899, Constantin Ţinc primea din partea Serviciului Technic al Primăriei oraşului Galaţi autorizaţia de

a construi o clădire cu parter şi etaj pe strada Traian-Codreanu-Spitalului, care avea să servească drept farmacie. În autorizaţie se mai menţiona că zidăria trebuia executată din mortar de var şi nisip. Clădirea avea să fie folosită, pe lângă local de farmacie, ca laborator şi locuinţă. Oficina sa era una din cele mai bine aranjate, iar preparatele laboratorului său au obţinut la Expoziţia de Ştiinţe din anul 1903 medalia de aur, de asemenea şi la Expoziţia Generală din anul 1906. Premii a mai primit şi la Expoziţia Universală de la Paris în anul 1869 şi din partea Academiei Naţionale de agricultură, manufactură şi comerţ în anul 1890. Arhitectura clădirii este de influenţă vieneză, cu bogate decoraţii florale realizate în stuc, pe faţadă, îmbinate cu cărămidă aparentă. Aceste decoraţii florale în stuc se reiau în registrul superior, extrem de ornamentat, la brâul care desparte cele două nivele; ancadramentul ferestrelor şi uşa principală sunt flancate de imitaţii de coloane. În anul 1908 clădirea apare menţionată într-un dosar de arhivă pe strada Codreanu, numărul 50 şi pe strada Traian, numărul 36, proprietar fiind Constantin Ţinc." În anul 1900, pe strada Traian, acesta a construit sediul farmaciei, o vilă de o frumuseţe remarcabilă, care va intra în conştiinţa locuitorilor oraşului sub denumirea de „Farmacia Ţinc". Constantin Ţinc este primar liberal al oraşului între martie-noiembrie 1898-iunie 1899, septembrie-decembrie 1904, martie 1914-octombrie 1917. Ultimul proprietar al farmaciei a fost Wolf Stratman până în anul 1949. Vorbind despre hrubele oraşului pe care le-a investigat inginera Margareta Bălan spune: „Pe strada Morilor s-a prăbuşit odată o zonă care avea diametrul de 20 de metri şi avea o formă cilindrică, ca un bazin. Am scos pământul afară, pentru că trebuia să se facă o casă acolo. Şi am obţinut o suprafaţă rotundă care avea trei ieşiri care mergeau spre nişte hrube. Am găsit ceva asemănător pe strada Carnabel, în spatele farmaciei Ţinc". Este una din puţinele farmacii vechi din România, păstrate integral. În 1812, în timpul ciumei lui Caragea, la punctele de frontieră de pe Dunăre, între care şi la Calafat, s-au organizat servicii de carantină. La 31 decembrie 1829 au fost date instrucţiuni pentru înfiinţarea a nouă carantine la Brăila, Piua Pietrei, Călăraşi, Giurgiu, Zimnicea, Izlaz, Calafat, Cladova şi Vârciorova. În acelaşi timp, se prevedea încadrarea carantinelor cu funcţionari medicali şi administrativi. La Calafat, carantină de clasa I, personalul sanitar urma să fie alcătuit dintr-un cinovnic doftoricesc şi doi ciocli, iar cel administrativ, dintr-un comisar şi un subcomisar, precum şi din trei slujitori. Inspectoratul carantinelor din Oltenia trebuia să-şi aibă sediul la Calafat. Aceste proiecte au fost puse în practică un an mai târziu. La 20 ianuarie 1830, căpitan al carantinei de la Calafat a fost numit stegarul Costache Nicolaide, având ca ajutor pe logofătul Dumitrache Truică, ajutaţi fiind de trei slujitori şi doi ciocli. În primăvara aceluiaşi an, la Calafat au fost trimişi podpolcovnicul Nilson împreună cu medelnicerul Iancu Dimancea, pentru a alege locul unde urma să se construiască carantina. Ulterior, la Calafat va fi numit şi primul medic al carantinei, în persoana lui Mihalache Andronie, având ca leafă suma de 400 de lei lunar. Acestuia, i-au urmat între 2 februarie – 11 martie 1831, dr. Constantin Panaiodoros. În 1834, găsim ca medic în Calafat, pe dr. Scarlat Ţinc, iar între anii 1837-1840, pe dr. Dimitrie Culcer, numit în 1859, „medic de district". În sfârşit, în 1853, ca medic al carantinei şi al localităţii era dr. Victor Pozi. Dr. Scarlat Ţinc era tatăl viitorului mare farmacist al Galaţilor, cunoscut sub numele de Constantin Ţinc. O serie de doctori formaţi la şcoala lui Al. Davilla, precum medicii carantinei oraşului Calafat (1860), Gheorghe Gross (1862-1870), dr. Nicolaidi (1869-1877), Adolf Klein (1877-1892), Constantin Macri (1893-1894), aveau să ajungă fie la carantina Galaţiului, fie la spitalul Elisabeta Doamna de mai târziu, familiile cu acest nume din Galaţi având-u-i ca ascendenţi. În acest fel, alături de Giurgiu şi Brăila, Calafatul era una dintre carantinele importante pentru „tranzitul călătorilor, al partidelor mari de marfă şi al poştei". Pentru securitatea carantinei exista o gardă militară formată din infanterişti şi călăraşi, precum şi două vase fluviale de pază. Sistemul de dezinfecţie al carantinei consta în spălarea cu apă a diverselor categorii de mărfuri, îmbăierea scrisorilor în oţet şi în alte

substanţe presupuse a avea o acţiune purificatoare, iar, mai târziu, trecerea lor prin cuptor sau fumigaţie cu vapori. Scrisorilor purificate li se aplica ştampila carantinei. Pe tot timpul izolării, care varia între 4 şi 24 de zile, era interzisă persoanelor respective orice comunicare cu cei din afară.

Toate produsele pentru care insula era renumită: zaharicalele, tutunul, cafeaua, dulceţurile roze fine în borcănele liliput, de trandafiri şi smochine, toate minunile din insula înfloritoare, pământul pe lângă care Dunărea trecea liniştită... au căpătat marca de renume „Ali Kadri - Ada Kaleh", barcagiul care a trasformat insula într-un vis, un serai frumos, nemaivăzut!

Scriitorului german Otto Alscher o descrie mai astfel: „De-a lungul apei se ridică zidurile vechii cetăţi, cărămizi roşii, pe jumătate sfărâmate şi năpădite de ierburi. Dârză, ca un baraj în calea valurilor, zid lângă zid, se-nalţă cetatea veche în partea din amonte. Stă nemişcată, piatră pe piatră; la tot pasul ameninţând întunecoase fantele pentru tras cu arma.

Aici, în capătul insulei, pe zidurile roşii stau scrise cu alb cuvintele turceşti „Ada Kaleh" (Cetatea din insulă). În mijlocul acelei insulei se înalţă moscheea, cu minaretul zvelt, construit durabil pe un bastion. În rest, doar ici-colea, printre metereze, câte o casă luminoasă și cu acoperișul roșu închis din olane, înconjurată de grădină şi de un gard rezistent de scânduri.

Casa natală a lui Nae Leonard din cartierul Bădălan (str. Moruzzi nr. 8). O mare dragoste avea să se producă între mecanicul de locomotivă Constantin Leonard şi soţia maistrului său, o frumoasă vieneză. Pînă la urmă ei devin soţ şi soţie, iar rod al dragostei lor era un băiat. Era ca un răsărit de soare în casa din mahala, frumos de pica! Tatăl era fiu de brutar care vindea de copil pâine caldă la răscruce de drumuri, lângă Galaţi, la Barboşi. Se arată la început contrariat de numele de Nae ales, pentru prima oară auzit de el. Vasăzică: Leonard Nae. Surâde. Îşi răsuceşte mustaţa... Şi fie din mare dragoste pentru femeia care i-l făcuse, fie întrevăzând un semn pentru urmaş, acceptă ca acesta să fie botezat cu pecetea numelui, care habar n-are cum de se pripăşise în familia sa... Se încinge o straşnică petrecere, cu lăutari. Botezul se întinde trei zile şi trei nopţi, cu Bădălanul nins, dezlănţuit peste căsuţa fericirii. Şi în timp ce Constantin Nae nu

pridideşte să închine cu belşugul urărilor, subliniate de arcuşurile scripcarilor, un Moş-Crăciun al închipuirii materne răstoarnă sacul cu toate darurile pe somnul surâzător al îngerului, care nu-şi visează destinul... Sub aripa al acestui înger al destinului, poate şi a muzicii, ajunge gălăţeanul Nae Leonard în freamătul Bucureştilor şi în gloria definitivă artei la care i-a deschis uşa geniul său muzical, spre gloria lui veşnică şi spre mândria oraşului Galaţi. Era o bărbătească, paradiziacă apariţie, metamorfozată uneori în prinţ, bandit, conte, cerşetor, dar destinată încoronărilor de artă, mult mai la îndemâna sufletului nostru, şi mai sus ca cele dinastice. Acesta a fost Leonard. O întâmplare a bunului Dumnezeu. 13 decembrie 1886: a răsărit din drumul fără pulbere, în Bădălanul dragostei, la Galaţi. 24 decembrie 1928: s-a spulberat în fulgii Moş-Ajunului, la Cîmpulung, visând la Galaţiul său natal şi la ochii mamei, la oraşul unde a văzut pentru prima dată steaua călătoare a vieţii şi a destinului.

Pe malul stâng al Dunării, vis-a-vis de insulă, sunt legate numeroase bărci de tot felul pentru traversarea fluviului. Roşii, albe, albastre, pastelate în toate culorile posibile. Iar barcagiii turci se tolănesc flegmatic în iarbă privind zarea. Şi-au construit în malul abrupt mici bordeie în care să se adăpostească de ploaie. Acum însă soarele pătrunde prin intrarea bordeielor, iar cenuşa din vatră străluceşte ca un praf de argint.

Afară, unul dintre bărbaţi îndrugă din când în când cuvinte scurte în silabe repezite. Apoi privesc din nou încremeniţi, tăcuţi, trândavi, în felul lor oriental, vitregia soartei. (...) Astăzi este micul bairam şi din minaretul moscheii flutură steag de sărbătoare. Toţi se odihnesc pe Ezarzia, unde se-nşiruie bazarele şi cafenelele, este mare chef.

Soarele pătrunde jucăuş în localurile întunecoase şi răcoroase ale cafenelelor în care turcii şed cu picioarele încrucişate pe bănci scunde, lângă pereţi. În faţa lor aburesc ceşti foarte mici, plate cu cafea neagră; ba unul, ba altul gustă dintr-o farfurioară dulceaţa aromată de trandafiri.

Toţi fumează, însă ciubuc sau narghilea. Şi nu este gălăgie, căci bărbaţii discută puţin şi chiar şi atunci când vorbesc totuşi, o fac cu o vădită nepăsare, nemişcaţi. Doar fumul tutunului fin se-nalţă neîntrerupt, iar prin fereastră razele soarelui ţes licăriri argintii printre coloanele de fum. Afară, copiii cutreieră străduţele, se joacă la soare sau stau de vorbă şezând pe prag în uşile bazarelor şi cafenelelor.

Toţi sunt îmbrăcaţi sărbătoreşte, fetiţele cu şalvari în culori deschise şi cu fermen, având flori prin părul împletit în nenumărate codiţe subţiri şi unghiile vopsite-n roşu cu Nennan. Podoabele cochet colorate ale bazarelor strălucesc în lumină. Sunt expuse pături brodate cu fir de aur, papuci coloraţi, ciubucuri lungi din iasomie ornamentate şi o sumedenie de suveniruri mărunte pentru străinii care vizitează insula.

Peste tot sunt prezentate fâşii de tutun galben-auriu, trabucuri şi ţigări pe care aici le poţi cumpăra atât de ieftin. Lângă vitrina bazarului un turc bătrân şi bolnav

stă la soare. Ochii injectaţi îi ţine închişi, mâinile îi tremură şi din când în când contractă fălcile convulsiv. Dar bătrânul Bego, cel care l-a adus cândva, după evadare, pe Kossuth în insulă, coboară strada. Poartă mândru kusacul legat larg în jurul trupului şi sub ahmedia turbanului are prinsă o floare. Intră într-o mică cafenea.

Turcii locuiesc chiar şi în nişte cazemate sau în colţurile libere ale bastioanelor. Din când în când câte o femeie, cu faţa acoperită, se furişează vădit încurcată de papucii ei cu ciucuri roşii între o uşă şi alta. Este atâta linişte printre grădini, doar Dunărea clocoteşte în apropiere, iar vântul se leagănă visător în vârfurile duzilor enormi.

Deodată dinspre capătul sudic al insulei Ada Kaleh, de acolo de unde Dunărea se lărgeşte mult spre ţărmul românesc şi spre Proţile de Fier, iar bastioanele adăpostesc depozitele de mărfuri ale negustorilor, vine în fugă o ceată de tineri în csaksirurile lor largi, fiecare cu câte o bucată de zahăr în mână. Le-au şterpelit de undeva. Se grăbesc spre mal, unde se aşează unul lângă celălalt, moaie bomboanele în apă şi sorb apoi cu feţe transfigurate de plăcere dulcea licoare. (...) Totdeauna de Bairam vin la Hali Mustafa, la fiicele imamului, toate fetele insulei. Un copil deschide uşa, iar fetele se salută cu strigăte tari şi râsete. Dar ele nu se duc în karamlâc, ci pe covoarele pregătite sub bolta de viţă-de-vie spre a se întinde. Aici gustă din rahatul şi dulceaţa servite pe taburetele joase în faţa lor. Şi vorbesc neîntrerupt, pe când fetele lui Mustafa aduc ţesăturile şi broderiile lor, spre a le arăta prietenelor. Mai lasă să fie admirate şi ţesăturile violete de mătase, pe care le-au primit de curând din Constantinopol şi din care vor să-şi crioască perezdelul. Apoi băieţelul e trimis în faţa uşii, spre a fi atent dacă nu vine imamul.

Biserica Metamorfosis de pe strada Domnească

Dar băieţelul, copil jucăuş, se plictiseşte curând şi începe să arunce cu pietricele după primii fluturi, azvârlindu-le pieziş în Dunăre. Îşi ia apoi pe furiş

undiţa din casă, se aşază pe mal şi pescuieşte. Fetele cântă. Au voci de un cristal metalic, pe care le ridică, plăpând tremurânde, spre cele mai înalte tonuri. Cântă la început murmurând, doar pentru ele, apoi tot mai tare, de se aude clar până peste ape.

Mai târziu, una dintre ele dansează, celelalte fumează ţigări dulcege sau bat tactul cu daireaua. Din minaretul moscheii se aude muezinul. El cântă de răsună până departe şi plin: „Allah ekber! ashadu al la illahi il Allah! ve Muhhamed reszul ulla ullah! hajje alesz-szalah! Hajje ale'l-felah!... Allah ekber! il Allah i il Allah!" Şi-ndată toţi credincioşii se grăbesc spre moschee. Astăzi insula cea blândă, dezmiardă „cadana" Ada Kaleh, somnorosă şi intinsă între barcaze şi caiace, pe apa Dunării albastre, mai există doar în adâncul apei. Se plimba adesea efendi printre turcii cei bătrâni, care sufereau că nu mai aveau puterea de a vâsli, erau doar musulmani liniştiţi şi cu multă personalitate, chiar vestimentară, făceau parte deja din decorul natural al insulei fermecate şi aproape toate zilele le petreceau stând pe marginea drumului şi fumând din narghilele poleite, ori meditând căzuţi în tranşă la vorbele profetului şi minunile promise de el în Şeherazada.

Parcul Municipal

Era tot ce mai rămăsese din vestiţii bătrânii turci neguţători de zaharicale, tutun şi cafea la nisip făcută pe insulă. A văzut aici, de după colţul unei cafenele un copil al străzii, care cerşea în tradiţionalul spirit mimat oriental, dansând lasciv şi plictisit.

Într-un fel îi aducea aminte de vechile manifestări artistice de pe plantaţiile cu sclavi. Acelaşi ten negru, aceeaşi ochi trişti şi stinşi, acelaşi ritm. „Soarbe zeama Pamântului", şi mai „Lasă gluma!", îi spunea scrâşnind unui frăţior ceva

mai mic, care refuza anapoda o supă de găluşte, dată de negustorul de alături. Şi ce privire deşteaptă avea, dar se scărpina în cap şi mirosea a hoit. Iar ochii, ochii copilului acela erau din altă lume. Asta să mă fi fascinat şi tulburat, copii cerşetori?!

Să calc pe inimă să-i dau oare o liră? Îi întind mâna cu delicateţe. El mă refuză la fel de politicos: „Banii la turci şi la copii străzii nu au nici o putere, milord. Eu am ajuns aici, în raiul vostru închipuit, da, am venit doar să vă vestesc, vouă tuturor, că sunteţi nişte bieţi muritori, şi-n pământul plin de frig şi întuneric vă ve-ţi întoarce, fie bogaţi sau săraci."

Aşa că eram impresionat atunci, până undeva la refuz, de înţelepciunea matură a „micului îmbuibat", care refuzase, ca un apostol, aurul lumesc. Părea gata să muşte avid din lumea asta neroadă, să lovească, să arunce, să pape shaorma până la perfecţiunea sferei, să trântească, să chiräie, ca apoi să se retragă în adulaţie: „Put de leneş ce sunt, milord, dar sunt deştept de pic!" Mica mea bestie, îmbuibată cu baclavalele islamului, pare a fi stăpână peste sufletul părintesc, adulat ca un semizeu, are o strălucire în ochi şi în comportament de tiran căcăcios şi mic, dar care prin toată experienţa acumulată în stradă şi-a trasat liniile în viaţă.

„Cere şi ţi se va da", atât este sloganul maternităţii de pretutindeni, şi măsa strânge după el mereu, apoi spală după el, îl lustruieşte, îi înghite toate idioţeniile şi îşi zice plină de speranţă: „Ce copil cu personalitate am crescut!!! Viitorul insulei, turcii cei tineri, altădată ieniceri de temut, lucrau sârguincios acum, prinşi şi ei de vâltoarea vremii care se industrializa, pentru societatea Musulmana, vestitul producător de ţigarete fine al curţii regale.

Iar femeile, femeile lor de altădată, cu priviri năucitoare, iscodind tot timpul de după genele negre şi vălul care le proteja de cei curioşi, se ocupau în acea vreme mai ales cu broderia şi cu dulceţurile nemaipomenite din smochine, caise şi piersici bine coapte, ori produceau în propria lor casă salep, sugiuc, bragă, halviţă cu nuci, rahat, ale căror parfumuri şi arome erau unice în lume, pentru care le mersese vestea.

Aroma cafenelelor, a ceaiului de bună calitate, ori cel al fripturii pline de batal gras, bine rumenit în jarul haiducesc al gropii, se simţea pretutindeni pe insulă. Barcagiul norocos şi inspirat, care a fost cândva Ali Kadri, prietenul lui devotat, şi-a ridicat în scurt timp pe insulă, prin pricepere, dăruire, devotament, un palat absolut impunător, placat cu marmură albă şi plăci de granit de Măcin, de o delicateţe dură şi colorate discret albăstrui, printre căsuţele pipernicite de pământ ale celorlalţi locuitori mai puţin norocoşi, dar case animate de un trai îndestulat şi multe, foarte multe flori ornamentale, agăţate în cascade coloristice la geamuri şi pe faţade.

Monitorul Ion Brătianu patrulând în faţa Galaţiului

Vizitatorii puteau vedea nestingheriţi turcoaicele în şalvarii largi mov-liliachii, vânzători de dulceaţă de trandafiri aşezaţi pe vine cu cheseaua în faţă, alunari, bragagi, turci cu fesuri roşii trăgând din narghilele, în cele două cafenele ale localităţii. Cel mai important comersant al insulei, „Sultanul" Ali Kadri, din Ada-Kaleh, foatre cunoscut pe toată Dunărea, până la Sulina unde mergea adesea, renunţase demult la şalvarii lui largi, din mătase verde sau albastră, în favoarea costumelor din postav în dunguliţe albe, de lână fină, comandate la Paris la celebra casă de modă franceză Louis Vuitton sau la Londra în Knightsbridge la Harvey & Nichols-ul, un magazin imens cu haine de marcă, sau magazinele de pe Bond Street ori Oxford Street, unde se găsea şi celebrul Harrods, la cele mai renumite case de modă din cele două capitale imperiale, casa J.B. Simmons care a continuat să impună până târziu, înaltul standard de calitate al costumelor, era singurul om care-şi permitea să dea petreceri de rang imperial, ori unde s-ar fi aflat în lume, căci învârtea afaceri răsunătoare extrem de profitabile şi foarte dorite de alţii.

Tot ce a rămas din acest mit sunt crengile unui pom, vârfurile înălţate ca două degete în sus, ca şi cum cineva ar fi pus o întrebare şi insula şi-ar sălta sfioasă mâna din apele reci să dea raspunsul... Ca trezit din visare, auzi glasul gros al barcagiului Husref Caraiman, cel cu fes roşu, tunică şi salvari: Aici e insula Ada-Kaleh, efendi!... Şi azi, după aproape patru decenii scurse, când îi rosteşti numele, simţi o infiorare de parcă insula fortăreaţă a fost pogorâtă din Halima şi dată ceva mai târziu spre îngrijire Dunării, împreună cu legendele ei...

Misterul muezinului (învăţătorului) era ceva care e vedea şi se simţea la tot pasul. De la el efendi învăţase abecedarul afacerii bune, care este perseverenţa şi răbdarea, era mândru de această prietenie trainică, pe care o cultiva mereu şi o

respecta cu o deferenţă plăcută lui Ali Kadri, cel care-l îmbrăcase pentru prima dată cu haine din stofă de lână, foarte subţire şi fină, destul de căutată pe continent şi fabricată iniţial în oraşul francez Bareges, aşa numita stofă de bariş, care a înlocuit pantalonii şi anteriul lui de atlaz, ţesătura de mătase la care, prin răsucirea firelor, se obţinea un aspect special de luciu, pe o singură faţă.

Cele mai fine şi căutate ţigarete erau Cabinet-superlong, de obicei pentru femeile înaltei societăţi gălăţene, din cele cu tutun de Egipt, aveau o lungime de peste 10 cm, la care se plătea şi vamă, ca petru orice plăcere care ţine de un viciu mai mult sau mai puţin aristocratic, obicei păstrat şi astăzi pe aici. Se spunea, nu fără temei, că este foarte importantă şi grosimea unei ţigarete, care nu putea fi aceiaşi pentru degeţelele fine ale unei dame, sau pentru mâinile butucănoase ale unui hamal, aşa că toată lumea măsura şi cântărea atentă calitatea ambalajului unei ţigarete, funcţie de segmentul de piaţă de unde venea cererea şi pe care nimeni nu dorea s-o piardă, de la Armand - Jean I du Plessis de Richelieu, intrat în istorie cu numele de Cardinalul Richelieu[290] (1585-1642), cel care a introdus monopolul statului pe tutun, până atunci până când toţi pricepuseră repede cât de bănoasă era această uşoară afacere şi ce repede burduşea visteria golită a ţării cu galbenii trebuitori.

Ţinea minte scormonitorul efendi că Universitatea din Paris, numită tradiţional şi Sorbona, deoarece este moştenitoarea colegiului creat în 1257 de Robert de Sorbon[291], a fost construită în forma actuală la iniţiativa celebrului

[290] A fost un geniu politic care a călăuzit destinele Franţei, ţelul lui fiind acela de a consolida autoritatea regelui şi de a slăbi Casa de Austria. Deşi regele Ludovic al XIII-lea arăta puţină simpatie primului său ministru, l-a susţinut până la capăt, având convingerea că acesta făcea politica Franţei şi că nici un altul nu era în stare să o facă atât de bine. Prevederilor bazate pe cutume şi privilegii, el le-a substituit o adevărată tiranie în numele raţiunii de stat. Richelieu a călăuzit cu demnitate destinele unei naţiuni care vedea deschizandu-i-se toate căile gloriei. A ocupat două funcţii la viaţa sa: Ministrul lui Luis al XIII-lea, funcţie care l-a făcut celebru în lumea întreagă şi episcop de Luçon din 1624 până în 1642. Cardinalul Richelieu al Franţei a fost considerat un personaj negativ în timpul vieţii!! Pe placa mormântului său sta scris: „Aici zace omul care a făcut pentru Franţa mai mult Rău decât Bine: Răul l-a facut în Bine, iar Binele l-a făcut în Rău!! Cardinalul Richelieu îşi sintetizase cândva politica sub sloganul: „o mână de fier într-o mănuşă de catifea”. În 1642 se construieşte Capela Sorbonei, care va adăposti mormîntul celebrului prim-ministru al Franţei sub Ludovic al XIII-lea, cardinalul Richelieu.

[291] În secolele XII şi XIII au luat naştere primele mari universităţi în Europa medievală. În Franţa, renaşterea vieţii intelectuale şi ştiintifice s-a format cu crearea la Paris, de către Robert de Sorbon la mijlocul secolului XIII, a Sorbonei. Robert de Sorbon, născut dintr-o familie modestă la Sorbon în 1201, decedat la Paris în 1274, teolog, a fondat în 1257 pentru clerici şi studenţii în teologie, Colegiul care şi astăzi îi poartă numele, aceasta pentru a avea acces la învăţământ. Centru de studii teologice, era de asemenea un tribunal ecleziastic precum şi cea mai înaltă autoritate religioasă din lumea creştină, după Papă. În anul 1808, construcţia Sorbonei a fost donată Universităţii. Robert

Cardinal de Richelieu, un fost prim-ministru al Franţei şi era compusă din mai multe instituţii distincte, sub conducerea aceluiaşi vrednic cancelar, unde se punea accent pe studiul civilizaţiilor şi al artiştilor clasici.

Clădirea de la Sorbona (definitivată între anii 1883 şi 1901) era veche şi impunătoare, cu o istorie lungă, iar efendi a dorit, nu odată, să studieze aici neapărat, dar nu a reuşit să se desprindă de Istambul foarte conservator şi exclusivist.

Peste tot pretenţiile erau mari, chiar şi pentru acest tutun, iată, dar ce mai conta asta, atunci când doreai să-i faci o surpriză, o plăcere mai aparte unei doamne cu gene lungi, cu ochi migdalaţi şi albaştri, care ascundeau în umbra genelor pleapelor, deabia clipind provocator, după perdeaua deasă de fum albăstrui-sidefat, atâtea taine misterioase, atâtea lumi necuprinse?

Foiţa acestor ţigarete fine nu se lipea cu vre-un soi de maglavaiţ puturos, s-ar fi putut strica toată munca, doar se presa uşor – uşor, ca şi atunci când mângâi uşor claviatura de sidef a pianului, negustorul care le cumpăra încerca întâi ţigara aceasta deosebită, dar dacă ea cumva se rupea însemna că nu era bună şi se refuza.

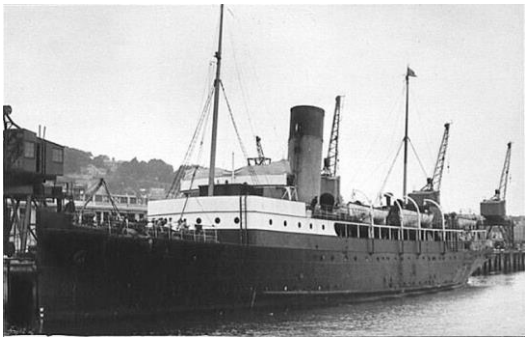
Moara Steaua

---

de Sorbon toată viaţa a fost preocupat de grija pentru educaţia adolescenţilor săraci. Devenind doctor în teologie, datorită conferinţelor remarcabile pe care le ţinea în faţa studenţilor, a fost numit preotul şi confesorul Sfântului Louis. În 1253, a întemeiat o societate bisericească laică pentru cei care trăiau în sărăcie, consacrându-se în exclusivitate învăţământului gratuit. Aceasta este originea Sorbonei, care s-a deschis în 1257. Foarte repede, susţinut de rege, şcoala a devenit un loc înalt de gândire, de morala şi de cunoaştere, unde au absolvit elevi şi teologi din întreaga Europa. Robert de Sorbon, a devenit călugar la Paris, de aici înainte dând consultaţii în tot regatul, însă preocuparea învăţământului nu l-a părăsit, motiv pentru care a înfiinţat pentru tineri, Colegiul Calvi în 1271. Sfârşitul Evului Mediu este marcat în secolul XIV prin importante lucrări, prelungind şi transformând *Ştiinţa aristotelică*, a lui Jean Buridan şi Nicole Oresme, care deja anunţaseră marile transformări ştiinţifice ale secolului XVII.

Tutunul întrebuinţat, pentru înalta aristocraţie a imperiilor sau a regatelor din preajmă, se prepara după o reţetă cu totul specială, aşa că tot pe insulă şi se păstra, mai întâi doi ani în catacombe ei adânci, ferit de raze pârjolitoare ale soarelui, care-l opăreau şi-l uscau în exces, distugându-i savoarea minunată şi parfumul irizat. Încă de pe la Demir kapu (Poarta de fier) mirosul de tutun foarte fin, pe care-l detecta nasul oricărui marinar ca pe furtună, îţi spunea negreşit că eşti aproape de frumoasa insulă Ada Kaleh!

Ştia că insula Ada-Kaleh era amintită încă din mitologie, într-un poem despre argonauţi (căutatorii anticii „lânii de aur"), sub numele Yernis. Insula mică Ada Kaleh, conform lui Eratosthene, mai era supranumită Yernis, Erthya, Rusaya sau Cerne. Hercule a trecut se pare pe aici în drumul său către ţara uriaşului Geryon, un mare erou dunărean, zugrăvit până şi pe basoreliefuri descoperite recent în Cipru. În orice caz staţiunea Băile Herculane, cea de azi, unde se îmbăiase şi el, aminteşte de acest drum a lui Hercule, în această parte a lumii antice.

Aceasta este nava Vassillissa Olga, fostă proprietate a companiei de navigaţie Casa „Lambrinidi S.A."

Legenda ne spune că ţinutul era împânzit peste tot de măslini sălbateci, chiar şi la nord de Dunăre, ca efect al climei mediteraniene care se simţea aici şi se mai simte şi astăzi în toată valea Cernei, pentru măslinul sacru venind până aici şi legendarul Hercule, care trebuia să ducă de aici o crenguţă în Olimp, tocmai în templul lui Zeus, zeul cel atotputernic peste zeii care sălăşuiau în Olimp.

Această veche legendă este o extraordinară dovadă scrisă şi azi adusă de mitologiea greacă, citită superficial, în sprijinul supoziţiei, corecte, că argonauţii au căutat chiar pe Dunăre celebra lână de aur, ipoteză negată de nişte istorici limitaţi, cu o cultură mediocră, care nu-i ajută, din păcate, să vadă mai departe de lungul nasului.

Era scârbit de acest tip de oameni şi acest mod de a descoperi istoria, păreau să nu-i preocupe decât propria lor glorie şi istorie, desenând o istorie adeseori ciuntită, în care ei erau profeţii lumii. Abundenţa măslinului a făcut ca insula să fie denumită de greci „Continusa" („Insula măslinilor sălbatici"). În scrierile lui Herodot, ea apare sub numele de Cyraunis, asta pentru cine mai citeşte Herodot. Fusese punct strategic important, mai ales în Evul Mediu, insula a fost fortificată încă de pe timpul lui Iancu de Hunedoara.

Ea a fost luată în stăpânire de turci în 1526, după lupta de la Mohacs. Din 1716, când a fost cucerită de Eugeniu de Savoia, care a ridicat aici o cetate puternică, insula a fost sub dominaţie ba austriacă, ba turcească, de unde şi cele două nume diferite sub care a fost cunoscută: Insula Carolina, respectiv Ada-Kaleh („Insula Cetate"). Effendi se închina des, invocând protecţia şi mila lui Alah, la moscheea de aici, care era deţinătoarea unui enorm şi neasemuit de frumos covor persan, lung de 15 m, ce cântărea 500 kg şi fusese oferit credincioşilor musulmani, în dar, chiar de sultanul Abdul Hamid II.

Tot aici era şi mormântul lui Miskin-Baba, considerat sfânt, un făcător de minuni, la căpătâiul căruia îşi plângea effendi deseori, toate necazurile, mari sau mici, pe care i le oferise soarta capricioasă din belşug. Alături de insulă, pe malul drep al Dunării erau sârbii, despre care deasemeni bunicul lui lui îi spusese că au pus la un moment dat în pericol chiar şi zidurile cetăţii Constantinopolului. Împăratul bizantin Mihail al VIII-lea Paleologul (care a lăsat la noi o familie ce se păstrează în linie bărbătească) încredinţase ligurilor genovezi isteţi sarcina gestionării strâmtorii Dardanelelor, botezată şi „canalul Sfântul Gheorghe".

Cetatea Gallipoli, de pe peninsula cu acelaşi nume, juca atunci aproape acelaşi rol strategic ca şi Constantinopol pentru Bosfor. În anul 1353 un puternic cutremur de pământ distruge într-o noapte zidurile de apărare ale cetăţii, năruindule şi schimbând astfel optica arhitecţilor în legătiură cu materialele de folosit la fortificaţii; mercenarii osmanlâi profită de darul lui Alah şi, predatori oportunişti, ocupă fericiţi cetatea Gallipoli, creând astfel o nouă trecere spre Europa şi totodată o veşnică tabără militară pentru călăreţii turci în raidurile lor împotriva creştinătăţii.

Vedere din Grădina Publică

La acel moment otomanii au schimbat numele cetăţii în Gelibolu. Sub protecţia zidurilor ei se va naşte aici celebrul cartograf turc Piri Reis (1470-1554) care trasează absolut ciudat și precis conturul Antarctidei, înainte ca acest continent să fie redescoperit de exploratorii moderni. A folosit Piri Reis o veche hartă salvată din vreo biblioteca uitată de la Gallipoli? Nu este o întrebare retorică. Şi cine a mai comanditat în vechime, probabil după împăratul Nehao, un vechi drum oceanic austral spre recea Antarctida?

Ce amirali au condus atunci navigaţia, ce fel de marinari au avut puterea să reziste călătoriei în oceanul rece din sudul extrem? Faimoasa hartă a lui Piri Reis este legată ipotetic de civilizaţiile extraterestre care, cândva, ar fi vizitat Terra… Mehmet a fost un mare amiral (Reis în turcă asta înseamnă) al flotei turceşti, amiral care a trăit în secolul XVI. Un intelectual ca el a fost pasionat de cartografie şi a colecţionat hărţi, dar era şi un excelent cartograf. În timpul unei bătălii, unchiul lui Piri[292] a făcut prizonier un marinar, un vechi pilot al expediţiei

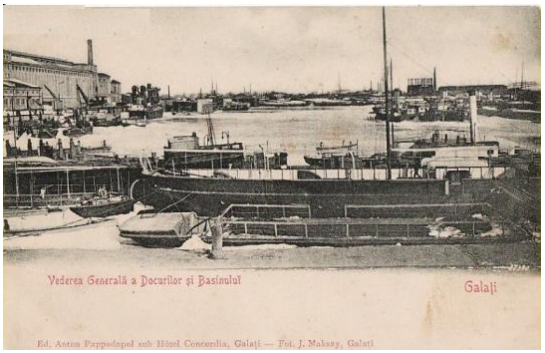
[292] Piri Reis, autorul hărţii care avea să arunce lumea în consternare la secole după apariţie, se naşte în anul 1465 în oraşul Gallipoli, din Turcia, într-o familie de marinari. Pe numele său real Piri Ibn Haji Mehmet, fiul lui Haji Mehmet păstrează tradiţia familiei şi, sub aripa unchiului amiral Kemal Reis, îmbrăţişează cariera de „om al mării”. Este încă tânăr când devine căpitan de vas, în slujba sultanului. În 1511, când unchiul sau, Kemal, moare, Piri se retrage în oraşul de baştină, Gallipoli, unde, pasionat de cartografie, se refugiază în realizarea unei culegeri de hărţi, cunoscută sub numele „Kitab-I Bahriye”. Datorită rangului înalt în marina imperiului otoman, poate accesa impresionanta bibliotecă a Constantinopolului, unde găseşte numeroase documente, din care se inspiră pentru realizarea propriului manuscris de navigaţie. Tot atunci se foloseşte de hărţi antice, unele datând chiar din secolul IV i.Hr., cum singur înseamnează pe document, pentru a desena misterioasa hartă care va stârni mai târziu curiozitatea unei lumi întregi şi va rămâne cunoscută drept „Harta lui Piri Reis”. În 1547, Piri este ridicat la rangul de Reis (amiral) şi numit comandant al flotei otomane din Oceanul Indian. Îşi găseşte sfârşitul 7 ani mai târziu, în anul 1554, când refuză să-l susţină pe guvernatorul otoman Kuban Pasha, într-o nouă campanie militară. Este

lui Cristofor Columb în „Lumea Nouă”. Acesta a declarat că marele descoperitor spaniol nu a plecat orbeşte, aşa cum se credea. El poseda o carte şi o hartă străvie pe care, din fericire, le avea şi marinarul prizonier.

I le-a arătat lui Piri, pentru a putea verifica exactitatea lor… Între anii 513 şi 1528, amiralul a desenat două hărţi ale lumii copiind informaţiile din întreaga sa colecţie şi, puţin mai târziu, a scris Kitab-i-Bahrye (Carte de Navigaţie), în care se pot găsi în plus 25 de hărţi prezentând principalele ţărmuri ale oceanului Atlantic. Se spune că nu numai că ar fi copiat hărţile lui Columb, dar şi hărţi datând din perioada lui Alexandru cel Mare! El citează de asemenea pe St. Brandan, Nicola Giuvan, Anton Genovezul, etc.

---

decapitat public, iar harta, oferită sultanului cu ani în urmă, rămâne în colecţia acestuia şi este dată uitării. După aproape patru secole, în anul 1929, un grup de istorici descoperă, întâmplător, în Palatul Topkapi, din Istanbul, o bucată de piele de gazelă, care părea să reprezinte o hartă. Peticul ilustra coasta de vest a Africii, coasta estică a Americii de Sud şi coasta nordică a Antarcticii, iar printre însemnările făcute, pe ea stătea imprimat, în limba arabă: „Această hartă a fost scrisă de Piri Ibn Haji Mehmet, nepotul lui Kemal Reis, din Gallipoli, în luna lui muhharem din anul 919”. Data corespundea perioadei 9 martie-7 aprilie 1513. Era aceeaşi hartă pe care amiralul turc o realizase cu mai bine de 400 de ani în urmă. Datând de la începutul secolului XVI, când părţi de lume le erau încă străine chiar şi celor mai iluştri cartografi şi navigatori, harta este surprinzătoare prin exactitatea ei, deşi nu unica de acest fel a epocii sale. Reproduce cu fidelitate nu doar liniile de coastă continentale, dar şi dimensiunile acestora, precum şi distanţele dintre ele şi relief. Există unele inadvertenţe în zona Caraibelor şi în sudul Americii de sud, dar harta rămâne în ansamblu, foarte precisă. Totuşi, până în anul 1953, când facsimilul hărţii este dat spre cercetare cartografului american Arlington H. Mallery, fost căpitan de marină al SUA, harta este depozitată într-un muzeu şi nu se fac semnalări deosebite cu privire la conţinutul ei. Veteranul este primul care supune documentul unui studiu amănunţit. Mallery proiectează harta pe un planiglob şi constată cu surprindere că documentul este atât de exact pe alocuri, încât poate aduce unele rectificări chiar hărţilor contemporane. Ce îl va intriga iniţial este ilustrarea în profunzime a coastei estice a Americii de Sud. Maniera în care harta prezintă această regiune este mult prea detaliată pentru a se fi putut realiza, la numai 20 de ani de la descoperirea continentului, în 1492, de către Columb. Documentul prezintă informaţii precise referitoare la relief, la cursurile râurilor şi la amplasarea munţilor acestei regiuni, cunoştinţe inaccesibile într-o perioadă atât de scurtă. Avansând cercetările, lui Mallery nu îi rămâne însă prea mult loc de indignare, pentru că descoperă ceva şi mai năucitor, prezenţa Continentului Alb în „peisaj”. Deşi fusese realizată la începutul secolului XVI, iar Antarctica era descoperită oficial în anul 1820, harta lui Piri Reis ilustrează o bucată din Continentul Sudic, cu 300 de ani înainte ca cineva să ştie de existenţa sa. Mai mult de atât, harta nu indica linia de coastă a Antarcticii descrisă de calota glaciară, ci marginea de sub gheaţă a acesteia, limita insulară. Descoperirea este consideată uluitoare, întrucât, continentul se află sub gheţuri de sute de milioane de ani, iar tehnologia penetrării lor a devenit posibilă cu numai câteva decade în urmă. Dovezile geologice confirmă că cea mai apropiată perioadă când „Pământul Reginei Maud”, cum a fost numită coasta nordică a Antarcticii, putea fi parţial descoperit de gheţuri, ar fi fost acum 6.000 de ani.

Portul Docuri

Există totodată aporturile expediţiei lui Cabral care a descoperit Brazilia în 1500 în timpul unei călătorii spre India. Particularităţi stranii, cum ar fi o legendă, irlandeză scrisă în carte, arată faptul că Piri s-a inspirat şi din alte hărţi europene. În 1929, un grup de istorici a redescoperit cartea lui Piri Reis, într-o bibliotecă a palatului de la Topkapi din Constantinopol. Dar a trebuit aşteptat anul 1953 pentru ca un căpitan, Malley, specialist în hărţile cele vechi, ofiţer inginer pensionar, care a lucrat la biroul Hidrografic al SUA Navy, să se intereseze de opera amiralului turc.

Având o lungă experienţă în materie, el şi-a dat imediat seama de stranietatea hărţii şi a intreprins, cu ajutorul altor cartografi, o studiere mai în amănunţimea sa. Profesorul Charles H. Hapgood şi Richard W. Strachan au avansat evident şi concluzia că surpinzătoarea precizie a hărţii (poziţia râurilor, cea a munţilor, a insulelor, a deşertului, etc.) nu putea fi realizată decât prin fotografii aeriene. Dar popoarele antice dispuneau oare de o tehnologie atâta de avansată? Şi cine le-a făcut? Pe această hartă sunt localizate punctele geografice, nu cu ajutorul longitudinii şi a altitudinii, ca astăzi, ci cu ajutorul unei serii de cercuri având linii radiale. Hărţile, utilizând această metodă de localizare, sunt perfecţionate de Dulcert Portolano şi poartă numele de hărţi portulane.

O ilustrată mai rară, din 20 februarie 1899, ne aduce pe strada Domnească, lângă fostul hotel Moldavia, pe locul căruia s-a construit Palatul de Justiţie, astăzi rectoratul Universităţii Dunărea de Jos. Pe locul actualei clădiri, înainte de 1859, se afla marele han al boierului Costache Ventura. Hanul cu locul dimprejur şi marea vie cuprindea vreo 486 de stânjeni pătraţi în mahalaua Vovidenia. Locul cu via se întindea din faţa Bisericii Vovidenia, până la viile lui Hagi-Stoian, astăzi zona din strada Arieşului. În 1837, la Hanul Ventura, care era anterior hotelului, se dădeau reprezentaţii de către pârcălăbie, cum a fost cea din septembrie 1837, pentru suirea pe tron a noului domnitor. Pe 5 februarie 1848, în „Albina românească", Gh. Asachi susţine că s-au făcut câteva încercări de a se da reprezentaţii în stagiunea 1847-1848 de către o trupă de diletanţi, ce alcătuiau Societatea Filarmonică. În 1851-1853, la Galaţi, Fani Tardini a jucat alături de Mihail Pascaly, Matei Milo, I. Poni, în spectacolele „Puritanii Londrei" şi „Vorba din Paris". În 1853, Luigi Ademolo, un profesor de canto, a înfiinţat în Galaţi „un mic teatru" pe locul Hanului Ventura, unde pe lângă comedii se jucau şi mici operete, cu un orchestru înjghebat din mai mulţi italieni ce lucrau în magaziile de la schelele din port. La acea dată pavajul străzii Domneasca era făcut cu piatră din râul Putna, așa cum se vede foarte clar.

Ea comporta numeroase ilustrări cum ar fi: portretele suveranilor, elefanţi în Africa, lame în America de Sud, vapoare pe ocean, păsări în insule, munţi, râuri, stânci submarine, etc. Harta este de asemenea acoperită de note diverse.

Palatal Comisiunei Europene a Dunării de pe strada Mihai Bravu nr. 14

De exemplu: Acestă ţara este locuită… Aceşti munţi cu bogăţii minerale… Aceste coaste sunt numite azi Ţărmurile Antilelor. Ele au fost descoperite în anul 896 după calendarul arab. Dar se spune că este un genovez infidel, numit Columb, care a descoperit acest loc… şi: Coastele şi insulele acestei hărţi au fost recopiate de pe harta lui Columb.

Şi în această ţară se pare că sunt monştrii cu blană albă, cât şi boi cu şase coarne. Mallery a ştiut să demonstreze că harta lui Piri Reis arată cu o mare percizie coastele Groenlandei, dar fără gheaţă! Aceasta arăta ca fiind compusă din

două insule, prinse acum sub aceeaşi gheaţă şi formând un întreg. Insulele desenate corespund perfect piscurilor sub-glaciare şi unul dintre ele a fost descoperit graţie acestei ciudate hărţi, la insistenţa lui Mallery! Aşadar toţi cei care au făcut harta păreau să cunoască perfect coordonatele, chiar şi longitudinile, ceea ce noi nu ştim să facem decât de 200 de ani (şi cu ajutorul a lungi şi dificile călătorii făcute în acea epocă)!

Ţărmurile Groelandei sunt prinse sub gheţuri de peste 2000 de ani, din perioada neoliticului. Urmărind aşa coastele Americii de Sud sub Rio de Plata coasta virează brusc spre est şi prezintă o anume asemănare cu ţărmurile Antarcticii de azi, dar fără gheaţă. Dar banchizele le acoperă de aproape 10000 de ani! Cartografierea lor nu ar fi putut fi posibilă decât prin metode moderne de sondaje seismice. Marinarii din Renaştere care au căutat Terra Australis au găsit în cele din urmă Australia, însă niciodata Antarctica. Harta lui Piri arată Rio de Plata, care pare că nu a fost niciodată remarcată de către marinarii din aceeaşi epocă. Coastele Americii de Sud sunt foarte precise şi distanţa faţă de coastele Africii este mai exactă decât pe orice altă hartă europeană din epoca noastră.

Harta lui Piri Reis păstrează încă multe mistere. Dincolo de polemica privind Antarctica, coastele Groenlandei până la Florida, arată efectiv o precizie incomparabilă cu alte hărţi din aceeaşi epocă. Pe de altă parte, coastele americane şi africane şi diatanţa care le separa sunt de asemenea de o mare precizie, ceea ce pare surprinzator pentru acea epocă în care nu se ştia să se măsoare longitudinea. În orice caz, se pare că exploratorul Cristofor Columb nu a fost primul explorator al Americii şi că aceasta era în mare parte cartografiată.

Dar de cine oare? Şi când? Pierderea cetăţii bizantine apărătoarea de la Dardanele provoacă în anul 1354 o revoltă la Constantinopol, pe Bosfor. Ioan Cantacuzino este forţat atunci să facă urgent alegeri şi abdică în favoarea lui Ioan al V-lea Paleologul. Craiul sârb Ştefan Duşan (născut la 1308 şi decedat la 1355) profită de perioada tulbure a transferului forţat de putere şi atacă oraşul Constantinopol. Statul sârbesc, fondat abia în secolul XII, atingea cu această ocazie apogeul său de putere în vremea lui Ştefan Duşan.

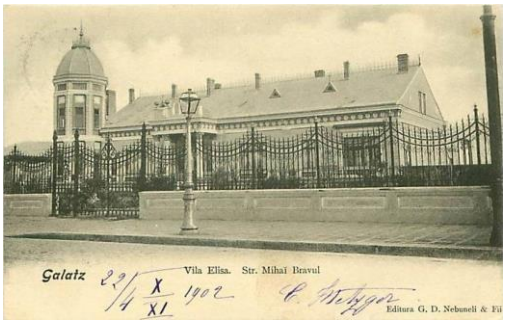
Încă pe vremea împăratului bizantin Andronicos al III-lea Paleologul (1328-1341), sârbul Duşan îndrăznise şi ocupase Macedonia nordică (unde-i şi Prilepul sau Pîrleapul ce ni l-a dat pe Nicodim) şi Albania. Profitând de cearta de moment dintre Ioan Cantacuzino şi Ioan al V-lea Paleologul, Ştefan Duşan ocupă toată Macedonia, cu excepţia Salonicului, după care se va proclama împărat al sârbilor şi al românilor din Macedonia. Imperiul avea nevoie de cea mai bună locaţie pentru capitală, şi de aceea forţele sale atacă oraşul Constantinopol.

Dar poseda Ştefan Duşan ştiinţa logistică să întreţină urbanitatea? Nicolae Iorga scrie că Mihai Viteazul a fost pus în mod vădit la un moment dat în faţa

hotărârii alegerii de a ocupa el, ori nu, cetatea Constantinopol. Se înspăimântă de sarcina ce ar fi căzut aşa pe umerii oltenilor săi, fără pretenţii imperiale, obişnuiţi numai cu „cobiliţa”.

Din fericire însă, pe sârbii atacatori de mare cruzime ai prinţului Ştefan Duşan, alte douăzeci de mii de călăreţi de elită otomani, adică chiar floarea armatei angajate mai înainte însăşi de Ioan Cantacuzino, îi alungă de la Constantatinopol. Ori în absenţa unei încoronări râvnite la Nova Roma, Ştefan Duşan se mulţumeşte cu o încoronare în anul 1346 la Skoplje. Ştefan Duşan moare la anul 1355, şi nici imperiul de atunci al sârbilor şi al românilor nu îi supravieţuieşte.

În anul 1330, Ioan Cantacuzino, primul-ministru (Megas Domesticos) al mrelui imperiu bizantin, încă pe vremea împăratului Andronicos al III-lea, îl angaja pe Varlaam din Calabria (anul naşterii nu se cunoaşte, a decedat la anul 1350) ca profesor de filosofie, cu o catedră la universitatea imperială din Constantinopol. Varlaam de Calabria venea la Constantinopol, adică chiar din inima renaşterii umaniste italiene. El a fost profesorul priceput care l-a învăţat limba greacă pe poetul italian Petrarca. Aceasta se întâmpla pentru că provincia Calabria, aflată în Mezzogiorno fusese „themă” bizantină, şi influenţa culturală greacească nu dispăruse.

Vilă pe strada Mihail Bravul în 1902. După ultimile cercetări clădirea din imagine este sala de repetiţie a Teatrului N. Leonard, ea suferind de-a lungul timpului o serie importantă de modificări, inclusiv pierderea turnului din stânga imaginii.

Inspirat fiind poate şi de umanism, Varlaam din Calabria introducea „transcendenţa” ca şi un index pentru „altă lume”. Grigorie Palamas (1296-1359) apără însă unicitatea Absolutului spunând: Nu există „altă lume”. Mult mai târziu, filozoful german Georg Wilhelm Friedrich Hegel (1770-1831) va demonstra adevărul acestei mici aserţiuni a isihasmului ca pe o teoremă, în marele lui tratat de teologie pozitivă intitulat la publicare ca „*Ştiinţa logicii*”.

Apoi, însăşi denumirea „Epocii Luminilor” (Les Lumières) este evident inspirată din „*Triadele*” lui Grigorie Palamas (1296-1359) unde acesta scrie: „Dacă priveşte la sine, vede lumina. Dacă priveşte la ţinta viziunii sale, vede din nou lumina. Iar dacă priveşte la mijloacele prin care el priveşte, vede iarăşi lumina.”

Isihasmul respinge teza varlaamiană despre „transcendenţa inaccesibilă”. Între partizanii lui Varlaam din Calabria şi cei ai lui Grigorie Palamas disputa părea a se fi încheiat definitiv la dezbaterea conciliară din 1341, prezidată de însuşi bazileul Andronicos al III-lea, consilierul său fiind Ioan Cantacuzino.

Hotărârea luată atunci a fost sec în favoarea isihasmului. Însă împăratul v-a deceda subit la numai patru zile după conciliu. Întrucât următorul bazileu îndreptăţit să urmeze la tron, Ioan al V-lea Paleologul, era încă minor, mama lui, Ana de Savoia, devenea regentă. În disputa isihastă ivită, Grigorie Palamas era sprijinit chiar de primul ministru, Ioan Cantacuzino.

Iar Varlaam din Calabria era sprijinit de patriarhul Ioan Calecas. Numai Ana de Savoia nu poate însă să impună multă vreme echilibrul greu al puterii între marele demnitar şi marele ierarh. În sprijinul Annei de Savoia soseşte o cruciadă, predicată de papa Clement VI (septembrie 1343) şi la care participă Veneţia, papalitatea, regatul Ciprului şi Ospitalierii din Rhodos, care zdobesc flota emirului Umur.

Popularitatea regentei este în scădere, fapt ce apare în trecerea populaţiei capitalei bizantine de partea lui Ioan VI Cantacuzino, care intra în Constantinopol (feb.1347). Un acord între cele două părţi prevede cârmuirea imperiului în următorii zece ani de către Ioan Cantacuzino singur; câteva luni mai târziu are loc încoronarea solemnă în biserica Sf. Sofia a acestuia, urmată de căsătoria fiicei lui, Elena, cu suveranul legitim, Ioan V Paleologul, atunci încă minor.

Se încheia astfel prima etapa a războiului dintre cei doi Ioan. La vestea împăcarii dintre cei doi împăraţi, zeloţii din Thessalonic pierd sprijinul majorităţii populaţiei din oraş, motiv pentru care ei îl cheamă pe ţarul Ştefan Duşan ca să-i cedeze metropola macedoneană; cei doi suverani din Constantinopol previn însă pericolul şi înăbuşă mişcarea, restabilind stăpânirea lor în cetate (1350). Crearea unor apanaje prentru fii săi de către Ioan Cantacuzino (Matei primeşte un principat în Tracia occidentală, iar lui Manuel i se acorda principatul Moreei), provoacă redeschiderea, în cele din urmă, a războiului civil dintre cei doi Ioan (1352).

Pensionul de fete Notre Dame de Sion (24 octombrie , 1867) de pe strada Domnească în 5 apr. 1901. Într-un dosar de arhivă din 1898-1913, Institutul era localizat pe strada Domnească, la numărul vechi 151/157 şi numărul nou 111, având zidăria executată din var şi nisip, iar acoperişul din tablă. Localul institutului se afla de fapt pe un teritoriu mult mai întins, cuprins între străzile Domnească, Vultur, Zimbrului şi Beldiman. Prima şcoală comercială din ţară ia fiinţă în 1864, trei ani mai târziu apărând un gimnaziu clasic care se transformă în 1887 în Liceul „Vasile Alecsandri". Printre alte unităţi şcolare se remarcă Şcoala de meserii (1875), Şcoala normală de băieţi „Costache Negri" (1878), Şcoala profesională de fete (1893). O anumită importanţă pentru viaţa oraşului au avut-o şcolile particulare „Institutul Notre Dame de Sion" şi „Institutul Ortodox" (1917-1948). După anul 1945, învăţământul gălăţean se diversifică, aşa încât astăzi, alături de numeroasele şcoli generale, funcţionează 22 licee. Din anul 1948, Galaţi a devenit centru universitar prin crearea Institutului Agronomic. Ulterior, acestuia i s-a adăugat Institutul Mecano-Naval (care a funcţionat o perioadă de timp în această clădire, unde astăzi are sediul Facultatea de Drept de la Universitatea Dunărea de Jos), iar în 1953 Institutul de Pescuit şi Piscicultură şi Institutul Pedagogic.

Cele două părţi fac din nou apel la sprijin extern: Ioan V ocupă principatul lui Matei Cantacuzino, cu ajutorul bulgar şi sârb, în timp ce rivalul său cheamă pe ginerele Orhan pentru a-i alunga pe invadatori şi reocupă Tracia.

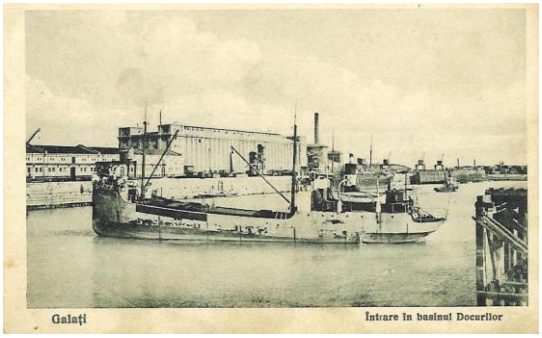
Ioan V Paleologul lasă capitala sa în mâinile învingătorului dându-și seama că nu o poate apăra şi se refugiază pe insula Tenedos. Stăpân acum la Constantinopol, Ioan VI Cantacuzino îl proclamă pe Matei co-împărat şi primul urmaş la tron (1353), după care acesta este încoronat basileu în biserica Blacherne (1354). Dar situaţia lui Ioan VI este compromisă iremediabil prin ocuparea de către aliatul său Orhan a cetăţii Gallipoli (martie 1354), care controla traficul prin Dardanele, fapt care rupe iar relaţiile dintre Epir şi împăratul creştin.

La capătul celor trei războaie civile duse, desfăşurate pe parcursul a şase decenii, imperiul din 1384 nu era decât umbra celui din anul 1320. Pierduse în cusul luptelor pentru tron teritoriile asiatice, cea mai mare parte a stăpânirilor sale din Balcani, cele păstrate transformate în apanaje ale membrilor casei domnitoare,

iar statul bizantin pierduse statutul său de real subiect în relaţiile internaţionale, prin căderea lui sub vasalitate otomană.

Patriarhul, în fruntea unui grup de mari aristocraţi, reuşeşte să îl alunge pe primul-ministru. Deşi condamnă deschis această lovitură de palat, Grigorie Palamas nu îl urmează pe totuși Ioan Cantacuzino. În anul 1343, patriarhul Ioan Calecas îl acuză pe Grigorie Palamas de erezie. Întrucât Grigorie Palamas refuză însă să îşi schimbe opiniile asupra isihasmului, el este excomunicat.

Ana de Savoia se temea că Grigorie Palamas i-ar putea deveni şi inamic politic, însă îl respecta ca teolog şi considera că acţiunea patriarhului Calecas a fost nedreaptă. Poate fi vazută atunci o scenă de „viaţă bizantină" a cărei descriere îl încânta în secolul XVIII pe maliţiosul Edward Gibbon. În vreme ce Ioan Cantacuzino purta un nefericit război civil împotriva tronului, Ana de Savoia urzeşte o conspiraţie[286] împotriva patriarhului Calecas.

Bazinul portului Docuri la intrarea în bazinul portului

În anul 1347, Ana de Savoia convoacă un sinod cu temă, care îl coboară, la dorinţa sa, pe Ioan Calecas din funcţia supremă în biserica ortodoxă, încă nerefăcută. În acelaşi an, se mai negociază un armistiţiu cu Ioan Cantacuzino, cel care va conduce totuşi imperiul în numele copilului Ioan al V-lea Paleologul. Înţeleptul şi eruditul prelat grec Grigorie Palamas a fost consacrat episcop de Salonic. Ioan Cantacuzino a numit un palamit în anul 1293 ca patriarh la

[293] Teologia ortodoxă consideră că harul este constitutiv naturii divine. Dumnezeu ca existenţă tripersonală supraesentială prin Sine, este prin excelenţă apofatic (Dex- apofatísm s. n. Modalitate de cunoaștere a lui Dumnezeu prin negare, El rămânând necunoscut și necuprins în ființa Sa transcendentă; evidența trăită a existenței lui Dumnezeu după ce au fost negate prin transcendere existențele create. Această metodă a fost evidențiată în teologia patristică de Grigorie de Nissa, Dionisie Areopagitul, Maxim Mărturisitorul, Grigore Palama ș.a. – Din gr. *apofasis.*), indefinibil şi inepuizabil. Apofatismul Persoanei ca subzistenţă a Fiinţei apofatice exclude o legătură şi o sesizare sensibilă directă. Conform modelului palamit, toate creaturile lumii sesizează

Constantinopol. Această nouă acţiune instituie o tradiţie a predominării spiritului propovăduit de Grigorie Palamas în biserica ortodoxă.

Preocupat dinainte de strategia unei decuplări între puterea lumească şi puterea spirituală în Romania Orientală, Ioan al VI-lea Cantacuzino împingea până aproape de paroxism politica nouă a delocalizărilor practicată de Mihail al VIII-lea Paleologul. Ioan al VI-lea Cantacuzino menţine alianţa foarte profitabilă cu Genova, dar angajează mercenari turci (otomani de această dată, şi nu selgiucizi).

Bosforul se află în aşa numita „Romania interioară", aşa cum se numea acest spaţiu bizantin. În literatura română au rămas uneori versuri cu descrieri ale frumuseţii sale aproape halucinante până în secolul XIX. Un sejur prelungit pe malul visat al Bosforului, unde se plimbă destul, dar şi scrie mult, i-a fost facilitat lui Dimitrie Bolintineanu de familia Ion Ghica.

Găsim unele fragmente magnifice dintr-un mic „*Discurs al Bosforului*" în poezia lui „*O noapte de vară*" (publicată în 1865): „Pe luciul Bosforului/ce e treierat de delfini/se revarsă ici şi acolo/ torente de fosfor." Din ghemul rimelor e despletită şi fraza psihedelică: „Steluţe rătăcite scânteie (...) ca hora (…) viselor." Era vorba însă, de facto, în descrierea lui Dimitrie Bolintineanu, doar despre fenomenul de bioluminescenţă. Un fapt esenţial rămâne din toată această frământare istorică, la care fiecare ţară europeană a privit în felul ei.

Anul de maximă însemnătate 1354 marca prima stabilire a turcilor otomani în Europa, la Gallipoli, şi odată cu ea începe o perioadă de aproape cinci secole de mare zbucium şi de războaie, într-un teritoriu din care şi noi am făcut parte. Ocuparea rapidă a cetăţii Gallipoli a făcut constientă Europa de pericolul otoman pentru prima dată, iar redobândirea sa a devenit de acum unul dintre obiectivele sacre ale creştinîtăţii.

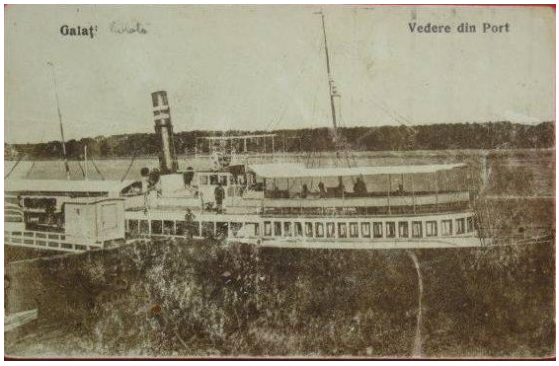
Subţire şi stilat om era effendi, dar mai ales era calm şi profund, un calm al aparentei lenevii balcanice, dar care rafina în alambicul ei mai toate trăirile omeneşti, până la obţinerea esenţelor, cele câteodată numite filozofice.

Doar fumul uşor, albăstrui şi şăgalnic al narghilelei parfumate a lui effendi, pufăit arar şi cu pasiune, şi care se ridica molatec deasupra ceştii întunecate, cu cafeaua neagră şi aromată, făcută special la ibricul fâsâind aşa încet de tăcutul Ibrahim, prietenul cel credincios şi discret, te atrăgea, din nou, spre minunea aceea care te ispitea tot timpul, din nisipul încins al plitei lui speciale, secret de preparat pretenţioasa licoare dorită de stăpân, elixirul miraculos, licoarea cu puteri nebănuite.

Dumnezeirea numai prin actele sau lucrările Ei (ad extra) ca expresii imanente, nu Fiinţa Ei apofatică şi nici Persoanele apofatice.

Îmi ascult câte odată un cântec preferat, dragă cetitorule, ”La vie en rose” şi te invit şi pe tine, milord, tu cel care mă vei citi după ce eu voi fi doar o părere, stai la masa mea „señeur” să ascultăm placa veche Columbia, ce contează că este zgâriată! Prinţesa noastră orientală ar spune ascultând-o cam aşa: „quand il me prend dans ses bras”[294] şi-mi şopteşte vorbe fără şir „la terre tourne”[295] este un adevăr numai al meu, îmi răsar sori fără număr, pe umărul drept îmi creşte-un tatuaj pasăre măiastră „il me dit des mots d’amour”[296], cu gura sărată pe tâmplă-mi scrie poeme de nebunie, încet mă înalţ pe vârfuri de munte, vultur dând roată iubirii...

Eşti!, îi spun când mă aduce cu tălpile pe pământ, este deja prea târziu pentru cuvinte şi mi-e bine, „mi-e atât de bine milord!...” Urmăreşti doar o viaţă din copilărie până la glorie, de la victorii la suferinţe, de la Belleville la New York, „La Vie en Rose” prezenintă viaţa unei celebrităţi iesită din comun, cea a lui Edith Piaf[297], o genială cântăreaţă a Franţei. De-a lungul unui destin greu, aproape neverosimil, descoperim uneori, aproape impudic, sufletul unei mari artiste şi inima unei desăvârşite femei.

Portul Galați

[294] Când el mă îmbrățișează.
[295] Aici în sens de „pământul înmugurește”.
[296] Îmi spune cuvinte de dragoste!
[297] Édith Piaf (n. 19 decembrie 1915, Paris, Franța - d. 10 octombrie 1963, Grasse, Franța) a fost o cântăreață și textieră franceză de mare succes, care a consacrat, atât în Franța cât și în întreaga lume, genul „chanson réaliste” (cunoscut cel mai adesea doar ca chanson). La fel ca Marlene Dietrich, cele două femei se adorau, Edith Piaf şi-a construit mitul de-a lungul existenţei. Materia primă, faptele strict reale, depăşeau în pitoresc ceea ce lumea de-abia tolera într-un roman. Piaf nu inventa, ea aranja, ca un compozitor, grijulie să finiseze mica melodie a vieţii sale. Într-un singur aspect n-a trişat şi n-a negociat vreodată, pasiunea pentru iubire: „În viaţă e-o singură morală: că eşti bogat sau falit, fără iubire eşti halit.”

Femeia micuţă, dar plină toată de viaţă, cu o alcătuire lăuntrică fragilă şi în acelaşi timp indestructibilă, artista de mare talent care şi-a dedicat toată viaţa artei, până la sacrificiu, devenind o cântăreaţă nemuritoare. Nu plânge milord, garçon, trece vinul în contul meu, sunt două umbre ale zorilor pe malul Senei, milord, şi doamne, cât de frumoasă poate fi câteodată doar o simplă părere... Garçon, încă un vin vechi de Bordeaux pentru domnul, să fie un Clarendelle rosé...

Nu este corect, să ştii milord, să compari Bordeaux-ul, care datează din vremea Imperiului Roman, cu băuturile scârboase şi tari, cu miros de ploşniţă, ale perfidului Albion, îi spuneam companionului meu, stând în jurul unui „faux filet apoint". Effendi tocmai văzuse podgoria de acolo, este una dintre cele mai lăudate producătoare de vinuri din Franţa, dar până de curând, nici un vizitator nu era cu adevărat interesat de acest oraş, ci doar de „produsele" sale.

Asta şi pentru că, tot până de curând, şi prostituţia era în floare la toate colţurile, iar toate clădirile cuprinse de paragină nu mai lăsau să se întrevadă nimic frumos din arhitectura de altădată. Într-o zi la biroul lui ticsit de oameni, de griji şi de afaceri, a fost întrebat cu milă: ce credeţi, este în natura omului să muncească, nu s-ar simţi el mai bine în preajma unei moşteniri grase? Cu toţii, noi cei prezenţi, am fost întru totul de acord, închinând încă un pahar mare la masa care a încheiat protocolul afacerii, în cinstea naturii noastre pervertite.

Numai unul, mai stingher, ne-a zis că nu e adevărat ce spunem, că munca este într-adevăr în natura omului, tocmai pentru că, fiind vorba despre natură, în mijlocul căreia omul trăieşte, natura asta îl obligă să se hrănească, vânând şi cultivând pământul şi că la faza asta cu moştenirea suntem cu toţii nişte socialişti ordinari, poate chiar din adulatorii lui François Marie Charles Fourier, care şi-au închipuit nevolnicii, în mod absolut stupid şi utopic, că socialismul ne va scoate la liman, oganizaţi în falăngi şi dormind în falanstere. Vai, iacă… m-o pus pe gânduri colegu' dumneavoastră (ceea ce nu prea face parte din natura mé!), dacă oare, doamne feri, chiar ne-o fi „în jene" să tăt muncim? Că ar fi foarte trist, no, drajii tatii, oamenii muncesc din maimuţă prin jene, că de la ea ni le-am luat tăţi! Iară până acum câţiva ani ne-am ocupat de agricultură şi vânătoare, amu dară fabricăm nădraji de bumbac.

Fosta casă Lambrinidi aflată pe strada Domnească, nr. 51. Epaminonda Lambrinidi, un comerciant prosper al ţinutului şi proprietarul unei mori de pe strada Portului, construieşte acest edificiu în 1879, având ca anexă o turnătorie şi atelier de reparat maşini şi vapoare. Cu ocazia unei vizite în Galaţi a domnitorului Carol I, înainte de aprilie 1879, acesta este găzduit în acest imobil. A fost sediul Curţii de Apel, al Liceului Mihail Kogălniceanu şi, după cutremurul din 9-10 noiembrie 1940, al Primariei, actualmente este sediul Regionalei CNCFR Galaţi. Curtea de Apel a funcţionat iniţial pe strada Cuza Vodă, lângă Vadul Cărăbuş, în 1908 fiind mutată în casele lui Epaminonda Lambrinidi. Conform documentelor deţinute de Filiala Arhivelor Naţionale Galaţi, imobilul din Galaţi, strada Domnească, nr. 51, cunoscut prin sintagma „Casa Lambrinidi", a fost trecut în proprietatea Primăriei Galaţi în anul 1907, la preţul de 140.000 lei, conform actului de vânzare-cumpărare, de la proprietarul vânzător şi anume Societatea Creditul Funciar Urban. Aceasta îl deţinea în proprietate de nu mai puţin de 17 ani (din 1890) când fusese preluat de la un oarecare „Ep. Lambrinidi" urmare unei ordonanţe de adjudecare investită cu formulă executorie. Epaminonda Lambrinidi, aşa cum reiese din „Istoria oraşului Galaţi de la origini până în 1918" a istoricului Paul Păltănea, figurează ca întreprinzător industrial („industriaş") având o fabrică (de prelucrări confecţii metalice) şi fiind proprietar al unei importante mori mecanice de pe strada Portului. Tot din conţinutul cărţii reiese că personajul în cauză ar fi intrat în faliment, fapt care explică şi motivele pierderii clădirii în 1890 când, aşa cum am arătat mai sus, Societatea Creditul Urban prelua de la acesta imobilul în cauză, în baza unei ordonanţe de adjudecare investită cu formulă executorie. Prin Decizia nr. 95 din 07.05.1968 a Consiliului Popular Judeţean Galaţi, i s-a transmis „în administrare" Reg. CFR Galaţi. Şi acum apare ştirea despre care nimeni nu a scris nimic. O navă remorcher cu istorie mare, „Vasilissa Olga" a fost o navă britanică, construită la şantierele navale J. Laing în Sunderland, Anglia în 1870. I-a fost dat numele de Olga. Avea un tonaj de 1231 tone, o lungime de 76.7 m şi o lăţime de 10 m. Ea a fost deţinută de Steam St Andrews Co, Liverpool şi a fost comandată de căpitanul Booth. La 21 sept.1877 nava Cleopatra a raportat că au părăsit Alexandria în remorca de vapor a remorcherului Olga. Olga a remorcat Cleopatra un sfert de milă, după care Cleopatra semnalizează către Olga o „alunecare de încărcătură la tribord". Apoi Cleopatra a semnalat „naufragiul, trimite o barcă". Olga a reuşit să lanseze o barcă cu un echipaj de voluntari. Barca a reuşit să ajungă la Cleopatra, dar echipajul nu au putut prinde frânghiile aruncate şi barca de salvare s-a îndepărtat. Se presupune că mai târziu s-a inundat şi s-a scufundat cu tot cu echipajul acesteia, care nu a mai fost niciodată văzut. În 1880, nava remorcher a fost vândută către „Casa Lambrinidi SA" şi a fost redenumită „Paris-Lambrinidi". Casa Lambrinidi a fost o companie de transport maritim românească, începută de Epaminonda Lambrinidi în Bucureşti şi apoi, de

asemenea, fucţionând cu birouri în Marsilia şi Paris. Lloyd's Register arată transferul prin vânzare către un nou proprietar în 1889, cu numele Ernesta Foscolo, deşi unele documente legale îl numesc Ernesto Foscolo. În 1896 Ernesta Foscolo devine navă de pasageri Moldava în Constanţa. In anul următor ea se trezeşte într-o luptă juridică majoră, care face ca pagubele produse de scufundarea navei Cleoparta să fie tranferate pe noul ei proprietar, Casa Lambrinidi S.A., care a cumpărat-o cu toate activele şi pasivele ei, fapt care a condus la falimentul acestei companii. Ca urmare a acestui fapt, în 1899 ea revine din nou la numele ei vechi. Ea a fost vândută în anul 1903 când a primit numele ei de Vasilissa Olga. În 1930 a fost vândută la Sovtorgflot, fiind folosită de statul sovietic pe linia de transport de la Odessa şi a devenit Sotchi, figurând la în înregistrările Lloyd, în anul 1945 ca aparţinând doar „URSS". Iată datele de la Lloyd's: Ernesta Foscolo / Moldova Pasg.-Cargo/Iron/Screwsteamer Pasg.-Cargo/Iron/Screwsteamer Bld.: J. Laing, Sunderland –165- Bld.: Laing J., Sunderland -165 -. L: 02.06.1870 T: 1870 Eng.: C2cyl 600ihp Thompson, Boyd & Co. L: 02.06. 1870 T: 1870 Eng:. Thompson C2cyl 600ihp, Boyd & Co 1231gt 696nt 1640tdw L=76,56m B=9,81m D=5,24m 1231gt 696nt 1640tdw L = 76,56 m B = 9,81 m D = 5,24 m. 1870: OLGA CM Norwood & Co., London /Br 1870: CM Norwood Olga & Co, Londra / Br 1872: OLGA River Parana Steamship Co., Liverpool /Br 1872: River Parana vapor Olga Co, Liverpool / Br 1875: Olga St. Andrews Steamship Co. (m) Wm. 1875: Olga St Andrews vapor Co (m) Wm. Johnston, Liverpool /Br Johnston, Liverpool / Br 1879: Paris Lambrinidi & Lambrinidis, Ithaca /Gr 1879 Paris Lambrinidi & Lambrinidis, Ithaca / Gr. 1882: Ernesta Foscolo, Foscolo & Valsamachi, Istanbul, por Argostoli /Gr 1882: Ernesta Foscolo, Foscolo & Valsamachi, Istanbul, Argostoli por / Gr. 1894: renamed Moldova 1894: redenumit Moldova 1896: Ernesta Foscolo Aet Bassian & SPG Foscolo, Argostoli /Gr 1896: Foscolo Ernesta Aet Bassian & Foscolo SPG, Argostoli / Gr. 1903: Vassillissa Olga a Typaldo & AETBassian, Cephalonia /Gr 1903: Vassillissa Olga a Typaldo & AETBassian, Cephalonia / Gr. 1904: Vera io Ostrovsky, Reni, por Odessa /Ru 1904: Io Ostrovskii Vera, Reni, Odesa por / Ru 01.07.1905: caught fire and heavy damaged during revolutionary uprises at Odessa, later repaired and back in service 01.07.1905: a luat foc cu grele deteriorări în timpul mişcării revoluţionare de la Odessa, ulterior reparat şi înapoi în serviciu 10.03.1915: No. 10.03.1915: NO. 21 Imperial Russian Navy-transport- /Ru 21 imperiale ruse Marinei-transport-/ Ru 08.06.1916: beached 4sm south-east of Tuapse to avoid attack of German submarine U 38, damaged by gunfire whilst grounded, later salved and repaired 08.06.1916: plajă 4sm sud-est de Tuapse pentru a evita atacul submarinului german U 38, afectat de focuri de armă, mai târziu salvată şi reparat 13.11.1918: Vera Io Ostrovsky, Reni, por Odessa /Ru 13.11.1918: IO Ostrovskii Vera, Reni, Odesa por / Ru 1918: Vera A. Lascarides, Odessa /Ru 1918: Vera A. Lascarides, Odesa / Ru 1920: Panayotis Soc. 1920: Soc Panayotis. Anon. Anon. Maritime Lascarides, Piraeus /Gr Lascarides Maritime, Piraeus / Gr. 12.1923: confiscated by Soviet Government at Nikolaiev 12.1923: confiscate de guvernul sovietic la Nikolaiev 1924: Sochi USSR-A/O Sovtorgflot, Moscow, por Odessa /Ru 1924: URSS Soci-A / O Sovtorgflot, Moscova, Odesa por / Ru 03.1918 capturat de către austro-ungari la Odessa. 11.1918 returned to owner, served in Whites hands. 11.1918 a revenit la proprietar, a servit în mâinile albii. Early 1920 sold to greek owner as Panayotis. Începutul anilor 1920 a fost vândut proprietarului grec ca Panayotis. 12.1923 arrested at Nikolayev as formerly russian vessel and transferred to Sovtorgflot as Sochi. 12.1923 arestat la Nikolaiev ca navă rusă anterior şi transferat la Sovtorgflot ca Soci. Last known mention-13.01.1927. Ultima menţionare cunoscută -13.01.1927. Possibly sold for scrap soon. Posibil vândută la fier vechi în curând. La Soci pare să dispară din registrele sovietice înainte de 1932.- Η Ιστορία της Ελληνικής και Ξένης Ναυτιλίας Προπολεμικά - Istoriea maritimă a Greciei înainte de războiul.

Doamna Zuzi, şî domnu' Ily, Efendi! Io să ştiţi că aşe aş munci, mă, tot timpul aista, de dimineaţa până seara târziu, în noapte chiară, când mă strigă muierea mé la cină! Nu-mi trebă moştenire, şi chiar dacă aş avea aşa ceva nu m-ar mai împedica ea pe mine să lucru, să tăt lucru iar şi iar, no! Io nu-s socialist, dar nici capitalist dară.

Io-s om d-al muncii, adic'lea omu' nou, cum zâce dom' părítele la biserică! Oameni muncii îs harnici rău şi tăt veseli sunt, aşe mai tot timpu' aista, ei tăt cântă voioşi „Hai leliţă-n deal, la vie,/Să culegem razachie!", şi dau egzemple forte bune numai la copii şi bătrâni. Ei duce dară greul vieţi ăştia „socialmente necesare", domnişorule effendi, aşa că să ştii mata, aşe cum zice derectorul „ţânutului gândirii" di pi la noi, un cotcodocel di aramaică, un gânditor di ista mai nou, bată-l hodina domnului cea veşnică şi pe el dară odată, la el cică „munca este izvorul vieţii şi cheia miracolului comuniunii dintre Om şi Divinitate"! Auzi tu, mă!

...Apoi află aici bade că eu îs de prin părţâle Dorohoiului, iar daca-ş avea eu două, trei sticloanţe borţoase pe zii-lumină, apoi aş bea aşe de fericit până sara, tăt-tăt, şi nu mă-ş mai duce la câmp în veci... ar murii căpşuna dejeaba mă, recunosc spăşit, dară stârpirea mândrei beuturi ca şi mâncatu' ist' tăt de căpşună, apăi tăt o muncă se cheamă...!!!O muncă care'ţi provoacă, să scuzaţi, un pic mai multă cufureală, no aşe dară! Cum ar zîce gânditoru' ăsta, tare bandit, de i s-a strâmbat şi nasu' ca la păpuşa aia năzdrăvană, Pinochio: „Vai, căpşuna, câtă decădere!

O sublimă şi nobilă rosacee, ţintuită pe blazonul noroios al vulgului emigrant". Apăi Doamnă Zuzi, dragă, tocmai acuma, când mă dezamăgeam aici că aţi abandonat meditaţia asta, aşe de profundă, iată că, precum o albinuţă mică cu funduleţu' ei galben-tărcat, umblând pe fundu'mare a unui pahar sâclit cu bere încălzită, băloasă şi puţind a stârv descompus, după cam două zile de stat acolo, pare că vreţi să vă luaţi zborul voios şî avântat spre noi culmi, să ajunge-ţi să sorbiţi din puţa gândirii, din nou, cu timiditate. Da, io mai cred că abordarea directă a realităţii e un mare concept al revoluţiilor portocalii, tăte căutătoare dă bani buni dom'le, deşi nu despre asta era vorba în propozâţie.

Altfel, noi să fim sănătoşi şi votanţi cât mai tâmpiţi şi zeloşi. Deşi ştiu că pă la şcolili de gândire irlandeză unilaterală, li place tari mult berea ceea ghinez şi se aprind în chestiuni antisocialiste, şi-i doare'n pârţ, că nu degeaba acolo e mama raianerului, vă voi povesti săptămâna viitoare, când revenim noi pă la Galaţi, cum e rozeul portughez băut după o porţie dublă de sardele grase marinate, în speranţa că veţi saliva măcar aşe puţan… Vai, vai, doamna Zuzi, şi dacă place la eu rozeu ista capitalist, oare cum de v-aţi dat seama?!

Chiar acum aş vrea eu să servesc unul pântecos! Ohlalala! N-am încă rozeul după care tânjeşti atâta, motănelule, dar am şampania roze spre roşu-moscovit, da

milord... ei ce mai zici? Şampania este cumpărată de mai demult timp şi este un Cordon Rouge veritabil, cu etichetă veche, pe care este încă simbolul celei mai înalte decoraţii franceze, Marele Cordon al Legiunii de Onoare, acum este pusă la rece, iar raţa pe varză e şi ea în cuptor. Şi inima me tremură, gândindu-mă la năvala pe care motănelul ei, cu mustăţile aspre şi zburlite, într-o avântare iubitoare, o va da deseară pi'ntunerec mari, mari di tăt, peste blana pliiinî di negreaţă şi proaspăt pieptănată, cu o mică cărăruie rozî a blajinei lui pisici negre.

Am însă şi Champagne Raoul Collet, băgat la beci încă prin anul 1921, Laurent Perrier, Taittinger ori Pommery (et Grenat), produsă de casa franţuzească cu acelaşi nume, din Reims. Socialistu' ăla al tău de franţuz tocmai a vorbit pă sticlă de bunul viitor, care ne tot dă târcoale rătunde, ca o portocală, „el niño" al nostru, l-a ascultat cu multă atenţie şi a dansat la sfârşit frumos cazaciocul pe marseieză. Ca un cuvios rumegător socialist ce sunt, plecat de acasă din cauză de nevastă cicălitoare şi doi copii buieci, n-am uitat să arăt acuzator cu degetul înspre nenea ăsta al nostru, unul cam oacheş şi nasol rău, iar în câteva rânduri chiar să-i spun neaoș: „meşan, meşan, mascalţone. Mi scuzi parlare mangiare vafa nculo mascalţone spagetti.

Gradina publică de la Galaţi s-a înfiinţat în anul 1846, când, prin grija pârcalabului Iorgu Ghica, bun prieten al domnitorului Mihail Sturdza, s-au plantat 3500 pomi. „Ultimu hatman al Moldoveĭ fu Iorgu Ghica, în anu 1858. Maĭ pe urmă, poliţaĭ (dicţ. Scriban, 1939"). Mai târziu postelnicul Iorgu Ghica de Covurlui se va ocupa de primirea lui Mihail Sturdza ca domn al Moldovei[298]. Mai târziu, grădina s-a mărit şi s-a organizat o seară de flori. În anul 1913 s-au

[298] Moşia satului Frumuşiţa aparţinea familiei Iorgu Ghica ce stăpânea peste 80.000 fălcii din Prut şi până dincolo de Pechea. În anul 1834 Mihail Sturdza se întorcea în țară pe la Galați. Erau convocați toți „boirii dipotați" la primirea domnului, între ei fiind postelnicul Iorgu Ghica și postelnicul Ioan Cuza, atunci pârcălab și deputat de Galați, tatăl viitorului domn (ASI, fond Min. de Int., tr. 256, op. 281, ds. 610, f. 2, rezoluția marginală; idem, Colecţia Documente, pachet CCXXXIV, doc. nr. 32, f. 4). In satul Pârcovici din ținutul Hârlău se mai găsește biserica cu hramul „Sfânta Împărătească Pulheria", ctitorie a logofătului Gheorghe (Iordache sau Iorgu) Ghica

refăcut două sere mari cu plante exotice. În anul 1923 s-a construit un bazin cu o largime de 20 m şi o adâncime de 1,20 m. În stânga bazinului se aflau două mari sarcofage de piatră, unul dezgropat din malul cetăţii Barboşi, iar al doilea mai mic, descoperit în cartierul Lozoveni. Azi, sarcofagul de la Barboşi se află la Muzeul Naţional de Antichităţi din Bucureşti, iar cel descoperit în cartierul Lozoveni este la Muzeul de Istorie Galaţi în Lapidarium. În Marele dicţionar geografic, G.I. Lahovary enumera la Galaţi Gradină publică şi Parcul municipal. În anul 1927, N.G. Munteanu-Bârlad, Galaţii, făcea următoarea descriere a Grădinii publice: „Parcul ocupă 12 ha". La începutul secolului trecut grădina era prevăzută cu un lac şi pod peste el, iar în mijlocul lacului se afla o fântână arteziană clasică.

Dar nu am zis-o cu ură, pentru că eu sunt bini dispusă. Auziţi, dacă îl prind eu pe ăla de a inventat „ferma socialistă" pentru bărbaţi şi pentru copii „pliage facile", îi rup picioarele! Auziţi? Auzi tu, bă, neisprăhitule cufurit care eşti? Ai măcar şi pentru femei ceva mai fain, mai cu scârţ, ceva mai sublim şi mai „fen", „neşte botine, dă'lea mai fine", aşe… mai „pentr-un picior/foarte uşor"? Potlogarilor care aţi amestecat zaharicalele vieţi istea, cu tăte balele voastre pofticioase! Îţi rup picioarele, bă! Uau la el, bleavu...

Strada Mihai Bravul la intersecția cu str. Heliade Rădulescu

și a logofătesei Pulheria Ghica în 1834. A fost construită între anii 1834-1837 de către logofăteasa Pulheria Ghica, proprietară a moșiilor Deleni și Maxut. Tot logofeteasa Pulheria Ghica este și ctitorul Spitalului Hârlău. Logofeteasa Pulcheria Ghica a ctitorit și Biserica „Sf V.Mihail și Gavriil" din satul Maxut. La 1800, la București se naște Pulcheria (Pulheria) Ghica (născută Balș), căreia istoria ţinutului Hârlăului ii datorează atât de mult. Pulheria face parte din renumita familie de boieri Bârlă. A fost căsatorită cu logofătul Gheorghe (Iordache) Ghica, proprietarul moșiei Deleni. A murit la 28 februarie 1879 la București. Familia boierilor Ghica, a avut domenii întinse pe cuprinsul satului Pârcovaci, pădurea de pe Dealul Mare, Deleni și în câmp, la est de Hârlău. Domeniul, căpătat în condiții nelămurite de istorici, în anul 1842, de la familia de boieri munteni Iordache Cantacuzino, a cărui strămoș a fost spătar a domnului întregitor de neam, Mihai Viteazul, Boierii Ghica - Deleni, au obținut și moșia și satul Maxut de la urmașii postelnicului Maxut. Maxut, un grec boierit de domnul Moldovei, Constantin Cantemir și care a primit o moșie, potrivit unui suret de pe ispisocul dat de domnul Antioh C. Cantemir, (fratele viitorului domn Dimitrie Cantemir), care la 4 iulie 1700/7208 ca danie din cuprinsul moșiei Deleni, unui credincios slujitor Macsut (Maxut sau Maxud în unele documente) – vel ușeriu. Moșia se afla în hotar cu târgul Hârlău.

Ar hi cazul să vă apucaţi de muncă... sincer acum... anunţaţi rudele, mergeţi la scos cartofi andaluzi, faceţi bani din alba-neagra, că nu e de glumit.

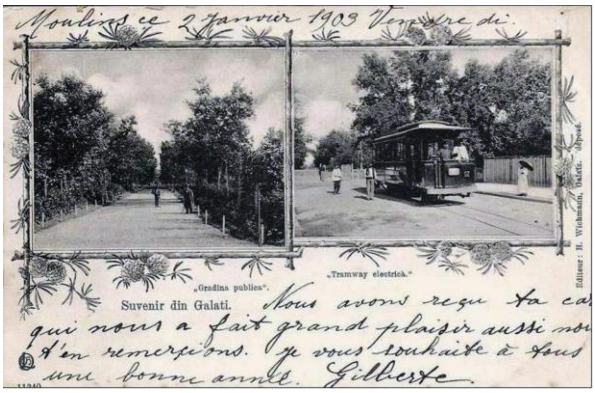
La vremuri grele treb'ă o căruţă bani! Lăudată fii tu, roză duduie Zuzica, pentru vorbele tale pline de înţelepciune, în faţa cărora eu mă înclin cu adânc rispect: Tu suis bien la notice, et tu attends que ça marche! Car curieusement, ça finit toujours par marcher (ça peut être très long...); tu as l'impression de faire toujours les mêmes mouvements 30 fois de suite, et puis tout d'un coup, c'est plié, tu ne sais pas pourquoi. Autre technique: tu essaies plusieurs fois et quand tu sens que tu commences à t'énerver, tu arrêtes, tu recommences un peu plus tard et tu y arrives du premier coup![299] Concluzia e că o societate săracă şi neînchegată are nevoie musai de un piculeţ de totalitarism, iar una mai dezvoltată ar putea suporta ipotetic anarhia, fară diferenţe majore la factura lunară de bun trai, primită cu discreţie în cutia de poştă, cea a „tutulor" milelor politice de la noi, ştiute şi neştiute.

Şi nu uitaţi voi, dragi tovarăşi şi preteni, aşe tineri, că Eva l-a sedus pe tov-ul Adam biblicul, care a comis neisprăvitu', la îndemnul ei parşiv şi neascultând deloc de clasa muncitoare, păcatul originar al amuşinării satisfacţiei trupeşti şi a bucuriei năroade a vărsării de „icre moiu", de la care se trag toate relele socialiste ale omenirii ăsteia, colcăitoare şi rele, de Marxşi, de Engelşişti şi de purcei Leninşişti, căzuţi la boaşe de atâta hrişcă şî plăcintă cu varză, puşi pe vază şi pă faraş de tăţi pupincuriştii „clăşii muncitoare", care colcăia de prinţipuri care te aruncau cu ochii tăt pă cer, doar-doar ş-or vide pe nea Prunariu braşeuan, zgâlţâind pă cerul siniliu o cinzeacă dă „doi ochi albaştri" şi cântând *Călugărul dă-n vechiul schit*, când pâlit puţân la meclă de un sirop de şaijde grade îl întreba pă preasfinţitul de la poarta fericirii „ce la trimis păntre sihaştri ?, când răspunsul era aşa dă aproape de degetele sale, adică „doi ochi albaştri", iar când să bage ‚mâna pă-n pruhap să găsească prinţipu treaz, ei… atunci mai va, fiindcă acum constatya „care va să zică că nu prea-l avea…"

Nu disperaţi diloc măi, că tăt o să hii ghini. Multî sânătati şî sî hii ghini la tăt natu ista maldovean di pisti Prut, parşâv, nu căţaţi că-i el din stânga ori din dreapta! Într-un moment de regăsâri, când omul esti înhierbântat la capaşitatea lui ceia maximă di gândiri adâncî şî meditaţâi, adicî pi terasa bistroului din portul

[299] Urmaţi instrucţiunile, de asemenea, şi vă aşteptaţi că şi funcţionează! Din moment, ce curios este întotdeauna, în cele din urmă, mult de mers pe jos (acesta poate fi un foarte lung drum...), te simţi mereu făcând aceleaşi mişcări de 30 de ori şi apoi toate dintr-o dată, această stare este pliată pe această părere, nu ştii ce. O altă tehnică: încercaţi de mai multe ori şi atunci când simţiţi că începe să vă deranjeze, ei bine, te opreşti, ca să ai din nou, un pic mai târziu, privilegiul de a obţine primul vânat împuşcat!

meu natal, am început să îmi reamintesc... Peste mulţi ani aveam să rememorez tinereţea mea trăită în această atmosferă specială, cea între vis şi nevoia de vis, ascultând o meditaţie mai veche la un minunat simbol al poporului francez, altfel tare iubăreţ şi om năpădit de prea multe podgorii roze, parfumate şi zemoase, ca şi de minunate demoazele... Roze la pulpișoare…

Tramvai la Grădina publică în 1903

Ascultaţi şi voi şi fiţi atenţi acilea, la băiatu' că nu cânt de două ori: „…padam …padam/ suvenire năvălind, aleargă în spatele memoriei;/ nu ating cu bătăile solfegiului istorioarele îndrăgostiţilor;/nu acoperă cu urletele străzii vuinde nimic;/ numai iubirea/…milord, milord,/te rog strângeţi aripile!/Vino aici, lângă şemineul sufletului meu,/să încălzeşti cu zâmbetul tău umerii toamnei!/Aceasta/va mătura:/toate frunzele uscate ale tristeţii;/micile flori ofilite ale pasagerelor bucurii;/mărăcinii deziluziilor./ Curat să fie!,/pentru că…/mâine milord,/viaţa va începe cu tine!"[300]

Aşezată acum pe măsuţa din faţa sa, ceşcuţa delicată verzui-aurie degaja aburul blând al cafelei, care se mai împleticea încă odată domol, urcând încet şi încolăcindu-se apoi alene, movaliu şi ireal, pe după turbanul alb a lui efendi, locul în care erau gândurile lui de om tânăr, călărind la rând toate cămilele caravanelor deşertului dormitând obosite şi deshidratate de seva vieţii pământene, construiau alene imperii de cadâne, portocale, ţigări şi smochine.

Renaşterea adoraţiei pentru antichitatea clasică era în vogă în anul 1910 şi a determinat transpunerea acesteia până şi în moda, de care efendi trebuia să ţină cont mai mult decât la Istambul. Ţinutele vestimentare renunţă atunci la opulenţă

[300] *Neegalatei Edith Piaf*, Anişoara Iordache.

şi devin simple, ceva mai drepte, decoltate în exces, silueta nefiind incomodată de diversele invenţii ale vremii, menite să subţieze talii mult mai puţin graţioase.

Noile tendinţe ale modei au determinat toate femeile să atragă atenţia nu numai asupra formei hainelor, dar şi asupra proriilor lui forme acoperite de ele. Deşi corsetul a dispărut, supleţea rămanea în vogă şi apărea din cenuşa vremii miracolul trupesc al femeii, frăgezimea lui, la care nici un bărbat nu a rezistat vreodată.

Celebra zicală romană „carpe diem", trăieşte clipa, are una din reflectările posibile, la care erai îndemnat subtil, în acest ritm languros, cu aplecare spre deliciile seraiului padişahului, acolo unde au căzut multe capete cam înfierbântate, ameţite de rafinata fericire, rezervată doar sultanului, măritul padişah cel devenit stăpânul lumii!

Nicăieri în lume dansul ireal, incitant şi moale, răscolitor, vaporos, profund, cu moliciuni abia schiţate al femeii, nu are rafinamentul de harem şi trăirea lui extraordinară, ca aici la porţile orientului, pare o trăire între vis şi realitate, este o atitudine somnolentă, leneşă, care lasă un dialog absolut liber între cele două corpuri tinere. În nici o altă parte a lumii nu i se respectă femeii acel rol de stăpână absolută a vieţii şi a supremei ei fericiri, care este dragostea, o desmierdare oferită adesa pe aici, numai de femei, doar după ritualul sacru al dansului, acea uluitoare infiorare şi zeiască unduire vaporoasă, care transmite privitorului efluviile mistice şi de nestăvilit ale unei dorinţe, uneori copleşitoare, aşteptând răbdătoare apoi ca bărbatul să se dezlănţuie şi el odată, să abandoneze rigoarea protocolului pierdant, începând să îndrăznească şi să devină conducătorul rutului ce perpetuiază dumnezeirea şi viaţa.

Secolul vitezei năvălea și în Galați

Mişcarea feminină a dasului ei incitant, provocator şi amplu, e mult mai diferită de cea masculină, ca intensitate, ca ritm, ca lascivitate, ca mesaj, ca amplitudine, ca sens, ca aspect unic al frumosului fără nici o limită… Visa la o femeie dragă lui şi ea parcă apăru din neant, ispititoare, parcă era chiar aici în faţa lui, înaltă ca o vestală, subţire ca o trestie, elegantă ca o odaliscă, ţinea în mână ei mică un trandafir roşu ca jarul, şi-i pipăia aproape inconştientă tulpina proaspătă şi spinii înconvoiaţi ca nişte iatagane, fără să se teamă de consecinţe. Faţa ei era speriată, părea îndrăgostită, era dură, luminoasă. Îl privea fix şi se pregătea să iasă. Înainte de a ieşi, dar trecând pe lângă el, a lăsat trandafirul roşu-aprins ca să cadă cu spinii deşi şi orientaţi agresiv înspre toate direcţiile, peste mâinile lui albe cu degete subţiri, de pianist stilat și delicat.

Portul Galați la anul 1908. În Galați funcționau 41 de fabrici. În 1908 este înființată fabrica de uleiuri și ipsos „Etna” aparținând fraților Grümberg și O. Selmanovici. Produsele ei: ulei alimentar și industrial, precum și ipsosul, se vindeau în țară, iar pastele pentru îngrășarea vitelor se exportau în Anglia. În primele decenii ale secolului al XX-lea ea făcea parte din cele mai importante întreprinderi industriale de acest profil din România (Emeric Mihaly, Sara Mihaly, Dezvoltarea industriei alimentare în orașul Galați la începutul secolului al XX-lea, în „Danubius”, vol. XI-XII, 1984-1985, p. 201).

Dar în mod surprinzător spinii au pactizat cu delicateţea şi nu l-au zgâriat, ci doar s-au prelins unduitor şi diafan spre covorul de Bukhara, lăsând în urma lor numai mirosul fin şi pătrunzător al trandafirilor de Beirut, trandafiri foarte frumoşi, care-l chemau la rugăciune. Ce splendoare de culori, şi ce farmec... Constata că o femeie nu trebuie poate să facă mai nimic pentru a-şi eleva mişcarea. Seamănă adesea cu supleţea şi ferocitatea acelei pisicii cele agere, gata oricând de cel mai îndrăzneţ şi poate neaşteptat atac. Estetica ei nu are nimic raţional, cerebralizat sau raţionalizat înainte… Este pur şi simplu ca o chemare parcă ameţitoare, una viscerală, instinctuală, ca o ambiguitate abia schiţată şi ca o promisiune din proiectare abia sugerată. E naturaleţea aceea suplă, fără nici un fel de efort, dar totodată covârşitoare prin efect…

Este o aventură păguboasă pentru un bărbat să încerce să schimbe ceva la ea. Şi efendi Mehmet ştia demult acest lucru, dar mai ştia din copilărie că, în orientul atât de vast şi de necunoscut, de după perdelele fâlfâinde, ce ascund de ochii lumii aceste delicate delicii pământene, pândeşte întotdeauna frânghia de mătase, mlădioasă, subţire şi neiertătoare, a călăului care te sugrumă.

Dar femeia are mereu în viață un rol covârşitor în facerea, prefacerea şi continuitatea lumii de care toţi au fost preocupaţi, ca oameni sau autorităţi statale. În secolul 600 î.Hr., pe timpul împăratului Numa Pompilius, de pildă, se și datează prima apreciere referitoare la obligativitatea deschiderii abdomenului femeilor care mor uneori în timpul naşterii pentru a salva copilul (cezariana). Astfel au fost născuţi Scipio Africanul şi Julius Cesar. Lex Aquilla, 572 î.Hr., face aprecieri asupra mortalităţii prin plagi.

Tablele Legilor, cu precădere a XII-a (449 î.Hr.): „Naşterea unui om are loc într-o perioada de 10 luni (n.n. solare). Adică o perioadă de 300 zile ca durată extremă a sarcinii şi deci tatal care era mort sau absent dincolo de această perioadă este în afara răspunderii paternale". Aceasta durată este identică cu cea fixată 2000 de ani mai târziu în codul lui Napoleon.

Nu era voie să se ardă cadavre în incinta oraşului sau la mai puţin de 60 picioare distanţă de o locuinţă. Lex Cornelia a împăratului roman Sulla (138-78 î. Hr.) prevedea supravegherea prostituţiei, avortul interzis, iar sarcina confirmată numai după controlul făcut de cinci moaşe. Corpul lui Julius Cesar a fost expus în forum şi a și fost examinat de către Antistius, care a demonstrat că numai una dintre cele 23 de plăgi a fost letală. La fel a fost expus şi corpul lui Germanicus şi Genucius.

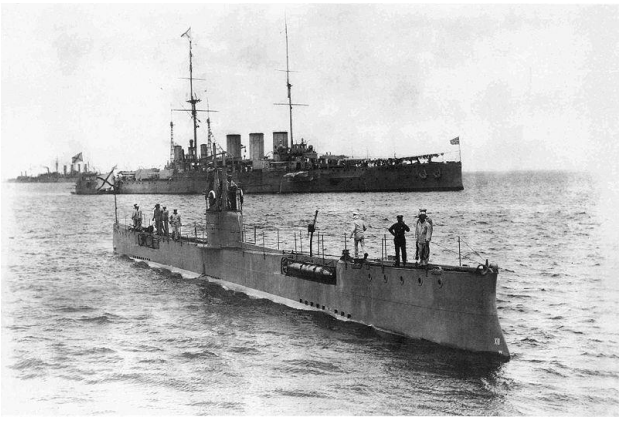
Plinius cel Bătrân (d.Hr.23-79) a scris despre moartea subită, sinucidere, şi a stabilit că menopauza apare la 40 ani şi că abilitatea de a concepe încetează la 50 ani. Corpurile bărbaţilor plutesc pe apă cu faţa în sus şi a femeilor cu faţa în jos, un mit mult timp păstrat. Soranus (d.Hr.98-138) vorbind despre bolile femeilor nu face referire la perfidul himen, ceea ce ilumineză societatea romană şi viaţa socială din antica Romă.

Sub împăratul Iustinian (d.Hr. 483-565) în Digeste se scrie: „Medicii nu sunt martori obişnuiţi şi ei pun la dispoziţie judecăţi mai degrabă decât mărturii". Autoritatea lui Hipocrate, ca şi cea a lui Aristotel, era dominantă în Roma. Codul vizigotic impune restricţii în practica medicală şi pedepse medicului (ca şi codul Hammurabi) în cazul în care pacientul moare.

Roger II al Siciliei (1140) emană o lege care pedepseşte şarlatanii. În 1507 la Mainz sub auspiciile lui George, eminent prinţ episcop de Bamberg, se formulează cel mai complet cod penal şi procedural, de către baronul von Schwartzenberg, serios om de legi, un soi de cod, care va deveni *Codul*

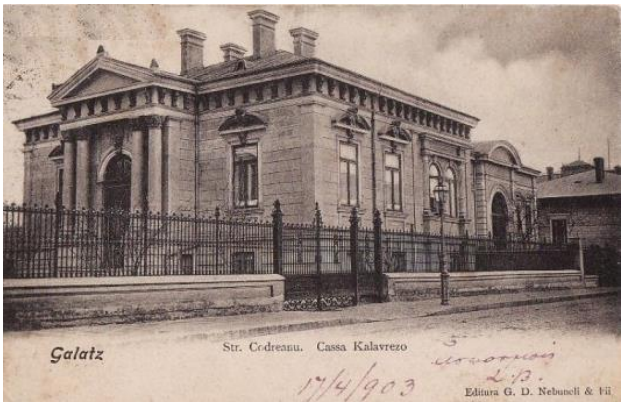
Bambergensis. Bazându-se pe acesta se promulgă în anul 1532 „*Constitutio Criminalis Carolina*”, care era un adevărat cod penal. „Tortura, ca metodă legală de pedepsire, dar şi de aflare a unui adevăr, doar uneori „convenabil”, se pierde în negura timpului.

Lumea medievală avea fantezie în domeniul schingiuirii cu Biblia ținută în mână: jupuirea de viu, arderea tălpilor, tăierea mâinilor, orbirea, smulgerea limbii. Folosirea legală a torturii se regăseşte în mai multe scrieri juridice din secolele XV-XVII, unele dintre ele stând la baza legislaţiei austriece din secolul al XVIII-lea: „*Maleus Maleficarum*” de Jacob Sprenger şi Heinrich Kämer (1489), „*Codul penal din Bamberg*” al lui Johann de Schwanzenberg şi al episcopului George III de Bamberg (1507), „Constitutio Criminalis Carolina” (1521-1529) sau „Praxis Criminalis”, scrisă de faimosul demonolog neamț din Leipzig, Benedict Carpzov, cel care a semnat 20 000 de condamnări la moarte pentru vrăjitorie.

Submarinul Rechinul construit la Galați în 1941. În anul 1940 se începe construcția la Galați a două noi submarine performante, cu numele de cod S1 și S2, cunoscute mai apoi „Rechinul” și „Marsuinul”. „Rechinul” a fost lansat la apă neterminat în 1941 și devenit operațional de abia pe in 1944. Prima misiune s-a desfășurat între 20 aprilie și 15 mai 1944, patrulând în prima fază în zona coastei turcești și apoi în zona portului militar sovietic Batumi, în Georgia de astăzi. Cum evacuarea armatelor române și germane din Peninsula Crimeii era în plină desfășurare „Rechinul” a primit sarcina de a momi navele militare sovietice departe de ruta de evacuare. După încheiera evacuării „Rechinul” este trimis într-o misiune de recunoaștere a portului Novorosiysk, fiind și cea mai lungă a vreunui submarin românesc începând pe 15 iunie și terminându-se pe 29 iulie 1944. Pe data de 18 ajunge în zona portului. De abia pe 28 este reperat și sunt aruncate 16 încărcături de adâncime de către sovietici. Datorită schimbării poziției foarte des devine foarte greu pentru navele inamice să-l depisteze. De abia pe 18 este găsit din nou și este atacat cu 38 de încărcături. Pe 23 din nou este localizat și atacat cu încă 43 de astfel de încărcături, după care primește ordinul să revină în Constanța. După 23 august este confiscat de Uniunea Sovietică.

Uneltele de tortură erau multe: cleşti, vătraie încinse, securi, biciuri. Evul mediu a amplificat supliciul dincolo de aceea ce ar putea fi numită o graniță a suportabilității.

Casa Kalavrezo

Cele mai înfiorătoare instrumente cunoscute au fost însă fecioara de fier (asemănătoare sarcofagelor egiptene, din fier, prevăzută cu multe cuie şi în care omul era închis, cuiele provocându-i durere atroce sau moartea, în funcţie de reglarea din exterior) sau para (un obiect de această formă, care era introdus în rect sau în vagin, iar mai apoi era desfăcut în interior, provocând leziuni cumplite).

Imaginaţia distuctivă a oamenilor nu avea limite. În Orient, metodele erau şi mai sofisticate: fierberea în ulei, despicarea pleoapelor... La noi, în Ţările Române, judecăţile se terminau adesea cu sentinţe înfiorătoare, iar Vlad Ţepeş chiar deţinea patentul tragerii în ţeapă. În anul 1769, împărăteasa Maria Tereza aproba un alt cod penal, cunoscut sub numele de „*Constitutio criminalis Theresiana*". Tortura, privită ca un mijloc legal de constrângere a unei persoane, asupra căreia plana bunăoară o bănuială gravă, ducea fie la recunoaşterea definitivă a vinovăţiei, fie la disculparea acuzatului.

Faptele pentru care era prevăzută pedeapsa capitală erau blasfemia, trădarea de patrie, lez-majestatea, incestul, prunc-uciderea, asasinatele, tâlhăria. Etapele şi condiţiile torturii erau însă strict reglementate. Torturile se executau doar dimineaţa, pe stomacul gol de regulă, în reprize de câte cincisprezece minute, obligatoriu în prezenţa judecătorului şi a altor doi reprezentanţi ai justiţiei. Aceştia erau asistaţi de un grefier, de un medic şi de un chirurg uneori, numai doctorii putând opri tortura dacă viaţa condamnatului, care oricum nu mai conta, era pusă în pericol...

La început se încerca uşor înfricoşarea inculpatului: era ameninţat cu tortura şi i se descriau caznele prin care urma ca să treacă. Apoi era dus forţat în camera de tortură, i se prezentau uneltele. Tortura propriu-zisă avea reguli foarte stricte şi era prezentată în Codul penal printr-o serie de imagini. Existau şi restricţii: minorii, bătrânii de peste 60 de ani, indivizii bolnavi, apoi debilii mintali, sau surdomuţii, gravidele, dar şi anumiţi privilegiaţi nu puteau fi torturaţi. Pedepsele capitale erau totuşi şi ele împărţite tot de o „*Constitutio criminalis Theresiana*" în două categorii: cele blânde, adică decapitarea şi spânzurarea, şi cele aspre, arderea de viu sau tragerea pe roată.

Tragerea pe roată era deosebit de chinuitoare: roata era folosită fie de sus în jos (când se dădea dovadă de clemenţă) şi atunci strivirea cutiei toracice provoca destul de rapid moartea, fie de jos în sus, adică prin strivirea cu încetinitorul. Uneori, pedeapsa capitală prevedea chiar şi torturi suplimentare: smulgerea unor bucăţi de carne din pieptul şi spatele osânditului, cu ajutorul unui cleşte înroşit, mutilarea, târârea condamnatului agăţat de un cal până la locul execuţiei lui, smulgerea limbii.

În ianuarie 1770, cavalerul de Ebenfells, un consilier al Administraţiei Provinciale, întâmpinând prea mari greutăţi cu transportarea unora dintre cei 31 de tâlhari prinşi, propune tragerea lor pe roată pe loc, ceea ce comisia aprobă. În 21 noiembrie 1775, un bărbat condamnat pentru o crimă dublă a fost, până la locul execuţiei, ars de două ori cu fierul roşu, apoi tras pe roată de jos în sus. Tot o pedeapsă cumplită era şi tăierea corpului în patru părţi, încă de viu. În cazurile deosebit de grave şi cele mai periculoase, inima criminalului era smulsă din piept şi apoi se trecea la ciopârţire.

Codul penal Theresian[301] a fost abolit de Iosif II, pe atunci coregent, în anul 1776, tortura dispărând ca procedură legală de anchetare în justiţia austriacă. În Franţa a fost eliminată în 1789, iar în Rusia prin 1801. Vracii şi spiţerii cumpărau de la călăi multe din organe pentru medicamente, vrăji, descântece. Istoricii cred că cele mai vechi metode de tortură au fost ordaliile: proba focului şi proba cu apă. În antichitate, grecii le aplicau sclavilor; romanii au fost cei care au

[301] În 1770, prin emiterea „*Constitutio Criminalis Theresiana*", codul penal al împărătesei Maria Theresa, se pune, pentru prima oară, „ordine". Întregul mecanism haotic al terorii apărea, de acum, sistematizat, organizat, ba chiar şi liustrat cu imagini. Tortura avea reguli stricte. Nu puteau fi torturaţi, de pildă, copiii sub 14 ani şi nici bătrânii peste 60 de ani, decât în cazuri foarte rare. Mai erau scutiţi de tortură surdo-muţii, nebunii, femeile gravide şi schilozii. Erau apoi exceptaţi de la schingiuiri demnitarii, nobilii, medicii şi alte categorii sociale privilegiate, mai puţin atunci când se făceau vinovaţi de lezmajestate, trădare de ţară sau alte fapte deosebit de grave. „*Codul Theresian*" preciza şi faptul că inculpaţilor nu li se mai luau mărturii în timp ce erau torturaţi. *Codul Theresian* împărţea pedepsele capitale în două categorii: cele „blânde", adică decapitarea şi spânzurarea, şi metodele „mai aspre", ca de exemplu arderea de viu sau tragerea pe roată.

instituţionalizat tortura, dându-i o formă legală, în care putea fi aplicată şi cetăţenilor liberi.

Celţii au folosit-o şi în sacrificiile umane rituale. Dreptul roman va fi preluat de mai toate statele medievale şi tortura cu Biblia în mână va fi aplicată atât de vajnicii cruciaţi împotriva ereticilor goi, cât şi de alţii împotriva apărătorilor creştinătăţii, precum erau cavalerii templieri. Cea mai sângeroasă pagină din istoria Europei medievale va fi scrisă tot de Inchiziţie, organism juridic creat de papalitatea statală aflată în plină ascensiune politică.

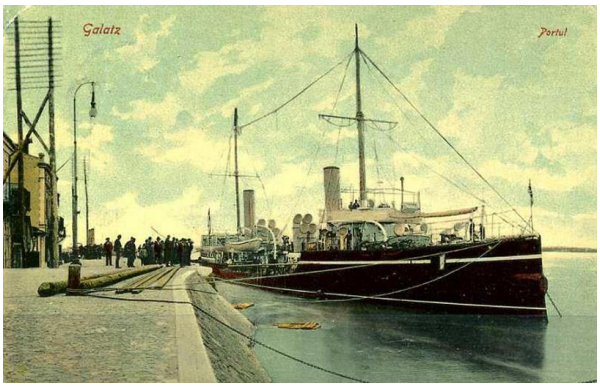

Bursa de Mărfuri de pe strada Portului

Împotriva necredincioşilor sau doar numai a victimelor unor denunţuri răuvoitoare, inchizitorii au sofisticat metodele de tortură, culminând cu arderea de vii a condamnaţilor. Uneori, în semn de milostenie, victimele erau ucise înainte ca flacăra să le cuprindă. Lumea medievală avea fantezie în domeniul torturii: jupuirea de viu, arderea tălpilor, tăierea mâinilor, orbirea şi smulgerea limbii... Codul penal prevedea mai multe grade de tortură. Gradul I însemna strivirea degetelor mari de la ambele mâini, cu ajutorul unei menghine.

Gradul II consta în ştrangularea încheieturilor de la mână cu o sfoară de 3/4 ţoli, împletită în 12 şiruri de fire, care putea fi răsucită de maximum trei ori. La tortura de gradul III, trupul condamnatului era atârnat în aer, cu braţele la spate, chinurile putând fi sporite prin atârnarea de picioare a unor greutăţi. Cizma spaniolă (două plăci de fier, dinţate, care cu ajutorul a două şuruburi erau strânse pe pulpa individului) era aplicată în locul unuia dintre cele trei grade de tortură. În Bohemia, spre pildă, cizma spaniolă se punea pe ambele picioare, şi tot aici se aplica şi gradul IV de tortură, în care condamnatul era întins până la rupere pe o

scară şi uneori, i se ardeau părţile laterale ale trupului întins."[302], altele decât cele ale reprezentanţilor comunităţii locale.

Portul Galaţi

Gălăţenii trăiau în evul mediu ca o mică comunitate orăşenească compactă, absolut autonomă, comunitate care-şi alegea ea însăşi cârmuitorii, atât de blamaţi întotdeauna şi trăiau cu o administraţie proprie, care avea dreptul fundamental de a judecata după propriile lor orândueli, care avea de asemeni veniturile sale, dintre cele deloc mici şi care cârmuitori ai oraşului erau atent supraveghiaţi de reprezentanţii domnului ţării, cu atribuţiile foarte clar determinate. Şi conducerea oraşelor moldoveneşti mai importante a avut mereu o dublă faţetă: pe de o parte, a fost o veche conducere autonomă exercitată de şoltuzul oraşului, ajutat de doisprezece pârgari, plini de morga funcţiei lor, atârnându-le mereu moţul roşu distinctiv şi târând leneş prin praful târgului ars de soarele necruţător un soi de robă, iar pe de altă parte domnia avea ochiul mereu treaz şi permanentul control al poruncii „aşa să faci, şi altfel să nu faci", o domnie silitoare, reprezentată cu sârg de orlicul de târg, iar din secolul al XVI - lea de mai noul demnitar numit ureadnic.

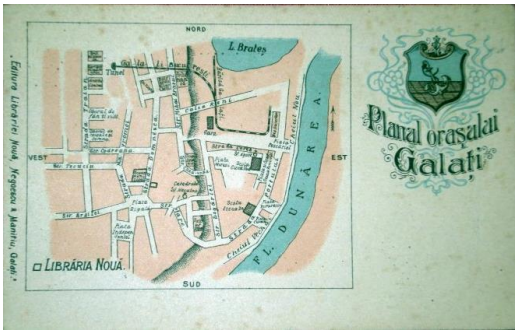
Aici puterea, banii şi femeia sunt posesii absolute şi nu se împart cu nimeni, pedeapsa fiind adesea moartea, nimeni nu putea atenta la ele fără să simtă lama ascuţită a hangerului, sunt sacre aceste bunuri primordiale, sunt intangibile, aparţin doar sultanului, profetului şi lui Alah, doar lor şi numai lor. Puteai vocifera, dar „La ce serveşte vorba când viaţa este aşa de scurtă?"[303] În orient

[302] *Fecioara de fier era crudă*, *Agenda*, Supliment „*Senzaţional*" 15/13 aprilie 2002, Karina Tutinoi.
[303] Modjir de Beylaghan, poet persan, secolul XII

omul a căutat o natură mai diversă şi mai completă, fructele intrând treptat în necesarul zilnic de hrană.

Omul a selecţionat arborii fructiferi după necesităţile gustative în cursul mileniilor. Melting-potul arborilor fructiferi corespunde unei geografii particulare: romanii au adus piersicul din Persia (secolul I); arabii au găsit caisul în Armenia (secolul VIII); vişinul vine din Asia Minoră; nucul vine din regiunea caspică; smochinul din Turcia şi Irak; doar poate prunul este un copac indigen, european. Extinzând domeniul alimentar, simbolic, omul este ceea ce el mănâncă.

Mitologic, omul care a mâncat şi carne de leu regal, se simte vârtos ca un leu; cel care este vegetarian e pacifist; iar cei care mănâncă soiurile manipulate, sunt creaturi manipulate.[304] Printre metodele cele mai sofisticate de-a ucide condamnaţii la moarte, cea a vizirului din Constantinopol (după răsturnarea lui Osman II, în 1622), este cea mai originală, moartea prin „ştrangularea testicolelor" (conform legilor în vigoare, pentru „a stabiliza ordinea în lume.").

Planul oraşului Galaţi în 1906

„Cum să explic poporului, că puterea ucide / că ceea ce este important este doar primăvara, şi ea produsul inimei." (Odyseas Elytis). Teama de-a fi, de-a fi liber, jena de-a fi privit sau judecat de ceilalţi dăinuie încă. De cele mai multe ori suntem divizaţi. O parte din noi priveşte către cealaltă jumătate, o supraveghează, o controlează, mecanisme care ne împiedecă să fim constant consideraţi ca oameni spontani, liniştiţi, inocenţi. Ambiguităţile nesfârşite ale lui Ianus...

Effendi nu putu să nu reflecteze cu atenţie la un adevăr provocator adesea, dar pe care prea adesea l-a tratat, ca toţi ceilalţi oameni şi mult prea superficial: „Încet, ascuns, strivind podoabe/în acest veac necugetat,/ iubim şi-n ziua care cade/ păşim, iubindu-ne furat./Purtăm aceleaşi talismane-n/dragoste, nesocotite/ şi

[304] Marcel Mazoyer – „*Histoire des agricultures du monde. Du néolithique a la crise contemporaine*",1997.

gustul cel nevinovat,/pe coapsele încercuite./Iubim şi nimeni n-o să creadă/ păcatul nostru fără vină,/când alungaţi, primeam pe stradă/ refuzul zilnic de lumină./ Îmbrăţişaţi şi fermecaţi,/trecem trecutul cu săruturi/în seara zilelor de marţi,/ înveşmântaţi în trup de fluturi."[305]

Era un om citit effendi, avea o cultură diversă, amplă şi îmbogăţită vizibil de cea europeană, ştia de pildă că G.B. Show catalogase dansul ca fiind „o expresie verticală a unei dorințe orizontale!" Ce-i trebuia lui oare moliciunea năucitoare a femeii, ce să facă cu aşa ceva, ce-i trebuia oare? Şi apoi ce să facă el acum cu frumoasa sa Haişe, care venise de la Istambulul îndepărtat, expre pentru el?!

Fusese tentat de apropiaţii palatului sultanului să se apropie de femeile aşa de influiente în palatul Topkapi, dar o vagă strângere de inimă, care-i amintea istoria sacră a familiei sale, câteodată împuţinată de furiile vizirilor sau sultanilor de atunci, îl îndemna la precauţie, era un domeniu extrem de periculos şi nu erau motive să-şi asume un asemenea risc. Surpriza revederii i-o aruncă în braţe, într-un avânt fulgerător, venind din străfundurile celui mai cald sentiment omenesc.

Acum muşca din buzele lui flămândă, nestăvilită, cu un nesaţ aproape nebun, ca din piersicile coapte şi neculese la timp ale Anatoliei sale natale… Năucit de reacţie a inspirat întâi profund, simţindu-i privirea sfredelitoare cum o căută pe a sa… De după perdeaua care foşnise încet o auzi spunând molatec: azi nu mă iubeşti deloc, efendi... Avea vocea abia şoptită.

Şi nu ştiu de ce, efendi?!... Dar nu-i nimic grav, efendi! Te iubesc eu. Şi azi şi mâine, şi mereu… Şi-a simţit atunci pielea subţire şi catifelată a gâtului, cum se înfioară la atingerea genelor ei lungi şi moi, un frison plăcut îi reîncălzea parcă sufletul, la atâta timp scurs după ultima lor despărţire. Ce mult timp a trecut de atunci, Doamne! Vorbele lunecau uşor, uşor, parcă valsau..., ca într-un dans bizar… Substanţa şi sensul lor parcă se apropiau aluziv unele de altele, cu mici echivocuri, cu prefăcute pudori copilărești, când mascând puritatea dorinţei, când dogorind prea intens, ori retrăgându-se apoi, voit timide, dar pline de promisiuni, topite curând într-o nouă satisfacţie aproape totală…

[305] *Infidelittate*, *Alfabetul posibilelor iubiri*-Florin I. Cernat.

Portul Galaţi

Nu erau decât nişte vorbe, emoţiile şi lenea duplicitară a conversaţiei orientale, obişnuite acolo, la ei acasă, pe sofaua verde şi capitonată cu cea mai bună mătase răcoroasă, cu zgomotul meterhanelei, erau vorbe calde dintre doi supuşi aleşi ai sultanului şi ai lui Alah, care încet, încet, s-au transformat subit în ochi iscoditori, pătimaşi şi înfocaţi, ochi ce ardeau bluzele desfăcute provocator şi ochi ce se lipeau de pielea albă, parcă nefiresc de caldă şi catifelată… Ochi care mângâiau şi dogoreau intens sufletele lor tinere, parcă îmbujorate de apropierea caldă a regăsirii târzii, formele care zvâcneau fulgerate… Şi iar cuvintele... Cuvinte care deveneau tot mai dese şi mai dense, tot mai consistente, tot mai aprinse, cuvinte nevinovate şi privirile şăgalnice, dar ardente. Pe ici pe colo, câte un zâmbet fugar, la fel de plin de sensuri şi pline de vise colorate, posibile într-un timp oarecare… Se apropia parcă de o vrajă venită de dincolo de simţuri. Apoi simţi o atingere mai uşoară, ca din greşeală, ca din întâmplare.

Era o clipă solemnă de încremenire a lumii, sau a vieţii şi a aerului! Şi din nou dansul, acel dans ameţitor… cuvinte mai grele, mai curioase, mai pline de sens… Şi priviri mai lungi, tot mai aprinse şi mai întârziate pe ici pe colo… Şi atingerea aceea care, din greşeală fiind, nu a schimbat mai nimic în afară, dar care a explodat în suflete… Suflete care s-au umflat treptat, navălind afară prin ochi şi cuvinte, buzele sau atins, candela dragostei clipea timidă în întunericul odăii.

Sunt unele suflete care se amestecă şi care se recunosc… Cafelele aşezate în faţa lor s-au terminat. O boare de visare consumată plutea peste ei, erau ameţiţi şi fiecare trăia în felul lui această dragoste dezlănţuită, fiecare parcă aninase de ea o anumită parte a sufletului său, pentru că iubind, descoperi la un moment dat că, ceia ce dai tu acestui sentiment este mult mai important decât ceia ce primeşti, căci aceasta este partea care ţi-a topit ţie inima şi pe care o cunoşti în mod explicit, crez de care eşti adeseori ataşat mai mult decât de o speranţă.

Şi-au luat rămas bun, abia atingându-i buzele şi ea şi-a pierdut discret conturul diafan printre perdele oranj, era ca o boare trimisă de Alah peste deşertul

sufletului lui arab pârjolit, care acum pleca, pleca valsând ameţitor, unduit şi desenând arcuri flamboaiante, valsând într-una şi depărtându-se, printre oamenii multicolori ai portului, ori printre vapoare colorate aflate sub biciul vântului, pe sub cerul odihnitor al toamnei cu gutui galbene şi puf parfumat, sau pe sub visele frumoase ireale, agitate de clipocitul sacadat al apei... „Crescute-s, peste noapte,/ flori galbene-n retină,/din stepele lactee şi până la Palmyra/şi-n vârful pleoapei albe încep /să-mi strălucească,/ frumoasă, steaua Ceti, albastră, steaua Mira./Pătrunse-s din basilici luminile virgine,/în Paradisul porţii /sculptată de Ghiberti,/ când sus, de pe cupolă,/ rămân să mă privească,/visată, steaua Mira, dorită, steaua Ceti./ Cu degete din ambră, presar acorduri fine,/iar tinere arpegii/o să-mi resfire lira/şi-n sunete de sfere, uşor, mă vor pătrunde, /albastră, steaua Ceti, frumoasă, steaua Mira./ Golgote postmoderne, pe fiecare stradă,/ crucificând salcâmii,/uscaţi, din Sarangeti,/ m-au ridicat în viaţa în care voi ajunge, /precum e steaua Mira, sau poate, steaua Ceti.”[306]

Primarul Galaţiului, Virgil G. Poenaru, avocat, preşedinte de comisie interimară, apoi primar, noiembrie 1892-septembrie 1894. Prof. Corneliu Stoica spune că „în 1893, V. A. Urechia oferă Galaţiului bustul lui Mihail Kogălniceanu (dezvelit la 24 octombrie 1893 în Parcul Municipal), iar cu acest prilej, într-o epistolă adresată primarului Virgil G. Poenaru îşi exprimă dorinţa de a înzestra oraşul şi cu statuile lui Al. I. Cuza şi Costache Negri. În acest sens, el îi scria: „Bărbaţi ca Alexandru Cuza, M. Kogălniceanu, Negri sunt ai ţării întregi, dar nu mai puţin sunt şi îndeosebi ai gălăţenilor pe care i-au iubit şi pentru care au lucrat în toată viaţa lor. Aşa vor fi la rândul lor şi alţi bărbaţi care încă trăiesc, în frunte având pe venerabilul actual Preşedinte al Consiliului de Miniştri, Dl. Lascăr Catargiu. Pătruns de convingerea că numai acea naţiune manifestă vitalitate, care onorează şi conservă memoria bărbaţilor care au luptat pentru ea, am hotărât ca, treptat, din neajunsul pungii mele, să ridic acestor bărbaţi câte un bust la Galaţi” (DJAN, Galaţi, Fond Primăria Galaţi, dosarul nr. 18/1893, f. 1, rola 350).”

[306] *Mira Ceti, Alfabetul posibilelor iubiri*-Florin I. Cernat.

Pleca încet acum mental de imaginea şi evetualitatea pierderii sale, fugea înspre lumina care aţipise şi care parcă mai respira uşor. Şi dintr-o dată toate parcă s-au oprit. Şi fuga, şi gândurile şi aerul şi viaţa… Reapăruse...

Ea avea atunci o infinitate de mâini fine, de guri căutătoare, de sâni fierbinţi, era toată ca un covor de epidermă clocotindă şi fină, învăluitoare, peste care se revărsase fluxul unei mări agitate peste măsură, care nu atingea însă niciodată, deşi se chinuia din răsputeri, întreaga plajă fierbinte.

Exigenţele femeii sunt de fiecare dată, în toate ocaziile, nelimitate, fără bariere ale posibilului, utilului, ale oportunităţii, absenţa iubitului din preajmă este privită întotdeauna ca o tortură pentru femeie. Orice privire a acestuia asupra altcuiva, cu sau fără vre-un scop anume, o frustrează vizibil şi o agită. Tot ce vede el ca din întâmplare, necenzurat şi nepregătit din timp pentru aceasta, este furat de la ea.

Erosul nu are deloc acelaşi înţeles pentru cele două sexe. Remarcând timpuriu acest aspect, Byron afirma că dragostea în viaţa bărbatului nu e decât o ocupaţie, în timp ce pentru o femeie, ea reprezintă întreaga viaţă. Îi zâmbi cald, de departe, dar ea nu-l mai vedea deloc…

Simţea lăsat încă pe buzele lui gustul sărat şi parfumat al sărutului apăsat al Haişei, un sărut care te marca toată viaţa. Se înfioră o clipă, atunci când îşi aminti cum i-a fost furat mirosul sânilor ei ca piatra, aproape pe neobservate, şi pierduse o comoară fără de preţ...

Alungă cu mare frământare, dar cochet, acest gând tulburător şi aşa aproape imperceptibil, se crispă şi vru să se îndepărteze pe hol, înspre biroul capitonat cu lemn de trandafir, mirosind odihnitor, plin de telegrame şi de griji. Dar nu mai era timp, totul se accelera… Simţea că lucrurile se vor precipita şi vor scăpa de sub controlul unei necesare judecăţi, mai riguroase, dar ce putea el oare face, putea să se împotrivească destinului?

Citise toate tragediile antice greceşti şi-i stăruia în minte ideia, care domina întreaga creaţie, anume aceia că destinul nu poate fi ocolit, oricât de multe eforturi ai face, fiincă această parte a vieţii noastre ţine de zei şi numai de ei.

Cheu în portul Galaţilor vechi. Seceta din acest an 2015 a readus la dispoziția cercetătorilor consolidările de maluri și zidul de bârne care sprijinea cheul pentru ca acesta să suporte depozitarea de greutăți mari și cheiajul vaselor care le preluau. Este vorba despre schela care se folosea încă din secolul al XVI-lea, până prin anii 1850, când pârcălabul de Galați, Costache Negri, a demarat lucrările de modernizare a cheiului. Schela este o construcţie de bârne dispuse transversal şi susţinute de piloni adânc înfipţi în pământ. Acestea formau un chei la care trăgeau direct corăbii din toată lumea. Pe atunci, adâncimea Dunării la mal era foarte mare. Portul Galati este astăzi cel mai mare port riveran Dunării, așezat pe malul stâng al Dunării, între Km 257 și Km 144+500 (Mila 78). Portul cuprinde două zone: portul Mineralier Industrial, de la Km 157 la Km 155+500 și portul Comercial, de la Km 155 la Km 144+500 (Mila 78). Portul Industrial este port maritimo-fluvial și este specializat în manipularea mărfurilor vrac, cât și a laminatelor. Cheul de-a lungul Dunării are o lungime de 1700 metri, fiind dotat cu macarale de cheu, cât și cu benzi transportoare pentru mărfurile vrac.

Omul trăieşte implacabil cu această zestre a creaţiei, pe care nu o poate modifica, sub nici o formă, nu are cum să o ocolească ori să i se sustragă. Dacă încerca să schimbe rosturile lumii, ştia dinainte, eşecul ar fi fost imediat şi total. Rămase sprijinit pe reazemul fotoliului moale, în care îi plăcea lui să mediteze, continua să fie adâncit într-un şir de gânduri, care perforau toate perdelele de nori care pluteau nepăsători peste ape... Strânse ochii cu putere, încercând parcă a păstra doar o secundă mai mult acea imagine ireală, dragă tare sufletului lui.

Era momentul după care se abandonă deodată mâinilor ei imaginare şi cunoscute, care-l chemau disperate, fluturând eterna batistă liliachie, atunci când caravela, cu pânzele umflate de vânt, dispărea dincolo de orizontul strâmtorii şi ea rămânea ca un punct de cerneală roşie, pe cheiul bătut de vânt al portului, un punct din ce în ce mai şters…

Imaginea ei, care-l strângea în braţe, fără ca să înţeleagă cum, aşteptase generoasă încheierea unui dute-vino, inutil, desigur. Îşi zâmbiseră apoi amândoi, dar fiecare altui gând. Şi jocul imaginar în doi, continuă aşa, până se stinse. Avea senzaţia că adormiră câteva clipe tăcuţi, el iubind-o, ea iubind... Evident că mâine va fi doar soare… Trecându-şi degetele peste boabele rotundelor mătănii familiare, efendi se gândea acum preocupat că, stăm în viaţă atâta timp atârnaţi mereu de vise, prea multe uneori, prea dezlânate, precum aceste bobiţe de lemn înşirate pe şnurul de mătase.

Uneori ne agăţăm instantaneu, cu multă încăpăţânare, de anumite locuri şi oameni... Nu ne desprindem de anumite persoane decât din cauza unor greşeli, pe care poate ajungem să le şi regretăm toată viaţa... la fel cum boabele mătăniilor, pe care nu le pierdem decât când nu mai simţim când se rupe aţa, a lor mai des şi uneori chiar a vieţii, ele stau nepăsătoare până sunt odată scăpate din mână, şi ele, şi viaţa...

Irosim adesea momente importante, unele dintre cele mai optime, ratăm uşor prietenii, uneori chiar pe cele adevărate, şi îi dezamăgim tocmai pe cei care au fost lângă noi mereu, absolut dezinteresaţi, uitând tot ce ni s-a întâmplat toată viaţa, aşa cum uităm cât de mult ne-am bucurat toţi, doar de darul şiragului odihnitor al bobiţelor de lemn măsliniu, doar pentru că acum ne-am obişnuit definitiv atât de mult cu el, cu şiragul speranţelor, încât vrem să-l schimbăm, pentru că mereu dorim mai mult. Şi totuşi sufletele noastre nu au nici un bob agăţat pe aceste aţe...

Agenția și Magaziile Lloydului Austriac. Galați.

Clădirea Lloydului Austriac a supraviețuit până în anul 1990.Deservirea portului cu linii de cale ferată se găsește în planul stației Galați din anul 1870, Arh. St., fond MLP, dosar 15/1896, fila 19. Vezi şi Gh. N. Rugină, Un El Dorado la Dunăre (Galaţi sec. XIX). Pagini din istoria Căilor Ferate Române la Galaţi. Pădurile din Moldova puteau furniza lemn foarte bun pentru construcţii navale şi catarge ,,datorită creşterilor extraordinare în lungime şi aspectelor de cilindricitate şi rectitudine" iar la aceste calităţi ale lemnului, se mai adăuga ,,centricitatea şi regularitatea creşterilor, observabilă la inelele anuale de la molid îndeosebi, ce i-au conferit masei lemnoase calităţile cele mai de preţ, înmagazinate în lemnul de rezonanţă şi claviatură". Lungimea totală a râurilor flotabile (apte pentru plutărit), pe teritoriul Bucovinei era în anul 1908 de 352 km, iar în 1910, când s-a renunţat la plutitul sălbatic în Valea Siretului, s-a redus 1a 335 km. Dincolo de graniţele Bucovinei lemnul mai avea de parcurs de-a lungul Bistriţei şi Siretului, până la Galaţi, aproximativ 400 km, iar pe Prut şi Dunăre, până la Reni, 480 km. După datele furnizate de F. A. Wickenhauser în lucrarea ,,Die ersten Flößungen auf der goldenen Bistritz in der Bukowina" (Primele activităţi de plutărit pe Bistriţa Aurie în Bucovina), sau de inginerul Josef Opletal în cartea ,,Das forstliche Bauinvestitionen im Bereiche der k. k. Direction der Güter des Bukowiner Grechische Orientalischen Religionsfondes in Czernowitz – 1906", traficul mediu anul de plute, pe Bistriţa şi afluenţii săi, în perioada anilor 1906-1910, a fost de 227.512 m^3 de lemn, din care 97.352 m^3 proveneau din pădurile bucovinene, iar 130.160 m^3 din pădurile transilvănene; în aceeaşi perioadă, pe Ceremuş şi Prut, s-a înregistrat un trafic mediu anual de 146.240 m3 lemn, din care 81.032 m^3 era reprezentat de plutele formate în Bucovina, iar 64.008 m^3 din plutele constituite în afara graniţelor Bucovinei, respectiv în Galiţia. Zeci şi sute de fierăstraie apărute la tot pasul, au făcut ca milioane de metri cubi de lemn să fie tăiaţi şi transformaţi în cherestea sau lemn de construcţii, mare parte pentru export. În anul 1898, producţia anuală de cherestea a

Bucovinei, ajunsese la cca. 500.000 m^2. Prin strădaniile consilierului cameral Wenzel Schaulawy, începute în 1841 şi prin intermediul autorităţii Domeniului Public din Câmpulung, în vara anului 1842, Michael Steier şi câţiva plutaşi în frunte cu Peter Strochmayer (mandatarul cameral din Dorna) vor reuşi să ducă 42 plute până la Galaţi. Importanţa acestei acţiuni nu a fost dată de profitul realizat în urma vânzării lemnului. Acesta a fost mic, parte din el s-a dus pe cheltuielile făcute în mahalaua mocirloasă a Galaţilor pe mâncare, apoi pentru peşcheşuri la autorităţi şi pe drumul de întoarcere; câştigul real a fost însă reclama pe care şi-au făcut-o autorităţile austriece în scopul dezvoltării relaţiilor comerciale. Prin agenţia firmei Lloyd-ului Austriac din Galaţi (interesată şi ea în dezvoltarea relaţiilor comerciale cu Egiptul şi Turcia) se va face publicitate mărfurilor din Bucovina în publicaţia Journal der Österreichischen Lloyd, ziar distribuit gratuit pe toate vasele de pasageri ale companiei şi tuturor agenţiilor comerciale unde operau acestea. În numărul 62 din 03.08.1842 al ziarului Journal der Österreichischen Lloyd apare articolul „Ueber den holzhandel in der Bukowina" (Despre comerţul de lemn din Bucovina), unde se relatează pe larg despre calităţile superioare ale lemnului extras din pădurile Bucovinei, lungimi şi sortimentele de lemn (trunchiuri sau cel prelucrat) ce sunt aduse cu plutele până la Galaţi. Mai sunt şi relatări referitoare la plutăritul pe Bistriţa (perioada, traseul, note de călătorie), care vor să facă pe cititor curios, să-l atragă aici ca om de afaceri sau cel puţin ca vizitator. În anul următor (1843), acelaşi Strochmayer împreună cu Steier şi un număr impresionant de plutaşi, vor duce pe Bistriţa încă 120 de plute la Galaţi, sub protecţia unui firman care le apăra acţiunea de orice act samavolnic, stabilindu-se în acest mod o serie de noi relaţii comerciale cu Moldova şi Constantinopol. La 3 septembrie 1861, o ceremonie de înalt nivel guvernamental şi diplomatic marca începerea navigaţiei moderne, cu nave maritime, pe braţul Sulina. Devreme, în dimineaţa zilei de 3 septembrie a.c., vaporul Mercur al Companiei austriece Lloyd, cu amabilitate pus la dispoziţia Comisiei, a părăsit Brăila şi Galaţi, având la bord cea mai mare parte a invitaţilor, însoţită de comisarii europeni francez, italian, şi prusac. Orchestra Regimentului 4 Infanterie a fost de asemeni îmbarcată. Pe drumul navei în jos, pe fluviu, aceasta a ajuns la Tulcea, unde a oprit câteva minute pentru a se mai îmbarca câţiva invitaţi. Un mic dejun excelent a fost apoi servit pe punte.

Ca de pe o aţă vin însă atâtea aduceri aminte, amintiri pentru toate zilele de naştere în care am fost singuri. Pentru toate sărbătorile pe care le-am amânat de atâtea ori, pentru toate clipele în care, deşi trebuia să fiu poate mai fericit, am plâns... pentru toate acestea şi multe altele... şi aţa de mătase adună mereu bobiţele rugăciunilor, din ce în ce mai grele, până când se rupe. Acum câteva decenii mama mea era tare fericită, atunci tata, fericit, i-a cumpărat gladiole roşii, înalte pân-la cer şi au mâncat anghemahturi, carnea aceea delicioasă şi moale de pui, preparată cu sos acru de lămâie! Era sărbătoare!

Lumea s-a strâns în jurul leagănului lui pentru a-i prinde un moţ roşu în frunte şi pentru a se minuna de ochii lui negri, adânci şi mari, care puteau fi, peste o vreme, ochii de vultur ai unui padişah temut. Poate se năştea sub cerul lumii orientului o nouă speranţă, istoria gloriei acestor locuri putea spera că există cineva care o poate duce mai departe, sau chiar o poate face mai nepieritoare şi mai vrednică de slova cronicilor.

Acum, gândi obosit efendi, am făcut lista cu toate visele copilăriei şi adolescenţei mele, sunt unele pe care am reuşit să mi le împlinesc, dar mai sunt multe altele de îndeplinit. Acum era timpul să-i spună şi draga lui iubită Haişe „La mulţi ani", trebuia să fie fericit, împlinea astăzi patru decenii! Privind în urmă, putea să le spună mamei şi tatălui: mulţumesc pentru tot! Nu mi-am dorit nici o secundă să fi crescut în altă parte decât în braţele voastre! Ce minunată femeie era, totuşi, Haişe!...

Îşi reaminti ca într-un vis un lung şirag de tablouri aşa de răscolitoare: „Rătăciţi dar împreună prin ninsorile flămânde,/ navigăm ducând în pântec anotimpuri lucifere./Culegeau iacint din palma visurilor şuierânde,/trupurile noastre goale, cu banchize în artere./ Peste coapsa-nfiorată, pe sub mâna ce resfiră/şi palpită-n noi dorinţe de atingeri verticale,/ mângâind triunghiuri pline cu regrete lungi de liră,/coborâm secaţi de şoapte peste trepte din petale./În perechi, tresar monade… Înfloresc fără risipă/ sufletele noastre caste, anemone ca o flamă/ şi desfac corole ude inocenţei de o clipă,/ irizând pierdute stele în incendii de aramă."[307]

Pescăriile Statului din Galați după 1932. Descărcarea peștelui se făcea la cheul Dunării sub o copertină de fier. De acolo plecau și vasele încărcate cu materiale de pescuit și vagoanele refigerente cu peștele prelucrat turnul clădirii adăpostea și un bazin de apă de 10/5 și instalațiile pentru saramură și transportat ghiața din depozitele acoperite cu stuf. Apa circula sub presiune acționată de pompe cu abur, asta explicând și prezența coșului din imagine. Camerele de frig erau căptușite cu plută și tablă de aluminiu.

Auguste Mere avea convingerea că „Frumuseţea este primul dar pe care natura îl face femeii şi tot primul pe care îl cere." Dar el întâlnea aici o frumuseţe lăuntrică a intimităţii creştine, necunoscută religii lui. Fiind un om elevat nu avea nici o reţinere în a încerca să cunoască valorile adevărate, oricare şi oricâte ar fi

[307] *Vegetală, Alfabetul posibilelor iubiri* -Florin I. Cernat

fost ele. Oare care sunt originile creştinismului catolico-babilonian? Care era oare religia lui Simon înainte de a-l întâlni pe Petru? La templul din Delhi în Grecia, principalul obiect în cadrul ritualului era Petra[308].

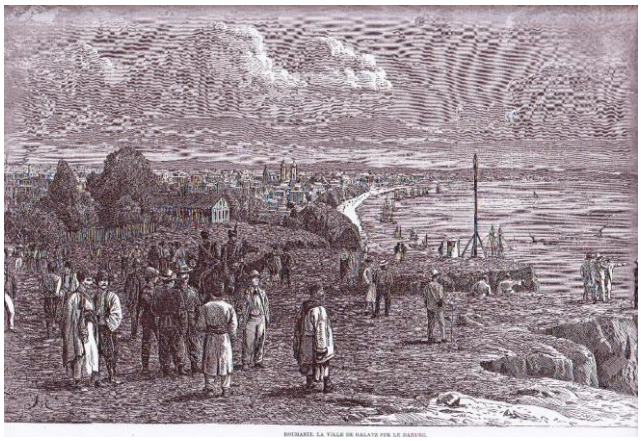
La Acropolis, în Atena, Euripide ne spune, dând o importantă informaţie istorică, că nişele în care erau aşezaţi idolii erau numite Petrae[309]. Este bine ştiut aici faptul că până şi cartea sacră, care era folosită pentru sărbătorirea tainelor eulisiene, era intitulată „*Cartea Petroma*", Petru-Roma, Cartea lui Petru.[310] Amintiţi-vă că până şi templele păgâne erau numite Petru. Templul de la Elis, în Grecia, era numit Petron.[311]

Pytho de la Delhi era numit Petra-essa.[312] Templul oracol dedicat lui Apolo în Asia Mică era numit Patra şi oracolul de acolo era numit Patar-eus („eus" înseamnă „persoana care, unu")[313]. De asemenea Patrae, un oraş străvechi unde Diana avea un templu, şi oracolul din Ahaia era numit Patra.[314] Sunt prea multe exemple pentru a le menţiona pe toate, dar acestea ar trebui să fie cred suficiente pentru a demonstra că numele Petru, sau variante ale lui, au figurat la un nivel foarte înalt în fiecare fază a închinării păgâne.

Aceste pietre şi temple Petru, dedicate lui, se găseau cam peste tot în lumea antică. „În istoria ficărui templu oracular există o legendă despre o piatră; o referire la cuvântul Petra".[315] Nu este aşadar deloc de mirare faptul că în Mesopotamia găsim prima menţionare a unui templu-Petru. În Numeri[316] citim că falsul profet Balaam a fost chemat ca să profeţească împotriva lui Israel. Urmărind mai departe, în Deuteronomul[317], citim că acest Balaam a fost chemat de către „Petor din Mesopotamia". Acest Petor sau Petru (oricare dintre pronunţii este corectă) era se crede locul unui templu-oracol.

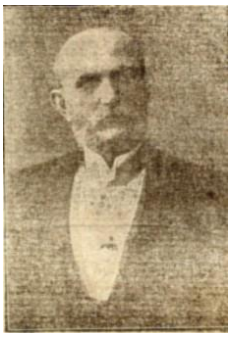
[308] *Pausanius, vol. 10*.
[309] Idem, vers. 935
[310] Vezi *Potter's Antiquities, vol. 1*, pag. 356.
[311] *Lycophron*, vers. 159.
[312] *Olymp*. *Ode*, 6.
[313] *Lempriere's Classical Dictionary*, pag. 438.
[314] Jones, Proper *Names of The Old Testament*, pag. 296.
[315] *Bryant*, pag. 362
[316] *Numeri* 23; 22:4-5
[317] *Deuteronomul* 23:4

Râpa Galaţiului văzută din Dealul Ţiglina în 1877

Din dicţionarul Proper Names of the Old Testament, editat de A. Jones, aflăm că Petor-ul lui Balaam era un loc sacru „unde era un templu oracular, şi de aceea se numea Petor, şi Petora, care însemna „loc de interpretare sau templu oracular.” Era un lucru obişnuit ca fiecare ţară păgână să aibă un mare oracol sau templu principal. Petor sau Petru în Grecia era Delhi.

În Egipt era Amon. În Asia Mică era Licia, iar şi mai târziu Pergam. Erau doi zei ai Romei antice cărora li se aducea închinare în mod proeminent ca zei-Petru. Unul era Ju-Piter (Zeus-Petru). Celălalt era Ianus, căruia i se spunea Pater sau Petru. Uneori aceşti doi zei sunt confundaţi. Dar ei sunt doar doi zei diferiţi, în strânsă legătură cu păgânismul primului secol, aşa cum era perceput.

Moise N. Pacu (n. 11 octombrie 1853, Babele, jud. Ismail-†23 martie 1941, Galaţi). „Moise N. Pacu a fost o aleasă piatră de temelie a oraşului Galaţi şi amintirea lui trebuie să stea vie în inimile noastre.” Spune Iuliu Scriban. Profesor la Seminarul din Ismail (numit la 29/01/1873-1878); profesor (de istorie, religie, geografie, limba română, limba latină, economie politică) la Galaţi (1878-1893); profesor la Liceul „Vasile Alecsandri” Galaţi (1893-1908) şi la Institutul

„Notre Dame de Sion"; doctor în Drept la Universitatea din Bruxelles cu teza „Cantitatea disponibilă şi rezerva în dreptul roman" (1896); deputat şi senator de Covurlui; director şi redactor al unor periodice gălăţene (Poşta, Galaţi, Timpul, Galaţii noi); membru al Societăţii Geografice Române (1892); vicepreşedinte şi apoi preşedintele Societăţii „Alinarea durerii" încă de la înfiinţare, în 1880; primeşte premiul Societăţii Geografice Române pentru „Dicţionarul geografic şi statistic al judeţului Covurlui" (1892). Este cel care ne-a lăsat opera excepţională intitulată „Cartea judeţului Covurluiu", Bucuresci, Stabilimentul Grafic I. V. Socecu, 1891.

Cel de-al doilea zeu, Ianus-Petru, juca anumite roluri interesante în religia păgână a Romei. Aceste roluri răspund întrebării: cine a fost primul Petru al Romei? Reţinuse o scurtă istorie şi câteva acţiuni ale acestui zeu. Plutarh, scriind despre viaţa lui Numa, dă identitatea lui Ianus. După Plutarh, iniţial Ianus a fost un prinţ din vechime care a domnit în prima perioadă a lumii. El a adus oamenii de la o viaţă crudă şi sălbatică la un sistem îngăduitor şi raţional. El a fost primul care a construit cetăţi şi primul care a întemeiat guvernarea asupra oamenilor. După moartea lui a fost zeificat. Nu este nici o îndoială cu privire la cine a fost Ianus!

Acest titlu era doar unul din multele nume date lui Nimrod. Acest prinţ din vechime care a fost omorât în mod violent, a fost zeificat mai târziu de religiile păgâne. Datorită înaltei sale autorităţi morale a fost numit Pator sau Petru. Iată câteva dintre activităţile religioase de care răspundea Ianus-Petru. Ianus-Petru era pricipalul zeu care interpreta vremurile, dar în special profeţiile. „Trecutul şi viitorul erau mereu prezente în mintea lui".[318] El era înfăţişat ca având două feţe. Plutarh[319] spune că acesta era un simbol al străduinţelor lui de a trece oamenii de

[318] Classical Manual, pag. 388 şi 389

[319] Un istoric reprezentativ, care şi-a consacrat în bună măsură opera pentru ilustrarea tradiţiilor romane, scriind în timpul Imperiului, a fost Plutarh (cca 46-125) (*Istoria lumii în date*, Bucureşti, Ed. Enciclopedica Română, 1969, p. 59). Născut într-o familie notabilă din Beotia/Cheroneea, studiază la Atena retorică, filosofia şi ştiinţele vremii sale, avându-l ca maestru pe Ammonios Sakkas, frecventează „Stoa", precum şi „Academia platoniciană". Vizitează de mai multe ori Roma, unde predă Filosofia morală. Obţine cetăţenie romană şi adoptă numele de familie Mestrius, în semn de omagiu adus prietenului său M. Mestrius Florus. Autorităţile imperiale romane îl numesc procurator al provinciei Achaia din Grecia. Mai târziu devine preot la templul lui Apollo din Delphi (Matei C. Horia, *Enciclopedia Antichităţii*, Bucureşti, Ed. Meteora Press, 2000, p. 257). Ultima parte a vieţii sale şi-o petrece la Cheroneea, unde scrie principalele sale opere în dialect atic, bazate în mare parte pe manuscrisele prelegerilor sale. Operele sale au fost reunite în 1296 de către Maximos Planudes în doua culegeri: „*Moralia*" („*Scrieri morale*") şi „*Vieţile paralele ale oamenilor iluştrii*". „*Moralia*" cuprinde eseuri şi dialoguri care au ca tematică comentarii literare, estetice şi pedagogice, dezbateri cu privire la probleme religioase şi mitologice (printre altele reprezentarea lui Osiris în mitologia egipteană) (Idem, *Civilizaţia lumii antice*, Bucureşti, Ed. Eminescu, 1983, p. 283). Unele texte au conţinut filosofic, în care Plutarh se releva ca adept al platonismului in opoziţie cu stoicismul şi epircureismul. „*Moralia*" mai cuprinde nouă

la barbarie la civilizaţie, adică de a-i aduce totuşi la civilizaţia lui Nimrod. Unul dintre rolurile zeului Ianus, asta după zeificarea lui, era continuarea misiunii lui sacre de continuă „civilizare" a oamenilor. Cât de şocant!

Romanii păgâni îl numeau pe Ianus al lor, Petru, cu sute de ani înainte de naşterea apostolului Petru. Acest zeu Ianus se pare că era cel care răspundea de „porţile de mărgăritar"! Însuşi cuvântul Ianus înseamnă „porţi", adică acela care este însărcinat cu Porţile. Ianus-Petru era cel care controla şi calendarul prin preoţii lui. Prima lună a anului era numită după el, pentru a arăta controlul pe care îl deţinea asupra anilor.

La fel ca şi astăzi, încă numim Ianu-arie prima lună. Iată cât de complicată şi dificilă este cunoaşterea! În anul 1820, s-a produs şi în ţările române o reformă radicală în îmbrăcămintea femeilor, prin adoptarea hainelor europene.

Pe vremea împăratului Napoleon al III-lea[320], exista o celebră frumuseţe a timpului, se numea marchiza de Paiva, cu un ten foarte frumos, dar colorat roz, care-i dădea un aspect de femeie sănătoasă. Trebuind ca să fie prezentată la curte, o prietenă binevoitoare i-a atras atenţia că ar fi mai bine să se machieze în culori palide şi să tuşească din când în când, pentru a avea succes. Se purtau frumuseţile puţin mai... ofticoase.

Marchiza Blanche de Paiva, sărăcuţa, purta nişte biete diamante de un galben excepţional[321], era o legendă rară în societatea pariziană a vremii. Diamantele preţioase aparţineau familiei contelui Guido Henckel von Donnersmarck, care le-a oferit la un moment dat soţiei sale, d-na Blanche de Paiva. Unul dintre diamante a fost încorporat într-o broşă, iar celălalt era purtat de marchiză ca pandantiv-brăţară, amândouă au tăiat respiraţia privitorilor, sporind farmecul celei care le purta.

---

cărţi intitulate „*Banchetul celor şapte înţelepţi*", un text dialogat aupra învăţăturilor celor şapte legendari înţelepţi ai Greciei antice. Cu toate acestea, celebritatea lui Plutarh a fost asigurată de scrierea „*Vieţi paralele*", realizată între 105-115 (Lupu Corvin, *Introducere în istoria istoriografiei*, Sibiu,Ed. Tribuna, 1999, p.94). Lucrarea cuprinde 46 de biografii ale unor personalităţi proeminente din lumea antică, Plutarh alegând modalitatea aşezării în paralel a câte două nume, unul din perimetrul spiritual al Greciei, celălalt din cel al Romei.

[320] Charles-Louis-Napoléon Bonaparte (n.20 aprilie 1808, d.ianuarie 1873) a fost primul preşedinte al celei de a 2-a Republici Franceze în 1848 şi a devenit apoi, în urma unei lovituri de stat din 1852, al doilea împărat al francezilor, sub numele de Napoléon al III-lea. Viitorul împărat a fost cel de-al treilea fiu al regelui Louis Bonaparte, fratele lui Napoleon I şi regele Olandei, cu Hortense de Beauharnais, fiica împărătesei Joséphine. După un an de la lovitura sa de stat şi la 48 de ani de la încoronarea unchiului său Bonaparte a fost uns Napoleon al III-lea ca împărat al francezilor.

[321] Diamantele galbene aveau 102,54 şi 92,48 carate, valorează 1,5 milioane de euro fiecare şi au aparţinut în secolul al XIX-lea marchizei Blanche de Paiva, o legenda în societatea pariziană a vremii sale.

Născută la Moscova în 1819, Esther Lachmann a avut la Paris legături şi căsătorii, din care una cu marchizul de Paiva, care i-a dat numele şi titlul, şi a introdus-o în fastul înaltei societăţi pariziene. În 1871 ea s-a căsătorit cu distinsul conte von Donnersmarck, care a şi copleşit-o cu bijuterii somptuoase, alimentându-i gustul pentru fast. Marchiza a construit un hotel luxos pe Champs-Elysees în 1855, (unde a ajuns şi effedi în călătoriile lui lungi de negoţ) şi a achiziţionat bijuterii superbe, în special perle şi diamante.

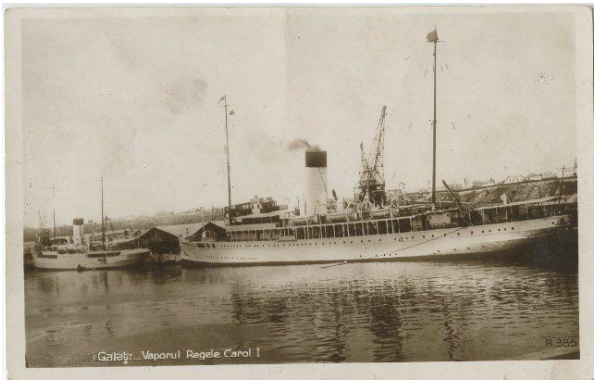
Casa Sotheby's punea recent în vânzare mai multe tiare încrustate cu diamante, provenite de la aristocraţiile europene de mare rang, britanice şi germane, între care şi cea purtată de eleganta Lady Hesketh la celebrarea actului unirii dintre Marea Britanie şi Irlanda, act semnat în 1801. Încrustată cu diverse diamante, tiara aceasta are trei ramuri, simbolizând fiecare cele trei entităţi ale Regatului Unit.

Anglia este şi ea reprezentată de un trandafir, iar un ciulin şi un trifoi reprezintă Scoţia, respectiv Irlanda. Despre femeiea dragă nouă tuturor, dar niciodată desluşită pe de'a'ntregul, o legendă ne povesteşte că la începutul lumii, când Dumnezeu a hotărât să creeze femeia, de era o vânzoleală în tot cerul cum nu se mai pomenise şi el, el creatorul, a văzut la urmă că aproape epuizase toate materialele cele trebuitoare.

În faţa dilemei apărute brusc şi după o profundă meditaţie, iată ce a făcut atunci, din lipsă de ceva mai bun, adică mai acătării: a luat rotunjimea lunii pline, suavele curbe ale valurilor mării, tandra aderenţă la zăbrele crengilor de cais, plin de rod parfumat, a zorelelor dimineţilor de vară, pline cu roua rece şi recomfortantă de după truda nopţii tăcute, mişcarea tremurată a frunzelor înfiorate de vântul serii, firava siluetă subţire a trestiei unduitoare, tenta delicată şi mereu gingaşă a florilor de primăvară, privirea îndrăgostită şi învăpăiată a cerbului mugind în rut, veselia razei de soare îndepărtând noaptea, timiditatea rândunicii şi zborul ei zvelt în tăria cerului prea înalt şi rece, dragostea de vis a ciocârliei, apoi vanitatea păunului înzorzonat multicolor, poate suavitatea lebedei albe plutind uşor, ca o părere, după perechea ei, duritatea şi frumuseţea diamantului ameţitor, cel de foarte multe carate, apoi blândeţea porumbelului gângurindu-şi toată ziua dragostea, cruzimea fulgerândă din ochii tigrului bengalez, apoi ardoarea focului cu jarul cel mereu nestins al vestalelor şi răceala din ghiaţa zăpezilor polare.

Aşa s-a plămădit, s-a născut şi încă mai este şi azi femeia, cea care conduce autoritar viaţa pe pământ, fiindcă bărbatul, cel proclamat atotputernic, ar fi foarte mic, dacă femeia de lângă el nu i-ar cere mereu să facă lucruri foarte mari! Era complet singur aici şi trebuia să se trezească din visul acela cald, care nu-i dădea deloc pace, la ce erau bune toate aceste halucinaţii?

Lui doar liniştea şi vorbele înţelepte ale profetului îi aduseseră bunăstarea, la care nu era deloc înţelept să renunţe aşa! Macedonski, o structură romantică faţă de „străinii" noştri, iată ce spunea despre turci: „O, turcii! Cum ştiau ei să preţuiască cele de Dumnezeu lăsate, şi cum se foloseau de frumuseţile lor ca să-şi dezmierde traiul liniştit şi să-i uite scârba, suferinţele, urâciunile şi primejdiile!

Vaporul Regele Carol I într-o ilustrată a editrurii Negoiescu & Manițiu din 1919.

Şi cum, pe ţărmurile pe care le-au coprins, ştiut-au ei să-şi aleagă locurile... în care s-au aşezat." Alături de toţi cei care populau străzile înguste ale portului Galaţilor, puteau fi văzuţi şi meseriaşii ambulanţi geamgii, care îşi cărau panoul de sticlă în spate, recrutaţi mai ales dintre tansilvăneni. Veneau pe aici şi tâmplari din Ţara Moţilor, meseriaşi şi oameni rari, („A plecat moţu-n spre „ţară",/cu butoaie şi ciubară"), cu precădere reparatori de butoaie şi putini, purtând în sac „ghiara" de tras în afară doagele şi câteva firicele de papură, sau meşteri ce puneau coadă nouă la topor şi la satârul de măcelărie.

Şi ei cutreierau străzile, pline de bodegi şi zahanale, ale unui oraş înconjurat de podgoriile celebre de la Odobeşti, Niculiţel, Iveşti, Murfatlar sau Nicoreşti, dis de dimineaţă. Briza vântului venit dispre ape accentua răceala dimineţilor de aici, din port. Răsărite pe marginea drumurilor din desişul unei păduri, sau printre pâlcuri răzleţe de stejari, erau micile oaze de linişte ale lumii şi de adăpostit drumeţii, de mas şi mesit, numite adesea „han", uneori „ratoş sau rateş", ori „fătădău".

Acolo noaptea mare nu semăna deloc cu cea dintre zidurile şi pavajele oraşului, acolo se încingeau petreceri de pomină, ori şezători în care bunicii povesteau cu tâlc nepoţilor, despre viaţa altor timpuri. Puţini sunt cei care mai ştiu aici deliciul saramurii făcută din burtă de crap de Dunăre, parfumul discret al merelor domneşti şi aroma aligoteului rar de Niculiţel, băut toamna sub crengile

cu brumă, la umbra sălciilor pletoase şi a plopilor cu argintiul lor ireal, sclipind provocator, din frunzele mereu agitate... Aici îi auziai, încă din zorii zilei: păpurim şi dregem butoaieeeee..., coadă la topor puneeem...

Nostromi pricepuţi la oameni, scuturându-şi pipele din lemn de cireş, lovite tacticos de carâmbul cizmelor înalte, băteau cheiurile pline ale portului, în căutarea celor mai pricepuţi marinari. Curând se aşternea prin aceste locuri toamna, dar nu se ştie dacă îi mai prindea pe ei pe aici, sau la un alt capăt al lumii.

Când vine toamna, cu bruma ei albicioasă şi groasă de-n deget, cotropitoare absolută peste tot frunzarul grădinilor mici şi răvăşite, cel al pădurilor negre şi al podgoriilor colorate mov-roşiatic, singurătatea strigă tot mai tare în fiecare dintre noi, printre crengile scârţind şi trosnid de vânt ale grădinii, iar hamacele rare nu mai pot legănă vise sub biciul ploilor reci, care cad şi tot cad necontenit.

Şi aproape toată lumea are atunci o oră de bilanţ, când îşi rememorează vara, care tocmai a trecut şi cade în borcanul cu melancolie şi iz de gutuie târzie, uitată pe poliţa cămării, care-şi tot îngesuie peste tot rodul toamnei, cu pofte colorate. Nu prea poţi s-o eviţi, cu cât te prefaci că n-o auzi şi nu-ţi pasă, cu-atât ea strigă după tine mai tare. Să strige, îşi ziceau! Şi omul face asta de când se ştie pe pământ, strigă într-una de la naştere, atunci când dă dintr-o dată cu ochii calzi de cumplita lume rece, apoi cumpără nesăbuit iluzii, şaradele ameţitoare de minciuni plăcute, care îi ostoaie şi mângâie lumesc vanitatea, tot mai nestăpânită. Surprizele care apar adeseori, acolo unde nu le-ai fi bănuit, te uimesc.

Nava de inspecţie a CED-ului Carolus Primus, 1927, fotograf Gherla, ed. Librăriei M. Eminescu.

A venit toamna aici, iată, toamna cea a strugurilor parfumaţi şi a gutuilor atârnând, galbene, ireale şi pufoase, prin odaia bunicilor, toamna prunelor mov-albastre scăpate de magiun sau ţuica cu miez de nucă, toamna mamă şi a

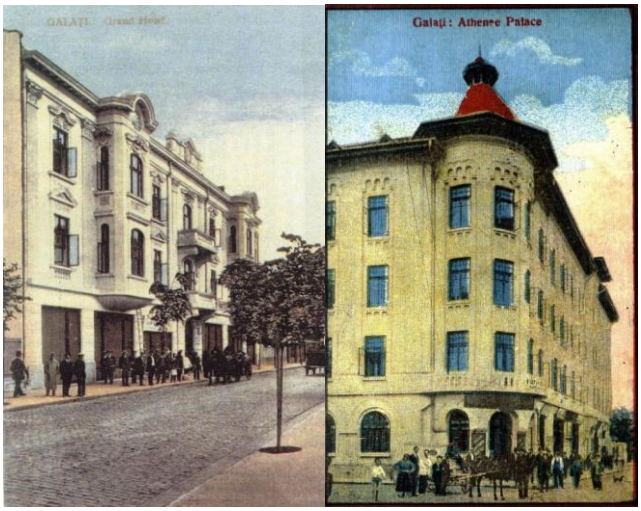
crizantemelor spledide, toamna dumitriţelor şi tufănelelor delicate, care-ţi umplu sufletul de bucuria vieţii împlinite, a visului trăit mereu până la capăt!

La urma urmei nu-i nici o problemă, e doar o altă toamnă, o haltă întâmplătoare şi anonimă în drumul nostru, încet şi sigur, spre veşnicie. Dar effendi era un visător singuratec incurabil, clopotul sufletului lui singuratec tocmai răsuna acut, atins în sensibilitatea lui de frunzele căzânde pe străduţa cu cheurile îngheţate: „Zăpezi de frunze cad. Zigzaguri moarte,/doritul frig îmi tremură pe frunte/şi-n iarba albă suntem noi. Departe./Doar gândul gol îl spintecă, cu zorii,/albastre viscole diamantine/şi-n anotimpul prisosit pudorii,/se scurge somnul alungat din mine./ Pleoape perechi, oprite să coboare,/ trimit în suflet iazuri verticale,/ trec insomnii, schimbând înfăţişarea,/ spre promontorii, încă, viscerale./Iar mari iubiri zidite temelie,/s-au rătăcit în noapte, din greşeală,/când trandafiri, din scrum, abia respiră,/sub mângâierea rece, minerală.”[322]

Căpitani de corăbii, aşezaţi tacticos în hamacele lor de pe puntea din prova, priveau fără ocheane şi vedeau ce frumuseţi rare de fete zvelte se tot găseau la ţărmul verde al Galaţiului, adică aici unde începea splendidul şi misteriosul orient, conglomerat de fesuri roşii, mormane de turbane albe, mari iatagane curbe, săbii tăioase de Damasc, covoare de rugăciune de Buchara, pipe fine de cireş amar, ţâri străvezii şi săraţi ca o salină, pescuiţi în apa albastră a Mării Marmara, saleuri pline cu mac şi susan, şeici agile, dombaze pântecoase, roibi pursânge arab, papagali, bragă cu ghiaţă, paşale risipite şub crestele de nisip arămiu ale deşertului, viziri cei aprigi, prădalnici akângii, muezini, odalisce feline, orientul cel cu mirajul lui de necuprins, senzual şi rafinat adesea până la limita imaginaţiei, cu toate poftele experimentate, cu toate plăcerile învăluitoare ale vieţii trăite din plin, acolo unde se dă totul doar printr-o interminabilă târguială şi unde falsa pudoare nu încape niciodată bine (este pedepsită repede, cu un cuţit înfipt ca fulgerul în măruntaie, în timp ce autorul cântă), o lume doar pentru cei care o ştiau bine şi o dezmierdau alene, o lume a oamenilor uneori singuri în pustiul de nisip mereu fierbinte şi ostil, cu oameni care trăiesc după reguli absolut personale, acolo unde statul sever şi ordinea impusă este doar o părere…

Fetele iubitoare chicoteau mereu pe terasa birtului din port, aruncând ocheade după ocheade în toate direcţiile, peste umerii lor delicaţi şi catifelaţi, perfect rotunzi, dezgoliţi puţin şi provocatori, apoi râdeau clocotind de viaţă, deschizând gura mică larg, spectral, dezvelind ostentativ şiragul alb şi glazurat al dinţilor marmoreali perfecţi, sau se fardau încet, accentuînd fiecare tuşă, şi punând parcă la vitrină, cu o plăcere îndelung studiată, fiecare lucru interzis, pierdute apoi şiret într-o mare visare şi lene aparentă.

[322] *Insomnie*, *Alfabetul posibilelor iubiri* -Florin Cernat

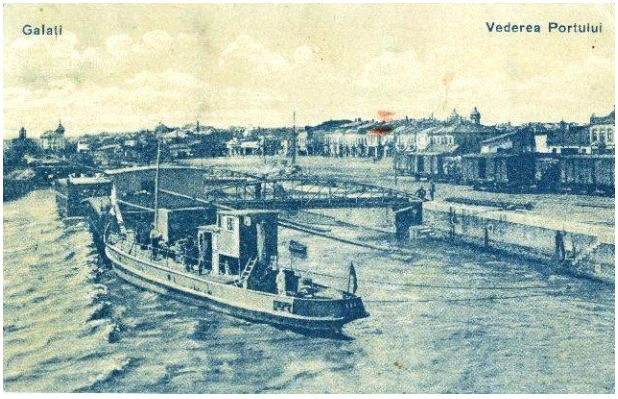

Strada Domnească avea la nr. 68 Grand Hotel, proprietate Macri, azi Primărie. La intersecţia ei cu strada Fraternităţii era la nr. 4 Hotel Athene Palas, despre care nu se mai ştie mare lucru astăti, iar la nr. 3 era Restaurantul Canellos. În anul 1927, restaurante de lux apăreau şi în Galaţi la câteva hoteluri noi şi mari: Grand Hotel şi Hotel Metropolitan, colţ cu Fraternităţii 3, vis à vis de Banca Naţională, locul unde până atunci a fost restaurantul cu profil de berărie „Oppler" (vindea celebra şi foarte buna bere de Bragadiru), trecut peste câţiva ani în proprietatea lui Dumitru Panaitescu. Aici, prin anii 1930, „debuta în fiecare seară" cunoscutul „bariton de muzică clasică şi modernă" Cezar Pistelli. În anul 1936 restaurantul aparţinea lui Canellos Nicollo. Revenind ne întrebam despre care Oppler e vorba? Căci cel mai cunoscut berar este Carol H. Oppler, dar au mai existat şi alţi H. Oppler. În 1892 Carol H. Oppler ar fi înfiinţat o fabrică de bere în zona Izvor, spune Parusi în colecţia de date istorice despre Bucureşti în anul 1870. Exista o fabrică a germanului Erharld Luther construită în 1869. Oppler i-a cumparat casa lui Zamfirescu, fabrică de ciocolată, de pe Bd. Elisabeta, colţ cu Academiei. În Galaţi se producea berea „Ploll", cota ca „bere de salon". În anul 1842 Marcu Schein, un ceh de origine evreiască, fonda prima fabrică de bere din Galaţi, care avea concurentă doar berea„Oppler", iar în 1870 Josef Ploll, neamţ din Boemia, producea celebra bere care îi purta numele. În „Ghidul Galaţilor", întocmit şi redactat de S. Eustatziu citim că „cea mai renumită bere este berea Oppler care se găseşte la Berăria Oppler, vis-a-vis de Banca Naţională, proprietar Victor Ploll". În anul 1888 Amelia Ploll, succesoarea lui Josef Ploll, anunţa în presa vremii lansarea unui nou sortiment de bere. Amelia Ploll a moştenit fabrica de bere de la Josef Ploll, care a cumpărat-o la rândul său în 1870 de la Marcu Schein. Fabrica lui Schein, a cărei existenţă este consemnată încă din 1842, este de altfel una dintre cele mai vechi din vechiul regat al României. „Subsemnata aduc la cunoştinţa onor public că de astădi pun în consumaţiune bere Pilsen de salon şi bere Granat de prima calitate, lucrată după sistemul fabricei din Bohemia. Succesora Jozef Ploll - Amelia Ploll", spune anunţul din presa vremii. Ploll avea preţ dublu faţă de vin şi „distrugea" marile mărci similare din Europa.

În jur erau numai culori ameţitoare şi provocatoare, dar era o clară pornire spre a cosmetiza şi a trăi totuşi viaţa, aşa cum ele simţeau lăuntric şi era nevoia

aceea pătimaşă de dragoste, nevoia de a se împlini doar prin iubire, pentru că doar ele ştiau că iubirea, este adevăratul fard trebuitor tuturor, căutat şi acceptat de femeie, cel mai rar şi dorit dar pentru orice făptură gingaşă şi cu ochii plini de viaţă arzândă, era cel mai deplin şi mai cuprinzător balsam, acel fard adeseori tulburător de profund al misterului feminin şi al vieţii, aşa cum a lăsat-o Dumnezeu pe acest pământ, plin de suişuri şi prăbuşiri, răscolit mereu de fel de fel de furtuni şi patimi. În aerul tare se încrucişau multe întrebări mute, dorinţele apărute din havuzul nesecat al vieţii lor trecătoare, parfumul florilor de liliac sălbatic, mov, înţepa aerul proaspăt al Galaţilor...

„N-a mai trecut un stol de flori de soare/pe limba mea cu capăt aurit/colină ce lucioasă maculeză/pământul gol şi cerul înflorit/n-am mai văzut trecând un cal buiestru/din ziua când setoasele livezi/s-au sinucis în iarba de sub pleoapa/ acelor ochi cu vârfurile verzi/şi numărând galopuri în istorii/desculţe urme-n margine de mal/ mă urmăreau cum te iubeam ecvestru/pe coama caldă-a fiecărui val/în fragede zigzaguri de castane/ copii născuţi cu aripi de cocor/ sunt sfinţi ducând în deget verighete/ pentru miresele ce mâine mor”.[323]

Portul Galați în 1926

Un bărbat fredona un cântec de inimă albastră sub o imensă salcie pletoasă, revărsată larg peste ultimile floricele move şi galbene ale toamnei Galaţiului, toamnă care cuprinsese încet-încet, lunca, transpus şi el într-o lume prea frumoasă, de vis, o lume aşezată dincolo de norii cenuşii, o lume dorită şi odihnitoare, poate o lume care se plimba agale până mai ieri, pe cheiurile vechiului port de altădată ale Galaţiului răvășit și măturat de vânturi furibunde şi ploi cam reci: Promenade, promenade../Pe trotuarul albăstrui,/ Promenade,

[323] *Ecvestră, Alfabetul posibilelor iubiri*, Florin I. Cernat.

promenade.../ Agăţat… de ochii cui?/ Promenade, promenade.../Sub castanii înfloriţi,/ Promenade, promenade.../ Noi... Mereu îndrăgostiţi!

Dragostea sfâşietoare este aici doar un miracol mereu dorit, nesfârşit, dogoritor şi picurat măsurat în viaţă zi de zi, drămuit de Dumnezeu poate prea cu multă zgârcenie, poate mult prea multă, și acordat de dumnezeire oamenilor, ca un dar ceresc trebuitor, minunat şi rar, pentru care noi toţi cei care murim doar anonimi în negura veacurilor multe, cu evlavie, ar trebui să-i mulţumim aşezaţi în genunchi, fără a-i cere vreodată dragostei ca ea, sau vraja ei ireală, închipuită, să dureze mai mult decât îi este dat ei chiar de creator, la apariţie, fiind-că trebuieşte păstrată sfântă unicitatea ei, strălucirea ei meteorică, misterul.

După secole de desfrânare şi de promiscuitate ale omenirii, erotismul a început să îmbrace haine lungi şi armuri cavalereşti. Începând de prin secolele XII-XIII, castitatea era la mare căutare. Sentimentele de iubire şi de înfrânare erau cele care înnobilau o relaţie.Femeia nu mai putea fi luată cu una cu două, cavalerul trebuia să aibă multe virtuţi numai pentru a-i smulge numai un sărut nevinovat.

Datoria lui era să o adore, să îi aducă necontenit laude, să ducă o luptă acerbă pentru a-i cuceri inima şi mai ales să o iubească numai pe ea şi să fie discret. Dar ultima parte nu era îndeplinită chiar de toţi bărbaţii. Erau destui bărbaţi pentru care „cuceririle" zilnice erau un prilej de mare şi searbădă laudă. La fel ca astăzi. Epoca Luminilor[324] a fost nu a fost „luminată" şi în ceea ce priveşte amorul. Erotismul era respins atât de clerici cât şi de medici preocupaţi de acest minor aspect. Orice tentativă de explorare comercială a sexualităţii era retezată de la rădăcină.

[324] Epoca Luminilor a constituit o cotitură importantă în dezvoltarea spirituală a omenirii, o victorie semnificativă a raţiunii asupra concepţiilor mistico-religioase din Evul mediu. Iluminismul nu este un fenomen pur francez. La el si-au adus contributia de gindire mai multe tari din Europa: Anglia, Germania, Italia, Spania,etc. Sub raport ideologic acest curent se cristalizează in Franţa în secolul XVIII fiind marcat de apariţia unei mari opere colective (17 volume şi 11 volume de planşe)-Enciclopedia , alcătuită sub coordonarea lui Jean Jaques Rousseau. Enciclopedia sintetizează toate cunostinţele umane acumulate din cele mai vachi timpuri până în acel moment . În epocă a avut un ecou răsunător punând la dispoziţie un imporant instrument de cunoaştere şi dezvoltând publicului spiritul critic şi gustul pentru ştiinţă. De aici iluminismul s-a răspândit în toate ţările Europei îmbrăcând forme specifice fiecăruia.

Piaţa Regală când încă nu se montase statuia lui Costache Negri

Copiii erau aspru supravegheaţi şi în familie şi în şcoală: purtau cămăşi de noapt,e care erau strânse sub tălpi cu un şiret, pentru a evita asfel satisfacerea vreunei curiozităţi „necurate”. Pedepsele pentru căderea în ispită erau crunte. Fericirea obţinută după suferinţe sufleteşti mari şi parcă fără sfârşit, o poate face pe femeiea cea mai urâtă, frumoasă ca o zână ireală, de neatins de oameni, teribil de frumoasă, cuprinzătoare ca o apă limpede şi nesfârşită, e dragostea care o face fericită nu numai pe ea ci şi pe noi, e un elixir care se prepară şi găseşte greu şi din care trebuie gustat cu înghiţituri mici, tocmai pentru a-i înţelege parfumul.

Oamenii înghit de obicei, pe nemestecate, tot ce consideră ei că le-ar satisface stomacul sau sufletul, mirosul ca şi gustul, dar asta presupune o analiză precaută, pe care poţi să o faci doar dacă ai disponibilităţi din naştere, dacă eşti instruit, dacă dedici o parte din viaţă frumosului şi dacă, pe lângă toate astea, mai ai şi puţin timp pentru tine. Da, iubirea este adevăratul fard al femeii, ori unde ar fi ea în această lume, ea este şipotul acela fermecat al inimii, care trimite în artere un sentiment clocotitor şi volatil, păstrat adesea în cămăruţele secrete ale sufletului, despachetat din când în când, un gest adeseori necalculat, pentru că atunci se produce un miracol nedorit, acela al evaporării imediate, a iubirii, a speranţei şi câteodată şi al vieţii.

„1842. Este atestată documentar prima fabrică de bere din Galaţi, pe strada Vadul Cazărmii, lângă Cazarma Reg. 11 Siret, întemeiată de către Marcu Schein în anul 1842. Dr. Nicolae Stavrescu, vicepreşedinte al Consiliului de Igienă al oraşului Galaţi, cu ocazia unui raport din anul 1907, nominalizează Fabrica de bere Ştefan Petrina (fostă Schein-Ploll) ca fiind cea mai veche fabrică de profil din România (Moldova şi Ţara Românească), afirmaţie susţinută şi de profesorul G. Codreanu cu ocazia întocmirii, în anul 1908, a unei monografii a fabricilor din Galaţi. Într-o statistică industrială realizată în anul 1882, regăsim în cadrul Circumscripţiei a III-a Fabrica de bere (în mod evident este vorba despre fabrica de bere Ploll, care era amplasată în această circumscripţie). Paul Păltănea afirmă că preluarea fabricii de bere din „Vadul Cazărmii" de la fraţii „Schein" de către familia Ploll" a adus şi o modernizare". - „Fabrica Schein –Ploll – Petrina", prima fabrică producătoare de bere din Galați. Repere istorice (1842-1934), autori dr. Adrian Pohrib și Mariana-Delia Pohrib.

Poate că Goethe a intuit cel mai bine criteriul fericirii: eşti cu adevărat fericit când vrei să opreşti timpul, să păstrezi acel moment pentru întreaga eternitate. Într-un fel, viaţa ta a avut sens numai dacă, în şirul nesfârşit de momente banale, cenuşii, triste, ruşinoase, ticăloase, mizerabile, plicticoase, din care orice viaţă este compusă, s-a aprins totuşi de câteva ori, sau doar o singură dată măcar, scânteia cutremurătoare a fericirii.

„O dată ca zeii-am trăit şi mai mult nu-mi doresc", scrie despre ea Holderlin. Oamenii au uitat cu totul că li s-a făcut un dar copleşitor: cel de a exista în minunea lumii, de a fi vii, de a fi conştienţi de sine. Ei nu-şi mai pun niciodată întrebări ca: de fapt, cine sunt eu? Ce rost am pe lume? Oare mi s-a dat minunea că pot vedea şi auzi degeaba? Oare n-am să mor fără să fi făcut nimic pe lumea asta? Ce trebuie să zidim noi aici de fapt?

Publius Ovidius Naso, era conştient de perenitatea operei pe care o laşi după tine şi în Tristele, şi Ponticele chiar, şi spune aceasta: „…Căci operele mele/Vor fi un mult mai mare, mai trainic monument,/Deşi mult rău făcură poetului, cred însă/Că ele-un nume veşnic prin veacuri îi vor da". Suferinţa care urmează îndeaproape de obicei prea plinului de fericire trăită, e ca o ploaia uscată şi fără

rost, de dinaintea iernii reci, care vine anapoda tocându-ne viaţa, după ce te-ai intoxicat ieri de fericirea gustată fără măsură, ce se reflectă apoi în suspiciuni stupide şi care distrug toată vraja aceasta frumoasă.

Vorbeşti de dragoste doar atunci când nu-ţi mai poţi stăpâni emoţiile năvalnice care te cuprind subit, eşti fie vesel, fie trist, dar mai ales noaptea, peste care curge catranul întunericucui, în legănarea fantomatică a viselor care te mişcă ritmat şi te pomeneşti deodată, fără nici un motiv, cu ochii plini de lacrimi şiroinde... Suferinţa e acceptarea deliberată a luptei grele de zi cu zi, pe care viaţa mereu crudă, cel mai adesea, ne-o impune, în beneficiul nostru sau al altora, şi se suferă, întotdeauna, proporţional cu dragostea pe care o ai.

Capacitatea de a suferi cu toată fiinţa este numai în noi şi stă cuibărită acolo, undeva în inima plăpândă, ea este aceeaşi cu capacitatea de a iubi, este poate într-un fel, umbra ei arzătoare şi teribilă, greutatea ei de echilibru.

„Aeroportul Galaţi în 1925. Comuna Galaţi a cedat un teren din moşia Ţiglina în 1921, în suprafaţă de 108 hectare, situat în partea de vest a oraşului. Anul următor a început construcţia unui hangar, a depozitului de benzină, a uzinei electrice şi a locuinţei comandantului. Construcţiile au durat până în 1923. Prima cursă, neoficială, între Bucureşti şi Galaţi, a avut loc pe 15 iunie 1926. La bord se afla primul pasager cu plată din România, un negustor brăilean, Nicolae Anninos, care în momentul acela se afla la Bucureşti şi se grăbea să ajungă la Galaţi pentru încheierea unei afaceri. Nouă zile mai târziu, Direcţia Aviaţiei Civile deschide oficial traficul aerian intern regulat, folosind avioane DH-9 şi Ansaldo. Prima rută a fost Bucureşti (Băneasa) - Galaţi - Iaşi - Chişinău. Comandantul aeroportului era atunci cpt.av. Banu Ion. În 1930, Aeroportul Galaţi era considerat aeroport principal şi vamal. La 7 iunie 1934, după ce în anii precedenţi aici fuseseră organizate două importante mitinguri aeriene, are loc prima vizită a Regelui Mihai la Galaţi. În nr. 1199/ 7 iunie 1934, ziarul „Acţiunea” anunţa: „Voevodul Mihai soseşte astăzi la Galaţi cu avionul. La aeroport, Alteţa Sa va fi întâmpinat de autorităţile oraşului, în frunte cu dnii: C. Ignat, prefectul judeţului, dl Lazăr, primarul municipiului, Septimius Codreanu, chestor”. În anul 1937, s-a inaugurat, în oraşul de la Dunăre, Şcoala de Aviaţie CFR. 38 de piloţi au fost brevetaţi, după ce au urmat cursurile acestei instituţii. Între anii 1940 şi 1941, Aeroportul Galaţi rămâne deschis chiar şi după izbucnirea celui de-Al Doilea Război Mondial. Frecvenţa zborurilor a fost totuşi redusă, după ce o parte dintre avioanele civile au trecut în

folosinţa aerodromurilor militare. Aerodromul militar al Flotilei 3 Aviaţie şi Aeroportul Galaţi aveau aceeaşi pistă de decolare şi aterizare. Continuatoare a companiilor de aviaţie civilă LARES şi TARS, compania TAROM a fost înfiinţată în anul 1953. Cursele de pasageri cu plecare şi venire la Galaţi au continuat până în 1958, când Aeroportul Galaţi a fost desfiinţat şi mutat la Suceava. Una din ipotezele luării acestei decizii a fost cererea vecinilor de la est de a nu avea baze aeriene mai apropiate de 25 km faţă de graniţă." – Apud Violeta Ionescu şi Dan Antoniu, monografia în pregătire „Galaţiul aviatic".

Dragostea nu e niciodată mai puternică, decât atunci când te face să suferi, are un preţ mare ce trebuie plătit şi nu se confundă niciodată cu delirul posesiei, care aduce cu el cea mai cruntă suferinţă. Că adeseori, în ciuda părerii celor mai mulţi oameni, nu dragostea ardentă şi sublimă este aceea care te face să suferi cumplit, ci simţul adeseori animalic, posesiv şi rânced din noi, instinctul proprietăţii acaparatoare, rapace, posesive şi primitive, amintind de perioada sclavagismului lipsit de Dumnezeu şi de omenie, care este, în mod cert, tocmai contrariul dragostei adevărate, cea atât de dorită de toţi oamenii, în scurta lor viaţă.

Cineva spunea, probabil spre a se ţine bine minte, că nu contează anii din viaţa ta, ci viaţa din anii tăi. Şi cred că e adevărat ce spunea, fiecare clipă din viaţa ta trebuie să ardă ca o torţă, să fie ca o flacără. Iar viaţa din anii tăi nu poate fi măsurată, decât poate de tinereţea pe care o mai păstrezi în tine, prin păstrarea altruismului de copil, acel paradis al tinereţii veşnice şi pe asta se bazează, de fapt, viaţa noastră pe care o dorim aparte.

Aşa gândea strângând, între dinţii rari şi pătaţi de nicotină, o pipă frumos tăiată în volume mici şi convenabile, cel mai bătrân şi mai ciolănos dintre cei doi lupi de mare, care se legănau în balasoare, în unduirea lentă şi nepăsătoare de pe puntea corăbiei, un vapor care-şi descărca hambarele burduşite de marfă, sub supravegherea atentă, dar şi curioasă, a negustorilor hulpavi, ei uitându-se tot mai concentrat, cu nesaţ şi chiar vizitaţi de unele idei noi, la fetele acelea frumoase, care păreau năluci ispititoare, nemaivăzute în altă parte... Ce femei!

Portul Galaţi în 1900

Gândi aşa pierdut, ca o frunză legănată în văzduh de vântul şăgalnic: „când suntem destrămaţi/devoraţi de frumos/ pentru noi risipim hărăzitul prisos/tăinuiţi în contur/peregrini prin soroc/am avut mai demult presărat nenoroc/cum dormim străbătuţi de un alt vernisaj/repetăm un canon cu un singur pasaj/îl şoptim prin străini/poliform şi marin/ un perfect necuprins şi de vise prea plin/dar nu ştim dacă vin stinse timpuri de foc/ca să fim izbăviţi de perfidul amoc/nu putem să urcăm peste spaime ce trec/ renunţări ne izbesc/ remuşcări ne petrec/ mai avem nechemaţi lungă toamnă de dus/între gânduri căzuţi/ detestaţi şi supuşi/din torsada de ploi amăgiri ne desprind/ şlefuiţi şi curaţi şi în trup ne cuprind/din neant în neant/făcând paşii rotunzi/am rămas lunecând de iubire flămânzi”.

Codul lui Callimachi apărut în Moldova la 1817 trimetea femeia infidelă la mănăstire, cu pierderea zestrei, în vreme ce bărbatul, care pleca în crailâc, trebuia să recâştige anevoie încrederea soţiei, oferindu-i daruri de preţ şi multe pupături, căci bărbatul „cazând în dragostea altei femei, nu se va părăsi de aceasta”. Cartea Românească de Învăţătură, din timpul lui Vasile Lupu (1634-1653), spunea destul de clar că „bărbatul poate să-şi bată muierea cu măsură pentru vina ei, măcară de ar avea şi zapis să nu o bată.”

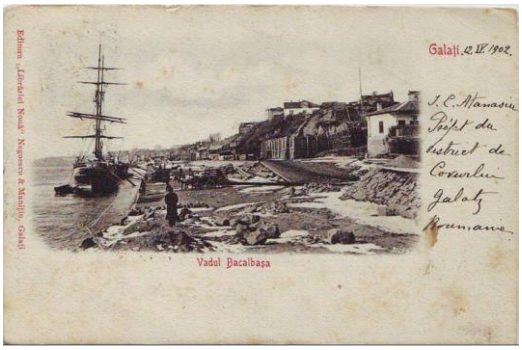
Iar „De-şi va bate în neştire muiarea cu pumnul sau cu palma, aceaia nu se cheamă că iaste cu vrăjmăşie asupra ei”. Domnul ţării intervenea de multe ori decisiv numai atunci „când se va sfărâma lemnul” căci altfel: „vaetele muierii şi ţipetele ce se aud în casă”, „nice ochii ei de vor fi vineţi sau obrazul de va fi umflat”, „acelea nu vor putea arăta vrăjmăşia bărbatului...”

Cu alte cuvinte supunerea totală era ceia ce i se sugera femeii acelui ev. Evul mediu încă se mai simţea, pe aici, în atitudinea faţă femei, de aceia ele nu se machiau decât în ultima vreme şi doar strictul necesar, nu era un machiaj cu tuşe picturale, de volum, aici orice machiaj era considerat de biserică, până nu de mult timp, o complicitate tacită cu diavolul, iar femeile frumoase erau imaginea malefică a Evei, care era pusă imediat în antiteză cu Fecioara Maria, de puritanismul saxon.

Din picturile acelor timpuri duse, aflate cel mai adesea în interiorul spaţiului ecleziastic, nu desluşim tocmai exact care era fizionomia frumoaselor vremurilor şi a canoanelor frumuseţii feminine, deoarece toate frescele acelor biserici sunt executate în stil bizantin, un stil mai degrabă simbolistic, îmbrăcând într-o oarecare discreţie frumuseţea feminină, sclipirea uluitoare prin perfecţiune, ori tocmai aceasta era opusul orientului plin de voluptuase odalisce lascive, cu acea reprezentare care o punea pe femeie în valoare, în tuşe voit apăsate.

Teatrul trebuie mai întâi privit... Ei, orientalii, cosiderau că frumuseţea femeii este totdeauna un dar sacru de la Alah şi era o posesie a lor, de care trebuie să te bucuri fără rezerve şi care trebuie să se vadă cât mai clar şi cât mai ispititor

posibil. Imaginea din afară a frumosului feminin pe aici era aceia a femeii, căruia i se citeşte pe chip nevoia şi dorinţa de a fi treierată, în puterea nopţilor, de hergheliile armăsarilor sălbatici ai preriilor sau stepelor, când simt mirosul iepelor şi pornesc ca o furtună, într-un galop nebun, magnific, ca o tornadă de neoprit.

Vadul Bacalbaşa în 1902.
Ilustrata a aparţinut domnului I.C. Atanasiu, prefectul judeţului Covurlui.

Un lucru este sigur pentru canoanele de frumuseţe ale acelor timpuri, femeia trebuia să fie timidă, umilă şi foarte supusă, pielea femeii trebuia să fie ca laptele, albă şi catifelată şi dacă nu era adolescentă sau castă, nu avea nici o şansă de a fi considerată atragatoare, pentru că trebuia să se remarce imediat prin farmecul, rotunjimea şi fermitatea sânilor şi prin înţelegerea ritmului vieţii lăuntrice, ceia ce exprimă de fapt, atât de clar, dansul oriental ameţitor, reuşind a o face chiar mult mai bine decât vorbele.

Formula frumuseţii feminine rămâne mereu valabilă: talie subţire, şolduri proeminente şi catifelate, sânii mari. Este de la sine înţeles că pentru un bărbat nimic nu poate fi mai provocator decît unduirea sinuoasă a şoldurilor sau mişcarea elegantă şi duioasă a mâinilor.

Piloții și ofițerii de aviați componenții Flotilei 3 Aviație din Galați. În anul 1927 la Cluj, Iași și Galaţi sunt create ateliere de reparat avioane. În 1929 zbura avionul Fernic IX construit de inginerul româno-american George Fernic, născut în Galați la 5 august 1900. La 23 octombrie inginerul George Fernic îşi pierde viaţa la un miting aerian desfăşurat la Chicago. Aici, la Galaţi, eera în 1944 Flotila 3 a lui Make Mărăşescu. În perioada 1908-1912, la Galaţi au fost construite trei „maşini zburătoare" care s-au şi ridicat de la sol. Primul gălăţean care a zburat cu propriul aparat a fost inginerul Petre Adrianov. În 1908, el a construit după o concepţie proprie un planor cu care a şi efectuat 4 zboruri reuşite deasupra unui, sat din apropierea oraşului. Pe 6 noiembrie 1911, la Galaţi a avut loc primul zbor cu un hidroavion românesc, construit de Ion Paulat, şef mecanic pe o navă din Portul Galaţi. Hidroavionul avea lungimea de 11,5 m, înălţimea de 4,5 m, anvengura aripilor de 13,2 m, suprafaţa portantă de 69,6 mp, o greutate de 520 kg (foto medalion). Atingea o viteză maximă de 85 km/oră, viteza orizontală fiind de 35 km/oră. În 1912, Paulat a construit un monoplan, cu care, într-o nouă demonstraţie de zbor efectuată la Galaţi, a zburat la înălţimea stâlpilor de telegraf. Pista avea lungimea de 2,5–3 km. În primul război mondial, la Aeroportul Galaţi se afla Grupul 3 Aviaţie, dotat cu avioane „Farman" pentru operaţiuni de observare şi „Nieuport" pentru vânătoare. În al doilea război mondial, la Galaţi se afla Corpul 1 Aerian, aici funcţionând şi o şcoală de vânătoare în picaj. La 23 august 1944, pe aerodromul Galaţi se aflau 249 avioane. Din 1937, la Galaţi exista o şcoală de pilotaj pentru aviaţia civilă, ce a brevetat 38 de piloţi. În 1920, a luat fiinţă „Compania de Navigaţie Aeriană Franco-Română" (CFRNA), devenită în 1925 Compania Internaţională de Navigaţie Aeriană" (CIDNA), din 1937 LARES (Liniile Aeriene Române) iar din 1954 TAROM. La reorganizarea din 1925, compania a introdus şi prima rută aeriană internă pe relaţia Bucureşti – Galaţi, pe care erau efectuate curse aeriene regulate de pasageri, mărfuri şi poştă, cu avioane Potez, de producţie franceză. Apoi, pe relaţia Bucureşti – Galaţi s-a zburat cu avioane Junker 52 şi PO2, iar mai târziu cu aeronave LI2.

Aşadar când vine vorba despre puterea de seducţie a unei femeii, ei bine atunci mişcările femeilor sunt mai importante decât… dimensiunile. Cu cât modul de deplasare al unei femei este mai unduit şi mult mai provocator, cu atât acesta este mai atrăgător pentru sexul opus. Mişcarea are un rol important şi în ceea ce-i priveşte pe bărbaţi.

Însă aici criteriile sunt cu totul altele. Pentru a atrage în mod pozitiv atenţia femeilor, domnii trebuie să aibă un mers hotărât, să fie cu umerii drepţi, ceea ce denotă destulă siguranţă de sine. Conform dicţionarului de estetică, urâtul s-a definit iniţial în totală opoziţie cu frumosul, aşa cum şi grotescul se defineşte în opoziţie cu sublimul.

În acest context de situații și de interpretări, graniţa dintre „frumos" şi „urât" este aleatorie, pentru că oricâte canoane ale frumuseţii s-ar contura, generarea acelei senzaţii de plăcere, specifice esteticii „frumosului", ţine în fond de măsura în care individul este mişcat și el sufleteşte, de acel „nivel prag" al intensităţii informaţiei necesare declanşării senzaţiei.

Astfel, tot ceea ce nu apucă să treacă dincolo de „nivelul prag" al frumosului acceptat, dându-i-se acestuia obligatoriu o coordonată pozitivă, este cu

consecvenţă atribuit urâtului estetic, acesta ajungând să se tot desfăşoare de la faza subliminală frumosului, trecând prin normalitate şi coborând spre expresia generatoare de disconfort, până la graniţa cu grotescul şi ea, la rându-i, subiectivă.

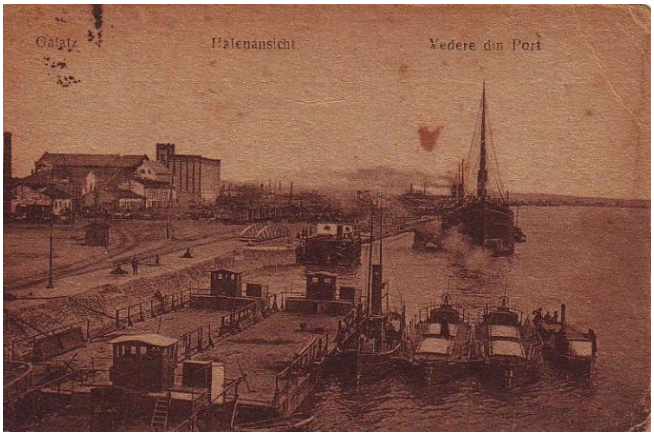
Şi totul se învârte în jurul unei femei frumoase, care atrage şi fascinează. Dar în acelaşi timp prin caracterul ei e departe de a oferi monotonie. Este dăruită cu un farmec dintre cele îi asigură suport, aşa cum Dumnezeu face cuib şi păsărilor mai puţin norocoase. Ea este mereu fierbinte şi miroase a copilărie. Au frumuseţea sălbatică a începutului lumii, chiar acea frumuseţe neatinsă de om, a zânelor din basmele copilăriei, ce apar deodată în poiana verde din pădure, pentru ca tot ce mişcă să nu mai poată respira de emoţie.

Trupul perfect trebuia să fie foarte tânăr, graţios, cu membre lungi, bine desenate şi arcuite, cu talia atât de subţire, încât să poată fi cuprinsă, în totalitate, de palmele bărbatului... Ce femei frumoase vedea aici!... Sunt femei frumoase în Galaţi de ţi se taie brusc răsuflarea, toate cu doruri de ducă multe, cu gustul nopţii galopând în sângele rubiniu, le fierbe drăcesc dansul sălbatic în venele tinere şi lehamitea luciditătii în privire, dacă vă ademenesc cu o sprânceană ridicată şăgalnic, nu muşcaţi şi nu face-ţi greşeala să vă urmaţi instinctul, e mută minciuna acolo în irişi şi multă lumina care să acopere viciul, e doar femeie bătând caldarâmurile porturilor lumii!

Şi cine are timp, într-o lume atâta de grăbită, să descifreze iţele, aşa de încâlcite ale lumii porturilor, acolo unde totul se cumpără sau se fură rapid, acolo unde sirena vasului pune punct oricărei tentaţii lumeşti? Nici o alegere nu este uşoară. Fiecare purtăm în noi ceea ce ne defineşte. Menirea omului în lume este descrisă la rândul ei de cel mai vechi text despre creaţie din Vechiul Testament[325], prin imagini singulare. Dar numai într-o grădină grandioasă, cu tot felul de pomi roditori imaginabili, Dumnezeu, creatorul lumii, aşează cuplul uman, dar nu ca într-o grădină[326] din poveşti.

[325] În *Genza*, 2

[326] Eden înseamnă „fericire", paradis.

Vedere germană a portului cu moara Steaua în stânga imaginii, în planul secund.

Adam primeşte mai degrabă de la Dumnezeu îndatorirea de a cultiva mereu şi de a păzi această grădină. Munca, dar şi responsabilitatea ei, sunt parte integrantă din existenţa umană. Potrivit învăţăturii biblice, fără o ocupaţie regulară, omenește adecvată şi continuă, nu este cu putinţă o existenţă umană completă, ferită de umilințele sărăciei.

În contrast cu antichitatea Orientului, unde după miturile sumeriene şi babiloniene ale creaţiei, oamenii au fost creaţi pentru a procura hrană zeităţilor prin muncă forţată, în viziunea Sfintei Scripturi, Adam omul a fost chemat la libertate, la autodeterminare poate şi la responsabilitate personală. În ebraică „adam” înseamnă „om”, luat în sensul general al cuvântului. Și numindu-l „Adam” pe primul om, adică folosind un nume generic ca nume propriu, Vechiul Testament vrea să spună că ceea ce se afirmă despre Adam este valabil pentru fiecare fiinţă umană, asemănătoare din punctual de vedere al creației.

Clădirea Bursei în 1900

Adam, omul, este mai mult decât un pumn de pământ. Nu aparţine numai pământului, nu se simte raportat doar la pământ şi legat de acesta. Este creat şi

pentru Dumnezeu şi de aceea sunt la fel de naturale şi irezistibile impulsul şi tensiunea sa spre Creator. Lui Adam, omul începutului, Dumnezeu îi dăduse tot necesarul pentru toată viaţa, permiţându-i, printr-o mărinimie necalculată special, ca să se hrănească din toţi pomii grădinii paradisiace, avea tot necesarul şi nu suferea de nimic.

Interdicţia divină cu privire la pomul cunoaşterii binelui şi răului, din centrul grădinii, nu reducea nicidecum multiplele posibilităţi care le avea, de a se bucura de viaţă în toată bogăţia ei. Interdicţia trebuia să-i amintească omului limitele care-i sunt totuşi puse. Deja în calitate de creatură, ca fiinţă destinată să ajungă la un sfârşit, el este prin natura sa limitat.

Omului nu-i este acordat şi permis să facă tot ceea ce ar putea şi ar voi poate, tot ceea ce este prin sine factibil. Dar o putere misterioasă, manifestată sub formă de şarpe,[327] a convins femeia că Dumnezeu, prin această poruncă, voia doar să-i împiedice pe cei doi, Adam şi Eva, în mod egoist, să devină asemenea lui.

Imagine de ansamblu a portului Galați

Altfel spus să se împroprietărească de cunoaşterea binelui şi a răului, de autodeterminarea totală care îmbrăţişează toate sferele existenţei, cu alte cuvinte, de autonomia absolută. În ciuda ameninţării de moarte, exprimată clar de Dumnezeu în caz de încălcare, femeia s-a lăsat sedusă şi a mâncat din rodul pomului. Imediat, vinovăţia s-a răspândit mai departe: femeia i-a dat lui Adam şi a mâncat şi el, cum se spune atât de lapidar. Femeia nu a trebuit să-l mai „seducă", pentru că Adam nu s-a indignat deloc la propunerea femeii şi nici nu s-a opus.

Dar mirabila cunoaştere, promisă de şarpe, s-a dovedit a fi cu totul altfel faţă de cea sperată. Ei şi-au dat seama că erau goi. Pentru a-şi acoperi goliciunea şi-au făcut un acoperământ. Omul nu se mai poate arăta pe faţă semenului său, ascunde ceva din sine. Această haină este o separare, un zid nevăzut, care va sta mereu

[327] Care apoi în cartea cea mai recentă a *Vechiului Testament*, a *Înţelepciunii*, scrisă în greacă în ultimul secol înainte de Cristos, va fi interpretat cu referinţă la Diavol, vezi Înţ 2,23 ş.u. şi In 8, 44

straniu între bărbat şi femeie. Omului îi lipseşte acum deschiderea completă şi desigur transparenţa în faţa semenului. La confidenţă, subintră suspiciunea şi reticenţa, apărarea în faţa celuilalt. Prin păcat, care aspira la un grad de autonomie cu trăsături divine, dar în schimb a dat pe faţă nuditatea fragilă a creaturii, nu numai că a fost zdruncinată convieţuirea umană, dar a afectat şi raportul cu Dumnezeu.

Într-adevăr, în timp ce Dumnezeu se plimba prin grădină cum era obişnuit să facă şi autorul se exprimă aici în termeni încă foarte antropomorfici, din limbajul adesea comun, oamenii nu mai aleargă în întâmpinarea prietenului şi Creatorului lor, cum erau obişnuiţi să facă, ci se ascund în frunzar. Frica omului de Dumnezeu este rana incurabilă a păcatului. Când Dumnezeu îl cheamă pe om să dea seamă de cele făcute, acestuia nu-i vine spontană o mărturisire deschisă a propriei vinovăţii, şi cu atât mai puţin o invocare a iertării.

Adam în schimb, minţind senin, descarcă vinovăţia asupra femeii, iar aceasta asupra şarpelui. Din cauza acestui păcat, Dumnezeu a blestemat solul, care de acum înainte va produce de la sine doar spini şi pălămidă, iar omul va trebui să-şi procure singur hrana pentru supravieţuire, prin sudoarea frunţii. Ca pedeapsă, omul creat din ţărână va trebui să se întoarcă în ţărână. Copiilor săi, Adam le lasă moştenire nu numai binele, dar şi răul, cum ilustrează cele două figuri atât de diverse între ele, Cain şi Abel. După ce Cain l-a ucis pe fratele său Abel, Adam, în vârstă de 130 de ani, l-a născut pe Set (care înseamnă înlocuitor) pentru a-l substitui pe Abel.

Pe lângă aceşti trei fii, pe care Biblia îi aminteşte pe nume, Adam a mai avut alţi fii şi fiice. Scriptura spune că a trăit cam 930 de ani, o cifră surprinzător de mare, de interpretat însă în sens simbolic, în ideea că istoria umanităţii merge atât de mult înapoi şi atinge legături atât de tainice, încât nu poate fi înţeleasă în criteriile şi măsurile timpului nostru. Pentru a ilustra apropierea şi egalitatea de natură a omului şi femeii, scriitorul sacru al Bibliei recurge la o imagine singulară şi adesea greşit înţeleasă: Dumnezeu formează femeia dintr-o coastă a lui Adam. În sens metaforic vrea să se spună că femeia este formată şi creată din flancul său, pentru că trebuie să-i stea alături.

O parâmă, care lega nava Transilvania de cheu, s-a rupt, iar „Lebăda Mediteranei”, cum se mai numea această bijuterie a flotei românești, s-a înclinat spre stânga și s-a scufundat la Dana 18 (km. 150) în portul Galați.

Pentru bărbat, femeia nu este un corp străin, ci o parte din el, și este „os din oasele mele şi carne din carnea mea”, constată Adam plin de stupoare şi entuziasm. Iată de ce se simt făcuţi unul pentru cealaltă, până la a forma un singur trup. „Trup”, „carne”, după Sf. Scriptură, arată întotdeauna omul în totalitatea sa, în unitatea sa de trup, spirit sau inteligenţă, şi suflet.

În uniunea fizică-spirituală produsă, a bărbatului şi femeii, comuniunea umană îşi găseşte întotdeauna expresia ei cea mai înaltă şi fericită, pe lângă eficacitatea şi fecunditatea sa cea mai mare, pentru că numai în această uniune necesară vieții darul divin al vieţii umane este transmis mai departe, ocrotit şi păstrat în existenţa sa istorică transcedentală.

O concluzie care se desprinde la acestea toate este acest text: „Medium te mundi posui, ut circumspiceres inde comodius quicquid est in mundo. Nec te celestem neque terrenum, neque mortalem neque immortalem fecimus, ut tui ipsius quasi arbitrarius honorariusque plastes et fictor, in quam malueris tute formam effingas. Poteris in inferiora quae sunt bruta degenerare, poteris in superiora quae sunt divina ex tui animi sententia regenerari”.

„Te-am pus în centrul universului, pentru ca tu să poţi vedea mai uşor tot ceea ce este în lume. Nu te-am făcut nici ceresc, nici pământesc, nici mortal, nici imortal, pentru ca tu, ca şi liber şi suveran creator de tine însuţi, să te zideşti după forma pe care o iubeşti mai mult: vei putea degenera spre cele de jos, care sunt urâte, la fel cum, urmând impulsul sufletului tău, te vei putea regenera înspre cele de mai sus, care sunt divine.”[328]

[328] Pico Della Mirandola, *De hominis dignitate*.

Nu e uşor să laşi ca lumina revelaţiei să te străbată ca o sabie cu două tăişuri. Şi într-un timp în care legăturile familiale sunt supuse unor presiuni fără precedent. Familia lui Iosif şi fraţii săi este istoria unei familii, din alte timpuri, dar parcă e făcută pentru noi. Vom găsi mai mult decât un tratat biblic de psihologie familială. Cât de bogată poate fi această pagină a Scripturii a dovedit, în chiar diin secolul trecut, şi scriitorul german Thomas Mann[329] cu tetralogia sa omonimă. După o lectură accidentală a paginilor biblice despre Iosif, Mann rămâne fascinat. Cuvintele încep să-i curgă ca un fluviu şi pune imediat în scris, avalanşa de motive inspirate din textul sacru.

Vedere spre valea oraşului. În dreapta, în planul secund, se vede portul cu şantierul naval, plasate în genunchiul Dunării de la Galaţi.

Publică imediat primul volum, apoi un altul, până la al patrulea, ultimul. Zeci de mii de pagini, scrise cu răbdare la mână! „Mă găseam într-o condiţie ce nu era doar rezultatul timpului meu personal şi al unui stadiu al vieţii mele, ci un rezultat epocal, al timpului nostru caracterizat de răsturnări, aventuri şi suferinţe, prin care chestiunea omului şi problema umanităţii înseşi, ne-au fost puse înaintea ochilor şi

[329] Paul Thomas Mann (n.6 iun.1875, Lübeck-†12 aug. 1955, Kilchberg, în apropiere de Zürich) a fost romancier german, eseist, unul dintre marii scriitori ai secolului XX, laureat al Premiului Nobel pentru Literatură pe anul 1929 (pentru romanul *Casa Buddenbrook*). A scris opt romane, peste treizeci de povestiri, o dramă epică, numeroase eseuri; un amplu jurnal şi o răsfirată corespondenţă îi întregesc opera. Faima i-au statornicit-o cele patru romane mult cunoscute, *Casa Buddenbrook*, *Muntele vrăjit*, tetralogia *Iosif şi fraţii săi*, *Doctor Faustus*, împreună cu patru romane mai puţin cunoscute, *Alteţa regală*, *Lotte la Weimar*, *Alesul*, *Mărturisirile escrocului Felix Krull*. Dintre povestiri, celebre cu deosebire sunt *Tonio Kröger*, *Moarte la Veneţia*, *Mario şi vrăjitorul*, *Capetele schimbate* şi *Legea*.

impuse conştiinţei noastre ca un tot unitar, ceea ce nu se mai întâmplase cu alte generaţii care ne-au precedat".

Încă de mic, căpitanului îmbibat de parfumul bărbătesc al pipei, îi plăcea lectura cărţilor cu miez, acele cărţi esenţiale culturii omului, care nu numai că îţi comunică un unicat de viaţă, ci chiar te determină să încerci să descoperi tu, să trudeşti mereu, să şlefuieşti mizeriile zilnice ale vieţii până când, într-un târziu, poate să ai norocul să descoperi sclipirile diamantului. Scriitorul francez Valéry Larbaud publica în anul 1924 un volum nou de eseuri intitulat „*Le vice impuni, la lecture*".[330] Formularea este preluată de la poetul american Logan Pearsall Smith,

[330] *Lectura, acest viciu nepedepsit*. Pentru Valéry Larbaud lectura este un viciu deoarece reprezintă o plăcere solitară şi, mai ales, deoarece este o practică rară, anormală. Omul normal citeşte fie din necesitate profesională, fie pentru a uita de munca şi de preocuparile sale cotidiene: cei care citesc din pură plăcere sunt excepţii, constituie o minoritate. Iar Larbaud adaugă că istoria cunoaşte un număr imens de oameni care nu ştiau să citească, dar care au fost, totuşi, înţelepţi şi fericiţi. Suntem, se vede imediat, departe de discursul euforic şi convenţional care exaltă binefacerile lecturii. Astăzi, scrie Larbaud, mulţi ştiu să citească aşa cum ştiu să conducă automobilul sau să se servească de telefon. E fără sens a încerca să-i convingem pe medici şi pe avocaţi că o solidă cultură literară şi filosofică este şi o sursă de intense plăceri: nu cultura sau incultura lor mă interesează, ci faptul dacă medicul mă vindecă şi dacă avocatul îmi reprezintă eficient interesele. Există însă o categorie de persoane care, prin profesiunea lor, sunt obligate să-i iniţieze pe copii şi pe tineri în plăcerea lecturii şi să facă în aşa fel ca viciul să devină o pasiune. Eseul lui Larbaud reconstituie etapele acestei iniţieri şi schiţează, apoi, o tipologie a cititorilor, de la elevul care descoperă lecturile nerecomandate de manuale până la lectorul profesionist. Itinerariu iniţiatic, aşadar, marcat de obstacole, interdicţii, tentaţii şi renunţări. Forma superioară a plăcerii lecturii este atinsă, crede Larbaud, doar de o elită ce reuşeşte să se sustragă finalităţilor pragmatice şi presiunilor conjuncturale: e plăcerea expertului, pentru care două-trei pagini sunt suficiente ca să-şi dea seama dacă o carte e bună sau nu. Şi asta indiferent de opinia criticilor, a căror judecată poate fi deformată de reaua credinţă, de cultură insuficientă, de lipsa de gust, de interese extra-literare etc. Calitatea de „expert" implică o mare doză de discreţie precum şi eliberarea de ambiţii şi de vanităţi; lectura e, din nou, o plăcere solitară, un viciu practicat într-un soi de clandestinitate. Ideea ca „pedagogia lecturii" presupune, paradoxal, o totală independenţă a spiritului e o idee recurentă, de la Virginia Woolf („Singurul sfat ce se poate da cuiva în ce priveşte lectura este de a nu accepta nici un sfat, de a urma, dimpotriva, propriul instinct, de a utiliza propriile facultăţi intelectuale, de a trage propriile concluzii") până la Hector Bianciotti („Nu formezi un cititor altfel decât deschizîndu-i uşile bibliotecilor, facilitîndu-i accesul la tot felul de cărţi. Te naşti cititor aşa cum te naşti arhitect sau blond"). Valery Larbaud s-a născut la 29 august 1881 la Vichy şi a murit în acelaşi oraş pe 2 februarie 1957, este un scriitor, poet francez, prozator, eseist, de asemenea, cunoscut sub pseudonime A.-O. Barnabooth, L. Barnabooth, L. Hagiosy, XM Tourmier de Zamble, Hagiosy, Zamble XM Tourmier. Doar copil de chimist Nicolas Larbaud (cincizeci şi nouă ani de la naşterea fiului său) şi Isabella Etival Office (treizeci şi opt ani), era doar un copil opt ani când tatăl său a murit în 1889. Averea familiei (tatăl său a deţinut sursa de apă Vichy Saint-Yorre) asigură o viaţă confortabilă, care îi permite să călătorească în jurul Europei, pe cheltuială mare, cu garnituri de lux, Orient-Express, Valery Larbaud duce o viaţă de dandy şi se duce la multe staţiuni pentru a trata sănătate precară. La médiathèque de la ville conserve son mobilier et sa riche

care spunea despre lectură că este „un viciu rafinat şi nepedepsit, acea egoistă, calmă şi durabilă beţie.”

Pârcălabul Costache Negri, instalat pe soclu în Piaţa Regală, îşi priveşte oraşul pentru care a lucrat cu devotament şi pricepere.

În acele lecturi mai timpurii şi prelungi, mânat de „acest viciu nepedepsit”, descoperise surprins, acele milioane de faţete de carnaval ale lumii, sub care se ascunde mereu altceva, un ceva dens, şlefuit, pe care nu îndrăznim să-l vindem altora în stare pură, cel mai adesea de frica noroiului care ar putea să-l acopere şi să stingă în noi orice dorinţă de puritate, de stil propiu, de rafinamen aristocratic în contactul cu lumea altora.

Avea păreri deaja stabile, unele chiar l-au ajutat să privească distrat această zilnică comedie a absurdului, în relaţiile cu femeile acelui timp. Femeia este totdeauna o fiinţă tulburătoare, instabilă, creativă şi nestăpânită. Cât despre cavalerii care le mai curtau şi care în poveştile copilării lui făceau şi dregeau, în acele timpuri rămase doar prin sălile muzeelor mari, îşi mai aminti atunci un lucru foarte hazliu: „ca-n toate poveştile cu a fost odată ca niciodată, într-un manuscris francez de secol XIV, a cărui ediţie atât de rară el o cumpărase recent, un cavaler sărac, îşi pierduse averea şi, nevoit să supravieţuiască cumva, a trebuit să apeleze la ajutorul unui scutier mârşav, care mai întâi i-a vândut calul, apoi l-a pus să se bată în turniruri să facă rost de bani. În drum lor spre unul dintre aceste turniruri, cu batiste parfumate şi oase rupte adeseori, cei doi treceau printr-o pădure.

Scutierul o luase înainte şi descoperise într-un iaz trei domniţe zgomotoase, care se bălăceau în fundul gol şi fără grijă. Le ia repede hainele şi fuge cu ele, în speranţa că va face rost de bani vânzându-le. Vine însă, la un moment dat cavalerul cel atât de înpătimit de stele şi mari mori de vânt şi mai puţin de fundul

---

bibliothèque (reliures marquées „VL”) et y organise des visites. Biblioteca oraşului păstrează mobilierul şi biblioteca sa bogată. Suferă de hemiplegie şi afazie din noiembrie 1935 şi-a petrecut ultimii douăzeci şi doi ani din viaţa sa untr-un scaun cu rotile. După ce a cheltuit toată averea sa, el trebuie să vândă proprietatea şi biblioteca sa de cincisprezece mii de volume în 1948.

roz al demoazelelor guruind a pohtă de bărbat şi domniţele îl roagă să le înapoieze hainele, cavalerul nostru generos le dă gentil pe gratis (spre supărarea scutierului truditor) şi domniţele vor să îl răsplatească, făcându-i fiecare câte un cadou.

Cititorul v-a remarca repede un adevăr privit adesea ca o banalitate, dar care în istoria omenirii a adus mereu celor mai generoşi o răsplată uneori regească, foarte generoasă, depăşind cu mult gestul de mărinimie al celui bun la inimă, ca-n poveştile cu aripa albinuţei sau cea cu peştişorul de aur, c-am aşa s-a revărsat generozitatea femeilor şi peste bravul nostru scutier. Prima dintre femei îi dădu drept dar un unicat, preţios şi dezinteresat, ca pe oriunde se va duce şarmantul cavaler, să fie primit „chaleureusement" şi să-i fie date daruri multe şi bogate, iar cea de a doua îi spune molatec: „Li miens dons ne rient pas petit,/ fait l'aultre pucele en apres./ Ja n'ira mes ne loig ne pres,/por qu'il truisse feme ne beste/et qu'el ait deus elz en la teste,/s'il daigne le con apeler,/qu'il ne l'escoviegne parler:/iteus sera mais ses eurs;/de ce soit il tot aseurs/que tel n'en ot ne roi ne conte."/Adonc ot li chevaliers honte,/si tint la pucele por fole./Et la tierce enpres reparole/si dist au chevalier: „Beaus sire,/savez vos que ge vos vieng dire?/Quar bien est raison et droiture/que, se li cons par aventure/avoit aucun enconbrement/ qu'il ne respondist maintenant,/li cus si respondroit por lui,/ qui qu'an eust duel ne ennui,/si l'apelessiez, sanz aloigne."

Cu alte cuvinte: „Ci darul meu nu-i mic, surată,/A doua zise de îndată,/Pe unde drumul va să-l ţină,/Orice femeie au jivină,/(În cap doi ochi de ar avea),/Să-ntrebe pipoaşcă de vrea,/Aceea musai să-i răspundă,/Şi vraja asta să-l ajungă/Mai mare peste craii toţi,/Şi peste regi, şi peste conţi."/ Iar cavalerul, ruşinat,/Gândi că doamna-a căpiat,/Dar cea de-a treia repejor/Îi spuse: „Scumpe senior,/Ia ascultaţi ce vă voi da!/Dacă cumva se va-ntâmpla/Fără motiv şi fără vină,/Pipoaşca glasul să şi-l ţină,/Împiedicată fiind cumva/Şi neputând răspuns să dea,/ Atunci în locul ei, deştept,/Să strige curul, după drept,/De veţi voi a-i porunci!"[331]

Mai citise ceva tot aşa de hazliu despre vitejia formidabilă a unor cavaleri, ce nu mai gustaseră cam demult o slană cu pită şi ceapă roşie tăiată feliuţe, ori o friptură bună şi fragedă, de prea multă vreme chiar, ca-n toate vremurile cele tulburi: „Iar sir Melchisedec ci puse braţul său pe sabie, şi-o scoase din teaca lucitoare, crustată-n rubine mari cât bobul de fasole, şi-o învârti în soare şi-o luci dinaintea lui sir Maldun, iar sir Maldun, fără să pregete a da o luptă, îşi scoase sabia cea aurită şi crustată-n diamante mari, cam cât merele din livezi, şi aruncară cioturile sale de lănci.

[331] *Li chevaliers qui faisoit les cons parler et les cus*. Şi-am scris povestea asta eu, Agrigoroaei, medievistu'.

Lloyd Austria cu filială în portul Galaţi. Abundenţa mărfurilor de pe cheu arată succesul acestei afaceri. În dreptul fostei cladiri a Lloyds-ului austriac cheiul este înclinat, iar calea ferată este bine folosită.

Iară sir Maldun, rănit mişeleşte de scutierul nevolnic a lui sir Melchisedec, ci puse repede braţul său foarte slăbit pe sabie şi porni la luptă dreaptă cu sir Melchisedec, până în amurgul înserării. Dar sir Melchisedec dădu iute o pălitură grea de sabie în scutul slab a lui sir Maldun, iară sir Maldun, cu trupul lui firav şi-nsângerat, dar cu cugetul limpede şi plin cu credinţă mare, strigă vârtos numele domniţei Albe şi lovi în creştetul coifului lui sir Melchisedec, neatent şi obosit de atâta luptă, atât de tare, încât îl rupse-n două şi îi luă o bucată din cap, creştetul cu tot cu păr, dar sir Melchisedec, mânat de...” Din păcate, la Londra ploua destul de rece în acea zi de lectură, povestea era cam uscată totuşi, „...dar sir Melchisedec, mânat de dorinţa de răzbunare, îşi scoase coiful şi-l azvârli la pământ. Şi atunci...”[332]

Profesorul Ioan Brezeanu, patriarhul culturii gălăţene, aşa cum a fost denumit de contemporani, a format mii de studenţi gălăţeni şi a dezvoltat patrimoniul cultural. Culegeri de folclor literar din judeţele Galaţi şi Brăila, în vara anilor 1962-1975, a realizat o valoroasă Arhivă de folclor cu 68

[332] *Notre Dame des Dunes*, idem.

de volume şi a publicat 23 de monografii din domeniile: folclorului şi artei populare, învăţământul preuniversitar şi universitar, istoriei şi culturii municipiului Galaţi. Şef de promoţie al Şcolii Militare de Ofiţeri de rezervă de Infanterie din Ploieşti (1939), comandant de pluton şi de companie pe fronturile din Cotul Donului, de la nord de Iaşi, din Transilvania, Ungaria şi Cehoslovacia, profesorul Ioan Brezeanu a fost şi un valoros militar. Este unul dintre puţinii supravieţuitori de la Oarba de Jos, cea mai mare bătălie purtată în Transilvania în cel de-al Doilea război mondial, unde, între 20 de septembrie şi 5 octombrie 1944, şi-au dat viaţa, pe front, 11.000 de ostaşi. Din cei 114 de luptători ai companiei, pe care o conducea, au supravieţuit doar 26 de militari. A fost rănit în Rusia, în 1943, şi în munţii Tatra, în 1945. Atitudinea sa impecabilă pe front este răsplătită cu înalte distincţii militare: Cavaler al Ordinului „Steaua României" şi de două ori Cavaler al Ordinului „Coroana României" cu spade. De curând, la Bucureşti, a primit distincţia de General. Până la onorabila vârstă de 92 ani a slujit şcoala gălăţeană. Şi-a început cariera de dascăl la Liceul „Vasile Alecsandri", apoi a fost director al Colegiului Naţional „Alexandru Ioan Cuza", rector al Institutului Pedagogic în 1973 şi 1974, şef al Catedrei de Limba şi literatura română, decan al Facultăţii de Filologie între 1959-1978, şi prorector al Universităţii „Dunărea de Jos" din Galaţi între 1974-1981, şi profesor consultant vreo 15 ani tot în cadrul Universităţii. A predat Limba slavă veche, folclor literar românesc şi Teoria literaturii. „În 1974, am fondat Universitatea din Galaţi prin Unificarea Institutului Pedagogic, al cărui rector eram, cu Institutul Politehnic. Realizarea a fost elogiată în „Laudatio" Senatului Universităţii", ne-a mărturisit profesorul Brezeanu. Fost student al lui N. Iorga profesorul spune: „Nu se va mai naşte nimeni ca Iorga. La 24 de ani a ajuns profesor universitar, iar la 27 de ani a fost numit membru al Academiei Române. La cursurile sale, studenţii veneau cu 30 de minute înainte de a începe, pentru a putea prinde un loc. Era un amfiteatru mare, dar era neîncăpător. Acolo veneau oameni din toate colţurile ţării. Puţini ştiu că Iorga a fost de 16 ori în Galaţi".

Ei bine, el atunci s-a hotărât definitiv în legătură cu cariera sa şi a devenit, iată, căpitan de vas, se săturase de poveşti uscate, cu prea multe spade şi prea mulţi cavaleri creduli, se săturase de sfaturi, care de care mai dezinteresate şi a ajuns în mare grabă la porţile prea ferecate şi totuşi larg deschise ale orientului, care se prefăcuse că nu-l observară aproape deloc.., doar femeile acelea de pe terasă, doar ele aruncau spre el iar acele ochiade, spre tabăra englezească, ocheade atâta de dulci, al căror efect era mai puternic decât al loviturilor de tun...

Grozavele furtuni din Marea Neagră, de care tocmai că scăpaseră aproape în chip nesperat, erau nimicuri pe lângă toate uraganele stârnite în sufletele marinarilor, care ajungeau, direct din din furtună, în braţele acestor naiade! Ciudaţi oameni mai erau pe aici, prin port! Sau poate ciudate-s numai femeile lor, când vine primăvara...

M-am aşezat aici, pe acest mal înverzit de fluviu, la izvorul celor „O mie şi una de nopţii", cerându-i în gând creatorului, să-mi facă ochii mai mari şi negri, să te scufunzi tu în ei, crăiasă a orientului minunat, aşa ca-n noaptea-ntunecată a Şeherazadei şi doar gândul călător să-l trimiţi, tuturor oamenilor care nu te cunosc încă. Mi-ai picurat în suflet un strop de linişte parfumată şi năucitoare, o picătură din lacrimile zorilor aşa de albastre, de aici de pe la voi, de sub sălciile delicate, cu

frunzuliţe mici şi agitate, care şi plâng toată ziua, printre pletele crengilor aplecate sfielnic, graţios de mlădioase şi pentru asta, îţi multumesc!

Pe str. Domnească la nr. 67 există casa Balş. Paul Balş (1850- 28 ian. 1918, Galaţi) a cumpărat locul cu nişte case mai vechi în anul 1913. Casa existentă este construită în perioada 1913-1915. In anul 1922 prin ordonanţa de adjudecare transcrisă la Tribunalul Covurlui Secţ. I, sub numărul 3909, casa trece în proprietatea lui I.D.Popovici, inginer şef la Şantierele Navale. Casa Balş, după C. Muşeţeanu, este un model de casă franţuzească, clădită de meşteri levantini. Este aşezată perpendicular pe strada Domnească, fapt ce demonstrează ideea de casă ţărănească. Intrarea din curte se făcea printr-o marchiză, pridvor stilizat, se urcau câteva trepte şi se ajungea într-o cameră mai mare, centrală, luminată pe sus printr-un tavan de sticlă şi ferestrele largi ale marchizei. În prezent casa Balş a fost cumpărată de la moştenitorii inginerului Popovici, intrând într-un amplu proces de restaurare. În ţinutul Tecuciului erau mari proprietari în zona Iveşti boierii Balş. Această moşie a Balşilor se rotunjeşte mereu. Asfel pe 3 iun.1674/7182 un zapis de danie primeşte şi Ionaşco Balş, mare vornic în Ţara de Sus, de la Simion, fratele lui Sârghie, feciorul Radului din Umbrăreşti, prin care acesta îi dăruieşte ocina sa din satul Ioveşti, cu vad de moară pe râul Bârlad, aceasta fiind prima proprietate a Balşilor la Iveşti. Pe data de 8 iun.1677/7185 marele vornic Ionaşco Balş ia de la Năstase, fiul lui Istrate, blidarul de pământ din Durăşti şi de la feciorii săi via în paragină, pe care o moşteniseră tot acolo, pentru cinci lui bătuţi. La 18 mai 1681/7189 Ionaşco Balş biv vel vornic cumpără, pentru 4 lei bătuţi, 14 paşi şi jumătate în moşia satului Durăşti, de la Ene Tălmaciu şi femeia sa, Smaranda, pecum şi de la alţi săteni din Durăşti. Acelaşi Ionaşco Balş, fost mare vornic, cumpără şi alege de la moşinaşii din Durăşti 18 bătrâni de moşie şi 760 de paşi, între hotarele Drăgăneştilor şi Trohăneştilor, de la apa Bârladului până-n braniştea Cudalbilor, cea mai mare cumpărătură a boierilor Balş în zonă. În 8 ian.1686/7194 vornicul Balş cumpăra de la Tiliuţă, fiul şi ginerele lui Irimia Chihaia Vidraşcu, ca şi de la alţi ţărani din Furceni, moşiile lor, contra sumei de doi potronici pasul. În data de 23 iul.1687/7195 marele vornic Ionaşco Balş primeşte drept danie de la Cojocea, din târgul Tecuci, un vad de pod la Miereşti, pentru ca „să-i fie milă de el şi să-l sprijinească" cât v-a trăi. Constantin Cantemir, domnul Moldovei, dă o carte de hotărnicie la Bârlad în 15 nov.1687/7196, prin care fixează hotarele celor 840 de paşi din cei 18 bătrâni de pământ din Durăşti, între Bârlad şi moşia Cudalbi, aflaţi în stăpânirea lui Ionaşco Balş, mare vornic în Ţara de Sus. Tot la 1687 acelaşi Ionaşco Balş, mare vornic, cumpără de la mai mulţi breslaşi din Durăşti via lui Constantin Bogdan (cari vie iaste pri din gios di via lui Dionis care esti bărlădean. Am vândut-o dumisali lui Balşu, vornicul cel mari, direptu 15 ughi, bani gata, di i-am plătit doi

galbini, cari i-au lăsat el scris, şi alţi ci era să-i dea la doamna lui Catargiu postelnicul şi au fugit şi n-au vrut să plătească banii, ci ni-au luat bucatele noastri. Deci noi, neavând ce faci şi cu ce plăti banii lui, numai ci am vândut via de am scos bocateli, precom ni-au făcut postelnicu şi mărturii de la domnia lui. Deci noi, aşă ne-am tocmit cu dumnealui, cu vornicul, di va vini omul acela cu via, ca să ispitească toată via, domnia lui vornicul să n-aibă treabă. La gălceavă, să stăm noi cu omul, ne întrebăm, iar di nu va rămânea omul să ni întoarcă banii săi, noi să-i cumpărăm o vie cu multă viţă, să-şi ia via, ci i-am vândut. Deci noi toţi, cari mai sus ne sciem, ne-am pus peceţile, să să ştie.), plătindu-i acestuia datoriile şi eliberându-i bucatele aflate sub zălog. Prin hrisovul din 14 Martie 1829, logofătul Constantin Balş, lăsa prin testament moştenire fiicei sale Ecaterina aceste moşii. „Primul strămoş incontestabil al boierilor Balş a fost vornicul Cristea Balş, atestat între 1573 si 1602, dar înaintaşii acestuia sunt cu două generaţii mai sus pe linie paternă şi cu cinci generaţii mai sus pe linie maternă" (Mihai Dim. Sturdza, Familiile boiereşti din Moldova şi Ţara Românească, Vol.I, Ed. Simetria, 2004, pag. 262). Cel ce va construi după anul 1860 o biserică pe locul celei vechi din Iveşti va fi Panaite Balş (1817-1889). „Urmare a căsătoriei dintre Ruxandra Cantacuzino-Paşcanu, fiica spătarului Mihalache, cu Panaite Balş, proprietar al Iveştilor, moşia vecină, satul Torceşti şi împrejurimile, trec în stăpânirea acestui ambiţios boier". După moartea lui Panaite Balş, moşia trece în stăpânirea lui Mihai şi a fratelui său Paul Balş. Mihai Balş este cel care a subvenţionat publicarea „Dicţionarului geografic, statistic şi istoric al judeţului Tecuci" din anul 1897, întocmit de profesorul Theodor Ciuntu. În anul 1906 urmaşul postelnicului Panaite Balş, care mai era în viaţă, Paul Balş hotărăşte să reclădească vechea biserică, fiind ajutat şi de un bun creştin din localitate, Toma Filipescu. Arhitectul noului locaş de cult a fost I. D. Traianescu, iar pictura bisericii a fost executată de artiştii: Bulgăraş, Ţintă şi Constanţiu. Conform unor vechi obiceiuri, la temelia bisericii s-a săpat şi o „gropniţă" unde au fost înmormântaţi urmaşii milostivului postelnic Panaite Balş."- (Către un început de „Monografie al Iveştilor", ing. Cezar Cristea, al cărui tată a fost poet şi preot în Iveşti). Paul Balş a fost prefect de Galaţi, fratele său Mihail Balş (8 oct.1847 Galaţi-1901, în Gérarmer, Lorraine, Franţa) a fost conservator, vicepreşedinte al Camerii Deputaţilor. Celălalt frate, George (n. 1847-d.12 nov. 1899, Iveşti) era avocat şi a fost prefect de Tecuci. Ultimul frate, Costea (n.13 apr. 1856-d. 17 nov.1905, Iveşti) a fost prefect de poliţie în Iaşi, apoi prefect de Baia.

Hei, tu căpitane, dragul moşului ficior, învaţă iute să alungi lacrimile cu un surâs, învaţă să zâmbeşti atunci când eşti trist, căci numai zâmbind vei învinge suferinţa, a ta şi a lumii acestea slabe de înger, o lume plină de neprevăzut!... Celălalt căpitan, un tip ceva mai elegant şi mai agitat, atunci companion şi el al tăcerii de grup, tipic britanică, mai tânăr şi mai fascinat de diversitatea oamenilor şi a obiceiurilor acestui loc, se folosea ca un englez veritabil de o lungă şi benefică tăcere şi medita aşa, pentru sine, pufăind tacticos din trabucul lui preţios, din foaia maronie de tutun cubanez, se pare că gândea legănat de valurile apei, ca şi de cele ale vieţii lui, plină de tot felul de întâmplări misterioase şi de neînţeles.

Povestea aceea hazlie din lectura colegului său o ştia şi o povestise la rândul său unui localnic, încercând să desluşească cultura acestui subiect, într-un loc unde dragostea era mult mai puţin cenzurată de interese aristocratice, de interese reci, de clan. Acesta o ascultă atent, apoi râse şterpezit, cu dinţii săi aproape lipsă din gură, şi-i spuse că „fumeia pi la noi coconaşule îi ca hulpchea di şâreatî, sî

fugi de ea cât poţi, că-i prăpăd mari di tăt, aracan di mini, ia' cum chică năcazu' pi omul cuminti, anapoda aşe, ptiuuu... draci, cu coada ta încovrigatî di câti ninoroşiri pui împeliţatule la cali, îi pericol boiarule, şî-ţî faci inima matali, di copchil nicopt şi credul, ţăndâri, doamni feri şî stuchi în sân, coconaşule, şî-i păcat mari zău, mari pacat di tinereaţa mătăluţă. Să ai grijî tari ghini domnişorule cu aisti fiinţî parşâvi, hiind-că nu-i di joacî, ti bagă-n tăti boalili, în tăti cele multi şî răli, ş-ai sî ti sparii di tăt, domnişorule!"

Cei doi căpitani erau între primii primii care ajungeau în pont, după redeschiderea strâmtorilor Bosfor şi Dardanele. Căci o anumită influenţă, poate deosebită, asupra evenimentelor din bazinul danubiano-pontic a avut-o ...Egiptul lui Muhammad-Ali. El, beiul Muhammad-Ali, a dominat scena politică a Egiptului între anii 1805-1848, creînd o dinastie proprie care a condus ţara. Şi aşa Egiptul s-a aflat poate în acele timpuri de amintire, timp de aproape o jumătate de mileniu, sub dominaţia mamelucilor.

Califii Ayyubizi, iar ceva mai tîrziu khedivii (khediv în traducere din limba arabă înseamnă al doilea conducător, vicerege; titlul guvernatorilor egipteni după cucerirea otomană. Ei, iniţial, erau numiţi în funcţie de către sultan, însă mamelucii au reuşit să-şi impună candidaţii lor şi numirea a devenit o simplă formalitate) şi-au format gărzile lor personale din robi, aduşi din Caucazul sângeros şi Sudan. Sclavii cerkeşi mai erau numiţi şi „mameluci albi", iar cei din Sudan „mameluci negri".

În curând, au devenit stăpâni pe situaţie (asemeni gărzilor pretoriene din Roma antică), puterea khedivului devenind pur nominală. Iar atunci între „albi" şi „negri" a avut loc un scurt conflict sângeros, care s-a încheiat cu victoria cerkeşilor şi măcelărirea sudanezilor. Hegemonia foştilor sclavi a primit o puternică lovitură din partea tânărului general republican francez Napoleon (pe atunci încă simplu Buonaparte; viitorul împărat al Franţei s-a născut într-o familie de mici nobili scăpătaţi (caporali) din insula Corsica şi numele său de familie a fost iniţial doar Buonaparte.Devenind, en-fanfare, Prim-Consul al triumviratului (Republica Consulară) stabilit la putere în anul 1799, el îşi schimbă numele de familie în Bonaparte.

Pescăriile Statului în epoca lor de glorie industrială. Pe 27 iunie 1912 se punea piatra de temelie a clădirii denumite „Pescăriile Statului", finalizată în 1915. Proiectul Pescăriilor de la Galaţi îi aparţine inginerului G. Vidraşcu (nu lui Anghel Saligny, aşa cum greşit este trecut pe o plăcuţă de pe clădire), tot el fiind şi coordonatorul lucrărilor. Instalaţiile au fost făcute după ultimele mijloace ale tehnicii din Apus, cu frigorifere şi compartimente de pescărie. Exista o fabrică de gheaţă artificială, care producea zilnic 500 de kilograme. Maşinile erau dublate, ca să nu se înceteze lucrul, dacă se strica vreuna. Hala şi instalaţiile frigorifice ocupau 5.477 mp. Dinamul de 30 kw producea energie electrică pentru iluminat, pentru ozonarea aerului de ventilaţie, pentru elevatorul de cărbuni şi pentru ascensorul de peşte. Există informaţia că acesta ar fi fost primul ascensor de la Galaţi, care, după dezafectare, a ajuns la Muzeul Tehnicii „Dimitrie Leonida" din Bucureşti. Structura de rezistenţă a clădirii era realizată din grinzi metalice şi bolţişoare de cărămidă. Proiectul a fost iniţiat de Ministerul Agriculturii şi Domeniilor, prin ministrul I. N. Lahovary şi directorul Gr. Antipa şi comunicat primăriei Galaţi în 1911. Investiţia a prins contur în doar câţiva ani. Era compusă dintr-un port de pescărie, o hală acoperită pentru vânzarea zilnică en-gros a peştelui prin licitaţie publică, compartimente pentru comercianţii angrosişti şi comisionarii de peşte, o hală de ambalaj şi expediţie, o staţie de încărcare a peştelui în vagoane, un frigorifer central, o piaţă pentru căruţele care cumpărau peşte angro pentru desfacere la sate, depozite de gheaţă, etc. Susţinut de ministrul Dimitrie Sturdza şi de regele Carol I, Grigore Antipa (1867-1944) a fost numit director general al Pescăriilor Statului (1892-1914) şi director al secţiei de zoologie a Muzeului de Istorie Naturală (1893-1944).

Aceasta reflecta ideea sa că el este în primul rând francez şi abia după aceea corsican.). În bătălia de lângă piramide în anul 1798 Napoleon adresează soldaţilor un mic discurs înflăcărat, considerat de istorici ca fiind una din mişcările câştigătoare ale strălucitului general francez.

Vas militar în portul Galaţi

Atunci le-a spus soldaţilor săi că: „Din înălţimea piramidelor vă privesc douăzeci de veacuri de istorie”. Mamelucii egipteni au fost complect demoralizaţi de această grea înfrângere, care i-a lipsit de aureola invincibilităţii. Muhammad Ali este numit de către măritul sultan în anul 1806 paşă al Egiptului. Scăpat de mameluci, el iniţiază un ambiţios program de reforme şi cu ajutorul creditelor şi ofiţerilor francezi a reuşit să formeze o puternică armată terestră şi flotă militar-maritimă. În anul 1827 Muhammad Ali a răspuns la apelul suzeranului său şi a participat la înăbuşirea mişcării de eliberare naţională din Grecia continentală.

Dar, flota sa a fost nimicită de către escadra unită anglo-rusă în lupta de la Navarin din anul 1827. Treptat, puternicul paşă al Egiptului ajunge la concluzia că nu mai trebuie să se supună sultanului şi porneşte un război împotriva suzeranului său. Armatele egiptene pun stăpânire pe Palestina, Siria, Liban, Nejd şi Anatolia de vest. Toate armatele turceşti trimise împotriva lor au fost zdrobite într-o manieră categorică. În anul 1833 armatele lui Ibrahim Paşa (fiul cel mai mare al lui Muhammad Ali) au ajuns lângă Kutahia (la mai puţin de 200 km de Istambul! Întocmai ca şi Hanibal înaintea porţilor Romei, atuncii când curierii vesteau speriaţi „Hanibal ante portas”).

Sultanul Turciei, Mahmud II, este nevoit să se adreseze pentru ajutor foştilor săi inamici: ruşilor. Ţarul Nicolai II (care pe atunci era ţar al Rusiei) s-a grăbit să ajute Imperiul Otoman aflat la ananghie, deoarece lui îi era mai convenabil să aibă în calitate de vecin o Turcie slăbită decât un Egipt puternic. Şi apoi când s-ar mai fi întâlnit el cu o asemenea pleaşcă? Aşa că toate trupele ruseşti, pline de căzăcime sălbatică, au intrat în Istambul (pentru prima şi ultima dată în istorie), însă nu în calitate de ocupanţi, ci doar de... aliaţi! Şi tot despre o raritate istorocă putem

vorbi atunci când, în mod inexplicabil, ruşii au revenit acasă după ce erau stăpâni pe situaţie, căci de atunci aşa ceva nu li s-a mai întâmplat.

Aşa că pe data de 8 iulie 1833 este semnat tratatul de la Hunkar Iskelesi, conform căruia strâmtorile sunt închise pentru vasele de război ale ţărilor nepontice. Deoarece atunci flota otomană era net inferioară celei ruseşti, Marea Neagră devine, „de facto", un fel de „mare nostrum" (lac interior) al Imperiului Ţarist. Mai mult decât atât: obţinând dreptul de a „apăra" chipurile Turcia mare de duşmanii interni şi externi, ţarul a transformat-o într-un protectorat rusesc. Ha, ha, ha… Căpitanul nostru râdea şi el de unul singur de această glumă proastă a istoriei. Cei şapte ani (1833-1841) cât a fost în vigoare tratatul de la Hunkar Iskelesi, influenţa Rusiei în Balcani şi în Orientul Apropiat şi-a atins apogeul său nefast.

Vasul „Orientul" la Galaţi în 6-8 iunie 1903. În 1890 vasul „Orientul", era cel care transporta pasageri pe ruta Galaţi – Brăila şi aparţinea Serviciului românesc de navigaţie pe Dunăre N.F.R. AAAvea să aducă în 18 iunie 1906 în vizită la Galaţi pe prinţul Ferdinand cu soţia. În 1920 era redenumită „Ştefan cel Mare". A fost nava care l-a adus pe regale Carol I la Galaţi în 17 apr. 1879. Era construit în şantierul Obuda din Budapeste în anul 1870. Intră imediat în serviciul firmei austriece D.D.S.G., cu numele de „Orient", făcând curse pe ruta Budapesta, Belgrad, Orşova, Brăila, Galaţi. În iunie1899, era menţionat prima oară, în ziarul „Galaţii", că „şantierele de construcţii fluviale ale Dlui Fernic & Co.", repară vasul de pasageri „Orientul".

După acest apogeu aleargă de atunci, cu limba scoasă cravată, orice conducător a „mamei Rusii". În asemenea condiţii politice ţarul găseşte şi el de cuviinţă că poate să-şi evacueze nestingherit armata din Principatele Dunărene şi din Silistra, iar flota rusă este scoasă din Bosfor. Oricum, articolul adiţional adăugat atunci la Regulamentul Organic permitea Rusiei, în orice moment istoric, să-şi reintroducă armata în regiune. Anul 1841, când abia a expirat termenul tratatului de la Hunkar-Iskelesi, nu a însemnat deloc şi sfârşitul protectoratului rusesc asupra Imperiului Otoman.

„De facto” el a fost abrogat abia în anul 1853, atunci când Turcia, simţind susţinerea din partea Franţei şi Marii Britanii, s-a hotărât să scape de stânjenitoarea tutelă din partea Sankt-Petersburgului. Tratatul de la Paris încheiat în anul 1856, după războiul Crimeii, a pus capăt dominaţiei ruseşti în Balcani şi implicit în Principatele Dunărene.

Şi aşa au putut ei, lorzii şi căpitanii englezi, ajunge în aceste locuri surprinzător de frumoase. Vântul începuse să sufle ceva mai tare, parcă speriat şi el de pericolul hulpchii şirete ce dădea târcoale largi, strategii de învăluire şireată, pe lângă inima cea aprinsă de dorul de femeie a tânărului căpitan de vas englezesc, frunzele vestejite şi învolburate se retrăgeau şi ele precaute din calea acestui vânt straşnic, îndârjit, pitulându-se prevăzătoare în boscheţii gardurilor vii din apropiere şi nu-şi dădeau de fel seama ce bun camuflaj devin pentru acele hulpchi.

Pândiţi mereu de toate vulpile șirete din ascunzătorile lumii, mânaţi uşor de pala vânturilor întâmplătoare, sfârşim adesea în colţii cruzi ai şireteniei hulpeşti. Vântul întărâtat izbea de mal teuga unei epave, cuibărită o vreme lângă un prundiş, arătând marinarilor de rang mai mare sau mai mic că, tot ce pluteşte pe apă, va sfârşi negreşit pe nicovala ţărmului tare şi neiertător.

În poezia „*Naufagiul*” poetul francez Chateaubriand spunea: „Zvârlit pe tărm de-un vânt vijelios,/ Bătrânul vas era de-acuma mort;/Destinul lui dulgherul nemilos/Urma să-l curme în port./Sub punţile golite adast-un paznic încă:/La prora, pe teugă, l-ai reperat cândva;/ Nerăbdător să vadă-un vârf de stâncă,/El, să asmută vântul, fluiera./Uneori, pe bombres, călăreţ întrepind,/ Râdea când încercai să-noţi;/Iar alteori de pe-un catarg, rapid,/Striga:-Văd pământ, mateloţi!/ Aciuat în carena-ţi uzată,/Cu mâini smolite, ten ars, păr cărunt, ochi albastru,/ Clepsidră - aproape goală, busolă sfărâmată,/L-anunţă pe-al mării sihastru. /Moartea la mal o credeţi pe potrivă?/Luntraş bătrân, şi vas, vă înşelaţi:/Pe ambii uraganul vă poartă în derivă/Şi voi în voia sorţii vă lăsaţi./De cel dintâi recif va fi oprită/Înaintarea voastră în vâltoare/Şi, scufundaţi, cu ancora ştirbită,/ Veţi fi-n adânc fără scăpare./ Corabia mi-e viaţa, corăbieru-s eu,/Cu, din pericol, zilele salvate:/Mi-a arătat un astru lumina lui mereu/ Când stelele-au pierit aproape toate./Acest luceafăr ce furtuni alungă/Şi care-a fost de Venus botezat/Pe-abisul liniştit o să mă ducă/Spre nu ştiu ce tărm mai fermecat./Până-n portul final, blândă stea,/Voi fi condus de licărul tău sfânt,/Iar când n-o să mai baţi în vela mea/Vei străluci pe propriu-mi mormânt!”

Catargele înalte smulse, cu vergile şi velele agăţate, zăceau nefiresc, abandonate în smârcul păpurişului plin de zgomotul broscoilor căutători de rut. Era un biet velier vechi, cu patru arbori, iar căpitanul şi identificase trinchetul, arborele prova, arborele pupa şi artimonul, iar în minte repeata ce nu putea desluşi: vela focul săgeţii, vela focul mic, vela focul mare, unde era vela trincă?,

vela gabierul mic, vela contragabierul mic, era şi vela zburătorul mic, vela rândunica mică, vela luna mică, velă în cruce, vela straiul contragabierului mare, importanta velă straiul rândunicii mari, dar vela straiul lunii mari?, nu vedea vela cea mare, apoi vela gabierul mare, vela contragabierul mare, vela zburătorul mare, urma vela rândunica mare, apoi vela luna mare, importanta velă a straiul gabierului artimon, vela straiul contragabierului artimon, vela straiul rândunicii artimon, vela artimon, vela gabierul artimon, apoi venea la rând și vela contragabierul artimon, vela zburătorul artimon, vela rândunica artimon, vela luna artimon, vela straiul randei, vela straiul contrarandei, vela straiul săgeţii, vela randă, vela contrarandă, vela săgeată. Nu părea să fi uitat ceva, dar era aşa de întors pe dos de acest frumos vas de altădată, şi care acum încă agoniza, uitat de toată lumea, pe care nu de puţine ori o scăpase de moartea în apa vijeliilor şi uraganelor, aducându-i pe toţi pe cheu, lângă cei dragi lor…

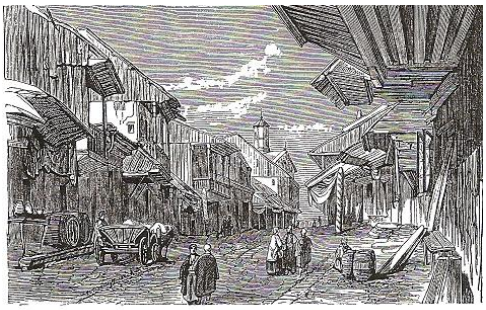

Teatru Papadol

Acum murise el uitat de toţi! Un cronicar modern spune că este important ca în luptele duse cu şi printre gângănii, să avem deja măcar lângă noi două tipuri de aliaţi: „Aliaţi necondiţionaţi: coropişniţe, rădaşte, nasicorni, călugăriţe, miriapozi, râme, viermi, păianjeni cruciaţi, viespi, ţânţari neanofeli, cărăbuşi de seară, lăcuste verzi, greieri.

Aliaţi condiţionaţi: Cicadele sau Cantaridele şi vitejii gândaci de frasin. Bătălia crudă se dădea undeva printre pietre ascuţite, stânci toate golaşe, deşerturi galbene întinse. Defileuri montane ninse cu deşeuri radioactive. Mări învolburate cu spume acide. De la un capăt la altul se întinde liliachiu asfinţitul. Fâl-fâl:

apucăm iar povestea de-un fir. Cândva, demult-demult, trăiau aici miliarde de fluturi. Dar şi mai multe flori. Zi şi noapte zbura peste ele un nor de culori.

O strada în Galati.

Sub această titulatură publica revista „Familia" nr. 37 din 17/29 mai 1879 în Budapesta o imagine dintr-un al port dunărean. Fără îndoială că ne aflăm în oraşul vechi şi se pare că silueta bisericii din stânga indică că este vorba de strada Sfântul Nicolae, care lega centrul de port prin vadul Belvedere.

Acum nu mai sunt nici flori, nici fluturi. Au rămas prinşi în lacrimi mici de chihlimbar, în răşini furanice şi în sticlă mată. Exploziile colorate au îngheţat deodată în insectare de muzeu, în vitrinele colecţionarilor de antichităţi. Blazoanele nobleţii de zi sau de noapte s-au destrămat în decor de beton, dezolant cimitir.Fâl-fâl, covorul nostru fermecat înaintează sever precaut printre curenţi. Rând după rând, decopertăm lumi apuse, rând după rând, căutăm în vitrinele altui timp minuni suprapuse.

Fâl-fâl, drumul e lung; ţineţi-vă bine de fir. Şase licurici, şase becuri mici. A fost sau nu adevărat, nu vom şti niciodată... Aşa dorirăm să începem. O poveste spusă din văzduh, de pe un covor zburător. Pax romana? Pax aeterna... Vacs! A doua zi măcel..."[333] Era toamnă în partea aceasta de lume cu cerul ca peruzeaua, venise deodată, iar frunzele începeau să-şi strângă grăbite bagajele, era anotimpul când şi sentimentele toate se colorau de toamnă, simţea de câteva zile această schimbare de atmosferă, de culoare şi chiar de visare continuă, de aceea recita în gând un poet local autentic: „A putrezit în flori culoarea/şi frunze dulci izbesc pervazuri,/e anotimpul când lumina/e rece-n cer şi-aprinsă-n iazuri./(...)/Desculţă pasăre măiastră,/ visezi talazuri arzătoare,/cu ochii tăi ce sunt, în mine,/albastre

[333] *Războiul fluturilor*, Editura Polirom, 2005, Traducere şi adaptare liberă dintr-o limbă necunoscută, Paul Cernat, Andrei Ungureanu.

stele căzătoare.”[334] Şi continuă: „Adu-mi ca zestre trandafirii,/ grădinilor din Bactriana/ şi tot nisipul plin de perle/din miere arsă... Pentru Ana.”[335]

Un cântec ameţitor izvora în mereu: „Acum ascult... O ultimă mirare,/ oglindă, vâlvătaie, întrebare./Terase roşii cu migdali. Iar cerul,/atât de cald, atât de jos. Misterul/ adună răbdător iubiri, speranţe/şi drumuri vechi în cele noi. Romanţe./ Şi mai există legănări în spaţii.../Pe ţărmul ud de marile libaţii,/venind din depărtări de sânge,/ privighetoarea lusitană plânge,/în ritmul mării. Este cântec, boarea/cu foşnet de fado şi-nfăşurarea/cuvintelor pe trup. Zidite şoapte,/de dragoste, de viaţă şi de moarte,/în podurile de pe Tajo. Luna,/aproape stă să cadă. Vin, într-una,/adâncuri îngheţate spre lumină./Oraşul vechi spre tine îşi înclină,/în primăvara lungă ca o toamnă,/tristeţea lacrimilor tale, doamnă.”[336]

O amintire de copil, de la o masă pascală în trapeza unei mănăstiri, îi provocă un zâmbet duios. Copiii stăteau la rând pentru a lua prânzul pascal. Pe un colţ mic al mesei era o grămadă mare de mere. Măicuţele lipiseră pe tava cu mere un bilet: „Ia numai unu, Dumnezeu te vede”. Puţin mai în faţă, la capătul celălalt al mesei, se afla o tavă mare plină ochi cu tot felul de prăjituri cu ciocolată.

Bazinul Docurilor la 1 februarie 1902

Unul dintre copii a scris şi el un alt bileţel: „Ia câte vrei, Dumnezeu supraveghează merele”. Cum treci, tu, copilărie... Privea dus de gânduri la spuma albicioasă a valurilor agitate ale fluviului, părea parcă mai grăbit să-şi trimită apele lui năvalnice în pântecul mării hulpave, gândindu-se la lumea lui Homer, ori la amestecul zeilor prin viaţă şi trase speriat concluzia că suntem mai puţin decât o

[334] *Gina, Alfabetul posibilelor iubiri*, Florin I. Cernat
[335] *Ana, Alfabetul posibilelor iubiri*, Florin I. Cernat
[336] *Amalia, Alfabetul posibilelor iubiri*, Florin I. Cernat.

picătură în marea, adeseori prea mare, de apă a lumii. Dar nici această concluzie, deja ştiută şi disecată nopţi întregi, nu era ceea ce îl preocupa aici cu adevărat.

Rămase fixat în uimire la insolitul imaginii astea, la înfăţişarea valurilor verzi şi clocotind de spuma alburie, nişte valuri care se jucau agitate, lângă malul movaliu-gălbui al fluviului cotropit de toamnă, imagine pe cât de gingaşă în sine, pe atât de străină altora. Pe de altă parte îşi aminti că pentru vechii corăbieri greci, nici marea Egee şi nici ţărmul mării răscolite de furtuni dese, nu constituiau locuri de „viligiatură", cum au devenit ele pentru vremurile noastre moderne. Pentru grecul navigator, împătimit din naştere de dorul mării plină de talazuri albastre, omul care a trăit numai din amăgirea visului apei, marea era tărâmul sacru a lui Poseidon, zeul care scoate supărat tridentul ameninţător din apă, întunecând soarele, marea era doar a lui şi era un spaţiu înfricoşător, era numai al lui, era spaţiul pe care trebuie să-l respecţi şi de care trebuie deopotrivă să te temi.

Strada Tecuci plină de agitaţia ei comercială neîntreruptă. Aflată în imediata vecinătate a pieţei noi C. Negri a fost o zonă cu un mare aflux de muşterii din toate categoriile sociale. Cetitorul îşi aminteşte că aici a fost primul han al poştalioanelor care veneau sau plecau din Galaţi, iar strada Tecuci era ieşirea din oraş spre oraşul Tecuci şi partea de sud a Moldovei. Exista, după cum se ştie, şi o barieră la capătul străzii, cu rolul de a încasa toate taxele vremii, oraşul fiind o bună perioadă de timp port-franc. Tot pe această stradă era şi cazarma pompierilor, iar piaţa a avut până târziu un turn de supraveghere a zonei, pentru a semnala eventuale inundaţii. Dată fiind solicitarea străzii, poziţionarea ei în pantă şi canalizarea târzie şi defectoasă, se întâmplau frecvente surpări ale caselor din vecinătatea ei. Abia după canalizarea parţială a oraşului din anul 1890 situaţia ei se mai ameliorează,rămânând totuşi o zonă care a dat multe bătăi de cap Primăriei şi campaniilor electorale.

În Odysseia, ţărmul mării, unde mor toate valurile prăvălite în genunchi pe nisipul mărunt, pentru a fi biciuite de zeii cei a tot puternici (Thalassa, thalassa...), poate fi uneori doar tărâmul predilect al piraţilor, care se răzvrăteau contra unei

ordini nedorite, ce schimba faţa lumii, nu mai era aşa cum o concepuse însuşi creatorul ei.

Sau îndrăzneala comercianţilor piraţi levantini, aşa cum sunt fenicienii cu fes roşu pe cap, care îl răpesc pe copilul Eumaeus, copilul cel nevinovat, ce simboliza de fapt viitorul lumii şi care era confiscat nu numai pentru o recompensă oarecare, ci pentru a le întări credinţa că uneori, evoluţia nedorită a unui fapt, poate fi totuşi oprită şi corectată cu forţa, o forţă care răspândeşte însă doar multă nesiguranţă şi teamă în jur.

Pe acelaşi ţărm toate femeile, în cântece de liră, aşteaptă reîntoarcerea corăbiilor cu bărbaţii lor. Istoricul Iordanes face câteva precizări interesante referitoare la lira getică: „Când ieşeau în întâmpinarea zeilor lor pământeşti, preoţii cei pioşi ai geţilor se înveşmântau în alb şi rosteau rugăciuni cântând din lire". Cine puteau fi aceşti „zei pământeni" întâmpinaţi cu plecăciuni tocmai de slujitorii de cult? Fără îndoială erau conducătorii ţării lor, şi ar trebui să ne reamintim că grecul Iordanes trăieşte în sec. VI d.Hr., că era istoric got romanizat, autor al lucrărilor „Romana şi Getica".

În aceasta din urmă descrie pe daci din timpul lui Deceneu, confundîndu-i cu goţii pe geţi (daci), dar este şi o dovadă clară că, după trei secole de la părăsirea Daciei, aceasta era populată de daci şi avea o viaţă socială ordonată, stabilă. „Regii traci, când trimiteau soli duşmanilor lor, aceştia erau însoţiţi de cântăreţi din liră" şi „Geţii învăţau legile lor cântând din lire". Iată că aflăm că aveau duşmani, ceea ce înseamnă că erau totuşi o forţă care trezea şi invidie, aveau legi şi mă îndoiesc că circulau fără suportul scris.

Întrebarea este totuşi care scris? În „*Istoriile*" sale, Herodot spunea că Orfeu, fiul regelui trac Oiagros, a fost cel mai mare cântăreţ din liră şi că tot el, Orfeu, a născocit-o. În „*Teogonia*" lui Hesiod este scris că prima liră a lumii a fost făcută de zeul Apolo, iar romanii o atribuie lui Hermes, care ar fi făcut-o din carapacea unei broaşte ţestoase, iar corzile din intestine de boi. Lira hermetică se numea curvae.

Un fapt este cert, în toate izvoarele antice este scris că Orfeu a fost un cântăreţ trac prehomeric. Grecii susţin că Apolo i-a dăruit lira sa lui Orfeu, iar la moartea tracului aceasta a fost ridicată la cer. Constelaţia Lira este alcătuită din cinci stele: steaua Vega, cea mai mare stea văzută cu ochiul de oameni şi deasupra acesteia încă patru stele.

Între Vega şi cele patru stele ar fi corzile lirei. În astrologia populară românească lirei i se mai spune şi Ciobănaşul. Orfeu, de asemenea, a luat parte la

Expediţia Argonauţilor, condusă atunci de Iason[337], fiul lui Aeson, regele din Iolcus, spre Colhida pentru a aduce în Grecia lâna de aur. Orfeu este cel ce cântând din liră, a adormit balaurul ce păzea această lână. Se spune că zeul Apolo era la Delfi şi că de ţărmul Greciei se apropia o corabie cu piraţi. Apolo îi atrage pe aceştia spre uscat.

Legenda spune că aceşti piraţi au fost cei ce au ridicat templul lui Apolo la Delfi[338] şi apoi au devenit preoţii zeului luminii şi al muzelor. Cred că este vorba de corabia argonauţilor şi că însuşi Orfeu a fost marele preot al templului. Imnurile orfice, găsite în urma săpăturilor arheologice, sunt prima religie scrisă a Europei, iar Misteriile Orfice conţin negreşit multe elemente de protocreştinism: pregătirea, purificarea sufletului pentru lumea de apoi. Tot legendele greceşti vorbesc despre o corabie, ai cărei navigatori aud de pe ţărmul Eladei un strigăt disperat: „ - Pan a murit!”.

---

[337] Copil fiind, Iason a fost trimis de tatăl său pe muntele Pelion, la centaurul Chiron, spre a fi crescut şi educat de acesta. Între timp, acasă la Iolcus, Aeson a fost detronat de către fratele său vitreg, pe nume Pelias, care s-a înscăunat în locul lui. Când a atins vârsta bărbăţiei, Iason s-a înapoiat acasă; înfăţişându-i-se lui Pelias i-a cerut tronul, arătând că el este moştenitorul legitim al tatălui. Pelias se învoieşte să i-l dea, dar cu o condiţie: Iason trebuie să-i aducă din Colchis Lâna de Aur a unui berbec care, odinioară, l-a salvat pe Prixus de la moarte (vezi şi Athamas). Porunca lui Pelias e izvorâtă dintr-un gând ascuns: în felul acesta el nădăjduieşte să-l piardă pe Iason. Cu concursul lui Argus, fiul lui Phrixus, care-i construieşte o corabie Argo şi însoţit de cincizeci de eroi, Iason reuşeşte să ajungă în Colchis şi să pună mâna pe faimoasa Lână de Aur (vezi şi Argonautae). El se înapoiază victorios în Iolcus, însoţit fiind şi de Medea, fiica lui Aeetes, căreia îi datora, în mare măsură, izbânda. Datorită vrăjilor urzite de Medea, Pelias este ucis de înseşi fiicele lui. În schimb, fiul lui, Acastus, îi izgoneşte la rândul său pe Iason şi pe Medea din Iolcus. Cei doi se refugiază la Corinthus, unde trăiesc mai mulţi ani, până în ziua când Iason îşi părăseşte soţia pentru a se căsători cu Glauce, frumoasa fiică a regelui Creon. Dar Medea se răzbună: ea îi trimite în dar miresei o rochie otrăvită. Când o îmbracă, Glauce e mistuită de flăcări. După ce ucide şi pe cei doi copii pe care i-a avut cu Iason, Medea dispare, luându-şi zborul într-un car minunat. După plecarea Medeei, Iason se înapoiază la Iolcus unde, cu ajutorul dioscurilor şi al lui Peleus, izbuteşte să-l învingă pe Acastus, fiul lui Pelias, şi să-i ia tronul.

[338]Delphi (sau Delfi) este un oraş în Grecia antică, casă a Oracolului delfic în mitologia greacă, dedicat zeului Apollo şi locuit de nimfa Cassotis, care era venerată în întreaga lume antică. Vechii greci considerau Delphi ca fiind centrul universului. Delphi se află pe un platou în versantul Muntelui Parnassus. Numele de „Delphi” provine probabil de la Delphinios, un epitet ataşat lui Apollo pentru a reda legătura sa cu delfinii. Apollo, se spune, ar fi venit cu preoţi din Creta pe spatele delfinilor. Conform unei alte legende, Apollo a venit pe jos până la Delphi din nord şi s-a oprit la Tempe, un oraş în Tesalia şi a cules lauri, plantă sacră pentru el. În comemorarea acestei legende, câştigătorii Jocurilor Pitiene primeau o coroană de lauri culeşi din Tempe. Într-o încăpere de sub Templul lui Apollo, îşi avea sediul preoteasa Pythia, celebrul oracol de la Delphi. Aici a fost inima spirituală a Greciei Anticeş locul în care a slujit Oracolul. Pe frontispiciul templului a stat scris „Gnothi Seauton” (Cunoaşte-te pe tine însuţi).

Pan, care în limba greacă înseamnă tot, sau totul, era în antichitate doar zeul turmelor şi al naturii. În interpretarea mea nu zeul Pan a murit, ci toţi zeii au murit. În lucrarea „*Aşa grăita Zarathustra*", Friedrich Wilhelm Nietzsche parafrazează „Pan a murit" cu „Dumnezeu a murit". Punând grila arhetipală peste legenda lui Orfeu şi Euridice (grilă formată din cinci elemente: raiul, un bărbat, o femeie, şarpele şi mărul) am văzut că acesta din urmă lipseşte. Indirect „fructul păcatului" apare în sfatul lui Hades[339].

Hades nu-i spune lui Orfeu şi Euridicei[340] să meargă umăr lângă umăr, ci iubita tracului să meargă în spatele soţului său, iar acesta sub nici o formă să nu privească în spate, spre a nu vedea infidelitatea Euridicei, de care zeul Orfeu nu avea deloc habar. Neascultând, însăşi Orfeu priveşte absent în urma sa. Trecutul Euridicei este cea de-a doua moarte a acesteia, Orfeu o ucide în sufletul său, iar Euridice recade definitiv în infern. Cântul lui Orfeu în împărăţia lui Hades şi a Persefonei[341] este poate bocetul trac, preluat de Elada şi apoi de către Grecia Magna.

---

[339] Zeul împărăţiei subpământene, fiul lui Cronos şi al Rheei. Ca şi ceilalţi fraţi ai săi, când s-a născut, Hades a fost înghiţit de tatăl său, apoi dat afară. Mai târziu a participat la lupta dusă de olimpieni împotriva titanilor. Când s-a făcut împărţirea universului, lui Zeus i-a revenit cerul, lui Poseidon marea, iar lui Hades lumea subpământeană. Hades sălăşluia în împărăţia umbrelor, pe care o cârmuia alături de soţia sa, Persephone (în legătură cu răpirea Persephonei vezi şi Demeter). El nu îngăduia nimănui, o dată ajuns acolo, să mai vadă lumina zilei. Când Heracles a trecut hotarele Infernului s-a lovit de împotrivirea lui Hades, pe care l-a rănit cu o săgeată, silindu-l să se refugieze în Olympus. Numele de Hades era evitat de cei vechi, care se fereau să-l pronunţe, socotindu-l aducător de nenorociri. Cel mai adesea el era invocat sub numele de Pluto (zeul cel bogat), aluzie la bogăţiile nemăsurate care se ascundeau în măruntaiele pământului.

[340] Soţia lui Orpheus. Odată, în timp ce se afla pe câmp, Aristaeus a văzut-o şi, îndrăgostindu-se de ea, a vrut să o violeze. Căutând să se salveze, Eurydice a luat-o la fugă, dar a fost muşcată de un şarpe şi a murit. Îndurerat, Orpheus n-a pregetat să coboare în Infern ca să o întâlnească. Acolo, prin cântecele lui minunate a reuşit să-i înduplece pe zeii subpământeni să i-o înapoieze pe Eurydice. El s-a legat însă cu jurământ să n-o privească înainte de a fi păşit dincolo de hotarele lumii subpământene. Altfel urma să o piardă pentru totdeauna. Orpheus nu şi-a putut ţine însă jurământul. El n-a putut rezista dorinţei de a se asigura că Eurydice îl urmează cu adevărat. În felul acesta Eurydice a rămas pentru totdeauna în lumea morţilor. 2. Mama lui Danae. 3. Soţia lui Creon, regele din Thebae. Auzind de moartea fiului ei, Haemon, s-a sinucis. 4. Fiica lui Amphiaraus şi a Eruphylei.

[341] Persephone, numită în mitologia romană Proserpina, era fiica lui Zeus şi a lui Demeter. O dată, în timp ce culegea flori la marginea unui câmp, pământul s-a deschis şi a înghiţit-o pe Persephone. Îndurerată, zeiţa Demeter a cutreierat pământul în lung şi-n lat în căutarea fiicei sale. În cele din urmă a aflat că Persephone fusese răpită cu buna ştire a lui Zeus, de către unchiul ei, Pluto, care o luase cu el în împărăţia umbrelor. Deşi Demeter îl convinge în cele din urmă pe Zeus să-i înapoieze fiica, Persephone nu se mai poate întoarce pe pământ. Ea apucase să mănânce un sâmbure de rodie (vezi şi Ascalaphus) şi se legase în felul acesta o dată pentru totdeauna de lăcaşul umbrelor. Ulterior ea devine soţia lui Pluto şi stăpâna Infernului. Persephone primeşte

Vapoare la încărcare cu scânduă în portul Docuri. În fundalul imaginii se văd munţi de cherestea.

Se boceşte în întregul bazin mediteranean, ortodox sau catolic. Sfânta Treime este patriarhală. Prima poruncă este cea mai mare, pentru că a fost dictată cea dintâi (aşa este ea ordonată în Decalog) şi este dealtfel singura poruncă referitoare la vreun sentiment: „Eu sunt Domnul Dumnezeul tău, să mă iubeşti pe mine şi numai pe mine şi să nu mai iubeşti pe nimeni altul, pentru că sunt un Dumnezeu gelos!”

Celelalte porunci sunt raţiuni, gândiri reci care nu au atingere cu sentimentul de iubire sau ură. În orgoliul său bărbatul este narcisic. El nu iubeşte femeia, ci se iubeşte pe el însuşi în mintea, sufletul sau trupul femeii sale. Dimpotrivă, femeia nefiind narcisică, ea nu se iubeşte în bărbatul ei, ci pur şi simplu îl iubeşte pe acesta ca nevoie biologică şi completare spirituală. Aşadar numai bărbatul este bântuit tâmpit de trecutul femeii pe care o iubeşte. „Republica” lui Platon începe aşa: Socrate „-Ieri am coborât în Pireu”. De unde coborâse Socrate[342]? Din Atena.

încuviinţarea de a petrece jumătate din an alături de Demeter, urmând ca cealaltă jumătate să o petreacă alături de soţul ei.

[342] Socrate (n. cca. 470 î.Hr.-†7 mai 399 î.Hr.) a fost filosof al Greciei Antice. Socrate s-a născut la Atena în dema Alopex, în 470 î.Hr., adică la sfârșitul războaielor medice. Mama sa, Phainarete, era moașă; tatăl său, Sophroniscos, era sculptor. Printre maeștrii a căror frecventare ar fi contribuit la formarea gândirii lui Socrate, Maximus din Tyr citează doua femei: Aspasia din Milet, o curtezană, și Diotima din Mantineea, o preoteasă. Despre prima, Platon vorbește în *Menexenos*, dar este evidentă ironia lui Socrate atunci când face din ea un profesor de elocință; și Xenofon vorbește de Aspasia în legătură cu Socrate, iar după Eschine, ea l-ar fi învățat pe Socrate doctrina dragostei care-i face pe oameni mai buni. Cât despre Diotima, ea este cunoscută mai ales datorită celebrului pasaj din Banchetul, unde preoteasa din Mantineea povestește nașterea lui Eros. A luat parte la trei campanii militare în calitate de infanterist. La începutul războiului peloponesiac îl găsim la asediul Potideei, în Chalcidica, între anii 432 și 429. L-a avut ca tovarăș de arme pe Alcibiade (cca. 450 – 404 î.Hr., general și politician atenian, șef al grupării democratice din Atena), pe care-l salvează atunci când acesta, rănit, e cât pe ce să cadă în mâinile dușmanului. În

Pentru ce: pentru că Socrate dorise să ia parte la sărbătorirea comună a grecilor şi tracilor a aceleiaşi zeiţăţi, Artemis (Anate în limba tracă). Cele două lumi, greacă şi tracă, au interferat. Dionisos este zeul trac, protector al viilor şi al vinului. Cultul dionisiac a fost preluat în lumea rurală a grecilor sub formă orgisiacă. Abia în anul 550 î.Hr., Pisistrate[343] introduce cultul lui Dionisos în Atena. Teatrul lui

---

424, cinci ani după ciuma abătută asupra Atenei, îl regăsim pe Socrate în bătălia de la Delion, unde trupele ateniene sunt zdrobite de către tebani. Acolo el îi salvează viaţa lui Xenofon, prins sub calul care căzuse peste el. În 422, Socrate participă la expediţia pentru cucerirea oraşului Amfipolis. Gândirea socratică gravitează în jurul cunoașterii de sine, „Gnothi se auton". Esențială pentru om este capacitatea sa de a intra în relație de dialog, Socrate punând pe prim plan sufletul, iar nu corpul. Pentru Socrate, cunoașterea propriei noastre ființe și a destinului acesteia se realizează pe două căi: mediat, pe cale oraculară, prin metode mantice, divinatorii; directă, prin cunoașterea de sine, care invită la contemplarea interioară, la introspecție, acțiune posibilă datorată intervenției daimonului. Socrate a fost primul gânditor care a luat ca obiect al meditației sale ființa umană. Începând cu Socrate, omul devine în mod exclusiv o problemă pentru el însuși. „Persoana ta este sufletul tău", spunea Socrate (Platon, *Alcibiade*, 138e).

[343] Pisistratus născut la aproximativ 600 î.Hr.-†527 î.Hr., este un tiran de Atena. Fiul lui Eupatrid Hippocrates, Pisistratus pus mâna pe putere prin viclenie, prin ocuparea Acropole (561î.Hr.), și a fost primul tiran de Atena, fondator al dinastiei de Pisistratus, o dinastie care va trăi doar șaptesprezece ani. Pisistratus va asigura, un sprijinul ferm al fermierilor și antreprenorilor prin intermediul politicii sale maritime de cucerire. Scopul său este de a asigura furnizarea de grâu, în consecință, înființarea de colonii militare în Hellespont, și controlul comerțului din Marea Egee. Deși, prin legislația sa, Solon salvase Atena de revoluție și pusese baze ferme dezvoltării politice, încercând să mulțumească atât aristocrația cât și pe oamenii simpli, în realitate el nu a reușit să mulțumească pe nimeni, și generația care a urmat legislației sale a fost una tot mai revoltată în domeniul politic. Când Atena a început să se extindă cucerind Salamina și Nisaia, atenienii au fost conduși de Pisistrate. Succesul său militar l-a încurajat să-și manifeste ambițiile politice. Susținut de o grupare revoluționară, Pisistrate nu dorea în fond decât să obțină puterea supremă pentru el însuși. El nu a frânat democrația, dar a condus instituțiile statului după bunul plac. A reușit în scurt timp să influențeze numirea arhonților pentru a-și asigura susținători personali și cei ce aparțineau familiei sale dobândesc câte o funcție politică. El întreținea permanent o armată plătită, din care făceau parte și arcași sciți. Sub Pisistrate încetează luptele dintre facțiuni și Atena cunoaște o perioadă de liniște relativă. Tot în acest timp dezvoltarea comerțului și a economiei oferă oamenilor un mod de trai mai bun. Pe plan extern, Pisistrate duce o politică pașnică și are o serie de aliați precum Pelopones, Sparta, Argos, Teba, Thessalia. Un sprijin ferm l-a primit de nenumărate ori de la cavalerii din Eritreea. A reușit în scurt timp să influențeze numirea arhonților pentru a-și asigura susținători personali și cei ce aparțineau familiei sale dobândesc câte o funcție politică. Pisistrate a fost cel care a făcut primii pași ce au dus Atena la imperiu. Mulți credeau că Pisistrate împreună cu fiul său iluminat, Hipparchos, au contribuit în mare măsură la păstrarea marilor epopei *Iliada* și *Odiseea*. Un grup de literați ar fi înregistrat și revizuit cele două poeme ale lui Homer. Tot Pisistrate a popularizat și cultul lui Dionysos, fapt care se observă în atelierele olarilor din acea perioadă. Regimul de tiranie instituit de Pisistrate dăinuie până când fiul său Hippias este izgonit din cetate în 510 î.Hr. Democrația ateniană revine când Clistene o pune pe baze solide care inițiază un amplu program reformator, clădit pe moștenirea lui Solon.

Dionisos, cel construit întotdeauna în imediata vecinătate a spaţiilor sacre antichităţii greceşti, a avut o acţiune subversivă dură asupra politeismului antic.

Apolonicul este chiar frumosul adesea închistat, mort în legea secţiunilor de aur greceşti, iar dionisiacul este spiritul de avangardă, liberal, în devenire, al antichităţii. Grecul mânca un măr superb şi arunca coceanul. Dionisos mâncând coceanul spunea: eu mănânc rădăcini, trunchi, ramuri, frunze, flori, mere, seminţe. Doar Dionisos avea gustul seminţei, al devenirii, al viitorimii. Vă voi ridica acum vălul de pe legenda naşterii lui Dionisos. Zeus seducea, nepăsător ca toţii zeii, o muritoare, având copii nelegitimi cu acestea.

După naşterea pruncilor, Hera, zeiţa căsătoriei şi soţia lui Zeus, trimitea spre aceştia şerpi pentru a ucide bastarzii, pentru ca soţul său să nu aibe obligaţii extraconjugale (vezi Hercule, Apolo, Artemis). În cazul Semelei[344], prinţesă tracă sedusă de Zeus, Hera are un comportament complet diferit faţă de cele anterioare. Hera nu mai aşteaptă ca amanta soţului său să nască, ci pur şi simplu merge la ea povestindu-i aventurile soţului ei, accentuând faptul că acesta tot în aşternuturile sale a rămas. Semela îi spune Herei că Zeus o iubeşte atât de mult, încât i-a promis că îi va îndeplini orice dorinţă. Ascultând-o, Hera îi spune Semelei că, dacă acest lucru este adevărat să-i încerce sinceritatea lui Zeus, cerându-i ca acesta să i se arate ei, Semelei, în toată splendoarea puterii sale, şi pleacă.

Hera strecoară şarpele îndoielii în sufletul amantei soţului său. Plină de îndoieli, Semela îi cere lui Zeus să îi îndeplinească dorinţa. Zeus nu este o „barbă albastră" şi o ucide pe Semela din iubire, fulgerându-i palatul ca într-o apocalipsă. Înainte de a muri, prinţesa Semela îl naşte pe Dionisos. Cred că Semela era însărcinată în luna a şasea, când mortalitatea femeilor la naştere este cea mai mare.

Micuţul Dionisos era prea mic pentru a trăi în lumea aceasta. Tatăl, Zeus, îşi incubează fiul, adică îşi taie coapsa şi îl coase în ea pentru a prinde puteri în el şi pentru a se naşte a doua oară. Este foarte limpede că teogonia lui Dionisos este procesul altoirii: mlădiţa cu rod nobil (trac) altoită pe un butuc viguros, dar sălbatic (grec). Misteriile dionisiace sunt o prelungire a celor orfice. Menadele, femeile din alaiul dionisiac, sunt ielele care ucid bărbaţii. Menadele lui Dionysos[345], trăiau în afara comunităţilor umane, se hrăneau numai cu carne crudă

[344] Era fiica lui Cadmus și a Harmoniei. A fost iubită de către Zeus, cu care a avut un fiu, pe Dionysos. Trezind gelozia Herei, Semele a fost sfătuită în mod perfid de către aceasta să-i ceară lui Zeus să i se înfățișeze în toată splendoarea sa zeiască. Stăpânul zeilor i-a îndeplinit ruga dar, la vederea lui, Semele a căzut fulgerată și a murit. Mai târziu ea a fost luată din Infern de către fiul ei și dusă în Olympus.

[345] 1. Erau nimfe (genii ale naturii, pe care cei vechi și le închipuiau ca pe niște fecioare tinere și frumoase. Ele locuiau în grotele de pe vârfurile munților, în codrii deși, pe câmpii sau în ape și

şi nu recunoaşteau nici o restricţie de ordin sexual. Trăind aidoma fiarelor, menadele intrau într-un „delir divin" şi intrau, astfel, în contact direct cu zeii. Silen este cel mai înţelept dintre satiri şi este cel ce l-a crescut pe micul Dionisos.

„Pe cer luna seceră/Prin ierbi greieri ceteră/ Miasme albe de-acăt/La sân se încheagă./Şi vânt de jăratic de maci/Pe gura ei dragă./De pe petale de flori de măceş adormite/ Şi gene aţipite/Picuri de rouă tot curg, se preling/Spre apa din vale/Ce-ncearcă să umple în van/Ulcioare şi amfore sparte/Din timpuri uitate./ Mai sus pe-o colină,/Doarme o stână./ Eternitatea mea/Să-ţi mângâi umbra ta,/Să-ţi mângâi lumina ta,/Să-ţi mângâi culorile tale,/Să-ţi mângâi laptele tău,/Să-ţi mângâi sângele tău,/Să-ţi mângâi răsuflarea ta,/Să-ţi mângâi gândul tău,/Să-ţi mângâi duhul tău,/Lira, Lira... eternitatea mea!"[346] Contele Pico della Mirandola[347] a remarcat, printre primii, punctul slab al definitiei creştine a omului, anume faptul că poziţia privilegiată nu anula deloc sentimentul de creatură a acestuia, faptul de a nu fi decât o unealtă a voinţei divine.

---

erau de mai multe categorii: nimfele apelor purtau numele de oceanide, nereide și naiade, cele ale munților de oreade, iar cele ale pădurilor de driade şi hamadriade. Nimfele erau înzestrate cu darul profeției. De cele mai multe ori oamenii le invocau în calitate de genii protectoare, implorându-le sprijinul. Legendele legate de numele lor sunt numeroase, ele fiind iubite de zei și nu arareori și de muritori ca de exemplu, Daphne, Callisto, etc.), care l-au crescut pe Dionysos. Devenind mai târziu însoțitoarele zeului, menadele făceau parte din cortegiul lui și erau posedate de o furie mistică. 2. Denumire purtată de preotesele care oficiau cultul lui Dionysos.

[346] *Rusalii tibrene*, Ioan Căliman.

[347] Giovanni Pico della Mirandola (1463, Mirandola, Modena - 1494, Florenţa), umanist și filozof italian, Pico della Mirandola traversează cerul Renașterii italiene ca un meteor. El nu are 14 ani când studiază deja dreptul canonic la universitățile din Bologna și din Ferrara. Este inițiat, încă de la 17 ani, în gândirea lui Aristotel și a lui Averroes la Padova, apoi în neoplatonism, prin Marsilio Ficino, la Florența. După mai multe incidente, mai degrabă agitate, care țin de anecdotă, îl întâlnește pe Raimondo Moncada, un evreu convertit, care îl inițiază în arcanele Kabalei. Întâlnire decisivă: la 23 de ani, Pico publică ale sale Conclusiones philosophicae, cabalisticae et theologicae (1486), care aruncă o punte între mistica evreiască, filozofia greacă și religia creștină. El pune, în mod particular, în lumină misterele încarnării, ale Trinității și ale păcatului originar. Dar pentru că a făcut din Hristos o figură mitică, ceea ce sub pana sa nu are nimic peiorativ, ci, dimpotrivă, pentru că el înțelege Mântuirea ca o necesitate cosmică universală, valabilă pentru toți oamenii, își atrage mânia autorităților eclesiastice. Dar nu e numai aceasta: în al său *De hominis dignitate*, Pico pune bazele pe care orice kabalist creștin trebuie să se sprijine pentru a ajunge la adevărata și nobila magie, care „este, spune el, filozofia cea mai înaltă și cea mai sfântă". Studierea ebraicii este nu numai recomandată, ci și necesară, pentru că e singura limbă pe care o înțeleg îngerii; mai mult: e limba în care Dumnezeu a creat Universul. Așa își află justificarea lucrarea în și asupra limbii, care este domeniul kabaliștilor. El ne spune: „Amintește-ți că nicio filozofie nu ne depărtează de adevărul misterelor: filozofia caută adevărul, teologia îl găsește, religia îl posedă."

Şcoala normală de fete „Regina Elisabeta" din Galaţi,
aflată pe strada Mavromol, în imediata vecinătate a bisericii Mavromol.

De aceea, el va încerca o abordare mai diferită a definirii omului, renunţând oarecum la invocarea unei diferenţe specifice şi la afirmarea unei superiorităţi inerente a acestuia în raport cu restul animalelor: omul se defineşte prin aceea că nu are nici o trăsătură proprie distinctivă. Aceasta nu înseamnă că este „lipsit de calităţi", ci că nici una din acestea nu este deosebită, exceptională şi, prin aceasta, nu-l privilegiază, din acest punct de vedere, în raport cu restul lumii vii. Există o subtilitate în definiţia lui Pico della Mirandola, faptul că orice trăsătură distinctivă (adică una pe care fiinţa o posedă „în cel mai înalt grad"), este relativă şi nu absolută. Absenţa oricărei trăsături distinctive, în plus, îl face pe om să devină o fiinţă liberă. Aceasta înseamnă că deoarece nu este determinat, prin natura sa, de la naştere, ca posedând în mod special o anumită trasatură, omul poate să-şi dezvolte oricare şi oricând din trăsăturile bune sau rele, pe care le posedă. Definiţia aceasta a lui Pico della Mirandola rămâne totuşi profund tributară modului creştin de a concepe omul, ideii superiorităţii acestuia în raportul lui cu restul lumii vii.

Şi chiar dacă acest lucru nu mai apare prea explicit în vre-o definiţie, datorită eliminarii diferenţei specifice, el este serios implicat de ea: libertatea, absenţa de determinare îi permite omului să ocupe orice loc dorit în ierarhia creaturilor, ceea ce reprezintă categoric un mic avantaj, un privilegiu care-l şi particularizează. Dealtfel Filosoful francez Jacques Derrida[348] se intitulează chiar foarte sugestiv:

[348] Jacques Derrida (n.15 iulie 1930-†8 octombrie 2004) a fost un filosof francez născut în Algeria într-o familie de evrei. Este părintele deconstrucției. S-a născut în 1930 la El-Biar, în Algeria, unde face școala primară și liceul. Decedat în 2004. Într-o Algerie care depindea de regimul pro-nazist de la Vichy, și în care începând din 1940 evreii erau excluși din învăţământ și din justiție, Derrida este exmatriculat de la liceul Ben Aknoun. Din 1942 învaţă la un liceu înfiinţat de profesori evrei daţi afară din învăţământul de stat. Reîntors la Ben Aknoun, are o viaţă școlară dezordonată,

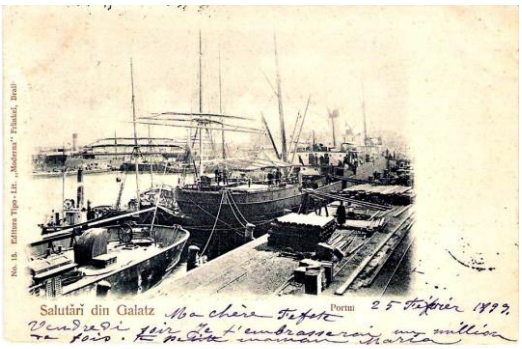
„L'Animal que donc je suis (a suivre)", într-o traducere literală aceasta ar echivala cu „Animalul care, deci, sunt (urmează)".

Titlul este o parafrază după clasica definiţie carteziană a omului ca ego cogito, ea preluând concluzia raţionamentului „ergo ego sum". Traducerea deridiană este numai o „trădare" a sensului ei cartezian, căci corespondentul francez al lui „ego sum", „je suis", poate însemna atât „eu sunt", cât şi „eu urmez", verbele a fi şi a urma, având credem cam aceiaşi formă pentru persoana l-a singular.

De aceea, titlul ar mai putea fi tradus şi cu „Animalul pe care, aşadar, îl urmez", dar şi cu „animalul pe care, deci, îl urmăresc" şi, în fine, de ce nu, „animalul pe care, aşadar, îl continui". Cam totul se petrece însă în spaţiul povestirii unui timp prea demult apus şi nu în cadrul în care era el acum, un marinar anonim pe malul fluviului înspumat din estul sălbatic, un englez trufaş care înţelegea, însă deabia aici, de ce zeii sunt mereu nemuritori şi de cât de puţin timp avem la dispoziţie ca să vedem, să înţelegem şi să iubim diversitatea uimitoare a lumii, atât de adesea distrusă cu frenezie, de prostia foarte harnică şi bravura adeseori idioată. Aici auzise de la matrozii povestea Mării Egee. Legendarul Tezeu era acel puternicul războinic şi erou atenian, cunoscut pentru că l-a ucis pe Minotaur, o bestie feroce pe jumătate om şi pe jumătate taur, care trăia sub palatul regelui Minos, din Knossos, făcându-i acestuia zilnic viaţa de nesuportat.

---

gălăgioasă și îndreptată cu precădere spre activități sportive, din care nu lipsesc competițiile de tot felul. Marele filosof de mai târziu visa în acel moment să devină fotbalist profesionist. Bacalaureatul din 1947 este un eșec pentru Derrida. În același timp, el trăiește stări de tulburare, de inadaptare și retragere, citind foarte mult (Jean-Jacques Rousseau, André Gide, Friedrich Nietzsche, Albert Camus). Dintre lucrările sale sunt de reținut cele trei lucrări publicate în anul 1967, la debutul său, *L'ecriture et la différence* (*Scriitura și diferența*), De la grammatologie (*Despre gramatologie*) și *La Voix et le phénomène* (*Vocea și fenomenul*). Lucrul despre care se vorbește mai puțin este însă preocuparea sa spre Marx, (cel puțin) din ultimul lui deceniu de viață, situându-se astfel printre puţinii gânditori contemporani care n-au subscris la noul val de respingere în bloc a operei celui la care au făcut apel, mai mult sau mai puțin întemeiat, toate mișcările și statele comuniste: „Că vor sau nu, că știu sau nu, toți oamenii de pe întreg pamântul sunt astăzi, într-o anumită măsură, moștenitori ai lui Marx și ai marxismului... Nu există nici un precedent al unui astfel de eveniment. În întreaga istorie a omenirii... un astfel de eveniment (să repetăm: acela al unui discurs de formă filozofico-științifică care caută a se rupe de mit, de religie și de mistica naționalistă) deci acest eveniment s-a legat, pentru prima oară și în mod inseparabil, de niște forme mondiale de organizare socială (un partid cu vocație universală, o mișcare muncitorească, respectiv o confederație de state). Toate acestea propunând un nou concept de om, de societate, de economie, de națiune și mai multe concepte privitoare la stat și la dispariția acestuia." („*Spectrele lui Marx*", Editura Polirom 1999, pag. 143-144).

Portul Docuri 25 feb. 1899. Criza economică din 1899-1901 a reprezentat prima criză economică majoră prin care a trecut statul român după cucerirea independenței în 1877. Cauzele ei au fost unele de profunzime, care țineau de structura economiei românești, una aproape exclusiv dependentă de agricultură. Ea a fost totodată și o „criză de creștere", venind după două decenii de dezvoltare economică continuă, dar nesustenabilă pe termen lung, care a fost bazată pe executarea de mari lucrări publice de infrastructură finanțate cu împrumuturi externe. S-a întâmplat atunci compromiterea producției agricole a anului 1899 în urma unei secete prelungite de peste 10 luni. Regele Carol I a decis în iulie 1901 să cheme la guvernare Partidul Național Liberal. Aceasta a aplicat un program de austeritate severă, bazat pe reducerea drastică a cheltuielilor bugetare, care a permis reechilibrarea bugetului. Primul proiect de construire a docurilor în Galați și Brăila datează din 1883, fiind datorat ing. G. I. Duca, inspector general și director al CFR-ului, din însărcinarea Ministerului Lucrărilor Publice, tatăl viitorului prim ministru ucis de legionari pe peronul gării din Sinaia. Construcția lor a început în 1886 și s-a terminat in 1891 (când s-a facut inaugurarea și darea lor în folosință), șef al serviciului construirii docurilor din Braila și Galați fiind ing. Anghel Saligny, iar șef de șantier, ing. Iarca și Sion. La executarea lor au participat firme olandeze, germane, franceze și române. Silozurile de lângă Bazinul docurilor au fost construite între anii 1887 – 1891. La propunerea lui Saligny, în anul 1890 se înființează Serviciul Navigaţiei Fluviale Române.

Tezeu s-a ascuns într-un grup de atenieni, care urmau să fie oferiţi ca jertfă monstrului, pe care apoi l-a ucis vitejeşte. După aceea a reuşit să găsească ieşirea din labirint, folosind un fir pe care i-l dăruise fiica regelui Minos, Ariadna. Din păcate, la întoarcerea sa în Atena, a uitat să ridice pe catargul corăbiei o pânză albă, aşa cum îi promisese tatălui său, regele Egeu, în caz că se va întoarce teafăr şi nevătămat. Şi văzând o pânză neagră ridicată pe catargul corăbiei şi presupunând că Tezeu a murit, Egeu s-a aruncat de pe stânci în valurile mării, care de atunci a căpătat numele de Marea Egee.

Asculta aşa înfrigurat legendele acestei lumi, necunoscute lui, şi-l cam strângea gulerul cămăşii de o vădită emoţie. Încercă să priceapă sensul comunicării acelea ciudate, a localnicului cel priceput la sufletul femeii şi la năravurile „hulpii", care pândeşte mereu şansa, apelând la un text ceva mai vechi despre vulpi, scris tot de un localnic, fost vânător, ca un îndreptar poate de

vânătoare de vulpi, din care nu pricepu însă mai nimic, dar fu repede fermecat de muzicalitatea lui duioasă, aşa că îi şi reluă perseverent lectura, cu vaga speranţa că, de data asta, v-a depăşi dificultatea şi v-a înţelege: „Despre vulpchi.

Ci logosul vulpchii iaşte pre drept cuvânt volupctatea. Iară picerele ei nicicând nu va să alerge direpţ, ci-ntr-una va să se întoarne şi să se cotească. Jivină pricepută iaşte vulpea, jivină plină de deşteptăciune. Când îi e foame au neavând nimic de pre mâncat, se-aruncă-n argilă roşietică şi se scaldă pân-ce s-arată la trup a fi roşie ca de la sânge, şi se lăţeşte pe pământ, şi-şi ţine suflarea, de nimeni n-ar zice că fi-v-ar viaţă-ntrânsa.

Vasul „Orientul” la Galați în perioada 6-8 iunie 1903

Ci paserile toati când o vede că locul nu şi-l mişcă, că iaşte plină de sânge şi că limba-i lungă iese din gură, ele se încred în moartea ei şi se scoboară asupră-i s-o prade. Iar Dracul este şi el la fel: la toţi cei ce-şi duc traiul pe pământ se-arată mort şi-ndată-i prinde-n plasă. Dar celor înţelepţi şi cu minte slobodă pas să le poate giuca vreun rău, căci lor Domnul le-a lăsat sfatul şi cugetul cel potrivit.

Ci fost-am şi noi o pasere, prada vulpchii, dar Dracul nu va să steie mult cu crucea la gât, iar Domnul ne va agiuta.”[349] Hâm…, ce popor ciudat!... Şi clătină din cap ca un înţelept, aflat încă într-o deplină şi inexplicabilă confuzie... Deşi se străduia din răsputeri nu pricepea aproape deloc ce-i aici... Trecuse pe lângă Dionyzopolis, de unde lumea atică avea o dimensiune de libertinaje de neimaginat pe insula lui. Divinităţile toate se lăsau aici adorate şi încurajau moderaţia sau

[349] Butoiul lui Diogene. Logos despre vulpchi. Şi-am scris povestea asta eu, Agrigoroaei, medievistu’ @

libertinajul, depinde ce cult urmai atunci. Reprezentanţii celor două curente, puternic antagoniste, erau Apolo şi Dionisos.

Institutul Notre Dame de Sion

Dionisos era zeul haosului, al vinului, al încălcării regulilor, al beţiei. Adepţii şi însoţitorii lui erau satirii (jumătate om-jumătate ţap), veseli şi lipsiţi de griji, mari iubitori ai vinului, ai femeilor sau ai bărbaţilor, oricând gata pregătiţi pentru plăcerile fizice. Dionisos avea şi adoratoare de sex feminine, ele erau menadele, adică preotesele lui credincioase, considerate a fi sălbatice, extatice, frenetice.

Menadele sau bacantele îi ofereau adeseori serbări frenetice pe muntele Parnas, îmbrăcate toate în piei de animal şi însoţite de strigăte şi jocuri orgiastice.Satirii şi menadele erau muritori, spre deosebire de zei. Priap era fiul lui Dionisos şi al Afroditei[350], şi având ca tată zeul plăcerilor şi ca mamă pe zeiţa

[350] Aphrodite, una dintre cele mai mari divinități ale lumii greceești, împrumutată ulterior și de romani și asimilată cu Venus. Aphrodite era zeița dragostei și a frumuseții. Cu privire la nașterea sa existau două versiuni: după una, era fiica lui Zeus și a Dionei, după cea de-a doua s-ar fi născut din spuma mării. Căsătorită cu Hephaestus, a fost iubită de Ares, zeul războiului, de Dionysos, Hermes și Poseidon, dintre zei, iar dintre muritori de Anchises și Adonis. A avut mai mulți copii: cu zeul Hermes pe Eros, cu Ares pe Anteros și pe Harmonia, cu muritorul Anchises pe Aeneas etc. În legătură cu farmecul și puterea Aphroditei circulau numeroase legende: un episod cunoscut este acela al infidelității ei față de Hephaestus care, descoperind legătura ei cu Ares, a chemat toți zeii Olympului drept martori, surprinzându-i împreună pe cei doi. Un alt episod, celebru de data aceasta, este judecata lui Paris: Zeus a poruncit ca mărul de aur aruncat de Eris, zeiță vrajbei, și revendicat în egală măsură de Hera, Athena și Aphrodite, să fie acordat de un muritor, Paris, aceleia pe care o va socoti el mai frumoasă. Cele trei zeițe s-au înfățișat înaintea lui Paris pe muntele Ida și au început să-și laude farmecele, promițându-i fiecare câte un dar. Cucerit de frumusețea Aphroditei și de darul făgăduit de ea, acela de a o lua de soție pe cea mai frumoasă muritoare, pe Helena, Paris i-a dat ei mărul. Alegerea Aphroditei și răpirea Helenei au constituit

sexului şi frumuseţii, el era zeul fecundităţii şi fertilităţii. Făcea parte din cortegiul tatălui, Dionisos, alături de satiri. Pan era zeul pădurii, al naturii, şi el jumătate om-jumătate animal, avea coarne, barbă şi copite de ţap, şi corpul acoperit cu păr. Trăia pe vremea aceea în pădure şi pândea nimfele, când nu îl întovărăşea pe Dionisos. Era considerat inventatorul naiului. Cultul lui Dionisos avea momente orgiastice, în care sexul şi vinul aveau roluri eliberatoare. În unele sanctuare se practica prostituţia sacră. De partea cealaltă se afla Apolo[351], fiu al lui Zeus şi zeu al luminii, al artei, al primăverii, al integrităţii morale şi vieţii cumpătate. Apolo era însoţit de nimfe, spirite ale naturii, pe care grecii şi le închipuiau ca pe nişte fecioare prea tinere şi frumoase, şi de care satiri erau obsedaţi.

Cu asemenea zei, oamenii pământeni nu puteau decât să îi imite şi chiar să dea frâu liber plăcerilor trupeşti, cu diverse corespondenţe simbolice, până la orgii publice şi rituale. Exaltarea lor dionisiacă era obţinută prin vin sau alte narcotice, precum „satyrion", o plantă afrodiziacă ce permitea unui bărbat să aibă 70 de acte

---

originea războiului troian. În cursul acestui război, în care rivalele ei, Hera și Athena, au sprijinit tabăra adversă, Aphrodite i-a ajutat în mod constant pe troieni, în special pe Paris și pe Aeneas. Ea a fost chiar rănită în luptă de către Diomedes. Dacă nu a putut împiedica moartea lui Paris și distrugerea Troiei, în schimb, salvarea lui Aeneas se datorește Aphroditei, care l-a ajutat să ajungă pe țărmurile Italiei. Tot datorită acestui fapt zeița era socotită, sub numele de Venus, drept divinitate protectoare a Romei. Aphrodite avea sanctuare celebre la Paphos, Cnidus, Delos, Sicyon etc. Cultul ei era celebrat în întreaga lume helenică, cu precădere în insulele Cyprus și Cythera.

[351] Niciun zeu la Soarelui nu a întruchipat mai bine noţiunea de zi mândră şi luminoasă, ca Apollo. Deşi se pare că iniţial se stabilise cum că el ar fi venit din altă parte, în Iliada şi Odiseea lui Homer, Apollo este prezentat ca fiu al lui Zeus. Numit printre altele şi Phoebus (cel strălucitor şi pur), Apollo a fost de multe ori recunoscut nu doar ca zeul care mână zilnic carul Soarelui pe cer, ci şi ca divinitate a muzicii, a vindecării, a poeziei etc. Strălucitorul Apollo era fratele zeiţei Lunii, Artemis (întâlnită şi sub numele de Diana, Selene, Phoebe sau Luna). Trista poveste a lui Apollo şi a fiului său nelegitim Faeton expune atât privirea mitologică asupra cosmosului, cât şi relaţia dintre Soare şi Pământ. El este prezentat ca este un adolescent tipic, nesigur pe el, dar care se mândreşte la lume spunând cine îi este tată. Desigur, nimeni nu crede acest lucru, toată lumea speculând că mama sa a inventat întreaga poveste. Disperat, Faeton merge la mama sa rugând-o să îi dovedească că el este fiu zeului Soarelui. Mişcată de neliniştea fiului său, Climene îi dă voie acestuia să îşi viziteze tatăl, explicându-i că acesta răsare zilnic dintr-un loc nu departe de casa lor. Ajuns în faţa tronului strălucitor, toate temerile lui Faeton dispar în momentul în care Apollo întreabă: „De ce mă cauţi...fiule?". Desigur, povestea nu ar fi fost tragică dacă totul s-ar fi încheiat cu această reuniune de familie. Însă, aşa cum era de aşteptat, Apollo este mustrat de neglijenţa sa parentală de până atunci, probabil, şi ia decizia de a-i îndeplini lui Faeton orice dorinţă. Cum legendele nu sunt marcate de dorinţe modeste sau rezonabile, Faeton îndrăzneşte să îi ceară părintelui său să conducă pentru o zi carul Soarelui. Apollo acceptă târgul. Firește, caii sunt prea puternici pentru a putea fi struniți de tânărul muritor speriat și în scurt timp, Faeton realizează că este doar un simplu călător în car. Caii, obișnuiți cu puterea lui Apollo simt slăbiciunea muritorului și încep să zburde tot mai sus, ajungând până la stele și împiedicându-se de ele. În tot acest timp, Pământul este privat de căldura Soarelui.

sexuale consecutive, după spusele filozofului Theophrast. Femeile tinere atingeau, în acele timpuri, visata starea extatică (enthusiasmos) prin dans, muzică şi vin.

Fermecătorul cheu pentru călători din portul Galaţilor.

Orgiile antice aveau o motivaţie foarte serioasă şi erau permise sau încurajate de zei. Lucruri mai încâlcite pentru un puritan! Şi totuşi nu înţelegea cel puţin un lucru aici, acela care a însemnat creaţia, că din tot ce vedea şi auzea multe certitudini din educaţia lui se clătinau.

Citise părerea doamnei Ritt Denisa despre cosmogonie[352]. După ea în mitologia elenă, Creaţia este precedată de Haosul primordial. Din acesta se va naşte pământul Gaia (Geea). Ea procreeaza cerul Uranos şi se împreunează cu el, născând titanii Kronos, Rhea, Okeanos. Forţată de Uranos să ia din nou în pântece pe copiii ei Ciclopii, ea complotează cu Kronos. Acesta îşi castrează tatal care moare, dând totuşi naştere Giganţilor, Furiilor şi Nimfelor (din sânge) şi Afroditei (din organul său genital, căzut deodată în spuma mării). De teama unei sorţi asemănătoare, Kronos îşi obligă sora-soţie Rhea să îi dea la naştere copiii pentru a-i devora. Rhea îl salvează pe ultimul, Zeus, care odată crescut mare îşi va pedepsi tatăl şi îi va lua locul, eliberându-şi fraţii şi surorile: Poseidon, Hades, Demeter, Hestia şi Hera.

[352] În esenţă se crede că din haos se naşte pământul Gaia, care dă naştere şi se uneşte cu cerul Uranos, detronat de fiul sau Kronos, detronat la rândul său de Zeus, care îşi împarte domnia cu fraţii săi Hades şi Poseidon după înfrângerea Titanilor. Se căsătoreşte cu Metis şi Hera, dar va avea copii zei şi semizei şi cu muritoare.

Școala enanghelică germană, de pe strada Lascăr Catargiu

Cu primii doi îşi va împărţi dominaţia, lor revenindu-le Marea, respectiv Infernul. Ordinea se stabileşte odată cu înfrângerea de către Zeus şi aliaţii săi a Titanilor şi Giganţilor. Zeus nu îşi înghite copiii, ci pe Metis însărcinată.Astfel, Pallas Athena se naşte complet echipată din capul tatălui ei. În afară de soţia sa Hera, Zeus a avut relaţii cu zeiţe, nimfe şi muritoare, fiind tatăl mai multor zei, semizei şi eroi, precum şi a muzelor. Omul este creaţia Titanului Prometeu, care luptase alături de Zeus, fiind astfel cruţat de soarta semenilor săi.

El îi făureşte pe oameni din argilă, dar lipsindu-i puterea creatoare, ei sunt însufleţiţi de Athena. Înaintea oamenilor acestei vârste de fier, care sunt sortiţi grijilor, au existat cei din vârsta de aur, sau de argint, bronz, precum şi eroii şi semizeii. Gălăgia oamenilor îl deranjează pe Zeus, care va trimite asupra lor Potopul. Avertizaţi însă de Prometeu, supravieţuitorii sunt, Philemon şi Baukis sau Deukalion şi Pyrrha.

Eroul civilizator este tot titanul Prometeu[353], cel care i-a creat sever pe oameni. El dejucă planurile lui Zeus de a-i lasa pe oameni să flămânzească

[353] Prometheus, unul dintre titani, fiul lui Iapetus şi al Clymenei şi frate cu Atlas, cu Epimetheus şi cu Menoetius. A avut la rândul său un fiu, pe nume Deucalion. Prometheus era considerat drept binefăcător al oamenilor, în pofida lui Zeus. Făcându-le acestora partea cea mai bună la împărţirea unei victime destinate lui Zeus, titanul şi-a atras pentru prima dată asupră-şi mânia acestuia din urmă. Drept răzbunare, părintele zeilor le-a luat muritorilor focul. Din nou însă Prometheus a găsit mijlocul de a le veni într-ajutor. El fură focul din ceruri şi-l redă oamenilor. Acum pedeapsa lui Zeus este şi mai aspră. El răspândeşte în lume toate relele şi nenorocirile, trimiţând-o pe pământ pe Pandora, pe care o ia de soţie Epimetheus, pe de o parte, iar pe de altă parte îl înlănţuie pe Prometheus de o stâncă pe muntele Caucasus. Un vultur uriaş, pasăre monstruoasă zămislită de Typhon şi de Echidna, îi devorează zilnic ficatul, care peste noapte se regenerează. În felul acesta titanul e sortit unui chin veşnic. Din întâmplare însă trece pe acolo Heracles, în drum spre Grădina Hesperidelor. El ucide vulturul cu una din săgeţile sale otrăvite şi-l eliberează pe Prometheus, ale

dincolo de puteri printr-un şiretlic în timpul ceremonialului jertfei, făcând în aşa fel încât carnea şi măruntaiele de la animalele sacrificate să le revină oamenilor, iar zeilor doar oasele şi pielea.

De asemenea, el le aduce pământenilor focul divin. Pentru atare fapte este pedepsit de Zeus, fiind înlănţuit de stâncile Caucazului, unde un vultur îi ciuguleşte zilnic ficatul, care se reface însă peste noapte. Pedeapsa se va sfârşi doar atunci când îl va elibera poate Herakle. Pedepsirea oamenilor a constat în trimiterea pe Pământ a Pandorei[354] şi a faimoasei ei cutii. Eterna întoarcere se reflectă în mitul Persefonei. Fiică a lui Zeus şi a zeiţei Demeter[355], ea este răpită de

---

cărui chinuri iau, în felul acesta, sfârşit. Într-o altă variantă, Prometheus nu s-ar fi mulţumit să le dea oamenilor focul, ci ar fi creat el însuşi oameni din humă, însufleţindu-i cu ajutorul focului.

[354] Era întâia femeie din lume, creată de către Hephaestus şi de către Athena, la porunca lui Zeus. Când Prometheus a furat focul din ceruri ca să-l dăruiască oamenilor, părintele zeilor a hotărât să-l pedepsească, dăruindu-i-o pe Pandora. Fiind respinsă de Prometheus, Pandora a izbutit însă să-l cucerească pe fratele acestuia, pe Epimetheus, care a luat-o de soţie. Drept dar de nuntă, Pandora, pe care zeii o împodobiseră cu toate farmecele, a adus o cutie în care olimpienii închiseseră toate relele omeneşti. Ajunsă pe pământ, ea le-a dat drumul, umplând lumea cu ele. După o altă variantă, în cutia Pandorei ar fi fost închise toate lucrurile bune pe care zeii le-au dăruit muritorilor. Deschizând cutia, ea le-a lăsat să iasă şi să se întoarcă din nou în lăcaşul zeilor, de unde veniseră. Singură Speranţa a rămas pe pământ, pentru muritori, căci ea, aflându-se la fund, când Pandora a închis din nou cutia, a rămas acolo, nemaiavând timp să iasă.

[355] Demeter, în mitologia greacă, zeiţa agriculturii şi a roadelor pământului. Era fiica lui Cronos şi a Rheei şi aparţinea generaţiei olimpienilor. Demeter a avut cu Zeus o unică fiică, pe Persephone, de care era strâns legată atât în ceea ce priveşte cultul cât şi legenda. În timp ce culegea pe un câmp flori, pe Persephone a înghiţit-o pământul; ea a fost răpită de unchiul ei, Pluto, care a dus-o cu el în Infern. Zadarnic a căutat-o îndurerată Demeter nouă zile şi nouă nopţi, cutreierând lumea în lung şi-n larg. Nimeni nu-i ştia de urmă. Într-un târziu, mama a aflat de la Apollo de soarta fiicei ei. Cuprinsă de jale, Demeter părăseşte atunci Olympul şi jură să nu-şi reia îndatoririle divine şi locul în rândul zeilor, decât în ziua când îi va fi înapoiată Persephone. Rătăcind pe pământ, după multe peregrinări, ajunge la Eleusis şi zăboveşte o vreme mai îndelungată la curtea regelui Celeus (vezi şi Triptolemus şi Demophon). Între timp, cum pământul nu mai rodeşte şi holdele se usucă, Zeus îl trimite pe Hermes să i-o aducă înapoi pe Persephone. Dar reîntoarcerea fiicei la mama ei nu mai este posibilă. Ascalaphus a văzut-o pe Persephone cum s-a înfruptat în Infern dintr-o rodie. În felul acesta ea s-a legat, o dată pentru totdeauna, de lumea subpământeană. Mânioasă, Demeter îl transformă pe Ascalaphus, singurul martor al sacrilegiului comis, în bufniţă. Persephone însă trebuie să rămână alături de Pluto. La insistenţele lui Demeter se ajunge totuşi la un compromis: şase luni din an Persephone va sta alături de soţul ei în regatul subpământean şi şase luni le va petrece pe pământ, lângă mama ei. Reîntoarcerea pe pământ era însoţită de venirea primăverii, de renaşterea naturii şi de plinătatea verii. Absenţa ei era marcată de ariditate, de anotimpul trist al iernii în care Demeter ducea dorul fiicei ei. În mitologia romană Demeter purta numele de Ceres, o veche divinitate cu care a fost asimilată.

zeul Infernului, Hades[356]. Îndurerată, mama ei o tot caută, iar asupra Pământului trimite secete şi foame.

Baia Comunală de pe strada Traian, colț cu strada Basarabiei. Povestea clădirii o știți. Doar faptul că aici vine mereu o lume care se spală, dar nu se curăță, este un subiect de meditație din ce în ce mai actual.

Aceasta nu încetează până nu i se înapoiază fiica. Pentru că şi Persefona a consumat totuşi din mâncarea din Infern, între patru şi şapte sâmburi de rodie, va sta numărul corespunzator de luni alături de soţul ei, iar restul timpului pe Pământ cu Demeter. Coborârea în Infern este realizată de către vestitul cântăreţ Orfeu.

Fiul lui Apollo şi al muzei Calliope a cunoscut-o şi s-a îndrăgostit de Euridice în timpul expediţiei argonauţilor în căutarea lânii de aur. Dar ea moare chiar în ziua nunţii, muşcată de o viperă. Neconsolat, Orfeu porneşte iute în căutarea ei, şi graţie talentului său de a cânta din liră, îl îmblânzeşte pe Cerber[357], pe luntraşul Charon şi îl înduplecă pe Hades să îi restituie soţia.

---

[356] Era zeul împărăţiei subpământene, fiul lui Cronos şi al Rheei. Ca şi ceilalţi fraţi ai săi, când s-a născut, Hades a fost înghiţit de tatăl său, apoi dat afară. Mai târziu a participat la lupta dusă de olimpieni împotriva titanilor. Când s-a făcut împărţirea Universului, lui Zeus i-a revenit Cerul, lui Poseidon marea, iar lui Hades lumea subpământeană. Hades sălăşluia în împărăţia umbrelor, pe care o cârmuia alături de soţia sa, Persephone (în legătură cu răpirea Persephonei vezi şi Demeter). El nu îngăduia nimănui, o dată ajuns acolo, să mai vadă lumina zilei. Când Heracles a trecut hotarele Infernului s-a lovit de împotrivirea lui Hades, pe care l-a rănit cu o săgeată, silindu-l să se refugieze în Olympus. Numele de Hades era evitat de cei vechi, care se fereau să-l pronunţe, socotindu-l aducător de nenorociri. Cel mai adesea el era invocat sub numele de Pluto (Zeul cel bogat), aluzie la bogăţiile nemăsurate care se ascundeau în măruntaiele pământului.

[357] Cerberus, temutul câine care străjuia la porţile Hadesului. Născut din gigantul Typhon, el era frate cu Hidra din Lerna şi cu leul din Nemea. Cerberus era înfăţişat ca un monstru înfricoşător, după unii cu trei, după alţii cu o sută de capete. Avea coadă de şarpe, iar în jurul gâtului i se încolăceau de asemenea şerpi. Cerberus avea însărcinarea să nu-i lase să intre în Hades decât pe morţi şi să nu mai lase pe nimeni să iasă de acolo. Singurul care a reuşit să-l învingă şi să-l supună a fost Heracles. Se spunea că mai târziu Cerberus a fost vrăjit, şi el, de cântecul lui Orpheus.

Dar Orfeu nu reuşeste să îndeplinească condiția pusă de zeu şi astfel o pierde din nou. Interpretând viaţa solitară a lui Orfeu, în urma acestei pierderi, drept un semn de dispreţ, fostele lui însoţitoare, menadele, sunt cuprinse de furie şi îl sfâşie. Într-un târziu, moartea îl uneşte din nou cu iubita sa, gingaşa Euridice. Sunt un călător solitar, îşi zise el, printre visele, speranţele, experienţele, bucuriile şi nefericirile altor oameni de pe vapoare, unii mai educaţi şi subţiri, alţii cu palmele sfârtecate de poverile cărate toată viaţa.

Colindând pe mare însă îmi umplu deseori singuratatea cu singurătatea lor, mă înfrupt neâncetat cu viaţa lor, cea plină de atât de multe hăuri şi cotloane nebănuite, sau gingăşii de copil, nesperate la oameni care muncesc atât de greu, sufăr sau mă bucur cu ei la unele întâmplări, la altele mă plictisesc şi trec ursuz, calm şi nepăsător mai departe. Viaţa pare prea simplă pe dinafară, dar este deosebit de încâlcită şi complicată dacă te încumeți să o vezi pe dinăuntru.

Sinagoga meseriaşilor din Galați, strada Dornei, nr. 7-11. Templul evreiesc, construit în anul 1875 de către meseriaşii evrei, purtând simboluri ale constructorilor Templului din Ierusalim, a rămas ca singura sinagogă care rezistat în Galaţi până în zilele noastre. În perioada interbelică, la Galaţi existau 23 de temple şi sinagogi. În 1730 este atestată documentar o casă de rugăciuni a evreilor, iar în jurul anului 1780 este menţionată prima sinagogă din Galaţi, Sinagoga Mare de pe strada Podul de Piatră în curtea căreia s-a instalat şi o mikwe cu baie de aburi. În Sinagoga Mare a funcţionat şi un prim sediu pentru Comunitatea Evreilor din Galaţi (epitropia). În 1805 ia fiinţă Hewra Kadisha, care preia atribuţiunile de înhumare, realizate pâna atunci de epitropie. Între 1800 şi 1848 au mai fost construite două sinagogi, iar până în anul 1900 au mai fost construite alte 14 sinagogi. Templul Coral a fost inaugurat în 1885 şi demolat în 1942, clădirea fiind avariată în urma cutremurului din noiembrie 1940. Dacă ar fi să vorbim despre câteva din multele activități comerciale ale evreilor gălățeni am putea enumera: În 1760 existau Atelierele de Reparaţii Navale ale fraţilor Mendel, care au asigurat dezvoltarea Portului, depozitele de cereale,

comerţul cu cherestea, fabrica de săpun Konzelman, fabrica de săpun şi lumânări Babat, fabrica de cremă de ghete şi ambalaje metalice Albina aparţinând lui Max Fischer (de la ea a rămas expresiua de „vax Albina”) şi altele au permis Galaţiului să devină un centru comercial renumit şi respectat, dar şi să concureze cu porturile Odesa şi Cherson din Rusia. În 1923 familia Auschnit (Osias şi fii – Max şi Edgar) construiesc uzina metalurgică Titan, ulterior punând în funcţiune la Galaţi primul laminor de tablă din Moldova. Mai amintim funcţionarea fabricilor de cuie Ebner, fabrica de săpun Braunstein (viitorul Apollo), fabrica de plase şi unelte de pescuit şi alte fabrici mici, cum ar fi cele de baterii electrice, de textile. În activitatea bancară şi de asigurări menţionăm existenţa băncilor : Banca Marmorosch Blank care avea trei sedii în Galaţi, Banca Moldova (director Goldring), Banca de Credit Română (director Roesler), Banca Comercială Română (director Orenstein), Banca de Credit Marunt (director Iancu I), Banca Rubinstein.

Mă uit uneori la oamenii simpli de langă mine, cei care frământă într-una viaţa lumii între palmele lor şi care îmi par uneori trişti, alteori fericiţi şi nu mă pot abţine să nu mă întreb: ce-o fi oare în capul lor, în sufletul lor, cât de tare s-ar auzi, de pildă, ţipătul şuierat din gâtlejul fiecăruia dintre ei, ale acestor oameni ai porturilor? Pentru că fiecare avem dospit câte un urlet, bine ascuns în noi, care vrea să se facă auzit de lume şi înţeles!

Un lucru foarte interesant aici, pentru un om al Regatului Unit, a fost să vadă ritualul cafelei de taifas, în toate ipostazele ei, de la sorturi, producători şi preparare, până la modul cum ea este consumată în ambientul unui excelent concert, susţinut de amfitrioană pe clapele unei pianine. Un tabiet în plus, cu care este musai să te obişnuieşti iute, atunci când poposeşti pentru mai multă vreme aici, este cafeaua neagră, misterioasa cafea a orientului nepăsător şi adormit, care înbălsăsăma aerul străzilor Galaţiului. Totul este interesant şi nou aici, de la ritualul cam oriental al servirii cafelei şi până la aromele ei nebănuite, de la ceşcuţele acelea minuscule şi până la orele târzii din noapte, la care poate fi servită, în toate cafenelele portului, sau în toate restaurantele elegante, cu iz oriental sau occidental, unde se poate spune, despre cafea, că este un „must have” al casei, acea cafea „pure arabic”, cu sau fără cardamom, care ne deschide larg ochii adormiţi dimineaţa.

Holul fostului Palat de Justiție de pe strada Domnească nr. 47

Fiartă straşnic de bine într-un ibric de aramă lucrat artizanal, cu arama frumos ciocănită cu multă pricepere, până se pierde spuma ce-i fură uneori parfumul şi zaţul se aşează cuminte pe fundul vasului. Ibricul se acoperă atunci cu o farfurioară mică, de porţelan de calitate şi se serveşte în ceşcuţe mici, cu toartă. Zahărul tronează cristalin, în zaharniţa de porţelan încrustat cu flori, ori candel, ori tos, alături de ceşcuţele cu incrustaţii delicate. Gazda este cea care-ţi toarnă întodeauna cafeaua aburindă în ceaşcă şi te întreabă cu responsabilitate dacă-ţi place amară sau dulce, în concentraţie mai mare sau mai mică, sfătuindu-te cum ar fi mai bine, sau care sunt consecinţele opţiunii tale. Poţi bea cafea, la fel de bună şi de aromată, în orice loc din oraş, când intri într-un restaurant în care ai hotărât să-ţi potoleşti foamea. Servită imediat după ce te arăţi satisfăcut din punct de vedere culinar, este însoţită întotdeauna de fructe proaspete, dulciuri cu specific oriental şi nelipsita narghilea, pufăită şerpeşte de reprezentaţii ambelor sexe. Nu trebuie să-ţi faci mari probleme în ceea ce priveşte nota de plată pentru că, de cele mai multe ori, atât cafeaua cât şi fructele, sunt trataţie din partea casei şi emblema ei.

Cafeaua a devenit peste tot un mediator între oameni, un adagio plăcut... Am numarat ieri nu mai putin de 10 mărci de cafea, cu arome diferite, cu grad de prăjire diferit, arabească, braziliană, cu cardamom sau fără, în standul unui mic butic din port. Am adulmecat pachet după pachet şi m-am oprit doar la Cafe Najjar, o marcă cu renume în lumea fisticului, alunelor în coajă, migdalelor şi cafelei de calitate superioară, deşi mă tenta tot mai mult noua casă de cafea Lavazza, care avea ceva aparte.

Apărută neaşteptat în patrimoniul unei lumi din ce în ce mai afectată de lipsa cronică de timp, cafeaua a asistat în timp la toate evenimentele majore prin care a trecut omul, dându-i câteodată şansa să mai rămână câteva ore treaz, de la războaie devastatoare la tratate de pace, care au pansat uneori nenorocirile, de la simplele întâlniri de comversaţie nevinovată sau de prospectare, la sfătuiri de mare taină cu oameni mascaţi şi interese nimicitoare, de la plăcerea dragostei tainice, până la amânarea sfârşitului din poveştile Şeherazadei, de la vis la năruirea lui.

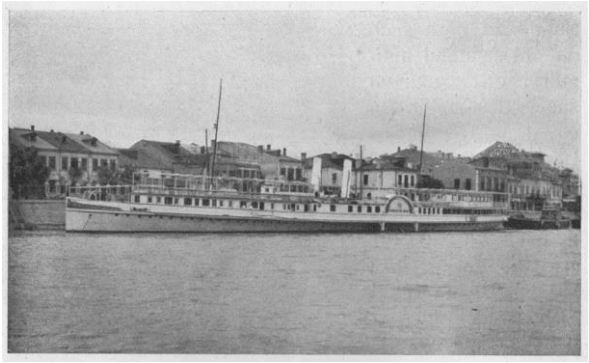
Două pahare largi, din cristal de Boemia, (Böhmen, regiune cunoscută încă de pe vremea romanilor, când era ştiută sub numele de „tărâmul Boii”, după numele unui trib celtic ce ocupa teritoriul), cu pai de secară în ele, cu vreo două degete de lapte cu cacao pe fund, o cană cu ness café fin în ea şi o ceşcuţă „shafe” cât un degetar, de cafea arăbească inconfundabilă, sunt mereu pe biroul meu şi le revărs în gura primitoare, o gură ca o hulpavă tainiţă a vieţii. Dimineaţa devreme, aroma ei îmi biciuie toate simţurile, apoi mă gâdilă uşor pe la nas şi-mi dă

deşteptarea, înainte ca ceasul cu metronom, menit pentru aşa ceva, să o facă. Înşel atunci aşternuturile calde şi somnoroase cu parfumul cafelei şi-mi încep iarăşi ziua bine, pe bordul vasului în tangaj continuu.

„Hoinar diurn, cu trupul plin de sete,/în vaduri ars de stele violete,/ escaladez aroma de sulfină/din mâna ta. O aripă… Ce lină/îţi e îmbrăţişarea! Dar mă doare,/celesta, noua ta înfăşurare. / Despic cuvinte lungi. Tresar… Tresare. / Sărutul tău, e vechea rătăcire, / e mângâierea plină de iubire,/ sfiala care-mi umple infinitul/în vas de lut cu toarte ca argintul,/e câmpul, e pădurea hărăzită/ cu basmele de taină şi ispită,/în carnea noastră trează, vegetală./ Ce cald îmi este! Hrana nupţială,/părtaşa buzelor, o simt pe pleoape,/mă macină statornic, mai aproape/şi mă topeşte, mă desprinde,/de când sărutul nu îmi mai aprinde/în vaduri arse, stele violete/şi-amestecă doar două siluete.../Fug prin oglinzi, prin sparte triolete,/hoinar diurn, cu trupul plin de sete."[358]

O aşa de gustoasă cafea mai băuse doar la cea mai veche cafenea din Paris, Procope, sau Flore, ori la Les deux magots din Saint Germain des Pres. Numai pe la Viena mai savurase specilităţi delicioase şi aşa rare de cafea, ca de pildă Caffe Latte, Frapuccino Caramel, Iced Caramel Macchiato sau ciocolată caldă cu aromă de alune sau caramel, specialităţile care au făcut cafenelele Strabucks celebre în toata lumea, dar Galaţiul era cu totul altceva. Bătea chiar cafenelele Costa Coffee, lanţul britanic în care putea spune că a copilărit şi-l ştia bine.

Prima atestare documentară a consumului de cafea şi la români îi aparţine cronicarului Ion Neculce, care, în „O samă de cuvinte" povesteşte aventura logofătului Ioan Tăutu, trimis de Bogdan Vodă sol la turci. Acesta pare să fi fost primul degustător român autentic de cafea, care s-a şi făcut atunci de rîs, necunoscînd obiceiurile locului: el a ridicat cana şi a ciocnit-o, urând sultanului viaţă lungă!

Iahtul regal Ștefan cel Mare în 1913 în portul Galați.

[358] *Sărutul, Alfabetul posibilelor iubiri*, Florin I. Cernat

La Galaţi, în cele mai renumite taverne ale vremii, deja devenite amintire, Andone Parisis, Cosma Parisis, Ana Râpaşcu, Paradis, Marea Neagră, Bistriţa, Schnecker, Dienst, Iani şi Gh. Limos, Monopol, Niţă Gologan, Gh. Vratos, Luther, Central, Victor Ploll, Schnecker, vinurile brumate se răsfăţau şi se beau în căni smălţuite de caolin şi purtau emblema voevodală a Iveştilor, pentru feteasca roză şi parfumată, a Fundenilor şi Nicoreştilor, pentru băbeasca cea scânteietoare şi dătătoare de putere şi „vârtute".

Galaţiul era ceva ce nu-şi închipuise vreodată, trăise cu o mentalitate şi o preţiozitate de beizadea, bine conservate, de lord al amiralităţii, dar aici era o lume adusă sub privirile lui tocmai pentru a vedea că lumea este nesfârşită şi capricioasă, era ca un labirint sau un furnicar mereu agitat de o lume aparet comfuză şi fără un ţel clar, detectabil cu ochiul liber, în care fiecare are ceva de făcut, aici trebuie privit atent în jurul tău, la fiecare loc din preajma portului, pentru că ţi s-ar putea întâmpla, întocmai ca prin vis, ca într-o nălucire demoralizatoare, să nu mai regăseşti locul acela niciodată, piere subit, cu toate că ai crede că ai nişte repere, oarecum sigure, nu ai motiv să disperi, după cum la fel de bine s-ar putea să-l reîntâlneşti absolut aiurea de câteva ori, poate că mai altfel colorat, dar în aceeaşi zi, descumpănindu-te total. Schimbarea aceasta incredibilă, de la o oră la alta, este un lucru obişnuit aici, la porţile orientului, omul este obligat de nevoia de a se plia la cele două lumi, care se întâlnesc aici, la cele mai neaşteptate atitudini, cea mai mică greşeală sau întârziere de reacţie se plătea chiar adeseori cu viaţa.

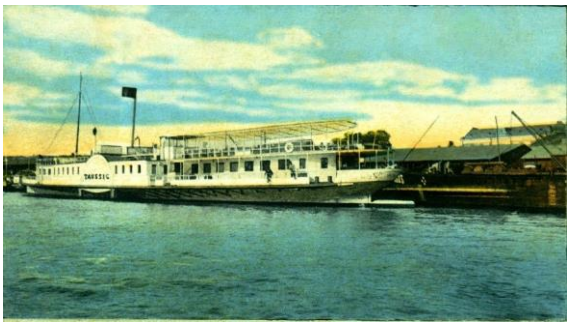
Farmecul acestei lumi poate fi descris greu în cuvinte, trebuie să ai răbdare să înţelegi şi deabia după aceia observi agilitatea de felină, a celui care se plimbă absent pe cheu şi nu pare tulburat de nimic, sau preocupat de ceva anume.

Poţi avea impresia că asculţi în tranşă versuri, care despletesc sufletul şi viaţa în fascicole multicolore: „Vara de ieri, strălucinând gorunii,/s-a desfăcut în foşnete de mov/ca un vârtej în mijlocul furtunii,/cu draperii de iederi în alcov./ Scoici de nisip în cufere de frunze,/bucăţi de braţ din ultimul alint,/ vacanţe lungi cu stinsele meduze/şi ametist în franjuri de argint./ O mască-clovn lipsită de grimasă,/un strâmt decor cu trupuri de iubiţi,/un aşternut şi un fado, o masă,/mulţi trandafiri în glastre, ofiliţi./Vara cu măşti, lipsită de candoare,/s-a stins, uscată, fără s-o cuprinzi,/metanii dulci şi râsete amare/mai mint o toamnă, dacă nu o vinzi."[359]

Trecea visător pe sub copacii străzii portului şi se gândea la tot felul de întâmplări petrecute de-a lungul timpului pe acest ţărm dunărean, dar care au rămas de multe ori desprinse de timpurile care au urmat, oraşul parcă a uitat grăbit

[359] *Masca unei veri trecute, Alfabetul posibilelor iubiri* -Florin I. Cernat

de ele, parcă avea ceva mult mai important de făcut, decât să-şi arhiveze viaţa deja scursă. Lumea toată trăia ancorată în duritatea prezentului şi speranţa viitorului ceva mai promiţător, nimeni nu mai era interesat de ziua de ieri, chiar dacă acea zi era mai strălucitoare decât cele care i-au urmat, căci numai aşa îşi putea el explica uitarea, care se aşternuse peste tot, ca o brumă groasă şi rece.

Vaporul Taussing la Galați

Într-un amurg de seară o fată frumoasă şi modestă, o fată cu ochi mari, albaştri, strălucind de o dragoste dorită şi abia descoperită, îl invită la cină plină de speranţă, visând la o minune dragă ei, într-o curte plină de flori, sub umbra unui nuc falnic şi imens, cu multă umbră şi crengile la fel de mari şi leneşe atârnânde. Îl plăcuse şi înţelegea să-şi ducă visul cald până la capăt.

Orândui sub cupola deasă a nucului, după toate regulile unei întâlniri de suflet, masa pentru ei doi. Se auzea dintre grădini, în acompaniamentul cald al unui pian cu ciocănele marca Bartolomeo di Francesco Cristofori, O sole mio („Che bella cosa una giornata al sole,/una aria serena dopo una tempesta./Per l'aria fresca pare giá una festa,/che bella cosa una giornata al sole.") Zâmbea muzicii!...

Miresme şi gânduri, lumini şi dorinţi dansau în voie în curtea ei curată, aşteptându-l. Erau arpegii de vise lăsate să zburde libere prin lăstărişul dragostei… Trimisese totuşi un răvaş şi-şi ceruse scuze, nu putea da curs invitaţiei, de care se declara, politicos, onorat şi încântat, dar afacerile îl obligau să fie în altă parte!... O rafală de vânt o trezi la realitate.

Strada Traian la intersecție cu strada Vulturul și cârciuma de cartier care exista

Era de-acum vremea s-o ia din loc, să plece spre oriunde ar mai putea găsi ceea ce păruse să fie aşa de aproape, dragostea aşa de necesară ei şi tulburătoare. Cu umerii uşor ridicaţi şi pumni bine încleştaţi, semn al unei voinţe în stare să domine sentimentele sale trecătoare, perisabile şi casante, cu privirea-ngheţată şi cu inima strânsă, porni iarăşi la drum. Imaginile şi sunetele o urmăreau, când şi când… Vântul parcă s-a potolit. Şi un fel de pace s-a aşternut atunci peste ridurile adânci, de pe fruntea sa încruntată. Un zâmbet larg lua încet locul spaimei dezumanizante. Era un zâmbet de-nţelepciune. Poate era doar o speranţă. Poate linişte. Drum nou, înainte! Drum bun... Analiză în minte o interesantă poveste de dragoste povestită lumii de celebrul Marco Polo[360]. Văzuse miile de turişti curioşi

[360] Cunoscută sub mai multe titluri, „*Diversitatea Lumii*", „*Cartea Minunilor*" sau „*Milionul*", lucrarea veneţianului Marco Polo (1254-1324) este una dintre marile scrieri de călătorie din Evul Mediu şi prima care dezvăluie Occidentului European lumea imensă şi fabuloasă a Chinei şi a Asiei. Plecând în 1271, la numai 17 ani, împreună cu părintele său, Niccolo, şi fratele acestuia, Matteo, spre Asia, Marco Polo a ajuns în 1275 la curtea mongolă a lui Kubilai-Han. Funcţionar, apoi ambassador al dinastiei mongole Yuan, Marco Polo revine în Europa la 1295, după 24 de ani de şedere în Asia. Luat prizonier de genovezi, rivalii Veneţiei, în 1298, Marco Polo dictează în închisoare istoria călătoriei sale, care se va bucura curând de un imens succes. Recent, o serie de autori germani şi englezi au pus sub semnul îndoielii călătoria lui Marco Polo în China. În 1966 un specialist german din Műchen, Herbet Franke, a publicat un articol în care avansa idea că voiajul lui Marco Polo nu ar fi avut loc în realitate. După opinia lui Franke, datele despre imperiul celest furnizate de veneţian, erau împrumutate dintr-o enciclopedie arabă, al cărei text s-a pierdut. Studiul său a fost republicat în Anglia, în 1994, iar un an mai târziu, în 1995, la Londra a apărut cartea „*Did Marco Polo go to China*?". Autoarea, Frances Wood, este o englezoaică erudită care conduce Departamentul Chinez al celebrei British Library. Ea crede că cei trei membrii ai familiei

care străbăteau, adeseori în goană, oraşul Dogilor în fiecare an, pe drumul principal care duce mereu la Rialto[361] şi San Marco[362] pentru a vizita cartierul numit „del Million". Dacă i-ai întreba, de unde vine acest nume, puţini şi-ar aminti de titlul cărţii, dictate printre vaiete, de Marco Polo, pe când se afla prins în

---

Polo au stat la Constantinopol, de unde au plecat doar în jurul Mării Negre. În sfârşit, ultima lucrare pe care o amintim este o masivă enciclopedie apărută la Graz, în Austria, în perioada 1997-1999 (*Enzyklopädie der ientdeckar und Erfarscher der Erde*, *Enciclopedia descoperirilor şi explorărilor Pământului*). Pe spaţiul a nu mai puţin de 225 de pagini, Dietmar Henze se străduieşte să demonstreze lipsa de veridicicitate a mărturiilor lui Marco Polo şi ajunge la concluzia că avem de-a face cu o gigantică escrocherie.

[361] Acolo unde Canal Grande îşi aduce malurile cel mai aproape, pentru a se strecura cu grija printre San Polo şi San Marco, veneţienii s-au gândit să contruiască un pod. Şi pentru că s-au tot gândit la lucrul ăsta o vreme, la un moment dat au şi făcut-o. Primul pod construit pe locul acesta în 1180 a fost din lemn şi era susţinut de bărci. Acesta a fost înlocuit de două ori, în 1264 şi în 1310, tot cu structuri din lemn, şi s-a prăbuşit, se pare, tot de două ori, în 1444 sub greutatea mulţimii care se afla pe el în timpul unei festivităţi şi în 1521. Toate acestea au fost, practic, antrenamente pentru podul de piatră care avea să se nască între 1588 şi 1591, sub bagheta arhitectului cu nume predestinat, Antonio da Ponte. Acesta avea să proiecteze şi să ridice podul acesta magnific, care va dăinui până în prezent. A fost construit între anii 1588 şi 1591 şi a fost singura modalitate de a traversa canalul pe jos până în anul 1854, când a fost construit Podul Academia. Rialto este o zona de „San Polo sestiere", din Veneţia, Italia, cunoscută pentru pieţe şi pentru Podul Rialto. Zona a fost construită în secolul al IX-lea, atunci când pe o suprafaţă mică în mijlocul Insulelor Realtine, fiecare fiind o parte a Businiacus Rio, a fost construită sub numele de Rivoaltus, o „bancă mare". În curând, Businiacus a devenit cunoscut sub numele de Grand Canal, şi districtul a devenit Rialto, referindu-se numai la zona de pe malul stâng. Rialto a devenit un sector important în 1097, când piaţa Veneţia s-a mutat acolo, iar în secolul următor un pod barca a fost înfiinţat pe Canal Grande, care oferă acces la ea. Acest pod a fost repede înlocuit de Podul Rialto. Între timp, magazine cu vânzare de bunuri de lux, bănci şi case de asigurare au proliferat. A batorul oraşului a fost, de asemenea, în Rialto. Cele mai multe dintre clădirile din Rialto au fost distruse într-un incendiu în 1514, singura supravieţuitoare fiind biserica San Giacomo di Rialto, în timp ce restul zonei s-a reconstruit treptat. Vechie Fabriche datează din această perioadă, în timp ce Nuove Fabbriche este doar puţin mai recentă, datând din 1553.

[362] Printre cele mai originale şcoli de arhitectură, se numără cea veneţiană, ce se evidenţiază printr-un specific puternic întipărit, un exemplu de o splendoare cu totul aparte fiind Piaţa San Marco. De-a lungul anilor, acest centru vechi al vieţii veneţiene a fost observat îndeaproape şi interpretat într-un număr foarte mare de moduri contrastante, în încercarea de a afla cum a devenit o adevărată operă de artă. Bazilica San Marco exista, ca şi biserică simbolică a Veneţiei, ca un loc în care dogele putea avea control asupra întrunirilor religioase. Construcţia sa a început în 1063, când Republica Veneţiană a ocupat o poziţie importantă în lumea bizantină. Arhitectul Camillo Sitte considera că secretul unei frumuseţi atât de neasemuite depinde mereu nu numai de combinarea formelor, ci şi de utilizarea resurselor urbane deosebit de frapante, precum „prezenţa mării, apropierea acelor clădiri magnifice, bogat decorate şi sculptate, strigătul culorilor şi campanilul impozant". Piaţa este luată drept exemplu pentru modul în care efectele excepţionale sunt obţinute, în momentul în care elementele unitare sunt asociate îndeaproape: există o frumuseţe aparte în fiecare clădire şi o frumuseţe reuşită în aranjamentul întregului.

mucegaiul aflat în carcerele genoveze, şi care lăsa posternităţii aventurile trăite de el, celebrul călător[363] în Imperiul Celest al lui Kubilai Han.[364]

Prima impresie, mesajul nescris al observaţiei sale, pare a fi acela că în acea vreme dragonul dormea liniştit, cu coada toată în gură, în spatele zidului ridicat cu multe secole înainte, iar asta după ce amiralii chinezi exploraseră, cu mult înaintea celor arabi şi a aventurierilor spanioli ori portughezi, cea mai mare parte a lumii ştiute şi hotărâseră că nu merită să o cucerească, pentru că era mult prea barbară prin comparaţie cu Imperiul Celest.

În China, împăratul era un considerat din-totdeauna ca fiid singurul „Fiu al Cerului", iar statul, în ansamblul său, era numit din acest motiv „Imperiul Celest"[365]. Din cei 25 ani petrecuţi în voiajul care părea să nu se mai termine, prin Orient, împreună cu tatăl şi unchiul său, mai bine de 17 ani au fost petrecuţi în serviciul împăratului Chinei. Când s-au întors acasă, la Veneţia lui plină de dogi, familia probabil că nici nu i-ar fi mai recunoscut pe cei trei călători uitaţi dacă aceştia, descusând căptuşelile burduşite ale hainelor lor orientale, aşa de noi pentru unii, poate n-ar fi dat la iveală în nasul fin şi aşa de exersat al veneţienilor, un maldăr de pietre preţioase, safire imense, topaze delicate, rubine învăpăiate, diamante risipind o pulbere de scântei stelare!

[363] Este autorul unei călătorii realizată de-a lungul stravechiului „drum al mătăsii", aceasta expediţie neobisnuită, prin durata ei şi dimensiunile uriaşe ale teritoriului acoperit, prefigurează marile descoperiri geografice care vor debuta la sfârşitul secolului al XV- lea. Primele călătorii în zona Chinei au fost întreprinse începând cu 1260 de tatăl şi de unchiul lui Marco Polo, Nicola şi Matteo Polo, negustori veneţieni de blănuri scumpe aduse din Asia Centrală.

[364] A fost un mare han mongol care a domnit între anii 1215-1294. El a fost unul din nepoţii întemeietorului Imperiului mongol Gingis Han. Kubilai han era fratele hanului Möngke. A fost până în 1271 împăratul Chinei. Este considerat a fi fost unul dintre cei mai importanţi conducători mongoli din dinastia Yuan.

[365] China a şi purtat numele de Imperiul Celest sau Imperiul de Mijloc, „mijlocul" însemnând centrul lumii.

Zidurile bisericii Precista, construită cu piatră adusă din castrul roman de la Ghertina (Gherghina) din dealul Tirighinei.

Pe când se afla la curtea lui marelui Kulibai Han, tânărul Marco Polo s-a îndrăgostit lulea de una din fiicele împăratului, frumoasa Hao Dong, aşa cum, iată că, o mai păţise şi fata de sub nuci, pentru care îi părea sincer rău. Sub un clar de lună, într-o seară, pe când se plimba prin grădinile împăratului, invadate de vegetaţie luxuriantă, Marco Polo auzise trilurile unui cântec atât de fermecător, cântec care te ţintuia pe loc, obligându-te să nu mai respiri deloc. Era o voce atât de suavă, plimbată prin moliciunea alunecătoare a mătăsii, ori poate cea a faldurilor umbroase şi reci, încât după ce o văzu pe cântăreaţă, Marco Polo îi şi ceruse mâna tatălui ei, nimeni altul decât chiar împăratul Imperiului Celest, omul preocupat mai mult de războaiele lui interminabile.

Strada Domnească în apropierea Parcului Municipal. Ce are importantă această ilustrată este intrarea boltită de pe partea stângă. Casa aparținea fraților Antachi (În 1871 comisul Iordache Antachi era era deputat de Covurlui, Telegraphulu de Bucuresci, sâmbătă, 8 maiu. Deținea și o zalhana în Bădălan în 1861. Pentru biserica Sf. Împărați donează 20000 de cărămizi. Actuala stradă Lupeni îi aparținea, Călăuza orașului galați, N.C. Nacu. În 1887 deputatul liberal colegiul II, George Antachi, demisiona, Epoca de juoi 19/31 martie 1887. La 11 septembrie 1860, comisul Iordache Antachi cerea Primăriei îngăduința de a zidi biserica bulggărească Sf. Pantelimon. În 1882 28-29 septembrie „George Antache, este președintele Camereii de comerciú din urbea Galați", Grigore Olănescu, directorul a al vămilor, timbrului și înregistrărei, Neculai Stoianovici, inspector al taxelor porturilor, Stefan Nicolescu, prim procuror pe lângă tribunalul Covurluiu, ‚Monitorul Oficial al României, 1882-10-07, nr. 155.), iar respectiva intrare într-o curte interioară probabil era chiar locul pe unde se ajungea la sala Alcazar. Se petreceau aici scene electorale memorabile. Iată una: „Dupe evenimentele de la Galați, organele guvernului au spus că oposanții sunt niște asasini vulgari. Jurații din Brăila au achitat pe toți membrii opoziții implicați în acest proces. În urma atentatului, lui Stoica Alexandrescu, ziarele guvernamentale și d. Stătescu, în Cameră „au spus că Oroveanu e un asasin și opoziția complice cu Oroveanu". În procesul gălățenilor, martorul Costache Teodorescu, știe că fiecare comisar avea o ceată de bătăuși. Citează numele lor: Gănescu, Brăiloiu și d. comandant. Văzând cum se gonește lumea a

fugit şi n'a votat. Zice că Alecu Tîru şi Vlaicu au fost bătuţi în faţa armatei (comisarii tocmise oameni dupe vale. D. Jude P. Grădişteanu: Ce tocmeală? Răspuns: Tocmeală de bătae. 1. Ce le dădea? Răspuns: F'ăgăduise cinci franci şi li se dădea numai trei. Duminecă la 9 octombrie, s'a tinut în sala Alcazar din Galaţi, întrunirea provocată de comitetul executiv al partidului liberal conservator local. Cu tot timpul ploios si rece Intruni- rea a reusit In mod splendid. Inca din nainte de orale 2 fixate pentru Intru- nire, lumea venea valori, valurl. Marea sală Alcazar, cea mai spaţioasă din Galaţi, era ticsită de ascultători, alegători de toate colegiile şi de toate clasele. Mulţi nici n'au mai găsit locuri, aşa că se formase un şir care ţinea până în stradă. Când intrară în sală membrii comitetului executiv ai partidului liberal - conservator, începu un tunet puternic de aplause, şi care nu încetă decât dupe ce se suiră pe scena teatrului Alcazar. Preşedenţia întrunirei o avu venerabilul d. C. Buşilă, mare agricultor şi fost senator. Se aclamară apoi în unanimitate candidaţii următori pentru Camera: (coleg. I. Lascar E. Catargi şi Theodor Rosetti. Coleg. II. G. C. Robescu, M. N. Pacu şi V. Poenaru. Coleg. III. C. Ressu. Candidaţii pentru Senat se vor hotărî în viitoarea întrunire ce s'a anunţat marţi 11 octombre, orele 2 p. m. tot în sala Alcazar." – Epoca, 1888-10-12, nr. 864. Cetitorul trebuie să ştie că numele acestei săli este luat după Real Alcazar, care este Palatul Regal al Seviliei, un complex magnific de curţi, terase şi săli în diferite stiluri arhitectonice, de la mudejar (stilul arhitectonic maur) la gotic. După ce dinastia maura Almohad a preluat controlul Seviliei în anul 1161, au început să fie puse în aplicare o mulţime de proiecte arhitectonice foarte ambiţioase. Au fost construite băi, turnuri, o moschee şi un palat cu aspect de fortăreaţă, care a fost numit Al-Muwarak (cel bine-cuvântat). După Reconquista din anul 1364 (recucerirea Spaniei maure de către creştini) Regele Pedro I a poruncit construcţia unui nou palat, Palacio Pedro I, pe locul vechiului palat maur, Al-Muwarak. Meşteri din toata Andaluzia au realizat interiorul în stil mudejar şi au construit grădini şi terase foarte frumoase. Regele Pedro I şi-a ridicat aici reşedinţa regală în 1364. La Galaţi sala Alcazar aparţinea fraţilor Antachi. La deschiderea stagiunii teatrale din 1875 şansonetista franceză Mary Fanelly venea din Bucureşti şi cânta în această sală cântecul „Într-o seară la Chat-Noir", devenit şlagărul vremii: „Într-o seară la chat-Noir/Un client milionar/ Mi-a propus un lovitur.../La Paris să spun bonjour!/Hai cu mine-n Bucureşti/

E o viaţă ca-n poveşti,/Curge râuri ca-n Carpaţi/Plin de miere şi de lapţi." Tot aici avea să joace în vara nului 1879 trupa actorului Mihail Pascaly, care a reluat aici cupletul lui Ion Moşoiu „Picioruşul Aglăiţei": „I. În colţul unei străzi înguste/Pe când ploua, am întâlnit/O domnişoară, ce prin fuste/Lăsa un picioruş zărit./Era gingaş, nici cât o şchioapă,/Şi-am început s-o urmăresc,/Şi prin noroi, prin lac, prin apă,/Fugeam, nevrând să mă opresc./Avea un picior/

foarte uşor,/Şi c-o botină/De cea mai fină./Am fost tentat/de-aşa vânat,/de-o pulpă rondă/de-o nimfă blondă!/II. Pe când fugeam, gândeam în mine,/ Privind prin fuste râzător,/l-a mea nevastă, cât n-aş ţine/să n-aibă astfel de picior./Şi-o talie zveltă, subţire,/Un mers atât de elegant,/Un păr cu aurite fire,/Şi un costum extravagant/Şi un picior.../III. Ajunşi în calea Mogoşoaie/

O ia la dreapta. După ea.../Simţeam jacheta că se moaie./Şi lumea-n stradă ne privea!/După o cursă-obositoare/Ajung la doi paşi... Eu voiam/Să văd şi-n faţă asta floarea/Să-i spui tot focul ce-l aveam./Avea-un picior.../IV. Apucă strada mea: Mirare!.../Gândit atunci, dar cine-o fi,/O fi nevasta lui cutare,/Ce-mi pasă, tot ăi voi vorbi./Voi spune că în lumea mare,/Nu-i lucru neobişnuit,/ Să dai o dulce sărutare/Unui amic ce-ai întâlnit!.../Avea-un picior..." Aşa că sper, dragă cetitorule, ca măcar acum edilii inculţi, pe care i-a împins prostia în jilţul de primar de Galaţi, să priceapă de ce nu trebuie distrusă istoria.

O obţinuse şi după mulţi ani de viaţă în comun la curtea împăratului, când, sătui de singurătatea străinătăţii, cei trei aventurieri veneţieni au decis să se întoarcă în patrie, bineînţeles că buna şi frumoasa lui soţie, Hao Dong, a acceptat firesc să-şi însoţească bărbatul. Însă odată ajunsă aici, la europeana Veneţie lagunară, unde viaţa nefericitei prinţese, între în zona unde alambicurile cu otravă fierbeau de zor, traiul între veneţieni a devenit repede un infern.

Chiar încă din primele zile, membrii importanţi din familia lui Marco Polo, geloşi pe frumuseţea şi bănuita bogăţie a prinţesei orientale, precum şi datorită aspectului şi obiceiurilor ei diferite, ori delicateţii ei de lalea fragedă sau parfumul ce-l avea pielea, asemănător cupei roze şi cerate a florii de magnolie, au început s-o trateze dur şi să o bruscheze fără menajamente. Atunci prinţesa, aflată într-un exil voluntar, cauzat de o dragoste reală pentru soţul ei, a decis să se închidă în casă, pentru a nu crea probleme suplimentare soţului, care fusese deja urmărit de autorităţile bisericeşti harnice, din cauza căsătoriei cu o eretică. Însă Hao Dong iubea şi continua să cânte melodiile ei orientale, pe care le picura peste lagună, deasupra canalelor fremătând de dragostea gondolierilor şi nu rareori, mai ales în nopţile de vară, veneţienii iubitori de frumos se adunau să o asculte, pe podul din faţa casei.

Vedere din Piata Nouă. Galaţi.

Piața Nouă din Galați. Era locul unde se comercializau produse agricole și se lua informații despre vânzările și arendările de moșii. În 1882 Se putea ceti: „De vânzare moșiile Puțichioia (era la Fârțănești), Cuca-Cetățuia, din județul Covurlui, precum și mai multe acarete din Galați. Se publică spre generală cunoșșcință: Duminica la 10 Octombre a. c., cuî de la orele 11 a. m., se vor vinde prin licitație publică în sala tribunalului Covurluiu, secțiaI, următoarele
imobile, averea defunctului George S. Vlasto: I. Moșia Puțichioia, din județul Covurluiu, în întindere de 1.959 fălci sau pogoane 5.598, din care pădure de 907 fălci sau pogoane 2.597 și pământ arabil de 1.051 fălci saú pogoane 3.000, având și o vie de 7 pogoane și 1.289 stânjeni pătrați. II. Moșia Cuca-Cetățuia, din județul Covurluiu, în întindere de 145 fălci saú pogoane 413, din care pădure de 26 fălci sau pogoane 75, restul pământ. Prăvălia cu un etagiu d'asupra, situatăîn orașul Galați, strada Portului, în dosul bursei, închiriată D-lui Pericles Levides, până la

Sf. Dumitru 1882. IV. Prăvălia, cu un etagiu d'asupra, situată în orașul Galați, strada Portului, No. 40 și 42. Domnii amatori, pentru a fi admiși la licitațiune, vor depune o cauțiune, pentru moșa Puțichioia, 1. n., 25,000, pentru moșia Cuca-Cetatuia, 1. n., 4,000, iar pentru fie-care din prăvălii I. n., 4,000. Condițiunile planurile și informațiunile în detail se pot vedea la D. Gr. Triandafil, strada Plevnei, no. 12, din Bucuresci și la D. G. Procopiu, strada Mavromol , No. 4 , din Galați , administratori ai averei concordatarie a defunctului G. S. Vlasto. Monitorul Oficial al României, 1882-10-07, nr. 155."

După un timp, Marco Polo fiind plecat atunci în misiune împotriva ligurilor, sosi într-o seară vestea tristă că, îndrăzneţul călător, fusese făcut prizonier de către genovezi, după bătălia de la Curzolani (1298). Imediat, una dintre surorile lui s-a dus să anunţe deprimanta veste prinţesei, ba chiar, pentru a-i face şi mai mult rău, i-a spus că soţul ei fusese poate chiar ucis.

Hao Dong primi vestea fără nicio reacţie aparentă, cântă doar un cântec sfâşietor peste valurile agitae şi în aceeaşi noapte îşi dădu foc la haine, aruncâdu-se de la fereastra palatului în canal, ca o adevărată stea căzătoare, desprinsă dintre stelele Imperiului Celest şi ajunse, ca un meteor, pe cerul Adriaticei.

În zilele de vară, la apusul soarelui, atunci când el coboară obosit, din gondola care l-a plimbat peste cerul albastru al lumii necuprinse, cei atenţi şi visători pot auzi un cântec discret şi mişcător, care cade ca mici bobiţe azurii peste buna speranţa de dragoste a oamenilor şi întăresc dragostea prinţesei exilate pentru Marco Polo, cel care i-a rămas fidel peste mări şi ţări şi care n-a uitat-o nici în mucegaiul pivniţii, în care uneori sunt distruşi oamenii.

Ba chiar în unele nopţi, când bolta este fără corabia cu velatura întinsă a lunii, o siluetă delicată şi transparentă se înalţă spre cer, de la una din ferestrele mohorâte ale palatului dogilor, protejând între mâinile, care formează o cupă de cristal, o mică flacără albăstruie vie şi se îndreaptă spre capătul celălalt al lumii, în marginea ei dinspre doritul Soare Răsare, unde se află familia sa sau numai cenuşa ei. În mod uimitor, aflase acolo că lucrările de restaurare întrprinse nu de mult timp, au dat la iveală, în fundaţiile casei familiei Polo, roase de apa smârcurilor şi timpului, resturile unei femei de tip asiatic, care fusese înmormântată cu diferite obiecte orientale, purtând blazonul celest al tatălui ei, împăratului Kubilai Han. Toată lumea are nevoie în viaţă de un strop de dragoste! Vântul agita azi, deasupra oraşului dunărean, norii vestitori de ploaie şi o horă imensă a frunzelor se porni în trombă, peste portul în care viaţa curgea monoton mai departe, strecurându-se precaută printre bombardele mici ale picăturilor de ploaie, care parcă încă nu-şi fixase definitiv tirul şi nici nu era prea hotărâtă, să declanşeze ropotul care îmbrăca oraşul într-o haină umedă şi alunecoasă.

O imagine destul de rară din 1912 a podului de la Barboşi, peste Siret, în prima lui versiune. Peste el este surprinsă trecerea unui micuţ tren de călători, în care călătoreau fascinaţi de noutatea lui bunicii noştri, părinţii noştri şi poate şi câţiva dintre noi, printre care mă număr şi eu. La 13 septembri 1872 s-au inaugurat liniile de cale ferată: Bucureşti – Buzău – Galaţi , Barboşi – Tecuci – Roman, Chtila – Piteşti cu legăturile lor între porturile Galaţi şi Brăila, în lungime de 914,89 km. In ceea ce priveşte termenele de punere în funcţiune tronsonul Roman- Tecuci – Galaţi şi Bucureşti – Vârciorova trebuia terminat în 3 ani (1871), iar tronsonul Galaţi – Bucureşti avea termen de punere în functiune 2,5 ani (1870). Sub presiunea evenimentelor fără o verificare prealabilă şi fără acordul Statului Român concesiunea Strussberg deschide provizoriu la 15 iulie 1870 calea ferată Galaţi-Tecuci, podurile peste Trotuş şi Siret la 13 octombrie 1870 şi linia Roman – Mărăşeşti – Tecuci – Galaţi – Buzău – Bucureşti. La 13 sept. 1872 pentru care solicita Guvernului României ca începând din 1.01. 1871 să-şi plătească obigaţiile. În perioada 1864-1880 s-au efectuat 1.400 km de drum de fier de către societăţile străine Stroussberg, Lemberg Oppenheim şi a englezului Barkley[366]*. Începând cu anul 1869, societăţile Stroussberg şi Oppenheim au adus grupuri de muncitori din Italia, Austro-Ungaria, Prusia şi Turcia. Emigraţia temporară a sudiţilor din districtul consular Galaţi ajungea în anul 1895 la circa 7.000 indivizi. Majorităţii venete i se alăturau piemontezi, napoletani, abruzzezi şi unii toscani. Un grup mai consistent de italieni din localitatea Rocche şi din împrejurimi, provincia Aquila era angajat la construirea căii ferate Focşani-Odobeşti şi a gărilor*[367]*. Aici la podul de la Barboşi a lucrat firma italiană Ditta italiana dei Fratelli Giachetti cu 300 de oameni*[368]*.*

Curând norii sau retras spre marea cea mare şi licărul razelor călduţe, apărute între crengile copacilor, făcură ploaia uitată. Închide ochii fată dragă şi gândeşte-te la ceva frumos, uită răutatea lumii… Nu-i aşa că viaţa-ţi surâde? O chitară, cu strunele abia ciupite, acompania melodios, cu sunet grav, un trubadur talentat, pe

[366] Anastasie Iordache, *Sub zodia Stroussberg*. *Viaţa politică din România între 1871-1878*, Editura Globus, Bucureşti, 1991, passim; Dan Berindei, Societatea românească în vremea lui Carol I (1866-1876), Editura Militară, Bucureşti, 1992, p. 32, 66, 167-169, 171; Ion Bulei, *O istorie a românilor*, Editura Meronia, Bucureşti, 2004, p. 104-105.

[367] Mario Arpea, *Alle origini dell'emigrazione abruzzesi. La vicenda dell'altipiano delle Rocche, Quaderni di Affari sociali internazionali,* vol. 16, Franco Angelli Editore, Milano, 1987, p. 28.

[368] Alina Dorojan, L'emigrazione italiana nelle terre romene (1861-1916), p. 75.

cheiul măturat de rafale înverşunate de vânt: „De cîte ori pe înserat/În târgul mic te-am aşteptat,/ Când tremurând, că n-o să vii,/Umblam pe străzile pustii?!…/Se înnsera - şi-n cîte-o poartă/Pica domol o floare moartă,/Ce risipea un stins parfum/De liliac sau de salcâm./ Prin case albe, cu zorele,/ Clipea o lampă sub perdele/Şi răsuna un vechi pian/Prin vălul serii, sub castan./O ceaţă cobora uşor,/ Simţeam în suflet un fior,/Iar lampagiu-n cap de uliţi/ Prindea o stea în vârf de suliţi/Şi se pierdea cu pasul rar/ Prin pâcla serii, pe trotuar,/Când eu pândeam, ca şi-alte dăţi,/Pe-acelaşi drum să te arăţi./ Treceam pe gânduri, fără zor,/Plângea un greier prin mohor/Şi peste pomi domol cădea,/A nopţii tainică perdea./Când te iveai, într-un târziu,/ Prin târgul ce dormea pustiu,/Părea că pomii toţi sunt plini/De flori, de cântec şi lumini.”[369]

Şcoala Normală Coctache Negri de pe strada Brăilei

Este un oraş halucinant, îşi zise, plin de lumea tainică a orientului, în care oamenii se mişcă toţi cu o rapiditate fantastică, pe jos sau cu trăsuri, călări, zgomotos, cu hărmălaia portului, a docherilor şi a căruţelor, cu oameni înjurând mult şi frenetic, cu înţepături iuţi de cuţit, dătător de dureri de cap şi senzaţii de extaz.

E mic şi strâmt, dar pare câteodată aruncat dincolo de misterioasa Kara Deniz (Marea Neagră), este infinit. Străzile se înfundă în câte o uşă mai viu colorată, de prăvălie sau biserică, sunt multe străzi după modelul turcesc, sunt cam înguste şi întortocheate, cele mai multe pietruite cu piatră de râu, tocită de roţile căruţelor şi trăsurilor timp de secole, au peste tot această efigie a timpului scurs, te uiţi temător în jur, aşteptând năvala sălbatecă a tătarilor.

Oameni înegriţi de soare, praf şi oboseala căratului la saci în docuri, beau un „cocârţ” de rachiu, un ţoi de ţuică trasă de două ori, de cireşe amare, prin dughene

[369] *Romanţă*, poezie de Miron Radu Paraschivescu din *Cântice ţigăneşti* (1941).

dosnice şi mohorâte şi aşteaptă tăcuţi musacaua preparată din măruntaie de oaie, îngânând pierduţi frânturi duioase de cântece, care le răscolesc bucuriile mute.

Galaţiul poate fi descris ca un oraş despre ceea ce nu e deloc la vedere, la prima luare de contact aşa pare, un oraş despre ceea ce este ascuns şi bine dosit în spatele uşilor de stejar, despre ceea ce nu este indicat pe nici o hartă şi există totuşi pe străzi, străzi multe care nu au nici un nume, ceva de neimaginat în ţara lui, părea un joc continuu de imaginaţie, aici se comfruntau experienţele de milenii ale mai multor lumi.

Dacă veţi ajunge vreodată în drumurile vieţii voastre pe cheiurile Dunării, aici, la Galaţi, vă sfătuiesc să îndrăzniţi să intraţi dincolo de uşile de stejar, ferecate cu găitane de fier forjat. O să vedeți expozii de comportamente paradisiace, nemaivăzute, incredibile, tehnici orientale ale pasiunii şi ale desnădejdii.

Sunt smne ale iubirii pătrunzătoare sau ale comediei irezistibile, toate jucate firesc şi calm pe caldarâmul străzii, în pieţele de tip bazar sau în fastuasele curţi ale paşalelor, ochii scânteind mocnit pe sub buclele turbanului alb sau în zbaterea pălăriilor pendulând între nas şi ceafă, apoi temenelele şirete şi nesfârşite, limba subțire puțin strecurată printre dinţi de bucuria negoţului încheiat, şuşaneaua, tămâierea de ducă-se pe pustii…

Recitesc de curând o mică agendă în care notasem, desigur aflat într-un moment de extaz, scene de teatru din cel mai autentic. Era un Paşte, cu parfumuri de primăvară şi o linişte în care trebuie spus că totul îmi era pe plac. Îmi amintesc cu plăcere de relatarea lui Aurel Cioran (fratele lui Emil Cioran), despre un ţăran din Răşinari care ziua lucra la joagăr în pădure, iar seara citea Schopenhauer.

El se întreba nelămurit ce resorturi interioare și ciudate îl puteau determina pe acest om să aibă asemenea preocupări rare şi contrastante. Probabil că întâlnirea aceasta în afinităţi, naturală, înnăscută, face explicabilă alăturarea. Universul zilnic al Galaţiului este o lume de o senzorialitate fascinantă, este o lume multicolor colorată şi exotică.

Peste tot, la fiecare colţişor de stradă sau de tarabă din pieţile oraşului găseşti zarnacadele, mătăsuri, Shiraz, peruzele, Ispahan, salbe, tipsii de smalţ, cutii de aur şi argint, perne de catifea, potire de alabastru, opium, liliac persan, caravangii. În „Cele Opt Raiuri” ale Marthei Bibescu[370] există scena încântătoare de negoţ

[370] Scriitorul şi istoricul Ion Mitican portretizează magistral familia Martei Bibescu: „Printre figurile Iaşilor de pe la 1893-1894, care uneori putea fi văzut trecând pe strada Arcu, era un bătrân înalt, elegant, cu barbă ascuţită, frac, joben şi lavalieră, însoţind o fetiţă de vreo 7-8 ani şi arătându-i volubil, în stânga şi-n dreapta, zidirile din cale. Vorbeau în limba franceză. Mulţi dintre cei care îi întâlneau îl salutau cu mare respect, iar acelora care se opreau bătrânul le prezenta companioana, spunând cu gravitate şi mare bucurie: „Nepoata mea, Martha, Fenixul

Mavrocordaţilor". Cei doi, bătrânul şi mica lui zână, ieşeau şi intrau dintr-o zidire veche, scundă şi cu fronton moldovenesc (cum încă se vede şi acum), situată în dreapta străduţei Gându, ulicioara ce se strecura odinioară pe sub zidurile clădirii Academiei Mihăilene. Casa era a şambelanului regal Alexandru C. Mavrocordat, în preajma căruia mai trăiau şi alţi Mavrocordaţi pomeniţi de contemporanul lor, Rudolf Suţu, în volumul „*Iaşii de odinioară*": „Pe lângă Alexandru Mavrocordat, fostul mareşal al Palatului, care locuia în casele sale din str. Gându, alături de Cinema „Elisabeta" de astăzi, şi fratele său, hatmanul Neculai Mavrocordat, care locuia în strada Săulescu, tot în aceeaşi stradă, puţin mai la vale, şedea şi vărul lor primar, Dumitrachi Mavrocordat, în frumoasele sale case restaurate şi având o grădină din cele mai mari şi mai bine îngrijite din laşi." Aşadar, pe ulicioara Gându, în ograda cu numărul 7, locuia, pe la 1900, şi D. D. Mavrocordat. Bărbat impozant, educat la Paris şi adânc pătruns de simţul onoarei şi al dreptăţii, ofiţerul Alexandru C. Mavrocordat fusese ales şambelan al domnitorului Carol I, motiv ca să locuiască mai mulţi ani în Bucureşti, pe care a părăsit-o odată cu postul, în urma neînţelegerilor cu Ion Brătianu, şeful guvernului, pe seama unei legi pe care Mavrocordat spusese regelui să n-o promulge. Întorcându-se acasă, s-a ocupat intens cu creşterea cailor de rasă pentru curse, petrecând multă vreme în manejul construit în curte, dânsul fiind unul dintre creatorii şi animatorii Jockey Clubului (1876).Pentru antrenarea cailor a chemat un celebru jocheu, Jean Mulder, poreclit Cheval, fost angajat al unui circ, numit apoi şef al grajdurilor domnitorului Mihalache Sturza, şi rămas fără ocupaţie după plecarea domnitorului. Excelent călăreţ, acesta antrena caii şi dădea lecţii de echitaţie amatorilor care veneau duminicile şi sărbătorile să închirieze murgii de la manej, spre a face plimbări şi cavalcade pe Copou, sub privigherea sa. Manejul se înfiinţase aici (celebrul manej din uliţa Gându) şi fiindcă, pe colţul străzilor Gându şi Arcu, era locanta lui Gherşin Horn, un fel de club, unde se întâlneau crescătorii de cai. Alexandru Mavrocordat era şi vestit crescător de câini de vânătoare, tovarăşii săi de nădejde la escapadele vânătoreşti, distracţii de seamă ale boierilor de pe vremuri, când dealurile erau pline de păduri în care foiau lupi, urşi, râşi, vulpi şi alte jivine, ce luau mare tribut gospodăriilor ţărăneşti. Căsătorit cu o domnişoară, Elisa Millo, de origine franceză, aceasta i-a născut cinci băieţi şi o fată, Smaragda, dezmierdată Emma, pe care i-a crescut la Paris, lăsând „Ursul", cum era poreclit Mavrocordat, să vieţuiască mai mult singur, sălbătăcit la moşii, preocupat de cultura pământului şi de activităţile sale cabaline şi canine. Atunci când îl prindea dorul de familie trăgea câte o raită la Paris şi se întorcea iar la treburile sale din Moldova, cumpărând moşii şi vânzându-le, precum în 1891, când a avut un proces cu fraţii Rosetti Bălănescu, cărora le-a dat o moşie şi cu care se răfuia la Tribunal pe seama banilor. Crescând fata şi apropiindu-se vremea măritişului (la vreo 18 ani) şi auzind că-i da târcoale un tânăr francez, pentru a o nu înstrăina, a plecat valvârtej la Paris, de unde a adus-o acasă, provocându-i mare supărare şi gânduri întunecate. După un timp, tatăl i-a spus că va cunoaşte la manej pe un tânăr bucureştean, cu care urma a se căsători. „Dar nici nu-l cunosc" ar fi spus fata crescută în libertăţile societăţii pariziene şi decepţionată de mentalităţile Orientului. „Îl cunosc eu şi e de ajuns", ar fi răspuns tatăl. Pe vremea aceea, sentimentele având puţină importanţă, căsătoria multor tineri, şi mai cu seamă a fetelor, făcându-se adesea pe bază de zestre şi stare materială, la 20 ianuarie 1880, într-o zi cu ger de crăpau pietrele şi îngheţau nuntaşii în manej, Smaragda, sau Emma, fiica lui Alexandru Mavrocordat, s-a măritat cu tânărul bucureştean Ioan Lahovari, din familia renumită ce avea să dădea ţării oameni de cultură şi înalţi dregători. Spre norocul fetei, soţul ales de părinte era manierat şi instruit la Paris şi avea să lucreze mulţi ani în diplomaţie şi în diferite funcţii ministeriale din capitală. La Bucureşti s-a născut, în 28 ianuarie 1886, a doua lor fiică, Martha, după Jeanne, în 1882, şi George, în 1884. La naşterea Marthei, familia locuia în casa Cantacuzino, pe Calea Victoriei. Familia fiind plecată adesea în străinătate, Martha rămânea la bunicul sau, la

Baloteşti, unde trăia un unchi. Acolo şi-a făurit o viaţă singulară sub aripa bunicului, de care s-a ataşat din primul moment. Mama sa, obişnuită cu fraţii de acasă, dorind să aibă mai mulţi băieţi, mai ales că unicul fiu, George, se pierdea, mai născuse două fete şi se comporta cu Martha mai rece, lăsând-o pe seama tatălui şi a bunicului de la Iaşi. „Cel din urmă a fost un zeu pentru nepoata lui care, din clipa când a început să înţeleagă, l-a ascultat ca pe un oracol. Prinţul Alexandru Mavrocordat avusese, de altfel, grijă să se poarte cu ea de la egal la egal, cel mai bun mijloc de a-i stimula inteligenţa" (Chislain de Diesbach, „*Prinţesa Bibescu, Ultima Orhidee*"). „El m-a învăţat", scria Martha mai târziu, „să nu accept niciodată o idee preconceptă, să cercetez totul de la început, într-un spirit nou şi cu încrederea absolută că posed puterea şi dreptul de a sfărâma o judecată ca să caut adevărul." Şcolită la Paris, Martha învăţase din copilărie limbile franceză, germană şi engleză, un rol de seamă în educaţia ei având bunicul, care se ocupa de pregătirea multilaterală a nepoatei, supunând-o la examinări regulate şi verificându-i caietul de scris să fie „fără ştersături, pete, ezitări sau greşeli." El o învăţase să citească, observând că scria literele, dar nu ştia să le folosească. Cum avea să măr turisească peste ani Martha, bunicul i-a arătat că istoria „scrisă mai ales de învingători este un machiaj al adevărului". Graţie bătrânului aristocratm adânc şi pasionat cunoscător al culturii greceşti şi franceze, Martha şi-a însuşit o bogată cultură, Fenixul Mavrocordaţilor, semnul heraldic, devenind semnul existenţei sale, mărturisind totdeauna că de la bunic a luat nobleţa istorică a Mavrocordaţilor, iar de la părintele său, Ioan Lahovari, la fel de erudit, simţământul patriotic şi cultura românească. (...) Rămânând cu mama la Paris şi atunci când părintele era la Bucureşti ca ministru al Agriculturii şi al Externelor, mergeau la Biarritz - celebra staţiune din sudul Franţei, unde se întâlnea Europa aristocratică, inclusiv vestite ieşence şi bucureştence. Acolo venea regina Natalia, soţia lui Milan Obrenovici (regele Serbiei), şi nepoata cucoanei ieşencei Marghioliţa Roznovanu. Fiind rude, Martha o numea pe Natalia „Mătuşa mea, regina…" Cu dânsa se afla uneori fiul ei, Alexandru, ales rege al Serbiei, după Milan. Natalia îl aştepta făcând binefaceri şi bucurându-se să o aibă alături pe Martha, ca pe o soră de la Iaşi. La Biarritz venea şi mătuşa Marthei, Eugenia Mavrocordat (fostă Drossu), căsătorită mai întâi cu Emil Mavrocordat (fratele mamei Emma), şi apoi cu Jean Bonnardel. O telegramă a adus, într-o zi, vestea că bunicul de la Iaşi era bolnav şi apoi alta că a decedat, eveniment care a cutremurat-o pe Martha, dar nu şi pe mama ei şi pe mătuşa Eugenia, care prinse fiind de moravurile apusene, se gândeau doar ce toalete negre să-şi facă pentru doliu. „Învăţasem să plâng în interiorul meu. De acum ştiam că n-am să-mi mai iubesc mama." Copila de 9 ani a petrecut cele trei zile în priveghi, cu sufletul la Iaşi, îngenunchind seara la mica icoană pe care i-o dăduse bunicul ca talisman de ajutor în clipele grele ale vieţii şi l-a condus plângând, strecurându-se nevăzută în imensul cârd de ieşeni care l-au însoţit pe drumul fără întoarcere spre cimitirul „Eternitate". Aveau să se regăsească peste ani, când tânăra scriitoare Martha Bibescu se oprea, în reculegere, lângă monumentul străjuit de bustul bunicului lângă biserică, pe care scria: „Alexandru C. Mavrocordat 1818/23 decembrie 1895." Era singur, căci bunica se pierduse, înstrăinată, prin 1894. Venită în ţară, pe la 12 ani a intrat în anturajul curţii regale, în preajma reginei Elisabeta, a principesei Maria şi a principelui Ferdinand. Mai târziu, la un bal în palatul Ştirbei, l-a cunoscut pe prinţul George Valentin Bibescu, tânăr sportiv automobilist, cu care s-a logodit în octombrie 1901, când avea doar vreo 15 ani, peste un an urmând căsătoria, la 21 iunie 1902, într-o biserică goală, familia Bibescu aflându-se în doliu, după decesul părintelui soţului. Mireasa, de o frumuseţe rară, cu ochi mari, languroşi, i-a uimit pe nuntaşi. Tinerii au locuit apoi la Posada, lângă Comarnic, unde familia avea şi o fabrica de ciment, la 27 august 1903 venind pe lume şi fiica lor, Valentina. Fire sensibilă, cu sufletul muncit de răzvrătiri, dureri şi decepţii, Martha a început să scrie. A publicat astfel, la Paris, în limba franceză, cartea „*Cele opt raiuri*" (1908) şi apoi un lung şir de 31 de volume cu numele său, plus altele sub

persan, desprinsă parcă din Şeherazada, este parcă una cinematografică, ca-n hrubele lui Ali Baba, este parfumată cu anason şi pelin, este comică.

Strada Domnească cu casa Max Ausnit. Născut la Galaţi la 14 februarie 1888 şi decedat la 72 de ani, în Statele Unite, Max Ausnit a continuat o tradiţie de familie, tatăl său, Osias Ausnit, fiind proprietarul unei fabrici pe care o fondase în anul 1875. Fiul său a întemeiat, în 1910, o fabrică de cuie şi sârmă, tot la Galaţi, iar în anii următori s-a asociat cu o firmă londoneză pentru a înfiinţa o fabrică de tablă zincată, cu un capital de 75.000 de lire sterline. După primul război mondial, împreună cu fratele său, Edgar Ausnit, a constituit grupul Titan-Nădrag-Călan, incluzând şi uzinele din Oţelu Roşu şi Galaţi. Grupul avea să atingă, în 1940, un capital social de 520 de milioane de lei. Ausnit a părăsit România în 1946 şi s-a stabilit la New-York, unde a murit în anul 1957, la vârsta de 68 de ani. În data de 18 iunie 1948, la o săptămână după ce în România fusese adoptată Legea naţionalizării, Max Ausnit înregistra, la New York, ultimul său testament, prin care revoca toate înscrisurile cu caracter testamentar întocmite anterior. Cea mai mare parte a averii sale era lăsată fiilor săi, Steven şi Eugen Robert Ausnit, testamentul cuprinzând, totodată,

---

pseudonim. Între ele s-a remarcat „Izvor, ţara sălciilor“ (1923), o adevărată odă închinată, cu pioşenie şi duioşie, pământului şi ţăranului român, prefaţată cu bucurie de Mihail Sadoveanu. Urma „*La bal cu Marcel Proust*” (1928), majoritatea cărţilor sale fiind traduse în limbi de largă circulaţie. Astfel, în marele oraş Paris, apărea, nu fără răsunet, trioul feminin de scriitoare române, un grup format din contesa Brâncoveanu-Bibescu, căsătorită cu Mathieu de Noailles şi devenită scriitoarea Anna de Noailles, apoi Elena Văcărescu (fostă lectoră a reginei Elisabeta, trimisă departe pentru a-l feri de păcate pe principele Ferdinand) şi principesa Martha Bibescu, numită de admiratori „prinţesa Orientului” pentru frumuseţea, cultura, stilul de viaţă captivant şi stimulatoriu. Prinzând-o începutul primului război mondial la Londra, Martha s-a întors în ţară pe un drum lung, neprielnic unei femei, prin Norvegia, Petersburg (16 septenbriue 1916), Moscova, Kiev, Iaşi unde avea prilejul să revadă oraşul şi casa bunicului.” Din 1955 devine membră a Academiei Regale de limba şi literatura franceză din Bruxelles, în fotoliul pe care îl ocupase contesa de Noailles. Se stinge din viaţă la 28 noiembrie 1973, la Paris. Opera: *Les Huit Paradis* (Cele opt raiuri, 1908); Isvoru, *Le Pays de Saules* (*Izvor, ţara sălciilor*, 1923); Le Perroquet Vert (*Papagalul verde*, 1923); *Le destin du lord Thomson of Cardington* (*Destinul lordului Thomson*, 1927); *Au bal avec M. Proust* (*La bal cu M. Proust*, 1928); *La Vie d' une amitie* (*Viaţa unei prietenii*, 1951-1957); Le Confesseur et les poetes (*Confesorul şi poeţii*, 1970); *Echanges avec Paul Claudel* (*Corespondenţa cu Paul Claudel*, 1972).

reglementări precise cu privire la modul de administrare a acesteia. Executor testamentar a fost numit Steven Ausnit, care era, împreună cu unchiul său Edgar, curator, în condiţiile în care Eugen Robert era, la acea vreme, minor.

Spune distinsa noastră scriitoare că „În fiecare dimineaţă, slugile tăcute, acele care ne pricep doar semnele, ni-i aduc pe negustorii adunaţi din zori la poartă. Şi atunci pe terasa unde îi primesc se desfăşoară o ciudată comedie. Mai întâi, murmurul glasurilor se răspândeşte, plăcut ca admiraţia mulţimii. Zgomot mângâietor al mâinilor, mâini întinse, stofe desfăşurate, fiecare îmi cere luarea aminte, caută să-mi placă.

Aud vorbe pe care nu le înteleg şi al căror sunet este înmuiat a linguşire… Glasurile devin mai stăruitoare, mişcările feţei mai expresive. Ochii se rostogolesc în feţele lor urâte, cu bărbile înroşite de hennah. Expresia fiecărui chip caută să fie cât mai înfocată şi mai dezinteresată. Înţeleg că tactica lor este de a mă face să iau lucrurile, să le ţin în mână măcar o clipă. Ei ştiu că e mai greu să te desparţi de un lucru care ţi-a plăcut, după ce l-ai atins: e începutul stăpânirii.

Toate însuşirile obiectului se descoperă degetelor, gingaşia şi luciul fildeşului, culoarea străvezie a smalţului, greutatea şi forma metalului lucrat; cât despre plăcerile ce nasc din mânuirea stofelor, din atingerea mătăsurilor sunt foarte subtile, şi aceşti orientali vicleni se încred atunci în senzualitatea cumpărătorului. De cele mai multe ori nu se înşeală. Se face puţină linişte. Şi-au dat seama că am să vorbesc.

Cunosc dinainte înţelesul vorbelor frantuzeşti pe care le voi rosti: - Cât să vă dau pe asta? Protestările lor se ridică, întovărăşite de mişcări largi care înseamnă: - Nimic, nimic, cât vrei, aceste lucruri sunt ale tale. Totuşi. Pierd răbdarea. După puţină şovăială, cu glasul supus şi stins, ca să-mi facă plăcere, ei spun o sumă. După sfatul unui prieten persan dau numaidecat un sfert din preţul cerut. Atunci bocetele ne asurzesc. Strigăte de durere, gemete, blesteme. Se prefac că-şi smulg barba, că-şi rup hainele.

Casa lui Al. I. Cuza de pe strada Cuza vodă nr. 80

Ridicolul tragic al gesturilor începe să mă mişte. Prietenul nostru începe să le vorbească. Le propune jumătatea sfertului din suma cerută de ei. Râsete nebune urmează plânsetelor, şi iată că îi goneşte pe toţi. Salbele, tipsiile de smalţ, cingătorile, cutiile de aur şi argint, dispar într-o clipită în buzunarele murdare, în traistele îndoielnice care le aduseseră. Se grăbesc să ia cât mai repede de sub ochii noştri lucrurile de preţ.

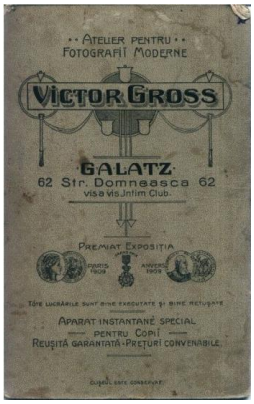
Rămân numai covoarele, lăsate zălog, prea numeroase şi prea grele ca să fie strânse în grabă.Totuşi sunt puţin dezamăgită că sărbătoarea s-a isprăvit atât de curând. Răbdare! Aflu cu bucurie că deabia începe. După zece minute se întorc, unul câte unul, ca şi cum ar caută covoarele uitate. Îşi ţin răsuflarea. Nu trebuie să ştim că au venit. Ca prin farmec, încep iară să înflorească smalţurile şi micile vase: giuvaierurile de adineaori s-au întors, nu se ştie cum, parcă fără ajutorul mâinilor care le ofereau. Se odihnesc pe perne de catifea, în potire de alabastru.

Mătăsurile cu lumini schimbătoare şi stofele moi s-au abătut pe spătarele scaunelor moi, ca un stol de păuni. Câteva cupe sunt pline cu pietre nestemate, grămezi de peruzele acum depreciate, de o varietate atât de gingaşă de culori, aproape de nedefinit… De altă parte… copci de paltoane, ori bumbi, egrete, ciucuri de mărgăritare… aşezate pe o basma de damasc. Aleg un ibric, o oglindă, o stofă şi câteva peruzele, care vor fi darurile acestei dimineţi."[371]

Poţi să remarci că vei întâlni pe aici flori proaspete doar în casele mari, sau poate numai în cele foarte mici. Trebuie să fii foarte mare, sau foarte mic, să poţi aprecia parfumul delicat şi autenticitatea unor lucruri simple, de care restul lumii s-a cam înstrăinat. În spatele porţilor acestea calme şi nepăsătoare la furiile vremurilor crude, sau ale oamenilor, este paradisul promis de profet călătorului din cartea celor „O mie şi una de nopţi": curţi largi şi răcoroase, parcele frumoase cu flori de regina nopţii, sau petunii de toate culorile, crini imenşi imperiali, brăilence în toate nuanţele movului şi rozului, albăstrele, brânduşe albe delicate de toamnă, fântâni adânci cu apă rece ca ghiaţa, lemnării sculptate meticulos, linişte, muzică, miresme îmbietoare de mâncare caldă şi vinuri rare, de bună calitate, din podgoriile renumite de pe lângă Galaţi. Și o femeie frumoasă, mereu zâmbitoare şi

[371] *Cele Opt Raiuri* (*Les Huit Paradis*), de Martha Bibescu, Editura Fundaţiei Regale pentru Literatură şi Artă, 1946. (După călătorii prin mai multe ţări ale lumii, printre care şi Persia, unde prinţul George Valentin Bibescu primeşte o însărcinare diplomatică, Martha Bibescu îşi publică, la întoarcerea în Franţa, prima sa carte*: Les Huit Paradis*, 1908, în limba franceză. Premiat în scurt timp de Academia Franceză, acest volum va deschide seria unei opere impresionante, din care nu vor lipsi romanele de inspiraţie autobiografică sau istorică, evocări ale unor personalităţi din trecut sau contemporane, note de călătorie, versuri, poeme în proză, eseuri, cugetări, corespondenţă, o serie de biografii istorice, semnate, în parte, sub pseudonimul Lucile Decaux.).

prietenoasă, vă va arăta casa şi curtea şi veţi putea privi spectacolul de culoare al Munţilor Dobrogei, atât de aproape de voi acum, de parcă oraşul ar fi construit în mijlocul lor, ori silueta superbă a Precistei, peste care atârnă, prinsă de şindrila acoperişului, istoria milenară a Galaţiului.

Unul dintre fotografii cei mai reputaţi ai Galaţiului, Victor Gross, de pe str, Domnească. nr. 62. Vis à vis era,după cum se poate citi, Intim Club.

Piaţa este înţesată de oameni şi căruţe mici, coşuri multe de răchită în care se zbate peştele abia prins, sunete şi cântece de păsărelele scoase de copii la vânzare, culori şi mirosuri de zarzavaturi cum nu mai văzuse el nicăieri, dar despre gust... nu mai vorbim, mustul, din mustăriile toamnei covurluiene adeseori lungi, care era numai ambrozie şi nectar.

O agitaţie continuă schimbă mereu peisajul tarabelor dese, căruţele pline de rodul grădinilor îşi fac loc prin furnicarul ei, căţărându-se greu pe străzile în pantă şi cu pavajul de granit alunecos şi plin de roua dimineţii. Înţelegi aşadar la un moment dat că, Galaţiul găzduieşte generos pe străzile lui două lumi total diferite, câteva veacuri întregi comprimate, intacte şi autentice, de neconfundat.

Strada Domnească şi trecuta ei strălucire şi unul din fostele sedii ale CED în Galaţi.

Pare ciudată povestea asta, este o mare de apă şi verdeaţă de deltă, care începe dintr-o dată, din buza malului lutos şi se termină tot dintr-o dată, la fel de straniu. Este nedrept şi e păcat că e aşa, pentru că nimic nu se compară cu formele şi culorile apelor mereu schimbătoare, la fiecare pală de vânt şi la fiecare pas făcut spre apus al soarelui. N-am întâlnit pe nimeni pe cheiul lucitor al portului, era dis de dimineaţă, când tocmai inspectam ancorele şi parâmele vasului, după furtuna continuă, surdă şi neobosită a nopţii trecute.

Doar un copil a răsărit din senin într-o lotcă şi mi-a vândut, la un preţ mic, foarte generos, raci proaspeţi, bibani borţoşi şi înotătoarele zburlite, cegă cu botul alungit întrebător şi sabiţă alburie grasă, lucind din solzii foarte mici în pale fugare de raze albăstrui, adăugând apoi încă un castron plin ochi de scrumbie albastră, abia intrată pe Dunăre, asta de la el, „să-şi facă domnul o saramură cu ardei iuţi şi sos de roşii cu cimbru şi salvie, piper macinat, plăcut mirositorul măghiran, cu boabe de enibahar mărunţite, chimen, foi de dafin, coriandru măcinat, ca să nu mai uite domnul Galaţiul nostru niciodată."

L-am întrebat cum îl cheamă? Îl chema Ion, ca pe aproape toţi băieţii din acest loc fermecător. Pescăruşi mulţi cenuşii nenumăraţi poposeau în pâlcuri zgomotoase, la adăpostul carenenei vasului legănat în parâme, unde după o scurtă ciondăneală, hotărau brusc să zboare iară, înfruntând elegant tăria furtunii care se apropia.

Îşi aminti mai multe încercări de a schiţa măreţia albatrosului şi alese una, mai aproape de sufletul chinuit mereu de singurătate: „Când dintre pomi spre mare se răsucise vântul,/Şi-n catifeaua umbrei nisipul amorţea,/L-a scos un val afară cu grija aşezându-l/Pe-un cimitir de scoici ce strălucea./La marginea vieţii clocotitoare-a mării/Sta nefiresc de ţeapăn, trufaş, însă răpus./Priveşte încă parcă talazurile zării/ Cu gâtul galeş îndoit în sus./ Murdare şi sărate-s aripile-i deschise,/ Furtuna ce-l izbise îi cântă-un surd prohod/Lucesc multicolore în juru-i scoici ucise/Al căror miez căldurile îl rod./De valuri aruncate pe ţărmul sec şi tare/ Muriră fără luptă sclipind acum bogat,/Le tulbura lumina lor albă, orbitoare,/ Aripa lui cu mal întunecat./ Deasupra ţipă-n aer dansând în salturi bruşte,/ Sfidând nemărginirea, un tânăr pescăruş./ Războinicul furtunii zvârlit între moluşte/ Răsfrânge-n ochiu-i stins un nou urcuş./Când se-nteţeşte briza aripa-i se-nfioară/Şi, renviat o clipă de-un nevăzut îndemn,/Îţi pare că zbura-va din nou, ultima oară,/Spre-un cimitir mai sobru şi mai demn."[372]

Se înălţau într-un zbor amplu, sub cupola cerului plin de nori fumurii, legănaţi ireal într-un tango lent, unul fantastic şi măreţ, peste valurile verzui, priveau lumea aceasta a oamenilor, cu detaşare, ca nişte zeităţi. Fiecare dintre noi

[372] *Albatrosul ucis*, Nicolae Labiș

este, întradevăr, o idee a albatrosului curajos, cel care pluteşte nepăsător peste furtunile lumii... o nesfîrşită idee de libertate pură, libertatea propriei tale libertăţi, fără îngrădiri prosteşti, fără prejudecăţi mioape, acea libertate a riscului asumat, în beneficiul lumii risipite sub aripile lor libere, tocmai ca o condiţie a existenţei ei, a libertăţii şi a lumii dorite libere...

Strada Domnească şi casa Macri, sau casa cu orgă. În această casă şi în cea a pictorului Nicolae Mantu de pe stada Cuza Vodă a concertat de mai multe ori la Galaţi, acompaniat de magistratu Menelaos Mantu, marele compozitor român George Enescu. Primul concert este semnalat în 1909, dat în folosul societatii de binefacere „Furnica", al doilea în 1912, când compozitorul a întreprins un turneu prin tara în vederea crearii fondurilor necesare instituirii premiului national „George Enescu". Au urmat alte concerte în 1918 (pentru copiii sărmani şi soldaţii care făcuseră România Mare), 1923, 1926, 1930 si 1937. Ultimul descendent al familiei lui George Enescu, care mai poartă încă numele celebrului compozitor, trăia în 1999 la Galaţi într-un apartament cu două camere. Eugenia Enescu, nepoata muzicianului, a fost profesoară de limba italiană şi germană, iar după ce a ieşit la pensie s-a retras la Galaţi, pentru că aici locuiau singurele rude pe care le mai avea. Născută într-o familie înstărită din Dorohoi, ea şi-a petrecut anii tinereţii la moşia părintească, unde George Enescu venea adeseori pentru a-şi vizita rudele. Ea este legată de compozitor prin tatăl său, Ilie, văr primar cu George Enescu şi care a petrecut mult timp în compania muzicianului, la moşia din Liveni. „Eram prin liceu când l-am cunoscut pe unchiul meu. El venise la moşie să termine opera Oedip. Spunea că în casa părintească îşi aduna cel mai bine gândurile. Până când a plecat definitiv din ţară, în 1947, ne-am mai întâlnit doar de câteva ori, la intervale destul de mari de timp. N-aş putea să spun că relaţiile dintre noi erau foarte afectuoase, însă unchiul meu era un om bun, retras, care se purta frumos cu toată lumea", povesteşte Eugenia Enescu. „Badia Costache (tatăl compozitorului) şi-a dat seama ca băiatul ar avea ceva talent şi l-a dat pe lângă un lăutar din Dorohoi, Nicolae Chiorul, care i-a dat primele lecţii de vioară. Avea vreo şapte ani pe atunci. Apoi, taică-său l-a trimis să studieze la Iaşi cu Eduard Caudella şi mai târziu în străinătate." După ce a ieşit la pensie, în 1973, ultima descendentă a familiei Enescu s-a mutat la Galaţi, oraşul în care locuiau singurele rude care îi mai rămăseseră, sora şi cumnatul. Fiica de moşier crescută cu servitori trăieşte acum într-un apartament cu două camere, înconjurată de cărţile şi de muzica ce-i mai alină singurătatea. „Imi plac foarte mult Ravel, Massini, Bethoven, dar cea mai apropiată sufletului meu este partea tragică din opera Oedip, de George Enescu. Este emotionantă", afirmă Eugenia. Femeia spune că între rudele ei a existat întotdeauna un soi de legătură stranie, un fir al destinului care, pe alocuri, s-a întretăiat. Convingerea i-a fost întărită la moartea fratelui sau, Dumitru Enescu, care s-a stins pe 5 mai

1955. „La aceeaşi oră, în aceeaşi zi, lună şi an a murit la Paris şi George Enescu. Aveam doi morţi în familie şi nu ştiam pe care să-l plângem mai întâi”.

Şi zborul perfect este numai un pas, foarte mic dealtfel, dar totuşi este un pas important, poate făcut tocmai în direcţia exprimării adevăratei noastre naturi, aceea care aspiră spre libertatea zborului. Trebuie doar să înlăturăm în viaţă tot ce ne poate uneori limita, tot ce frânge elanul fraged al zborului maiestuos, acel corolar al visului aripilor, care se arcuiesc neîncetat şi care nu mai sunt frânte, a îndrăznelii de a vrea.

El este albatrosul frumuseţii visului omenesc ce se naşte, urmat de îndrăzneala realizării lui, pentru acest agil pescaruş zborul este totul, nu hrana care-l face mai greu. El doreşte zborul mai mult decât orice pe lume. Fusese invitat zilele trecute la un bistrou local, dincolo de zona docurilor, pe Uliţa de priveală, dacă-şi mai aducea bine aminte denumirea curioasei străzi, din care se ramifica la dreapta o interesantă străduţă sub formă de scară veche de piatră tare roasă, numită și Vadul Negroponte, paradisul gâzelor care zburau primăvara din malul râpei. O casă din piatră de granit, cu etaj, străjuia colţul străzii, rezemată parcă de un imens stejar, la parter era barul cochet, cu tablouri în culori foarte vii, cu peisaje de deltă şi chipuri de oameni trăgând de năvoade. Interesante!

La mansardă era bistroul, simplu, drăguţ şi curat. Iar crengile copacului înconjurau mansarda şi aproape credeai că eşti într-o căsuţă mică, suspendată undeva sus, într-un copac imens. Strada era aproape, dar zgomotul ei era insesizabil, nu deranja deloc. Pentru copii sunt hamace, în care ei se leagănă necontenit, cu tot cu visele lor, în acordurile pianului vrăjit de degeţele delicate de fată şi gândul li se furişează prin frunzarul verde, după mure.

Interesante erau şi băuturile specifice locului: limonadă cu mentă, limonadă cu zmeură, suc de caise, sau de soc, compoturi din toate fructele (mai sunt şi altele), iar de mâncare era: supă cremă de broccoli, ruladă de pui în crustă de cartofi prăjiţi, ori tartă cu mascarpone şi amaretti, toate delicioase. Deabia acum putea el compara bucătăria franceză cu cea locală.

Pentru deschiderea poftei de mâncare aveai la început pe masă câteva feliuţe de pâine prăjita şi uscată, cu pastă de roşii (zdrobite) şi cu usturoi, apoi platouri cu crabi şi rondele de sepie pane; în scurt timp ele au fost înlocuite cu alte minunăţii... apoi a venit un fel de tocăniţă de văcuţă, cu cartofi copţi la cuptor.

După care a urmat combinaţii dintre bucătăria locală şi cea franceză: „Medalioane de Monk sote, alături cu fructe de mare şi sos de şofran”, „File de barbun sote cu strudel de anghinare”, ori „Duet de file de vită şi ficat de gâscă în sos natural”, „Zabbayone et Champagne”, „Scoici Saint-Jacques, servite cu mousse de conopida şi caviar”, sunt doar câteva din preparatele întâlnite aici. A

fost în cele din urmă rândul desertului copios. Mousse de chocolat, plăcintă cu brânză dulce, migdale şi stafide, iar la sfârşit (finit coronat opus - sfârşitul încoronează opera), baclavale cu nucă, o cremă groasă de zahăr caramel. Cu greu am convins-o să intre şi ea printre celelalte bunătaţi, care aşteptau răbdătoare: baclavale cu fistic, cu rahat mentolat, plăcintă de bostan sau de nuci, torturi de toate soiurile şi culorile...

În Galaţi se dezvolta ulterior adoptării libertăţilor de navigaţie pe Dunăre instituite prin Tratatul de la Adrianopol din 1829, şi fondării consulatului sard de la Galaţi în 1833, ca şi a vice consulatului din Brăila 1838[373]*. După ce s-au pus bazele unui regim porto-franco– la Brăila în 1836 şi la Galaţi în 1837, câteva societăţi comerciale, în special genoveze, dintre care amintim Casa Pedemonte*[374]*, Casa Fanciotti şi Casa Biga e Lamberti, cu sediul la Galaţi şi filiale la Brăila, au ocupat o poziţie importantă în activitatea de export şi import ale celor două porturi dunărene cu principalele porturi italiene şi altele europene. Deseori vasele italiene au vizat transportul de cereale, care reprezenta de altfel componenta principală a exportului Moldovei, realizat prin intermediul unicului port, cel de la Galaţi, unde alături de Sardinia, principalele exponente ale comerţului de cereale au fost Anglia, Franţa, Turcia şi Austria. La construcţia liniei ferate Galaţi-Bârlad şi staţia de pietriş de la Iveşti, jud. Galaţi a lucrat firma italiană Curti e Mattioli cu 160*

[373] Dimitrie Bodin, Politica economică a Regatului Sardiniei în Marea Neagră şi pe Dunăre în legătură cu Principatele Române, extras din „*Revista Istorică Română*", vol. IX, an 1939, Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1940, p. 3-30; Constantin Ardeleanu, *Alcune notizie riguardanti la navigazione e il commercio degli Stati italiani preunitari alla foce del Danubio (1829 - 1856)*, în *L'Italia e l'Europa centro-orientale attraverso i secoli. Miscellanea di studi di storia politica-diplomatica, economica e dei rapporti culturali*, a cura di Cristian Luca, Gianluca Masi e Andrea Piccardi, *Brăila-Venezia*, Museo di Brăila-Istros Editrice, 2004, pp. 393-404; Idem, *La comunità italiana nella città portuale di Galaţi nel periodo del Risorgimento (1830-1856)*, în *Unità italiana e mondo adriaticodanubiano*, a cura di Gizella Nemeth, Adriano Papo, Luglio Editore, s.l., 2012, p. 65-78; Roberto Scagno, Paolo Tomasella, Corina Tucu, *Veneti in Romania*, (a cura di R. Scagno), Longo Editore Ravenna e Regione del Veneto, Ravenna, 2008, p. 10

[374] Vezi Raluca Tomi, *Historie de la Maison de commerce Pedemonte et fils*, în „*Historical Yearbook*", Bucureşti, vol. III, 2006, p. 111-134.

oameni (Alina Dorojan, L'emigrazione italiana nelle terre romene (1861-1916, p. 75); Firma Hirsch la linia ferată Galaţi-Bârlad cu120 oameni; firmele Grünbaum cu 98 oameni la drumuri în Galaţi, firma italiană Vincenzo Lapenna cu 22 oameni la drumuri în Galaţi, Fratelli Camiz cu 700 oameni la lucrări de purificarea apei, în fabrici, construcţii de drumuri, docuri şi căi ferate, Ferruccio Ferrero cu 118 oameni pentru lucrări publice, lucrări de terasament, prelucare blocuri de piatră, cariere de piatră, mine. Lucrările de canalizare în Galaţi s-au făcut cu firma inginerului Ştefănescu, cazărmile cu Societatea Isvoreanu şi Joanescu (idem; vezi „Bollettino del Ministero degli Affari Esteri", 1898, p. 199-200). În ianuarie 1897, firmei Fratelli Giachetti i se alocau 750.000 franci pentru lucrările de terasament şi amplasarea marcajelor pe linia ferată Galaţi-Bârlad, pe porţiunea Bârlad – tunelul Bereşti; în februarie 1897, pe aceeaşi linie ferată, porţiunii Galaţi-Tg. Bujor îi era alocată suma de 700.000 franci pentru construirea gărilor şi a altor stabilimente de către firma Curti e Mattioli[375].

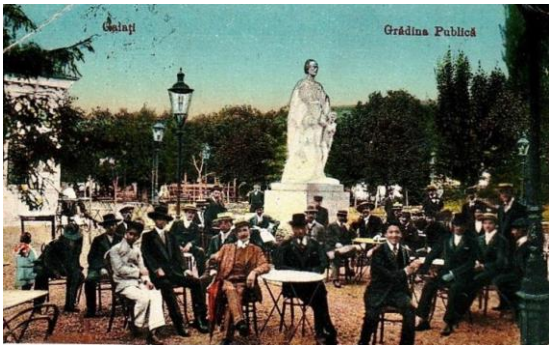
Bistrourile portului dunărean erau pline de familiile celor care, fie plecau, fie veneau acasă de pe apele nu întotdeauna prietenoase, ape care le aduceau de obicei acasă pe cei dragi, dar care de atâtea ori uitau să mai facă acest lucru şi aduceau doar o bocceluţă, cu ultimile lucruri ale celor dispăruţi în fundul apelor lumii, sau un portofel cu câţiva dolari şi câteva fotografii îngălbenite, păstrate pe mare lângă inima lor caldă. În scurgerea severă a timpului aceste meleaguri au fost martore mute la multe evenimente. Puţine au fost petrecute sub autoritatea maximei „Nihil sine Deo"! Cele mai multe au fost pustiiri repezi, au fost lungi vaiete însângerate, copii sfârtecaţi de hoardele de nogai cruzi, atacuri iuţi de pâlcuri nomade, ori colbul prevestitor al nenorocirilor ce se abăteau peste ţară, pulberea ridicată de la caii ce purtau în şaua de aur, cu scări de lemn fiert, turbanele preafericiţilor sultani, în goana continuă de a umple pântecul nesătul al imperiilor, toate pierite în pulberea timpului copleşitor. Câte vieţi s-au distrus astfel şi câte s-au născut pe luciul lor înşelător! Cine le mai ştie oare azi?

Poate de aceia se cântă aici, de secole, în acordurile unei armonici cu burduful spart şi sunet gâjâit, un cântec sfâşietor, cântat parcă de un cor antic, lăsat de zei pe ţărmul marmorat al Dunării albastre, un cântec mângâind sufletul trist al oamenilor, suflet ca pe o creastă de val biciuită de Crivăţ şi gerul cumplit, nemilos al stepei, creastă mângâiată şi ea de aripa albatrosului, ce înfruntă nepăsător şi maiestos zi de zi, aparent neobosit, moartea, asumându-şi destinul: „Trişti şi negrii rămân norii,/Hai Dunărea mea,/Toamna, când pleacă cocorii,/De cum se revarsă zorii,/Hai Dunărea mea!/ Cât eşti Dunăre de mare,/Hai Dunărea mea,/Tu curgi liniştită-n vale,/Şi n-ai nici o supărare/Şi n-ai nici o supărare…/Hai Dunărea mea!/Doar inima mea se frânge,/ Hai Dunărea mea,/ Focul nu mi-l poate stinge,/ Focul nu mi-l poate stinge,/Hai Dunărea mea!/ C-am avut un puişoor,/Hai

[375] Giulio Tesi, *Immigrazione italiana nel distretto consolare di Galatz*, în „*Boll. MAE*", 1898, p. 199-201.

Dunărea mea,/C-am avut un puişoor…/Şi de el mi-i tare door,/ Şi de el mi-i tare door.../Hai Dunărea mea…”

Era un cântec ca un balsam pentru inima lor, este minunat să trăieşti în lumea poveştilor. Într-un loc viran până în zare, plin de păpuriş, din Bădălanul Galaţiului copilăriei mele, poate fi văzut adeseori un marangoz gălăţean adevărat, este nenea Jan Panaite, un om înalt de 1,90 m, numai vână şi fibră, cu faţa arsă de soare şi vânt, cu mâna cât un baros de cinci kg, aspru la vorbă, omul afacerilor imediate şi definitive, dar cu suflet de copil trist, pare un artist al lotcii şi poate al Dunării, un îndrăgostit de breslele portului de altădată şi de tot ce înseamnă arta complicată şi forţa de-a înfunta pericolul din marinărie.

Parcul Municipal şi statuia lui Mihai Eminescu

Nenea Jan este poate ultimul vrăjitor de suflete de marinar cocoţat pe covertă, cu ochii la arborada vasului, dar cu mâna mângâind lemnul corăbiei ca şi timona ei cea izbăvitoare, iar cu sufletul zdrobit depănând mereu poveştile apelor, în ochi îi mai licăreşte, când şi când, amintirea unui prieten dispărut, doar el este cel care mai ştie pe aici secretul cel sacru, prin care lemnul mort, vrăjit de sufletul apei, se transformă în barcă vie, doar el mai doarme noaptea pe Dunăre în lotca ca o ştiucă, legănat de valuri şi aduceri aminte, numai el mai visează şi azi la Dunărea copilăriei lui aspre.

Trupurile uriaşe ale bărcilor par ca nişte superbe fiinţe în devenire, odihnindu-se tolănite leneş pe câteva braţe de stuf şi papură, înainte de a prinde viaţă şi a despica hotărâte val după val. Unele lotci stau de zile întregi pe cheul pustiu şi sunt cu coastele în sus, altele sunt culcate pe-o rână în rogozul movaliu și uscat al bălţii, altele sunt acoperite deja cu un lemn auriu abia prelucrat şi date cu lac, iar altele sunt vopsite mai abundent cu catranul negru şi puturos, plutind într-un straniu miros înţepător.

Portul Docuri cu vapoare la încărcare. Prezent în această zona încă din 1815, odată cu anexarea portului Genova de către Regatul Piemontez, comerţul genovez cunoaştea o oarecare dezvoltare după 1829, în oraşele de la gurile Dunării, Galaţi şi Brăila. Potenţialul economic al acestor porturi bine speculat de navele italiene şi dorinţa Sardiniei de a fi liberă să facă comerţ pe cont propriu atrag după sine fondarea consulatului sard de la Galaţi, la 11 mai 1833, şi a viceconsulatului de la Brăila, la 7 mai 1838[376]*.Dubla alegere a domnitorului Ioan Alexandru Cuza a fost imediat recunoscută de Guvernul sard, care în mai 1859 îl trimitea pe cavalerul Annibale Strambio drept consul general la Bucureşti şi pe Luigi Leardi, consul la Galaţi*[377]*. Birourile diplomatice sarde începând cu 1859, apoi italiene după 1861 din România, care se ocupau de protecţia şi, pe cât posibil, de asistenţa supuşilor săi au fost consulatul general de la Bucureşti care avea în jurisdicţia sa Valahia şi Oltenia, consulatul de la Galaţi, în al cărui district consular intrau Moldova şi judeţul Brăila, din 1878, alăturându-li-se Dobrogea, şi viceconsulatele de la Brăila, Sulina, Tulcea*[378]*.*

---

[376] Dimitrie Bodin, *Politica economică a Regatului Sardiniei în Marea Neagră şi pe Dunăre în legătură cu Principatele Române*, extras din „*Revista Istorică Română*”, vol. IX, an 1939, Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1940, p. 9; Idem, *Contribuţii la istoricul consulatelor Regatului celor două Sicilii în Principatele Române*, extras din „*Revista Istorică Română*”, vol. VIII, 1938, Imprimeria Naţională, Bucureşti, 1939, p. 4; Roberto Scagno, Paolo Tomasella, Corina Tucu, *Veneti in Romania*, (a cura di R. Scagno), Longo Editore Ravenna e Regione del Veneto, Ravenna, 2008, p. 10.

[377] Archivio Storico Diplomatico del Ministero degli Affari Esteri, Fondo Regno di Sardegna (1857-1861). Consolato di Bucarest, busta 255, *Declaraţia lui Luigi Leardi de preluare a postului din 15 febr. 1860*; Ionuţ Şerban, *Un reprezentant de seamă în Principatele Române: Cavelerul Annibale Strambio*, în „*Analele Universităţii Craiova. Seria Istorie*”, an XV, nr. 2 (18), 2010, p. 99-109.

[378] Lista personalul diplomatic italian şi evoluţia institutelor diplomatice italiene din Principatele Române începând cu 1859, data recunoaşterii din partea Regatului sard a unirii Principatelor Modovei şi Munteniei şi trimiterea celor dintâi reprezentanţi, şi până în 1916, data intrării în Primul Război Mondial a Regatului României, poate fi consultată în Alina Dorojan, L’emigrazione italiana nelle terre romene (1861-1916), anexa I, p. 455-466. Evoluţia cea mai importantă a cunoscut-o consulatul general italian din Bucureşti, ridicat la gradul de legaţie în 1879, după recunoaşterea independenţei României de către Italia, şi apoi de ambasadă în 1918.

O întreagă magie a transformării lemnului se petrece aici, sub sălciile Dunării albastre şi se simte clar că deasupra tuturor destinelor lumii fluviului argintiu şi năvalnic se află doar el, cel care este cred ultimul marangoz adevărat al fluviului din dreptul Galaţilor, vrăjitorul atent al construcţiei delicate de ambalaje de dragoste şi vis. Câţiva oameni lucrează cu el zile întregi de vară fierbinte, aplecaţi peste copastia bărcilor largi, pe care par să le mângâie, alţii fac un fel de balet ciudat, de la prova la pupa, purtând în mâinile lor ciolănoase și diforme unelte bizare, cum n-am mai văzut în ultima vreme.

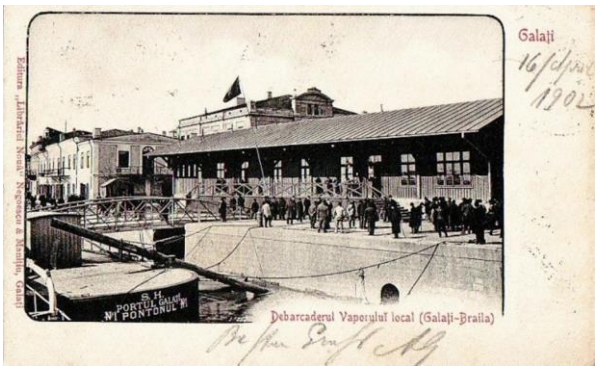
Din când în când o pântecoasă sticlă de rom Jamaica trece tăcută peste copastie, circulă din om în om, şi ea se tot reînoieşte tot mereu. Doar lemnul ascultă, docil şi interesat de o aventură, povestea devenirii lumii ude a apelor în mâinile acestor lucrători pricepuţi. Nea Jan se plimbă des și foarte preocupat, de colo până colo, are o bărbie agresivă, orientată către înainte, căutătura este aspră şi verde ca apa rece a fluviului, are mâini bolovanoase şi siguranţa de sine a unui stăpân neîndoielnic trimis pe pământ de Neptun, este un asociat de-al lui, desigur.

O formă de trident ţine şi el în mână, o babaică veche pe care o tot măsoară şi o tot cumpăneşte, vorbeşte încet cu ea, așa ca pentru sine, învârtindu-se apoi dibaci printre crevacele deabia însăilate, consolidând pe neobservate scheletul firav din lemn de stejar uscat, însăilat ca o coloană vertebrală uriașă a unui animal dinaintea potopului lui Noe. El este singurul gălăţean cu titlul sacru de deţinător al secretului, prin care lemnul se transformă în lotca mereu vie. Cu mâinile lui, alege fiecare trunchi uscat de cherestea, îl pipăie uite-aşa, atent, cu toate degetele, îi cercetează alene nodurile, care nu trebuie să fie prea mari, nici prea închise la culoare, apoi îl ciocăneşte ca un pianist, ici şi colo, şi ascultă sunetul gutural pe care i-l spune lemnul, ştie el atunci dacă e bun sau ba pentru lotcă, sau pentru vreo mahună, ştie dacă stejarul e bun pentru crevace sau pentru chilă, ştie dacă poate să-l mai ducă la marginea de răsărit a Deltei Dunării, acolo unde până nu demult era împărăţia apelor mării și unde astăzi se află un loc singuratec şi sălbăticit, de o magie verde-albastră fără egal.

Dune de nisip albicios, răsturnate unele peste altele, strâng tare în braţe pădurea bizară de la Letea şi satele ale căror ultimi locuitori visează, uneori cu ochii deschişi, la timpuri apuse când prin jur se plimba chiar Apollo. Este un imperiu vast şi absolut al vântului nebun şi al sălbaticiei, plină de agerii ereţi hulpavi, un pământ al depărtării deznădăjduite şi înconjurat de ape reci.

Selatura punţii trebuie gândită la fiecare lotcă, pentru că este curbura longitudinală a punţii, datorită căreia prova şi pupa sunt ceva mai înalte decât mijlocul lotcii, care apără astfel barca nouă contra inundării ei posibile, de către valurile care se tot sparg în prova semeață şi-i măreşte flotabilitatea, în cazul

inundării unui compartiment din pupa sau unul din prova. Selatura prova are amplitudini ceva mai mari decât selatura pupa.

Debarcaderul cursei Galaţi-Brăila în anul 1902, locul pe unde oraşul Galaţi a comunicat cu întreaga lume, mult mai devreme ca alte oraşe. În Italia Bollettino della Prefettura di Udine din 1877, înştiinţau populaţia locală asupra stadiului construcţiei la calea ferată de 160 km, Bârlad-Galaţi, unde puţinele locuri de muncă disponibile urmau a fi ocupate de lucrătorii agricoli aflaţi în pauza sezonului agrar. Cei care doreau să rişte în căutarea unui loc de muncă, era sfătuiţi să fie însoţiţi de toate actele necesare călătoriei, pentru că actuala stare de război din acea zonă avea să îi supună unor controale foarte stricte din partea autorităţilor vamale[379]*. Inginerul Cesare Fantoli, participa în calitate de consilier la cel de-al doilea Congresso degli italiani all'estero, ţinut la Roma în 1911, alături de Donato Sibilia, ataşatul comercial al Legaţiei, care a îndeplinit rolul de preşedinte al comisie italienilor din Bucureşti, şi de ceilalţi consilieri Paolo Cazzaniga, arhitectul Carlo Cora, inginerii Vittorio Durando, Giovanni Perlasca şi E. Rovelli. La acest congres, mai participaseră comerciantul Edoardo Fanciotti, reprezentând Brăila, bancherul Augusto Dall'Orso pentru Galaţi, inginerul Ettore Panizzi pentru Iaşi, profesorul Lorenzo Matteucci pentru Sulina*[380]*. Prima şcoală italiană se deschidea la Galaţi, în 1866, fiind o şcoală parohială pentru băieţi a misionarilor catolici din Galaţi*[381]*.Şcoala era deschisă pe lângă biserica romanocatolică din oraş, construită pe un teren donat în 1842 Regatului Sardiniei de principele Mihail Sturdza. O inscripţie amintea de contribuţia regelui Carlo Alberto la înălţarea sfântului lăcaş, însă aceasta a fost ştearsă în 1849 de ocupaţia austriacă*[382]*.Această şcoala din Galaţi apare*

[379] „*Foglio periodico della Prefettura di Udine (Bollettino)*", an XI - 1877, Tipografia di G. Seitz, Udine, 1877, p. 1494-1495.

[380] „*Annuario dell'Italia all'estero e delle sue colonie*", Istituto Coloniale Italiano, Tipografia dell'Unione Editrice, Roma, 1911, p. 786-787.

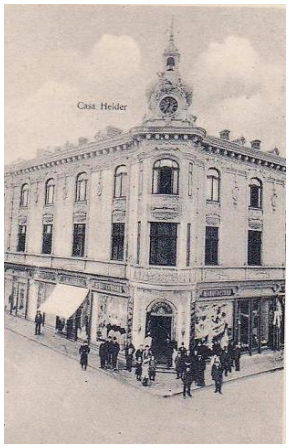
[381] „*Gazzetta Ufficiale del Regno d'Italia*", nr. 274, 7 ottobre 1869, p. 3-4; Ministero degli Affari Esteri, „*Annuario delle scuole coloniale per l'anno finanziario e scolastico 1888-1889*", Roma, 1889, p. 3-4, 19; G. Floriani, *op. cit*., p. 7; Fr. Guida, *L'Italia e il Risorgimento balcanico*, p. 130-131; Rita Tolomeo, *Politica italiana e scuole in Oriente nella seconda metà dell'Ottocento*, în „*Europa Orientalis*", II, 1983, p. 137-138.

[382] *Rapporto del Cav. Avv. Cesare Durando, R. Console a Galatz (giugno 1876)*, în „*Bollettino consolare del Ministero per gli Affari Esteri*", vol. XII, parte II, Roma, 1876, p. 36.

deseori menţionată în rapoartele diplomatice începând cu 1866, datorită consecvenţei sale de a studia în limba italiană, care îi asigura acordarea subvenţiei anuale din partea Statului italian.

Nimeni nu poate descrie cu acurateţe sunetul melodios al lemnului ciocănit, nu este paltinul câtător cel căutat de lutieri, nu este nici măslinul fibros din arcul lui Ulisse, asta nu se poate explica, se poate numai face, da, poate numai vreun profesor de muzică, dar cu har de marangoz, ar mai putea să înveţe sunetul stejarului fibros şi să explice sunetul acela dogit, dar ferm.

Corpul lotcii cuprinde toate elementele de osatură (coaste şi stringheri). Varanga este un element structural cotat esenţial din osatura transversală a fundului navei, care face legătura între coaste, chilă, cârlingi şi bordajul exterior. Are un rol de prim ordin în asigurarea rigidităţii sistemului structural al fundului şi rezistenţei acestuia, intrând, împreună cu coastele şi cu traversa corespunzătoare, în schița și compunerea cadrelor transversale ale corpului navei. Marangozul cântă tăcut, ciocănind coastele bărcii, care aici se naşte, pierdut în visarea celor care înfruntă imensitatea mărilor şi apelor deltei virgine. Lemnul este viu şi-ţi răspunde, trebuie să ştii să-l asculţi, pentru că viaţa lemnului, a stejarului sau a bradului, trece atunci, sub mâna sa, în lotcă, din sufletul lui va prinde suflet lotca ta, din dragostea lui de fluviu se va împrumuta şi ea și va înfrunta orice fel de furtună.

Casa M. Helder de pe strada Domnească a servit un timp şi ca un hotel destinat personalităţilor administrative şi corpului profesoral din Galaţi, lucru consemnat în anuarele publicate. Cea dintâi şcoală comercială din Moldova şi a doua la nivel naţional, după cea din Bucureşti, se deschidea la Galaţi, în 1864. Aici au predat ca prim profesor de italiană pe Domenico Croscelli (din 28 octombrie 1864 până în mai 1865), recomandat Ministerului Instrucţiunii Publice şi pentru funcţia de director a şcolii. Fusese profesor de italiană şi al şcolii primare nr. 1 din Galaţi. Acesta era însă suplinit, în urma unei cereri pentru un concediu în străinătate, la 20 mai 1865, de Giacinto Andissio, profesor de italiană până atunci al şcolii reale din oraş. Andissio devenea

titular prin ordinul nr. 12.099 din 9 noiembrie 1867, rămânând profesor al şcolii din Galaţi până la finele anului şcolar 1885-1886[383]*. I-a urmat G. Valeri din 1886 până în 1892, când i-a succedat G. Fumagalli, doctor în ştiinţe matematice la Napoli, care a predat limba italiană la şcoala comercială superioară din Galaţi până după 1907 şi căruia i se alăturase ca suplinitor din 8 mai 1899, Tiberiu Circa*[384]*. Unii dintre profesorii, precum Orazio Spinazzola, Gian Luigi Frollo, Luigi Ademollo (la Iaşi), care au predat italiană s-au ocupat şi de realizarea unor manuale sau instrumente de lucru pentru lecţiile şcolare. Cum suportul didactic era incomplet, uneori inexistent, mulţi dintre învăţători şi profesori au încercat să acopere această lacună, prin realizarea şi publicarea volumelor necesare. La Galaţi, Ieronim Abbeatici edita în 1848 o gramatică italo-română în tipografia conaţionalului Francesco Monferatto*[385]*.*

Sunetul spune dacă sufletul lemnului e un suflet, care va pluti sigur pe ape sau nu, dacă e călător sau nu, şi treaba asta nici bunicul meu, fie iertat şi cu ţărâna uşoară pe piept, nu putea sau nu voia să mi-o spună. Am învăţat şi eu câte ceva de la el şi de la unchii mei din partea mamei, acei care erau toţi marangozi, vechi meseriași ai bărcilor din lemn, dar în meseria asta nu-i vorba numai ca să înveţi ceva, bunăoară să ştii măcar cum să asamblezi nişte bucăţi de lemn oarecare.

Ei nu mă învăţau aproape nimic concret cu adevărat, îmi spuneau doar că dacă şi eu voi fi marangoz, înseamnă că am fost deja așa dinainte. Nu toţi oamenii pot să facă lotci, unii chiar niciodată, pentru că nu toţi înţeleg îndeajuns lemnul, numai omul crescut lângă dorul apelor pricepe asta. Nu există două lotci pe luciul apei la fel (acolo se face diferenţa şi se dă proba finală), cum nu există doi oameni la fel sau doi copaci la fel sub soarele deltei. Fiecare lotcă e diferită de alta, unduieşte altfel pe val, pentru că lemnul din ea e diferit şi pentru că şi sufletul ei sacru, din marangozul care i-a dat viaţă, e mereu diferit. Odată e supărat Dunăre, odată e fericit, odată i s-a născut un copil şi cântă ceva de corason, altădată i-a murit un câine îndrăgit, pe care l-a şi jelit ca pe un om cam o lună încheiată, era un prieten sigur, iar din aceste cauze şi mereu lotca este altfel.

---

[383] ANIC, MCIP, ds. 157/1864, f. 2-3, 50, 129; ds. 773/1864, ff. 33, 117-118; V.A. Urechia, op. cit., vol. 3, p. 136, 143; „M.O.”, nr. 48, 2/14 iunie 1885, p. 1015; Ioan Brezeanu, Gheorghe S. Ştefănescu, *Şcoala gălăţeană 1765-1948*, Galaţi, 1996, p. 29.

[384] Nicolae Idieru, *Istoria învăţământului nostru comercial*, *Partea a II-a, Istoricul monografic al şcoalelor comerciale: vol. IV-V Învăţământul comercial inferior şi superior din Galaţi*, Tipografia G.A. Lăzăreanu, Bucureşti, 1907, pp. 11, 16-22, tabel nr. 23; N. Iorga, *Istoria învăţământului românesc*, p. 151.

[385] Paul Păltănea, *Istoria oraşului Galaţi. De la origini până la 1918*, vol. I, Editura Porto-Franco, Galaţi, 1994, p. 415; Constantin Ardeleanu, *La comunità italiana nella città portuale di Galaţi nel periodo del Risorgimento (1830-1856)*, în *Unità italiana e mondo adriatico-danubiano*, a cura di Gizella Nemeth, Adriano Papo, Luglio Editore, s.l., 2012, p. 72.

Banca Naţională de pe strada Fraternităţii şi corpul funcţionarilor superiori care o deserveau. Potrivit scrierii lui D. Bodin, primul Pedemonte, un anume Filippo, ar fi venit în Galaţi la sfârşitul anului 1831, urmat apoi de fraţii săi, Antonio şi Francesco[386]*. Casa Pedemonte în martie 1837 se autodizolva odată cu împlinirea termenului, „iar în locul ei s-au închegat alte două, sub numele de Fraţii Pedemonte, din care una la Galaţi, iar alta la Brăila, şi al căror scop va fi comisioane de tot felul”*[387]*. Filială din Brăila era condusă o perioadă de Gerolamo Peretti. În 1838, consulul sard din Galaţi, Bartolomeo Geymet, îl recomanda pentru postul de viceconsul al Brăilei, pe Giovanni Battista Pedemonte, nepotul lui Filippo Pedemonte, în vârstă de 26 ani, funţie pe care o ocupa până în 1843. În acel moment, casa Pedemonte era potrivit corespondenţelor comerciale franceze din epocă „cea mai puternică casă comercială din Galaţi”, aflată în concurenţă directă cu „cea a fraţilor Pandi Argenti, care erau francezi”*[388]*, însă mult mai probabil Pandi Argenti erau greci sub protecţie franceză. Între 1839 – 1840 avea în proprietate trei vase comerciale şi întreţinea legături de afaceri foarte strânse atât cu alte porturi româneşti, Calafat şi Măcin, cât şi unele foarte importante din Europa: Genova, Napoli, Livorno, Trieste, Messina, Marsilia, Nissa, Toulon, Alger, Calais, Malta, Londra şi Constantinopol*[389]*. Cifra de afaceri a casei comerciale Pedemonte se ridica, în 1841, la 14.000.000 piaştri, iar în 1842, capitalul ce-i servea la aceste afaceri atingea suma de 800.000 franci, echivalent a 2.400.000 lei*[390] *Prezenţa casei Pedemonte contribuise la impunerea portului Galaţi în exportul european, fapt confirmat în 1842 de avocatul Castellinard, ulterior consul italian la Galaţi: „il commercio prese quello slancio (co)sì rapido che in poco tempo rese i due Principati in grado di rivalizzare coi primi porti della bassa Russia”*[391]*. În 1850, firma se despărţea în trei: Fratelli Pedemonte, Pedemonte e Bottaro, Francesco Pedemonte. Întemeietorii casei, mai cu seamă Francesco Pedemonte, care se remarcase ca unul dintre cei mai buni comercianţi ai vremii din Galaţi şi Brăila, au condus destinele firmei cu o pricepere pe care urmaşii nu au preluat-o, ci măcinată de certurile şi litigiile*

---

386 Vezi, D. Bodin, *Politica economică*, p. 13-15; Raluca Tomi, *Histoire de la maison de commerce Pedemonte et fils*, în „*Historical Yearbook*”, vol. III, 2006, p. 111-134.

387 *Albina românească*, 25 martie/9 aprilie1837, nr. 25, p. 113.

388 Constantin Buşe, *Comerţul exterior prin Galaţi sub regimul de port franc (1837-1883)*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1976, p. 72.

389 D. Bodin, *Politica economică*, p. 15.

390 Idem, *Documente*..., p. 77, 86; C. Buşe, *op. cit*., p. 71; Paul Păltănea, *Istoria oraşului Galaţi. De la origini până la 1918*, vol. I, Editura Porto-Franco, Galaţi, 1994, p. 279.

391 D. Bodin, *Politica economică*, p. 15.

interne, ramurile fostei case Pedemonte au decăzut până la faliment, cu tot sprijinul acordat de consulatul sard. În 1856, ultimei ramuri îi erau iertate datoriile de către Grigore Sturdza, în acest fel încheindu-se activitatea fraţilor Pedemonte la Dunărea de Jos. Casa Pedemonte a rămas prin activitatea desfăşurată una dintre cele mai importante case comerciale ale portului Galaţi din prima jumătate a secolului al XIX-lea. Alături de Pedemonte, din anul 1834, existau la Galaţi, firmele Alessandro di Basilio e Co. şi I. Sachetti e Co., iar în scriptele autorităţilor gălăţene din mai 1838 era înscrisă casa sardă a unui piemontez din Borghetto, Pasquale Lamberti, asociată cu firma Krauss a viceconsulului Prusiei la Galaţi. Dând faliment din cauza asociatului prusac, era nevoit să îşi schimbe titulatura. Îl reîntâlnim în 1842 asociat sub numele Fanciotti & Lamberti & ca., iar din 1843 o sucursală se găsea la Brăila, în 1847 Lamberti & Ca, mai târziu Casa Biga e Lamberti[392].

Pescarii ştiu cine este marangoz adevărat şi cine nu de la'ceput, le spune asta Ştima apelor când dorm în barcă, sub Steaua Polară, întinşi pe un pat moale de irişi galbeni proaspeţi, irişi de baltă discreţi şi nu iau niciodată o lotcă vie de la cine nu înţelege lemnul, pentru că aduce mereu ghinion.

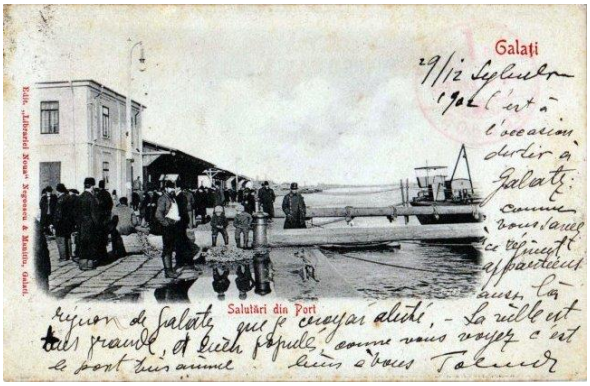
De-aia există aşa de puţini marangozi adevăraţi pe fluviu, pentru că nu e vorba numai de scule sau de voinţă, ci mai e şi sufletul neştiut al lotcii, care te scapă din furtună sau de sub valul ucigaş, înalt cât casa uneori. „Ştiai că o lotcă nu se aruncă niciodată, domnule?, întreabă el aşa..., ţintuindu-mă cu privirea.

Nu se aruncă, nu i se dă foc, nu se scufundă, e păcat mare, „gospodi pomilui" (doamne miluieşte!), ea pur şi simplu, atunci când nu mai este bună şi când nu se mai poate repara, se trage cu tot ceremonialul ieşitului la pensie, la cimitirul lotcilor vii, din ghiolul bălţii, într-un loc ferit şi pe care-l ştie toată lumea şi se lasă acolo să se odihnească în pace, netulburată, să putrezească aşa, în apa dragă ei, cum o vrea Domnul.

Lotcile mor la fel ca şi oamenii, atunci când le vine sorocul. E păcat mare să dai foc unei lotci care a fost vie, e ca şi cum ai omorî-o cu mâna ta, şi nu aduce noroc. Căpitanul Jean Bart spune că cimitirul din portul Sulina este „cimitirul viu", subliniind prin aceasta sufletul nemuritor al înaintaşilor, care trebuie respectat pentru tot ce a făcut când era viu, poate i se subliniază astfel nemurirea.

Lotca este un element foarte viu, esenţial, al vieţii pe apă şi de aceea acest element rămâne viu şi toţi îl respectă. Lotca e mai mult o chestiune de artă magică decât de altceva. Eu am făcut chiar şi mahune, astea sunt nişte bărci foarte adânci şi foarte mari, pentru ieşit pe mare, care iau 20 de oameni pe ele şi aş putea să fac şi corăbii, pentru că numai la asta mă gândesc. Şi noaptea, tot lotcă visez, chiar dacă femeia mă tot dondăne, întotdeauna visez lotca pe apă, nu pe uscat.

[392] D. Bodin, *Politica economică*, p. 18; P. Păltănea, *op. cit*., vol. I, pp. 278-279; Raluca Tomi, *Italienii din Galaţi şi Ismail*, p. 216, 218-219.

Portul Galaţi în 29 dec. 1902. În districtul consular al Galaţiului, erau fondate în 1897 alte două societăţi, Società di previdenza din Brăila pentru ajutor reciproc, care număra 80 de membrii, şi Società italiana di beneficenza e mutuo soccorso din Galaţi, ce avea 60 de membrii. Cele două societăţi aveau ca principal scop venirea în ajutorul italienilor stabiliţi în cele două oraşe şi ajutorarea muncitorilor inapţi de lucru[393]*. Oraşul Galaţi recunoaşte mereu contribuţia continuă a emigraţiei italiene la starea de sănătate a oraşului*[394]*. Să notăm că în Galaţi comunitatea italiană*

[393] „*Boll. MAE*", Roma, 1898, p. 201, 255, 260, 314-315.

[394] Încă din perioada medievală, s-a vorbit adeseori de prezenţa medicilor italieni pe lângă domnitorii români. Prezenţa lor a continuat şi pe parcursul secolelor XIX şi XX. La Spitalul Epitropiei Generale „Sf. Spiridon" din Galaţi o inspecţie era realizată la 12 noiembrie 1853, de medicul Bendella şi de Costachi Negri, an în care în oraş mai era prezent chirurgul Frigi. G. Caramelli, unul dintre cei mai importanţi medici ai Moldovei, stabilit la Huşi, îi scria lui Al. I. Cuza în 1863 pentru a-i face cunoscută situaţia medicală precară a locuitorilor din Galaţi, pentru remediul căreia îşi oferea serviciile. Spre finele secolului însă numele lor apareau tot mai rar, în Bucureştiul anului 1883, doar doctorul L. Fialla era menţionat într-o listă de 100 medici ce activau în Capitală şi cu o posibilă origine italiană, mai erau Mihail Petrini-Galaţi (1847-1926) şi Paul Petrini (1847- 1924). Petrini-Galaţi era medic primar, care oferea consultaţii gratuite la Spitalul Filantropia, avea specializarea de dermatolog şi era profesor al Facultăţii de Medicină din Bucureşti, unde ţinea cursul de histologie. Tot un italian era secretarul Facultaţii de Medicină, L. Paganini. Paul Petrini era medic al spitalului Aşezămintelor Brâncoveneşti, pe care îl întâlnim şi ca profesor de igienă al Şcolii comerciale din Bucureşti, unde coleg îi era Gian Luigi Frollo. Un alt medic, Ion Petrini-Paul (1877-1905), profesor de patologie descriptivă, a rămas în memoria oraşului prin activitatea desăvârşită pe care a susţinut-o, în semn de recunoştiinţă în 1906 îi era dedicat un bust, executat de sculptorul italian Rascaldani din Milano. (P. Păltănea, *op. cit*., vol. II, p. 344; Raluca Tomi, *Imigraţia italiană în spaţiul românesc: italienii din Galaţi şi Ismail (1834-1876)*, în „*Revista Istorică*", s.n., t. XIX, 2008, nr. 3-4, p. 223; *Carte de adrese a Bucurescilor*, Tipografia Carol Göbl, Bucureşti, 1883, pp. 63, 69, 87-88, 95-97; Gheorghe Bezviconi, *Necropola Capitalei*, Institutul de Istorie „Nicole Iorga", Bucureşti, 1972, pp. 30, 219; *Aşezămintele Brâncoveneşti. O sută de ani de la înfiinţare (1838-1938)*, vol. I. *Documente pentru istoria bisericii, şcolii şi azilului Domniţa Bălaşa, precum şi a Spitalului Brâncovenesc, volum documentar comemorativ* coord. de Emil Vîrtosu, Ion Vîrtosu, Bucureşti, 1938, doc. 463, p. 421-422.)

din deceniul 1835-1845, conta pe circa 30 de negustori, din cei 44 italieni rezidenţi, majoritatea ocupându-se îndeosebi de comerţul cu cereale[395].

Dacă văd o lotcă, mă opresc întotdeauna şi mă uit la ea şi ştiu mereu dacă-i făcută de mine sau de altul. Mă trezesc uneori pe la trei dimineaţa gândindu-mă la barca care-i în lucru, simţind că-i trebuie ceva, şi atunci ştiu ce am de făcut a doua zi încă din zori. O barca bună se moşteneşte din tată în fiu la pescari, ea trăieşte zeci de ani, uneori ea n-are moarte, dacă te porţi cu ea cum se cuvine.

Piața Pescăriei. Încărcarea peștelui pentru sate.

După înființarea Pescăriilor Statului se încheie practic disputa dintre Anghel Saligny și Grigore Antipa, primul susținea îndiguirea zonei de deltă, cel de-al doilea susținea renaturarea deltei și apelor, făcând afirmația că fără nici o îndoială Dunărea este cea mai mare bogăție a României. Tăierea canalului Dunavăț a crescut producția și reproducția peștelui în deltă de 10 ori. Consecința este abundența de pește.

O barcă bună de fapt n-are un preţ, cum nici viaţa n-are preţ. Pescarii care ies pe mare ştiu lucrul acesta, ei înţeleg de la prima bătaie de rame dacă barca se lipeşte bine de apă, dacă pot avea încredere în ea sau nu, şi din cauza aceasta, uneori bărcile folosite şi ştiute ca bune sunt mai scumpe decât cele noi. Sunt bărcile despre care toată lumea ştie că sunt musai bărci vii. Jan Panaite, marangozul de mare faimă al Galaţilor, stă falnic şi stăpân autoritar printre lotcile sale, cu mândria unui rege, cu siguranţa indestructibilă pe care i-o dă arta sa seculară.Sunt bărcile despre care toată lumea ştie că sunt musai bărci vii. Jan Panaite, marangozul de mare faimă al Galaţilor, stă falnic şi stăpân autoritar

[395] Raluca Tomi, *Imigraţia italiană în spaţiul românesc: italienii din Galaţi şi Ismail (1834-1876)*, în „*Revista Istorică*”, s.n., t. XIX, 2008, nr. 3-4, p. 216; Idem, *Italienii din oraşele Moldovei şi rolul lor în modernizarea comunităţilor locale 1825-1866*, în Cătălin Turliuc, D. Ivănescu coord., *Confluenţe identitare şi realităţi demografice la Est de Carpaţi în sec. XIX-XX*, Editura Junimea, Iaşi, 2010, pp. 342-344.

printre lotcile sale, cu mândria unui rege, cu siguranţa indestructibilă pe care i-o dă numai arta sa seculară. Pretutindeni în această lume meşterii ca el sunt căutaţi şi plătiţi împărăteşte, ei sunt cei care fac iahturile mari bogaţilor lumii, ăstora le oferă tot ceea ce lor nu le trebuie.

Strada Portului în vremurile ei de glorie. O altă firmă genoveză, Rocca & Chichizzole, dispunea de agenţi speciali în portul franc pentru contractarea cerealelor, printre care s-au aflat în 1838 căpitanul Napoleon Rossi, iar în 1840 Biga şi Porcella, care împreună cu celelate case comerciale sarde existente la Galaţi în 1840, reprezentau o treime din comerţul extern gălăţean[396]*. Rapida ascensiune a caselor de comerţ sarde, Pedemonte & Perreti, Francesco Biga, Fanciotti, Rocca, le impun în scurtă vreme ca cele mai importante firme exportatoare, fapt ce a atras continua nemulţumire a grecilor*[397]*. O altă casă comercială deosebit de activă s-a dovedit a fi cea condusă de piemontezul Giovanni Fanciotti, care din 1842 era reorganizată, luând numele de FanciottiLamberti e Co., fiind probabil vorba de o unire a casei sarde Lamberti cu cea a lui Fanciotti. Din 1846, alături de Giovanni Fanciotti, mai figura un frate Vincenzo. Tribunalul consular sard din Galaţi o declara la 25 septembrie 1847 în faliment, însă mai era menţinută printr-un acord cu creditorii săi până în 1848. Din 1851, firma reapare sub numele de Vincenzo Fanciotti&Ca., asociatul fiind Gerolamo Peretti. Criza economică din 1847 determinase intrarea în faliment a mai multor case comerciale sarde, altele şi-au încheiat activitatea la începutul anului 1855, ca urmare a dificultăţii de expediere a cerealelor pentru comerţ după îngheţarea Dunării şi a conflictului beligerant din zonă*[398]*. Francesco Biga și frate său Rafaelle în 1842 deschide Casa Biga-Ferraro e Ca., iar mai târziu îşi înfiinţează o firmă proprie, care se uneşte la început cu Casa Lamberti, iar din 1851 era amintită sub numele Biga & Sola. În 1843 Francesco era ales în Comitetul pentru înfrumuseţarea oraşului, în locul unui alt conaţional, Pedemonte*[399]*. În Galaţi, câţiva comercianţi, între care s-a aflat italianul Francesco Biga, au cerut principelui Grigore Al. Ghica instituirea unui Comitet pregătitoriu de comerţ, care a fost fondat la 1 august 1849. În iunie*

[396] P. Păltănea, *op. cit*., vol. I, p. 279.
[397] Încă din 1837, grecii din Galaţi au organizat o luptă împotriva vaselor sarde, cu scopul de a scufunda unele dintre ele. (P. Păltănea, *op. cit*., vol. I, p. 275.)
[398] D. Bodin, *Politica economică*, p. 18-19; C. Buşe, op. cit., p. 71-72; Raluca Tomi, *Italienii din Galaţi şi Ismail*, p. 216; Paul Păltănea, *Istoria oraşului Galaţi de la origini până la 1918*, vol. II, Editura Porto-Franco, Galaţi, 1995, p. 23.
[399] Raluca Tomi, *Italienii din Galaţi şi Ismail*, p. 216-217.

1853, Giovanni Inglesi solicita construirea unei noi clădiri pentru bursă. În 1859, o Bursă se găsea într-una din proprietăţile lui Delvecchio, unde obişnuiau să îşi ţină şedinţele Comisia de Înfrumuseţare a oraşului[400]*. Filoromânul Giovenale Vegezzi-Ruscalla, bun cunoscător al realităţilor române ale vremii, scria despre Galaţi că era un „grande mercato commerciale e la principale città porto dei Principati"*[401]*. Dintre italieni angajaţi ai Comisiei Europene locuiau în Sulina, unii se stabiliseră la Galaţi, dintre care îi amintim pe Emanuele Castelli din Genova, Francesco Costa Bottaro, Stefano Berzolese, care a fost şi consul în perioada 1850- 18538*[402]*.*

El n-are nevoie de bani, n-are nevoie de nimic, decât poate de o recunoaştere. Îl privesc aşa cum sta, cu barba aruncată în vânt, cu mâinile noduroase sprijinite de chila unei noi lotci, cu capul dat pe spate, cu lumina blândă a amurgului poleindu-i o jumătate din faţă, ca şi cum ar poza involuntar pentru un portret de Nelson. Pare fericit. Care-i cel mai important lucru, îl întreb, atunci când eşti marangoz, poate singurul marangoz adevărat din portul cel mai mare al Dunării? El nici măcar nu clipeşte, nu ezită nici o clipă, răspunzând: cred că numai respectul sacru al harului. Cum adică respectul? Da, respectul pentru dumnezeu!

Strada domnească în zona ei de maximă activitate comercială. În 1856, la Galaţi, alături de casele comerciale ale grecilor, importantă fiind Gh. Zamfiropol şi compania, funcţionau o serie de firme comerciale italiene printre care Francesco Biga-Sola & Co., Casa Fanciotti, Casa Giovanni Battista Caravego, ultima deschisă în 1851, unele cu sediu în zona din această ilustrată[403]*. În 1854 era menţionată o filială în Galaţi a Ditta Giacomo Gattorno, care a fost şi viceconsulul Italiei până la 17 martie 1857, iar 1855, era menţionat un negustor genovez, Giovanni Gattorno, sediul principal fiind în Brăila. Din iniţiativa comercianţilor locali s-a ajuns ca încă din 1837 lipsa unei burse comerciale să fie suplinită de creerea unui Cerc sau Cazino destinat să asigure comerţului „o mai bună creştere" prin întreţinerea unei legături permanente cu diferite pieţe de pe continent, urmând ca săptamânal să fie afişat cursul schimbului şi preţurilor mărfurilor. Acest fapt aducea un plus pentru comerţul gălăţean aflat în concurenţă cu cel din Brăila, unde în acei*

[400] P. Păltănea, *op. cit*., vol. II, pp. 14-15, 35-38; C. Ardeleanu, *La comunità italiana di Galaţi*, p. 70.
[401] P. Păltănea, *op. cit*., vol. II, p. 17.
[402] Raluca Tomi, *Italienii din Galaţi şi Ismail*, p. 223.
[403] D. Bodin, *Politica economică*, p. 19; P. Păltănea, *op. cit*., vol. II, p. 18.

ani era imposibil de negociat o scrisoare de schimb, spre deosebire de Galaţi unde faptul se petrecea în mod curent datorită prezenţei active a zarafilor, dar mai ales a acestui Cazino. Astfel, pe piaţa comercială a Galaţilor se negociau cu succes titluri trase pentru Viena, dar şi pentru Trieste, Genova, Marsilla, Odessa şi uneori chiar pentru Constantinopol[404]. Alături de toţi aceşti reprezentanţi ai firmelor comerciale, se întâlneau o serie de negustori, dintre care amintim pe familia napoletană Cordiglia, stabilită la Galaţi din 1844, Giovanni Inglesi, supus britanic, de unde şi supranumele său, Cesare dell'Orso, Giovanni Garibaldi, la început crescător de viermi de mătase, apoi se dedică negustoriei, Gustavo Gerbolini, care se ocupa de negoţ la Galaţi şi Brăila, în 1860 făcând parte din Comisia de comerţ a portului moldovean, iar în 1861 fiind preocupat de construitea unui antrepozit la Galaţi, Lorenzo Ferraro, care cerea protecţie franceză, Francesco Delvecchio, care devenea din deceniul VI al veacului al XIX-lea unul dintre cei mai de seamă negustori din Galaţi, fiind ca şi conaţionalul său Vincenzo Fanciotti, un apropiat al lui Al. I. Cuza[405].Alţi negustori din portul moldovean erau Antonio Tesio, cafegiu din 1859, care avea şi pământ în arendă la Iaşi, hangiul Francesco Simond şi comerciantul de limonadă Jacobo Simond, proprietarul unor magazii Lorenzo Preve, bijutierul Constantino Tabanelli, modista Luigia Tabanelli, veneţianul Sior Antonio proprietar al unui han ş.a.[406] După dubla recunoaştere a principelui Cuza, la Galaţi, era trimis consulul Luigi Leardi[407].

Respectul pentru un om bun și harnic, cel dăruit de bunul Dumnezeu, respectul pentru lemnul sacrificat, respectul pentru lotcă, zice el, ca un profesor la catedră, ca şi cum ar emite o fundamentală axiomă, din lumea searbădă a cifrelor. Omul este tot aşa de viu ca şi lemnul, iar lotca este un fel de împreunare sacră între om şi lemn. Ca lotca să poată să se lupte cu marea, atunci când vântul ridică valuri înalte de opt metri, trebuie respectată, pentru că e vie ca și Neptun, deşi nu are nemurirea lui, iar pescarii ştiu asta şi o respectă pe ea, ca şi pe crudul zeu al mărilor. Cei inconştienţi, care nu o respectă, mor cel mai adesea, înghiţiţi de apele răzvrătite. Face un gest cu mâna aşa, de lehamite şi de ducă-se pe pustii, ca şi cum şi-ar fi împins vorbele aspre în vântul tot mai întărâtat, peste ape, dincolo de bordajul vaporului pântecos, pe care suntem îmbarcaţi, pasagerul de Sulina, care încă se încăpăţânează legănându-se nepăsător să reziste timpurilor. Noi suntem la pupa, undeva „sub vânt", cum zice marangozul meu, iar portul deltei, numit Tulcea, a dispărut pe neobservate undeva către miazănoapte, pierdut printre sălciile despletite de viforul aprig și din ce în ce mai sălbatec.

[404] C. Buşe, *op. cit*., p. 74-75.
[405] Raluca Tomi, *Italienii din Galaţi şi Ismail*, p. 218-219; SJAN Galaţi, Fond Primăria oraşului Galaţi, ds. 47/1860, f. 7; P. Păltănea, *op. cit*., vol. II, p. 19.
[406] D. Bodin, *Contribuţiuni*..., p. 30; Raluca Tomi, *Italienii din Galaţi şi Ismail*, p. 222.
[407] ASDMAE, Regno di Sardegna (1857-1861). Consolato di Bucarest, b. 255, *Declaraţia lui Luigi Leardi de preluare a postului din 15 febr. 1860*.

Strada Domnească la intersecţia cu strada gen. Iacob Lahovary. Regatul Sardiniei încă din 1823 numise în portul din Odessa un prim consul sard, în persoana lui Giovanni Gagliardo. Familia Gagliardo era originară din Liguria şi după ce a locuit o bună perioadă la Ismail, în 1856 se muta la Galaţi[408]*.În aprilie 1860, erau deja prezente în portul din Galaţi 50 de vase italiene, ceea ce reprezenta o intensificare a activităţii navale faţă de anii precedenţi, în 1859, doar 20 vase italiene se încărcaseră în portul gălăţean şi alte 20 în cel brăilean, după cum aprecia consulul sard la Galaţi, Luigi Leardi. În plus, alte 80 de vase sarde din totalul celor circa 400 de ambarcaţiuni se aflau pe canalul Sulina, multe din ele îndreptându-se spre Brăila, unde depozitele de cereale erau mai abundente decât în Galaţi*[409]*.După 1860, cele mai multe case de comerţ italiene din Galaţi continuau tradiţia exportului de cereale, dar altele au început să se orienteze şi spre importul produselor italiene, atât alimentare, orez, paste, vinuri, cât şi produse mai speciale din depozitele de la Genova, atât locale, cât şi din colonii. Comercianţii italieni, a căror activitate navală îi situa după grecii din Galaţi, erau din punct de vedere al tonajului cei dintâi*[410]*.Raportul lui Durando, consulul de la Galaţi, privind situaţia comercianţilor din Brăila, era însă contrazis de cel al viceconsulului din Brăila, Giulio Tesi, care aprecia în acelaşi an, 1876, că declinul caselor de comerţ italiene le atinsese şi pe cele din portul brăilean, după ce Compania comercială din Genova, cel mai important stabiliment italian intrase în faliment. Îşi continuau însă activitatea alte patru case comerciale, deşi nemenţionate de Tesi, putem aprecia că între acestea se aflaut Casa Fanciotti şi Casa Zerman, care asigurau exportul de cereale pentru Napoli, Livorno şi Genova, alături de alte destinaţii europene. Spre finele secolului al XIX-lea, în porturile din Brăila şi Galaţi exista în continuare câte o agenţie a societăţilor de vapoare Florio-Rubattino*[411]*. Familia Fanciotti şi-a continuat existenţa pentru mai multe generaţii la Brăila; se găseşte şi azi în*

---

[408] *Asupra prezenţei italiene în cele două porturi, Reni şi Ismail*, vezi D. Bodin, *I consolati del Regno di Sardegna*, p. 145; Idem, *Contribuţii...*, p. 11-12, 14, 18, 24; Raluca Tomi, Italienii din Galaţi şi Ismail, p. 229-231.

[409] ASDMAE, Regno di Sardegna (1857-1861). Consolato di Bucarest, b. 255, *Scrisoarea consulului Sardiniei în Galaţi, Luigi Leardi, către ministrul Afacerilor Străine, Conte Camillo di Cavour (Galaţi, 7 aprilie 1860)*.

[410] Rapporto del Cav. Avv. C. Durando, R. console a Galatz (giugno 1876), în „*Bollettino consolare del Ministero per gli Affari Esteri*", vol. XII, parte II, Roma, 1876, p. 51.

[411] *Marele dicţionar geografic al României: alcătuit şi prelucrat după dicţionarele parţiale pe judeţe*, coord. de George Ioan Lahovari, C.I. Brătianu, Grigore C. Tocilescu, vol. I, Tip. Socec, Bucureşti, 1898, p. 619; vol. III, Tip. Socec, Bucureşti, 1900, p. 463.

oraş Casa Fanciotti, a unui descendent medic în perioada interbelică. În acelaşi an mai erau semnalate la Brăila de consulul Giulio Tesi din Galaţi, Ditta Carnevali, specializată în exportul cerealelor, Ditta Peirano, Ditta Cesare Zerman[412].

Dunărea pare că fierbe destul de întărâtată sub marele nostru vapor şi bulgări mari de apă albă, clocotind în spuma măzărată, se rostogolesc obosiți în siajul navei, înapoi către Galaţi, pentru a se pierde în cele din urmă în adâncurile adeseori de nepătruns ale şenalului. Nu mai este nimeni, în afară de noi, lângă dunetă, pentru că este un frig hain şi tăios, este umed bine şi doar într-o cambuză cineva pregăteşte peşte crud, pentru hrana echipajului.

Vapoare pentru încărcare cu lemn în portul Galați. Lemnul provenea din plutele care așteptau prinse de mal. De remarcat că cel mai adesea proveniența comercianților italieni de pe parcursul secolului al XIX-lea a fost genoveză sau piemonteză (Raffaele Biga, negustor genovez, Vincenzo Fanciotti, piemontez din Novi Liguri, ambii cu câte o activitate desfăşurată atât la Brăila, cât şi la Galaţi[413]*), napoletană sau siciliană (îi amintim pe Maddalena Biga şi Domenico Cordiglia la Galaţi, Stefano Cordiglia şi Antonio Sarao la Brăila), toscană sau romană*[414]*.Încă din 1815, la Galaţi exista o fabrică de fîdea, iar în 1842 din cele şapte fabrici de paste deţinute de italieni, trei*

[412] Familia Zerman era menţionată la Brăila încă din 1856, când Cesare Zermani îl angaja pe Gian Luigi Frollo ca profesor particular al copiilor săi. Un alt Cesare de Zerman apare menţionat în registrul dispenselor de rudenie al judeţului Brăila în 1899, când la 23 decembrie 1899, cerea dispensă pentru a se căsători cu verişoara primară, Rosmunda Bini (George D. Nedelcu, *Prerogativa Capului Statului de a acorda Dispense pentru căsătorii şi Exerciţiul acestei prerogative în curs de 40 ani de domnie (1866-1906) a Regelui Carol I*, Socec, Bucureşti, 1906, p. 99.)

[413] SJAN, Tribunalul judeţului Brăila, ds. 92/1859, f. 369v.

[414] D. Bodin, *Contribuţiuni*..., p. 30.

erau de macaroane[415]*.La 14 iunie 1838, într-unul din rapoartele consulatului din Galaţi era amintit fabricantul de macaroane, genovezul Giovanni Garibaldi, care din 1842 începe să se ocupe şi de comerţ*[416]*.În 1881, moara cu aburi a lui Borghetti din Brăila era în continuare în fruntea grupului de aproximativ 50 de astfel de mori din România, pentru producţia şi investiţia în noutăţile tehnice. Cu ea rivalizau moara lui Alexandru Ştirbei de la Buftea, a lui Epaminonda Lambridini de la Galaţi, a lui Radeglia şi Caravia din Tulcea şi cu cea a unui alt italian, Giuseppe Ferrari din Constanţa*[417]*. În 1864, a existat tentativa lui Antonio Armeo din Galaţi de a deschide o fabrică de turnat fier*[418]*. La 10 noiembrie 1897, inginerii italieni G. Curti şi G. Mattioli cereau Primăriei să le acorde la Ţiglina, o suprafaţă de 12 ha pentru a construi o fabrică de cărămidă, unde puteau lucra peste 70 de angajaţi. Producţia anuală era de 10.000.000 cărămizi. La 15 februarie 1907, fabrica era cedată lui Gennaro d'Armelio*[419]*.În 1902, inginerii Vignali şi Gambara, cunoscuţi în epocă pentru societatea de construcţii deţinută la Bucureşti, aveau o fabrică de coarde şi frânghii la Galaţi*[420]*. Giuseppe Verona era în 1909 furnizor de dale şi borduri*[421]*. Casa Verona de pe strada Universităţii de astăzi îi aparţinea. Verona domiciliat în Galaţi îşi desfăşura o parte din afaceri la Brăila, unde soţia sa, Giulietta Verona deţinea o serie de proprietăţi*[422]*.*

Nostromul solid, cu pipa fumegândă muşcată între dinţii lui galbeni, tot măsoară, stând pe puntea de comandă, întinderea nesfârşită a apei învolburate şi a

---

415 Raluca Tomi, *L'emigrazione italiana nei Principati romeni e il suo ruolo nella modernizzazione delle comunità urbane (1826-1866)*, în *Unità nazionale e modernità nel Risorgimento italiano e romeno. Atti del convegno internazionale in occasione dei 150 anni dell'Unità d'Italia*, Bistriţa, 10-12 dicembre 2010, a cura di Ion Cârja, *Presa Universitară Clujeană*, Cluj-Napoca, 2011, p. 39.

416 D. Bodin, Politica economică, p. 18.

417 P. Corte, *op. cit*., în „*Bollettino consolare*", 1881, p. 19; *Rapporto del Conte Giuseppe Tornielli-Brusati di Vergano, ministro a Bucarest (giugno 1881)*, în *Ibidem*, p. 443.

418 P. Păltănea, *op. cit*., vol. II, p. 100.

419 Ibidem, p. 164; SJAN Galaţi, Primăria oraşului Galaţi, ds. 248/1897, ff. 1, 40, 70, 81.

420 Idem, ds. 119/1902, ff. 1-13v.

421 Idem, ds 82/1909, ff. 2.-36v.

422 În 1892, surorile Giulietta G. Verona şi Carolina F. Pleyer, fiicele lui Vincenzo Fanciotti, dădeau în judecată Ministerul Lucrărilor Publice pentru îngroparea magaziilor lor din piaţa Portului şi str. Samsarilor, cu ocazia pavării portului, iar Giuseppe Verona, în numele celor două surori intenta proces Primăriei comunei urbane Brăila. Procesul era câştigat împotriva primăriei care era obligată să plătească 10.000 lei despăgubire şi 2.000 cheltuieli de judecată celor două surori. În schimb acţiunea împotriva Ministerului era respinsă şi cele două obligate să plătească 150 lei cheltuieli de judecată. (SJAN Brăila, Primăria municipiului Brăila, ds. 6/1892, ff. 5, 79, 86v.). Din acelaşi motiv, Alexandru Verona, care se constituia în parte civilă separată de cei menţionaţi până acum, intenta la rândul său proces Primăriei Brăila, pe care îl câştiga, fiindu-i plătiţi 7.500 lei daune şi 300 lei cheltuieli de judecată (Idem, ds. 7/1892, f. 1-36). Procesele intentante Primăriei din Brăila pentru încălcarea dreptului de proprietate al cetăţenilor erau dese în epocă, printre cei vătămaţi s-a aflat şi profesorul Gian Luigi Frollo, care la rândul său primea câştig de cauză pentru daunele cauzate proprietăţii sale din str. Dobrogei, pentru care Curtea de Apel din Focşani condamna Primăria la plata daunelor (Idem, ds. 27/1880, ff. 1-20).

zilei prea scurte, dar care se sfârşeşte, sub perdeaua zăpezii abundente tot mai dese. Nenea Jan are mâinile mari, cât nişte rădăcini uitate pe un prundiş alb de ape şi ochii albaştri sticloşi, înfipţi hotărât şi sfredelitor, în linia orizontului atârnând peste stuful tăios asaltat de vânt.

Frigul nu pare să-l deranjeze semnificativ, pentru că lângă el rămâne mereu omul de cart, cu sticla de rom select Havana Club, al cărui parfum suav parcurge puntea vasului. Îi povestesc despre o iarnă din copilărie, la Sulina, în care Delta era îngheţată bocnă şi gheţurile mari parcă atingeau în zare cerul, iar stuful încremenit stătea să se spargă de ger, devenind nefolositor şi în care nişte necăjiţi pescari lipoveni zburau pe gheaţă pe lângă lotcile lor, dornici să ajungă până la femeia pe care s-o mângâie pentru viaţa ei aşa chinuită: deducica, ea liubliu tibea, gavarit pravda!... Şi lotcile erau puse pe un fel de sănii largi, cu un fel de tălpici din lemn sticlos, aveau ataşate nişte vele zdrenţuite şi hărtănite parcă de colţi de mistreţ, înţelegi nene Jan?, pur şi simplu pluteau în briciul vântului tăios de peste lacul îngheţat.

Asta caut eu acum în stihia bălţilor deltei, să-mi redescopăr copilăria, când bunica mea stătea lângă plita încinsă şi ne prăjea mămăligă cu hamsii, peste care ne dădea cu smerenie o cană de băbească de împărtăşanie, apoi ea ne depăna, căzută brusc în visarea dintre viaţa dorită şi viaţa ei trăită, cele mai incitante poveşti trăite ori despre vânătorile din desişul stufului bălţii, la mistreţ, ori la hulchi, sau la lupchii suri şi nemiloşi, iar bunicul mormăia, pe jumătate adormit, un colind despre trecerea omului printre pământeni, un colind trist, „fost-am tânăr şi-am pututu, hoileroaaanda, doamne sfinte, doamne,/multe javre am stârpitu, hoileroaaanda, doamne sfinte, doamne!...”, de-asta sunt eu aici, pe vaporul ăsta scuturat de vânturile tăioase și aducând zăpadă.

Şi lipovenii ăia erau legaţi de bărcile lor cu nişte funii bune cu noduri de şcondru, de echilibru, folosite des datorită faptului că strâng foarte bine, pe măsură ce tracţiunea în parâmă creşte şi se desface foarte uşor după folosire... Nenea Jan nu se clinteşte deloc, suflă doar, când și când, fumul cu putere afară, ca de la caldarină, în timp ce ţinea cu unghiile, ca de scoarţa unui copac atacat de ghionoaia copilăriei, ultimul chiştoc al unei ţigări, fără marcă şi fără filtru, umezită de fulgii care cădeau fără încetare. Aşa ceva nu mai există băiete, repeta el printre dinți, ai venit degeaba până aici, dacă asta vrei să vezi, şi acuma n-ai cum te mai întoarce... Ştii de ce erau legaţi ei aşa, cu funii, lipovenii ăia ai tăi, de acele lotci?, spune tot el, mutându-şi greutatea privirii, de pe sprânceana de pe gheaţă lucie a orizontului, chiar pe mine.

Ca să nu-i înghită și pe ei apa rece în adâncul băţilor, când se sparge gheaţa. Cum sunt locurile astea când bate crivaţul de la ruşi? Tace ca şi cum s-ar gândi profund, ca şi cum ar şti ce să-mi răspundă, dar ceva îl împiedica. Te văd om

străin de deltă, măi copile, om de la oraş cred. Dumneata ce-ai face dacă te-ar asupri uneori pustia? Dac-ar veni peste tine, în casă, în plapumă, dacă ar intra pe sub fereşti, pe sub acoperiş? A? Ce-ai face tu, mă rog?Am tăcut mâlc, uluit de ce alternativă unică mi se desenase.

Malurile din bulgări mari de bazalt parcă se uneau înapoi, către linia subţire şi albăstruie a orizontului verde-siniliu, care devenea incert. Am intrat în cele din urmă şi eu în adâncurile vaporului lăbărţat în şenal şi clătinat de pale de vânt aprig. Sute de oameni încă picoteau, îmbrăcaţi cu haine de dimie groase. Respiraţia lor se scurgea parcă pe geamurile mici, către un mal prea ostil, de ghiaţă. El a rămas afară, sub cozorocul şepcii de marinar și sta ca uitat la pupa, să privească lumea, tocmai de la sprânceana semirotundă a orizontului, cotropit acum de Crivăţ.

Strada Portului la intersecţia cu strada Speranţei. Se observă cotul făcut de linia de tramvai pentru a intra pe această stradă. În 1886, contele Ercole Grazia Dei dorea să construiască la Galaţi o linie de tramvai, în timp ce la Brăila, Antonio Borghetti a fost preşedintele comisiei pentru construirea unui teatru în oraş[423]. Pentru iluminarea cu gaz şi alimentarea cu apă printr-o maşină hidraulică, Roberto Scotti înainta o propunere primăriei din Galaţi, la 26 mai 1867[424]. La Galaţi, Giovanni Inglesi, un italian amintit prima dată de documente în 1835, a avut multiple preocupări, fiind implicat în diverse activităţi comerciale, în angajarea lucrătorilor pentru şantierul naval din oraş, în 1850 a fost căminar, iar în casa sa exista un „casin" unde se puteau citi gazete europene, însă în 1846 atrăgea atenţia pentru cererea sa de înfiinţare a unei „case de banc" şi în 1848 şi 1853, solicita construirea unei clădiri pentru bursa oraşului[425].

[423] SJAN Galaţi, Primăria oraşului Galaţi, ds. 96/1886, f. 1-16.
[424] SJAN Galaţi, Primăria oraşului Galaţi, ds. 37/1865, f. 28.
[425] P. Păltănea, *op. cit*., vol. I, p. 282; vol. II, pp. 7, 14, 137. Din familia Dall'Orso se mai remarcau Alfons şi Olga Dall'Orso, în timpul Primului Război Mondial, când cea din urmă a făcut parte dintr-un comitetul al Crucii Roşii (Dumitru Faur, *Galaţiul nostru*, Galaţi, 1924, pp. 82, 85). În plus, unul dintre cei doi secretari ai reginei Elisabeta de la începutul secolului XX a fost tot un membru al familiei Dall'Orso. (L. Goretti, *op. cit*., p. 95.)

Poate că am aţipit puţin şi eu sau poate că m-am gândit doar la marangozul hălăduind sub vânturi, în ţara asta a pustiei, despre care mi-a vorbit bunicul meu foarte demult. Atunci când am ieşit însă să-l văd pe punte, ei bine, el dispăruse. Poate că a coborât undeva, pe drumurile lui reci de marangoz, om vestit în lumea deltei. Noaptea a căzut apoi încet în buclele fumurii ale zăpezilor albe, viscolite peste toată întinderea de stuf uscat, era parcă în timpul viscolelor cele nesfârşit de lungi și de aprige, ale zăpezilor mari, nemaivăzute, răsturnate uneori peste veacuri.

Aceasta este doar o parte a vieţii complicate şi amestecate cu de toate, din portul meu vechi, uitat între atâtea ape, care păzesc oraşul de milenii, de furia turbată a călăreţilor nomazi, un port bătrân aproape oriental prin culoare, dar şi prin freamăt, de la această margine a Europei estului sălbatec, cu drumuri luate sub copitele cailor aprigi, o graniţă între lucrurile precise şi cele învăluite în ceaţa dorinţelor, nedesluşite şi vagi, un port tulburat rar de sirenele vapoarelor mari, care vin sau care pleacă mereu, din sau înspre ispititorul și ademinitorul necunoscut.

Peste cheiurile lui bat iarna vânturi straşnice, suflă turbate mereu, în încercarea lor de a ne împinge mai departe de gurile Dunării, dar noi am rămas mereu lângă ele. Sunt oameni aprigi la noi, oameni care au cutreierat de secole mările lumii, oameni care nu pot fi învinşi tocmai pentru că au în ei nemărginirea lumii pustii, sunt cei care au înfruntat toate furtunile şi stihiile, dezlănţuite de Dumnezeu peste oameni şi ei nu au pierit. Miluieşte, Doamne, pe poporul tău…, aşează pacea în lume şi adu-i pe cei dragi acasă lângă dragostele lor firave!

Acolo unde este atâta nevoie de dragostea lor, acolo unde au lăsat acasă copiii mici şi neajutoraţi şi unde este și rostul lor pe pământ. Priveam adeseori, în copilărie, la acest ritual frământat al reîntoarcerii, un proces complicat de recompunere a existenţei şi de părăsire a unei lumi efemere, dar în care lăsăm foarte mulţi ani, din cei aşa de puţini și pe care îi trăim.

Banca Dall' Orso din Galaţi, str. Sf. Nicolae. Italianul care s-a impus în peisajul bancar gălăţean a fost Augusto Dall'Orso[426], care era fiu al negustorului Cesare Giovanni Battista Dall'Orso, originar din Livorno şi stabilit la Galaţi în 1843 când solicita şi cetăţenia sardă. În 1876, Augusto era deja menţionat de consulul Durando ca director al filialei din Galaţi a Băncii Naţionale, care se ocupa de majoritatea operaţiilor bancare de pe piaţa comercială gălăţeană, unde a lucrat până şi-a deschis o filială personală, Banca Augusto Dall'Orso, pe care la începutul secolului XX, documentele o menţionau drept una dintre cele mai importante bănci din România[427]. Ca instituţie italiană importantă existenţa Băncii era menţionată în 1912 şi de Bollettino dell'Emigrazione, ca fiind cea mai puternică bancă din oraş[428]. În 1853, la Galaţi, era menţionată „madame Nicolini chirigiţa hotelului Moldavia şi locului" cu vii, de la care profesorul ieşean Luigi Ademollo cumpăra un teren pentru construirea unui teatru, pe care îl vindea după numai câteva luni Sfatului Oraşului[429]. La Galaţi, apărea o altă publicaţie economică Dunărea. Jurnal de comerciu, agricultură şi navigaţie (Danubio. Giornale di commercio, agricoltura e navigazione), fondată de piemontezul Mario Pietro Cugino[430] în decembrie 1846 şi publicată până 1871[431]. Mario Pietro Cugino, stabilit în oraşul danubian la început ca agent comercial, pentru ca în urma obţinerii cetăţeniei române să devină la 1 noiembrie 1848 inspector şcolar şi judecător al Secţiei comerciale a Tribunalului local, dorise încă din 1843 să publice o Gazzetta commerciale, după ce obţinuse de la consulul sard, Castellinard, autorizaţia de publicare, însă acesta nu a văzut niciodată lumina tiparului. Jurnalul săptămânal Dunărea era scos în tipografia cu teasc de lemn a unui alt italian, negustorul Francesco Monferrato, care fusese deschisă încă din 1845 şi care şi-a continuat activitatea până în 1871[432].Treptat Cugino îşi fonda propria tipografie, în care publica ziarul său, publicaţia lui Cugino era prima de natură comercială din Galaţi. Din 29 decembrie 1846 până la 31 decembrie 1849 ziarul era publicat în română şi italiană, iar după această ultimă dată şi până la 27 august 1850, erau publicate doar câteva articole în limba italiană. O schimbare de conţinut avusese loc la 9 ianuarie 1849, când şi titlul devenea Jurnalul Dunărea, ştiinţificu, literaru şi comercialu, iar între 16 iulie-27 august 1850 ordinea cuvintelor din titlu era inversată:

---

[426] Un portret succint al lui Dall'Orso era realizat de unul din contemporanii săi, Luigi Goretti: „Augusto dall'Orso, banchiere a Galaţi. Partito da Livorno solo, senz'altro conforto che la sua ferma volontà di riuscire, giunse in Romania quasi sconosciuto. Venne impiegato nella Banca romena, dove subito si segnalò per assiduità e intelligenza non comuni. E dopo qualche tempo si diede agli affari, mettendo da parte colla economia e colla buona amministrazione un certo capitale. Oggi la sua Banca gode in Romania un credito illimitato. Console di Danimarca, insignito di altri ordini equestri, ha voluto rimanere sempre italiano, nonostante i vantaggi che avrebbe potuto godere divenendo cittadino romeno" (L. Goretti, *op. cit*.,, p. 114).

[427] *Rapporto del Cav. Avv. C. Durando, R. Console a Galatz (giugno 1876)*, în „*Bollettino consolare*", vol. XII, parte II, 1876, p. 47, 53-54; SJAN Galaţi, Primăria oraşului Galaţi, ds. 39/1908, ff. 1-64v.; L. Goretti, op. cit., p. 114; D.J. Grange, *op. cit*., p. 464.

[428] „Boll. Emigrazione", 1912, p. 1208.

[429] P. Păltănea, *op. cit*., vol. II, p. 313.

[430] Studiul fundamental dedicat activităţii sale rămâne: D. Bodin, *Din viaţa şi faptele căminarului Mario Pietro Cugino*, în „*Revista istorică română*", VII, fasc. I-II, 1937, pp. 38-73.

[431] C.C. Giurescu, *Istoricul oraşului Brăila*, pp. 179-180; C. Ardeleanu, *Alcune notizie*, p. 13-15.

[432] C. Isopescu, *op. cit*., pp. 13-15; D. Bodin, *Contribuţii*..., p. 10; C. Ardeleanu, *Alcune notizie*, p. 396; Idem, *La comunità italiana di Galaţi*, p. 72; R. Scagno, *op. cit*., p. 11.

Jurnalul Danubio, comersial, ştienţific şi literar. Primul redactor al ziarului a fost G. Jerenich[433]*. Din 9 ianuarie 1849, funcţia era preluată de Cugino, proprietar şi administrator responsabil până atunci, moment în care a intervenit şi modificarea de conţinut. În ultimele două luni de publicare, redactor a fost V. Vrabie*[434]*.*

Mă gândeam atunci că, această rupere continuă de lumea în care tot încercăm să ne poziţionăm, cât mai stabil, ne macină continuu şi ne cam scurtează viaţa şi mai rău, ne învaţă de fapt şiretenia. Rememoram această nemaipomenită lecţie primită. Aici băiete totul se învaţă în apa şi în stuful deltei, aşa cum în marinărie totul se învaţă la vapor, să manevrezi vinciurile, să baţi bandula sau să faci noduri, care se mai şi desfac, să confectionezi „monkey fist", să „împleteşti" parâme, aşa încât să iasă o gasha trainică, şi altele.

Graniţa aşa fragilă dintre „a şti" şi „a nu şti" o poţi trece doar cu un singur pas, totul este să fii dispus să-l faci. În viaţă şi-n marinărie ai nevoie, în primul rând, de atenţie. Mai mult decât de cunoştinţe. Trebuie doar să fii mereu dispus să mergi înainte. Continuu. Ai navigat pe mare, deadea? Da, măi ţâcă. Primul voiaj, cel de pe „Cassandra", un mini-bulk de 7000 al companiei Peter Doehle, a debutat cu un zbor agitat şi o aterizare aproape ratată a Boeing-ului celor de la KLM. Am ajuns la Dublin noaptea şi am fost preluat, încă de la aeroport, de către agentul navei, un tip cu o engleză indescifrabilă.

La 12 noaptea am ajuns la navă, în Dundee. Ploua enervant, aşa cum scrie prin cărţi că se întâmpla de obicei pe insulă. Agentul ăsta m-a lasat în compania unui A/B, vardie. Am fost pus în temă de individ, în drumul meu spre cabină, cam cu tot ce se „mişca" pe acest vapor. Câţi români sunt, cine cu cine este prieten, de cine să mă feresc, cam cât să muncesc, ca să-i las şi pe alţii să o facă, ce naţie de român este comandantul, ce să spun, ce să nu le spun, cum să-i tratez pe „maimuţoi" (citeşte: filipinezi)...

[433] Jerenich ajungea secretar al viceconsulatului napoletan din Galaţi, în 1855, ţinând loc girant al lui Mathieu, aflat la Londra, sarcină pe care Jerenich o îndeplinea şi în 1860. (D. Bodin, *Contribuţi*i..., p. 10; ASDMAE, Regno di Sardegna, 1857-1861. *Consolato di Bucarest*, b. 255, *Scrisoarea consulului sard la Galaţi, Luigi Leardi, către ministrul Afacerilor Externe, Contele Cavour,Galaţi, 25 dec. 1860*).

[434] N. Hodoş, A. Sadi Ionescu, *op. cit*., I, p. 137; C. Isopescu, *op. cit*., p. 22.

Turnătoria din strada Ceres

Am trântit pe patul de sus al celulei geamantanul, a apărut chief-ul polonez ca să mă vadă, apoi, sfătuit mai metodic de acesta, m-am culcat, cu misiunea să mă trezesc la ora şapte şi să „raportez comandantului". Şi uite aşa, dis de dimineaţă, m-am prezentat eu cu actele în original comandantului meu. Un moldovean din Iaşi, la vreo 50 de ani, unul cam mic la stat, dar mare la sfat şi foarte potolit, la prima vedere. Am fost informat asupra programului: cartul câinelui (24:00 - 06:00) cu secundul, munca peste zi de la 13:00 la 15:00.

Mesele, în careul marinarilor, la ora 7:30 mic dejun, între 12 şi 13 prânzul şi, în fine, cina, la 18:00. Mai avem dreptul la pauze intermediare, de câte 20 minute, de la 10:00 şi 15:00. Eu, ca biet cadet, voi elibera cabina în care stau acum, ea fiind pe puntea ofiţerilor şi mă voi muta măcar temporar cu mess-boy-ul filipinez, pe puntea principală, lângă ieşirea din tribord. În plus, voi veni în comandă şi după ora 15:00, pentru a asista secundul la corecţia hărţilor, lucru pe care cineva, nu se ştie cine, l-a neglijat în trecut.

Portul Galaţi când încă faleza nu era legată de strada Portului. În 1853, sosea la Galaţi profesorul de muzică vocală, Luigi Ademollo, fost tenor la opera italiană din Iaşi, artist în trupa lui Victor Delmary, căruia i se datorează prima stagiune de operă italiană de la Galaţi. După ce

Delmary, principalul impresar de spectacole teatrale şi de operă la acea vreme, adusese în 1852 trupa de teatru a lui Millo, bine primită de public, se pare că i se solicitase din partea coloniei italiene spectacole de operă şi la Galaţi. Spectacole ocazionale de operă mai fuseseră organizate şi în anii precedenţi, însă publicul gălăţean îşi dorea o prezenţă constantă a acestora. Călătorul Francesco Nardi îşi amintea în scrierile sale de Il Furioso de Donizetti, l-a care asistase în trecerea sa prin Galaţi din septembrie 1852[435]*. Cum Delmary nu a onorat cererea gălăţenilor, cel care a profitat de această dorinţă a publicului a fost Ademollo, care se ocupa în anul următor de deschiderea unei stagiuni de operă. El a angajat o bună parte din trupa lui Delmary şi începea construirea unei clădiri din lemn, lângă Hotelul Moldavia, pe locul cu vii închiriat de la „madame Nicolini chirigiţa hotelului şi locului", însă îi lipsesc banii necesari pentru finalizarea lucrării de amenajare, astfel încât vindea clădirea cu 500 de galbeni Sfatului Orăşănesc. La 1 iunie 1853, Ademollo semna un înscris prin care se obliga ca la finalul stagiunii de spectacole să predea clădirea autorităţilor orăşeneşti. În septembrie, îşi exprima dorinţa de a închiria clădirea pe o perioadă de trei ani cu o chirie anuală de 45 galbeni, acceptată de Sfat. Au urmat trei ani de spectacole de operă italiană aici, pe care nu le-a mai putut continua mai mulţi ani după protestele lui Delmary. Despre repertoriul trupei nu se cunosc prea multe, în 1853 era amintită Sonnambula lui Bellini, iar la 19 martie 1855, stagiunea se deschidea cu Ernani de Verdi, după ce îşi reorganisase trupa "con permesso del governo locale (...) un corso di rappresentazione d'opera italiana"*[436]*. Fiindu-le recunoscător italienilor pentru dorinţa lor de a avea aceste spectacole la Galaţi şi pentru care intrase în această afacere, Ademollo a înfiinţat pentru ei un mic teatru pe locul hanului lui Ventura, unde se jucau comedii şi operete cu o orchestră compusă din italienii care lucrau în magaziile de la schelele din port*[437]*. Activitatea lui Ademollo a stimulat interesul pentru înfiinţarea unui teatru local şi Sfatul Orăşenesc cumpăra la 22 decembrie 1859, un loc de la banul Iancu Adamide. Printre proiectele de construcţie ale unei clădiri de teatru s-a aflat cea a arhitectului veneţian Ennio Travasinato, acceptat iniţial şi care ar fi urmat să primească 35.000 galbeni austrieci pentru construcţie*[438]*, dar nu trece de arhitectul oraşului care a considerat că nu „satisface cu deplinătate exigenţele de artă indispensabile la un edificiu de atât de mare însemnătate"*[439]*, după ce planul îi fusese de câteva ori trimis pentru a fi modificat*[440]*.Din Comitetul alcătuit pentru construirea teatrului făceau parte italienii S.G. Foscolo, principele Emanuele Ruspoli, care acordau câte o subvenţie de 5.000 lei*[441]*. Erau amintiţi la Galaţi italieni, prin prezenţa în vara anului 1860 a Companiei de teatru Pelizza, al cărei prim actor era Gaspare Minghetti din Florenţa*[442] *şi a trupei de teatru condusă de Antonio Vernice, un impresar de spectacole de operă care solicita primăriei la 23 august 1866, autorizaţia pentru susţinerea a 15 reprezentaţii de operă la Teatrul Bogdan, însă a fost refuzat din „cauza împrejurărilor"*[443]*.*

---

[435] Francesco Nardi, *Riccordi di un viaggio in Oriente*, Roma, 1866, p. 33.
[436] P. Păltănea, *op. cit*., p. 328.
[437] T.T. Burada, *Istoria teatrului în Moldova*, Ed. Minerva, Bucureşti, 1975, p. 311; Ioana Grosaru, Gabriela Tarabega, *op. cit*., p. 116.
[438] SJAN Galaţi, Primăria oraşului Galaţi, ds. 88/1864-1869, f. 5.
[439] Idem, ds. 109/1864, f. 27.
[440] Idem, ds. 88/1864-1869, f. 1, 9, 14.
[441] Ibidem, f. 29-31, 52, 56-62.
[442] ASDMAE, Regno di Sardegna (1857-1861). Consolato di Bucarest, b. 255, Consolato di Bucarest, busta 255, *Scrisoarea consulului Sardiniei în Galaţi, Luigi Leardi, către ministrul Afacerilor Străine, Conte Camillo di Cavour (Galaţi, 20 iulie 1860)*.
[443] SJAN Galaţi, Primăria oraşului Galaţi, ds. 58/1866, nepag.

Totul trebuie adus la zi, fiindcă ultimul Port State Control aşa a zis. Voi participa la manevra pupa, la fiecare manevră, indiferent de ora la care aceasta se produce. Apropo: ai adus filme? Nu?

Teatrul Papadopol de pe strada Braşoveni, colţ cu strada Speranţei. Fani Tardini (1833?-1908) o actriţă cu origini italiene, probabil din Trieste[444]*, îşi întemeia propria trupă la 6 octombrie 1859, după ce până atunci făcuse parte din trupa lui Mihail Pascally*[445]*. Massoff susţine că şi-a început activitatea în trupa de amatori a coloniei italiene din Galaţi, probabil referindu-se la cea fondată de Luigi Ademollo, însă această trupă apare menţionată de-abia în 1853, în timp ce debutul lui Tardini era deja înregistrat în anii anteriori la Bucureşti. Trupa condusă de Tardini devenea cea mai bine organizată şi cea mai mare trupă de provincie, prin unirea cu trupa fraţilor Vlădicescu, Ion şi Alexandru. Până să se stabilească la Galaţi, trupa lui Tardini a călătorit mult prin ţară. Tardini solicita la rândul său magistratului să îi acorde o sumă, numai puţin de 800 de galbeni, dar ca subvenţie, nu ca împrumut, cerere care nu i-a fost aprobată. La data de 17 mai 1863, solicita prefectului din Galaţi permisiunea pentru construirea unei barăci provizorie din lemn „pentru Teatru Românu", „pe locul liberu din piaţa vis-à-vis de Consulat", care trimitea cerea*

[444] Anul naşterii actriţei Fani Tardini nu se cunoaşte cu precize, însă în actul de deces din 1908, înregistrat la Galaţi era trecută vârsta de 75 ani (SJAN Galaţi, Primăria oraşului Galaţi. Starea civilă – morţi, 1908, f. 528). Ioan Massoff menţionează ca an al naşterii 1823 în I. Massoff, *Eminescu şi teatrul*, Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1964, pp. 35-36; şi anul 1825 în *Idem*, *Teatrul românesc* vol. II (1860-1880), Editura pentru Literatură, Bucureşti, 1966, p. 650, unde sunt menţionaţi părinţii lui Fani Tradini: Piedro Tardini şi actriţa Emma Louis Lacratello. Nici în privinţa locului naşterii nu se ştie cu precizie dacă a fost sau nu Trieste, aşa cum figurează în George Franga, *Contribuţii la istoria teatrului românesc (din cele mai vechi timpuri până la independenţa noastră de Stat)*, Ed. Viitorul Românesc, Bucureşti, 2001, p. 256; I. Massoff, *Eminescu şi teatrul*, pp. 35-36; Apud, Anca Costa-Foru, Fani Tardini, p. 194. Paul Păltănea precizează în *Istoria oraşului Galaţi*, partea a II-a, pp. 316-317, că în urma sesizării Direcţiei Arhivelor de Stat din Trieste, nu s-a putut afla nici un fond care să cuprindă informaţii asupra familiei Tardini.

[445] I. Massoff, *Teatrul românesc*, II, p. 166.

mai departe „ca să învoiască d-nei Tardini facerea unei încăperi de scânduri provizorii pentru teatru sub povăţuirea şi privegherea D. Arhitect”[446]*. Spectacolelor din stagiunea anului 1864, desfăşurate între 1/13 martie şi 15/27 mai, Eminescu le-a fost un spectator fidel. Trupa lui Tardini revenea în a doua sa stagiune în sala Hotelului de Moldavie, între 2/14 noiembrie 1864 - 9/21 martie 1865, în ultimele zile de spectacol revenea la Cernăuţi şi Eminescu, care tocmai îşi dăduse demisia de la Tribunalul din Botoşani la 5 martie şi dispare din oraş odată cu trupa lui Tardini*[447]*. În 1892 a făcut o donaţie Bibliotecii fondate în 1888 prin stăruinţa lui V.A. Urechia, pentru a se putea mări fondul de carte. În anii ce au urmat a jucat tot mai rar la Galaţi, ultimul spectacol al artistei susţinut pe scena Teatrului Papadopol a fost O partidă de concină, în 1900*[448]*. Alfonso Castaldi (1874-1946) se năştea la Maddaloni, provincia Caserta, regiunea Campania. Absolvent al Conservatorului din Napoli, a emigrat în România, unde se stabilea la Galaţi, în 1896. Devine compozitor de muzică simfonică şi pentru teatru, printre lucrările sale numărându-se „Panglicarii” (1904), „Il giorno”, „Poema delle ora” (1904), „Thalassa” (1906), „Marsyas” (1907), „Lupii în vatră” (1916), „Simfonia în La minor” (1920), „L’Eroe senza gloria” (1925) etc. Castaldi a fost de asemenea membru fondator al Societăţii Compozitorilor Români şi membru al consiliului de administraţie al Societăţii filarmonice, reînfiinţată după Primul Război Mondial*[449]*.*

Atunci, dispari iute de aici! Ar fi de spus cum mi-am petrecut 36 de ore, continuu spărgând „fertiliser”, devenit piatră, într-o magazie care a luat apă, cum am spălat cu mâneca de incendiu capacele magaziei la două grade Celsius şi pe un vânt cumplit, cum am intrat în „void space”-ul inundat de ţevile de apă dulce, sparte datorită frigului şi, cu apa până la brâu şi o cheie franceză în mână, am desfăcut un milion de piuliţe de 30, de la capacele care dădeau în tancurile de balast, cum am prins cursa Carino-Hamburg, cam de vre-o două ori consecutiv, asta însemnând că nu se puteau închide ochii între 18 şi 24 de ore, ore în care se spălau magaziile, se goleau santinele şi se asista tacticos încărcarea, iar şi iar. Cum şi cât de multe am învăţat, sub ameninţarea comandantului că voi fi trimis acasă, de la ofiţerul secund, un tip extraordinar, aflat la abia al doilea voiaj al vieţii lui, afli acum.

Cum am petrecut carturile cu individul acesta, trecând singuri prin Canal, eu alegând hărţile şi trasând drumul următor, cu zeci de waypoint-uri introduse la nesfârşit în GPS şi ECDIS. Cum era să plec acasă fiindcă am umblat la radar în meniuri parolate, în dorinţa de a proba chiar tot ce scrie în manual său. Cum, iertat fiind, după ce secundul român a plecat, comandantul mă întrebă pe mine, dacă

---

[446] SJAN Galaţi, Primăria oraşului Galaţi, ds. 1/1863, f. 61-62.

[447] T.V. Ştefanelli, op. cit., pp. 11, 30-31, 40-42.

[448] P. Păltănea, *Istoria oraşului Galaţi*, vol. II, pp. 143, 305, 314, 316-325; Petre I. Sturdza, *Amintiri: patruzeci de ani de teatru*, Editura casei Şcoalelor, Bucureşti, 1940, p. 163.

[449] Vasile Tomescu, *Alfonso Castaldi*, Editura Muzicală, Bucureşti, 1958, p. M.Gr. Posluşnicu, *op. cit*., pp. 198, 201, 408, 575; Ecaterina Ţarălungă, *Enciclopedia identităţii româneşti. Personalităţi*, Editura Litera, Bucureşti, 2011, p. 158; V. Cosma, *Compozitori şi muzicologi români*, p. 5, 9, 61.

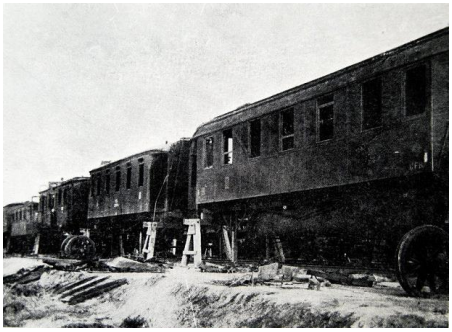
puntea de comandă e pregătită de voiaj, el neavând încă încredere în filipinezul venit recent la bord. Cum am învăţat că poţi împărţi mâncarea, spaţiul şi viaţa cu „maimuţele” într-un mod poate mult mai „normal” decât cu ai tăi. Cum am mai învăţat de la una dintre „primate”, marinărie în adevăratul sens al cuvântului. Sunt şase luni de viaţă, care m-au schimbat radical. A trebuit doar să mă las schimbat. Am avut mereu regretul că am învăţat navigaţia la şcoală în pripă, mergând cu valul, interesat de „a trece doar examenul”.

Gările CFR de pe linia Galați – Bârlad distruse cu sălbăticie, așa cum este cea de la Roșcani, din această imagine. Antreprenorii construcției căii ferate Galaţi-Bârlad au fost inginerii G. Mattioli și G. Curti. Giuseppe Mattioli și Giuseppe Curti aveau o fabrică de cărămidă fondată în 1897 în Valea Țiglinei (Galați).

Nu este niciodată destul. No offence intended, domnule elev! Pe mini-bulk-urile de la Doehle organigrama pentru deck dept este simplă: comandant/ chief mate/officer in charge with navigation/cadet. În trecut, toate funcţiile de „doiar” şi „treiar” erau distincte, din câte mai ştiu. Acum şi aici (pe mini-bulk-uri) cadetul este promovat firesc direct secund (ofiţer cu navigaţia).

Ce este diferit: multitudinea de responsabilităţi care apasă pe umerii ofiţerului 23 (a se citi „ofiţerul douăş’trei!”), proaspăt promovat de căpitan la „stadiul” de cadet. Trebuie să fii beton la navigaţie (comandantul doar verifică treaba pe care o faci), eu am găsit nişte hărţi pe care jupânul a scris, la nervi, „dormi în papuci, ai?!!!”, cu un creion negru şi gros; doiarul de care vorbeam trăsase un drum aiurea, peste o baliză. Mie, când am trasat un drum prin Skaggen (ca exerciţiu, fiindcă de regulă traversam Kielul), mi-a făcut capul calendar trei zile, fiindcă nu am ales bine o hartă de detaliu.

Atelier de reparat locomotive şi vagoane în Galaţi

Pe bună dreptate, exista acolo o pasă foarte îngustă care probabil că îi dădea omului fiori de când era mic. Partea bună: dacă un comandant prinde încredere în tine şi „doarme liniştit" când eşti tu în cart, atunci te transformi în mâna lui dreaptă. Trebuie să se simtă în siguranţă când eşti tu la timonă, fiindcă vei avea parte de aşa ceva mai tot voiajul (Am aici multe de povestit...). Echipajul fiind mic, ai parte de multă atenţie din partea omului şi te trezeşti promovat peste noapte.

Este şi cazul secundului despre care vorbeam. La Doehle, tipul a făcut primul voiaj pe poziţia de proaspăt cadet. După doar cinci luni a fost binenţeles promovat, „câştigând" poziţia asta în detrimentul celuilalt cadet punte de la bord. Din câte am auzit de la alţii, tipul a învăţat „la greu" la navă, a „citit" corect care sunt cerinţele comandantului, a muncit pe punte şi în cart, şi, peste toate, a dat şi dovadă de inteligenţă, organizare şi încăpăţânare, în a se perfecţiona. Cât am stat cu el, patru luni, l-am stresat cu întrebări. Au fost foarte puţine la care nu a avut răspuns. Căra, încă zilnic cu el, *Balabanul*. Iar dacă nu ştia ceva, mă trimitea să citesc. După ce mă dumiream, citea şi el şi ne confruntam. Nu spun că era premiant, mai încurca unele chestii, dar nu lăsa să treacă pe lângă el vreo informaţie, importantă sau nu, fără să se oprească puţin, să mai judece. Vorbeam de responsabilităţile „ofiţerului 23" aflat pe un bulk de 7000, la Doehle. Şi cum poţi deveni mâna dreaptă a comandantului. Atenţie, însă!

De cele mai multe ori sarcinile normale ţi se vor dubla. Din cauza aia ajungi la cart de şase ore (ajungi chiar să faci inventare la cambuză, la bonded store, tratezi cu bucătarul pentru comanda proviziilor, asişti apatic şi poate senin chief-ul la încărcare-descărcare şi balastare-debalastare, apoi faci chiar tu operaţiunile astea (doar vrei să ajungi chief, nu?), copiezi şi decodifici filme pentru jupân (şi asta durează!), te ocupi de cadet, să-l înveţi ce ştii, şi multe alte job-uri pe care ţi le poate trasa cineva, care „are încredere în tine". Astea se adaugă, aşa cum am

mai zis, la nesfârşitele şedinţe de corecţie a hărţilor şi publicaţiilor (oricând poţi face faţă unui port state control, mai ales dacă navigi sub un pavilion de complezenţă!), mentenanţa aparatelor de navigaţie, completarea zecilor de formulare şi de liste lungi unsuroase, de inventar (pentru cărţi, harţi, materiale, echipamente), trasarea drumului următor, updatarea ECDIS (vin dischete sau CD-uri pentru corecţii săptămânal, dar, atenţie!

Tu trebuie să comunici mereu cu compania, pentru a le comanda), întreţinerea sistemelor de comunicaţie, inventarul şi întreţinerea mijloacelor de salvare, inventarul şi mentenanța fire fighting appliances, etc... Ajungi, deseori, la capăt cu nervii. Ce e distractiv: cadetul, în viziunea celor de pe navă, trebuie să ştie toate astea. Să se fi născut „învăţat". În prima zi, n-am băut apă: nu ştiam să deschid sertarul cu pahare. A doua zi, am stat 20 de minute pe lângă dulap, aşteptând ca unul mai deştept să se servească, să văd cum se face. Habar nu aveam cum se închid şi se deschid uşile, în ce direcţie să împing sau să trag de căcaturile alea de mânere. Nu îţi mai spun de silnica manevră. „Vira", „maina"?! Ai aruncat bandula? Desenele de la manevra navei, cu o mie de parâme date la babale imaginare, ţi se şterg automat din minte, dacă le-ai avut cândva. Pentru trei săptămâni vei fi ca un copil mic, ce învaţă să meargă şi să vorbească.

Vei avea impresia, amplificată de comentariile celor din jur, că mai prost ca tine nu există pe planetă. Vei dori să mergi acasă, la mama, şi să-i laşi pe alţii să se ocupe cu navigaţia, că tu tre' să te culci puţin. După o lună, îţi mai revii, începi să te relaxezi, după două luni îţi doreşti manevre peste manevre, la orice oră, ca să arăţi ce poţi tu, buricul pământului. După încă o lună, fitterul şi A/B-ul, cu care faci manevra, îţi ascultă ordinele şi secundul stă deoparte şi zâmbeşte. Comandantul se uită de sus şi te şicanează prin staţia, care ţi se bălăngăne la gât, adică te bagă'n seamă. La patru luni, eşti deja pregătit să faci treaba secundului. Şi, cu ceva mai mult noroc, de ofiţeri lipsă la apel în ţară, cu încrederea comandantului şi cu ajutorul lui Dumnezeu, poţi fi promovat, dacă ai brevet şi restul de acte.

După cinci luni, devii apatic, începi să tragi chiulul, cuţitul ajunge pe la os, îţi faci planul să dai drumul la free fall boat şi să te duci spre cel mai apropiat port/aeroport. Cum eşti în stare să trasezi un drum pe hartă şi să te orientezi cât de cât, la cinci luni şi jumate planul precedent devine perfect realizabil şi te obsedează. Între timp, lumea de pe la bord s-a schimbat, ai debarcat un chief şi un comandant, au venit alţi cadeţi pe care îi freacă noii lor jupâni, eşti „veteran" şi aştepţi biletul de întoarcere. Care, în ultimile zile, se încăpăţânează să întârzie, de-al dracu' aşa!

În fine, prinzi la fix avionul, ajungi în ţară şi te duci la şcoală, la sesiune deschisă. Eşti picat din lună, extraterestru, ai impresia că nu îţi răspunde nimeni la

salut, trăieşti un al doilea şoc „cultural”. Lumea vorbeşte iar limbi străine, îţi vine să te întorci la navă. Totul pare greu de tot şi eşti convins că nu ai nevoie de atâta vorbărie stearpă, de la ăştia care „freacă menta” prin ţară şi habar nu au, cu ce se mănâncă ciorba pescărească la vapor. Dincolo de multele mele resentimente, în ceea ce priveşte modul comandantului meu de a interacţiona cu subalternii, am simţit la „jupân” un soi de atenţie permanentă, un ochi critic cu care ne urmărea şi când moţăia.

Piața Pescăriei și împachetarea peștelui în butoaie. Piața peștelui în Galați era un paradis din punctul de vedere al cantității vândute și a diversității ei, pentru că de aici începea de fapt delta. Orașul era în 1935 între cele mai industrializate și civilizate din regat, fapt ilustrat și de cele 16 consulate, 24 de km de rețea de tramvai cu macaze manevrate electric.

Era permanent „prezent”. Nu am reuşit, pe parcursul celor aproape cinci luni cât l-am avut comandant, să îmi fac eu o idee mai precisă asupra cunoştinţelor sale doar în materie de navigaţie pură. Îl suspectez şi acum de o oarecare superficialitate în ceea ce este legat de utilizarea tehnicilor moderne de navigaţie (ECDIS, ARPA, DGPS), însă nu mă îndoiesc nici o clipă că avea ceea ce se cheamă „good seamanship”. Omul suplinea prin fler, experienţă şi poate talent neajunsurile vârstei. De altfel, câţi dintre părinţii noştri pot „stoarce” astăzi dintr-un calculator toate posibilităţile? (şi câţi dintre profesorii trecuţi de a doua tinereţe? De asemenea, nu mă îndoiesc de faptul că putea „citi” mai repede capacităţile profesionale ale unui individ, atunci când îl vedea.

„În luna mai 1931, cine citea ziarul local „Vocea Galaţilor" afla: „Unde se întâlneşte elita gălăţeană? La Restaurantul, Berăria şi Bodega Suré"! Era situat chiar în centru, pe strada Domnească nr. 30/ 34, vizavi de Parcul Municipal, lângă Hotel Bristol, cu mese în faţă, pe trotuar, unde se putea lua masa cu aperitive bune şi „eftine". Avea vinuri alese şi bere Luther. Iar seara concerta „Jazul Weinstein". Se dansa, acolo se lansau toate cântecele şi dansurile noi. Şi reclama invita: „Vizitând localul, nu uitaţi să vă aprovizionaţi şi cu coloniale, delicatese, fructe, trufandale şi băuturi din cele mai variate şi fine la Magazinul de coloniale Suré". Bodega era şi ea bogat asortată, iar în restaurantul de prim rang oferea servicii speciale pentru banchete. Ion Dongorotzi (rev. „Ramuri" nr. 49), scrie că restaurantul lui Suré era vestit în Galaţi „prin raritățile sale şi tariful urcat". Dar o descriere amănunţită a acestui local de excepţie a făcut-o inegalabil Crişan V. Muşeţeanu în „Lumea copilăriei mele" (vezi cap. „Strada Domnească"). Proprietari erau: bătrânul grec Strati D. Suré, din str. Sf. Apostoli 15 (în anul 1927 stătea pe Deciană 37) şi fiii săi, fraţii Suré: Neculai, Mihail, G. Dumitru, Anton. Firma „FiiI. Suré & Co." a fost înregistrată la 21 oct. 1931, dar în 1927 restaurantul era cunoscut ca fiind al Fraţilor Anton şi Iani Linos. Unul din evenimentele importante ale ora şului, când s-a luat masa la Suré, a fost la 1 iulie 1932, când s-a inaugurat trenul fulger „Danubiu". Oaspeţii, întâmpinaţi la gară în ovaţii, au fost poftiţi de către autorităţile oraşului, primar fiind atunci Emil Codreanu, unchiul lui Crişan V. Muşeţeanu, la Suré! La 7 august 1932 un incendiu a mistuit o parte din imobil, învinuit fiind cofetarul Manzavinatos care a şi fost arestat. Rivalităţi periculoase, cu consecinţe grave. La 1 septembrie însă, Suré se refăcuse, îşi redeschidea salonul mare din interior şi anunţa: „Preţuri foarte reduse. Intrarea prin grădină, str. Sf. Neculai 27." (Vocea Galaţilor/ 4345). Din acelaşi ziar aflăm şi de redeschiderea librăriei învecinate, SOCEC, Domnească 23, afectată de acelaşi incendiu. Timpul şterge asperităţile, fiecare merge pe drumul său şi rivalii se împacă sau se iartă. Căci peste ani, într-o statistică din 1940, găsită la Arhivele Galaţi, Fraţii Suré, de pe Domnească 34, precum şi Epaminonda Manzavinatos, de pe Domnească 36, figurează printre cei mai înstăriţi comercianţi din Galaţi... În 1948, firma se numea „Suré Strate, Dimitrie şi Jean SNC" şi se reprofilase pe vânzări de coloniale şi chimicale, cu şase angajaţi, toţi fraţi Suré. Familie mare, succes pe măsură. Tot pe Domnească, la nr. 29, o prezenţă elegantă şi concurentă era Restaurantul şi berăria „Elyzée", a Fraţilor Epaminonda şi Gheorghe Manzavinatos(tot ei aveau şi o cofetărie cu patiserie omonimă, alăturată restaurantului Suré) , rivali acerbi în lupta pentru supremaţie cu Fraţii Suré. Localul lor era „familiar", acolo se putea bea „renumita şi delicioasa bere Bragadiru", era „bogat asortat cu tot felul de mâncări alese, preparate numai cu unt, zilnic proaspete. În Anuarul din 1938, la aceeaşi adresă figura Restaurantul „Azuga". În 1927, restaurante de lux erau în Galaţi la: Grand Hotel şi Hotel Metropolitan, colţ cu Fraternităţii 3, viz-a-vis de Banca Naţională, unde a fost restaurantul „Oppler", trecut mai târziu în proprietatea

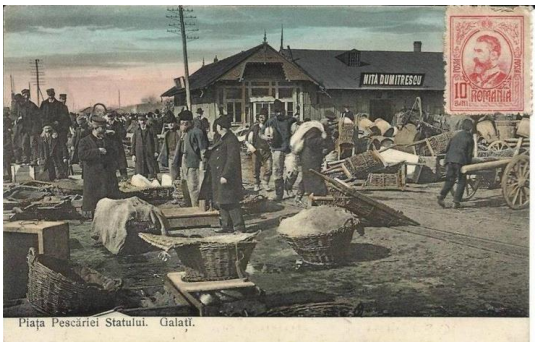
lui D. Panaitescu. Aici, prin anii 30, „debuta în fiecare seară" cunoscutul „bariton de muzică clasică şi modernă" Cezar Pistelli. În 1936 restaurantul aparţinea lui Canellos N. Frecventate mai erau, pe Domnească, şi Braseria „Palace", şi Berăria „Centrală". La Restaurantul şi berăria „Fraţii Antoniade" (fost Vretos; fost „Mioriţa" în anii de după război), str. Domnească 85, colţ cu Lascăr Catargi (Gării) conducea vrednicul Haim, care ştia cum să-şi asigure o clientelă selectă. În faţă la Biserica Greacă era „Café Trocadero", un loc predilect al întâlnirilor discrete, de afaceri. Pe strada Lahovary (Poştei) 9 era renumit Restaurantul şi Bodega „La Nicu şi Matei", al lui N. Popescu şi N. Ştefănescu, care se prezenta ca: „Cea mai mare din oraşul Galaţi", unde se angajau banchete şi „dejunuri fixe". Se servea „grătar de primul rang şi vinuri din vestitele podgorii Odobeşti - Leanca". Personalul era „din cel mai versat la dispoziţia publicului".Invitaţia suna aşa: „Vizitaţi marele restaurant „La Nicu şi Matei!" (în aceeaşi clădire se afla şi sediul consulatului Estoniei). Pe str. Gen. Berthelot (Bălcescu) 6, colţ cu strada Antache, era Bodega şi Restaurantul lui Hercovici Leiba, „Unica grădină din centrul oraşului, cu preţuri modeste". Pe strada Tecuci 61 era Restaurantul şi Berăria „La fii Lemnarului", proprietar C. D. Constantinide. Pe strada Col. Boyle 10, pe atunci o stradă îngustă şi lungă, ce cobora spre Portului, erau case şi instituţii importante: patru consulate: Marea Britanie, Brazilia, Letonia şi Ţările de Jos, două redacţii (Acţiunea şi Ecoul), reprezentanţe de firme, agenţii şi, la nr. 10… vestita cârciumă „Pârjoala ideală", a lui Leibovici Carol, „cu vin roşu sec şi pârjoala lăudată pe merit". În 1934, tot pe Col. Boyle, Cabaretul „Printemps" sau „Primăvara veselă" era punctul de întâlnire al cercurilor aristocratice din Galaţi. Renovat în stil occidental în sala de jos, de la 10 seara începea spectacolul. Cânta orchestra de Jazz a maestrului T. Dinicu, iar intrarea era liberă. Pe Braşoveni 52 era „La Zaharia", al lui Zalman Hercovici, restaurant cu specific pescăresc. Pe această stradă a fost Teatrul Papadopol, distrus de un incendiu, şi Hotel Victoria." – Violeta Ionescu, La una mică, rev. Dunărea de Jos, nr. 158, aprilie 2015.

Comandantul l-a desemnat pe doiar să mă mai instruiască. Ăsta este motivul pentru care am ocupat unul dintre scaunele din comandă trei luni. La cerere, am ocupat apoi, pentru ceva bani în plus, chiar postul dorit de ofiţer secund.

Deşi unii se pot speria, pe mare eu am întâlnit indivizi exatraordinari, vorbitori a şase limbi străine, dublu licenţiaţi, în stare să ocupe postul de comandant la fel de bine ca şi pe cel de şef mecanic, împărţind spaţiul său, făcând loc unor exemplare care aveau probleme în a pune punctul pe hartă. Poate că doar la şcoală vorbim mereu despre profesionalism, despre înaltă calificare, în spiritul bine cunoscut al idealizării „termenilor".

Chief-ul a vrut să plece de la vapor, atunci când s-a zvonit că va avea doiar un filipinez, cu care făcuse patru luni înainte şi nu reuşise să închidă un ochi pe cartul acestuia, de frică. Când a apărut doiarul ce l-a schimbat pe român, filipinez de origine, am simţit la comandant o încordare soră cu paranoia. I-a trecut abia la vreo trei săptămâni, timp în care a făcut mereu numai cartul de noapte. Personal, simt o mare apăsare când vorbesc chiar despre mine ca viitor ofiţer. Am momente de inconştienţă în care îmi spun că nu sunt mai prost şi mai puţin pregătit, decât mulţi dintre cei pe care i-am văzut „operând" şi că mă pot descurca onorabil, că am nevoie doar de ceva experienţă. Mai am şi momente în care aş rămâne cadet

for ever, sau treiar „de carieră”, numărând containere, mulţumit cu 2000 de dolari pe lună. Timpul le va rezolva el pe toate.

Piaţa Pescăriei Statului

Şi şansa de a întâlni oamenii potriviţi la şcoală şi pe vapor. Aveam la bord posibilitatea să trimitem acasă mail-uri, zilnic. Am profitat de asta şi am ţinut un soi de jurnal, câteva luni. Nevastă-mea le-a strâns. Ce să mai zic, sunt câteva lucruri „tehnice” acolo, pe care le pot împărtăşi, fiindcă la rândul meu, aş fi vrut ca cineva să îmi descrie și viaţa pe mare, cu amănunte.

După ceva timp însă, am renunţat dintr-o oarecare blazare să mai scriu acasă. Viaţa pe navă devine rutină, la al doilea voiaj nu prea mai ai chef de scris poveşti, te saturi să îi mai „bagi în seamă” şi pe alţii, cu problemele tale. Sunt puţine lucruri care îţi aduc aminte de frumuseţea artei navigaţiei, contactele cu realităţi diferite, lumi străine şi personaje curioase, toate sunt cumva restricţionate de viteza la care se desfăşoară totul. Fiindcă în primul rând eşti acolo ca să culegi doar ce scapă printre degete domnului J. Doehle, sau Maersk, sau mai ştiu eu cine. Şi să aduci un comision lui cutare de la cutare agenţie de crewing. Este doar o formă mai avansată de sclavie, aşa cum este munca sub steagul nu ştiu cui, în general, dar aici totul este pus într-un context restrictiv. Vei simţi, de multe ori nava ca pe o puşcărie. Ieşirile în oraş sunt ca „permisiile” din armată, dacă vrei. Alteori, dacă te vei îmbarca, te vei duce la vapor ca şi cum te-ai întoarce acasă.

Spitalul Israielit din Galaţi. Tot Comunitatea evreilor din Galaţi a înfiinţat prima Casă de sănătate, încă din 1834, care a servit şi ca spital improvizat, în timpul epidemiei de holeră din 1847. Spitalul israelit, inaugurat în 1903, după naţionalizare, a devenit actuala Maternitate Municipală. În ceea ce priveşte viaţa religioasă, din 11 sinagogi, care au fiinţat în Galaţi de-a lungul deceniilor (după unii autori ar fi fost chiar 22), astăzi mai există doar Sinagoga Meseriaşilor.

Dacă aş avea azi un milion de para, mi-aş lua o barcă mică, cu vele şi motor şi aş face o croazieră prin lume, măcar aşa, vreo doi ani. Aş da drumul la gps doar când mi-aş aduce aminte, aş face poze, aş mânca tot ce gătesc negrii din Africa, aş cumpăra icoane greceşti, m-aş duce la mall-uri în Franţa, etc. Aş vizita fiecare port în care am mai fost ca şi lucrător pe o navă comercială şi aş aştepta vapoarele ca să le leg la cheu, sau să le dau mola la parâme. Una peste alta, ca să nu-ţi fac capul calendar: de pe mare rămân stress-ul, banii (dacă ştii ce să faci cu ei), înstrăinarea (vii acasă şi eşti din alt film), şi o grămadă de amintiri frumoase sau nu, pe care nu ai cui să le transmiţi oricum, fiindcă nu are nimeni chef să te asculte.

Va trebui ca tu să asculţi, să te pui la curent cu ce s-a mai întâmplat pe acasă. Din viaţa ta, vei lipsi mai mult de jumătate. Sau vei trăi două vieţi, ia-o cum poţi. Şi închide gura, că ai să degeri. Toamna se apropia vertiginos, coborând decisă, în ropot de frunze galben-roşiatice, Dealurile Cuvurluiului şi mustul clocotea nepăsător pe terasele prăvăliilor, foarte dese şi pline de muşterii cu pălărie, din comersanţii cei coprinşi, cu stare şi mustăţile fin ajustate, o toamnă însoţită de fumul parşiv al cârnăciorilor condimentaţi din belşug, plini cu bame sultanine, cimbru, salvie ori busuioc, cu ardei iuţi şi roşii de copţi ce sunt, tocaţi mărunt în bucătăriile bistrourilor mici, risipite pe lângă cheiuri. Bistroul înseamnă prin definiţie bucătărie simplă, un loc fără pretenţii (una dintre posibilele origini ale termenului ar putea fi „bistraud”, care înseamnă într-un dialect francez „servitor mărunt”).

Gastronomia dorită în porturile cu ştaif se bazează, dimpotrivă, pe gusturi fine şi combinaţii extravagante de sosuri, arome, etc. Dar cine a zis că nu le putem avea pe toate la un loc? Tot ce doreşti poţi avea la Galaţi, dacă cauţi! O muzică deabia îngânată străbătea desişul umbros al teilor şi arţarilor, era o muzică venită probabil dintr-o atingere serafică a clapelor albe ale unui pian vechi, de concert, de tip Bösendorfer judecând asta după timbru, unde pesemne o timidă domnişoară începea să desluşească de ce zeii cântau în Olimp, căci era o muzică abia îngăimată de o uşoară atingere de degete, care aşternea în valea oraşului o perdea de acorduri firave şi totuşi profunde, poate că o viaţă căpăta acolo conturul tineresc al frumuseţii.

Pianul era o prezenţă destul de frecventă în casele cu oarecare pretenţii intelectuale, tineretul oraşului din familiile înstărite învăţa la Paris şi se întorcea acasă cu o cultură de bună factură, care influenţa în bine chiar şi propria familie, dar mai ales lumea oraşului care începea să dorească altăceva, dorea pictură de calitate, dorea muzică bună, ambient elegant şi odihnitor, parfumuri rafinate de la casele pariziene, etc.

Aici am ascultat deseori în copilărie, foarte descumpănit, P.I. Ciaicovski cu Concertul No. 1, Op. 23 pentru pian, Valsul din Lacul lebedelor, Capriciu italian op.45, sonatele pentru pian ale lui Ludwig van Beethoven (a 8-a Patetica, a 23-a pentru pian op.57-Appassionata, Pastorala, Uvertura Coriolan, Für Elise, Concertul pentru pian nr.5), Wolfgang Amadeus Mozart (Nunta lui Figaro, Cosi fan tutte (Toate fac aşa), Flautul fermecat, Serenada („Haffner") în re major, Serenada în sol major („Eine kleine Nachtmusik"), Johannes Brahms (Concert pentru pian, Requviem german, Dansuri ungare), etc.

Noi am avut aici parfumul fin de mentă înflorită, de leuştean crud de primăvară, mărar, cimbru sau busuioc, uscate încet şi atârnate toate de grinda prăvăliei, parfumul înţepător al merelor aromate şi tîrzii, din toamnele moldave, ale prunelor şi goldanelor brumate sau umezite de rouă, parfumul zilelor de toamnă pe sfârşite, abia umbrite de amurgul serilor prea reci şi timpurii, de culoare ocru-violacee, abia desluşită prin ceaţa toamnelor, toate învăluite pudic în irealul movului albăstrui al strugurilor brumaţi, din podgoriile Moldovei şi Dobrogei alăturate. Zgomotul sacadat şi fioros al taburilor legiunilor romane, din Dealul Tirighinei, se mai aude vag peste creasta dealurilor Covurluiului nostru.

Din ponoarele brumate și de-acum uscate ale dealurilor vecine oraşului, cobora strecurâdu-se discret, adus de pe coastă, cu delicateţe, de o adiere subţire a vântului şiret, acest rafinat parfum îmbătător de toamnă încheiată, care şi domina oraşul, scăldat de valurile moi ale Dunării, câteodată blânde, câteodată înspumate de furtună, peste care zburau agale, mereu deasupra apei pescăruşii, sau se legănau în vântul ameninţând a iarnă, toate lotcile pescarilor.

Strada Domnească în dreptul Grădinei Publice. Povestea statuii de pe Strada Domnească este următoarea: „În anul 1912, s-a constituit un comitet pentru realizarea monumentului dorit. Lucrarea a fost comandată sculptorului florentin Raffaelo Romanelli care, în anul 1927, trimite în ţară piesele din care se compunea monumentul". „Din motive, neclare, vagonul în care se afla portretul din bronz al domnitorului nu a mai ajuns niciodată la Galaţi. S-a decis ca monumentul să fie inaugurat numai cu plăcile care trebuiau adorsate soclului, turnate şi ele în bronz". „În anul 1959, s-a montat pe acest monument portretul în bronz al lui Al. I. Cuza, operă a sculptorului Dimitriu Bârlad. La 9 mai 1972, bustul a fost înlocuit şi trimis în dar tecucenilor cu statuia domnitorului, operă a sculptorului Ion Jalea", se mai arată în lucrarea „Galaţii-Istorie şi Contemporaneitate", de Grigore Lazarovici şi dr. Ştefan Stanciu. În faţa Casei Cuza se află şi un bust al domnitorului, care are o istorie interesantă, la fel ca şi cea a statuii de la Grădina Publică. „La inaugurarea Şcolii de Băieţi nr. 5, de pe strada Portului, pe frontispiciul clădirii a fost montat bustul lui Al. I. Cuza, primul din ţară, donat de Elena Cuza, soţia cea devotată domnitorului şi cauzei apărate de el". „Evenimentul s-a petrecut la 4 noiembrie 1888". În prezent, acest bust se află pe soclu, în faţa fostei case părinteşti, în curtea Muzeului „Casa Cuza Vodă", ibidem.

Acest rar parfum vaporos, de gutuie aromată şi coaptă pusă de bunica toamna pe poliţe, din tabloul fascinant de frumos al toamnelor argintii ale Galaţiului, împodobit uneori devreme de bruma deasă şi scânteindă, la atingerea razelor mai rarefiate ale soareleui palid, de toamnă, parfum care a îmbibat legănul copilăriei generaţiilor multe, care au trăit pe aici, între luciurile apelor de tot felul, agitate în toate felurile de fel de fel de furtuni, de la gura largă a deltei fluviului.

Din senin câte o ploaie deasă şi măruntă, de toamnă, distila şi răsfira miasma aparte a anotimpului suculent şi îi adăuga o anumită interiorizare, instala un sentiment discret și difuz, care te predispunea mereu spre o altă visare, care era o visare legănată de amintirile celorlalte toamne, anotimpurile cele care ne-au alcătuit şi colorat viaţa de până acum. Fanfara mărşăluia obosită şi compactă, într-o cadenţă aproximativă, spre chioşcul parcului mare, de unde avea să trimită spre

valea oraşului şi spre portul ticsit de lume, acorduri tuşate şi desenate în volute largi, prevestitoare de vals.

Ciocârliile din lanurile din marginea urbei, se angajau în disputa sonoră propusă, şi-şi continuau, zi de zi, drumul lor cel fără de întoarcere, spre soarele ardent al dragostei lor fără speranţă, până cădeau străfulgerate de moarte în ţărâna lumii. Dumbrăvencele albăstrui, foarte iuţi şi cu trupul svelt, zburau și ascultau uimite ritmurile din Dunărea albastră, valsând cuprinse de fiorul împerecherii grăbite, printre sălciile din care picurau mereu bobiţe sidefii și mici de topaze apoase.

Apoi așa deodată, într-o ţâşnire uimitoare şi nebănuită, ajungeau pe vârful plopilor argintii ai luncii, ale căror ramuri mari se scuturau continu, acompaniind cu ritmurile lor agitate, de castaniete, concertul luncii viu colorate. O fată înota ca un delfin, elegant și agil, pe creasta unui val şăgalnic din mijlocul apei, privind cu ochiul ei de fată descoperitoare de iubire, curioasele mustăţi bărbăteşti care o observau de pe puntea unui vas francez, în alunecarea ei măiastră şi diafană, care părea o călătorie spre un necunoscut dorit şi tentant, era ca o plutire înşelătoare, de mică sirenă cuprinsă de primul fior al iubirii. Se lăsa purtată în zvâcniri necontrolate, de curenţi puternici şi periculoşi, dar era, se vedea clar, obişnuită să fie luată şi posedată mereu de cel mai bun dintre şuvoaiele Dunării, tot restul de curente, care se apropiau şi încercau o ambuscadă, deveneau repede o banală apă lină, ce atingea sfioasă nisipul plajei, apoi venea din larg un alt curent zgomotos, şi el l-a fel de puternic, ca primul, dar parcă mai mătăsos şi mai curtenitor, iar în acea clipă, magică pentru ea, fata exista doar ca ceva care absoarbe tot ce trece pe lângă, încercând să aleagă ceva cu multă grijă, nu mai exista o fată care înota, existau doar curenţii în spiralele bancurilor de nisip, care o absorbeau, era făcută să cadă în păcat şi în mirajul descoperirii miracolului nesecat al creaţiei dumnezeieşti a omului, frumusețea supremă a lumii...

Strada Portului

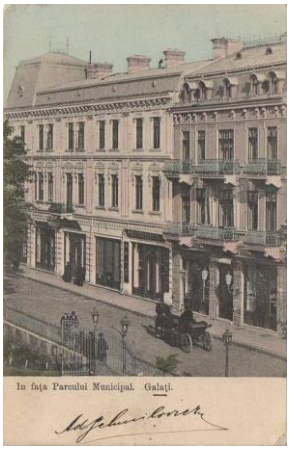
Atunci a sărit în apă un nostrom frumos, cu chipiul cu moţ roşu rămas pe cap, îi tot dădea târcoale ameţit de mirosul spumei vaporoase a valului, care atingea fata de vis în cadenţă, asta îl aţâţa cumplit şi-i căuta febril punctele slabe, toate locurile în care frumoasa lui sirenă accepta mereu să fie învinsă, dominată, sau mângâiată apoi... Fulgerător o cuprinse în braţele puternice, pe după umerii ei catifelaţi şi moi, dar aşa împreunaţi nu mai puteau înota şi se scufundau amândoi, ameţiţi de plăcerea dragostei în care parcă se topiseră, în mijlocul apelor mari şi agitate uşor de briză, până când s-au izbit de un banc de nisip sidefat şi desprinderea a devenit o subită condiţie de supraveţuire.

Au ieşit repede spre suprafaţă, să respire o gură de aer proaspăt, apoi el dispăru iar, tot absent, cu lovituri ritmate şi mai rare ale mâinilor, care aduceau curentul apei până sub el, înotând satisfăcut pe creasta altui val, din aceiaşi apă de aici, de pe această necunoscută şi formidabilă Dunăre albastră...

Privitorii înţelegeau că la vârsta lor ficţiunea şi virtualul sunt la fel de familiare ca realitatea, iar realitatea este la fel de străvezie ca și povestea aceasta de dragoste totală, fără precauţii mincinoase, care se petrecea chiar sub ochii lor mirați peste măsură. Mustăriile împrejmuite cu papură, pline ochi zi şi noapte, ca şi saramura ardeiată din crapul cel auriu, desfătau privirea şi nasul levantinilor şi grecoteilor pofticioşi şi hulpavi, care, sugându-şi ţârul uscat, cel de toate zilele, se şi vedeau în caftan de domnitor, tivit pe margini cu blană scumpă de jder, spunând consoartelor lor focoase, care doar în poveste semănau cu casta Penelopa, coţachiri mu, cucoţachi mu…

Altfel grecoaicele tinere de pe aici erau femei aprige şi ambiţioase, aprinse de jarul dogoritor al dragostei, doritoare şi pofticioase soţii de marinari, ca-n toate porturile mari ale lumii, doar ei, bărbaţii marinari, nu dădeau luni întregi pe acasă, iar ele doreau să fie iubite mereu, intens, până uitau de viaţă, doar clocotea tinereţea în ele, boiarule!

Promiteau astfel să compenseze acea bărbăţie uitată, prea adeseori neconsumată sau risipită şi trebuitoare în mod natural oricărei Chire… aici, unde vârtejul vânturilor schimbătoare şi ale iubirilor uneori efemere, este neîncetat şi aspru. Erau mereu zdrobite de culoarea uniformelor impunătoare, ca şi de impulsul ofensiv al corpului ofiţeresc, aşteptând răbdătoare minunata clipă, când aveau să leşine de plăcere în braţele lor mari, musculoase, protectoare şi dătătoare de speranţe. Şarja aşteptată se consuma mereu noaptea, sub clar de lună gălbuie şi discretă, în miros de fân proaspăt cosit aşezat drept saltea...

Strada Domnească în fața Parcului Municipal

Mustăţile „în spic” ale subofiţerilor subţiri şi zvelţi din fanfară, se mişcau ritmic şi se aliniau instantaneu, la ritmul impus de tamburul major autoritar, un om trecut prin multe bătălii, un cunăscător… Doar el putea preţălui asistenţa feminină, cu umbreluţe multicolore şi ochi ascunşi după gene, ştiind unde sunt acele inimi zdrobite, care aşteptau de multă vreme să fie vindecate sau mângâiate, de sunetul unduitor al alămurilor şi de câte un bărbat tânăr şi înfocat de jarul dragostei instantanee.

În faţa chiselei cu dulceaţă de cireşe amare, sau de gutui, aşezate pe masa de lemn de nuc, cu galbenul lor cromat şi foarte dens, însoţit de amăruiul gust al fructului emblematic al toamnei, s-au scris aici, la Galaţi sau prin jurul lui, multe pagini de dragoste ardentă, memorabile, mistuitoare şi profunde. Ele au premers lui Proust şi au fost la fel de valoroase. Unii spun că chiar peste el... Aici a ascultat și Hortensia Papadat Bengescu, o scriitoare de mare profunzime (încă insuficient cunoscută, care a devansat de fapt apariţia lui Marcel Proust, cu monumentala lui scriere „*À la recherche du temps perdu*”, „*În căutarea timpului pierdut*”), muzica iubirilor mocnite, transformată apoi în rugăminţi către Dumnezeu, toate supuse unei foarte fine analize în scrieri ca „*Ape adânci*”, „*Femeia în faţa oglinzii*”, ce relevă cititorului avizat şi pretenţios „extazul lent al miracolului de a exista”, întro lume pofund ostilă.

Piața Domnească și strada Mare, cu o vedere în lungul străzii Mari integrală și rară.

Aici a scris primele sale pagini din „*Concert de muzică de Bach*”, o carte uşoară despre iubiri profunde şi despre patimile aristocratice şi sidefate, dar şi „*Fecioarele despletite*”, „*Drumul ascuns*” şi „*Rădăcini*”, cărţi care alcătuiesc ciclul nepieritor al Hallipilor, cărţi insuficient citite în tinereţe. Eugen Lovinescu remarca atunci tocmai „lirismul vehement al acestei harpe zguduite de vânturile pasiunilor neostoite”. Există în viaţă, ca şi în literatură o frumuseţe netulburată, egală mereu cu sine şi paralelă cu orice altceva, cu pretenţie de canon, invariabilă: pomeţii sunt tot timpul armonios modelaţi de un meşter care uimeşte, nasul e mereu bine conturat ca desen şi ca expresivitate, buzele sunt totdeauna graţios şi senzual desenate, cărnoase, bărbia e veşnic dulce sculptată, voluntară şi intransigentă, ochii sunt fără sincope, limpezi, foarte clar coloraţi şi admirabili.

Ochi sunt fereastra noastră larg deschisă către lumea agitată şi nemărginită. Aceasta este vraja, frumuseţea vedetelor căutate pentru poză, cea care trebuie să determine o atitudine de acceptare. Şi există, bine-nţeles şi o frumuseţe adeseori precară, fulgurantă, perisabilă, foarte greu de surprins şi evaluat. Când pomeţii capătă un contur superb absolut întâmplător, înclinându-se să privească de aproape un tablou de pildă, sau privind ceva fără să-i mai pese de ceilalţi convivi. Nasul devine câteodată fermecător privit instantaneu, dintr-un unghi oarecare, întors parcă să miroase cupa serafică a unui superb crin regal.

Parfum inegalabil!... Buzele se fac puţin, subit irezistibile când se întredeschid, ascultând Suita no. 1 pentru violoncel de Johan S. Bach. Bărbia puternică arată dintr-o dată parcă mai minunat, mai expresiv, mai altfel, mişcată se pare de compasiune în faţa vreunei bătrâne doamne din rafinata clasă prnciară, devenită subit cerşetoare, dar o descendentă evidentă a unei intelectualităţi cu ştaif, ori aparţinând unei aristocraţii creatoare de neamuri şi civilizaţii mari, peste care s-a aşezat praful uitării.

Sau ochii tăi mereu senini se umplu brusc de copleşitoarea splendoare a mării agitate, când se prind, aproape din greşeală, de zborul solitar al unui

pescăruş uitat pe cer. Doar aripile sunt fulgerate uneori de vântul aprig… Aceasta e frumuseţea de tip oglindă, care reflectă frumuseţea lumii în milioanele-i de chipuri, toate trecătoare, de mii de ani. Dacă nu ai ochi din principiu bine văzători, într-o clipă ai şi ratat-o, imaginea magnifică dispare… Pe mine, prima frumuseţe mă lasă rece, este doar una de poză, o frumuseţe cleampă, care nu participă deloc la fiorul vieţii; a doua însă mă topeşte prin străfulgerarea şi profunzimea schimbării nebănuite.

Grand Hotel într-o imagine în care este subliniată proprietatea lui Elie Climis.

Marea este încă aici, cu mine şi este sublimă în toate cele. Marea este o poveste despre mult doritul echilibru şi de echilibrare, povesteşte în freamăt de val alburiu-spumegat despre o echilibrare poate necesară, despre interdependenţa dintre zbor şi prăbuşire, momentul dintre a fi sau a nu fi, a pluti sau a te prăbuşi. Palpită zgomotos pe dedesubt, iar asta e emoţia iubirii înseşi, a celei de cea mai pură alcătuire.

O vezi mereu că este vie şi te împlineşte. Se înalţă în valurile uriaşe ale mării, muchii ce par pentru o clipă tăioase, care apoi flexează şi se topesc în mângâieri mătăsoase pe plajă. Nu ştiu pe nimeni altcineva care să fi mângâiat milioane de ani frumosul singuratec, cum fac mările cu pământul. Muntele este în mod sigur altfel, mai posac, mai dur.Ascetic şi aspru, dar şi orgolios, e un posibil mare inchizitor.

Strada Domnească într-o ilustrată care reuşeşte să aducă în prim plan oamenii obişnuiţi ai acelor timpuri, precum şi virtuţile certe ale serviciului de salubritate al Primăriei. Strada este foarte curată, negutorii sunt nişte profesionişti care-şi protejează marfa din vitrine de soarele arzător trăgând în faţa geamurilor storuri protectoare din in, privitorul putând să-şi aleagă în voie marfa dorită. Priviţi, vă rog frumos, la chipurile acelor oameni, care nu cred că erau neapărat universitari, dar care par preocupaţi de civilizaţie, de standardele de viaţă acceptabile, toţi sunt bine îmbrăcaţi, perioada acea romantică sporindu-le interesul pentru ţinută şi pentru politeţe. Era frumos aici!

Hristos şi apostolii au trăit pe lângă mare; a fost, însă, răstignit pe un munte, privind marea, adeseori prea mare pentru oameni… Nu voi povesti prea multe despre unirea de la 1859, chiar dacă domnul unirii fusese pârcălab de Galaţi şi sunt dovezi că a intenţionat să construiască între Galaţi şi Brăila un oraş al unirii dorite aici, pe Siret.

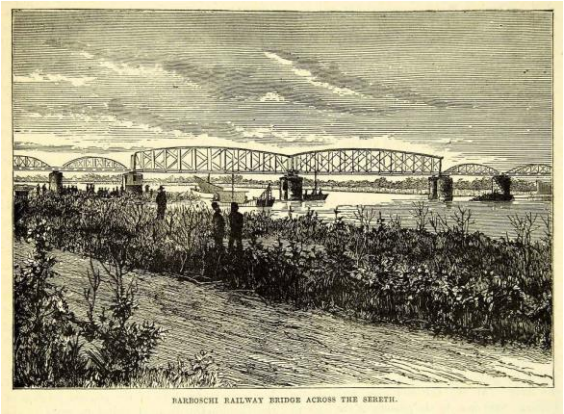
Ieşeanul Ion Mitican povesteşte despre ultima zi de capitală a Iaşului, un episod care zguduie Moldova şi astăzi: „După alegerea colonelului Al. I. Cuza drept candidat al Partidei Naţionale la data de 3 ianuarie 1859, în Sala Elefantului (azi Muzeul de Ştiinţe Naturale), şi consfinţirea ei de cei vreo 49 de deputaţi în Sala Adunării Elective de la Curtea Domnească (acum Palatul Culturii), la 5 ianuarie, după cuvântările de firitisire şi bubuitul celor 101 de lovituri de tun, în dangătul clopotelor întregului Iaşi şi uralele miilor de târgoveţi înghesuiţi între Curte şi răspântia uliţei Tălpalari (strada Săulescu), unde trona hanul lui Petrea Bacalu şi unde se juca Hora Unirii, când talazurile s-au potolit şi oamenii îngheţaţi bocnă s-au întors pe la case, noul domnitor a rămas în palat, cu prietenii apropiaţi şi miniştrii, căznindu-se să intre în rol.

Potrivit legendelor, după ce aceştia şi-au spus rând pe rând ofurile, s-au retras la gospodăriile lor, având de pregătit Sfânta Bobotează de a doua zi şi apoi patronul Sfântului Ioan, bogată şi mare sărbătoare cu mănoase prânzuri şi nesfârşite petreceri. Seara, când fostul colonel a rămas aproape singur, doar cu câţiva dintre cei mai apropiaţi amici, le-ar fi spus: „Bine, bine! M-aţi făcut

domnitor, mi-aţi dat de treabă şi sfaturi destule, dar nu mi-aţi spus, la noapte unde se cade ca să dorm? La Stoianovici, care erau socrii cumnatului Constantin Rosetti[450], căsătorit cu Olga Stoianovici, în casa cărora (de pe uliţa Golia) locuia doamna Elena Cuza (sora lui Constantin). La Hillaire, hotelul aflat, pe atunci,

[450] Constantin A. Rosetti (n. 2 iun.1816, Buc.-† 8 apr.1885, Buc.), deseori numit C.A. Rosetti (în scrierile vremii numele familiei este adesea ortografiat „Roset") fiu al spătarului Alexandru Rosetti şi al Elenei Obedeanu (născută Cretzeanu), a fost om politic şi publicist român, unul din conducătorii Revoluţiei de la 1848 din Ţara Românească şi a luptei pentru Unirea Principatelor Române. Studiile şi le-a făcut la Colegiul Sfântul Sava din Bucureşti, unde a avut profesori, printre alţii, pe Eftimie Murgu şi Jean Alexandre Vaillant. În 1832 (sau 1833) intră în armată, servind până în august 1836, când a demisionat. „Se apucă de literatură, apoi intră în administraţie, fiind şeful poliţiei din Piteşti în 1842, şi după aceea în magistratură, fiind procuror la Tribunalul civil din Bucureşti. Îşi dădu demisia în 1845 (Notiţă bio-bibliografică în: *Generalul R. Rosetti, Familia Rosetti, vol. II, Celelalte ramuri* (Academia Română, „*Studii şi cercetări*", XLVII, Bucureşti, 1940). În 1844 pleacă pentru prima dată la Paris: „Aveam apoi nădejdea că lucrînd 3-4 ani, mă voi întoarce în patria mea, voi străluci eu prin ştiinţă şi virtute, voi ferici o zi măcar pe muma, voi ridica puţin patria mea şi astfel mă voi sfîrşi şi eu, cu cugetul în pace că mi-am împlinit frumos misia." (C.A.Rosetti, *Jurnalul meu*, Ed. Dacia, 1974, p.79-80). După moartea mamei sale (decembrie 1844), pe la jumătatea anului 1845 pleacă din nou la Paris, unde audiază cursurile gânditorilor Jules Michelet, Edgar Quinet, şi alţi reprezentanţi ai spiritului revoluţionar francez al epocii. Aici, se străduieşte, împreună cu moldoveanul Scarlat Vârnav, să întărească relaţiile dintre studenţii valahi şi cei moldoveni, uniţi în jurul ideilor noi de autodeterminare naţională şi dreptate socială. În această atmosferă, se înfiinţează, în decembrie 1845, Societatea studenţilor români din Paris, al cărei scop mărturisit era să-i ajute pe tinerii mai săraci, dar dotaţi, să facă studii la Paris. Ca preşedinte al societăţii este ales Ion Ghica, secretar C. A. Rosetti, iar casier Scarlat Vârnav. Este iniţiat în masonerie într-o lojă pariziană, în 1844 sau 1845. Se întoarce la Bucureşti în iulie-august 1846, lansându-se în afaceri: deschide împreună cu prietenii englezi Winterhalder şi E. Grant (viitorul său cumnat) o librărie, iar în noiembrie 1846 cumpără tipografia asociaţiei literare care acoperea activitatea societăţii secrete Frăţia: „Asociaţiunea literară a României". În timpul revoluţiei din 1848 a fost unul din liderii curentului radical al revoluţionarilor; a fost secretar al Guvernului provizoriu, prefect de poliţie (agă) la Bucureşti şi redactor al ziarului „*Pruncul român*". După înfrângerea guvernului revoluţionar, face parte din primul lot de exilaţi, urcaţi de turci cu două plute în susul Dunării, până la graniţa cu Austria. De aici pleacă spre Franţa prin Ungaria, Croaţia şi Austria. Ajunge la Paris în decembrie 1848. Revenit în ţară, a editat ziarul liberal-radical „*Românul*" şi a avut un rol de seamă în Adunarea ad-hoc şi în alegerea lui Alexandru Ioan Cuza ca domnitor şi în Ţara Românească. În paginile ziarului „*Românul*", care a apărut timp de aproape o jumătate de secol, a militat pentru reforme democratice, pentru unitatea naţională, pentru independenţa naţională a ţării. A fost unul dintre conducătorii Partidului Naţional Liberal, creat în anii 1874-1875, dar în 1884, intrînd în conflict cu Ion Brătianu, a organizat o disidenţă liberală. A susţinut însă cu entuziasm proclamarea independenţei ţării şi participarea României la războiul ruso-turc din 1877-1878. A fost în mai multe rânduri ministru şi preşedinte al Camerei Deputaţilor. A făcut parte din primul guvern al lui Carol I, fiind pentru cîteva luni ministru al „Instrucţiunii publice şi Cultelor". A fost de două ori primar al Capitalei.

vizavi de actualul restaurant „Select”, unde găzduia el, când era singur. La cumnaţi sau pe o masă aici?”.

Podul feroviar peste Siret de la Barboşi în 1877

Toţi s-au pus pe râs crud şi au strigat în cor, psalmodiind: „În apartamentul domnesc din aripa stângă a Palatului”, aşa cum se stabilise în şedinţa Adunării Elective, la 4 ianuarie, când s-au aprobat „instrucţiunile” alegerii, lista civilă de 30.000 de galbeni pe an şi 5 ofiţeri în suită. A rămas „oficial” în apartamentul în care vieţuise caimacamul Teodor Balş, până la găsirea unei locuinţe potrivite.

Tot după unele legende, le-ar mai fi spus amicilor să se grăbească, căci într-o noapte, stafia caimacanului o să-l strângă de gât, furioasă că toată truda împotriva Unirii a fost zădărnicită şi „bonjuriştii”, pe care îi închingase şi îi năpăstuise, câştigaseră alegerile. După plecarea tuturor, când au ieşit mucarnicii să stingă lumânările, a spus unui ofiţer că „se duce acasă” şi dacă îl caută careva sau „tiligraful”, să trimită după dânsul. A intrat vesel în Uliţa Română (strada Lascăr Catargiu), s-a oprit drept la casa socrilor cumnatului său strigând din uşă, cu glas mare: „Eleno, mi-i foame, mi-i sete, mi-i dor de codrul verde!”, şi i-a îmbrăţişat pe toţi din odaie, bucuros că se aflau laolaltă. Tot în casa familiei Rosetti Solescu se găsea, în seara de sâmbătă, 24 ianuarie 1859, când sosea depeşa cu marea veste a alegerii sale şi în Bucureşti. Problema unei reşedinţe domneşti, în afara vechii Curţii, transformată în Palat Administrativ, plin de birourile dregătoriilor, rămăsese deschisă.

Cum era liber imobilul din Uliţa Mare al spătarului Mihalache Cantacuzino Paşcanu, rămas fără locatari încă din 1857, după moartea stăpânului, noua administraţie l-a închiriat, a făcut puţină grijitură, a pus o gheretă la poartă şi l-a încredinţat alesului celor două ţări.

Zidirea fusese cumpărată în 1832 de spătarul Mihalache Cantacuzino Paşcanu. Aceasta rămânând soţiei, spătăreasa Maria Cantacuzino lăsa şi ea averea celor două fete, aşezarea trecând apoi în seama Ecaterinei (sau Catrinei) căsătorită Ghica (1867), mamă a patru băieţi şi vădană după soţul Nicolae (Nicu) Ghica Comăneşti.

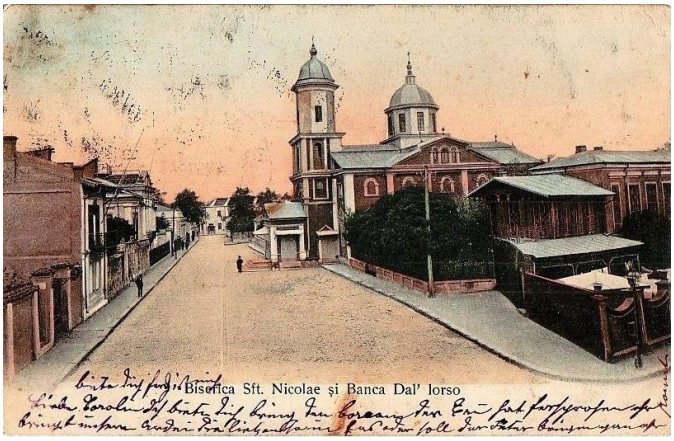
Rămasă pustie, căci cucoana cea mare, spătăreasa, până a muri, trăia mai mult la moşia din satul Cepleniţa, iar Catrina la Comăneşti, casa din Iaşi ajunge astfel reşedinţa domnitorului Alexandru Ioan Cuza, fostul colonel şi hatman al oştii Moldovei, fără domiciliu personal în Iaşi. Transformată în reşedinţă domnească, bătrâna zidire avea să primească miniştri, dregători ai celor două principate unite, diplomaţi şi emisari europeni. Primii soseau, la 29 ianuarie/10 februarie 1859, delegaţii Munteniei, aducând domnitorului Al.I. Cuza actul important al alegerii sale şi la Bucureşti, capitala Ţării Româneşti.

Încântat de întâmpinarea entuziastă a tuturor ieşenilor şi de întâlnirea cu principele Cuza, deputatul C. A. Rosetti avea să transmită prin telegraf la Bucureşti mesajul: „Domnul este întru totul sublim!" Casa Cantacuzino, transformată pe loc în Palat Domnesc, avea să găzduiască toate momentele înfăptuirii concrete a Marii Uniri, în încăperile sale înfiripându-se planurile unificării pas cu pas, mai întâi a vamelor, armatelor, legilor şi, apoi, a tuturor instituţiilor centrale.

Aici, domnitorul visa marile reforme şi trăia, îndurerat, deziluziile neînţelegerilor dintre corifeii politici ai vremii. De aici a plecat în 4 februarie, emoţionat, la prima întâlnire cu locuitorii Bucureştilor care îl aleseseră fără să-l vadă, dintr-un sfânt impuls patriotic, şi-l aşteptau entuziasmaţi, aprinşi de curiozitate. Revenit însă la Iaşi, el efectua apoi conducerea Principatelor, alergând între cele două capitale, timp de trei ani, şi folosind intens telegraful ca mijloc principal de comunicare şi desăvârşire a Unirii[451]. Instalaţia telegrafică Iaşi – Cernăuţi –Lemberg – Cracovia - Viena, pusă în funcţie încă din timpul domniei lui Grigore Ghica şi extinsă până la Focşani şi Galaţi, de unde printr-o altă linie s-a unit cu aceea dintre Bucureşti-Brăila, a înlesnit primelor gânduri de Unire să

[451] Divanul ad-hoc al Moldovei a fost format dintr-un număr de 85 de deputați, aleși în cinci colegii: cler, mari proprietari, mici proprietari, reprezentanți ai orașelor și reprezentanți ai satelor. Compunerea nominală a divanului pentru ținuturile Tecuci și Galați a fost următoarea: 1. Tecuci. Vornicul Vasile Sturza mare propietar, postelnicul Alecu Tiriachiu mare propietar, serdarul Ioniță Hrisanti mic propietar, Vasile Balaiș deputat sătean, spătarul Constantin Iacovachi deputat orășenesc. 2. Galați. Vornicul Lascăr Catargiu mare propietar, postelnicul Iancu Fotea (în 1865 comunitatea elenă gălățeană cumpăra un loc destinat înălțării unei biserici, Metamorfosis) mare propietar, postelnicul Georgie Vârlan mic propietar, Răducanul Sava deputat sătean, Vornicul Costache Negrea deputat orășenesc, maiorul Alecu Cuza deputat orășenesc.

zboare pe firele sale şi să se transforme apoi în chemări, îndemnuri, apeluri şi acţiuni mobilizatoare. Făcând naveta între Bucureşti şi Iaşi domnitorul stătea multă vreme la Iaşi, între 1859 şi 1862. Unii bucureşteni îi imputau lipsa, neînţelegând retragerea în Moldova a alesului lor. El dorea să aline la Iaşi durerile iscate de mutarea unor instituţii în capitala de pe malul Dâmboviţei, să menajeze spiritele locale şi să înlăture interpretările răuvoitoare ale consulilor puterilor ostile Unirii.

Banca Dall' Orso şi biserica fostă episcopală Sf. Nicolae

Avea nevoie de linişte pentru a pregăti definitivarea Unirii, recunoaşterea internaţională şi unificarea legilor şi instituţiilor celor două ţări, pentru momentul decisiv. Îl ajutau Vasile Alecsandri, bătând la curţile marilor puteri din Paris, Londra şi Torino, pentru recunoaşterea Unirii, călătoriile suportându-le doar din banii săi, Costache Negri, intervenind cu calm şi răbdare pe lângă Înalta Poartă în acelaşi scop, iar Mihail Kogălniceanu luptându-se în ţară să aşeze reformele şi să învingă opreliştile şi piedicile ce se ridicau mereu în calea marii înfăptuiri.

Erau sprijiniţi de Ion şi Dimitrie C. Brătianu, Ion Bălăceanu, Ion Filipescu, bucureşteni, cu toţii ţinând o strânsă legătură prin straşnica invenţie a timpului, telegraful, prin care transmiteau mesajele codificate, iniţiind şi semnând o sumedenie de acte şi decrete „în domneasca noastră reşedinţă, Iaşi", primind rapoarte şi transmiţând ordine grabnice prin acelaşi telegraf, în fericita zi de 11/23 decembrie 1861 a putut vesti populaţiei întregii ţări acceptarea unificării şi de către Înalta Poartă, prin Firmanul din 20 noiembrie/2 decembrie 1861.

Notre Dame de Sion la 2 dec. 1903

Cu toate că articolul nr. 1 al Firmanului prevedea unirea „numai în timpul domniei lui Cuza" şi cerea menţinerea frontierei între Moldova şi Muntenia, domnitorul proclama unirea definitivă a principatelor dând marea veste românilor, de mulţi indivizi socotită incredibilă, pentru care trudise trei ani şi întocmise nenumărate intervenţii şi memorii la marile puteri garante şi susţinătoare (care erau Franţa, Rusia, Anglia, Prusia, Sardinia) şi demontase intrigile ostile ale antiunioniştilor ce interveneau la cele potrivnice (Turcia şi Austria) aplecat nopţi de-a rândul deasupra biroului din Palatul Domnesc din strada Lăpuşneanu.

În casa de pe strada Lăpuşneanu a semnat marele act de la Iaşi, un act aşezat la temelia ţării pentru totdeauna: „Proclamaţia înălţimii sale către poporul român: Unirea este îndeplinită! Naţionalitatea română este astăzi întemeiată! Alesul Vostru vă dă astăzi o singură Românie. Vă iubiţi Patria, veţi şti dar a o întări. Să trăiască România! Alecsandru Ioan, Iaşi, în 11 decembrie 1861". În aceeaşi zi, prin mesajul adresat Adunării Elective locale, rostea cuvintele care munceau de multă vreme cugetele multora dintre ieşeni: „Vă convoc, Domnilor, a vă întruni la Bucureşti, împreună cu Adunarea ţării surori în ziua de 24 ianuarie viitoriu". Ştirea era de însemnătate uriaşă pentru ţară, dar cam dureroasă multor moldoveni, căci însemna mutarea capitalei, motiv pentru care, spuneau unii, domnitorul a dorit s-o anunţe mai întâi din „Leagănul Unirii" şi apoi s-o confirme în primul Parlament al Principatelor Unite.

Piața Regală

Și uite așa, cetitorule, înbălsămați în siropul fericirii venite odată cu unirea, se petrecea pe rupte în Galați la hanul Ventura și la lumina torțelor cu păcură, puse să vestească lumii fericirea care ne cuprinse în fine și faptul că noi am ajuns, așa pâș-pâș la volumul VII al minunatei noastre cărți. Să intrăm, cetitorule! Peste doar câteva luni vom sărbători centenarul unirii mari a românilor din toată lumea. Bucurați-vă!

Ca director al Bibliotecii Judeţene „V.A. Urechia” n-am putut să nu remarc zilnic, printre miile de abonaţi şi de cititori, pe câţiva de o fidelitate, consecvenţă, pasiune şi perseverenţă uluitoare. I-aş numi „profesioniştii” sau „veşnicii căutători de documente”, cei prezenţi aproape zilnic, ore întregi, la mesele de studiu. Printre ei se numără şi istoricul Săndel Dumitru. Pentru el însă, istoria nu este o profesie (el are calităţi şi calificări cu mult mai precise şi mai lucrative), ci o pasiune, un hobby. Multe decenii la rând s-a preocupat de istoria românilor, dar cu precădere de istoria Galaţilor şi era imposibil ca roadele unei astfel de neîntrecute strădanii să nu ni se arate. Însă opera definitorie şi reprezentativă pentru istoricul Săndel Dumitru este masiva şi atotcuprinzătoarea monografie (sau mai degrabă o epopee) „Galaţiul, aşa cum mi-l amintesc”, vol.I-X. Puse unele peste altele, aceste zece volume de istorie densă, condensată şi revelatorie dau imaginea, pentru unii inhibantă, a unei lucrări monumentale, masive, de o largă extindere. Este ca un discurs diamantin bazat pe o multitudine copleşitoare de documente, dar mai ales pe o pasiune greu, dacă nu imposibil, de egalat. Din acest punct de vedere, cartea lui Săndel Dumitru este mai degrabă una pasională, spre deosebire de cea a unuia dintre marii săi predecesori, Paul Păltănea, pe care şi autorul îl citează la loc de frunte şi cu neasemuit respect, dar care nu a ieşit niciodată din discursul ştiinţific fundamentat documentar. Or, la Săndel Dumitru se simte de la început şi până la îndepărtatul final o dorinţă sinceră de apropiere de cititor, de comunicare directă şi mai ales de implicare în această istorie a oraşului său, precum şi de sentimentele cele mai nobile, printre care strălucesc patriotismul naţional şi local sau dorinţa de implicare într-un viitor care să fie mai bun decât tot ceea ce s-a întâmplat în aceste locuri, de la facerea lumii şi până în această clipă a prezentului incert. Nu avem de-a face strict cu un tratat de istorie, ci, mai degrabă, cu o poveste, deloc fictivă, a unui oraş „aşa cum mi-l amintesc” şi nu doar cum l-au prezentat alţii, rece, distant. De aceea, cărţii sale i se potriveşte mai bine denumirea de *epopee,* lucrarea lui Săndel Dumitru fiind mai curând homeriană şi nu hesiodiană. Numai că, dacă Homer evită invocarea documentului, preferând povestea în sine, Săndel Dumitru povesteşte numai pe baza documentului căutat, cu atâta acribie, prin bibliotecile şi arhivele lumii, timp de mai multe decenii. După atâta timp de studiu, iată această carte frumoasă!

Citiţi-o şi o să vedeţi!

Prof.dr. **Zanfir Ilie**,
Director al Bibliotecii Judeţene „V. A. Urechia”, Galaţi

9 786068 374444